

GOODHART MS 26
BMC MS 12

E 10p

621

124

From the Monastery of St Barbara
at Cologne Press Mark Q.35

1462

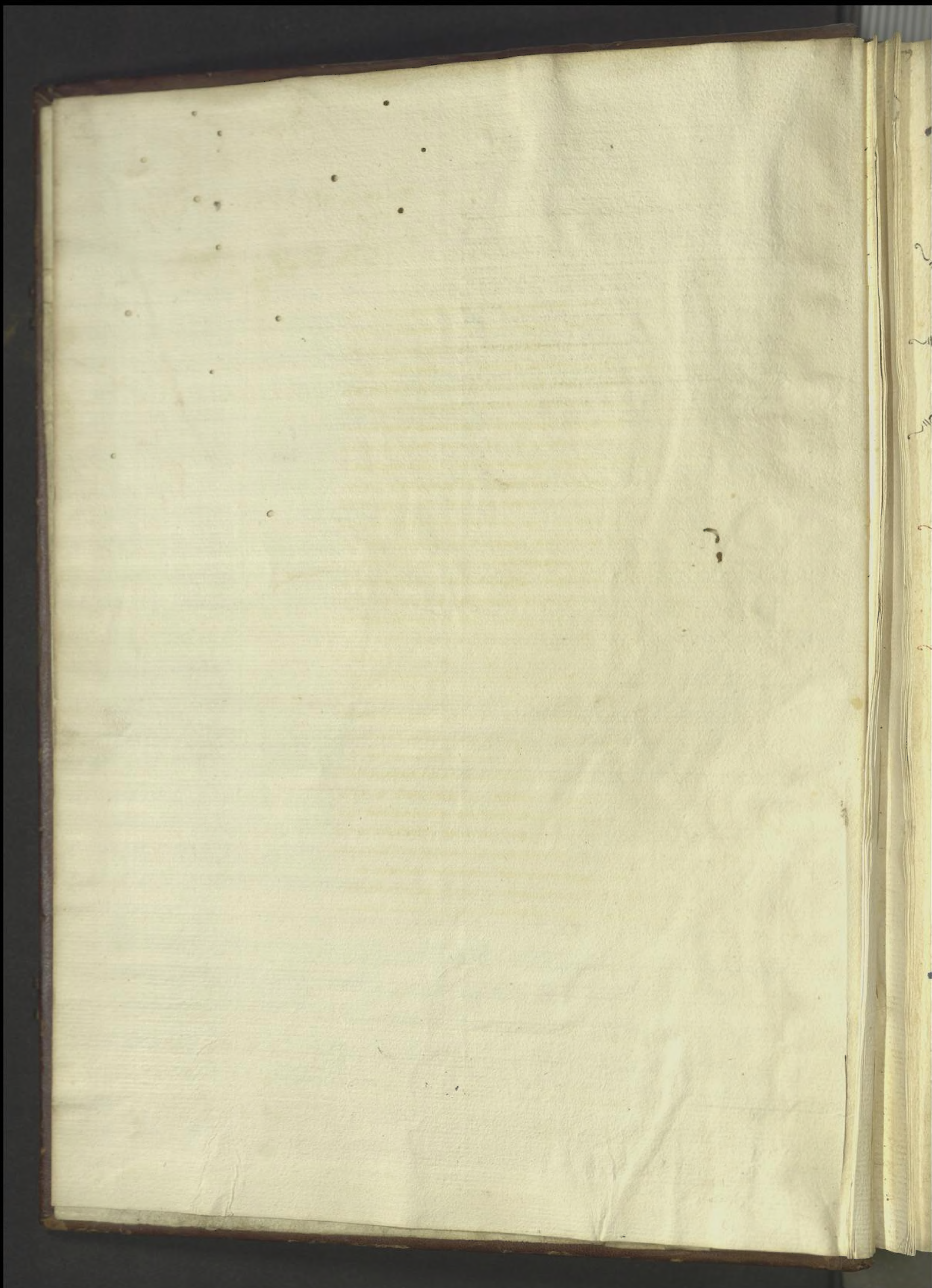
389 S. JOHANNES CHRYSOSTOMUS. Homelie in Evangelium Johannis, Lat.
per Franciscum Aretinum. MS. on 248 leaves of paper, fol. With full
subscription at end: "Scripta ex complete Rome per manus Lamberti
Leynen anno dni 1462 pontificatus SS. Pii pape secundi Anno quarto, die
XIX mensis Junii." From the library of the monastery of St. Barbara at
Cologne and the Philipps-Collection (No. 630). In the original Cologne binding
of stamped brown calf on wooden boards. £24.
Complete and beautifully written manuscript in excellent condition, showing the decidedly
humanistic character of the script adopted at Rome even by a German cleric in the days of Enea
Silvio. To judge by his name the scribe, Lambert Leynen, came from the Lower Rhine or the
Netherlands, Lambert being a name particularly prevalent in the diocese of Liège. He apparently
brought this book back with him from Italy for it appears to be now in its first original binding,
clearly made in the monastery of St. Barbara at Cologne.
The translator of these Homilies from the Greek was a contemporary Italian humanist, and
Leynen in his colophon expressly says: "noviter de greco in latinum per Franciscum
Aretinum traducta." He has been identified with the famous jurist Francesco Accolti (d.
1540), who taught mainly at Ferrara and Siena; others have suggested a certain Franc.
Grifolini of Arezzo as the true translator. Tiraboschi VI (1827), pp. 789-90 inclines on the
whole to the view that Accolti is to be credited with this version, and cites a passage proving
his knowledge of Greek.

my # 26 fap 1681

Capitulum p^{ri}mū folio quātōdecim incipit et finit lxxij. fol.
Capitulum 2^m incipit folio septuagesimo octavo et finit lxxxj.
Capitulum 3^m incipit folio octogesimo primo et finit lxxxviii.
Capitulum 4^m incipit folio nonagesimo nono et finit cxi. folio
Capitulum 5^m incipit folio Cētesimo duodecimo et finit cxxviii.
Capitulum 6^m incipit folio Cētesimo vice primo et finit cxxxiii.
Capitulum 7^m incipit folio Cētesimo quadragesimo octavo et finit clxii.
Capitulum 8^m incipit folio Cētesimo quinquagesimo quarto et finit clxv.
Capitulum 9^m incipit folio Cētesimo sexagesimo quinto et finit clxxiii.
Capitulum 10^m incipit folio Cētesimo septuagesimo quarto et finit clxxv.
Capitulum 11^m incipit folio Cētesimo octogesimo quinto et finit clxxxv.
Capitulum 12^m incipit folio Cētesimo nonagesimo quinto et finit ccv.
Capitulum 13^m incipit folio ducentesimo quinto et finit ccxii. folio. 23
Capitulum 14^m incipit folio ducentesimo duodecimo et finit ccxx. folio
Capitulum 15^m incipit folio ducentesimo vice primo et finit ccxxiii. folio
Capitulum 16^m incipit folio ducentesimo vice primo quarto et finit ccxxx.
Capitulum 17^m incipit folio ducentesimo octavo et finit ccxxxix. folio
Capitulum 18^m incipit folio ducentesimo quadragesimo et finit ccxlv.
Capitulum 19^m incipit folio ducentesimo quadragesimo quinto finit. 229.
Capitulum vice primo incipit folio ducentesimo quadragesimo nono. 234.
Capitulum 20^m incipit folio ducentesimo quinquagesimo quinto. finit. 260.

OMELIA. I.

Homilia B. Iohannis Chrysostomi in Iohannis Evangelium.

Vi agonu certamina spectare consueverunt. cu in signe
 quepiam athleta et coronis plurimis donatu alicunde p
 fertu intelligunt: omes certati concurrunt. ut eis luctas
 arteq et corporis robur conspiceret. Et uideri quide non nup
 uniuersum theatru licet multis hominu milibus tun
 dans: qui et corporis et animi oculos penitus intendat.
 ut nichil eoru que in ipso agunt. spectaculo se pretereant. Tum si quis
 prestanti ingenio musici aduenerit: non minori studio ide ipi the
 atru occupat. et omnis omnibus: que in manibus habet negotijs.
 et sepenio necessarijs et urgentibz non minori studio aduolant: sed etq
 incredibili cantu plaususq accipiedi cupiditate: et de utriusq prestantia
 inter se disputat. et hec quide multi. Qui autem rethoru callent rationes:
 ipsi quoq in sophistis horide concedunt. Quippe et his spectacula sunt audi
 tores/ plausus/ suffragia/ et inquisitiones eoru: que dicunt: diligentes.
 Quasi rethoru/ tibicinuq/ ac athletaru/ et spectatores/ et auditores/ eade
 concider attentione: q tu nobis studij/ q tu diligencie: si recte iudicabimz:
 adhibendu erit non in tibicinis/ neq sophiste/ a gladiatoris/ sed uiri e ce
 lo uoce tonitru clariore proferentis: spectaculo: qui uniuersum orbem
 suo clamore cohibuit/ comprehendit/ implicuit: non immo quide: sed dine
 geante exuberantia: que ab eius lingua affatu emanauit. Et qd miru sit:
 tantu clamor non asper/ non iniuriuq/ sed omni musica harmonia suau
 or: quo nil auditoru aures possit uehementius demulcere/ huc accedit:
 q sanctissimz: q admirationis plenz: et arcana redundas sapientia:
 qui tot tantq confert bona/ ut qui diliger/ et accurate eu accipuit/ et
 obseruant: non iam homines/ et terre incolae habendi sint: sed super omnia
 huius seculi bona collocent/ in angeloru consessu: neq aliter terra: q coelu
 habitent. Tonitruu em filius est christo dilectissimz/ columna omni: que
 in orbe sunt: ecclesiaru: qui celi clauis habet. qui christi calice bibit/ et bap
 tismatis aqua ablatus est. qui super pectus domini multa cu fiducia reci
 buit. Hunc nos impetia aggredimur: qui neq fabulas effingit: neque
 personat/ incedit. Non em inuimodi loquitur. Neq suggestu ascendit:
 aut orchestram suppledit: aut aureo ornatur uestimento. Sed stola pu

omelia prima

2

3

Site

Laus Jo. euang.

Ho

7

8

Phillipps Ins
630

27

erissima amictus progreditur. Christū nāq; indutū nobis ostenditur p
des calceatq; detoros in euangelij patris preparatione. Zona nō pertus sed
lumbos precinctus nō ex purpurea pelle neq; deaurata sed ueritatis de
core intexta atq; distincta. Talis in pntia Ioannes nobis offertur nullā
neq; simulationē neq; fabulā afferens: que longe ab eo absunt: sed nuda
et aperta fronte nuda et aperta adiūciat ueritatem. Neq; aliū se uerbis
aliū re ipā specie aspectu uoce p suadendo exhibet. Neq; instrumentis in
diget ut cithara lyra et huiusmodi: sed omnia lingua operat omī cytha
redo omī musica suauis: utriusq; protinens. Est enī ei proscenium v
muerhum coelum. Theatru orbis terre. Spectatores auditores q; omēs an
geli: et quicūq; homines aut angeli sunt: aut fieri desiderant. Quippe in
dumtaxat hanc procul dubio possunt harmonia exaudire: eamq; re
ostendere tales se auditores quales oportet exhibentes. Siquidē alij omēs
nō secus ac infantes audiūt quidē: nō tamē audua intelligūt. et pla
centilib; et puerilib; ludis intenti in delictis opib; potentia uentri ui
uentes uerba interdū accipiūt. Verū nichil inde magnificū nichil
altū decerpunt: cū lateritē prorsus et luto inherant. Huc autē aplo
supne affuerūt uirtutes eius anime pulchritudinē sapiētia admirantes
et specie uirtutis: per quā ipm simul hauserūt christū: et spiritale cōsecutū
est gratia. Et enī factū lra quādā prenos lapidib; auroq; distinctam
aureoclectro adhibito: sic suā sibi animā exornādo effecit: ut per eā mag
nū et altū spiritu psonaret. Quēadmodū igit neq; piscatoris est neq;
fili; zebedei sed eius: qui arcana mysteria intelligat: hāc pulsare lra:
sic ei sumā prestem; attentionē. Nichil enī nobis hūanū sed a spiritu
sancti profundis et abditis thesauris omnia proloquit: que neq; angeli
priusq; hic diceret: nonerūt. Namq; et ipsi nobiscū per ioannis uocē
et p nos didicerunt: que cognouim; et q; nobiscū beat; enā paul; his
uerbis significauit. Ut innotescat pncipatib; et potestatib; i celestib;
p ecclesia multiformis sapiētie dei. Si igit pncipat; et potestates che
rubimq; et Seraphim hec p ecclesia didicerūt: plane cōstat ipos ange
los sumā cū attentione eius sese auditores exhibere. Quippe idcirco nō
parū honoris cōsequimur: q; nobiscū angeli distant: que nesciunt. Q; autem
per nos: longe magis honoramur. Sed per quos uel quales: nostrū nondū
dixim;. Quāobrem multū hic adhibeam; cū equanimitate silentiū nō hodie
aut una dumtaxat die sed p omē uitā: cū omī tpre huiusmodi audire
bonū sit et per quā utile. Nam si ea que in regijs fuit domib; cognoscē
exoptam; ut exempli gratia quid dixerit fecerit cōsuluerit sup subditis
suis rex et sepe que nichil ad nos attinent: quātomagis: que a deo dicuntur:

12

I

audiendi flagrantis desiderio: tum maxime cum ea scire nostra plurimum inter-
 sit. Que omnia hic nobis euangelista accurate explicat: cum ipsi regi incredi-
 bili sit amore deuincti: primo et ipsum in se loquente contineat: audieruntque ab eo:
 quicunque ipse a patre acceperit. Vos dixi amicos inquit: quia omnia quicunque au-
 diui a patre meo: nota feci uobis. Quicquidmodum igitur si quicquid patris est summo celo
 descendente repente conspiceremur: qui arcana illa certo nobis se dicturum
 polliceret: omnes certati concurremus: inde et nos in promptu faciamus. Et
 celo enim uix hic nos alloquitur uenit. Neque enim est de hoc mundo: ut ipse tes-
 tatur christus: cum inquit. Vos de mundo non estis: et paracletum habet in se lo-
 quentem et ubique presentem: qui tam certe dei nouit mysteria: ut res suas
 humana anima. Spiritum sanctificationis Spiritum rectum: qui nos ducit
 et trahit in celum: qui oculis nos oculis illuminat: qui nos idoneos red-
 dit: ut futura non sicut ac presentia contempleremur: qui demum efficit: ut etiam
 in carne celestia spectare possimus. In omni igitur uita equanimitate ei/ atque
 silentium prestemus. Neque enim segnitie/ nemini somno locus sit. Nemo hic
 accedentium squalore tabescat: sed ad superna unanimes mentes nostras eri-
 gamus. Inde enim Ioannes hec eos alloquitur: qui illuc quousque terram incolat:
 uiuit. Et profecto in hac uita nichil magni/ nichil exoptabile adipisci-
 mur. Nichil ad eos qui a brutorum uita emergere nolunt: Ioannis doctri-
 na: quicquidmodum nichil ad illum res humane. Tomitus igitur mentes nostras
 perterret: cum in naturalem somnum erumpit. At Ioannis uox non modo
 neminem perturbat fidelium: sed omnem perturbat liberat perturbatione/ atque molestia.
 Solis autem demonibus terrori est: et demonum seruis. Quod ut nobis cer-
 to constet: et animo sileamus/ et ore: animo tamen maxime. Quenam enim
 tarentis utilitas: si eius anima perturbationibus estuet. Animi ergo
 quietem expeto: cuius auribus indigemus. Nulla ergo uos pecuniarum
 capiat cupiditas: nulla gloria non uia non aliorum turba affectuum.
 Neque enim fieri potest: ut qui se non omnino his liberat: ualeat illorum alti-
 tudinem intueri: et ut oportet cognoscere mysteriorum religionem archana
 reliquas omnes ^{uirtutes} que non tamquam oraculis dilutescunt. Nam si fideibus et tybis
 nemo unquam recte scire potest: nisi totum ad id animi intendat: quam
 ratione huiusmodi mysteria solo auditu/ animo uero alieno/ et alijs curis
 multiplicato multiplicato intelligit. Idcirco Christus his nos uerbis admonet.
 Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas uestras ante porcos.
 Margaritas hec uerba uocauit: que his longe pulchriora: prestantiora
 que sunt. Verum cum ea materia non sit nobis alia carior idcirco horum sermo-
 num uoluptate melli sepe uisum comparare consuevit. Non quod quicquid melle hec
 conferendum sit: sed quod apud nos nichil est melle suauius. Quare et lapidum

preciosorum naturam et cunctius mellis uoluptate plurimum diuina exuperet:
audi prophetam quibus uerbis earum asserat prestantiam. Desiderabilia inquit
super aurum et lapidem preciosum multum et dulciora super mel et fauam. Sed be-
ne ualentibus tantum: quia ob re subdidit. Et enim seruis tuis custodit eas custodi-
endis illis retributio multa. Et alio in loco cum suauia dixisset: addidit fau-
am meis. Quia suauia inquit fauibus meis eloquia tua. Et iterum ut eorum sig-
nificaret intelligentiam: super mel et inquit et fauam ori meo: cum in bona
esset ualitudine. Non igitur morbo aliquo affecti: sed animae prius cura adhibi-
ta hoc pabulum accipiamus. propterea tot uerbis promissis nondum re ipsam
aggressus sum: ut quisque omnium abiecta egritudine tamquam celum petens ira/
solicitudine secularique omnium impedimento uacuo huc liber ingrediat. Et enim in hac uita nichil magnum nisi prius omnium animi perturbatione amo-
ta adipisci possumus. Nec michi quisquam dixerit breue tempus me habere et fu-
tura esse contione. Non enim quisque diuturnat diebus: sed uno momento licet
preterita omnem uitam commutare. Quid magis latrone et homicida sceleratius.
Nonne hoc summum malicie genus est? Verum ad ipsam uirtutis apicem
quod primum euasit. Et in ipsam assumptus est paradisus. Nec diem nec dimi-
diem quidem hore: sed breuis tantum momenti indiguit. Eadem et nos ratione
repetere mutari possumus: et ex luteis aurei fieri. Cum enim neque uirtus neque
uita a natura sit: facilius ad uitam transire datur: cum nulla cogat ne-
cessitas. Si uolueritis inquit et uerba mea audieritis: bona terre come-
detis. Vides ne sola nobis opus esse uoluntate. Valutate magis non qualibet:
et que non nullorum est. Verum et diligere et exquisita. Nemine noui qui im-
petra ad celum euolare nolle. re tamen ipsa oportet uoluntate confirmare.
Siquidem mercator ditescere cupit: non tamen eius animus soli acquiescit cu-
piditati: sed nauem parat. Nautas cogit: hortatur gubernatorem: et alia que
nauigationi opus sunt diligenter disponit. Aurum propterea mutatur.
Omare transit: et innumerus periculis: quibus se mari credentes iactari so-
luerunt: se expones peregrinas appellit terras. Itidem et nos oportet
uoluntate rei applicare. Nauigamus namque et nos nauigatione non ab alia
in aliam terram: sed a terra in celum. Quare tota mente intendamus ad eam
gubernationem: que nos superne erigat. et nautas domi obsequentes et nauem
nobis firmam comparemus: ne temptationum procellis aut ullis secularibus
demergat affectibus. Neque superbie spiritum effuset: sed leuis et expedita ad super-
na euadat. Quia si hac ratione nauem nobis et gubernatorem et nautas parabimus:
secundo uento nauigare: et dei filium uerum gubernatorem nobis consiliare poteri-
mus: qui nauiculam nostram usque allidi non patietur. Sed licet nimium sperent
uenti. et uentos sedabit: et mare tranquillum reddet. Tales crastine ad-

mus contionem. opere prius est: aliquid hinc utilitatis acciperet mēte
 recondere. Nemo uia esse uelit. Nemo petra. Nemo spmosus ager: sed
 bona terra. Hoc pacto prompto / fidentiaq; ammo / bene culto: et subacto
 agro semina mandabimq;. Qsi lapidosum et incultū uiderimq;: dabis ueni-
 am: si illis ferere recusabimq;. Sed omīssa latrone spme prius mādende e-
 runt. Sūme nāq; demētie est: semina in incultā terrā iacere. Qui his ua-
 tat sermombq;: cū nō decet demonis habere cōsuetudinē. Que nā em ius-
 titie et iniquitatis cōmunitas? Audistis Joannē et ab eo spiritalia didi-
 disti. Demde fornicatū ab hīs abis auditurq; mulieres / obscena loquētes /
 obsecmora dissimulātes. quq; effemmati semine alapis rediūt. Et qua-
 nā rōe tū tanto ī tēno prouolutq; iaceas: bene abluī: et mūdari poteris.
 Et quid singillatī me omē uiciū describere hoc in loco oportet: omīa. n
 illis risus sunt: turpitudine: exprobratio: maledicta: obprobria cōiuria:
 omīa corruptio omīa lues. Et c. p̄dicto et adnūtiō omīb; uobis: nemo
 qui hac mensa fruūt: amīa suam mortiferis illis p̄turbat spectaculis.
 Quidquī illis dicitur: Sathane pompa ē et lascīua. Mōstis sacris im-
 riat quo foedere nobis uos astrinxeritis: et ut uerius dicā: Christo. Cū
 uos ip̄e edoceret: quid ei dixistis? Que super Sathane pompa tū eo uer-
 ba habuistis: Quo pacto ei et angelis eius tūc abrenūciastis: promiss-
 isq; nulla ei in re assensum prestare. Quāob̄re nō parū nobis curādū ē:
 ne in hīs promissiomib; p̄fidie arguamur: neue nos ipsos hīs indig-
 nos reddamq; mysteriis. Mōne ammaduertis qm̄ regis dominibus
 nō neq; et p̄fidi: sed bonitate et fide singulari probati iuri ad regis cōsi-
 lia / et in regios amicos aduocant. Legatq; nobis de celo ab om̄ipōtēti deo
 demissus uenit: res nobis p̄necessarias adnūtiāns: cuius neglecta lega-
 tione ad mimos diuertitis. Et quo her digna suppliū: quib; ue fulmi-
 nib; et flagellis. Nam quēadmodū nulla demonū cōsuetudine: ita neq;
 auditū uti oportet: neq; in sordida veste ad lautissimā dei mensam
 tot tantisq; bonis affluente accedēdū: quā ip̄e nobis p̄parauit. Cuius
 tanta uis est: ut ad celū ip̄m̄ repente nos rapiat: modo sobrie uiuamq;
 Neq; em fieri potest: ut qui frequēter diuinis uacat sermombq;: is mi-
 serā uitā agat. Euolat em q̄ primū: et sup̄nā petit patriā: et in nume-
 ros cōsequit̄ bonorū thesauros: quib; uenā et nos fruamur. Grā et
 benignitate dñi nr̄i ih̄u xp̄i: per quē et tū quo patri glā simul et sp̄ui
 sancto in secula Amen

In principio erat uerbum. Cum Ioannes hoc libro doctrinā suā nobis
adnūtiaturo sit: necesse est et genū patriāq; et uitā eius ostendere.
Verū cū nō ipse: sed ipsū deus humanā alloquatur naturā: sup-
erfluum erat uideri posset: huiusmodi impūtia disquirere. Sed pro-
fecto admodū per opus est. Quippe cū quis Ioannes fuerit: et unde et quibus
ortus parentib; Demde eis uocē: sapientiaq; didiceris: non illig esse doctri-
nā: sed diuine uirtutis: que eius animā inspirauerit plane cognosces.
Qua igit; fuit patria. Nulla quidē: sed e uilla: et regione abiecta nulli rei
utili. Galileam enī cōtēpnūt scribe: cū inquit; mēroga et uide. q; ex Ga-
lilea nō surrexit propheta. Nec nō et uere israelita. Ex nazareth potest
aliquid boni esse: huiusmodi Ioannes patria: nō modo: nō insigni aliqua
familia: sed ne nota quidē ortus est: patre piscatore: adeo paupere: ut ean-
dē artē filios erudiret. Nemo autē ignorat nullū opificē cupere sibi filiū
sue artis heredē relinquare: nisi minima paupertate cogat; et maxie si ars
eius uilis sit: et abiecta. piscatorib; uō mēhil pauperius: mēhil abiectius:
addo etiā mdoctus. In eorū autē nūo alij alijs prestant. Hūc autē apostolū
ex uiliorib; fuisse id argumēto est: q; nō in mari: sed pūo quodā in stagno
cū patre: et iacobo fratre piscabat;: scissa q; rezartiebat rethia: qd nō mo-
dice erat paupertatis inditiū. Sic enī uocauit dīstict;: Ex ijs sane intelligi
potest: q; exps fuit externe doctrine: et omni penitē studiorū. Lucas etiā
nō solū mdoctū: sed ignarū omnino litterarū fuisse testat;: Et recte quidē.
Nam qui cū adeo inopia laboraret: ut neq; in foro uersaret;: neq; uiroz
prestantiū ullā haberet cōsuetudinē: sed piscationi toto animo tēderet:
uel si cui aliquādo cōgredētur: nō piscatores essent: et coqui: quid nā feris
et brutis prestare debuisset. Quid nō potius piscū more obmutuisset.
Hic tamē piscator cū stagna: rethia: pisces semper uersatus: A beth-
saida galilee: patre piscatore paupere et rudi: qui lictis neq; ante postq;
christū sequutus ē usq; didicit: uideamq; quid loquit;: quā ue aggredit;
disputationē. Nūquid de reb; agrestib; aut fluuiatib; quib; ue mtrame-
tis pisces capiat;: Huiusmodi enī a piscatore cognoscere quispiā expectaret.
Verū aliud narrante audiēq;: hoc est que in celo sunt: et q; nemo unq;
ante hac intellexit. Tale enī et tā profundā doctrinā: uitā optimā: phi-
lozophia ad nos affert: quāle credibile ē ab ipsis spiritū sancti thezauris
accepiisse: tāq; modo ex ipō celo descenderit. Immo neq; omīs qui i celo
sunt: ea scire credendum est: ut iā dixim;: Nūquid her. tibi piscatoris

omelia 2

Iohis patria abiecta et tūct

Iohis familia ignota et paup

Iohis uilius seu pauper

Iohis ignauia

Iohis quiescentia

udent: an oratoris potius. an phi: an alius cuiuspiam in hac exterioris
 edocti sapientia: nequaquam. Non enim humane simpliciter anime est de im-
 mortali et beata illa natura: et que cum illa sunt potentibus: de natura
 corporum mortalium: et eorum futura immortalitate: de supplicio / de futuro
 iudicio / de uerborum operum / cogitationum / et sententiarum uniuscuiusque examini-
 bus intelligere. Quid homo sit: quid mundus: quid uere homo: Quid cum non sit esse
 uideat: Quid uicia: quid uirtutes. Horum namque nonnulla platoni et pythagorae
 investigare contendunt. Neque enim reliqui nobis phi memorandi sunt: qui
 in huius disputationibus pariterculi reperiuntur: hi enim apud eos pre-
 ceteris admirationi fuerunt: et illius scientie habiti sunt principes. hi
 maxime sunt: qui et respublicas et leges condiderunt: in quibus longe magis
 quam pueri sunt deridendi: cum mulieres omnibus communes instituerent:
 et mores et nuptiarum pudorem omnemque deinceps uitam cum ridiculis tor-
 ruerent sanctionibus. Ut autem doctrinam aliquam de anima afferret: nichil
 al turpitudinis reliquerunt. Quippe qui mores culices fructes homi-
 nias fieri: et deum ipsum animam esse: et alia quedam huius turpissimae as-
 sererent. Neque hoc solum uituperandum est: sed magnamque ipsorum euripo-
 uerborum euripus. Quidam modum enim qui in euriposunt: huc illuc iac-
 tant: si inde hi nunquam sibi constant: utpote incerta et fragili firma omnia
 loquentes. Verum hic piscator omnia absque ulla dubitatione differens: tamquam
 petre muius nulla ex parte titubet. Ipsi namque supernis penetralibus
 digni habitus est: et cum omnipotente deum in se loquere habeat: nichil ter-
 renum sentit: ut illi: quoniam per quietem quidem regias ingredi meriti sunt:
 sed extra in foro: et in aliorum hominum consuetudine pro captu suo insubi-
 lia conuertentes: multis se ambagibus inuoluerunt: cum de supernis myste-
 riis disputare contenderet: et tamquam caci et ebrii non inuicem distaxat erro-
 re: sed plerisque in locis serui non idem semper de rebus dissideant. Atqui
 illiteratque hic et rudis a berthaida zebedei filius (et si sepe nomen non
 asperitatem greci deriderit. Audent tamen dicere: quanto enim magis non
 gens barbara illis uidetur: et gentili ornatu et culto abstinent tanto
 nostro apparet clariora. Illic namque barbarus: et inuolutus ea loquitur:
 que nemo unquam mortalium nouit: neque loquitur tantum: sed persuadet. Quod si
 illud distaxat assertum esset: non parua de se cotaxisset admirationem.
 Quod cum alterum attedat: longe mirabilis: quod maxime arguit diuina
 esse: que ab eo dicitur: quod per omne huiusmodi circuitum doctrinam suam uni-
 uersis persuaserit auditoribus: quis inuisam ei uirtutem incredibile ad-
 miratione non prosequatur: et profecto hoc maximum est argumentum:
 nichil ex seipso loquuntur. Qui ex media barbarie: euangelio suo

platonis et pythagorae errores

Platonem quid tyrannos fuit in Sicilia

Pythagoras in India fuit magus
audis id metamorphoseos in p. 902.

universum comprehendit orbem. Corpore autem habitavit Asiam: ubi annuunt
omnes philosophi sette philosophate sunt. Idcirco locus noster demombo obnoxius
est: et admodum formidabilis. In medio tamen immittitur claruit: et
illorum fugata caligine, artem euerit quod minutissima. Animo uero
in eum secessit locum: qui prodone et accommodat ei esset: qui eiusmodi ope-
raretur: ut gentium opiniones penitus abolerentur: sua autem indies fierent
clariora. Ex quo enim et hic et reliqui piscatores fuerunt: et pythagoree et
platonice siluerunt discipline: que superiori tempore tanti nonnisi et
auctoritatis ferebantur: ut ne nonnisi quidem a plerisque sint cognite.
Atqui et plato ad tyrannos se contulit attitus ut ait: et multis cum sociis
in Siciliam nauigauit. Pythagoras uero magnam gratiam inbabuans
innumera magice scientia nouit. Cum bobus enim loqui (hoc enim ipsum fe-
cisse ait) nihil aliud est quam magica: et inde maxime constat. Nam qui
bruta sic alloquutus est: nulli homini profuit: sed obscurum plurimum. Atqui
aprior ad philosophicas rationes humana natura est. Ille tamen cum a-
lis et bobus ut ferunt disputans prestigijs alluciebat. Neque enim ratione
extremam naturam: ut ratione ueretur effectus. Neque enim humanis uer-
bis fieri potest: sed mendacijs decipit ignaros. et nulla ex parte huma-
ne consulens utilitati: equum esse et fabas edere: et plantarum capita au-
ditoribus persuasit. Quod preceptoris animam nunc in frutice: nunc in puella
nunc in piscem uertere. Nonne merito illa omnia extinxit/aboluitque
ueta et perfecta doctrina: Operito sane et doctrine ratione quidem optima.
Sed non inde indotti: et illitterati uiri doctrina euaniunt. Verum Syri Egip-
tj Indi: per seethiopes: et innumere alie gentes in sua transferentes lingua
homines barbari phari didicerunt. Non temere igitur dixera Joanni theatrum
esse uniuersum orbem. Non enim suis omnibus hominibus adbrutorum
naturas inuestigandas elaborauit: quod supuacane et inanis phantasia
summe amantiae est. Sed cum testis omnibus hoc quoque morbo expulso: id tan-
tum admixtus est: et totis uiribus contendit: ut uniuersus orbis utilitatem:
et uirtutem a terra in celum transferre edisceret. Idcirco nullatigine
nullis tenebris sua operuit doctrina: ut illi: qui oratione sua prauis
opinioni obscuritate tamquam uelum quoddam indiderunt. Aliis autem
doctrina solis radijs clarior est: atque illustrior: ideoque in omnes mor-
tales propagata. Non enim hijs quibus cum consuetudinem habebat: quique an-
norum indixit silentium: quemadmodum ille. Nec sic docuit tamquam in sensibi-
libus assideret lapidibus. Neque nullis omnia omnia contineri fabulatur est:
sed omnino eiecto sathane fastidio: atque illuie: tanta doctrinam suam per-
fudit facilitate: ut non modo sapientibus: sed et mulierculis et adolescentu-

lis quidquid duxerit ante oculos ponet. Ea enim et uera esse et uita audi-
 turis omnibus confirmatur. Quod omnia post illud secula testimonio phi-
 bent. Vniuersum namque ad seorsum se orbem allexit: et ab omni calami-
 tate uita nostra libera reddidit: postquam sua nobis communicauit doctri-
 nam. Quia propter mortem potius quam Ioannis precepta contempnere malimus:
 que plane constat nichil abiectum/nichil humanum sapere: sed diuinum et
 celeste esse: quidquid a sacro eius pectore emanauit. Nullum hic
 tumorem uerborum/atque fucam/nullam superfluum compositionem: et stultum meptum
 uidebimus. longe enim hec ab omni absunt phia sed diuinum et inexpugna-
 bile robur: et sacrorum dogmatum tantam uim: ut nullo possit pacto supe-
 rari. preterea inuincibilium bonorum saturitate. uerborum sane et orationis
 curiositas superflua est et sophistis digna uel potius ignavis adolescentibus
 ut ipse quoque apud eos phis magistrum suum admodum hanc artem apud iu-
 dices conarguerem: quicquid ab ipso audiente simpliciter: et ut ita dicam
 doctrina subrustica nullis uocabulorum fucata illerebris. Haud enim de-
 cet inquit o iudei hanc in etate ficta fucataque oratione adolescentuli more
 me audiat. Et aduerte quod sit ridiculus. Quem tamen turpe/phiam in-
 dignum: et adolescentulorum opus fingere professus est. Huius ipse maxime
 opera dedit: horum summo studio contendit. Et nichil in platone per hoc
 admiratione dignum uideri licet. Et quemadmodum sepulchra extrinsecus or-
 nata: si exteriori illa facie amoueris: cadauerum sanguine/et excrementorum ossium
 plena reperiuntur: ita in phis opinionibus detecta uerborum superfacie
 et ornata multa maxima absurdaque deprehenderis: maxime ubi de anima
 philosophantur: nunc honore: nunc contumelia nullo modo/modestia ue ad-
 hibita/ea afficientes. Hoc diabolicum rete est mediocritatem seruare:
 sed in alterutrum extremorum allectos animos ad errorem trahere: cum nunc
 ad diuinam subiam: neque modo neque pietate seruata ea efferat: nunc in sues
 et asinos/et abiectiora que auaritia turpiter inducat. Verum de his satis/
 superque. Si quid enim ab his utilitatis accipi posset: etiam amplius huius sermo
 mihi esset immoderandum. Si adeo fenuola/turpiter/ridicula despicienda
 sunt/et superuacanea. Quare tandem eorum fabulis omnibus/ueram aggre-
 diamur doctrinam: que ad nos phis piscatoris lingua relictis deducit.
 Nichil enim humanum/nichil terrenum sapit. Agite igitur ipsam Ioannis
 orationem in medium proferamus. Et quod precipio hortari sumus: ut di-
 ligenti attentione his sermonibus uacaretis. id uobis impunita in me-
 moria reducat. Quam ratione Ioannes ita in euangelio^{suo} exorsus
 est. In principio erat uerbum: et uerbum erat apud deum. Animaduerte
 euangeliste fidem/et uerborum uim. Nichil dubitat nichil coniectat

sed certa omnia assertionem proloquitur. Magistri siquidem est: in his q.
dicit nichil ambigere. Nam si is qui alios edocet: alteri indiguerit do-
ctrina: non preceptoris sed discipuli munere se fungi: si recte iudicabit
intelliget. At si quis ambigeret: quid tandem prima omnia causa: ad se-
cunda q. primum transit: primum quidem et secundum in hac re pretermi-
mus. Non enim nostra haec. Nam et nunc et omnium temporum consequentia diui-
nitatis prior est et superior. Quapropter hijs omnibus patrem a nullo esse
filium a patre genitum cōfiteamur. Recte inquit. Verum quo nam pacto nul-
la habita patris mentione de filio sermone aggreditur. Quia omnibus patrem
esse constat: si non ut patrem: saltem ut deum. Vnigenitum autem ignorabat.
Quare band immerito ad eius cognitionem in principio statim festinauit
ut ne scietibus eum ostenderet. preterea neq. patrem in filij mentione sub-
trahit. Et cognosce queso spiritale sapientia. Morat homines antiquum
pre omnibus maxime deum et uenerari et asserere. Idcirco hunc primum
fecit: et prosequens deum inquit esse: non quale plato: qui alterum mentem
alterum animam esse profiteretur. Ille enim a diuina et immortali natura: q.
nichil habet nobiscum commune. longe absunt: sed secessit in communicatione
ne ad creaturam secundum substantiam dico non secundum habitudinem. propterea
uerbum ipsum appellauit. Cum enim nos docturus esset hoc uerbum unige-
nitum esse dei filium: ne passibile quicquam naturam suspicaretur: portupata
uerbi appellatione omnem auferret suspensionem. Inde enim et filium et
nulli passioni subiectum significat. Vides ne ut dixi: quoniam de filio loquitur
patrem non subtrahit. Quia haec satis non sunt ad omnia ostendenda: nulla
te admiratio teneat. De deo enim nobis sermo est: quem neq. dicere neq.
intelligere pro ipsius magnitudine quisq. potest. Ideo Ioannes sub-
nequaquam nomen affert. Quippe cum dici nequeat: quoniam dei sit substan-
tia. Vbiq. autem eum nobis ex operibus manifestat. Siquidem hoc uerbum
paulo post uideri licet lucem appellatum: et lucem uitae: et uitam ueritatem.
Non tamen haec duxerat causa hijs eum nominibus appellauit: sed haec qui-
de prima. Altera quoniam patrem nobis adiuuaturum erat. Omnia enim magis
quicquid audiui a patre meo nota feci uobis. Vocat autem ipsum et uitam
et lucem. Nam a notione lux nobis largita est: et a luce. Ette profecto
non unum nobis lumen nomen non duo non tria non etiam plura satis sunt
ad diuinas res edocendas. Sed acquiescamus: si uel multis q. uis obscu-
re: quod deo attribuitur: possimus percurrere. Non autem simpliciter ipsum
uerbum appellauit: sed cum artificio adiectione: a reliquis ipse hoc
loco separas. Age q. uere dixeris a celo hunc nos euangelistam allocutum.
Contemplantur quo ab ipso statim exordio superne aduolans auditorum.

animos / mentesq; sup̄ om̄a: que sensu p̄cipiuntur: erexit supra terram /
mare / celi / angelos / Cherubim. Seraphim / om̄e deniq; creaturā: et ut
eo ascenderet persuasit. Quid igit? Nunquid tū ad tantam nos erigeret
altitudinē: ibi nos sistere potuit. Nequaquā. Sed quēadmodū si quis enim:
qui ex littore ciuitates / oras / portusq; cōspicere sit: in mediū postmodum
pelagus prouheret: priorū cōspectu amoto in nullū certū obiectum
sed in infinitū eius dimittit intuitū: sic euangelista supra om̄em nos cre-
aturam ad celestia erigens ad superna erectum oculum dimittit nullo fi-
ne: ut arcana illa assequamur: nobis adhibito. Quippe qui nullus est. As-
cendens igit ad uerbum: quod in p̄ncipio erat: hoc inquit p̄ncipiū:
quo inuenio: tū semper eius mentis aniem magis p̄stringat: nō habet: ubi
cōne imitatur: sed mente suspiciens: tū cessare nequaquā ab inquirendi
labora possit: rursum ad inferiora descendit. In p̄ncipio enī erat uerbum:
nichil aliud: q̄ q̄ semper sit: significat. Ecce uerā phiam / et diuina dogma-
ta / non qualia gentiliū: qui tempora et deos. hos antiquiores / illos iun-
iores posuerūt. Sed nichil tale in nostra religione. Nam si deus est: quēadmo-
dum est: nichil eo superius. Si omnium conditor: p̄ncipio. Si dominus / et p̄-
reps om̄i: om̄ia post ipsum / et creature / et secula. Volebam et alia imp̄ntia
uobis exponere: nisi uererer animos uestros iam audiendo defatigatos. Qua-
re hīs admonitis: que sunt nobis ad dictorū dicendorūq; attentionē utilia: fi-
ne nocte imponam orationē. Quēā igit ea sunt: Sio plurimos verbo
tū longitudinē fastidire. Quod eo fit: quoniam anima multis secularibus curis
oneribusq; opprimat. Sicut enī oculorū aries pura et lucida acute om̄ia
intuitur: neq; etiā in tenuissimis dēphendendis corporib; elaborat: neq;
si quis malus a capite humor: uel caligo aliqua ad oculum ascendit: densa
quedā ante pupillam nebula obiciat: qui ne crassiora quidē corpora uidere
sunt: ita anime uis uenit. Cum om̄is p̄turbatio: que eā offendit pur-
gata est: intentio oportuna om̄ia prospicit. Verū tū plurimis turbat:
affectib;: nim illam omnem amittit: ut nichil alii ualeat intueri: sed q̄
p̄mū nebula obiecta / et somno atq; segnitie: que ad uirtutē / et uitā utili-
a sunt / nulla in hīs capessendis alacritate cōtēpmit. Hoc ne uobis accidat
(non enī omnittam: quin semper uos admonitos facia: curā adhibeatis
diligētē): ne ea uobis dicat: que fidelib; ebreorū a paulo: tū multa se ad
eos interpretati difficilia loquutū diceret: nō q̄ suapte natura talia esset:
sed q̄ desidia eos / et negligentie in hīs accipiendis argueret. Qui enī infirmus
inbecillusq; est: non serq̄ breui / q̄ longa oratione p̄turbat: et q̄ mani-
sta: et facillima sunt: difficilima esse autumat. Nemo in hac cōtione huius
affectib; cōmiquinet: sed om̄i huius seculi cura solitudinēq; abiecta dili-

Site

exhortatio

Site

gentes hinc aures doctrine adhibeat. Quippe cum pecuniarum fames auditorum animos occupauit: nulla profecto ratione eiusmodi in alijs rebus accipiendis desiderio flagrare poterunt. Neque enim unusquisque anima multis sufficere potest cupiditatibus: sed ab alia opprimitur: et diuisa fit imbecillior: cum alia dominetur et totum ad se animum trahat: quod in liberorum amore usu uenit: Illa in qui unum duntaxat habet: eum incredibilem animi ardore prosequitur. Qui plures in eo diuisi affectus infirmiores redduntur. Quod si naturali caritate et ui et cognato amore euemre consuevit: quidnam in eo: quod a uoluntate et arbitrio nostro proficiat: existimandum est. Quare me dum harum rerum amatores pugnantes inter se affectus et cupiditates habeant. Contrarius pecuniarum amor: huic attentionis desiderium est. Huc ingressi celum ingredimur. Non in hanc rationem dico: sed si animos ad eam ad attente audiendam preparabimus. Terrestris uita agentes: celum ascendere: et celestia deprehendere: et audire possumus: quibus nemo terrestriana admisceat. Nemo in hoc consensu domesticarum rerum cura impediatur. Hinc emolumentum et ad domesticos parietes et ad forum auferre: et nobiscum tenere oportuit: non animam domesticis et fori oneribus rogationibusque opprimere. Ideo doctrine sedem ingredimur ut omni penitus sorde abluamur. Nam si parum studij diligenterque diuinis sermonibus huius seculi occupationibus distracti adhibuerimus: longe satius hac ratione abstinuissimus. Nemo igitur in ecclesia super domo et familia cogitet: sed domum ecclesiam et diuinas res animis complectatur. Hec ceteris rebus omnibus sint nobis priora. Hec enim anime. Illa uero corpori. Immo et anime et corpori hec plurimum conferunt. Idcirco ea nobis omni potissima ducamus. Reliqua supuacanea. Diuina namque et presentia et futura uice accommodata sunt. Terrena uero neutri: nisi ab illis prescripta lege moderentur. Non enim duntaxat quales futuri simus: et quo pacto illa uicturi simus uitam: cognoscere oportet: sed quam ratione in hoc quoque seculo peregrinandum nobis est. Et profecto edes hec huius uite: spiritualis est medicina: ut que ceteris accipimus uulnera hic curare possimus: non ut nouis acceptis discedamus. Quia nisi spiritus sancti sermonibus uacuauerimus: non modo priores non abluemus neque tamen: sed et alijs conquinabimur. Summa itaque diligentia his que nobis reuelata sunt: attendamus. Neque multum laboris supererit: si principium et materiam ipsam curabimus intelligere. Sed paruo primu labore suscepto: alios deinde secundum paulum admonere poterimus. Hic enim apostolus quod altissime erigitur: et incredibilem effundit doctrinam: in qua longe magis quam ceteri: imoratur: ne frivolis et supuacaneis tribuamur. Quapropter hec paulatim exponimus ut facilia omnia ante oculos uobis ponantur. Neque exardat. Quia nos formido teneat: ne diuine sententie fiamus obnoxij: cum inquit si non uenissim: et lo-

quibus eis non essem: peccatum non haberent. Et quidnam amplius: quam qui nichil au-
diunt: consequemur: cum auditis diuinis sermonibus: nichil ex his domum
referimus: sed uerba tantum admiramur. Date igitur nobis: ut in bona ter-
ra semine iactemus. Curate ut ad id recipiendum preparemini. Et si quis spi-
nas fouerit: spiritus sancti igne inficiat. Si quis durum et contumax cor ha-
buerit: eodem igne et molle reddet: et placabile. Si quis serus uia multis ro-
gationibus concultante: interiora petat: neque ipse assidat: que ipsum unco ad-
se trahere conantur: ut bonarum segetum in uobis exuberantius prouentu pul-
cherimum respiciamus. Hoc pacto nos ipsos curabimus. et incredibili desi-
derio hos spirituales sermones hauriemus. Et si non uno statim momento
paulatim saltem omnibus secularibus molestiis liberabimur. Quare summa no-
bis attentione elaborandum est: ne nobis dicatur: quod alpidis surde aures
habeamus. Quod enim aspera talis differt auditor. Nonne omnibus brutis est
rationis expertior: qui loquentem deum audire dedignatur. Si deo placere hominis
est: qui audire negligit: quoniam ratione id assequatur: is profecto nichil dif-
fert a belua. Considera igitur quam turpe: quam sterile sit. cum christus nos ex hominibus
angelos fieri uelit: ex hominibus in beluas sponte nostra mutari. Venti enim serui-
re et perumarum cupiditate semper inhiare: uastum mordere: calcitrare non
hominum sed belluarum potius est. Atque singule belue singulos: ut ita dicam
habent affectus: et eos suapte quidem natura. Homo autem ratione: consilio
et diuina uita primum abiecta: omnia sibi pro arbitrio indulget: non modo
belua sed monstrum multiforme: et uariis euadit: neque nulla a natura in-
ueniameretur. A uoluntate enim et sententia omnis ea malitia proficiat:
sed absit: ut hoc unquam de christi ecclesia suspiremur. De nobis quidem meliora:
et que ad salutem faciant persuasi sumus. Verum quo magis hoc nobis persua-
demus: eo uehementius rationibus: que nos ab omni immunditia preseruare pos-
sint: inuigilabimus: ut ad ipsum uirtutum cacumen euadentes: qui nobis pro-
mittunt bona consequamur. Gra et benignitate domini nostri ihesu christi per
quem et cum quo patri gloria: simul et spiritui sancto in secula

In principio erat uerbum. Superuacaneum iam mihi uidetur nos admoni-
tos facere: ut equo animo et attente mea accipiat orationem.
Siquidem quod primum eius audiende uerba in credibile pre uobis tulistis
cupiditate. Hic enim frequens conuersus et diligens attentio: impulsioque et p-
peratio: ut ea uobis loca occupentur: unde clari exaudiamur: nec non
uestri in tanta angustia perseverantia: quousque spirituale hoc dimittat specta-
culum: adhuc plausu tumultu: et alia huiusmodi: maximum animi et feruoris

omelia 3^a

uestri sunt argumentum. Quo circa superflua hac admonitione onnissa illud
uos admonendos hortandosq; censeo p̄necessariū: ut quo nūc estis animo: per
seueretis. Neq; hoc in hoc tantum consessu/ sed domi quoq; uir cū uxore pater
cū filio inuicē de hīs frequēter loquantur. et ultro citroq; suam et ferant et
inquirant sententiā: uelintq; probatissimā hanc et pulcherrimā cōducere
cōsuetudinē. Nec michi quispiā dicat/ pueros in hīs occupari nō oportere.
Non enī tantū opus est: ut hīs uaret admonitionib;: uerū etiā solis. Inbe
rillitatis tantē uestre gratia hoc nō dūcūg: neq; eos a secularib; et terrenis
rebus/ quēadmodū neq; uos a ciuilib; negocijs abducim; . Atqui e septem hīs
diebus/ unū ad cōmuniis omni domini cultum/ seruiciū q; collocandū merito
arbitramur. Nōne ridiculū est: ut seruulos nostros in nostris semp ne
gocijs occupari uelim;: nos uero nullū deo exhibere seruitiū. p̄seruati
omnis nostra seruitus nichil ei quicq; cōferat. Deq; enī nulla re indiget/ sed
ad nostrā penitē redundet utilitatem. Vos autē ad spectacula filijs adducti:
neq; ad doctrinā: neq; ad ullā bonā frugem eos unq; hortamini. Verū si qd
sanctū/ si quid spirituale cōparadū cōgēdū ue fuerit/ mand id appellatis sol
licitudinē. Nōne rā dei in uos merito prouocatis: cū ceteris rebus et
recto tempore et diligētī cura adhibita/ in diuinarū rerū doctrina pueros
exerceri molestū intempestiūq; ducitis. Nō sic/ nō sic m̄q; fratres di
lectissimi. Nec profecto etas hīs maxime admonitionib; hīs indiget: te
nera est: et cito que ei instillant/ inbibit: et audita accipit. tanq; sigillo
auditi cere hoc est pueroū animis impresso/ preterea et uita eius madi
tu est/ et in ipsis fere tamuis: ut ad uel ad uirtutē/ uel ad uirtū facile pos
sit deflectere. Si quis igit eos ab ipsis incunabilis/ et quasi uiciorū uestibulis
ad uia uirtutis abstraheret: in habitu quodā: et natura recte uinēdros
cōfirmaret: neq; sponte sua facile in deteriora prolaberetur: cū eiusmodi
a teneris assuetudo ad uirtutē eos alliceret. Hoc pacto et maiores dili
genti; obseruabūt/ et reuerēbunt: et ciuilib; in rebus utiliores reperiet.
Siquidē ab incunre etate seniorū mores edocebunt. Neq; enī fieri: ut sic
dicam: potest: qui hīs aures adhibent hīs q; se apostolicas admonitio
bus: p̄opto animo offert. qui incredibile quoddā bonū siue uir siue
mulier/ siue iuuenis huius mense p̄nceps cōsequat. Nam si beluas uerbis
et rōne/ nō nūq; mansuetudinē erudim;: longe magis spiritali hac do
ctrina tū hominibus cōmunicata/ id efficiem;: tū utriusq; medicīne sci
liet/ et ei; qui curatur: maxima sit differentia. Neq; enī in nobis ea
est: que in illis feritas. Altera nature est. Altera uolūtatis. Neq; ratiois
uis eadem. Illa humane est sententiē: hac spūs sancti gr̄a et uirtutis.
Quā si quispiā se cōsequiturū desperet: intelligat feras mansuescere sp̄

lere: et nūq̃ sibi ipsi diffidet. fr̃q̃pter hanc sibi medicina expectat. Spiritus
 sancti leges om̃i tēpore audiat: et repetita domo: que audierit: memori
 tandē menti inscribat. Hoc pacto et spe bona et securitate uiuet plurima:
 Ip̃aq̃ experientia plane quātopere proficiat intelligit. Quippe cū dyabo
 lus diuinā legē anime inscriptam / et cor hominis dei tabulā factū con
 spicatur: eo se amplius cōferre formidat. Vbi em̃ littere regie nō aureo ti
 tulo / sed dilecti serui Iesu menti: animoq̃ impressē exuberātē spūs san
 cti gratia effulxerūt: ille nullo pacto perpeti aut cōsistere potest: sed
 longe formidolosus effugit. Nichil em̃ adeo eius cōsilia p̃turbat: et pro
 terit: q̃ qui ad diuinā rerū cogitationē animo erigit: et sup̃nū hūc
 atq̃ uberimū fontē haurire semp̃ desiderat. Cum mō animū nichil
 humanū spūs molestissimū: p̃turbare: nichil quāuis magū et exor
 tabile: inflare / et superbiā efferre: poterit. Sed in tantis huius seculi flu
 ctibz: p̃turbationibzq̃ in multa uiuet tranquillitate. Neq̃ em̃ natura:
 sed mentis nostre imbecillitate p̃turbamur. Nam si natā id nobis in
 ditū esset: om̃es quidē homines necessario p̃turbarentur. Om̃es em̃
 idē nauigamz pelagus: cuius et fluctuū et tempestatū immunes nullo
 pacto esse possemz. Quasi ex huius insani maris fluctu / tēpestatēq̃ multi
 reperit: protul dubio cōstat: eos affectus nō a rebz humanis: sed animi
 nostri uitio / insaniq̃ proficisci. Quē si tam firmo siteremz proposito:
 ut om̃es casus facile tolleraret: nichil nobis h̃remis: nichil tēpestatis
 quieto / et tranquillo mari relinquere. Verū nescio quo pacto / cū nichil
 de his dicere proposueri / in hac diuerterē admonitionē. Ignoscite q̃so
 orationis nostre longitudini. Et em̃ nō parū uerit̃ sum: nequando
 hoc nobis remissiq̃ studiu fieret: neue fastidio afficeremini: cuiqm̃
 si dubiq̃ fuisset: nulla huius nobis orta esset disputatio. Satis em̃ id
 nobis om̃ia facilia et reddere et sūministrare posset. sed iā tēpo est
 proposita aggredi orationē / quare indefessos uos huius certaminibus
 exhibeatis. et profecto certamina nobis proposita sunt aduersus ue
 ritatis inimicos: qui pro uiribz om̃ia machinatur: ut filii dei gloriā
 imo potiq̃ suā aboleant. perpetuo em̃ diuina gl̃a eadē manet p̃manz.
 nichilo ob maledictā et scelestā linguā minor. Illi autē. quē se ado
 rare profitentur: euertere conati corp̃ suū ignominia / anima
 supplitio afficiūt. Quid nāq̃ igit̃ an nobis. qui hāc uerā doctrinā
 profitemur: dicat. In principio erat uerbu. Hoc nō oīno eternū sig
 nificat. Idē nāq̃ et de celo: et de terra dictū est. O dedec̃ o impietatem
 incredibilem. De deo terū michi sermo est: et tu terrā michi et ter
 renos hoīes affers in mediū. Igit̃ cū hoīno filij dei dicat: et deus

utiqz sit (Ego em̄ dixi dñi estis inquit: et filij altissimi om̄es) tū ungue
mito de filiatione contendis: Et nichil ip̄m hac ī parte amplius q̄ te habē
dicis. Optime inquis. Dicis tamē: quibz uerbo m̄ficiēris. Quonā pacto.
Quia tu quoqz p̄ gratiā profiteris adoptionē accepisse: et ip̄m filr. Cū em̄
dicās nō natura ip̄m filiū: nichil aliud q̄ gratie esse cōfirmas. Verū tamē
uideamqz: que nobis adducuntur testimonia. In p̄ncipio inquit creauit
deus celū et terrā. Terra aut̄ erat inanis et uacua. Et fuit uir unus de
Ramatben Sophim. hec sunt que putat firmissima esse argumēta sed
ut doctrine nostre ueritas ostendat: ad cōprimēdū eorū blasphemiam:
quid habet similitudis creauit et erat. Quid deo et homo. Quid pura com
munes. Quid diuisa et separata cōfundis: et celestia ad terrena de
ducis. Hoc em̄ in loco erat prop̄rium solū significat: sed in p̄ncipio erat
et uerbū erat. Quēadmodū igit̄ est uerbū: si de homine dicat̄. p̄ses dū
taxat sēp̄ significat: sū autē de deo: sēp̄nū atqz p̄petuū: unde et erat.
Nam cū de humana natā sermo habet: p̄teritū sēp̄: et hoc ip̄m simi
tum: quādo uero de deo eternitate ip̄am ostendit. Satis ergo fuerat ei:
qui terrā et hominē audiret: nichil amplius de hīs cogitare q̄ eorū
nature cōueniat. Nam qd̄ factū est: quorūqz t̄p̄e / uel seculo factum
sit: factū ē tamē filij autē deus nō tēporibz tantū / sed seculis quoqz
om̄ibz superior est. Quippe qui eorū om̄ conditor / et opifex ē: p̄ quē
inquit fecit et secula. Creator em̄ ante creatas oīno esse cōstat. Cū
uero quidā adeo stulti et insensati sint: ut pret̄ea mauius quiddam
de sua dignitate opinetur / n̄s uerbis creauit et fuit homo: auditorqz
p̄occupat sententiā / et om̄em impudetiā exiuit. om̄e em̄ creatū et ce
lū et terrā t̄p̄e creatū est et tēporale habet p̄ncipiū. Neqz p̄ncipio
caret: qm̄ creati sunt. Itaqz cū audis creauit: et fuit homo: nō deli
rat neqz stulta et sup̄flua ingerit. Ego etiā et aliud mauius asserre
possum. Quid nāc: q̄ si de terra ductū esset. In p̄ncipio fuit terra: et
de homine: q̄ ī p̄ncipio fuit homo: neqz sic quicqz maius: p̄stantqz
qz de hīs q̄ que imp̄ntia cognoscimqz: opinari nos oportuit. Terre
em̄ et hoīs appellatio: q̄cūqz de se dicūt cōprehendēs nō sinit nos
quicqz: q̄ que et intelligimqz: et uidemqz: excellentiqz cōiectari: quē
admodū etiā si exigūū quiddā et m̄mū dedeo dicat̄. nichil tamen
hūile / nichil abiectū de se sinit exultimari. Accedit ad hoc. qd̄ de ter
ra loquēs prosequit̄. Terra aut̄ erat īanis et uacua. cū em̄ asseru
erit: qd̄ terrā deo creauerit: uqz proprios statuerit terminos: securē
iā que sequūt̄ enarrat: nō ignarqz neminē adeo stultū. qui sine p̄n
cipio ip̄am et ingemita arbitraret̄. Terre em̄ nomē / et creauit.

sufficientia sunt: ut cuius etiam solido persuaderi posset neque eternam ne
 que ingentem esse. Sed ex eorum nulla: que ipse condita sunt. Propterea hoc
 uerbum fuit de terra quidem et hominem dictum: non omnino esse significat: sed
 de homine inde oriundum: de terra autem qualis ea sit nobis ostendit. Ne
 que enim solum dixit terram fuisse: sed etiam qualis fuerit tenebrosa scilicet et infor-
 mis: aquilisque operam et admixta. Et de eterna non dixit solum: quod fuit homo:
 sed etiam unde de Ramathen inquit Sapha. De uerbo autem non ita loquitur.
 Et profecto hoc timore conferre erubescimus. Nam si eos reprehendimus: qui
 illos confutur: quorum magna est et uirtutis et morum differentia: si tantum
 una sit: et eadem suba: qui quorum et natura et res omnia prorsus differunt:
 in comparatione adducunt: nonne ultime sunt demeritis arguendi. Sed benignus
 nobis et propitius is adsit: quem illi tam perperam impieque calumniantur. Hu-
 iusmodi namque calumniantur disputationis necessitate non sponte nostra ag-
 gressi sumus: neque nos eam inuenimus: sed coacti eorum perfidia: qui redeptori
 suo bello in dicto hanc nobis purgande calumpnie dederunt occasionem. Quid
 ergo dicamus. Quod erat: cum de uerbo dicitur: perpetuum et eternum esse significat.
 Inquit non in principio erat uerbum. Consequens autem erat apud aliquem esse.
 Cum enim maxime hoc dei sit proprium: eternum et sine principio esse: hoc primum
 posuit. Deinde nequis audiendo. In principio erat uerbum: etiam ingentem
 dixerit: hoc mox exposuit antequam quid esset diceret: Erat inquit apud deum.
 Et ne omnino quispiam uerbum ipsum id esse: quod profertur: aut quod uera hominem
 est: arbitretur: per articuli primum: ut iam dixerimus: et per secundam
 hanc adiectionem: eam et animaret suspicionem. Non enim dixit: in deo erat: sed
 apud deum: in persona eius eternitate nobis ostendens. Quod apostolus quoque
 significauit: cum subdidit Et deus erat uerbum. Sed factum est inquit. Quid ergo
 obstitit: qui dicit in principio fecit deus uerbum: cum de terra moyses loqueretur:
 non dixit In principio erat terra. Sed in principio creauit deus terram: et creatum
 fuit. Quid prohibuit Iohanne quoque eodem modo exordiri. In principio crea-
 uit deus uerbum. Nam si de terra ita loquutus est moyses: ne quis ipsam incre-
 atam arbitretur: longe magis de filio loquente timere Iohanne oportuit: si
 creatus erat. Os uisibile: cum sit uisibilis: per se conditoris suum predicator. Et
 celi inquit enarrat gloria dei: filius autem inuisibilis est: et creatura lon-
 ge supra quam dici possit: excedit. Quod si illic et si neque uerbo nobis: neque doctrina
 opus erat: ut creatum mundum disceremus: tamen manifeste id nobis ante o-
 culos ponit propheta: multo magis de filio idem a Iohanne dicendum fuerat:
 si creatus fuisset. Sane quidem: Verum petrus id manifeste aperteque professus
 est. Quoniam in loco: et quomodo. Quando cum iudeis disputas huius uerbis usque
 est. Quod dominum ipsum et christum deus fecit. Quidquid sequitur non addidisti. Iesu fili

quæ uos crucifixistis. An ignoras: eorū de quibz sermo habet: partē imortali nature esse: partē carnē accepisse: Qd si negas: et omnia simpliciter ad diuinitatem trabis: passibile diuinā naturā feres. Q si nō passibile: neqz actiua dixeris. Verū si ex ipā diuina et ineffabili natā sanguis emanauit. ipaqz carnis loco in cruce clauis transiit/ et discrepta est: ad mittendū profecto esset cōmentū tuū. Sin neqz ipē quidē dyabolū hoc effinxerit: quā ratione ipē ignorare assimulas? Indignā ~~scilicet~~ ^{enī} sane tui ignoscat ignorātia: et quātē neqz demones unqz simularunt. preterea hec nomina dormimis/ et christo nō substantie sunt sed dignitatibz. Alterū potentie/ alterū unctionis. Quid igit de filio dei dixeris? Nā si: ut dixisti: creatū esset nullū locū hoc haberet. Non enī prius fuit: deūde ipm fecit deus: neqz serūde habet p̄cipiū sed eisdē natē atqz sbē. Interrogat enī an esset Rex. Ego ad hoc natū sum inquit. petrus aut de eo tāqz creatura quadā loquit. Nam oīs ei de xpi hūanitate sermo ē. Et quid admiraris petrū ita loquentē? Quippe et paulū cū atheniēsi bz disputās. hoīem tantū ^{ipm} uerbis appellat. In uero in quo statuit fidē p̄bens omnibz: suscitans eū a mortuis! Nichil de dei forma: neqz qd ei equalis sit: neqz splendor glorie ei: meminit. Neqz imerito. Nondū enī sep̄ uenerat: ut hec diceret. Sed satis adhuc erat: ut et hominē fuisse/ et a mortuis suscitātū intelligerent. Eodē quoqz modo xps fecerat: cuius exēplo paulū opa sua disposuit. Non enī cōtinuo suā nobis reuelauit diuinitatē: sed ab ipō p̄cipio propheta/ et xpus simpliciter homo habitus est. deinde et uerbis et opibz: qd erat: ostendit. Idcirco petrus hoc ordine usus/ hāc p̄ma ad iudeos cōtione habuit. Nam cū nichil de diuinitate eius adhuc manifeste accipere possent: in humanitatis ei sermionibz imorāt: ut eo cū audiret is exercitū: deū se diuinitatis doctrina imbueretur. Q si quispiā omēm cōtione alitqz p̄currere uoluerit: p̄spicue hāc nostrā dephenderit doctrinā sententiā. Et enī hoīem ipm appellat: et passioni resurrectioniqz/ et secūdū carnē generationi insinuat. Atqui et paulū cū eū ex semine dauid secūdū carnē factū diceret: nichil aliud nos admonuit: qd id factū a xpi humanitate suptū esse. Quod et nos cōfitemur. Verū cōtineui filij de ineffabili et sempiterna essentia nūc loquitur: propterea nō fecit: sed erat posuit. oportebat enī si creatū esset: id maxime diffinire. Quod si paulū uerū est: ne multorū aliquis suspicaret: filiū patre maiore fore: et genitorē ei subiectū. Et idcirco ad corinthios scribens inquit. Q omnia christo subiecta sunt preter illū qui subiecit ei omnia/ licet absurdū fuisset quēpiā suspicari patre unqz filio cū cetis omnibz subiectū iri: has tamē et si nulli inuas rationi suspi

giones formidauit: addidit q̄ p̄t̄ eū qui subiecit ei om̄ia: longe maḡ
 Joannē: si creat̄ esset filius dei: timere: nequis increatū existimaret: et
 hoc ante om̄ia edocere oportuisset. Hūc autē cū genit̄ sit: merito sane
 neq; ipse neq; aliq; siue apostolus siue euangelista euangelista propheta erga eū
 eū asseruit. Sed neq; ipse unigenit̄: si esset creat̄: subnaūset. Qui enim
 tam humilia et abiecta p̄t̄ humilitatē loquit̄: id nullo pacto p̄t̄im
 sisset. Neq; em̄ absurde arbitror quā haberet magnitudinē: et p̄stantiā
 tacuisse potius: q̄ eam: quā nō haberet: silentio p̄terisse: neq; significasse q̄lis
 esset. Illud em̄ nō inmerito silei poterat: ut humanū gen̄ humilitatē
 admoneret. Hūc autē ne minimā quidē silentij causam inuenies. Quā
 nā em̄ gratia: si creatus est: id tacuisset: et multa de se p̄termisisset.
 Nam si: ut nos humilitatē edocet. abiecta quedā sepe nūo de se: et m̄
 me digna loquitur: multo magis si creatus esset: ap̄t̄ dixisset. Nonne
 iudes ipm̄: nequis ingentū crederet: ad id ostendendū et re: et uerbis
 sūma ope contendere: ut etiā et dignitate et s̄bā sua indigna loquatur:
 et in prophete humilitatē descendat: illud em̄. Sicut audio: iudico. et
 ille michi dixit. Quid dicā: et quid faciam: et a meip̄o nō loquor. et alia
 huiusmodi. prophetarū uerba dū taxat uerba sunt. Si igit̄ ut hāc tolleret sus
 pitionē: tam uiles de se sermones tam humiles nō est dedignatus: lo
 ge magis si creat̄ esset: nequis ipm̄ increatū suspicaret: multa huius
 protulisset in mediū: ut exempli gratia. Nolite arbitrari me genitum
 esse a patre. Creat̄ sum nō genit̄: neq; illis s̄stantie sum. Hūc autē
 om̄io cōtra. Ea em̄ loquitur: que etiā multos cōtrariā rogāt accipere se
 tentiā: ut illud. Quia ego in patre: et pater in me est: et tanto tēpore uobis
 cum sum: et nō cognouistis me philippe qui uidet me: uidet et patrem.
 Et sicut pater suscitāt mortuos: et uiuificat: sic et filius: quos uult: uiuificat.
 Et pater meq; op̄at̄ est usq; modo: et ego operor. Et sicut cognoscit me pa
 ter: et ego cognosco patre: et in om̄i scripta unū et idē se esse cū patre
 asserit. Auctoritatē autē et potestātē et hīs et alijs plurib; locis mani
 festat: ut cū inquit. Tace obmutesce. Volo purgare. Surde et mute
 spiritus ego tibi p̄p̄io: exi ab eo. Et audistis: quia dictū ē antiquis. Nō
 occides. Ego autē dico uobis: qui irascit̄ fratri suo: reus erit iudicio:
 et plura huiusmodi. Adde etiā miracula. Hec om̄ia satis p̄donea sunt ad eu
 iuitutē: potētiaq; ostendendā: imo et minima eorū pars plurimū
 et insipientiores et adducere et p̄suadere posset: ut crederet. Sed p̄fecto
 niam est earū gl̄a uirtū: ut uel ad manifestissima queq; eorū: qui
 ipsi succubunt mentis acie p̄stringat: et in rebus luce clariorib; dissen
 tire ac contendere p̄suadeat. eos autē qui ueritatē probe tenet: et in

telligunt: in dissimulatione / contradictioneque adhortetur. Quod iudeis usu venit.
Non enim ignorantie gratia dei filium abnegarunt: sed ut apud populum plurimum
et auctoritatis et honoris consequeretur. Ex principio enim inquit multi credide-
runt in eum: sed propter phariseos non confitebantur: ut de Synagoga non eijceretur.
potius enim hominum quam dei gloria optarunt. Siquidem nullo pacto fieri potest: ut
his: qui tanto studio seculari glorie seruiant: diuinam unquam assequantur. Idcirco
his uerbis reprehenduntur. Quo potestis uos credere qui gloriam inuicem accipi-
tis: et gloria que a solo deo est: non queritis. Intolerabilis quedam ebrietas est
inanis gloria gloria: ideoque que sue subiacet ditioni: is egre in sanitatem
restituitur. Et quia pestifera tale infertur amara a celo absadens: terre affigit:
neque ea amplius limit: ut ad ueram lucem dirigere possit intuitum. Sed in huius
seculi sordibus semper eius per suasionem deuoluitur. Et dominos nobis tam potentes
imponit: ut etiam sine iussu aliqua nos exuperent: nobisque perpetuo domi-
nentur. Qui enim hoc morbo afficitur: nullo preceptore omnia sponte sua o-
peratur: que dominis suis placere: quibus plurimum eos letari arbi-
tratur. Et enim pulchra ueste eorum causa induit: faciem ornat non sibi
sed alijs. Caterua sequentium stipat: quo omnes ipsi admirentur. Quid
quid denique facit aliorum tantum gratia facit. Num quicquam posset esse
molestus: ut alijs admirationi sit: preceptis frequenter agitur. Visus intel-
ligere tyrannidem. Satis tibi ex christi uerbis constabit. Audi et quod sequi-
tur. Nam si quicquam negotiatore: qui preciosissimas sibi merces magno
auri pondere compararit: rogaueris: quam gratia tantum aurum perfidat:
quidne tantis sibi sumptibus uelit: nulla alia ab eo ratione accipies: quam ut
populo placeat. Et si denique: quid populo sit pronctaberis: quidnam inquiet
tumultus / perturbatioque plenus: et stultitia maiori ex parte constans: atque
compositum temere per maris fluctus uaria et pugnantem sententia sepe-
ius iactatum. Qui igitur sub huius domini seruitio premitur: nonne omnem
est sane miserrimus. Veritatem qui secularem uitam agunt: si is se affectibus
deuixerunt: et si graue sit: leuior tamen est reprehensio. Qui uero terre-
na se abierisse professi: ea tamen audigunt inhiant: in gratia uigilant aculati.
Illi enim pecuniarum tenus damnum: hijs autem ad animam usque peri-
culum ostendit. Nam cum seculari gloria fidei rectitudine inuicem: et deum ut ipsi laudent: contempserint: dic quid quo damno qua illam affi-
ciuntur. Alii animi affectus: et si magno sunt homini notum: alij
saltem afferunt uoluptatem: quam seporalem atque breui duraturam. Nam qui
pecuniarum aut mulierum flagrant desiderio: easque sectantur: non nullam in
tam damno uoluptatem: licet breuissimam capiunt. Quos uero hic morbus
reuerterit: non semper omnem priuati uoluptate uitam uiuunt quam miserrimam.

Neque enim quod tantopere exquirunt: multitudinis gloriam assequuntur: sed cum
ea frui uideantur: ea tamen omnino carent. Cum id nulli proprius glorie
sit adnumerandum. Ideoque non gloria sed inanis glorie opus appellatur. Inanem
gloriam hanc maiores nostri omnes merito dixerunt. Inanis namque est nihil
se habens: neque clarum neque gloriosum: tanquam parsone: que pulchre qui-
dem visu: et decore: multis inanes reperiuntur. Quare cum aspectu ipso ele-
gantiores appareant: neminem tamen unquam ad se amandum allexerunt.
Ita uel etiam in seruo: que a multitudine comparatur gloria: difficilem
nobis: et uolentem affectum significat. Aspectu namque solo pulchra atque
elegans uidetur. Intrinsecus autem non inanis modo: uerum etiam ignomi-
niosa et uelutatis: et uolentie plena. Unde igitur tam temerarij tam
infans absque ulla uoluptate affectus. Non aliunde sane quam a uili et ab-
iecto animo. Neque enim fieri potest: ut qui glorie dulcedine capitur: mag-
nam aliquid et egregium sapiat. Sed ignominiam illico ipsum notari ne-
cesse est: et a nimis abiecti: infamis atque exigui existimari. Qui enim
nihil propter uirtute: sed ut hominibus et ridibus: et indoctis placeat: operatur.
que omni re fallace homini atque erroris plena exquirat sententiam quam
ipse gloria mereatur. Animaduerte si quis eum percontaretur: quid in
multitudine esse arbitraris. procul dubio et desidem: et nulli bone
rei dedita responderet. Quid autem: an ex illius numero fieri optares? si
quis eundem iterum interrogaret: non utique michi assensurum persuades.
Nomen igitur maxime ridiculum est: eorum gloriam aucupari: quorum ne si-
milis quidem esse uelles si ante dixeris multos etiam constantes uiros hac
esse sententia: idcirco longe magis contempnedos ducimus. Nam si spo-
te sua contemptibiles sunt: cum multi fuerint: maiorem in modum digni sunt
qui contempnantur. Singulorum enim amentia: simul collecta multitudinem
ipsa fit auctor. Quia obrem si quis eos singillatim caltigaret: facile: quod
uellet: assequeret: sed cum cunctos simul: nullus esset correctioni locus:
cum nunc ipso stultitia crescat: et pecudum more ducatur: quorum quod inuicem
seculare gloriam atque opinionem secuti. Agite quid hanc popularem glo-
riam tantopere desideratis. Nolite inquit fratres obsecro. Glorie namque
cupiditas omnia contemnit. auaritia inuidia: calidissima infidias pepit:
et qui nulla affecti sunt inuidia: in illos qui nihil de ipsis male me-
riti sunt et armat: et effert: hec amicitie: hec consuetudinis obliuif-
citur. Nihil se pudet: sed omni abiecta uirtute omnibus bellum indicit.
Semper inconstans: semper inuisa: et sane ira et uolentus: et intollera-
bilis morbus est: non tamen semper notumetro esse solet: sed dumtaxat: cum
irritatur. Inanis autem gloria omni tempore pestifera est. Nunc quod cessat: nunc

remittitur: nisi ratione et cohibeat^{ur} et sedat^{ur}. Seder^{et}. Semper prelo est: non
solum petendi se hortatice exhibens: uerum etiam siquid recte facimus: id e
manibus summa ui eripere contendit. Vel nichil recte nobis nichil
p^{er}fici p^{er}mittit. Q^{ui} si auaritia paulus p^{ro}dolorum seruitutem appellat eius
matrem/radicem/fonte hoc est mane gloriam: quo nomine merebitur
appellari. Nullum quidem si recte eius malitiam contemplanur dignum
inueniamus. Abstineamus ergo dilectissimi: et p^{ri}mosum hoc exuamus ue
stimetum: quo disa^{cto} et procul abiecto/fiamus aliquando liberi uera in
duti libertate: et uere nobilitatis: que a deo nobis largita est: cognos
cere non neglegamus: sed seculare gloria: qua nichil r^{ati}o dignum/nichil tur
pius/nichil s^{ignom}inosius. et hoc multis sane rationibus uideri licet.
Siquidem huius glorie cupiditas ignominia est. Est autem uera gl^{ori}a eam ut
nulli momenti contemnere: et ad diuinam uoluntatem omnia et uerba
et opera nostra dirigere. Hoc patet ab eo: qui contra certa ratione in
telligit: mercedem accipere poterimus: si eo solo erimus spectatore con
fenti. Quid enim nobis opus est: ut alij opera nostra inspiciant. cum is nos
intueatur: qui unicuique pro meritis retribuitur est p^{ri}mius. Nomen horri
dum atque absurdum: cum quisque seruus opatur: ad gratiam et amorem
domini sui conlaudum faciat: eoq^{ue} et uidente/et probante seruicium suum
contemnitur sit: neq^{ue} aliorum laudibus moueat: nos cum tantum tamq^{ue} supremum
dominum habeamus: alios: qui nos/et opera nostra uideant et probent disqui
rere: maxime cum nichil nobis utilitatis afferre/sed tantum inspiciere possit:
que facimus. Accedit ad hoc q^{od} omnis noster labor inanis fit/et irruens.
Non ita obsecro dilectissimi non ita: sed inde p^{ri}mius nobis futurum est:
inde totis uiribus id contemparare curemus. Deum operum nostrorum et laudato
re/et spectatore adhibeamus. Nichil nobis cum humano iudicio. Q^{ui} si hac
gloria assequi uoluerimus: tunc profecto consequemur: cum diuinam tantum
implorabimus. Qui me glorificat: glorificabo inquit. Et quemadmodum
tunc maxime diuitiis affluimus: cum eas contempnimus: et diuinas tantum
efflagitamus. Querite enim inquit regnum dei: et hec omnia ad nos accipiet no
bis: inde et gloria usu uenit. Quando ita sine periculo/et diuicie nobis et
gloria largiri possunt: tunc ea plena et exuberanti manu diuina nobis
benignitas largitur. Sine periculo tunc ante nos fruimur: cum nos ca
pere et exsuperare nequeunt: neq^{ue} tamq^{ue} seruis imperant: sed nobis ser
uiunt: easq^{ue} et domini et liberi possidemus. propterea earum nobis amore
prohibet deus: ne turpi his seruitio subiciamur. Q^{ui} si assequimur: incredi
bili nobis liberalitate omnia restaurat. Quid enim paulo clarus? Quid
gloriosus? qui non humana gloria sequere proficit. Quid nichil habemus

et omnia possidente locupletis: Cum enim ut ita dicitur neque pecunie: neque glorie cupiditate uincimur: tunc eos affatim accipimus: tunc fruimur. Si igitur nobis gloria comparare cupimus: gloria fugiamus. Hoc enim pacto diuina seruare precepta: et presentibus bonis: et futuris frui poterimus: quod utinam fiamus principes. Gratia et benignitate domini nostri Iesu Christi in quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula amen.

In principio erat uerbum: et uerbum erat apud deum. bonarum artium preceptores: cum pueros doctrine rudimentis imbuendos accipiunt: non grauiori primum lectionum onere eorum mentes implicant: sed breuibus: et eisdem sepe uero repetitis preceptis paulatim eos assuefaciunt. Quo fit: ut eorum animis facile doctrina inprimatur: neque ab ipso eruditionis principio ad lectionum multitudinem capessendam: memoria nimium laborare perterriti ad colligenda precepta segmores reddantur: et doctrine difficultate corpestant. Hunc et nos morem secuti: ut uos labore leuemus: paulatim hoc diuinum pabulum distribuamus: uestrisque inuicem pectoribus. Quare eadem iterum uerba proponam: non ut idem repetam: sed ut omnia adiungam. Agite igitur. In principio erat uerbum: et uerbum erat apud deum. Quam ratione: cum reliqui euangeliste ab humanitate christi sui orti sunt euangelium. Nam Mattheus incipit liber generationis Iesu christi filii dauid. Lucas de maria primum uerba facit. Mattheus filii fere uite principio: et de Joanne baptista illic nobis intexit historiam. Ioannes id breui persequens hijs uerbis significauit et uerbum caro factum est. Et reliquis premissis omnibus: corruptione: partu: educatione: meretricio: appropinquat superna nobis generatione aggreditur. Cur ita fecerit: ita nobis aperiam. Cum reliqui euangeliste circa carnem innotati essent: timendum erat: ne idcirco non nulli nichil alii: sed terrena duxerant: et caduca contemnerent in ea solum doctrina confirmarent: quod et paulus Samosatenis opinatus est. Ex hac igitur humilitate: qui lapsuri erant in celum erectis: non immerito ab eterna: et diuina essentia facit nobis narrationis principium. Cum enim Mattheus ab herode rege: Lucas a tyberio cesare. Mattheus a baptismo Ioannis exordiat. hijs omnibus Ioannes omissis: supra omne seculum et seculum ascendit: auditorum animos ad id: quod in principio erat erigens: neque usque ad eos finit consistere: neque terminum aliquem ponit: quemadmodum illi Herodes Tyberium Ioanne. Illud autem admiratione dignum est: quod neque Ioannes in ampliori narratione: humilitate contempsit: neque illi cum huius uerba semper in domino siluerunt essentia. Et sane quidem. Unus enim spiritus est: qui omnes mentes

inchoat.

Cum Iohannes a gratia diuinum incipit euangelium.

Et sane

mouet. propterea ualde in narrationibus suis concordant. Tu autē dilectissime cū uerbū hoc in loco audis: noli quēso hīs acquiescere: qui dicūt id uerbum esse: quod ore profertur: aut simpliciter uerbū. Omnia em̄ dei sunt uerba: quę et angeli faciūt. Nullum tamē eorū deus est: sed et prophetię et prępta. Oros em̄ scripture estō diuinas leges et prępta et prophetas uerbum appellare. Quare de angelis loquens potentes inquit uirtute: qui facitis uerbū eius. hoc autē uerbum subā quēdā est in p̄sona ex ip̄o patre sine p̄sione p̄ueniens. Hoc ut iam dixi p̄ uerbi appellationē manifestauit. Quēadmodū igitur in p̄ncipio erat uerbū: eternitatē significat: ita hoc erat in p̄ncipio apud deū cōeternitatē nobis ostendit. Sed ne hac p̄ncipia in p̄ncipio erat uerbū: eternū quidē / antiquiorē tamen aliquo tēporis spatio patris n̄ra suspicareris: et unigenito dāres p̄ncipiū addidit. Hoc erat in p̄ncipio apud deū: indēm eius eternitatē / quēadmodū patris significans. Nunq̄ em̄ solus et sine uerbo fuit: sed semp̄ deo apud deū erat / et in p̄sona quidē propria. Quia erga ratione subdidit: in mūdo erat si apud deū erat. Quia et apud deū erat / et in mūdo. Neq̄ em̄ aut pater aut filius sine ullo cōprehenditur. Nam si magnitudis eius nō est finis: et sapientię eius nō est n̄tis: neq̄ etiā substantię satis constat esse aliq̄ tēporale p̄ncipiū. Cum audis q̄ in p̄ncipio creauit deo celum et terram: quidnā p̄ hoc p̄ncipiū intelligis. Certe q̄ ante om̄ia uisibilia ea creauerit. Sic cū de unigenito dicat: q̄ in p̄ncipio erat: ante om̄ia intelligibilia: et ante secula fuisse intelligas: necesse est. Q̄ si quis diceret: si filius est quonā pacto dea p̄ fieri potest: qui patre sit iunior: q̄ em̄ ab aliquo est: omnino eo a quo fit: posterius esse oportet. Respondet inq̄ has maxime humanarū esse cogitationū inquisitiones. Et qui hoc querit: inquireret etiā absurdiora: neq̄ auribz tantū accipiēda hęc sūt. De deo em̄ nūc nobis sermo est: nō de humana natura: quę nostrarū rationū cōsequēte necessitati q̄ subiecta ē. Verū em̄ uero pro istiusmōdū intelligentia / aliquod ad hęc exemplū adducemq̄. Age dīc quēso. Nūc quid solis splendor: ex ip̄ius solis natā emanat: an aliunde. Necessario fatendū est: nisi p̄mit̄ de sup̄iamq̄. ex solis natā. Quod cū ita sit: nūq̄ tamen ip̄so sole posterius ip̄is radios / fulgoreq̄ dixerimq̄ exoriri: cum sine hīs nūq̄ appareat. Q̄ si in hīs quę ip̄o uisu / et sensu p̄cipiūtur corporibus: quod ex aliquo fit: nō posterius eo: a quo fit: esse aliq̄ manifeste dephendit: p̄suaderi nō poteris: inuisibili / ineffabiliq̄ nature eādēm melle potatē: ut par est illi essentię. propterea paulo quoq̄ ip̄m et ex eo / et cōeternū asseruit. Quid autē. Nonne et secula et temporum spacia p̄ ipsum facta sunt om̄ia. Confiteamur: necesse ē: nisi itam

annus. Nulla igitur inter patrem et filium est differentia: Si nullam esset
 filius posterior / sed coeternus patri. Ante enim et post tempus significanter et
 ostendunt. Sine seculo / uel tempore nemo posset neque ante neque post intelligere.
 Temporibus autem et seculis omnibus superior est deus / atque antiquior. Quod si omnino
 filio est principium esse contendis: caue ne patrem quoque sub principio antiquius
 rei quidem: sub principio tantum comprehendere eadem ratione cogaris. Age nunc
 terminum aliquem / uel principium filio constituis: a quo ad superius illud procedes
 patrem superiorem esse dicis. Quid mihi dicis igitur queso. Quamto pater prior
 est: breue ne / alio longum an longum inter patrem et filium temporis spatium fuisse
 dicis. Alterutrum asseras: sub principio patrem comprehendas: non est.
 Quod utrumque interuallum quantumque sit: procul dubio mentis. Dimensio autem
 fieri nulla potest: nisi sit utriusque principium: sub quo hoc pacto: quantum
 in te est / patrem constituis. Neque iam secundum uos pater sine principio in-
 telligi poterit. Nonne assentiris id uerum esse: quod a saluatore dicitur
 ubique potestatis ipsius argumentum. Qui non honorat me: non honorat pa-
 trem. Nec ignoro hec uerba non facile a multis intelligi. Idcirco ple-
 risque in locis sententias meas afferre differimus: eo quod reliquum uulgo eas
 capere atque assequi nequeat: neque si assequeretur: firmitudinis aliquid ha-
 beret aut certitudinis. Humane namque rationes et sententiae muerit sunt
 atque imbecilles. Libenter autem et illud negantibus ueritate afferam: quod
 a propheta dicitur. Ante me non est factus alius deus: et post ^{me} non est. Quod si
 filius patre iunior est quo pacto inquit: post me non est aliquid deus. Numquid
 ipsi uirginitati tolleris substantia. Necesse est enim aut hoc tam impie au-
 dere: aut in propria patris / et filii persona unam intelligere diuinitatem.
 Quoniam etiam pacto id uerum est: et omnia per ipsum facta sunt. Nam si patris
 eum est antiquius: quomodo que ante ipsum filium fuerunt: per ipsum facta sunt.
 Videtis ne in quantum temeritate se adducant: qui semel ueritate abiecerunt.
 Sed quod ubi inquit non inquit euangelista ex nichilo factum esse: quemad-
 modum omnia paulus huius uerbis ostendit. Qui uocat que non sunt: tamquam
 ea que sunt: Sed in principio erat inquit: hoc illi contrarium est. Nec inmeri-
 to. Siquidem deus neque fit: neque se quicquam habet antiquius. Sed huiusmodi
 gentiliu uerba sunt. Age et illud. Nonne rerum omnium conditor longe om-
 nium excellentissimum / prestantissimumque dixeris. Quod si indem ut alia
 ex nichilo factus esset: ubi eius incommensabilis esset excellentia. Quid dicit
 illud ego prius / et ego post hec: et ante me non est factus alius deus. Si
 enim filius non esset eiusdem substantie: alter esset deus: si non coeternus:
 post illum. Si non ex suba processisset: factum esse constaret. Quod si ad idolo-
 rum / simulacrorumque differentia hec dicta sunt assererent: cur eiusdem

differentie gratia unū uerū deū dicere non cōsentiūt. At si ad eam diff-
rentiam: hoc dictū esset: quonā pacto uerba omnia interpretaberis: post ne
inquit non est aliud deus. Non filiū hīs uerbis excludit post se nō esse:
sed deū fictum. Esto sane. Quid ergo ait quod ait: ante me nō ē factus
aliq deus. Ita ne hoc quoq; itelliges: q; fictq; deus ante eū factus nō sit:
sed tamē filiū factum. Et quisnam hoc dixerit. Neq; em ipm diabolu
hoc dicturū arbitror. preterea si filius nō est coeternq; patri: infini-
tam leuissimā uitam quonāmodo dixeris. Nam et si alius p̄ncipiū dicit:
q̄uis sine fine sit: nō tamē est infiniq;. Quod em infinitū est: utiq;
sine careat oportet. Hoc paulus hīs uerbis manifestauit: neq; prin-
cipiū dierū: neq; finē habens. Quibus uerbis et p̄ncipiū et sine careere
plane demonstrauit. Quēadmodū em hoc nō habet finē ita neq; illū:
cū neq; hic finis sit: neq; illuc p̄ncipiū. Quonā autē pacto uita erat:
alī cū nō esset. Vita nāq; semper et sine p̄ncipiō et sine fine esse om-
nes cōfiteantur. Si profecto uita sit: quēadmodū est. Si uero ē: quādo
non est: qua rōne alijs esse uita esse potest: cū alī ipsa nō fuerit. qd
ergo cause fuit: q; p̄ncipiū iohannes fuit posuit. In p̄ncipiō magis
erat. Considerasti hanc p̄ncipiū. In p̄ncipiō erat. et uerbu erat non
intelligis. Quid autē cū de patre propheta diceret: a seculo et usq; in se-
culū tu es: nūquid ei terminū aliquē hīs uerbis p̄scripsit. Nequaquā.
Sed eius significat eternitatem. Idem hoc in loco intelligi nō
est. Quippe cū nullū ei terminū cōstituat: neq; dicit p̄ncipiū habu-
isse: sed in p̄ncipiō erat: hinc te adducit: tibi suadeat: ut filiū sine
p̄ncipiō itelligas. Si dixerit quispiā partē articuli adiectione filium
sine articulo posuit. Quid ergo cū aplīs inquit. Magni dei et sal-
uatoris nostri ihesu christi et iterū. Qui est sup omēs deos: sine articulo
filij meminit. Idē de patre ad philippēs scribens. Qui cū i forma
dei esset: nō rapina arbitratq; esse se aequale deo: et ad Romanos. Gra-
tia uobis et pax a deo patre nostro: et dñō Iesu christo: neglexit arti-
culū. Superuacaneū nanq; est: ubiq; id preponere: p̄serti cū supe-
rius frequēter consus sit. Quēadmodū em de spiritu loquens inquit.
Spūs deus: neq; cū spiritui articulū nō adiciat. idcirco deū esse in-
corporeū negamus: ita hoc in loco q̄uis filio articulo nō p̄ponat:
nō propterea patre minor ē deus. Quid tandē cū et hunc et illū deum
appeller: neutriq; nobis diuinitatis ulla facit differentia. Sed prorsus
contra. Nam cū dixisset et deus erat uerbu ne quis filij diuinitatem
patre aliqua ex parte minore arbitraretur: mox id affert: per quod
eius suprema diuinitatis manifeste significatur. et eius demonstrat.

eternitatem. Hoc enim erat inquit in principio apud deum: et opificium
 addit: omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nichil quod fa-
 ctum est. Quod potissimum pater per prophetas ubique eius substantie
 iudicium esse predicat: et frequenter in hoc demonstrando prophete uersa-
 tur. Neque hoc duntaxat: sed etiam summo ad idolorum simulacrorum
 quod gloria tollenda contendit. Qui inquit qui celum et terram non feci-
 runt: pereant. Et iterum. Ego manu mea extendi celum. Et ut diuini-
 tatem per hoc significari ostendat: idem frequenter commemorat. Ioa-
 nes autem huiusmodi uerbis non contentus etiam uita ipsam et lucem appellat.
 Si igitur semper cum patre fuit: si omnia condidit: produxit continet
 (hoc enim per uita significat) si uniuersa illuminat: quiescent adeo stul-
 tique adeo temerarii est: ut dicat ex istis euangelistam minorem diuini-
 tatis uirtutem intellexisse: per quem et equalis: et idem esse uel maxime
 potest ostendi. Nolimus quies creaturam cum creatore confundere: ne id
 audiamus: quod seruierunt creature potius quam creatori. Quod si de celis hoc dic-
 tum existimant: ueritatem cum de his sermo haberetur: prorsus tanquam
 gentile: et impiu: creature cultum exhibendum negauit. Absit igitur ut huius-
 modi nosmetipsos maledicto subiciamus: propterea nemini dei filius: ut nos ab
 hoc cultu liberaret. propterea seruus formam accepit: ut ab hac nos eripe-
 ret seruitute. propterea in spiritus est: propterea a lapide resus. propterea
 morte passus ignominiosam: atque turpissimam. omnino committendum est:
 ut nullum hoc nobis fructum afferant. Et in pristina rursus impietatem
 reddamus: imo longe grauiore. Non enim creature seruendum est: et ipsam
 creaturam creatorem: quatenus in nobis est: in creature uilitatem adducendum.
 Ipsa namque qualis est: permanet. Tu autem idem ipse es inquit: et animi tui non
 deficient. Et igitur gloria demus: ut a patribus et maioribus nostris accipimus.
 Demus namque gloria et fide et operibus. Nulla enim nobis honorum dogma-
 tum ad salutem utilitas: si uita uiciorum sordibus scateat: et inquinetur. Quam
 obrem ea ita formemus: et erudiamus: ut deo placeat. omni turpitudine
 iniquitate: auaritia longe abiecta. Et tanquam hospites et aduenas: et a terre-
 nis rebus alienos nos exhibeamus. Et si quis diuitiis plurimis: ac pos-
 sessionibus affluit: haud aliter istis quam colong utatur: tanquam paulo post ea
 omnia uelit nolite relicturus. Et qui fuerit in uicia laressus: non modo
 memori non infigat pectori: sed quam primum ea obliuioni prorsus maderet.
 Non apostolus una nobis die ad iram adducit apostolus. Sol inquit non occidat
 super iracundiam uestram. Et merito quidem. Nichil enim tam breui dante fieri
 potest molestius. Quod si nox ira uobis percussos nos comprehendet: omnes
 operationes nostre grauiore subsequeretur: cum ignis plurimus me

moria exaret^r: si per otū omnia iram prouocantia attonus nobis repu-
rentur. priusq̃ igit̃ tam exualī uacemus otio: et uehementiore flāmam
attendam^q: preueniendū p̃cipit: et quicquid pect^q nostr^q exurit: pe-
nit^{us} extinguentū. Vehemens ar^r ire affectus est: et omī flāma ueheme-
rior. Quare multa nobis ^{le}reuerentia opus est: ut hūc ignē extingamus: ne
ue ad summū eū euadere sinamus. Ire enī morbus msi mox sedetur: multas
generat calamitates. Dornos et familias totas evertit. Vetere^s dissoluit
cōsuetudines. et breui momento res infandas molitur. Eius itaq̃ furo-
ris impetus: ipsi ruina est inquit. Quāobre hūc idonnte bellue noli-
mus habenas remittere: sed pre duro freno/ metu salicet futuri iudi-
cij emi cohibeamus. Quonens tū dolore aliquo amicus te/ uel famili-
aris affecerit: ad irāq̃ cōtarit: uemat ī mente: que tu cōtra deū cōm-
seris: q̃q̃ si proximi offensam/ et cōtumelias equo animo tolleraueris:
lenig^m te dei iudiciū puorabis. Dimittite inquit: et dimittetur uobis.
Cū hoc succurreret omis ultionis cupiditas cōtinuo euacuaret. Illud
preterea animo frequēter resolute uelim: et siquādo ī immanitatem
aliquā et furorē mox lapsurus/ te cōtinueris: et si quādo irā patis talisq̃
iniuriā/ per mēte ne p̃ceps irrueris: et utraq̃ tūc t̃p̃rā cōferas. Idem
nō parū tibi ad correctionē profuerit. Age dic queso: utrū tibi laudabilis
dixeris: cū ab ira uictus es: an tū eā uicisti? Nonne uicti nos ipsos re-
prehendim^q uehement^q: et ne mine nos accusante et ubescim^q. Et multa
nos operū et uerborū nostrorū subit poenitentia. Verū cū affectu stre-
nue superauim^q: uictoris more et gaudem^q plurimū/ et exultam^q.
Victoria emī cōtra irā est: et quidē maxima: nō cū ulastimur iniurias:
sed cū eas equo animo toleram^q. Hoc itaq̃ magnū est: hoc laudabile. Ne-
q̃ cū ira exādesas: cuiuspiā mineris iterū: neq̃ ī eū furibūdg irruas.
Neq̃ admonētē: ut irā cohibeas: cōtēpnere uelis ea gratia: ne quis te
forte irrideat. Nemo te hac causa irridebit: sed cū ira te traxerit in
uindictam. Vel si quis irriserit: stultus erit existimādus. Tu uero noli
inter stultos et amentes uictorie gloriā querere. Sed ea cōtēnt^q sis: quā
sapiētū tibi iudiciā cōparaueris. Verū quid ego ī paruo et humili ho-
minū spectaculo te cōstituo: hi ipm cōtinuo deū oculos dirigas: qui
te laudabit. Neq̃ p̃terea ullā ab homib^q gloriā q̃rere oportebit. Siqui-
dem hui^q seculi glā ad grām sepe nō nūq̃ ad odiū tribuitur. Neq̃
quicq̃ affert utilitatis. Quod uero nobis de^q indicat: nullā humilimōi
habet dubitationē: et plurimū qui a deo laudatur: utilitatis cōsequit̃.
Nant nos laudē hūc honorē sequamur. Vis ne manifeste intelligere
quātū mali afferat iracūdia: Adsis cū aliquādo quispiā ī foro rixatur.

Neque enim in tempore facile hanc posses deprehendere turpitudinem / tenebris et
ebrietate ratione obvoluta. Sed cum tui tibi affectus non dominatur: tunc
malis rem tuam planissime cognoscas licet: cum corrupte: et uere
iudicare poteris. Videbis namque iratos non secus ac insanos turpiter in me
diu precipites ferri. Cum enim circa praecordia ira efferverit: os igne e
mittit: tota inflatur facies: inopposite manus moventur: ridicule proli
liunt pedes: monitionibus et rixam dirimere conatibus insultant: in eosque
nulla abstinentibus dritia irruunt. Et cum hec faciunt tanquam amentes nihil
sentiant: nihil intelligunt. Sed a sinorum more talibus morsibus
que mutue insultant. Et profecto iracundia praeclus nullum ne
que decorum seruare potest: neque modestiam. Hi ergo homines
post hanc ignominiam et domum et ad se reuersi dolore si
mul anguntur et metu: cum intelligant: quos leserint: quos
furoris et insanie suae testes habuerint. Quippe qui in illo
furore non secus ac mente capti quid faciant non aduertunt:
cum ad se redierint: tum demum omnia seculum reputant: non
amici: non minime ei insamem affuerint: non uiderunt.
pari enim ratione utrosque formidant: alios tanquam rephesores
et eos: quorum praesentia magis sibi erubescendum sit: alios tanquam
qui ipsorum malo et ignominia plurimum gaudeat. Quasi ad
plagas et uerbera mutue proruperint: longe maiori for
midine anguntur: ne quid grauius ei: qui celsus est: attingat:
ne aut febris in morte: ac ultus insanabile in ultimum eum
adducat periculum. Et quid magis mihi pugna opus erat: quid in
iuribus: quid contentio mihi? hec et illa pereant. Et omnibus hiis
terrenis rebus maledicunt: quae ipsis discordie praebuerint
materiam: et demonibus conuerunt. Stuliores autem cum perperam
quid operantur: temporum malitiam simulat. Non tamen ma
litia temporum causa est: neque enim mala sunt tempora. Neque
malus demon duntaxat: sed eorum malitia: qui aprauis se
uinci patiuntur affectibus. hi demones alliciunt: et sibi ipsis ma
lorum omni sunt auctores. Sed intumescit cor inquit: et inu
riis excandescit. Nouimus quid ira possit: et idcirco qui imma
nem hanc belluam exuperant: eos maxime admiramur. Neque
deest modo uelimus: facultas. Quiaobrem cum domini nos et principes
contumeliosis prosequuntur: non irascimur. An formido ira non
minor uos absterret? Neque a principio ire locum dare permittit.
Quiaobrem serui sepenumero a nobis maledictis affecti / silentio

omnia perpetuatur. An q̄ seruitutis uinculo continentur. Tu
autē noli solū dei timore cogitare: sed etiā q̄ ipse tibi mi-
seriam faciat: tū silentiū indicat: et omnia equo animo per-
feres. Dic te ur̄genti: quid tibi faciam. Alius mibi et dex-
tram et linguā cohibet. Hoc profecto verū et tibi et illi
fiet ph̄ie materia. Nūc autē homī grā etiā intollerabiliā
ferim̄. Et ad eos qui nos lateſcūt huiusmodi sepe nūc iſtis
utimur. Ille me non tu lateſcunt. Verū deo tantā nō exhi-
bem̄ reuerētiā. Et quē nā nobis uenia speranda est. Agite
quēso nosipſos alloquamur. Deus nūc nos lateſcit: tū ma-
nus nostras cōtinet. ne proſiliam̄ contra. neue nobis deus
q̄ homines ſi deſpectior. Exhorruisti hoc uerbū. Verū ego
nō uerbū tantū sed operationes exhorrere uos uelim dei
pr̄ceptū est: nō modo p̄tuitem nobis maxillā sed grauore
etiā cōtumeliā p̄ferendā nos iū nullo p̄mitus metu diuine
repugnāmus uoluntati. Vt nō modo mala perpeti reculem̄:
sed grauius etiā iniurias ulteri amittamur. q̄ nō om̄i co-
natu ultionem inuigilem̄: humilis nosipſos et abiecti am-
mi eſſe ducimus. Et q̄ grauissimū ē: nostrā calamitatem
uictoriā nobis ducim̄: et tū maxime ab ira uincimur
tū maxime uicisse existimem̄: et tū humi misere pro-
strati iacem̄ innumeris a diabolo plagis vulneribusq̄ ac-
ceptis: uictoriā reportasse cōtendim̄. Quāob̄e fratres uos
ego et hortor et moneo uictoriā ipsam cōgnoscere nō negli-
gatis: eāq̄ prosequamini. Siquidē malorū perpeſſio uictoria
nobis est. Siquidē a deo laudū p̄romia cupim̄: nō eterna
certamina sed diuinā legē in n̄s seruēim̄ certaminibus
Et quicquid eueniat: equo animo perferam̄. Hoc patre ueteri
prostrata malitia et p̄ntis ſeculi et q̄ in futuro nobis pro-
mittunt bona cōsequemur. Grā et benignitate dñi nr̄i
iesu xpi: per quē et tū quo patri gl̄ia ſiml et spūi ſancto
gloria honor et imp̄iū in ſecula

Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factū est
nihil quod factū ē. Moyses ueteris testamēti librū
historiāq̄ exorsus: que sensu p̄cipiuntur: ea nobis plu-
ribus uerbis enumerat. In p̄ncipiō inquit creauit deus
celū et terrā. Inde subdit lucē secundum celū stellarū natāz

28
V.
varia animarum genera creata / et cetera demum omnia: ne singulatum prosequentes sumus longiores. Hic autem euangelista omnibus huius periculis / atque ommissis: uno uerbo et ea / et longe altiora comprehendit. Nec immerito: utpote cum satis cognita essent auditoribus / et ipse ad altiore instantioreque materiam properet: et omnem conatu non circa creata / sed ipsum omnem creatorem incubat. Idcirco ille quamuis minore creationis partem aggredieret / nihil enim nobis de inuisibilibus disputat uirtutibus / his tamen immoratur. Verum Iohannes ad ipsum omnium conditorem ascendere festinans / merito et que ille prosequitur est: et quod contigit pretermittis / paucis omnia comprehendit. Omnia inquit per ipsum facta sunt. et ne putares: quicunque moyses dixerit. ea dumtaxat Iohannem intelligere: infert: et sine ipso factum est nihil: quod factum est: hoc est. eorum: que creata sunt / siue uisui siue intellectui tantum subiecta: nihil sine filii uirtute productum est: nihil conditum. Neque cum dixerimus. sine ipso factum est nihil: profecto id puncto notabimus: ut heretici opinantur. Hi enim cum uelint spiritum creatum esse: sic legunt. Quod factum est in ipso uita erat. Verum enim uero nulla. profecto ratione hec intelligi posset oratio. primum namque neque temporis huius / neque propositi erat spiritus meminisse. Quod si ita ei uisum est: si ita placuit: quam graue fa obscure spiritus mentione fecit. Unde autem constat de spiritu esse dictum esse: preterea in hoc euangelio inuenimus: non spiritum / sed filium per seipsum factum. Verum exa-termini: ne hec uos sententia fugiat. Et agite quod primum huius textum secundum illorum legamus opinionem. Hoc pacto quod perperam impieque eum interpretentur: plane intelligemus. Inquit igitur. Quod factum est in ipso uita erat. Hanc uitam spiritum intelligi contendunt. sed hec uita lux etiam inuenitur appellata. cum subdidit: Et uita erat lux hominum. Itaque secundum eorum positionem lux hominum spiritus dicitur. Quid ergo: cum prosequitur. Fuit homo missus a deo: qui testimonium perhiberet de lumine. Quod etiam de spiritu dictum confiteantur necesse est. Quod enim superius uerbum appellauit: id demum et deum et uitam et lucem appellat. Vita erat inquit hoc uerbum et uita lux. Si igitur uerbum uita est: uerbum autem hoc et uita caro factum est: uita facta est caro / hoc est uerbum: et uidimus gloriam eius: gloria quasi unigeniti a patre. Quod si spiritum dicant hoc in loco uitam appellari: conside-

ea quot sequeretur absurda. Erit enim spiritus in carnate non filius. Erit
unigenitus spiritus. Quod si negaretur: in aliud longe absurdum hoc eni-
tato prolaberetur. Nam si de filio hoc in loco intelligendum: et punctum
illud faciendum cōtenderetur: filium a seipso factum fateri rogerentur
Nam si uita est uerbum: et quod factum est in ipso uita erat: secundum conuul-
sionem ipsum in seipso: et per seipsum factum est. Deinde post non
nulla in medium adducta subdit. Et uidimus gloriam eius: gloriam
quasi unigeniti a patre. Ecce unigenitus filius eorum sente-
ntia spiritus sanctus esse inuenietur. De eo enim hec omnia narrata
sunt. Aduertis ne cum semel ueritas deprauatur: quo res ena-
dat: quot impia: quot absurda pariantur. Quid igitur modo erit lux
spiritus. Est sane lux. Sed hoc in loco nequaquam de eo loquitur euangelista.
Etenim deus spiritus hoc est incorporeus appellatur: non tamen ubicunque de
spiritu mentio fit: deus quoque intelligitur. Et quid admiraris: si de pa-
tre hoc dicimus. Cum ne paracleti quidem appellatione id dicere pos-
semus: ut ubicunque spiritus: illic domino paracletus significetur: quibus hoc
nomen illius potissimum sit demonstratiuum. Siquidem et christus dei
uirtus: et dei sapientia nuncupatur: non tamen semper sapientie et uir-
tutis dei appellatione filium dixeris intelligendum. Idem hoc in loco
spiritus illuminet spiritus: minime tamen de eo intelligitur. Sed quod
eos iam huius erroribus liberauimus: undique contra ueritatem misce-
gere amittentes: eo quo primum asseruerunt modo: legendum
permanenter insistent. Videlicet quod factum est in ipso: uita erat. Quo-
nia si quid inquit factum est: uita erat. Quid igitur et Sodomo-
rum suppletum: et diluuium: et geemina: et minima huiusmodi. Sed
de mundi opificio sermo nobis est magis. Sane quidem et illa opificii
sunt. Sed ut uehementius eorum reprehendam positionem: pronun-
tiamus eos: nunquid lignum uita sit: nunquid lapis: et in anima he-
ret immobilia. Verum homo domino est uita: et quisnam hoc diceret.
Non enim ipsa uita homo est: sed uite susceptiuus. Et ut ordine hoc
etiam in loco oratione prosequamur: aduerte quod inepte: quod ab-
surde: quod nulla ex parte spiritui quicquam consentaneum loquatur. Nam cum
inde deciderit: ea hominibus attribuitur: que merito de spiritu dici arbit-
ri sunt. Verum tamen etiam sic ipsorum sententiam inquiramus. Vita cre-
atura hoc in loco intelligitur. Ergo et lux creata est. et de ea
uenit testimonium phibiturus iohannes. Quamobrem igitur ipse lux non est
non erat magis ille lux. atque ex creaturam erat natus. Quod ergo non

est lux: Quo in mundo erat. et mundus per ipsum factus est. Nihil
creatum in creatura est: et creatum per creaturam factum est. Quo
modo et mundus eum non cognovit: Creatum creatum non cognovit:
Quotquot autem receperunt eum: dedit eis filios dei fieri. sed satis in
risum. Vobis has ineptias: her monstra considerata dimittimo:
ne risus duxat mouendi gratia her dixisse uideamur: et tepus
coteramus in cassum. Nam si neque de spiritu id dictum est: ut plane
ostendimus: neque de creatura: et eo: quo asseruit puncto hic textus
esset distinguendus: aliud omni sequeretur absurdissimum: quod ante dix
imus: filium per seipsum factum esse. Si enim lux uera filius est: lux autem
her uita erat: Vita autem facta est in ipso: eorum procul dubio summa
her coniungi et in idem uenire necesse est. Quia obrem har reiecta: ue
ra aggrediamur expositione. Quena autem ea est. Ut posteam
parula: quod factum est: perfectum punctum apponamus. Deinde clau
sula incipiamus. In ipso uita erat: Cuius pericula summa huius est.
Sine ipso factum est nihil: quod factum est. Siquid factum est inquit:
sine ipso factum non est. Vides quo pacto hac breui adiectione
omnia corrigit inconuenientia. Et ea enim pericula sine ipso factum
est nihil: et adiectione quod factum est: intelligibilia comprehendit:
spiritum subtrahit. Quippe cum dixisset: omnia per ipsum facta sunt:
et sine ipso factum est nihil: nequis suspicaret: si omnia per ip
sum: spiritum quoque per ipsum factum esse ea fuit adiectio necessari
a. Ego si quid factum est: id per ipsum factum dixi: siue inuisibile
sit: siue incorporeum siue celeste. propterea non simpliciter dixit
omnia: sed siquid factum est. hoc est gemma. Spiritus uero in gemma est.
Vides ne doctrina quod certissima. In memoria reduxit sensibilem
creationem: que antea moyses edocuerat. Unde cum iam satis
in his profecerimus: ad altiora nos erigens: ad incorporea scilicet
atque inuisibilia: spiritum sanctum ab omni creatura seiuinxit. Item
paulus gratia hac inspiratus inquit: Vniuersa in ipso condita
esse. Cuius aduerte queso certitudine. Ipse enim spiritus in paulo
loquatur. neque igitur eorum: que a deo creatura: factaque sunt quicquam
subtraheret: eo quod sint inuisibilia: neque his admisceret paracleti:
sensibilibus: et quod cognitum factum sunt pretermittis: celestia his uer
bis enumerat. Siue throni siue dominationes: siue principa
tus: siue potestates. Her autem parula siue singulis addita: ni
hil aliud nobis significat: quod omnia per ipsum facta sunt: et sine

ipso factū est nihil: quod factū est. Si uero hāc prepositionem
per significare diminutionē arbitraris: audi prophetā dicēte
Initio terrā tu fundasti dñe: et opera manū tuarū sūt celi.
Quod de patre tāq̃ de conditore dictū est. Idem de filio paulū
attestatur: nūq̃ profecto id asserturq̃: nisi conditorē ipsum
nō ministrū opmaret. per ipsum autē hoc in loco nulla a-
liā ponit̃ gratia. q̃ ne ingentū quispiā suspicaret. Nā q̃
opificij et generationis dignitate nihilo sit patre inferior:
audi ipm̃ loquētem. sicut pater suscitāt mortuos et uiuificat
sic et filius: quos uult: uiuificat. q̃ si de filio etiā in ueteri tes-
tamento: initio terrā tu fundasti dñe dictū est: manifesta est
opificij dignitas. S. m. de patre prophetā id loquutū dixeris: q̃
de illo dictū ē: paulus filio attribuit. Et ita idem efficit̃. neq̃
em̃ filio id paulus tam cōstanter attribuit̃: nisi procul du-
bio patri et filio pares esse intelligeret dignitates. Vltimē
nāq̃ et amentie esset: et audacie: que in cōparabili cōueni-
rent nature: ea ad minorem: et que illa indigeret de dñe.
Verū neq̃ minor est filij: neq̃ pat̃ indiget substantia. Quo-
circo nō modo hoc de filio paulū audet profiteri: sed aliā q̃
huiusmodi. Hoc em̃ uerbū ex quo: quod tāq̃ dignū quoddā
et p̃cipuū solo patri attribuit. filio quoq̃ p̃cipuū huius uer-
bis ostendit. Ex quo totū corp̃ p̃ nexus et cōiunctiones sumi-
nistratū et cōstructū crescit in augmentū dei. neq̃ hoc solo
cōtentū aliud etiā nobis os obstruit: cū illud uerbū per quē:
quod diminutionē significare arbitraris: pat̃ attribuat. fide-
lis em̃ deus inquit per quē uocati estis in societate filij eius: et
itē p̃ uolūtatem ei⁹. Et alibi q̃ ex ipso et p̃ ipm̃: et ad ipm̃ oīa.
Itaq̃ nō filio tantū hoc uerbū ex quo: sed spū quoq̃ attri-
butū inuenieris. Dixit em̃ ad ioseph angelus. noli timere
accipere mariā cōiugē tuā. quod em̃ in ea gemitū ē. ex spū
sancto ē. Quēadmodū certe hoc uerbū in quo spūs spūs sc̃i
sit p̃cipuū: id tamē deo attribuere nō recusat propheta. cū
inquit. In deo faciem⁹ uirtutē. Et paulū obsecrās inquit si
quomō tandē aliquādo prosperū iter habea in uolūtate dei
uenire ad uos. Et itē in xp̃o ih̃u. Et hui⁹ frequēter uerba in
differēter accepta inuenim⁹. Qd̃ minime fieret: nisi ubiq̃ ea-
dem esset sub̃a. Ne autē ex ea p̃ticula oīa per ipm̃ facta sunt
de signis dictū suspicareris. de his em̃ reliqui euāgeliste ubi

fecerunt nō multo post subdit. In mūdo erat et mūdis per
 ipm factus est. Non autē spūs qui factus nō est: sed omnem
 longe excedit creaturā. Verū iam reliqua prosequamur. Cū
 de rerū creatione iōanes uerba fecisset: q̄ scilicet oīa per ipm
 facta sunt: et sine ipso factū ē nihil: quod factum ē: de pro-
 uidentia iā sermone aggredit̄. In ipso inquit uita erat. qd̄
 ideo addidit: ne quis forte diffideret: quā p̄atto tanta et
 talia per ipsum facta sunt. Nā quēadmodū si ex profundissi-
 mo et uigi fonte q̄tūis aque haurias: nihil tamē n̄s dimi-
 nuat̄: itam uirgēti opibz: quodcūq; ex n̄s productū: fac-
 tū ue credideris: nihilominz efficit: imo ut propriori uita
 mar similitudine: lucis scilicet quā ipse mox subdidit: et uita
 erat lux homī: quēadmodū m̄q; lux quātūis homī multitu-
 dine illuminaret: nihil splendoris remitteret: inde des et an-
 tē mūdiū conderet: et postq̄ condidit: idē p̄fectz: atq; in-
 teger p̄manet: nihil tanto et tā admirabili op̄ificio minor
 nihil imbecillior. Q̄si innumeros huiusmodi esset mūdos
 cōditurq; oībus tamē sufficeret: nō modo ad creandos: sed et
 gubernandos. Vite em̄ nomē hoc in loco nō modo creationis
 est: sed prouidentie ad p̄petuitatē. Nec nō et resurrectionis
 rōne iam afferre incipit: et admiranda hec euāgelia exor-
 dit̄. Adueniēte em̄ ad nos uita uis mortis perit: et luce nos
 illuminat: tenebre euāuerūt: sed manet semp in nobis
 uita: et mors ei dominari nō potest. Itaq; qd̄ de patre dictū
 est: de hoc quoq; proprie dicit̄: q̄ in ipso uiuimz et mouem̄:
 et sumus. Quod et paulz hīs uerbis significauit. Quia in ipso
 condita sunt vniuersa: et oīa in ipso: et p̄ ipm creata sunt.
 Quapropt̄ et radix dicit̄ et fundamētū. Verū tū audis: q̄ in
 ipso uita erat: noli suspitari cōpositū. Alibi em̄ de patre dicit̄:
 Sicut pater habet uitā in se: sic dedit et filio uitā habere. Sed ut
 patre idcirco nō dixeris cōpositū: quia uita habeat: ita nec
 filiu. Et em̄ alibi inquit: q̄ lux est deus. Et itē q̄ lux habitat in
 accessibile: hec autē omnia singulatim prosecuti sumz: nō q̄ cō-
 positionē ulla in deo suspicemur: sed ut paulatim prosecuti si-
 mus: nō q̄ cōpositionē ulla in deo suspicemur: sed ut paulatim
 ad doctrinē altitudinē euehamur. Tū em̄ nō facile a multitudine
 intelligi possit: quā ratione in eiq; p̄sona uita sit.
 q̄mū id humiliter tetigit. tū inquit. Dedit et uita habere.

Inde eruditos altius erigit hīs uerbis. Ego sū uita: Et itē ego
sū lux: et quā est hec lux? Nō que sensu: sed q̄ ammo p̄cipit:
que ipsam illuminat amma. Cum em̄ dicturq̄ esset xp̄s. ne
mo potest uenire ad me: nisi pater traxerit eū. Idcirco hinc
exorsus euāgelista inquit ipm̄ esse qui illuminat: ut q̄uis de
patre aliquid eiusmodi audieris: nō solig patris id esse: sed filij
quoq̄ profitearis. om̄a inquit: q̄cūq̄ habet pater meq̄: mea
sunt: prīmū igit̄ creationē nobis edocuit: demde beneficia: q̄
in aduentu suo nobis largitq̄ est: uno uerbo cōmemorauit: sig
nificauitq̄ euāgelista: cū ait. Et uita erat lux hom̄i: nō iudeo
rūm: sed om̄i hom̄i. Nō em̄ iudei dūtaxat: sed gētilēs quoq̄
in hac cognitionē deuenere. Et cōmūis oībus proposita est
hec lux. Quā nā autē gratia? nō angelorū: sed hom̄i tantū lucē
dixit. Quē nā ei imp̄nā de humana natura sermo habetur:
et ad homines uenit: ut uera et p̄petua eis bona aduocaret.
Et lux ī tenebris lucet. Tenebras et mortē et errorē appellat.
Siquidē sensibilis hec lux nō lucet in tenebris. Sed oī luce p̄mi
tus tenebre sunt carent. p̄dicatione autē m̄ter eū: qui om̄a cō
prehenderat: errorē effulsit: tūq̄ p̄mitq̄ aboleuit. Et moriens x̄ps
sic mortē uicit: ut eos: qui iam p̄identē morte detinērentur:
liberaret. Cum igit̄ neq̄ mors: neq̄ error hac lucē exuperet:
sed claritate incredibili propria ui ubiq̄ effulgeat: idcirco inquit
et tenebre eā nō cōprehenderūt. Que et si uinci nequeat: non
tamē eorū: qui illuminari uolunt: animis patit̄ immorari.
Quāob̄re si nō om̄s cōprehenderit: nolito turbari. Nō em̄ ne
cessitate et ui: sed cū uolumq̄ eū assenti mur: deq̄ ad nos uenit.
Nolumq̄ hūc lucē et tātis delictis hostiū claudere. Hec lux per
fidem nobis exorit̄: et exorta meorū a quibq̄ pie suscipitur: am
mis affatim radios diffundit: Cui si purā et immaculatā uitā
exhibeas: semp̄ tecū p̄manet: semper in te habitat. qui diligit
me inquit p̄cepta mea seruabit: et pater meq̄ diligit eū: et ad
eū ueniēmq̄: et mātionē apud eū faciēmq̄. Quēadmodū em̄
solaribq̄ radibq̄ nemo clausis oculis frui potest: ita neq̄ hūic
claritatis p̄iceps abunde unq̄ fuerit: nisi animi oculū ad
eā et dirigat et intēdat. Quic em̄ late quocūq̄ se uerteret: fa
cilis ei prospectq̄ patebit. Quod euenerit: cū oībus malis affectibq̄
ammiū purgauerimq̄. peccatū em̄ tenebre sunt. et tenebre
uorago quedā profunda. Quod uel inde planissime cōstat. q̄ clā

et sine arbitris peccata committit. Quicunque enim in facinorosa
 sceleraque prolabitur: odio habet lucem: neque lucem se credit: et quod
 occulte et in abscondito fiunt. etiam sunt dicta turpia. Sicut
 enim in tenebris: neque amicus neque inimicus agnoscitur: sed non
 penitus ignoratur: itidem in peccato usu venit. Quippe qui lucro
 inhiat: nullam amicitiam: inimicam uero intelligit differentiam. Et in
 uidus familiarissimum non secus quam inimicum respicit. Et latro-
 nes sibi in omnes bellum gerunt: omnibus insidiant: et omnino quicunque se
 uiciorum sordibus conquinant: nihil ad rem differentias dignoscendas
 ab amicis / inimicisque differunt. Et quemadmodum noctu amoto
 lumine ingruu plumbum ferreum / argentum lapides preciosos / et alia
 omnia eodem modo et uidemur et diiudicamus: ita qui sordide / et ui-
 tiuose uitam uiuit: neque modestie uiri / neque sapientie differunt
 pulchritudine. In tenebris enim ut iam dixi: preciosi etiam lapides nul-
 lam specie: nullum pre se ferunt fulgore: non sua sed caligantium oculi-
 lorum culpa. Neque hoc duxat nobis: cum sub impia uiciorum tyrā-
 nide uiuimus molestum est: uerum etiam illud: quod formidine peccati
 a angimur. Et ueluti qui per obscuram noctem iter faciunt: et si
 nihil metuendum sit: metu tamen committuntur: sic qui scelus ali-
 quod admittunt: et si nemo id uideat: nemo reprehendat: ni-
 hilo tamen melius sibi fidunt: sed omnia formidant: omnia
 suspicantur. Quippe qui perpetuis conscientie stimulis agitantur:
 et omnia eis metu / omnia sollicitudine augent. Omnia formidolose
 circumspectant. Propulsemus igitur tam grauem tam molestem uitam:
 cuius angore mors sequitur. Mors inquam immortalis et perpetua:
 cui nullus supplicij finis est. Adde quod in hac uitam nihil ab insani-
 entibus non differunt: qui terrenas res et breui duraturas / tamquam
 in somnis conspiciuntur. Videtur diuitis affluere: cum nullis afflu-
 ant / in deliciis esse: cum non sint. Neque ante se deceptos intelligunt:
 quod ab insania liberentur: quod somnum discunt. Quo circa ut sobrii
 simus: et uigilemus: nobis paulus precipit: et inde dominus. Qui sobrius
 est et uigilat: quousque a peccato rapiat: mox tamen ipsum abstinere
 fecitque. Qui uero ^{somno} aut insania reprehendit: non intelligit quo
 pacto sub eius detineatur seruitute. Quia obrem nullus sit nobis
 somni locus. Non enim noctis tempus est: sed diei: ut in die ho-
 neste ambulemus. Et tamen nihil peccato turpius est: nihil ignomi-
 mosius. Et profecto si ad turpitudinis rationem referat: tolle-
 rabilius est nudos / quam in peccato et scelere deprehendi. Illud enim.

nō ita in culpa est: interdūq; paupertatis grā cōtingit: Et autē
 qui peccatorū sordibus inquinatur: nihil obsecamus nihil cō-
 temptū dignius. Veniat nobis in mentem: et diligenter cōside-
 remus eos: qui rapine et cupiditatis causa in iudiciū uocāt:
 q̄ obsecrā: q̄ ridiculi appareant: cū omnia turpiter et inuiste-
 terint: omnes fefellerint: in omnia temere prolapsi sint. Nos
 autē tam misere tam infeliter uitā agimus: ut uestem pre-
 postere indui nō pariamur: imo alios: si id faciant: respici-
 demus. Cum uero et nos et proximi nostri capite ambulemus
 nō aduertimus. Quid em̄ eo turpius: qui assidue meretricios pe-
 tit formos. Sed quā obre nō tam hec turpia. Quid cōtumeliū-
 so: quid maledico: quid mundo risu dignus. Sed quā obre nō tam
 hec turpia q̄ nudos ambulare uideat. Ex cōsuetudine factū.
 Nemo unq̄ sponte sua nudus ambulare cōsueuit. Illud autem
 omnes omni tempore et sane cōfidenter audent. Quod si quispiā
 cū angelis haberet cōsuetudinē: apud quos nihil unq̄ tale
 cōmittitur: recto tunc q̄ ridiculū sit: intelligeret. Et quid
 de angelorū loquor cōsuetudine. In ipsis em̄ regis apud nos
 si quis introducta meretrem cognosceret: uel ebrietate/ uel
 aliqua huiusmodi turpitudine dehonestaret: ultimum daret
 supplitiū. Et si hec in regis intollerabilia sunt: lōge magis ī
 cōspectu summi: et omnipotentis regis: cū ubiq; presta adsit:
 et q̄cūq; audemus intueat: meritis poenis afficiemur. Quare
 uos et hortor et admoneo: ut in hac uita et sobrios nos et q̄tos
 exhibeamus. Rex em̄ noster oīa nra opa cōspicit. Ut igit̄ hec
 lux perpetuo nos illuminet: hos diuine clemencie radios: et q̄ramus
 et efflagitemus. Ita et p̄ntib; hīs et futuris bonis affatim fru-
 emur. Grā et benignitate dñi nri ihu xp̄i per quē et cū quo
 patri glia simul et spūi sancto in sc̄la seculorū amen.

Erit homo missus a deo: cui nomē erat iōānes. Cū de uer-
 bo dei in euāgelii sui p̄ncipio ea iōānes dixerit: q̄
 merites nostras facile allicere possent ad credendū: uia eror-
 dine procedens ad ip̄i uerbi p̄cone/ ac nūtiū/ et eodē quo ip̄e
 nomine appellatū. Iōānem scilicet uenit. Tu autē tū a deo
 missum intelligas: nihil iā hūanū ab eo dici/ adnūciari ue-
 existimes. Non em̄ suū quicq; sed mittentis arcana denūciat.

Idcirco angelus appellatur; hoc est nuntius. Est enim nuntii of-
ficiū nihil ex se dicere. fuit autē hoc in loco nō transitq̃ adesse
sed ipsius apostolatus ē significatiū. fuit inq̃ missus pmissus
est. Quomodo igit̃ textū illū apostoli: qui cū in forma dei es-
set: nō eandē cū patre essentia significare dicit̃: eo q̃ nō prepo-
nat̃ articulus? Et hoc in loco nullq̃ preponit̃. Nūquid igit̃
de patre hic nō loquit̃? Quid igit̃ dicem⁹ prophete dicit̃. Ecce
ego mitto angelū meū ante faciem tuā: qui preparabit uia
tuā ante te. Hec nāq̃ et tuū duas psonas significat. Hic ue-
nit mi testimoniū: ut testimoniū phiberet de luce. Quid hoc dicit
fortasse quispiā: serui de dñō testimoniū phibet. Verū tū nō
solū a seruo testimonio phibitq̃ sit: sed ad ser uū etiā uenerit:
et cū iudeis ab eo baptizatus: nōne magis et cōmoneberis
et dubitabis. Sed quid pturbari cōueneriq̃ oportet. Admi-
rare potius ineffabile dei benignitātē. q̃ si quis adhuc du-
bitus in pturbatione p̃sisteret: dicit ad illū id: qd ad iōanem
dixit. Sine modo. Sic em̃ opus ē nobis impleri omnē ius-
titia. Si uero amplius quis pturbabit̃: et illud ad iudeos dicit̃
tū adducet. Ego nō ab homine testimoniū accipio: dicitq̃ si hoc
nō indiget testimonio: quā grā missus ē: a deo iōannes
Respondēdū ē: nō propterea q̃ ip̃i testimonio indigeret
pro fanū em̃ id asserere se ea: quā ip̃e iōanes subdit̃ causa:
ut omēs crederent per illū. Ip̃e autē xp̃us cū dixisset. Ego
nō ab homine testimoniū accipio: ne apud inductiores subiti
pugnare uideret̃: cū nūc dicit̃: aliq̃ de me phibet testimoniū:
et scio quia uerū ē testimoniū ei⁹. Iōanē significans: nunc
nō ab homine testimoniū accipio: mox ad iectionē eā soluit
dubitationē inquit̃. Sed hec dico propt̃ uos: ut salui sitis.
Quasi dicit̃ de⁹ ego sum et dei unigenitq̃ filiq̃ et sup̃ne et im-
mortalis substantie: nulliusq̃ indigeo testimonio. Et q̃uis ne-
mo hoc profiteret̃: nihil p̃terea nat̃a mea fit minor: nihil
deterior. Sed cū mortalū salus mihi cure esset: in hac desce-
di hūilitatē: ut hominis testimoniū me subiret̃. Nā propt̃
iudeorū imbecillitatē hoc pacto melius faciliusq̃ fides meū
extendi: propagariq̃ poterat. Sicut igit̃ carnē induit: ne si
nuda se diuinitate exhiberet omēs pderet: ita uirū: qui se ad-
nūtiaret: misit: ut cū familiarē uocē populi audiret: fan-
sus ad credendū adducerentur. nā q̃ nihil illo teste idigēt.

De hoc vōc fuit

Et iōh̃es baptizauit missus fuit a deo

satis erat. quisnam esset nuda dimittat. et apta substantia
ostendere. atq; ita omnes in admiratione conuertere. non tamen
id fecit: quoniam ut iam dixi. omnes perdidisset. cum nemo posset mar-
telliis illius lucis potentia tollerare. propter ea ut dictum est
carne induit. et cum reseruatorum nostrorum de se testimonium ma-
dauit. Quoniam ad salutem nostram omnia operatur. Neque sue di-
tatur dignitati sed auditorum usui facilitatq; consuluit. quod
ipse quoque his uerbis significauit. hec dico propter uos. ut salue-
mini. Et euangelista cum de domino loquutus dixisset. ut testimonium
perhiberet de lumine. addidit. ut omnes crederent per illum. quasi di-
cat. neputes hac causa testificatum uenisse Iohannem baptistam.
ut fidei ratione aliquid domino adderet. sed ut sui homines credent
per ipsum. Quare ad hanc tollendam suspensionem hoc dixerit. ex
sequentibus constat. Addidit enim. non erat ille lux. Nam si non huius
suspensionis gratia in hoc misisset. preterisset simpliciter. et
potius esset eiusdem rei repetitio. quam doctrine clarior significatio.
Quippe cum dixerit. missus est. ut testimonium perhiberet de lumine
prosequitur. Non erat ille lux. Neque id temere. Sed quoniam nos apud
fratres. qui testimonium perhibet maior eo est. de quo perhibet
et maioris plerumque auctoritatis apparet. ne qua de Iohanne
huius oriretur suspitio. ab ipso statim principio eam penitus
tollit. ostenditq; et quis perhibuerit. et de quo perhiberi sit
testimonium. et que sit inter eos differentia. et in hoc eis meo
parabilem enarrat essentiam. Et ita audent iam reliqua ag-
gredi oratione. Neque si quid absurdum. temerarium ue o-
rriebatur. quo stultorum mentes commoueri potuissent. e medi-
o diligenter sublato. ita omnia prosequitur. ut facile iam nullo im-
pedimento doctrine sue ratione edoceat. oramus itaque cum horum
sensuum reuelatione et doctrine huius ueritate. purissima ui-
tam nullis huius sordibus inquinatam. siquidem nullus eorum
usus est. nisi bonis illustrentur operibus. Quamuis enim fidem
firmissimam. quam scripturarum sensus haberemus. a uite autem
patrimonio et deserti essemus. et nudi. nihil nos a gemme igni-
bus eriperet. qui perpetua et inextinguibili flamma consumeremur.
Quemadmodum enim qui bene operatur. resurgit in uitam eternam.
ita qui male in supplicium eternum. quod nullo unquam fine pre-
scribitur. Quare omni diligentia curaque adhibita retinendam.
ne quod ex uera et firma fide lucrum accepimus. operum pra-

uitate perdatur. Sed in hac uita totis uiribus christi sectemur
uestigia. Cui beatitudinem nihil est conferendum. Atque uita pure et
sancte uiuentes quicquid dicta sunt. ad dei gloria referamus.
Cui honor simul et benigento filio et spiritui sancto in secula

Erat lux uera: que illuminat omnem uenientem in hunc ^{hunc} ^{hunc} ^{hunc}
mundum. propterea mihi iam diu dilectissimi filii pau-
latim uos per scripturarum pascua ducimus: nec omnia
simul diffundimus. ut facile: quobis committimus: et custodi-
atis et seruetis. quippe qui in edificando nondum primis
partis lapidibus alios super imponunt: iam quasi latum et bre-
ui ruiturum struunt parietem. Qui autem his firmatis et calce-
partis opus reliquit prosequitur: tuta et diu duratura
domum edificat. Huic et nos architectos ad nostras confirma-
das alas imitemur. Etiam non nunc ueriti sumus ne recedat.
et adhuc imbecilli priore fundamento: aliarum speculationum
accessu cum mens simul omnia assequi nequit. priora illa of-
fendantur et pereant. Quid igitur hodie uobis propositum est.
Erat lux uera que illuminat omnem hominem uenientem in hunc
mundum. Siquidem cum superius Joanne uenisse dixisset: ut testi-
monium perhiberet de luce. et quod missus fuit: ne cuiusquam ex testi-
monium nouitate: de eo qui testimonio prohibetur: aliquid sus-
pitionis oriretur mentes erexit: et supra omne principium
eterna et nullo fine precepta: dei prosequitur et essentiam.
Et quoniam pacto interrogas. Nunc times. Nunc exhorres-
cis. Et si abs te quispiam quæreretur. Quomodo immortale uitam et corpora
nostre anime sint habitura: nonne ridicula esset questio: quod
si non humana esset ingenii cuiusmodi inquirere: sed credere ta-
tum oporteret. neque esset curiosius inuestigandum: quod sufficientem
habeat sui demonstrationem: et imensam promittentis potes-
tatem. Nam cum animarum et corporum nostrorum conditor qui
omnem incorpabiliter excedit creaturam: sine principio esse
asseramus: quam ratione id factum sit efflagitabis. Quis nam
hoc inconstanter esse animi: et insane mentis inditum
negauerit. Audisti. Erat lux uera. Quid stultum est temere
eterna uitam humanam ratione coniectari atque inuicem con-
dis. Haud fieri contendis potest. Quid scribitis in scriptura

bilia. Quid circa incomprehensibilia manere subis labore. Quid
investigas: quod nulla possunt ratione deprehendi. Inquiras quanta
potes diligentia solarium radiorum originem. Non sane poteris
neque indignaris: neque tua iniquo fers animo inbecillitatem.
Quid igitur in maioribus tam audaces et temerarius. Tunc enim
filius Joannes tuba personas spiritali nihil aliud quam quod audierat a
spiritu investigavit. Tu autem illis gratie expers: et penitus uacuis
manifestis humane nature rationibus illis cognominis terminos
superare contendis. propterea eo peruenire nunquam poteris. Tale
enim diaboli ingenium est: tales insidie: ut eos: qui nobis consti-
tuti sunt fines: transire persuadeat: ac si ad longe meliores
fines peruenturi. cum uero nos spe allexerit: et diuina gratia
priuauerit: tunc non solum nobis nihil amplius prestantis ue-
l largitur. Quoniam enim pacto diabolus: sed ne in pristinam
quidem conditionem: ubi tute et secure commorabamur: reditum
permittit. Sed passim trahit errantes: cum non habeat ubi possit
consistere. His fraudibus prius e paradiso hominem expulit:
maioris namque cognitionis: et glorie spe allectum ab his: quibus
tranquille fruebatur beatiss: deiecit. Et non modo cum deo fitem:
ut pollicitus erat: non reddidit: sed sub mortis ditione compulit.
non modo inibi amplius adignis fructibus assecutus est: sed ne
cognitione quidem: quam prius habuerat: retinuit. cum multa
se cogniturum speraret. Tum prius erubuit. Tum se nudum
abscondit: cum antea nullo fuisset pudore confusus. cum enim
nudum: et uestibus carentibus cognouit: et tristitia et do-
lore contabuit. Quod ne nobis accidat: conditori nostro deo
pareamus: et eius precepta omni diligentia obseruemus:
Neque preterea quicquam inuestigamus curiosius: ne accepta be-
neficia amittamus: que admodum in: qui cum semperne uite
principium inuenire contenderunt: etiam que assequi licuerat:
amiserunt: neque tamen quicquam assequuti sunt: cum minime potue-
rint: et a uera unigeniti fide deciderunt. Hos uero nullo
pacto uelimus perperuos: quos nobis patres nostri posuerunt
terminos preterire: sed omni tempore spiritus sancti legibus
pareamus. Et cum audierimus. Erat lux uera: non ulterius in-
quirendo: quod inuenire non est. persistamus. Nam si geminus
esset: ut homo: necessario diuinam aliquam esse materem
genuit: quod oportuisset. cum uero ineffabili ratione iuxta ut deum

debet genitus sit. merito et ante et post: que p̄ticle tēporis
 mēditiā sunt: in eū cadere nequeūt. Nam filius seculorum
 om̄i est conditor. Ergo nō pater inquit / sed frater. Quenā
 hēc necessitas. si patre filiū q̄ aliūde ortos diceremus: id
 sane loqueretur. Sin hāc negamq̄ impietatem: et patrem
 quidem sine p̄ncipio: neq̄ ex alio gemitū / filiū autē sine p̄
 ncipio / gemitum tamen ex patre et sentiamus et profiteamur:
 quid nos tam impiā cogimducere necessitate. Nihil p̄fecto.
 Splendor est. Splendor autē cū natura simul: cuius ē splendor
 intelligit. p̄terea paulus filiū splendore appellauit. ut nul
 lam suspicareris patris et filiū differentia. Quod autē a su
 periori exēplo sequit̄ absurde a stultis motā obiectiōne tollat.
 Non enī ex splendoris inquit appellatione propria ipsum
 priuari parsona existimabis. Hoc impiū est / et Sabelliano
 rū / oratellianorū q̄ insania. Qua nos abiecta in prop̄a
 esse p̄sona filiū dicimq̄. Idcirco cū splendore ipm̄ appella
 set: addidit figurā esse substantie ei: quo propria eius
 p̄sona ostenderet: et ei esse substantie: cuius ē figura. Non
 enī satis est uno: ut iā dixi: uerbo dei doctrina hominibus oste
 dere: sed multa ex singulis collecta: que huius ar̄modent̄
 materie eligamq̄. Sic poterimq̄ de diuina gl̄ia digne loqui
 digne autē dico q̄tū in nostris uiribus est. Et si quis de res
 pectu digne se ~~uer~~ uerba facturū arbitraret: cōtenderetq̄
 ita se deū intelligere: ut ipse seipm̄ nouit: et is maxime
 deū ignorat. Cum igit̄ hēc apte uideamq̄ dilectissimū su
 mo nobis studio m̄stendū est in his que nobis uerbi m̄
 nistri: et qui recto id cōspirati sunt: tradiderūt. Et nihil ul
 terius cōtendamq̄. Duo nāq̄ mala / et quidē grauiā hor
 morbo laborātes circūuemūt. p̄mū q̄ diu in his frus
 tra inquirēdo laborant: nūseri fiūt: cū ea inuenire ne
 queāt. Alterū q̄ deū irritant: cū cōstitutos ab ip̄o terminos
 excedere conetur. Et q̄tropere deū ad irā prouocet: cū plane
 omnibus cōstet: impietia omittamus. Et eorū cōtempta
 dementia / quo perpetuo nos corroboret: ei sermones
 formidemq̄: qui inquit. Ad quē aspiciā nisi ad humilem
 et quietū / et metuentē sermones meos. Hac igit̄ p̄m̄tio
 sa inquirēdi cura abiecta nostra cōteramq̄ corda: p̄tā
 deploremq̄: ut a xpo nobis p̄ceptū ē: et eorū grā: q̄pperam

q̄ tēporarios respiciēdo p̄ceptū dei

et magis egimus compungamur: et summa cum diligentia quidquid
superiori tempore ausi sumus: quidquid maligne commisimus;
animo repetamus: atque abiciamus. Ad quod multas nobis de-
uias aperuit. primum enim errata tua in deum confiteri: ut iusti-
ficeris: et item. Dixi pronuntiabo aduersum me iniquitatem
meam domino: et tu remisisti impietatem cordis mei. Neque enim
parum nobis confert ad magnitudinem peccatorum imminuendum
frequens eorum memoria: et accusatio. Est et alia uia opusior:
ut nemini: qui nos offenderit succenseamus: sed iniurias
omnes magno et generoso animo obliuioni mandemus. Vis
et tertia dudi danieli: peccata tua elemosinis redime:
et iniquitates tuas misericordiam pauperum. Accedit et alia
iugis scilicet oratio: et in deprecationibus ad deum cum puritate
perseuerantia que non parua nobis affert consolatione: et a pec-
catis nos abluunt. Ieiunium ad hoc cum proximi caritate ma-
iore in modum diuinam in nos iram extinguit. Ignem namque arde-
tem extinguit aqua: et elemosinis purgantur peccata. De-
cursis igitur his uis omnibus et repetitis inde assidue perseue-
remus. Hoc pacto non modo peccata abluemus: sed in posterum
maximum consequemur emolumentum. Quippe qui nulla dia-
bolo dabimus occasionem: ut nos in uite desideria: uel in exitia-
lem aliquem affectum pellat. preterea neque inane disputati-
ones neque noxias inducet controuersias ut ei moris est: cum
otiosos nos et oscitantes nullamque quoad virtutis uiam diriga-
mur: sollicitudinem habere conspiciat. tunc nos eius misericordiam a-
ditum obseruamus. Vigilemus: sobrii simus: ut in hac breuiter
uita pio labore perpetua in eterno illo seculo bona nobis co-
paremus. Gratia et benignitate domini nostri ihesu christi: per quem et cum
patre simul et spiritu sancto gloria in secula amen

Erat lux uera que illuminat omnem hominem ueniente in mundum. Nihil prohibet: qui hodierna die eadem
uerba repetamus cum hesternis prope opinionum expositionem
omnia complecti non potuerimus. Vbi sunt hi qui ipsum uerum deum
negant? Ecce hic lux uera appellatur. Alibi ipsa ueritas: et ui-
ta. Sed cum meum locum uenerimus: aptius explicabimus. In
presentia autem necessarium est id caritati uestre exponere

Si illuminat omnem hominem ueramente in hunc mundum: quo
 nam pacto tot homines sine luce permanerent. Neque enim omnes christum
 cognoscunt. Quod ergo illuminat omnem hominem. Illuminat
 profecto: quod tunc in ipso est. Si qui autem sponte sua mentis oculos co-
 uerunt ad huiusmodi lucis radios acrius dirigere noluerunt: non ex
 luminis natura in tenebris persistunt: sed malitia sua: qui spo-
 te tanto se deo indignos reddiderunt. Nam si gratia: in omnes
 diffusa est: non iudei non greci: non barbari non sytharum non
 liberi non serui: non uiri non mulieres non senes non iuvenes
 effugit aut dedignat. Omnibus eadem est. omnibus se facile ex-
 hibet. omnes pari honore aduocat. Qui autem eius munere frui
 negligunt. hanc suam recitatem equo liberent examine. Cum
 enim omnibus aditus pateat: et a nemine prohibeat. potest quidam
 et neque homines propria duntaxat malitia ingredi recusant.
 In mundo erat. Sed non tamquam mundo equalis. Idcirco addidit. Et
 mundus per ipsum factus est. Quibus uerbis iterum te ad eternam
 unigeniti reducit essentia. Qui enim audit hunc mundum eius o-
 pus esse: nisi penitus insaniat: nisi imminit glorie dei: atque
 hostis sit: domino uelut nolit ante opera sua eorum conditorem fuisse
 confiteatur necesse est. Quocirca magis / magisque indies admira-
 tus sum pauli samosatensis insania: quo uultu tam man-
 feste audeat repugnare ueritati: seque ipsum sponte sua in erro-
 rem precipite dare. Non enim in ignorance: sed consilio erra-
 uit non secus ac iudei. Nam quicquidmodum huius hominis gratia fidei
 firmitudinem prodiderunt: et christum unigenitum dei filium intellige-
 tes: principum tamen gratia noluerunt fateri: ne et synagoga
 euerterent: ita et illum: ut mulieri eundem re gratia faceret. Sa-
 lute sua inquit contempsisse. Graue profecto et molestum quiddam
 est manibus glorie uis: que facile etiam sapientium oculos possit
 perstringere nisi temperet. Quod si ambitio hoc potest: longe
 magis hic qui ea uolentior est affectus. Idcirco ad iudeos christus
 Quod inquit potestis credere: qui gloriam ab invicem accipitis: et
 gloriam quam a solo deo est non queritis. Et mundus enim non cognouit.
 Hoc loco mundum peccantium multitudinem et terrenis rebus
 deditam. Stultumque et abiectum: et omnibus obnoxium perturbationibus uulgi
 appellat. Nam dei amici et uenerabiles illi uiri etiam ante
 christi incarnationem ipsum cognouerunt. Et per pasarcha eius prouidit
 factum aduentum ipse christus notatim testatur. abraam pater uester

exultant: ut uidēt diē meū: uidit et gaudius ē. Et q̄ dauid iudeos
 arguit iqt. Quō dauid in spū dñi ipm uocat. Dices. Dixit dñs dñō
 meo sede a dextis meis. Et fr̄pter in eos inuēty oroy si meminit: et q̄
 reliqui prophete eandē habuissēt cognitionē. Ap̄lis petro omēs pro
 phetas a psamuele cognouissē eū: et eis aduē tū multo ante t̄p̄ p̄
 dixisse hīs uerbis attestat. Et omēs prop̄he a samuel et dēiceps qui
 loquuti sunt admittauerūt dies istos. Iacob autē et paſ quēadmodū
 auo / et apparuit deo et loquutū ē multa / et magna eis se daturū bona
 pollintus: que qdē re exēcutū ē / ad hēc obierit quispā. Quo igit̄ pat
 to multi prophete cupierūt uidere: q̄ uidētis et nō uiderūt: et audi
 re q̄ auditis: et nō audierūt. Nū qd nō fuerūt eis cognitionis p̄ci
 pes. fuerūt sane. q̄ ex hac eadē p̄tula: ex qua nō ulli ea cognitiōē
 p̄uatos fuisse prophetas arbitrati sunt / manifestū facit tēptabi
 mg. Multi iqt cupierūt uidere: quos uidētis. Nō uerūt ergo ipm
 ad nos uenturū: et q̄ fecit facturū. Nisi em̄ nouissēt / nullo pacto
 uidendi flagrassēt desiderio. Nemo em̄ qd ignorat cupere potest.
 Nouerūt igit̄ ipm dei filiū ad hūanū genū descendurū / sed q̄ nū
 fuit: q̄ neq̄ uiderūt neq̄ audierūt: ea q̄ nūc nos et uidētis et auditis.
 Siquidē et uocē eius illi audierūt / et ipm audierūt: nō tamē i carne:
 neq̄ cū hoīb̄ cōuersāte / neq̄ nobiscū tā familiarit̄ libereq̄ loq̄t̄.
 Qd significauit: cū nō simpliciter dixit / cupierūt uidē me sed quos ui
 detis: neq̄ audire me: sed quos auditis. Itaq̄ licet nō ip̄s aduētum
 in carne cōspicāt / uiderūt tamē ipm futurū: quē cupiebant:
 et in quē credebāt. Tētm cū nos gentiles attriſat / et hīs uerbis p̄
 cōtante. Quid sup̄iori illo tēpore: cū nodū hūanū genū aspiciēt:
 faciebat xp̄s. Quid tādē hīc ipm expectauit: ut nūc saluū cōsule
 ret: cū tam diu nos neglexerit. Rēspōdēbm̄ q̄ an id tēp̄ i mū
 do erat: et opa sua fūma curabat p̄uidētia. Neq̄ venerabilib̄ ill
 et sanctis uiris ignorabat. Si uō q̄ nō omēs eū tūc tēporis / sed bōi
 tatū et uirtute p̄diti / et sanctimonia / cognouerūt: idēco incog
 nitū dixeris: hac etiā rōne nūc incognitū dixerim: cū nō ab
 oībus cognoscat. Sed quēadmodū impietia nemo eorū gr̄a: qui
 deū ignorat: cognoscentib̄ nō crederet: ita neq̄ de sup̄iorib̄ illis
 tēporibus dubitandū est. Op̄lis em̄ et ut rectius dicā clariū ill
 et p̄stātib̄ uiris cognitū est / q̄ si quis p̄dictaret: quēob̄re nō oēs
 ei tūc crediderūt: neq̄ seruierūt / sed iusti dū taxat: eū rursus
 it̄rogabo: quid hoc etiā tēpore nō oēs eū cognoscerūt. Et qd de xp̄o
 loquim̄. Cur ip̄s pat̄s nō omēs neq̄ nūc neq̄ atq̄uitq̄ habuerūt

cognitione. Versu alij omnia sponte sua ferri aut. alij de moribus
 uniuersi orbis prouidentia permittunt. Sicut qd alij p̄ huc deū effin-
 gant. Non nlli opposita potatē deū impie asseuerat. Et leges ei⁹
 mali cuiusdam demōes arbitrat⁹. Quid ergo hac nos causa deum
 esse negabim⁹? Quomā nō nulli ipm negat. Et malū ipm esse
 profitebimur. qm malū impie autumat. Et certe q̄s stulti-
 tia. et ultimāte m̄sania liberū redde. Nā si stultorū iudicio ad
 nostras mētes addotina informādas ducerem⁹: nihil esset reliq⁹
 quā eadē filij cōphenderemur m̄sania. Nemo solem dixerit ocu-
 lis noxiū: eo qd nō nulli uisi sunt hebetiori: sed qd attōmodat⁹
 simū. Et ex acute mētibus eiq̄ualitas iudicat⁹. Neq⁹ mel q̄sq̄uā
 amarū gustu iudicauerit: qm tale egrotantib⁹ uideat⁹. Deū autē
 ex infirmorū et ignoratū iudicio / uel non ē / uel malū ē / uel
 aliq̄do reb⁹ hūanis prouidere: aliquādo eas negligere op̄inari.
 Nō sam hōis / uel m̄sam potus: et ultimo furore pati merito dix-
 erim⁹. Et mūd⁹ eū nō cognouit m̄q⁹: sed n̄: quib⁹ mūd⁹ dign⁹ nō
 erat eū cognouerūt. Et causam ignorationis m̄seruit. Non
 em̄ simpli⁹ inquit. Nemo eū nō cognouit: hoc ē qd tantū mū-
 do m̄herent q̄ mūd⁹ m̄tūt⁹: qui terrena dūtaxat sapiūt. sic etiā
 xps eos appellare cōsueuit. pater sc̄e m̄q⁹ et mūd⁹ te nō cognouit.
 Neq⁹ filiū tm̄: sed et patre mūd⁹ ignorauit. q̄admodū diximus
 Nihil em̄ adeo mēte p̄urbat: qd secularib⁹ n̄s reb⁹ m̄herere. cū
 igit⁹ her nobis luce clar⁹ pateat: hui⁹ mūd⁹ illecebras / carna-
 lia qd et frena totis uirib⁹ abijciam⁹. Neq⁹ em̄ in p̄uare: et nul-
 lus moneti: sed ī maximo bonorū deficiēti accipim⁹. Siq̄dē
 nullo pacto fieri pot⁹: ut qui oīa ad p̄ntis uite voluptate refer-
 is celestib⁹ bonis fruatur. Sed necessariū ē. qui terrenis reb⁹ m̄-
 hiat: a celestib⁹ decadat. Nō potestis inquit deo seruire et māmo-
 ne. Vnū teneam⁹: alterū odio habeam⁹ oportet. Hoc quoq⁹ ipsa
 rerū clamat exp̄ietia. Quippe qui pecuniarū deridet cupidi-
 tate n̄ maxime sunt: qd dei flagrat desiderio: ut cōt⁹ qui illas
 p̄cipue admittat⁹. hii maxime sunt: qui in deū amore habet
 remissiore. Annūq⁹ em̄ qui pecuniarū cupiditate distrahit⁹:
 nō facile ab n̄s abstinet: qui deū ad rā p̄uocat: utpote qui al-
 terius seru⁹ sit dñi. oīa ipi cōtra diuinas leges p̄cipiētis. Sobri-
 igit⁹ sitis aliqui: et ex ceteris: et tui nostrū debeam⁹ seruitiū:
 intelligam⁹. Eiusq⁹ dūtaxat regnū desiderem⁹. clamem⁹ p̄rita
 defleam⁹ t̄p̄a: q̄b⁹ māmonē seruim⁹: cui⁹ graui et itol-

cognouit sed mūd⁹ eū

lerabili ingo abiecto xpi ingu et leue et facile subeamus. Nihil
 em coru: q̄ m̄a mona nobis xps p̄cipit. Siquide illud om̄i m̄m
 citias; hic t̄orra om̄i amore / oibz salute dicere. Illud nos luto
 et terre affigens (neq; em̄ aliud aurū ē) ne noctu q̄dē uel m̄mū
 respirare nos f̄mit. hic nos mani et sup̄uacanea cura liberat:
 iubetq; ut in celo thesauros sine cuiusq; auriā p̄a iustitia recōda
 mus. Illud post inuēos sudores atq; miseriae neq; nobis adesse: neq;
 auxiliū in necessitatibz prestare potest: q̄m̄s multa et graua
 perpessi sumus: ut eis legibus pareamus: imo uehementiore affent
 supplio. Hic et si nobis amaritudinis talite p̄mittat: nūq;
 tamē nos sine mercede dimittit: sed in credibili liberalitate nos
 donat. Nōne sūme profecto demēte ē: tā leue: tā ingratū t̄pē
 rui: et tāis redūdās bonis: ut ingrato et foedissimo seruus ty
 rano t̄reprehēre: cū nihil neq; in hac neq; i et̄na uita n̄s q̄ ipsi
 parēt et seruū: afferre possit utilitatis. Neq; id solū graue est
 et molestū: q̄ nullū laborū p̄mū reddit. Verū q̄ inuēris sibi ob
 sequētes ut iā diximus malis accumulāt. plurimū em̄ ex n̄s qui
 illis cruciāt: eo q̄ pecuniis seruierūt: earūq; cupiditate indige
 ntibz nihil e rogauit: penas liuit. Qd̄ ne nobis accidat: dispergamus:
 demus pauperibz. et nox n̄s huius uite curis: sollicitudinibz et co:
 qd̄ illis nobis: m̄pēdet supplio animū liberemus. et p̄ fr̄is pecu
 niis iustitia celo recōdamus. p̄petuos colligamus thesauros: qui
 iuna i celū nobiscū euadēt et p̄silire: et nobis perichlitābz p̄sto adē:
 et uidēt cōsiliare possint: quē si nobis propitū: ut optamus et i
 hac uita / et in die illa habuerim: fidenter in bonis fruamur
 q̄ in talis diligētibz se p̄parauit: q̄ uita om̄es cōsequim̄. Et̄a et bonis
 m̄tate dñi n̄ri ihu xpi: cū quo p̄ri glia sibi et spū sc̄to i s̄c̄ta

In propa uenit: et sui cū nō reperit. Si priorū meminis
 ne sermonū fr̄es dilectissimi: fidentis iā: q̄ sequi t̄ sup̄ eis:
 magno cū emolumento edificabim. Sic em̄ et uos melis edoceri po
 teritis et nobis nō multo op̄gerit labore: cū ex discēdi cupiditate
 acutis i sp̄icēdi uia pateat. Qui em̄ id qd̄ accepit amittit: semp
 indigeat: oportet: nec ullo unq; t̄pē quicq; cōsequitur. Qui uero
 accepta custodit: et n̄s indies aliquid sup̄addit ex discip̄o q̄ p̄mū
 m̄gē procul dubio euadet / nō mō sibi sed oibz utilis. Quammodi
 ergo hac om̄em cōtione futurā expecto hoc ex incredibili uro au
 diēdi desiderio / et mira adfectione cōiectat. Agit ergo t̄pē sub

certa et tuta custodia in animis uestris xpi thesauru deponam.
 Et que nobis hodie proposita sunt: ea q̄tū nobis spūs s̄i gratia sup-
 peditabit. explicem. dixerat euangelista. Et mūdus enī nō cogno-
 uit. quod de superioribz illis tēporibz locutus est. Nō immerito iam
 ad p̄dicationis tēpora descendit: atq; in prop̄a uenit: et sui cū nō
 receperūt. Suos hoc ī loco iudeos appellat: tāq; poplū potētē: et sub q̄
 omēs ferme hoīes cōprehenderet. Et quēadmodū sup̄ius mltitudi-
 dinis amētia admiratq; et de cōi nat̄a erubescens inquit q̄ mū-
 dū per ipm factū ē: nec tamē cōditore suū cognouit: ita in hoc
 itē loco iudeorū mltitudisq; egre ferēs p̄idia in grauore proru-
 pit ^{ac} gērationē. Inquit enī et sui cū nō receperūt: cū ad eos uenisset.
 Nec iōānes solum sed et prophete quoq; et dēceps paulq; hoc inde
 cōquesti sūt. Et quidē prophete ex p̄sona xpi clamauerūt: populq;
 quē nō cognoui seruiuit mhi. In auditu auris obediuit mhi. si-
 lii alieni mētē sūt mhi. filii alieni inueterati sūt: et claudicaue-
 rūt a semit̄is suis. Et itē. Quibz nō ē narratū de eo: uidebūt. et
 qui nō audierūt cōteplari sūt: et inētis. sū nō q̄rētibz me. pa-
 la apparui ijs: q̄ me nō īterrogat. paulq; ante ad Rōnos. Quid ḡ
 igit qd̄ q̄rebat isrl̄ hoc nō ē cōsecutq;: electio autē cōsecuta ē. Et itē
 Quid ergo dicemq; q̄ gētes q̄ nō sectabāt iustitiā: apphēderūt ius-
 titiā. Iustitiā autē: q̄ ex fide ē. Israhel uero sectas legē iustitiē: in
 legē iustitiē nō puenit. Et sane plurima admiratiōe dignū ē: quo
 pacto qui ī propharū libris educati. Moyses et reliquos dēceps
 p̄phas singul diebz plurima de xpi aduentu loquutos audierāt. p̄te-
 rea xpm signa et miracula quotidie faciente: et secū dūtaxat
 uersatū uiderāt: neq; smente adhuc discipulos: ut ī gētes dis-
 pergeret: et ī samaritanorū citatē īgrederet: neq; ipsum
 eas īgressum sed ubiq; asserērem missū se ad oues: que perierāt
 de domo isrl̄: tamē cū signa uideret: prophetas frēq̄ter audiret:
 quodidie ab ipō admoneret: tam surdi penitq; et teci p̄stiterūt:
 ut mhi eos ad xpi fidē posset adducere. Gentiles autē mhi enī
 cōmodi uiderāt: nullos de deo sermones ne ī somnis quidē accepe-
 rant: sed in m̄samētū fabulis uersati. (hoc em̄ gētiliū p̄bia est
 hoc poete) et deliramenta euoluētes lignis et lapidibz affixi in-
 cubuerāt: neq; doct̄ne neq; uite grā quicq; utile / bonū ue cōspi-
 cabatur. Forū nāq; uita q̄ doct̄na m̄uidior erat et scelestior.
 et quid ita nō esset: cū uideret deos suos in oibz flagitijs / scele-
 ribzq; delectari. Et uerbis quidē obsecris / rebz autē obsecrō

Johes

p̄phē

paulq;

cō

†

ribus soli: quibus et festum diem et cultum ipsis exhibere sear-
bitat. preterea nefandis etiam puerorum credibz uenerari. quia
si in his illos imitabant. tunc tamen cum in immo malicie pela-
gus demersi essent: repetere tanquam machina quadam ad superna impul-
si ab ipso celo clari apparuerunt. quoniam pacto hoc factum est. Audi pau-
lu. Et enim ille beatus est: qui hoc diligit magis: neque cessat: quousque eorum
causas inuenierit: et in omnes diffuderit. que igitur est causa: et quod
obrem iudei tam obstinate induruerunt. Audi etiam illud: cui innume-
rum hoc creditum est: et quod hoc aperit hanc multitudinis solues dubi-
tatione. Ignorantes inquit iustitia dei et quæretes propria iustitia
statuere iustitie dei non sunt subiecti. propterea ita induruerunt. Et item
hoc idem aliter interpretatus ait. Quid ergo. Quod gentes quoniam se et abas ius-
titia: apprehenderunt iustitia. Iustitia autem quod est ex fide. Israel non
sectando legem iustitie: in lege iustitie non puenit. Dicit quare.
Quia non ex fide. Offenderunt enim in lapide offensionis. hoc est diffi-
dencia eis horum malorum fuit causa: quam stultitia peperit. cum
enim antiquitus quod gentes et legem et dei cognitionem et alia: quod paulus
comendat apostolus et perfectus iudei habuissent: inde per christi aduentum
eodem honore et hos et illos ex fide uocatos uideret: nihilque certioris
gratia post fide se gentibus superiores: stultitia sua in iudicia exarserunt
et ineffabile iniquitas domini non tulerunt benignitate. Quod nulla
alia causa: quam ex superbia et prauitate sua eis accidit. Quid enim omni
stultissimi ob humanitatem clementiam et alios collata offedim. Nihil
iura bona aliorum communicatione minuebatur. Sed cetera perfecto mala
est: quod nihil oportum: nihil uale intelligere potest. Sed quod primum omni
obliuiscitur. Offensi itaque quod socios eiusdem habituri esset familiari-
tatis: contra se ense strinxerunt: et longe a se diuina abiecerunt be-
nignitate. Nec immerito. Amice enim igitur non tibi fatio iniuria. Volo
etiam et huius nouissimo dare sicut et tibi. Immo neque digni sunt
quod ita respondeat. Ille enim et si egre ferebat: narrare tamen poterat
totius diei labores erumpnas et sudores. Hi autem afferre potuissent
nisi desidia: luxuria: inania uita. que semper omnes prophete suis persecuti
accusationibus: quod non minus quam gentes deum offenderunt. Quod paulus
hinc uerbis significauit. Non enim est distinctio iudei et greci. Omnes enim
peccauerunt et egerunt gloria dei iustificati gratie per gratiam ipsius. In qua
epistola et uult admodum et fate dispuit. Ceterum superius grauiori eos super
phao dignos ostendit. Quicunque enim in lege peccauerunt per legem iudicabi-
tur. hoc est genus. Quippe qui cum nunc etiam legem habet: qui eos accusat.

nam hactenus causa: sed quod fuerunt apud gentes auctores: ut deo ma-
 lediceretur. Nomen meum igitur per uos blasphematur et gentes. Cum igitur hoc max-
 ime eos offenderet (Et ex cunctatione credentibus nouum et admirabile
 uidebatur) Idcirco petrum accusabat: cum ad ipsos a Caesaria rediret: quod ad
 homines habentes proprium diuertisset: et cum hijs comedisset. Qui cum
 dei intellexisset dispensationem: rursus admirabatur: quod inter
 gentes domini spiritus sancti diffusum esset: et stupore quodam uicibus tam inopiata
 rem se expectasse significabant. Hoc cum intelligeret paulus maxime
 eos tangere in eo inuocat: ut eorum tam inflata rotundat superbia: et
 quoniam pacto hoc facit iude. Cum de gentibus disputauerit: ostenderuntque
 nullam eos habere excusationem neque salutis spe: et accurrere eorum prae-
 sentia doctrina et immunda uita accusauerit: ad iudeos sermone uertit.
 Iudea propheta omnibus collectis: quod ille scelestos quosdam et dolosos et sub-
 dolos: et omnes filii mutales factos: et neminem require deum et declinasse
 omnes: et alia huiusmodi addidit. Scimus autem quoniam quicunque lex legem loquitur
 his qui lege sunt: loquatur deus os obstruat: et subditur fiat omnis mundus deo:
 omnes enim peccauerunt et egerunt gloriā dei. Quid te offers iudee? quod superbis.
 etiam os tuum obstruunt: et tua perit audacia: et cum omni mundo etiam
 tu factus es subditus: nec rectus ac ceteri omnes: ut gratis iustificeris in-
 diges. Oportebat si benignus eras: et rectus et debita habebas in deo
 fiducia non se pacto his qui cōsecuturi erant et misericordiam et salutem pro hu-
 manitate mittere. Maxime enim prauitatis est ut aliorum como-
 da iniquo animo quis ferat: primum si nullo sui detrimento id fiat.
 Nam si aliorum salus tuis commodis officeret: esset fortasse dolori tuo in-
 dulgendum: quod quod neque hoc sapienter debeat. Quod si neque proximo dāno aliquo
 tibi lucet: neque felicitate detrimento puenit: quāobrem torqueris: si quis gra-
 tis salutem assequitur? oportebat sane: ut dixi: si bonis: si probis esses
 moribus: quod gratis gentibus salus elargita sit: ea minime inquit animo ferre.
 Cum autem deus eisdem sis rex et iudex: cum quod offenderis: alienis commodis do-
 les et superbis: itaque tibi soli sit obnoxius: cui gratia largiatur. Hoc profecto
 non inuide tantum sed ultre detrahente est: et quantumuis grauissimis digni
 supplicis. Superbia namque malorum omni radice in re plantata. Idcirco
 sapiens principium eam peccati hoc est radicem fontemque et matrem appella-
 uit. Per hanc primum homo a beata illa paradisi sede deiectus est. Per hanc quod cum
 decipit diabolus a fide dignitatis fastigio descendit. Quare cum uir-
 tus ipse atque scelestus huius peccati naturam nunquam intelligat: quod ex ipso
 etiam celo possit creaturam deicere: hac uia aggressus est. Cum adā etia-
 ta gloria detrahant. Quippe cum deo silez eum futurum polliceretur:

superbia extulit: et ad ma p̄cipite deuoluit. Nihil em̄ tā alienū a
diuino amore hominē reddit. Nihil tā facile ī geēna intrudīt: q̄
superbie insania: sub qua oīs nostrauit immūda ē. Quāuis p̄di-
tina/ virginitate/ ieiunio/ orōibz/ eleemosina: q̄uis oī demq̄ vir-
tute p̄stetū: ī mūdō inquit ap̄d deū oīs superbus. Coercemus
ergo hāc animi elationē: hūc fastū p̄mitq̄ tollamq̄: si mūdū ē:
et eo: qđ diabolo paratū: supplicio uolumq̄ liberari. Supb̄ em̄
odē quo dyabolz trunatu dānat. Audi paulū. Non neophitū: nē
superbia elatz ī iudiciū madat/ et ī laq̄um diaboli. Quod ī iudiciū:
qđ ī laq̄um. ī ipsam damnationē/ ī ipsū suppliciu. Quonā
igī pacto hoc euitare discēne potis. Si tēu cignatam/ multi-
tudine scelerū/ tormentorū magnitudinē: et eorū q̄ ī hac uita
pulchra uidēt. Fluxū imbecillitatē q̄ nihil a feno differentem.
et uermis floribz laquidiorē reputabis. Si he frequē animo inle-
derint cogitationes et eorū: qui recte iuxerint: meminerimq̄.
nullo nos tonatu nullis uiribus dyabolz īflare potit: neq̄ oc-
casione ulla/ aut ansam: qua nos oppugnet: inuenerit bonz
autē et mitissimq̄ humilitatē deq̄ ipse et uobis et nobis cor dē
tritu p̄beat et humiliatū. Sic em̄ et hec alia bona opa de nobis
extare poterūt ad gl̄iam dñi nr̄i ih̄u xp̄i: cū q̄ p̄ri gl̄a et spi-
ritui sancto ī scla sc̄lorū amen.

Ipp̄a uenit: et sui eū nō receperūt. Clemētissimq̄ et benig-
nissimq̄ deq̄ dilectissimī oīa et facit et molit: ut nos ad sc̄m
das v̄tutes illuminet: et unūqueq̄ bonū esse uult. Nemine tā-
mē cogit. Suadet autē ut recte faciamq̄. Quicūq̄ ipi assen-
iunt: et allit et trahit. propterea cū ueniret ī mūdū alij eum
receperūt: alij neglexerūt. Nullū em̄ seruorū deq̄ uult trahere
nullū coactū: sed eos tantū: q̄ sp̄ore sua ipm̄ optat: ipm̄ āpter-
tūt: et grām se ei seruitutis habere itelligūt. Hōies ei utpote
q̄bz nōtio seruorū opa/ et seruicio op̄ est īprobos/ et dicto nō au-
dientes seruos: possessionis iure coerēt. Deq̄ autē cū sibi p̄i suffi-
ciat et nullū idigeat: nr̄e dñtaxat salutis grā oīa opat. Nosq̄
ip̄os nostri arbitri/ et iuris eē/ libere p̄mittit. Idēto cogit nōmē.
ad nr̄am tñ modo spectat utilitatē. q̄ si nolētes ad seruēdum
trahēt nō serq̄ eis deberet: ac si nullū p̄stissent seruitiū. Quonā
igī causa dicit quispiā: q̄ ipi parere nolūt supplicio affiat. Quid
minat geēna n̄s: q̄ p̄cepta transgrediūt. Quonā maio-
rem ī modū eorū qui hortatu et sua hombz suis nō adducunt

curā habet: et cū bonū benignū q̄ sit. Quāobrem cū priore hoc est
 beneficiū uiam cōtēpnāmg: nullisq̄ aut suasionibz aut p̄miss
 audire uelimq̄. alterā pene et supplicij aggredit̄. amarissimā
 quidē maxime tamē necessaria priore q̄m cōtēpta necessari
 o sēdā agendū ē. Nā et legū latores multis et grauibz cōtra
 errātes. supplicijs aīad uertūt. Non tamē eos propterea asper
 namur. sed longe magis sanctionū illarū grā ueneramur:
 q̄ nulla nra re indigētes: uel potiq̄ nescij: q̄ futuri sūt: q̄ ex ipō
 rū legibz fructū sūt p̄cepturi: tamē uite nre curā habuerūt.
 totq̄: q̄ honeste et probe uiuūt: laudibz: qui male: et p̄p̄ra sup
 plio p̄sequūtur: et a sceleribz arcēnt: ac si hūana offēdāt
 societate. Quāsi hos et dīhgmg et admiramur: lōge magis deo
 ob īmēsā nre curā: amore nobis cōplectendū ē. Et em̄ max
 ima et illorū et hūg erga nos p̄uidētie differētia ē. Ineffabi
 lis profecto: et que omēm excedūt cogitationē diuine boni
 tatis diuinitē sunt. cōsidera q̄so. In propria uenit. nō siue ne
 cessitatis grā (Sufficiens em̄ ē: ut dixi: p̄ se diuinitas) sed ad
 florū utilitatē: neq̄ tamē sui eū receperūt: neq̄ eū tantū
 expulerūt: uerū. eā ext̄ uinea eiectū: occiderūt. Nō tamē
 dei benignitas eos a pēnitētia exclusit: sed tā benignū tā
 facilem se eis exhibuit: ut modo uelit: post tantā īq̄tate
 oīq̄ abluere: et delere peccata per fidē possit: et tāq̄ nihil
 uīq̄ sceleris cōmississent: amictis admīari. Quāte nō fallo
 neq̄ manū spei gratia her loquamur. ex ap̄lo paulo planis
 sime cōstat: qui cū xp̄m post eig mortem p̄secutūq̄ esset:
 et eig testem multitudis manibz Srephanū tradidisset: cū
 p̄mū pēnituit: et errata sua cognouit atq̄ rephendit: nec
 nō ei: quē tātopere p̄secutūq̄ erat: se subiecit: et paruit: mē
 p̄marios et familiarissimos ī p̄dicatore et magistrū uni
 uersi orbis assuptū ē. cū paulo ante blasphemū fuerit p̄secu
 tor cōtumeliosus: ut ipse de dei salute benignitateq̄ exultas
 nullo rubore testat̄: sed litteris: tanq̄ monumento ciuidā: q̄
 sup̄iori t̄p̄re temē cōmiserat: mādauit meligratū pristi
 nā uitā suā ab oībz accusari diuini muneris magnitu
 dinē ostendendo: q̄ si ineffabile dei benignitatē ueritūq̄ er
 rore suū palā gētibz fatere tacuisset: propt̄ea aliquociens
 p̄secutiones: īsidias: bella: q̄ ī ecclēsiā molitū ē: mēninit. Et
 nūc quidē. Non sūc dēgnū inquit uocari ap̄ls: eo q̄ p̄secutūq̄
 sūt ecclēsiā dei. Nūc q̄ uenit Iesus: ut saluos faceret p̄ctores:

quorum primus ego sum. Et ita auditis meam conversionem aliquam in iu-
daismo: quod maxime perscrutatus sum ecclesiam dei: et expugnabam illam. Tanquam
enim uice christo redderet patientiam: quia ipse in se habuerat: ita prop-
ter et ingenue quod a principio christum oppugnauerit: et quo pacto
hostis et inimicus sit salutem consecutus sit. Ex quo bona etiam spem
desperantibus prebet. Nam propterea magis se misericordia a christo consecu-
tus: ut et patientia et inmensa bonitatis eius diuinitatem in ipso spiritu os-
tenderetur ad informandum eos qui credituri erant in illum in uita eterna.
Graviora enim commissa erant: quod quoniam digna essent. Que quidem
euangelista ostendens igitur. In propria uenit: et sui enim non rece-
perunt. Unde uenit qui omnia implet: qui ubique presens est. Que
locum aduentu suo uacuum reddidit: qui omnia manus comprehendit:
omnia sustinet: locum quidem nullum. Quomodo descensu suo ad nos
id fecit. Quomodo et si in mundo: adesse tamen non uidebatur: cum ad
huc non cognosceretur: post autem scriptum ostendit: cum manum car-
nis induere dignatus est: et hanc eius apparitionem et descensum
aduentum appellat. Admiratione profecto dignum: ut discipu-
lus in magistri sui contumeliosis commemorandis non erubescat: sed
aperte omnia litteris mandet. Etiam non prius hoc ueritatis argu-
mentum. Nam que pudet: gratia accipietur: non facientium contume-
liam pudere oportet. At hic post tanta iniuria magis etiam da-
ruit: cum adeo hominibus contumeliosis consuleret. Illi autem iniqui
et scelerati omni iudicio apparuerunt: cum tam benefici tam libe-
ralem: tamquam inimicum atque hostem expelleret. Neque in hoc tantum
sibi ipsis obfuerunt: sed quod non affectum sunt: quod esset: si enim recepis-
sent. Quotquot autem receperunt eum dedit eis filios dei fieri. Quod
non dixit nobis Ioannes eorum etiam supplentium: qui enim non recepe-
runt: sed tantum quod sui erant: et in propria uenias a suis minime
receptus est. Quod autem ex hoc eis supplentium maneat: silentio
preteristi. Ita enim maiorem in modum eos perterere: et diuinitatem
illam ingratitudinis mollire poterat. Quanta igitur gratia id
substituit. Et quodnam magis supplentium esse posset: quam si in eo-
rum ponatur arbitrio filios dei fieri: et noluit. Sed sponte sua tan-
ta se nobilitate tanto honore indignos efficiat. Verum enim uero
non in hac dilatauit uita cruciabitur: cum nihil acceperunt: sed in
igno damnantur perpetui: ut in sequentibus patebit. Hoc autem
in loco enim recipientium inmensa bona breuiter enarrat. Quotquot
autem receperunt eum magis: dedit eis potestate filios dei fieri
sive serui sint sive liberi: sive greci sive barbari: sive septuaginta

siue sapientes / siue insipientes / siue iuri siue mulieres / siue pueri si-
ue senes / siue nobiles siue ignobiles / siue diuites siue pauperes /
siue principes siue priuati omnes inquit eodem dignati sunt honore. fi-
des enim et spiritus sancti gratia mortalium omni diuersitate comprehen-
dens in unum redigit formam / et uno regno carattere implet.
Quid hac humanitate par. Rex eodem quo nos luto formatus est.
Serui eadem cum rege naturam communiter / et non nunquam meliori-
bus prodiit suis moribus. Non dignatur Rex in exercitum suum asseri-
bere : qui serui sunt conditione. Virginitas autem dei filii neque
publicanos / neque magos / neque seruos / et hiis etiam despectiores /
et pauperiores homines nonnullos etiam manco / distorto / et for-
dido corpore in filios accipere non dedignatur. Tanta fidei uis tanta
gratia exuberantia. Et qualemmodum ignis : si metallorum terram atti-
gerit : eamque primum aurum reddit : sic et longe magis pro luceis au-
reos eos baptisma facit quos abluerit : cum spiritus sanctus tanquam ig-
nis illa ipsa hora animos nostros ingreditur : et frenam absumpta
similitudine : relictam illam nouam et claram tanquam ex fornace fidem
referat. Et tunc non dixit : facit eos filios dei fieri. Ut ostenderet multa
nobis opus esse diligentiam : ut adoptionis per baptismum nobis impositam
imaginem puram seruemus / atque intactam. Preterea quod nemo habet no-
bis potest auferre potestatem : nisi primum nobis ipsis abstulerimus. Si enim
qui ab hominibus auctoritatem aliquam accipiunt : fati fere possunt : quantum
quod dederit. longe magis nos quod hunc adeo honorem assecuti sumus :
si nihil hac indignum fecerimus potestatem : omnem erimus potestissimi.
Cum quod hoc nos honore dignatur : iter ois maximus sit. et prestantissimus.
Atque ad hoc quod per eam pericula gratias non temere : neque sine labore nostro
in nos in hunc significatur : sed cum ipsi uolumus cum ea iungimus. In nostra
enim potestatem est filios dei fieri. Quippe nisi primum ad eam accipienda prop-
ter animam exhibeamus : neque diuinitas ad nos munus accedit : neque
quicquam in nobis operatur. Vbi igitur non uolentem / non coactum : sed uo-
luntarium penitus et liberum nobis ostendit arbitrium. Quod si in loco
significauit. In ipsis enim arcanis et supernis bonis dei quod dedit et da-
re gratiam : hominis autem fide adhibere. Preterea non parua opus est diligentia
Siquidem ad anime puritatem seruanda non satis est baptizari diutaxat et
credere : sed si perpetuo en frui munditia et pulchritudine uolumus :
digna se uita exhibere oportet. Tale se nobis deus exhibuit. Quod enim
per multam generationem in priori tempore abluamur : per baptismum
nobis largitus est. Quod autem in puritate mentis in posterum perstemus : neque
ullis apostolicis sordibus uita inquinemur : nostre uirtutis est : et diligentie

Idcirco et generationis modum meminit: et carnalium partium comparatione hanc
 significat excellentiam: cum magis qui non ex sanguinibus: neque ex uoluntate car-
 nis: neque ex uoluntate uiri sed ex deo nati sunt. Hoc autem fecit ut uilitate
 et humilitate prioris partus ex sanguinibus et carnis uoluntate: et
 magnitudine / prestantiaque alterius per gratiam cognita: magnam quod-
 dam modo de eo / et genitoris nostri beneficio sentiamus: neque puram dei
 celsi curam adhibeamus. Verum maiorem in modum nobis formidabilem: ne
 pulchra hac stola / segnitie postmodum et sceleribus nostris sordidam /
 e tubiculo thalamoque eritiamur: ut quique ille uirgines fatue / et ipsi qui
 nuptiale ueste non habebat. Siquidem ille ex conuiuiis erat: exclusus tamen est:
 et quoniam mutatus / et tanto honore acceptus: dominum qui se inuitauerat:
 contumelia affecit. Audi quoniam misera: quoniam luctuosa pena dederit. Cum enim ad
 tam splendidam et tam laetam mensam ueniret: non modo conuiuium prohibi-
 tus est: uerum et manibus ligatus et pedibus in tenebras mittitur: exter-
 riores: ubi et perpetuus fletus est: et stridor dentium. Nolimus igitur nolimus
 magis dilectissimum fide nobis ad salutem satis esse exultare. Nam nisi
 iusta puram exhibuerimus: et hac celesti uocatione digna nos muni-
 erimus uestimenta: quibus ad nuptias admittamur: nihil nos eripiet:
 quam eodem quomodo ille: afficiamur supplicio. Et enim indignum est:
 cum deus et rex uiles / et abiectos et nullo honore dignos homines
 conuocare: et a mensa sua accersere non erubescat: nos tanta pre-
 sumus temeritate: ut ne tanto quidem honore allati meliores efficiamus:
 sed post uocationem in eadem perseveremus malitia: adeoque in incredibilis
 uocatis miserrimam humanitatem. Non enim idcirco uos ad spirituales
 hanc / et uerendam mysteriorum uocauit societatem: ut ueti conuocata ma-
 litia ingrediamur. Quod si uocatis gratia nolimus: nostri saltem nos uocatione
 illa dignos exhibeamus. Siquidem non ille nos a tam admirabili con-
 uocauit coetu: sed nos ipsos erigimus. Ille quod suum fuit summa parauit
 diligentia. Nuptias fecit / chesam sterni iussit. Seruos uocatum
 nos misit. Venientes benigne et maximo honore accipere dignatus
 est. Nos autem ipsam conuiuias / nuptias sordidam uestem contumelia
 hoc est sceleribus nostris afficientes / non iniuria eritiamur. Hoc enim
 pacto et nuptias et conuiuias honorat: cum temerarios et impu-
 dentes expellit. aliter reliquos inuitatos offenderet. Sed absit: ut
 quispiam tale experiat uocationem. Idcirco priusquam hec fieret: man-
 data sunt litteris: ut earum minus perterriti nostros compe-
 mus affectus: neque hanc ignominiam atque supplicium reipsa sed uerbo
 tenus experiri timeremus. Candida igitur et pura stola induamur uoca-
 tione illam proficiamus: quam uiam omnes consequamur

sed ut os abiecta turpitudine non
 indignas regis conuiuiis uestes
 induamur

Gratia et benignitate domini nostri ihu xpi cu quo patri si-
mul et spiritui sancto gloriam in secula Amen.

Euerbum caro factum est: et habitauit in nobis. Vnu
uos in presentia: anteq ad euangelia uerba ueniamq
rogatos uolo. idne contemnatis obsecro: Quippe cu nihil
solu graue/ nihil factu difficile petamus: neqz accipienti
michi/ ualeq uerū exhibentibus uobis longe uilius. Quid igitur
a uobis contendimus. Vt una die/ uel hebdomade/ uel saltem
Sabbato cure uobis sit euangelicas lectiones legere: quas an-
te has conciones in manibus habere/ domi frequenter repe-
te. Earum diligenter sensum disquirere: quid clarum/ quid ob-
scurum. nihil sit annotare uelitis. Quid pugnare uideatur: cu
non pugnet. Ita omnibus penitus examinatis/ his uos conatio-
nibus q̄ attentissimos exhibeatis. hoc pacto non parum utriusqz
nostrum emolumentu prouenerit. Siquidem nobis non mul-
to opus erit labore: ut euangelii uim ostendamus: cum domi
ipsam uobis sententiam quantam ad uerba iam familiarem
reddideritis. Vos autem et acutiores/ et perspicaciores efficiem/
non ad audiendum/ et doctrinam dumtaxat percipiendam: sed
ad docendum alios. Nam multi in presentia hic audiunt: qui
simul omnia euangelii uerba/ et que super his a nobis dicuntur:
memorie mandare conantur. Non tamen et si annuum in hoc
consumere mus: ad modum proficiuntur. Quamobrem. Quom-
am in te mpestiue et in sola tantum ecclesia breui tempore meas
uacant sermonibus. Quod si qui sunt: qui negotia/ occupatio-
nesqz/ et publicaru/ priuataruqz rerum curas caulantur: primū
in hoc non parum errant: q̄ in tot rebus uersantur: et ita sem-
per secularibus negotiis affixi sunt: ut ne minimū quidem in
his: que maxime necessaria sunt: studium impendant. De-
inde frivolum/ et nullius momenti exultationem afferunt.
Cum accusari potius hac in parte eorum cum amicis possent
consuetudines et more in theatris et concessus: ut equorum
certamina spectarentur: in quibus sepe nūo diem totum consu-
munt. Non tamen in his alias caulantur occupationes.
Preterea rebus uilibus/ et abiectis diligens adhibere studium

potestis. Diuitis autem si quando uacandum est: adeo uobis in
utilia / et nullius momenti uidentur: ut ne in minimam quidem cu-
ram in his ponendam ducatis: Et quo nam pacto: qui ita statuerunt ^{seu}
spirare solent non spicari digni sunt. Est et alia his obstantibus
inepta excusatio librorum uidelicet inopia. Et diuitibus quidem
ad hoc respondere ridiculum est. Verum cum multos pauperes
hac frequenter excusatione uti existimem: cum his parumper iocari:
atque ita eos percontari placet. Nunquid omnia artis sue habent
instrumenta: et si inopia in his comparandis admodum impediunt.
Nomen igitur absurdum est: hic non excusari pauperem: sed dili-
genter attendere: nequid sibi ad artem suam necessarium deficiat.
Vbi autem tantam sint consecuturi utilitatem / occupationes defle-
re / atque inopiam. Verum si quis tam pauper esset: ut nullo pacto li-
bros sibi comparare queat: ex continua: que hic habetur: lectione:
nihil ex diuinarum litterarum sententiis ignorare licet. Quod si im-
possibile uobis uidetur: non immerito uidetur. Plerique enim per uiam
hinc sermonibus attentionem adhibent. Sed uix paucis auditis
quod primum domum reuertuntur. Si qui remanserint: nihilo atten-
tiores sunt. Corpore solo adsunt. Sed ne amplius querimus
uos tedio efficiam et tempus frustra conteratur. Agite euangeli-
um aggrediamur. Tempus enim iam propositis uerbis nostrum
accommodare orationem. Sed exitemini queso: nequid uos prete-
reat. Et uerbum raro factum est: et habitauit in nobis. Cum
dixisset ex deo / et filios dei factos: quicum receperunt: tanti hono-
ris causam adiecit: quod uerbum raro factum est, et serui formam
dominus accepit. factus est enim filius hominis dilectissimus
dei filius: ut filios hominum filios dei faceret. Superius namque
cum humili copulatum est. Illud quidem nullo in propriam
gloriam detrimento affectum. hoc autem ex multa elatum hu-
militate. Quod certe in Christo factum est. Suam namque naturam
descensu suo: nihilo inferiorem reddidit. Nos autem cum in
ignominia ante et in tenebris essemus: ad eterna superna eue-
xit gloriam. Non aliter quam cum rex inopem mendicemque studeat
et beniuolentia quadam alloquitur: nihil se indignum facit: illi
uero omnibus admirandum tollit reddit. Quod si in contingit

ti hominū dignitate nihil honoratiorem abiectiōis consuetudo
 offendit: multo minus immortalem illam substantiam: cum
 nihil non proprium habeat quod adsit: nihil quod absit: cū
 omnia bona firma stabiliq; in eternū possideat. Itaq; cum
 audieris: et uerbum caro factum est: ne perturbaris/ ne ue
 titubes. Non enī substantia transiuit in carnem: hoc nāq;
 etiā cogitatio impium est: sed eadem permanens/ serui formā
 accepit. Sed quāā graciā hoc uerbo factum est: utitur.
 Ut hereticoru obstruat. Cum n. sint: qui dicant magi
 nationem quandam: et figmentum esse: quicūq; de
 incarnatione feruntur: ab ipso principio eorū precepto bla
 sphemia factum esse asserit. Neq; substantie mutationem
 absit: sed uere carnis uultu acceptionem ostendere. Quemad
 modum n. cum inquit. Christus nos redemit ex maledi
 cto legis: factus pro nobis maledictū legis: non intelligit
 substantiam eius a propria gloria separatam in maledictū
 uersam. hoc n. neq; demones ipsi: neq; stultissimi: et
 naturali sensu penitus carentes opinantur tantam ea
 opinio saperet una cum impietate stulticiā. Non igit
 hoc dicit: sed quod pro nobis maledictū accipiens: non
^{hinc} nos amplius maledictos esse. Idem hoc in loco
 carnem inquit ipsum factum esse: non quod mutau
 rit carne substantiam: sed quod carnem acceperit/ nulla
 ex parte conquinata substantia. Q. si qui dicerent: omnia
 esse in deipotentate: et idcirco in carnem potuisse transfer
 ri: id eis respondebim; Deum profecto omnia posse: quousq;
 deus permanet: si autem mutaretur/ et in deterius: quo
 nam pacto deus amplius esse possit. Longe enī ab immorta
 li illa natura est transmutatio. Vnde propheta. Omnes
 inquit ut uestimentum ueterascent: quia sicut operitorū
 mutabis eos: et mutabuntur. Tu autem idem ipse es:
 et anni tui non deficiant. hoc enī substantia omni muta
 tione superior. Neq; est quicq; deo prestancius. Ideoq; ad
 hoc uenit: ut prodesset. Sed quid duo prestancius. Nihil
 in deterius ipsum ei ne minima quidem in re equiparā

Sequitur ergo in deterius ipsum mutatum esse: si mutatus esset:
hoc autem nullo pacto deus esset: sed blasphemia: quem eorum:
qui hoc dicerent caput uerteretur. Sed quoniam propter hoc
dumtaxat factum est inquit: ne id opinareris: animaduerte ex
his que sequuntur: quo pacto rationem illam ^{et} quia omnem au-
ferat suspicionem. Subdidit enim et habitauit in nobis: tantam
nondicens: nihil absurdum suspiceris: cum factum dicimus.
Non enim immutabilis illius nature mutationem: sed diuerso-
ritatem et habitationem mutatam dixi. Habitare non autem
non idem est: quod habitatio. Sed alterum in altero habitat. Ali-
ter non esset habitatio. Siquidem nihil in se ipso habitat.
Alterum dixi secundum substantiam. Unitate namque et coniunctione
unum est deus / uerbum / et carnis: non confusione aut interitu
substantiarum: sed arcana quadam / et inexplicabili unitate.
Quomodo autem hoc sit: noli disquirere. factum est ut ipse
nouit. Sed quam nam habitationem habitauit. Audi prophe-
tam. Suscitabo tabernaculum dauid: quod cecidit. Cecidit
profecto natura nostra eo casu: ut restitui nullo pacto a quoque:
nisi ab illa potentissima manu posset. Neque enim aliter exurgere
poterat: nisi qui principio eam effinxerat manu porrexisset
et celitus aque / et spiritus regenerationem in formasset: et
celitus animaduerte queso admirandum atque arcanum myste-
rium perpetuo in hoc habitat tabernaculum. Carnem nostram
induit: non ut rursum dimitteret. sed omnium cum ea tempore
habiturus. Aliiter si regio eam throno feisset indignam. et
omni angelorum exercitui / Angelis / Archangelis / Thronis et
Dominacionibus principatibus potestatibus inferiorem
constituisset. Que oratio / que mens quantum honorem huma-
no generi exhibuit: mirificum profecto / et admirandum: explica-
re potuisset. Quis angelus. Quis archangelus: nihil quod in
celis est: nihil quod in terra. Eiusmodi dei in nos beneficia
sunt. Tam magna / tam excellentia: ut non solum mortalium
linguam / sed angelorum uirtutem eorum exuperet explanatio. Quam
obrem iam orationem nostre finem imponemus. si prius unum
uos faciemus admonitos: ut saluet ei uicem reddamus qui ita

bene de nobis meritis est. Quod si fecerimus ad nos rursum
omne luctum miseretur. Tunc autem ei lucem reddiderimus
cum anima nostra nobis cure fuerit. Et profecto in hoc quoque
domini iudici possit licet benignitatem: qui cum nemine no-
strum indigeat: referri tamen sibi lucem dicit: cum anima
nostram non neglexerimus. Quare ultime amentie est: et
in numeris digni supplicij: nisi pro uiribus contendamus:
tales nos exhiberi: qui tanto frui honore mereamur: et max-
ime cum operum nostrorum ad nos omnis reditura sit utilitas:
et multa preterea nobis bona preponantur. Pro quibus omnibus
gloriam diuine demus clementie: non uerbis solum sed re ip-
sa: ut futurorum bonorum habeamus participes. Gratia et benigni-
tate domini nostri ihesu Christi cum quo patri gloria simul
et spiritui sancto in secula amen.

Et uidimus gloriam eius / gloriam quasi unigeniti a omnis p.
patre plenum gratie et ueritatis. fortasse uehementius
q̄ opus sit: nuper uobis et grauel nisi sumus / et molesti acri-
oribz contra uos: et delictam uestram attulacione orationem
nostram proferunt sumus. Quod si ea tantum graua ferissemus:
ut dolore afficeremini: non immerito esset ab omnibus iniquo
animo ferendum. Verum si cum omnium nostrum comune
spectaremus utilitatem: uestram nobis conuolare gratiam
contempsimus: si non uoluntati nostre / uenam saltem si equi
iudicis eritis: amoris dabitis. Et ne em̄ non parua nos formido
incessit: nequando orationi nostre negligentius uobis aures
adhibentibus attentione et industria remissione grauius in uos
diuinam irritare indignationem. Quamobrem frequenter
uos excitare amittimur: et somni excutere: ut ne minimi quide
concionis nostre uerbum maudicum preteat. Hoc em̄ pacto fiden-
ter et hanc uitam agere / et in die illa ante christi tribunal impa-
udi adesse poterimus. Cum igitur superiori die satis uos admo-
nitos fecerimus: Agite hodie ab his uerbis exordiamur. Et uidi-
mus inquit gloriam eius: gloriam quasi unigeniti a patre

Cum dixisset euangelista nos filios dei factos: neque aliter quam per
uerbum: quod caro factum est: alterum etiam emolumentum affert:
quod inde consequimur. Quod nam id est: Et uidimus gloriam eius
gloriam quasi unigeniti a patre. Non utique nisi per sortum corpus
uidimus. Nam si iudei gloriosam moysi cum nostre esset nature
particeps faciem conspici non potuerunt: sed homini et uisto
opus fuit uelamento: quod eius glorie magnitudinem obumbraret:
ut illis qui eius aspectum non perferabant spectabilem redderet:
quo nam pacto nudam et ipsis supernis uirtutibus inaccessibilem
diuinitatem nos ex luto et terra factam ferre possemus. Idcirco habi-
tauit in nobis: ut ad ipsum accedere cum ipso loqui et conuersari
audenter liceret. Quid autem significat: gloriam quasi unge-
niti a patre. Quoniam multi et prophetarum glorificati sunt: ut
idem ipse moyses/ut helias ut belliseus ille ab igneo curru trac-
tus. hic autem simpliciter receptus: et post hic damel et tres
pueri: et alij complures: quicumque miracula fecerunt: et ange-
li hominibus apparuerunt: et sue nature clarissimam lucem
spectantibus ostenderunt. Neque angeli solum/ sed et cherubim et
Seraphim multa cum gloria a propheta uisa sunt: a quibus om-
nibus hoc in loco nos euangelista abducat: et a creatura/ et conser-
uatu nostro claritate mentibus nostris amotis in ipso nos bono-
rum culmine constituit: ac si dicat. Non prophete/ non angeli/ non
archangeli/ non celestium uirtutum/ non create alicuius na-
ture/ Non cuiuspiam alterius rei/ sed ipsius domini/ ipsius regis/
ipsius dilectissimi unigeniti filii gloriam uidimus. Id autem
uerbum quasi hoc in loco non similitudinis est/ neque parabole/
sed confirmationis et distinctionis certissime: quasi dicat. Vi-
dimus gloriam: qualem debeat/ et credibile sit habere unigeni-
tum/ et dilectissimum omnium regis dei filium. Neque hoc loquendi
genus preter morem inuenitur. Neque recusabo a comuni et
consuetudine id confirmare. Neque enim ad uerborum speciem/
neque ad compositionis ornatum propositum est nobis impen-
sationem habere/ sed ad uestram dumtaxat utilitatem. Quapro-
pter nihil prohibet ex uulgi uerbis hunc dicendi morem ostendere.
Quo nam pacto: Qui regem aliquando pretiosissimo cultu orna-

rum preciosis undiq; fulgentem lapidibus conspurati / alijs specie
 illam maiestatem enarrare uolunt. purpureum florem / gema-
 rum magnitudinem albas mulas / auratos currus / solium astan-
 tium oculos nimio fulgore prestringens prociuribus enarrant.
 Cum uero et his / et alijs collectis cultum illum omnem / maiestatemq;
 uerbis comprehendisse sibi non uideantur continuo addunt. Quid
 miras opus est. Vno uerbo dicam. quasi rex. cum ex hoc uerbo
 quasi non regi similem sed ipsum regem uoluit significare. Itaq;
 in loco euangelista quasi inquit ad glorie maiestatem / et incompe-
 rabilem excellentiam significandam. Reliqui namq; omnes et ange-
 li / et prophete nulli omnia operabantur. Ipse autem ea potes-
 tate. que et regem deceret et dominum. Quod quidem et turbe
 admirate sunt. quod ita loqueretur. quasi ipse uim haberet
 et potestatem. Apparuerunt ut dixi angeli cum gloria multa
 in terra: ut in Demele / in Dauid / in moysi: sed tanq; serui et
 qui domini mandata exequerentur. Ipse autem tanq; omnium
 dominus / et princeps et licet sub uili / et abiecta specie se ostendis-
 set: creatura tamen dominum suum agnouit. Quo nam pacto.
 Stella e celo magos euocauit: qui cum adorarent. Angelorum ce-
 lestium coetus in terra / apparuerunt: qui et domino seruierunt
 et gratias referunt. Abi itam preces surrexerunt omnes admi-
 rabile hoc misterium testamento perhibentes. Pastoribus enim
 angeli / quibus pastores / marie et helizabeth gabriel / is qui nite-
 plo erat ^{gaudio} anna / et symeon adnatauerunt. Nec uiri tantum;
 et mulieres letati sunt. uerum nondum infans in hanc uenit
 cognitionem: cuius magis Eremi / et eodem quo hic euangelista
 nomine appellatus / adhuc in uero matris gaudio exultauit et
 omnes spe maxima erigebantur. Et hec quidem circa partus te-
 pora. Verum cum seipsum magis ostendit. longe prioribus
 maiora miracula apparuerunt. Siquidem non amplius
 stella / non celum / non angeli / non archangeli / non gabriel
 michael / sed ipse eum celitus pater / et cum patre paraditus
 loquens / irradiansq; et in ipso permanens / predicauit. Hac
 profecto gratia. Vidimus gloriam eius gloriam quasi unige-
 niti a patre. Accedit ad hoc qd non pastores tantum: neque

uidue neq; senex nobis xpm adnuant: sed ipsa quoq; reru uox.
Omn tuba clarius proclamat: que tanta fuit: ut q;primu hic
quoq; exaudiretur. Abijt in Syriam auditus eius inquit. Tunc
celum terra facta est: cum celi domini conemeret: que omib;
manifestauit ubiq; clara uoce professu celorum regem aduentasse.
Demones undiq; exilientes diffugerunt. Diabolus oppressus
abscessit. Ipsa mors primu succubuit: mox penitus abolita est.
Omne morboru genus disperit. Siquidem mortuos sepulture
insanos demonia egrotos morbi reliquerunt: et plurima admi-
rationis plena et stuporis et preter omnium expectationem appa-
ruerunt: et que non immerito desiderarunt uidere prophete:
et non uiderunt. Videri n. licuit factos oculos: et quod in
omnium uotis esse poterat: uidere scilz quoniam pacto Acta deus
effinxerit: id breui omnibus et in potiore corporis parte ostensu
est. Membra preterea absalta restituit et corpori apte conglutina-
ri. Manus emortue moueri. pedes contorti repente prostrare
surde aures aperiri: et muta lingua clara uoce proloqui. Siqui-
dem que admodum optimus archuertus domui situ et uetustate
labantem: ita comuni hominu natura accepta eius perchtas re-
stituit partes: disiuncta et absalta copulauit: et que prorsus cen-
derant: erexit. Quid autem opus est: ut anime formationem
longe corpore admirabiliorem uerbis prosequamur. Magna sane
corporis prestantia: anima tamen tanto prestantior: quanto
corpore melior. Neq; hic tantum ratione: sed quoniam corporis natura
quocunq; ipsam opifex ducere uelit: eo sequetur: neq; resistit. Anima
autem sui iuris uim in se habet operandi: neq; ulla in re deo nisi
uelit obtemperat. Inuitam em et coactam minime uult deus
bonam: et uirtutibus prechtam reddere. Neq; id anime uirtu-
ti esset ascribendum. Sed sponte sua bona sit et sibi uirtutem
complectendam persuadeat: oportet. Quia obrem difficilius
huius est: q; illius cura. Verumtamen omnis emendata est omnis
fugata malicia: et que admodum corpora bene curata non
bonam tantum ualitudinem: sed in bonu q;primu habitum
restituit: uidem animas deus: non a uicis solum purgant:
sed ad ipsum mox uirtutis cacumen extulit. Et pulcherrimus

apostolus factus est. persecutor/blasphemus/calumniator/orbis
 terrarum predicator apparuit. Magi iudeorum magistri effecti la-
 tro paradisi ciuitate donatus. Cyrenensis fide incredibili effulxit Cha-
 nanea/et Samaritana et ipsa fornicatrix her adhaerens suos predi-
 catoris munere sancta ciuitatem totam irretiens uniuersos in
 fidem xpi traxit: illa fide et sedulitate effecta: ut filie animae a
 malo demone liberaretur. Et alii longe hys peiores statim in
 discipulorum numerum accepti omnes repente corporis egritudines
 omnes animi affectus mutauerunt: et in sanitatem/ipsamque
 uirtutis apicem euaserunt. Nec duo tantum aut tres/non decem
 non centum/ sed totae ciuitates/ et gentes facillime christi fidem
 acceperunt. Quid ego preceptorum sapientiam/ celestium legum et
 uirtutes angelice uite ordinem enarrem? Talem enim nobis uitam
 proposuit: tales apud nos leges condidit/ tales mores instituit: ut
 qui in se uterentur: angelorum mox naturam induant: et quantum
 homini liceat: deo similes reddantur: et si omni hominum malitiam
 exresserint. His igitur omnibus ab euangelista collectis in corpo-
 ribus uidelicet et manibus xpi/ in elementis xpi miraculis/ p-
 ceptis arcanis illis/ et celo altioribus donis/ legibus moribus/ per-
 suasiombus/ futurorum promissionibus/ eiusque tormentis et
 cruciatibus in admirandam hanc/ et celestis doctrine uocem
 plenam prorupit. Videmus gloriam eius/ gloriam quasi un-
 geniti a patre plenam gratiae et ueritatis. Neque enim miraculorum
 gloriam gratia christum duntaxat admiramur: sed et passionis
 utrum affixus est cruci/ flagellis/ et lapidatus/ et mspuitus
 ab his. de quibus tam bene merebatur. Siquidem in his ipsis
 que probri/ et ignominie plena esse uidebantur: ipsum rursus
 uerbum clarissimum apparuit. hoc iohannes gloriam appel-
 lauit. Non enim caritatis solum/ et amoris fuerat: sed et uirtutis.
 Tunc enim mors absoluta est. Maldictum perit. De-
 mones confusi sunt: et deus triumphatum est. Crographum
 peccatorum cruci affixum. Verum cum sensu iustus hec non
 deprehenderentur: etiam corporea: ipsum ungenitum dei fili-
 um/ et totius nature dominum certissime demonstrarent: Quia
 peccatum primum sanctissimum corpus cruci affixum est sol rados

abscondit. uniuersa terra concussa / et tenebris operta est. Sepul-
chra aperta sunt: et mortuorum corporum multitudo surrexit. ciuitate
ingressa: et cum lapis monumento impositus / et custodibus signa-
tus esset: qui crucifixus / qui distractus / qui mortuus erat resur-
rexit. preterea potest^{us} multa uiderim implens discipulis per u-
niuersum orbem dimisit: qui humano generi ad meliorem seu-
gem uita directa mederentur: et celestis doctrine cognitionem
quotiusq; terrarum disseminarent: demonum euerterent potestatem:
magnas illas et arcanas diuinitas edocerent: nobis anime mor-
talitatem. sempiterna corporis uitam / et que intellectum nostrum
excedunt nunq; finem habitura prima adnunderent. Hec quidem
alia plura reputans beatus hic euangelista: que res quidem nouit
scribere autem non est ausus: eo q; mundus ea non caperet:
Omnia enim si scribantur per singula: nec ipsum arbitror mu-
dum capere eos: qui scribendi sunt: libros. Hec magis omnia repu-
tans exclamauit: Vidimus gloriam eius / gloriam quasi unige-
niti a patre pleni gratie et ueritatis. Qui igitur tanta / et tam
admiranda audire / et tot numeribus frui meriti sunt: eos
etiam uitam ea dignam doctrina exhibere oportet: ut illis fru-
antur bonis. Idcirco dominus noster ihesus christus in mundum uenit:
ut non solum in hac uita eius gloriam / sed futura quoq; uide-
amus. Propterea inquit Voluit ubi ego sum / et ipsi sint ut
uideant gloriam meam. Que si tam clara / tam eximiae est:
quidnam de ea quispiam diceret: Non enim in hac terra corru-
pibilibus / neq; in fluxis et caducis corporibus in quibus sumus
sed in perpetua et immortali creatura apparuit: et tanto splen-
dore: ut nulla posset ratione comprehendere. O beati ter inquam
et sepius: qui glorie illius digni habiti sunt spectatores fieri:
de qua exclamans propheta inquit: Tollatur impius: ne uide-
at gloriam dei. Sed absit: hoc cuiq; uestrum accidat: ut eam
aliquando non uideat. Ad quam assequendam / mihi summa
uitamur diligentia possemus sane dicere: bonum esset si nati no-
essemus. Quid enim uiuimus? Quid spiritum dormimus? Quid su-
mus: si illo priuamur aspectu: si dominus noster tunc nobis
uideri non permittet. Nam si illi qui solis lucem conspiciunt

nequeunt: omni morte inferiorem uitam degunt: quid eos
perpeti credendum est? qui illa luce priuantur: Siquidem in
hoc seculo cetitas dum taxat damnum est. In illo autem non in
usu tantum ledimur: quod uis her sola priuatio sit grauissima: ue-
ram etiam sic par esset supplicium: sed tanto id grauius: quod sol
ille quod hic est sine comparatione prestantior. Verum aliud quoque
supplicium expectandum est. Quippe qui luce illa caruerit: non
modo in tenebras intrudetur: sed perpetuo ardebit: consumetur
dentibus stridebit: numeris pernis cruciabitur. Nolimus quod
sonos ipsos contemne: et breui huius uite delicia in eternum
damnari supplicium. Sed uigilemus sobrii sumus: omnia et faci-
amus et operemur: ut eternis illis potiamur bonis: et flumina
illum igneo flagrore perfluentem ante horrendum tribunal
longe diffugiamus: in quem qui semel incidit: ei nunquam redi-
tus datur. Nemo enim inde non parentes non frater eximere
amplius poterit. Quod et ipsi prophete clamitant: Frater non
redempt: redimet homo: et hierzechiel quidam etiam amplius.
Si staret: Nec et Job et daniel filios suos / et filias non liberaret.
Siquidem unum diuinxerat illis patrum est / operum uidelicet:
quo qui caruerit: aliunde nusquam saluti locus est: his itaque frequen-
ter agitant: uitam nostram nullis conquinatam sordibus cla-
ram mundamque reddamus: ut fidenter dominum nostrum
cernere / et promissa assequi bona possimus gratia / et benigni-
tate domini nostri ihesu christi: Cum quo patri gloria simul /
et spiritui sancto in secula amen.

Idamnes testimonium perhibet de ipso: et clamabat dicens. *omnis*
hic erat quem dixi: qui post me uenturus est: ante me
factus est: quia prior me factus est erat. Nunquid fru-
stra curramus? frustra laboramus? Nunquid super petram
semen iacimus? Nunquid semis uiam? An inter spinas latent
semina cadentia? Contendimus enim et maiorem in locum modum
formidamus: ne agricultura nobis sterilis euadat. Neque hoc
dico: querear ne in laboris huius mercede apiam detrimentum.

¶ Sunt uerbi diuini propterea
Siquidem agricole

Non enim eadem conditione: qua agricolę post annuos sudores per-
miserunt illam/et laboriosam uitam si terra aliquando pro a-
peris in se inpenlis non respondeat: nemo alijs eius damnum
instaurare eius damnum potest: sed pudibundus tristisq; ab arado-
rum ad uxorem/et filios reuertitur: et quem toti laboris mer-
cedem petat: habet neminem. In nobis autem nihil huiusmo-
di usu uenit: sed licet tulta terra nullum afferat fructum: et
eius et noster dominus uana nos spe dimissos non frustratur:
sed remunerat. Unusquisq; enim inquit propriam mercedem
accipiet secundum proprium laborem/non secundum reru euentu
et tu inquit fili hominis testificare populo huic: si forte audiant:
si forte intelligant. et per hiezeielem. Si uoluntas predicare qd
fugere/ qd eligere oporteat: animam tuam libera q̃ uis nemo affe-
dat. Verum uero licet firmu hoc solatiu: et remunerationis fi-
duciam habeamus: cum nihil uos bene operando proficere ui-
deamus: nibilo melius affirmatur: q̃ agricolę illi: qui dimisso
uultu/et rubore perfusi aguntur/et suam deflent calamita-
tem. Hoc magistri misericordia est. hoc patris cura. Et enim
moyses cum a iudeoru ingratitude liberari posset: et alterius
gentis potorem: longe q; maiorem accipere principatum. Di-
mitte inquit me: ut irascatur furor meus contra eos: et dele-
am eos: faciamq; te in gentem magnam. Cum sanctus et dei ser-
uus esset minimus: ne audire quidem id sustinuit. Sed potius
una cum is: qui sibi semel credita erant: perire q̃ sine illis sal-
uus esse/et ad maiorem dignitatem assumm pretulit. Huiusmo-
di esse oportet: cui animarum cura comissa est. Est naq; absur-
dum: ut prauoru filioru pater nolit nisi eoru: quos genuit pa-
ter appellari. Nos autem discipulos quotidie nunc hos nunc illos
mutemus/ erga neminem amice/ familiariter q; affecti. Sed
absit: ut de uobis hoc unq; suspicio suboriatur. Confirmamus enim
uos fide in dominu nostrum ihesum xpm/et mutua in omes
caritate abundare. Sed hoc dicimus ut studium uestru augea-
mus/et diligenciam: et uite uestre uirtutem maiorem in modu
propagemus. Sic enim ^{uobis} orationis nostre fundamentis/
altius mentes erigere poterimus: si nulla malicie lippitudo me

tis uestre oculos perstrinxerit: et acumen obtuderit. Quid
 igitur hodierna nobis die propositum est. Ioannes testimoni-
 um perhibet de ipso: et clamabat dicens: hic erat quem dixi:
 qui post me uenturus est: qui ante me factus est. Quia prior
 me erat. Multus est hic euangelista in Ioannis laudibus: et
 eius testimonium multifariam diffundit. Quod non temere sed
 incredibili sapientia prosequitur. Plurimum enim hunc hominem
 omnes Iudei admirabantur: Nam et Iosephus Ioannis rede bel-
 lum Iertum existimat: et propterea non esse iudeorum ciuitatem:
 que aliquando metropolis fuit: et longa oratione precursoris
 laudes exequitur: per eum iudeos arguens: cuius frequenter
 testimonium meminit. Et alij quidem euangeliste facta
 superiorum prophetarum mentione per singula Christi opera trahit
 auditorem: et super natiuitate hoc autem factum est inquit:
 ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem. Ecce
 uirgo concipiet: et pariet filium: et uocabunt nomen eius Je-
 sum. Et cum herodes circumdatus tanta ubique diligentia eum
 perquiri fecit: ut puerum interficeret: in medium Iheremie ad-
 ducunt testimonium. Vox in Rhama audita est ploratus et
 ululatus multus Rachel plorans filios suos. et Osee: cum rur-
 sus ex egipto rediret. Ex egipto uocaui filium meum: et hunc
 ubique in suis euangelis morem seruant. Ioannes autem aper-
 tius: et a recentioribus testatur: utpote qui ceteris subtilius
 locutus: non mortuos tantum: sed uiuum et qui Christum pre-
 sentem presens ostendit: et baptizauit. in medium frequenter ad-
 ducit: non idcirco ut serui testimonio: domino auctoritatem
 compararet: sed ut ad auditorum descenderet imbecillitatem.
 Que admodum in mhi serui formam accepisset: nunquam compre-
 di potuisset: ita mhi serui uoce: conseruati aures arrexisset:
 non sane multi Iudeorum eius probassent orationem. Preterea
 et aliud magni: et admirabile respexit. Nam cum de suo
 ipsius laudibus cuiusque suspectum sit testimonium: et pluri-
 que sepe numero auditoribus non persuadeant: alterum de ipso
 testificatum adduxit. Accedit ad hoc: quod non nulli solent
 libentius eorum uocem audire: quibus tum consuetudinem
 habuerunt: utpote qui magis cognoscunt. Propterea uox

de celo semel uel bis audita est. Ioannes autem sepe numero
et frequenter locutus. Nam qui multitudinis imbecillitate
superabant: non a sensibilibus omnibus liberi celsus uocem audi-
re poterant: nec multum eis opus erat humana: quippe qui
ab illa persuasi erant et allecti. Qui uero adhuc in huius inferiori-
bus deuegebantur: et multa terrenarum rerum nube operiebatur.
hoc humilior indigebant sermone. Ita igitur Ioannes cum om-
nibus se sensibilibus exuisset: alijs magistris non indiguit: sed
celsus eruditus est. Qui enim me inquit misit baptizare magis:
ille michi dixit: ad quem uideris spiritum dei descendente
hic est. Iudei autem: qui adhuc rudis ab illam non poterant
altitudinem peruenire: hominem habebant magistrum: non
sua eis sed celestia adnuntiantem. Quid igitur hic loquitur?
Ipse testimonium perhibet de eo: et clamabat dicens. Quid per
id uerbum clamabat significatur? hoc est fidenter et libere: omni
abiecta formidine dei aduentum predicabat. Quid autem
testabatur: quod clamabat. hic erat: quem dixi: qui post me uen-
turus est/ante me factus est. Obscurum et adhuc plenum humi-
litis testimonium. Non enim dixit: hic est filius dei unigeni-
tus et dilectus. Sed hic erat: quem dixi: qui post me uenturus
est: ante me factus est: quia prior me erat. Quemadmodum
enim aues pullos suos neque euestigio neque una dumtaxat die to-
tam uolandi artem edocent: sed primo et modo tantum educunt.
Inde cum aliquantulum quieuerint uolatum eos assuefacere in-
cipiunt. Postmodum ad operam reuocant. Ita paulatim exercendo
ad naturalem eos efferunt altitudinem ita beatus Ioannes non
statim ad summa Iudeos erigit: sed primum paululum a terra
eleuat: cum Christum se meliorem testatur. Neque enim parum
erat: quod auditores primo Christum nondum cognitum nocte
miracula facientem Ioanne uero tam admirabili tam claro: ad
quem omnes concurrebant: quem omnes angelum arbitrabantur:
meliorem crederent. Principio igitur hanc opinionem in audi-
torum carneris animis confirmare conatus est. eo quod uidelicet
qui testimonium perhiberet: eum de quo perhiberetur: et eo: qui
prior uenit: eum qui posterior: et claro et nobili non dum
notum esse potius. Et animaduerte testis sapientiam. Non

modo cognitum: sed priusq̃ nosceretur: predicat. Illa enim illa
 perticula hic est: id significat: quendam modum mattheus dicit.
 Omnibus qui aduenerant dicebat. Ego quidem baptizo in aqua
 in poenitentiam: qui autem post me uenturus est: fortior est:
 cuius non sum dignus soluere corrigiā calceamenti. Sed qua nā
 causa ^{inter} eum ostenderet: ita locutus est. Ut facilius presentis testi-
 monium auditorum animis reciperetur: cum iam ex his uerbis
 illius noticiam habuissent: neue eos uile christi uestimentum a-
 crededo dehortaretur: sed facile multitudinem in fide contineret.
 Nam nisi prius aliqua de domino cognitio habita esset: et simul
 eum populus uidisset et tam admirabile tam magnū testimoniū
 accepisset: aspectus eius uirtus testimoniū q̃ primū magnitu-
 dinē obstitisset. Adeo em̃ christus abiectus: adeo cōmuni om-
 nibus uidebatur: ut et Samaritane mulieres meretricesq̃ et pub-
 licani nullo honore et accedere et alloqui eum auderent. Ut
 igitur dignus: si et her uerba simul audissent et christum
 uidissent: iohannis saltem densissent testimoniū. Sed tū ante
 eius cognitionem: plura de ipso audierunt: et m̃s confirmati
 fuerunt: contra euenit. Siquidem ego uisō non sunt predicatione
 nis eius doctrinā aspernati: Sed iohannis testimonio fidem
 adhibentes et clariorem sunt arbitrati. Quia autem dicit: Qui
 post me uenturus est: hoc est predicaturus: non futurus:
 Hoc et mattheus significat dicens. Post me uenit iur: cuius
 generatio non ex maria sed ex aduentu secundū predicationē.
 Nam si de generatione dixisset non presenti sed preterito usus
 esset tempore. Natus nāq̃ erat christus: cum ita locutus est
 iohannes. Quid autem significat ante me factus est: Clarior
 uidelicet atq̃ honorabilior. Nolite em̃ inquit: et si prior uene-
 rim ad predicandum em̃ ideo me illo maiorem arbitrari:
 Longe minor sum: ut ne serui quidem loco connumerari sim
 dignus. Hoc significauit: cum inquit. Ante me factus est.
 Quod alijs uerbis mattheus ostendit. Non sum dignus inquit
 soluere eius corrigiam calceamenti. Verum q̃ per hanc parti-
 culam: ante me factus est: christi non intelligatur adiciōis
 ex sequentibus perspicuum est. Siquidem superflue adderet

quia prior me erat. Quis .n. adeo stolidus/adeo insanus est: ut
qui ante eum factus est: illum eodem tempore non fuisse/non in-
telligat. Q. si de eterna intelligeretur essentia: id nihil aliud signi-
ficaret: q̄ qui post me uenturus est ante me factus est: quia p̄-
or me erat. Sed hoc absurdum est: et causa frustra adhibetur.
Contrariū em̄ si hoc significare uoluisset: dicere oportuit uidelicet
Qui post me uenturus est: prior me erat: quia ante me factus
est. Huius .n. peritule prior erat: non immerito. hec posset afferri
causa: quia ante factus est. huius autem ante me factus est: q̄a
prior erat: non est causa. hoc firma ratione nititur. Siquidē
iam omnes uolitis: non que manifesta sunt/sed obscura semper
ratione indigere. Q. si de essentia sermo esset: non erat obscurum:
quā prius factum: prius esse oportuerit. Sed cum de honore
disputetur: non ab re apparentem soluit dubitationem: et em̄
credibile erat multos dubitare: quā nā grana: qui posterius
uenit ante me factus sit: hoc est honorabilior. huius igitur
questionis mox causam affert. Quia prior erat. Neq̄ superbo lo-
cutus est. Cum prior essem: me reiecit: et ante me factus est.
Sed prior me erat inquit: q̄uis posterior uenerit. Et quo nam
pacto inquit: si de eius claritudine/et futura apud homines glo-
ria diceret: quod nondum fuerat: tanq̄ factum profiteretur.
Non em̄ inquit fiet sed factus est. Quoniam mos prophetarum
est: ut sepe numero que futura sunt: tanq̄ facta narrent. Nam
et hesaias de christi morte locutus est. Non inquit tanquam
cuius ad uisionem ducetur: quod futurum erat: sed dictus est.
Atqui nondum carnem induerat. Verūtamen quod futurum
erat propheta tanq̄ factum enarrat. et Dauid cruce signifi-
cans non inquit fodient manus meas/et pedes meos: sed
foderunt: et diuulerunt sibi uestimenta mea: et super uestimen-
team miserunt sortem: et de prodiore uerba faciens: qui nō
dum fuerat: qui manducat inquit panes meos: leuauit totū
me calcauerunt et de passione locutus. Dederunt me escam
mibi fel: et mī sit mea potauerunt me aceto. Vultis ne alia
adducamus exempla. An hec in presentia sufficiunt: ego
satis arbitror. Nam si in superficie nō multū spaciū cōpre-

hendimus: profundum tamen attingimus. Non tamen minus
 hoc: quod illud laboris habet. Sed ueriti sumus: ne longiori ser-
 mone uestram remitteremus attentionem: Quia obrem debiti
 orationi nostre finem imponamus. Debitus autem finis est:
 laus digna deo non uerbis tantum: sed operibus. Luceat enim
 inquit lux uestra coram hominibus: ut uideant opera uestra
 bona: et glorificent patrem uestrum: qui est in celis. Et profe-
 cto nihil optima uita clarius dilectissimum: ut sapiens testatur.
 Vie iustorum tanquam lux fulgent. Illustrant uero non eos modo:
 qui per opera lucem attingunt: et rectam uiam ingrediuntur:
 sed et propinquos. Effundamus igitur oleum in lampadibus
 ut maior accendatur ignis: et lux appareat locupletior. Hoc
 autem oleum non modo in propria multum ualeat: sed cum sacri-
 ficia florent: maiorem enim modum illorum uirtutem probauit.
 Oleum enim inquit uolo: et non sacrificium. Et merito quidem.
 Alterum enim inanimatum est: alterum animatum. In altero quicquid
 imponitur igni consumptum in cinerem uertitur: et fumus
 in aerem dissoluitur. Alterum alios affert fructus. Quod pau-
 lus significauit. Cum enim paupertatis Corinthiorum thesau-
 ros enarraret: his uerbis usus est. Quoniam ministerium
 huius officii non solum supplet ea: que defunt sanctis: sed
 etiam abundat per multos in gratiarum actione in domino: et
 iterum: glorificantes deum in obedientia confessionis uestrae
 in euangelio christi et simplicitate communis nostre millos:
 et in omnes: et in ipsorum obsecratione pro uobis desiderantium
 uos. Vides mutuam gratitudinem: de laudem: continuas
 preces: et uehementiorem eorum caritatem: qui beneficium acce-
 perunt. Sacrificemus igitur dilectissimi: sacrificemus in
 ipsis sacrariis quotidie. hoc enim et oratione: et ieiunio et
 multis huiusmodi officiis maius est sacrificium: modo ex
 iusto labore fiat: et lucro: et omnis sit expertus auaritie: rapine
 uolentie: hec oblationes deo grate sunt. Alias respuit oditque:
 neque uult alienis calamitatibus honorari: impium enim et pro-
 fanum id sacrificium est: et irritat potius deum quam placet.
 Quocirca firma diligentia uti oportet: ne dum uolumus de-
 um colere: iniuria afficiamus. Nam si eam deteriores

hostias offerendo/ quous nullam aliam iniuriā tulerit: ultimum
tamen dedit supplicium: non ne longe grauiora perperiemus:
si rapina et auaritia male parata deo offeremus: propter hoc
enim formam huius mandati deus manifestauit: ut videli-
cet misereamur non torqueamus conseruos. Qui autē aliena
rapit/ et alij dat non misertur sed ledit. et iniuriā/uel maxi-
mam facit. Vt enim lapis nunquā oleum funderet: ita neque crue-
litas humanitatem. Siquidem cum hinc prouenit elemosy-
na non amplius est elemosina. Quare hortor ne id solum co-
gitemus: ut prebeamus indigentibus: sed ne ex rapina. Nam
si alter precatur/alter imprecatur utrius uotum potius dñs
audiet: An plus illud utilitatis/an hoc detrimenti affert. Quia
se diligenter uitam uixerim: diuine gratie auxilio miseri-
cordiam ueniamque omnium que semper petauimus: con-
sequi potuerim: et flumen igneum effugerimus: a quo
liberi uiam omnes ad celorum regum perueniamus/Grati-
a/ et benignitate dñi nostri ihu xpi: cum quo patri gloria fi-
mul: et sancto/ et uiuificantī spiritui nunc et semper et
in secula seculorum Amen

Et de plenitudine eius nos omnes accepimus: et gratiam
pro gratia. Superiori die diximus: quod Ioannes: ut eorum
dubitationem solueret: qui essent querituri: quo pacto christus
posterior ad predicandum ueniens/ prior eo fuerit et clarior
addidit: quia prior me erat. et hec una causa est: quia non con-
tentus alteram subdit: uidelicet et de plenitudine eius omnes
accepimus: et gratiam pro gratia. et iterū aliam. Quia lex in-
quit per moysen data est. Gratia et ueritas per iesum xpm
facta est. et quid tandem inquit significat/ et de plenitudine
eius nos omnes accepimus. Ad primum satis dictum est. Non
habet inquit donum participabile. Sed ipse fons est et radix
bonorum omnium/ ipse uita/ ipse lux/ ipse ueritas/ non in seipso bono-
rum diuitias continens sed in uniuersos diffundens: quibus
diffusis plenus permanet/ neque aliorum facietate minuitur:

sed diuitias suas elargitur semper uberius: cumq; omnes his ho-
 minibus impartiat: in eadem permanet perfectione. Quod autem ego
 fero participabile est. Ab alio enim id non accipi: et exigua pars to-
 tius est: et quali gutta parua ad immensum abyssū/et infinitū
 pelagus comparata: Immo neq; exemplum sufficiens est ad
 quod uolumus ostendendum. Nam si guttam e pelago acce-
 peris: ea tamen pelagus: ea tamen pelagus: et si uisu persequi
 nequeat: diminuitur. De hillo autem fonte hoc dici nō potest:
 sed quātuūq; quis hauriat: nihil deficit. Quare alio exemplo
 utendum est: cum hoc infirmū sit: neq; possit quod querimus
 demonstrare. Alterum igitur afferemus: quod magis: quod ma-
 gis ad propositam uos adducat sententiā. Constituamus nobis
 igneam fontem: a quo minime accendantur lucerne: et tōdē et
 item eodem. Non ne huiusmodi fons ita plenus est ignis:
 quēadmodum ante q̄ ex eo quicq; sumentur. Sane perspi-
 um est. Et si in corporibus: que in partes diuidi possunt/et
 per ademptionem partium minora fiunt: aliquid huiusmo-
 di inuenitur: ut post sui communicationem: nullam dimi-
 nutionem accipiant: quanto magis in incorporea et immor-
 tali illa potentia hoc contigerit. Nam ^{ubi} subiectum: si ubi
 substantia est et corpus et sit et non sit diuisio: multo ma-
 gis cū de actione sermo habetur/et actione incorporee sub-
 stantie credibile est idem euenire. Idcirco Ioannes inquit:
 et de plenitudine eius omnes accepimus: et testimoniu
 suum baptiste testimonio coniungit. Hec in particula de
 plenitudine eius nos omnes accepimus: non precursoris
 uerbum est: sed discipuli. Cuius hoc est sententia. Nolite
 existimare diuine consuetudinis/et eiusdem mente par-
 ticipationis gratia nos de eo testimoniu perhibere. Nam
 et Ioannes: qui xpm̄ antea nūq̄ uiderat: neq; cum eo con-
 uersatus est: nisi cum ipsum baptizauit: in multorum coetu
 eum conspiciatus inde omnia accipiens clamauit: prius me
 erat. Hos autem omnes duodecim/trecenti/quingenti/tri-
 a millia quicq; milia/ innumera iudeorū multitudo/
 omnis fidelium coetus/eius accepimus. Quid autem

Et Jo. bapt. p̄ xpm̄ uidit tū cū baptizauit
 i. q̄ tunc fuerit m̄r lū et
 futuri sunt de plenitudine

accepimus. Gratiam pro gratia. Quam pro qua: pro uideri noua.
Quemadmodum enim duplex erat iustitia. Secundum iustitia
inquit: que in lege est factus irreprehensibilis: et duplex fides: ut
fide in fidem/et adoptio ⁱⁿ duplex: ut quoru adoptio est: et duplex
gloria: ut si enim quod euacuatur per gloriam est multo magis: et
manet in gloria. et lex duplex: ut lex spiritus ^{ante} liberauit me: et du
plex seruitus: ut quoru seruitus: et iteru spiritus dei seruientes.
et testamentum duplex: ut dispona testamentum uobis nouu
non secundu nouu testamentum: quod disposui patribus uestris:
et duplex sanctificatio/et duplex baptisma/et duplex sacrificium/et
templum et circumcisio duplex: ita et duplex gratia. Sed illa qui
dem quali figure sunt: hec quali ueritas equiuocationem quanda
non rei ^{cau} conuentionem seruantia. Quomam in figuris sunt et
Umbra. Nam et homo pictus: homo appellatur: et uerus homo: ut
dem similiter in statu et aurea/et lutea hominis habet appella
tionem. Verum tanq hominis figura: Ne ut uerus homo. Noli
igitur tanq a nom conuentione/ idem re ipsa esse existimare:
sed neq diuersum. Nam si figura erat: non erat aliena a ueritate.
Si umbram seruabat: ipsa minor erat ueritate. Videtis: que nam
sunt horu om differentia explicemus. Vnu aut alteru dictorum
accipiamus. Hoc pacto et cetera fient uobis manifesta. Certoq
deprehendemus illa puerilia fuisse precepta: hec preclaroru
philosophie professoru/et magnoru uirorum: et illa tanq ab
hominibus/hec tanq ab angelis instituta. Unde igitur exor
die mur? Vultis ab ipsa adoptione? Quena inter hanc et illa
differentia est? Illa uerbo honorabatur. hec re ipsa et de illa qde
inquit ego dixi diuinitas/et filij altissimi omnes De hac autem ex deo
facti sunt. Quaruam ratione? per lauacrum regenerationis et
renouationis spiritus sancti. Et illi quidem postq filij appel
lati sunt: adhuc spiritu seruitutis habebant. Erant enim serui:
et si hac appellatione honorabantur. Nos autem liberi tunc
facti non nomine/ sed re honore accepimus. Quod paulus
his uerbis significat. Non enim accepistis spiritum serui
tutis in uobis uerum in timorem: sed accepistis spiritum
adoptionis filioru dei: in quo clamamus Abba pater. Gene

ran naq; a deo erut uere dici potest: formati ut uocati sumus
filij. Sed si sanctificationis modum et hunc et illum considerabi-
mus: multam in hac quoq; parte deprehendi demus differentia.
Illi enim cum idola non colebant: neq; fornicabantur: neq; ad
ulterum committebant: hoc nomine appellabantur. Nos uero
non in huiusmodi continentia: sed in maioru possessione facti
sumus sancti et primu quidem ab ipso spiritus sancti aduen-
tu hoc donum affecti sumus: deinde a uita longe potiore q
iudaica. et q non arrogamus hoc dictum sit: Audi quid ille lo-
quitur. Nolite uatemari: neq; purgare filios uestros: quoniam po-
pulus sanctus estis. Itaq; apud illos hec erat sanctitas: ut idolo-
rum leges abicerent. Apud nos autem: ut sancta sint mētē
et corpore et spiritu. Pacem persequimur et sanctificationem:
sine qua nemo uidebit dominu et perficientes sanctifica-
tionem: quando intrinsecus radicem habet et fontem. Non
in hoc nomen sanctus omnibus eandem habet significatione.
Nam et deus sanctus dicitur. Sed non quoadmodum nos. Cum
igitur uocem hanc a Seraphim demissam propheta audiuit:
qd inquit. Heu mihi misero q cum homo sim et impuralabia
hēam in medio populi mundanda labia habentis habito. Atq;
et sanctus et purus erat: Sed si superna sanctitati nostram co-
feramus: immundi profecto sumus. Sancti Angeli sunt. Sā
Archangeli: et ipsa cherubim et Seraphim sancta. Sed huius
quoq; sanctitatis alia dīa est inter nos uidelicet et supernas
uirtutes. Opus esset et alia genera explicare: sed longiori uere-
mur oratione. Quare ulterius progressi reliqua uobis inquiren-
da relinquentur. Poteritis em̄ hec domi colligendo ipsam
deprehendere differentiam et sapientior fiet. Nobis reliqua sur-
necto transigenda. Cum ergo dixisset Ioannes. Et de plenitu-
dine eius nos omēs accepimus: addidit et gratiam pro gratia
Gratia naq; Iudei quoq; salutem consequabantur. Non n. ut
multiplicem uos inquit: sed propter patres uestros elegi uos.
Nam qui non proprijs meritis a deo electi sunt: eos perspicui
est: propter gratiam huiusmodi honorem consecutos: Nos aut-

in de timore dei. Vides hanc esse
sanctificationem

et inde in reliquis p̄fere. Da inq;
sapienti occasionem

omnes salui quoque facti sumus gratia: sed non eodem modo / ne
que quidem de rebus: sed longe maioribus et excellentioribus. Non enim
hec nobis dumtaxat gratia data est: uenia saluet peccatorum: quam
cum illis communicamus. Omnes in peccauerunt: sed iustitiam
sanctificatio / adoptio / et spiritus sancti gratia longe clarior longe ube
rior. Ad hec et alia maior: hoc est a spiritu et reconciliatione fiduciam
huius gratie causa deo cari facti sumus: non amplius ut serui
sed ut filii et amici. Quocirca inquit gratiam pro gratia. Verum
que legis fuerunt: fuerunt et gratie. etiam ipsa formatio homi
nis ex nihilo non a nostris precedentibus meritis hanc accepi
mus remunerationem. Quomodo enim cum nihil essemus: sed
gratia dei: qui semper in beneficiis priores sibi partes uende
rat. Neque solum quod facti sumus ex nihilo: sed quod facti et facien
da / et uitanda didicerimus: et horum a natura legem accepimus:
et conscientie iudicium incorruptum nobis ab opere deo tribu
sit. hoc inquit maxime fiat gratie. postquam alia secuta est: ut pre
uaricatum legem per scriptam recuperaremus. Consentaneum
namque erat: ut qui datum semel a deo preceptum preuaricasset:
poenam luere. Verum mitius nobiscum actum est. Iterum emen
dandi medicina adhibita: non debita quidem / sed a misericordia et gra
tia proueniens. Nam quod gratie sit et misericordie: audida
uid loquentem. Qui facit misericordiam deus: et iudicium omnibus
iniquitatem patientibus. Notas fecit uias suas moysi filiis israel
uoluntates suas. et iterum bonus / et rectus dominus propter hoc
legem ponit peccantibus in uia. Misericordie igitur et misera
tionum et gratie legem accepimus. Idcirco cum gratiam pro gratia
dixisset: etiam pro beneficiorum dei in nos magnitudine uehemen
tius certans addidit. lex per moysen data est: gratia et ueritas
per iesum christum facta est. Videte quod plane / et paulatim et
baptista iohannes et discipulus ad supremam auditores cogni
tionem trahunt: cum prius humilioribus eos assuefecerit.
Ille enim christi ad se comparatione facta cum sine comparatio
ne omnes excellentem: sic demum eius excellentiam his uerbis
ostendit: Qui fortior me erat: et ante me factus est: inde subi
dit: quia prior me erat. hic autem maius locutus est: minus

tamen quod unigeniti dignitas postulare. Non enim ad Joannem /
 sed ad eum qui longe maiori erat apud Iudeos admirationi fa-
 cit comparationem: hoc est ad Moysen. Quia legemque per Mo-
 ysen data est: gratia et ueritas per Iesum Christum facta est. Et ani-
 maduerte Euangeliste sapientiam. Non personarum sed tenuum re-
 rum facit disquisitionem: quibus confessis longe Christum Ioan-
 ne maiorem necesse est etiam perenniter consentiant. Siqui-
 dem cum res que nullam habent neque ad alius gratiam ne-
 que ad odium causam: hoc testantur: certam etiam impudentibus
 sententiam ostendunt. Nam quales eas auctores fecerunt: tales
 existimantur. Quare eorum maxime uerum est sine ulla suspiti-
 ne testimonium. Animaduerte preterea quod honestam faciat co-
 parationem etiam apud imbecilliores. Non enim ratione excellentia
 confirmat: sed nudis nominibus differentiam ostendit. Gratia
 et ueritatem legi et hanc particulam facta est huic data
 est opponens. Quod enim utrorumque differentia. Dari enim
 ministrum est. Nam cum datur: is aliunde accipit: et dat cui
 dari precipitur: fieri autem et gratiam et ueritatem regis est
 cum potestate omnia dimittentis peccata et benignitatis sue
 dona confirmantis. Quare inquit. Dimittuntur tibi peccata
 tua: et iterum ut sciatis quoniam potestatem habet filius hominis
 in terra dimittendi peccata: dicit paralitico. Surge tolle
 grabatum tuum et uade in domum tuam. Vides quomodo gra-
 tia per eum facta sit. Vide et ueritatem. Gratiam quidem: et
 que modo diximus / et erga latronem benignitas / et baptisma-
 tis / et spiritus sancti dona / et alia item plurima nobis ostendit.
 Veritatem autem manifestius intelligemus: si figuras didi-
 cerimus. futuras enim dispensationes in nouo testamento con-
 summare figure primum / ut figure annuntiauerunt: quas Christus
 suo consummavit aduentu. Videamus ergo figuras si placet in
 paucis. Non enim omnia transigere presens est temporis. A pau-
 cis reliquas intelligetis. Vultis ab ipsa passione incipiamus.
 Quid dicit figura. Tollite agnem per familias / et sacrificate
 et facite ut militet. Christus autem nihil huiusmodi prece-
 pit: sed ipse id factus est / sacrificium et oblationem se ipsum

patri offerens. Vides quo pacto figura data est per oysen: ue-
ritas autem facta est per ihesum xpm. Item in monte sina ut
~~Amalechite~~ in pugna profligarentur manus oysi ab aaron /
et ut utrumq; sublimis tenebantur. Christus uero adueniens
suas extendit in cruce. Animaduertis quomodo nobis figura os-
tenditur: et ueritas facta est. Preterea lex inquit: maledictus
quicumq; non manserit in omnibus: que scripta sunt in libro hoc.
Gratia autem: Venite omnes qui laboratis et onerati estis / et
ego reficiam uos: et factus est pro nobis maledictus. Cum igi-
tur tantam assecuti sumus gratiam et ueritatem: nolimus
quiescere pro beneficiorum magnitudine pigriores fieri. Quia enim
maiori honore accepti sumus: tanto maiorem debemus uir-
tutem. Nam qui pro paruis acceptis beneficijs: parua retu-
lerit: nulla dignus est reprehensione. Qui uero in ipsum
honoris culmen assumptus est: si uilia minimaq; rependit
longe maius meretur supplicium. Sed absit omnis hoc de
uobis suspitio. Confidimus in domino: qui animis uestris pe-
nas dabis: quibus in celum elati: in huius mundi peregrina-
tione terrena labe non inquinabimur. Verum n. uero hoc re-
bis persuasi non quiescimus tamen quin frequenter eadem
hortemur et admoneamus. Nam et in seculi certaminibus
non ositantes et supinos: sed strenuos et se ultro periculis
obiciunt uniuersi hortantur / et plaudunt spectatores.
Illos enim ac si de eorum uictoria penitus desperent: neq; possint
illis hortationibus ad uirtutem arrendi: taciti missos faciunt.
Hoc autem in loco non de uobis tantum: qui sobriam uitam
agitis: sed de recidentibus: modo uoluerint bene sperare licet.
Quia obrem modo hortando / modo exprobrando nunc suaden-
do / non nunq; laudando omnia et facimus et annuimus
ut salutem uestram non negligatis. et quantum in nobis est:
nihil omnino pretermittimus. Nolite igitur nostram de uita
di ratione et in quo animo admonitione accipere. Non enim
ita loquimur ut uos meritis accusamus: sed de uobis optime
speramus. Neq; ad uos dumtaxat / sed ad nos qui orationem
habemus hoc et loquimur et loquemur. Siquidem et nos

doctrina/admonitione consilio indigemus. Nam et super
sermonem facimus: nihil nobis quoque fieri prohibet. Ser-
mo enim sceleribus obnoxios corripit. Quia autem omni-
liberi sunt crimine eos et longius abducit. Neque enim nos sine
peccato sumus. Medicinae igitur ars conueniens est: et reme-
dia omnibus proponit. Cura non conueniens est: sed ad uolenti-
um uoluntatem. Qui uult medicina uti: curatur: qui eam
uulnere adhibere negligit: magis leditur/et torquetur uehe-
mentius. Nolimus ergo egre medicina ferre: sed leto animo
accipiamus: licet non paruum dolorem nostre afferant admonito-
nes. Suauissimus namque fructus sequitur: Euxgratia et facinus
omnia/et dicimus: ut a plagis et uulneribus: que peccando
anime iniungimus: liberi ad eternam uitam euadamus: et
Christi presentia digni efficiamur: neque aserbis et sauis senis
potestantibus in die illa nos exhibeamus: sed que nos ad celorum
possunt assumere hereditatem deum diligentibus preparata
qua utina omnes consequamur. Gratia et benignitate domini
nostri ihesu christi: cui gloria et imperium cum sancto et uiuifi-
canti spiritu nunc et semper et in secula seculorum Amen.

DEum nemo uidit unquam. Vngemus filius qui est in omnia p[er]
simi abrahe patris ipse narrauit. Sacre scripture lue-
ha non uidit deus ut simpliciter/ sed multa cum pruden-
tia intelligantur. Ideo beatus Dauid sepe in psalmis ad
doctrinam nostram: Reuela inquit oculos meos/ et intelliga
mirabilia ex lege tua. Item et eius filius. Quod oportet tanquam argen-
tum exquirere sapientiam: et tanquam thesaurum persequari. pre-
terea dominus iudeos admonuit. Scrutamini scripturas. Quod
non utique dixisset: si per facile/ et prima tantum lectione possent
intelligi. Quod enim in medio/ et in promptu positum est: nemo
sane persequatur. Sed quod obscurum et latens id multa indi-
get inquisitione: ut inueniatur. Idcirco thesaurum absconditum
scripturas appellauit: ut ad eam nos inquisitione excitaret.
hec autem nobis dicta sunt: ne simpliciter et temere/ sed su-

ma tū attentione scripturam accipiamus. Nam si quis ipsa
dumtaxat uerba nuda/et ut dicuntur acciperet: multa ab-
surda de deo necesse esset suspicari. E. n. hominem esse eum/
pecunia corrumpi/iracundum/furibundum/ alia de eo nō his
peiora intelliget. Verum si reconditam uerbis sententiā depre-
henderit: omnia purgabuntur. Nam proposita nobis lectio
sūm deum habere dicit: quod est propriū corporis. Sed nec
tam insipiens est: qui incorporeū corpus arbitretur. Ut igitur
digne spiritalem sensum accipiamus: agite altius hunc locū
inuestigemus. Deum nemo uidit unquā. Quam nā hec p̄tula
cū superioribus habet consequentiā. Ut ostendat euangeli-
sta beneficentia dei magnitudinem: et horū eorūque que per opo-
rtem data sunt incomparabilem differentiam: probabilem cau-
sam: p̄sone adducat dignitatem: que maiora effecerit. Ille enī
cum seruius esset merito inferiorū rerū factus est rerū mīnister.
Hic autem dominus et rex/et regis filius longe maiora nobis
contulit: qui cū patre semper est: et semper cū inuitetur: prop-
terea inquit Deum nemo uidit unquā: sed unigenitus filius.
Quid igitur dicemus clarissimo prophete hesaiē: cū inquit Vi-
di dominū in throno altissimo sedentem. Quid Ioannē de
eo testimoniu perhibenti: q̄ hec dixit quando uidit gloria eius:
et de eo locutus est. Quid hierzecheli: et n. ipse quoque super che-
rubim eum sedentem uidit. Quid pretere a Dameli dicenti:
Antiquus dierū sedit. Quid ipsi moysi: Ostende mibi gloriam
tuam. Iacob autem etiā ab hoc appellatione accepit: cum
israhel uocatus est: quod deum uidens interpretatur. Necnon
et alij ipsum uiderunt. Quid Ioannes: Deum nemouidit
unquā: ut ostendat illa omnia permissionis fuisse: nō ipsius pu-
re substantiē. Nam si ipsam uidissent: nulla ex p̄a expte dif-
ferentem uidissent. Quippe que simplex/et pura est nō cōpo-
sita nec descriptibilis. Non iacet/non stat/non ambulat. Nec
n. omnia corporis sunt officia. Quō autem sit: ipse nouit solus.
quod per prophetam significauit. Ego in uisione multiplicam:
et in manibus prophetarū assimilatus sum. hoc ē p̄missi:
Non tamen id quod eram me ostendi. Cum enim filius uera

Quo deus uidetur a nobis

carne accepta/uenturus esset in mundum: multo ante san-
ctos viros ad diuine substantie visionem excerauit ita: ut
uideri poterant. Nam id quod est deus: non modo prophete
non uiderunt: sed neque angeli/ neque archangeli. Sed si eos
percontaberis: nihil ab his de dei substantia audies: sed tantum
referentes gloria in altissimis deo/et in terra pax hominibus
bone uoluntatis. Si cherubim et seraphim: sanctificationis
laudem audies. plenum esse celum/et terram glorie eius. Si sic
pernas uirtutes: tibi item respondebunt: sibi unum opus esse:
ut deum laudent. Laudate eum inquit omnes uirtutes eius
Solutus autem ipsum uidet filius/et spiritus sanctus. Quia omnis
natura creata est: qua non ratione increatum uidere poterit:
et si incorpoream uirtutem quam uis genitam non possumus
manifeste conspiciari: et hoc sepe uisum in angelis ostensum est:
multo minus incorporea/et ingemita substantiam. Quare
paulus. Quem inquit uidet nemo hominum/ neque uidere potest.
Solo ne igitur patri hoc precipium inest: non autem filio. Audi
hac etiam in parte quod superius dicat. Quod est imago inuisi-
bilis dei. Qui autem inuisibilis imago est: ipse quoque inuisi-
bilem esse necesse est: Aliter non esset uera imago. Propterea igitur
Qui manifestus est in carne. Manifestatio autem per carnem non est
secundum substantiam. Nam quod ipse inuisibilis sit non solum
hominibus: sed et supernis uirtutibus. Cum dixerit paulus:
manifestum esse in carne: subditum ab angelis: ergo ex quo
carnem induit. Antea non ita uidebatur: cum ipsis quoque inuisi-
bilis esset substantia. Quapropter igitur inquit. Absolue despi-
cere unum de his minimis: Dico uobis: quod angeli eorum
semper uident faciem patris mei: qui est in celis. Quid ergo:
faciem deus habet: et celo circumscriptur. Sed nemo ea agit
insana: ut hoc diceret. Que nam ergo ea sententia est: Que et in
illo loco. Beati mundi corde: quoniam ipsi deum uidebunt. Cogita-
tione atque imaginationem: quam pro uiribus nostris de deo
capimus: eam uisionem appellat. Neque aliter de angelis intelli-
gendum est: propter puram ipsorum/et nullo somno obnoxia-
naturam: cum nihil aliud quam deum semper mente agitet. propter

rea christus. Nemo inquit cognoscit patrem: nisi filius. Quid
mō Num omēs in ignorantia uiuimus? Absit. Sed nemo ita
cognouit patrem ut filius. Ut igitur multi quisq; pro capite
suo ipsum uiderunt: substantiam autem nemo uidit: Sic
multi deum cognoscimus: non tamen ipsam substantiam q̄lis
est: nisi solus eius uirginatus: qui certā notione uisusq; et cō
prehensione habet: qualem filius habere de patre par est. Sicut
em cognoscit me pater inquit: et ego cognosco patre. Quare
animaduerte: q̄ta cū auctoritate loquatur euangelista. Siqui
dem cum dixisset: Deū nemo uidit unq;: non persecutus est:
filius qui uidit narrauit: sed amplius quiddam et certius Vir
ginatus filius qui est in sinu patris: ipse narrauit. Nam in si
nu patris esse: maius quiddā est q̄ uidere. Quin tamen uidet:
non certam habet rei in se cognitionē. Qui uero in sinu inmo
ratur: omnia ei perspicua sunt et certa. Ne autem audiendo:
nemo cognoscit patrem nisi filius: diceret: q̄ licet maiorem
ceteris de patre habeat cognitionē: non tamē qualis est: no
uit: ideo in sinu patris eū esse inquit euangelista. Christus
autem tantū se patre cognoscere inquit: q̄tū pater ipm. per
contare queso: qui contradicit: nūq; cognoscit filiu pater:
Respondet etiā: nisi omnino insamat. Deinde illud iterū
interrogabim9. Quod autem: certane quadam uisione et
scientia ipsum uidet / et id quod est manifeste cognoscit. Certe
assentietur. Hinc collige certam filiū de patre cōprehensione.
Ipse n. inquit. Sicut cognoscit me pater et ego cognosco patre
et alibi. Nemo deū uidit: nisi qui ex deo est. Hac ut dixi gra
tia euangelista siml meminit: quo uno uerbo multam sbe
cognitionem / propinquitatem parem patri cognitionē / pote
statem ostendit. Non n. diuersam sstantiam in sinu habere
pater. Sed neq; ipē auderet: si seruus: si ex multitudme uirg
esset in sinu domini uersari. hoc nāq; dilectissimū filiū hō
tantum est: qui multū genitori suo fidit: neq; ipso ulla ex
parte sit inferior. Equa hoc cognitio significat. Vis et sempi
ternū intelligere. Audi Moysen: qd de patre loquatur. Nam
cum peteret. Si interrogaretur a iudeis: quis ipsum miserit:

quid iuberet responderi dicit inquit: qui est misit me. Hoc enim
uerbum qui est: sempiternum et sine principio/ et uere et proprie
esse significat. hoc idem ex ea particula in principio erat condit
ioannes. Item in hoc loco cum in sinu patris esse dicit. et ne pro
pter nostram communicationem unum eorum qui per gratiam facti sunt
filij: significari arbitreris: primum articulum addidit: qui per
gratiam filios se ponit. hinc si hoc tibi non satis est et adhuc
humili deuolueris/ alio magis proprio nomine usus est cum iquit
unigenitus. Sin adhuc humum despicias: non reculabo inquit
euangelista de deo sermone faciens humanis/ et corporeis
uerbis ut hoc est in sinu tantum ne uile quicquid et abiectum
de christo suspiceris. considera benignitatem domini et
nostri cura indignis se uerbis nuncupari patitur: Ut hoc sal
tem pacto oculos erigamus: et aliquid de se magni contem
amus: et tu ad inferiora semper deflecteris. Dic queso: qua gra
tia hoc in loco sinu positum existimas? Crassum hoc nomen et
carnale. Numquid ut deum corpus habere suspicemur? Absit
Cur igitur? Nam si neque filij dilectio neque corpus deum esse hic
comprobatum superfluum hoc in loco/ et otiosum id uerbum
est. Non te petere reculabo: ut aliquid in hoc coniectemur.
Sed profecto constat nihil aliud quam summa unigeniti dilectio
nem/ et patri coeternitatem significari. Vbiq; hoc perspicuum
est. Ille narrauit inquit. Quid narrauit. Quod deum nemo
uidit unquam: an quod unus est deus. Verum hoc et reliqui prophe
te/ et moyses iam pridem exclamat Dominus deus tuus
dominus unus est: et hesaias Ante me non est factus alius
deus: et post me non est. Quid igitur amplius a filio didici
mus? Quod in sinu sit patris. Quid ab unigenito. primum quod
habet eadem unigeniti operationis sunt. Deinde longe ab eo
expressiore et magis perspicua doctrina accepimus. Videli
cet quod spiritus deus est: et qui adorant eum in spiritu et uerita
te oportet adorare. Quod deum uidere est impossibile. Quod
nemo uidit nouit nisi filius. Quod pater est dilectissimus uni
geniti et alia multa que de eo narrata sunt. Id autem uerbum
narrauit expressiore certioreque doctrina demonstrat: quia non

apud Iudeos tantū sed in uniuersum mūdum propaga-
uit: eumq; meliōre reddidit. propheta neq; Iudei omēs
fidem adhibebant: unigenito autem dei filio: uniuersū
orbis et paruit et credidit. Narratio igitur hoc in loco
doctrinē euidentiam significat. Quare et uerbū et ma-
gister consili angelus appellatur. Cum igitur perfectio-
re dignati simus doctrina: neq; amplius per prophetas
sed per filiū ad nos in ultimis his diebus deus locutus sit: lon-
ge potiore et dignam accepto honore uitam exhibeamus/
et n. absurdum est: cū tantus descenderit dominus et non
amplius per seruos sed per seipsum nos alloqui uideret nos ni-
hil a prius illis differamus. Illi Moysen Nos Moysi dominū
magistrum habemus. Quāobrem hoc honore digna pre nob
feramus phiam: et nihil cū terrenis cōmunicemus proprie
nobis celiū uiuendi normā detulit: ut magistri imitatores
pro uerbis efficeremur. Quā autem ratione possumus xpi im-
itatores fieri? Si omnia in cōmune non nostram fecerimus u-
tilitatem. et n. Christus non sibi ipsi morem gessit sed ut scriptū
est: impropertiam inquit impropertiam ceciderūt super me.
Nemo priuatam querat utilitatem sed et proximū: ita suam que-
ret. Siquidem illorū res nostre sunt. corpus nāq; unū sumus
et inuicem partes et membra. Nobis igitur ut alter erga
alterū affici ac si pemptus simus aliam. Nemo illū neq;
amicum neq; cognatū neq; uicini neq; quicq; cū eo sibi
esse dicat. Quō accedantur? Quid dicantur? Nec n. nihil
horū sit: homo tamen est eiusdem nature princeps sub eode
domino conseruus et contubernalis. Eiusdem mūdi mōla.
Q. si fidem tantū terā cōmunicat: iam nū factus est mō-
brū. Que n. amicitia que familiaritas tantā contrahere
unionem posset: quātam fidei cognatio. Non n. quāta ami-
cus amicus debet propinquitatem: tantā nos habere inuicem
oportet sed quanta est membri ad membrū. hac amicitia
et cura aliam maiorem nemo unq; inuenire posset. Quā
modū ergo is sane ridiculus foret: qui unde secū familia-
ritas sit. in propinquitas percontaretur ita qui unde sibi

tum fratre et proximo: Omnes enim in unum corpus baptizati sumus inquit. Quod significat in unum corpus: ne diuidamur: sed mutuam consuetudinem/ amicitiamque tamquam unum corpus seruemus. Nolimus muicem alter alterum contemnere: ne nos ipsos contemnamus. Nemo unquam carne suam odio habuit: sed nutrit et fouet. propterea hunc mundum tamquam domum unam nobis deus largitus est: et omnia equa portione distribuit. Vnum solem omnibus lucere fecit. Vno nos tecto: celo uidelicet operiuit. Vnam cunctis mensam hoc est terram communem traxit. Impartitus est alia longe maiorem: unam tamen. Condiscipuli intelligunt. Vnum generationis modum omnibus largitus est spiritalem Vnum nobis et communis in celo patria. Adde poculum omnibus propinatur. Nihil amplius diuitem spectato uiro quam pauperi/ et abiecto. deus exhibet. Sed uniuersos pariter uocat. Carnaliter pariter honore spiritualia sibi. Vnde est tanta huius uite inequalitas. ex diuitem avaritia/ atque insolentia. Sed nolite fratres nolite quod uia affectos esse. Nec curatio ipsa/ et necessitas in unum nos cogat: a terrenis/ et radici huius uite bonis delinamur a diuiciis/ paupertate/ sanguinis coniunctione immixtis/ amicitia. hec enim omnia umbra sunt. et quod umbra abiectione habentibus celitus uinculum caritatis. hoc seruemus dilectissimi toto conatu: et nullus prauus affertus hanc diuidere/ perturbare uel poterit unitatem: quia utinam omnes consequamur/ Grata/ et benignitate dominum nostri ihesu christi: per quem et cum quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Et hoc est testimonium iohannis: Quia miserunt iudei a hierosolymis sacerdotes et leuitas ut interrogarent eum tu quis es: Graue uisum inuidia est dilectissimi graue inquit et exiosum non ipsis quibus inuidet: sed ipsis inuidentibus. primum enim eos offendit consumitque/ tamquam mortiferum quoddam uirus eorum animas occupans. Si quo autem pacto eum: cui inuidet: ledit: paruam quidem/ et nullius fere momenti detrimentum est: quodque plus emolumentum/ quam damnum afferat. Neque in inuidia

si magis iniuriā accipitis. Quare nō me
gr̃s

solum sed etiā in ceteris uicijs / non quī malo afficitur: sed quā af-
ficit. is damnum accipit. Quod nisi ita se haberet: non iniuriā
accipiendam potius q̃ inferendam p̃cepissit paulus disci-
pulis. Quare non magis fraudem patimini? Certo nō nouit
non mala accipientem / sed inferentem / oīo exiit. Secuturū.
Hec omnia mihi propter iudeorū inuidiam dicta sunt. Qui
em̃ ex ciuitatibus ad iohannē cōfluxerant: qui propriā dam-
narant peccata: qui baptizati erant: post baptismā t̃q̃ quādā
boni operis poenitentia / mittunt qui iohannē interrogent:
Tu quis es? Certe gemina uiperarū / et serpentes: uel si quid hūc
grauius. generata mala / et adultera peruersa post baptismā
baptistam interrogas et p̃contaris. Quid hac stultitia stultus?
Quomodo cū cōuenis? Quomodo peccata uestra confessi estis?
Quomodo ad baptismā cucurristis? Quomodo ipm̃ p̃contaris estis?
quid foret agendum? Hec omnia uobis temere / et sine ratione
facta sunt: cū neq; principiu / neq; finem tēti intelligatis. Vex
neq; uos accusauit iohannes: neq; quicq; uobis exprobrauit:
se oīi cum mansuetudine respondit. Quā obrem? Est nō dig-
nū cogniti. Ut omnibus eorū manifesta / perspicuaq; fieret
malitia. Sepenūmero iohannes christo testimoniū perhibuit:
et cū iudeos baptizaret: frequēter xp̃i meminerat. Ego inquit
uos baptizo in aq̃ aqua. Qui autē post me uenit fortior me ē.
Ipse uos baptizabit in spiritu sancto / et igne. Quibus uerbis hu-
mana quādā perturbatione affecti sunt. Quādi nāq; gloriā
affectantes / et secundū faciem iudicantes / iohannē xp̃o inferi-
orem indignū arbitrabantur: opulta nāq; iohannis generosi-
tatem ostendebant primū generis claritas. principis em̃
sacerdotis erat filius. Demde uita et asperitate / et oīi hominū
contemptu insignis. Siquidem ueste mensa / domo contempto
ipso uirtu eremū ab incūte etate incoluit. Contra xp̃us ob-
scuro genere natus. Quod sepe numero hīs uerbis exprobra-
runt. Non ne hic est fabri filius? Non ne mater eius dicitur
maria: et frater eius iacobus / et ioseph / et patria uī origīe
ducere putabatur: ignominia quādā notabatur: ut inquit ha-
nanael Anazareth potest aliquid boni esse: p̃terea cōuersa

tio omnibus cōis/et uestimenta nihil a uulgo differētia. Nō. n.
 zona pellucida cingebatur. Neq. pilosam uestem induebat:
 neq. melle/et locustis uestebatur: sed cū omnibus eandem
 habebat consuetudinē infamū hominū et publicanorū
 cōmuni aderat: ut eos ad meliorem frugem alliceret:
 quo tū nō cōueniret Iudei ei exprobrabant: ut ipse christus
 inquit. Venit filius hominis manducans et bibens: et di-
 cunt ecce homo uorax/et potator uini publicanorū et pec-
 catorum amicus. Cum ergo frequenter Ioannes ab se Iude-
 os ad christum longe eorū opinione inferiore dimitteret:
 Egrediebantur et rubore perfundeabantur. Quippe qui
 Ioannem potius magistrū habere q. xpm uoluissent: pata-
 tamen id dicere uerebantur. Mittunt autē ad eum: ut per
 adulationem ipsum alliniant ad confitendum se christū esse.
 Quāobrem non abiectos: et infime sortis homines mittunt
 quēadmodū ad christum: cū uellet eū capere in sermone. Tūc
 n. seruos/et iterū herodianos destinant. Nūc autē sacerdotes
 et leuitas: nec quoslibet sacerdotes/ sed ab hierosolymis: hoc
 est maioris auctoritatis/et nominis. Non n. temere hoc sig-
 nificauit euangelista. et mittunt ut interrogaret eū. Tu
 quis es/ et profecto natales eius adeo celebres erant: ut uul-
 go diceretur: Quispius puer iste erit: et super omnia mōtana
 iudee diuulgarentur omnia uerba hec: et tūc iterū iordane per-
 set: omnes ad eū ciuitates aduolarent: et hierosolymis/et ex
 omni iudea ad Ioannē ut baptizarentur: concurrerent. Quid
 igitur interrogant. Non quod ignorarent. Satis em super q.
 cognoscebatur. Neq. ullo pacto poterat ignorari. Sed ea quam
 paulo ante diximus ratione quo eū adduceret ut se christū esse
 confiteretur. Audi ergo quomodo beatus Ioannes nō uerbis
 sed animo quo illi percontabantur: respondet. Nam cū dixisset:
 Tu quis es. Non respondit cōtinuo: quod recte erat responden-
 dum. Ego uox clamantis in deserto: sed eorū primū suspitio-
 nem amouit. Interrogatus n. inquit. Tu quis es. Confessus
 est: et nō negauit: et confessus est: quia nō sicut ego christus.
 Et animaduerte euangeliste sapientiam. Tercū idē dicit: ut ce-

baptiste uirtutem et iudeorum malitiam atque stultitiam demonstrat.
Lucas uero inquit: Quia cum turbe suspicarentur eum esse Christum:
iterum tollit suspicionem. hoc frangi serui officium est: non solum dominum
sui gloriam non aucupari: sed et a multitudine tributam
propulsare. Verum turbe simplicitate et ignorantia in hac uene-
re suspitione. hi autem mala mente / malo animo eum per-
contati sunt id arbitrati quod diximus. Quia nisi hoc animo fu-
issent: non continuo ad aliam uemissent interrogatione: sed
indignati tanquam ad propositum non respondissent: neque id dubita-
re / neque id personatum uenire dixissent. Verum tanquam in crimine
deprehenso / et rei ad aliud uenerunt. Quid ergo helias es tu:
et dixit non sum Arbitrabantur enim eum uenturum: sicut Christus
inquit Rogantibus namque discipulis. Quomodo ergo scribe dicunt:
quod heliam oportet primum uenire. Ipse respondit. helias quidem
uenturus est et restituet omnia. Deinde interrogant: propheta
es tu? et respondit non. et tamen propheta erat. Quare
se prophetam negat. Quia iterum percontantium animum inspicit.
Existimabant enim prophetam quendam eximium uenturum: eo quod
inquit Moyses prophetam suscitabit nobis dominus deus de
medio fratrum uestrorum: tanquam me ipsum audite hic autem erat
Christus. Non igitur rogauerunt: an esset unus ex aliorum numero pro-
phetarum / sed artificium addiderunt: ac si dicerent propheta ne
ille es: qui a moysse predictus es: propterea negauit dixerunt
ergo ei. Quis es: ut responsum demus illis: qui miserunt nos. Quid
dicas de te ipso. Vides ne hos uehementius urgentes allende-
do iterum rogando / non dimittendo. hunc autem summam manitu-
tudine falsas eorum suspensiones omni conatu tollentem: et ue-
ritatis amicum. Ego inquit Vox clamantis in deserto dirigite
uiam dominum: sicut dixit helias propheta. Cum enim magni
quiddam / et eximium secundum eorum opinionem de Christo locu-
tus sit ad prestandum uerbis suis auctoritatem prophete statim
testimonium adducit. Et qui missi fuerant: erant ex phariseis:
et interrogauerunt eum et dixerunt ei. Quid ergo baptistas:
si tu non es Christus neque helias neque propheta. Vides quod non
temere loquantur. Quomam ad hoc eum adducere uolebant

XVI

Non tñ hinc orsi sunt ne quo animo dicerent. deprehenderetur.
 et tñ se christum esse negasset: iterū malicia sua dissimulata
 ad beliam ueniunt et prophetam. Quod tñ se neutrum esse prohi-
 teretur: dubij iam consilij parsona et simulatione omni abiecta,
 aperte fraudulentam mentem his uerbis detegunt. Quid ergo
 baptizas si tu non es christus. Demde ut ammiu celaret addi-
 derunt: neq helia neq propheta. Nā tñ adulationibus eū allire
 nō possent: calumnia se eū coacturū arbitrati sunt: ut quod
 non esset: se esse confiteretur. Q superbiā o amētium / et curam
 impetantiā. Orisitis ut ab eo cognosceretis: quis esset et unde:
 Nunquid ei quid facturū sum sit prescribetis: hoc cogentium
 est: ut se christum confiteretur. Verū nēq nūc indignatur
 ioannes: neq sic eis: ut merebantur responder. Vos precipere
 et legem mibi ponere audetis: sed iterū incredibilem pro
 se fert mansuetudinem. Ego inquit baptizo in aqua: mediū
 autem uestrū stetit: quē uos nescitis. Ipse est qui post me uētu-
 rus est: qui ante me factus est: cuius nō sum dignus: ut solua
 eius corrigiā calciamenti. Quid nā his respondere potuissent
 iudei? Ipsi contra se nulla uema / nulla excusatione dignam
 sententiam tulerūt. Quo nā pacto? Tante auctatis ioannem
 et tam uex aritrabantur: ut nō sōlū de alijs testimoniū
 uerū ipsi de seipso omnia crederent: misissent quid de se diceret.
 Notis nē q de se dicentibus his diutaxat maxime fidem ^{adhibe}
 mg: quos uerissimos arbitramur. Neq hoc tantū eorū os
 obstruit: sed ammg quoq ad eum locuti sunt. promptissimo
 nāq aīo ad eum uenerūt: licet postmodū mutati sint. Quē
 ambo his uerbis christus significauit. Ille erat lucerna ar-
 dens et lucens: uos aut uoluitis exultare ad hōtā in eius luce.
 et responsum eius probauit inquit. Qui nō querit gloria
 suam uerax est: et in iustitia nō est in eo. Ioannes aut nō sibi
 gloria quesiuit: sed ad aliū eos dimisit. et qui missi erat su-
 me erat ap iudeos auctoritatis: et primū locū optinebant.
 Itaq nulla ex pte sō fugiū / aut excusatione habebant: se christo
 nō crederet. Sed qua gratia ioann de christo fidem nō adhibu-
 istis. Vos ex primoribus misistis. Vos de his mterrogastis. Vos

Neq n. n. ei esset sūa ipm mē
 rogasti

baptiste responsum auditis. Omnia conati omnia scrutati sunt:
et suspensiones uestras omnes in medium protulerunt: et tamen in
genue confessus est non esse neque Christum / neque Eliam / neque
prophetam. Neque hoc contentus quis esset ostendit: et de bap-
tismate sua uerba fecit: quod paruum esset et uile / et preter aqua
nil amplius haberet. Ostendit preterea excellentiam baptismi
is a christo traditi. Adduxit hesaie prophete testimonium: qui dum
ante deum et se eius ministrum appellauit. Quid iam dubium relin-
quatur: quum deum et adorarent et confiterentur: Cum omni
adulatione amota uerum esset testimonium. Neque enim aliud testi-
monis mores et sapientia pollicebatur. Ad hoc uel inde perspicuum est:
quod nemo proximum suum sibi prefert: neque quicquam sibi honorem arroga-
re potest: in alium facile confert. Itaque Ioannes: nisi Christus deus
fuiisset in tantum non descendisset testimonium. Nam si id nomen
sacrum conditione sua maius abieisset: non sane alij et sane me-
iori tribuisset. Quod uero aut uestrum stent: quicquid uos nescitis. De-
cens namque erat: ut in populo tamquam unus ex multitudine uersare-
tur: qui ubique humilitatem et mansuetudinem doreret. Nescitis
autem quis et unde sit. Nam aut periculum / qui post me uenit
frequenter meminit: tantum non dicens nolite putare rem
ipsam in meo esse baptismate. Non sane perfectum est. Alius
post me uenit alterum allaturus. hoc tamen illius preparatio
quedam est / et precessio. Res nostre libere sunt / et imago. Alius
uenire oportet: qui ueritatem afferat. Quod obrem illud uerbum
post me uenit: eius maxime ostendit dignitatem. Nam id est
perfectum nullus erat secundo locus. Ante me factus est hoc est
honorabilior. Inde ne ex copatione similitudinem intelligerent:
cum nullam uellent intelligi: ita se ante fuisse dicit: ut neque
inter ultimos ministrorum adnumerari se dignum profiteatur.
Soluere et calciamenta uilissimi serui officium est. Quod si
Ioannes indignus qui corrigiam solueret: Ioannes inquam quo
maior inter natos mulierum non surrexit quo nos loco ponemus.
Si is qui terrarum orbi equiparatur: imo qui maior est: Non
inquit erat uester dignus mundus: ne inter ultimos quidem mi-
nistros conitari se dignum dicit: quid nos minorum scelerum

plem dicemus: qui tanto Ioanne sumus inferiores: quanto
terra minor est celo: hic neque qui soluat corrigiam calcamenti
dignū se proficitur. Inimici autē ueritatis in tantū prorūpūt
inlāmā: ut qui deum cognoscant digni se arbitrentur.
Quid hac amentia scelestius? Quid superbia inlāmīus? Bene
inquit sapiens: Initium superbie nō cognoscere dñm. Non esset
e celo deiectus/neque in diabolū uersus cecidisset angelus:
nisi hoc se scelere comquāisset. hoc eū prōpitem dedit: hoc in
geennā intrūit. hoc malorū omī ei causā fuit. Hoc tantarū
iurū est: ut omēm animi uirtutem elemosinā/orationes
ieiuniū et cetera animi bona cōrūpat. Superbia in hominibus
inmūda inquit est apud deum. Non ergo fornicatio duntaxat
neque adulteriū hominē polluit: sed et superbia/arētā illis
longe magis. Quāobrem? Quā fornicatio: et si indigna uenia
sit: pot tamen quispiam uoluptatem in excusationē adducere.
Superbia autem ne minimā quidem: propter quā uel umbrā
saltem uenie consequatur. Sed nihil aliud est: q̄ deprauatio
animi et morbus grauissim⁹ non aliunde q̄ ex inlāmā ortū
ducens. Nihil n. superbo hominē inlāmīus q̄ uis diuissim⁹ sit:
q̄ uis multa hac sup̄ exteriori excellen sapientia p̄ditus q̄ uis
potens q̄ uis omīa: que hominē exoptanda uidentur in illū
congerantur. Quippe qui humanis bonis superbit miser est
et infelix: et illorū omī mercedem amittit. Qui eorū gratia:
que nulla ex pte bona sunt propter umbrā et florem foem:
(hec n. inanis gloria est) inflatur: non ne omī maxime ridicu
lus est. Cum idem faciat qd̄ quā pauper/et mendicus, et sep̄
famelicus: qui si quādo letū somnū uiderit: eo letatur. O miser
sane et infelix: qui cū animā tuā grauissim⁹ morbo cōsumas.
et ultimā in miseria uerseris: tumescas tamq̄ si aurī tibi tā
lētā sint plurima/q̄ seruorū multitudo. Verū hec nō tua sunt.
Si nō credis: plurimorū habes exemplū. Q̄ si ita inlāmīus: ut
neq̄ ex maiorū experientia hoc intelligas: parumper expecta:
et in teipso nullam tibi inde ueritatē cognosces: cum ex animis
nec hora/nec breui quidem momento eorū dñs eris. Inuitis
alijs relinques: et ijs sepe nūo quibus nolles. Oculis n. nec sua

disponere permissum est. Ograuerunt repente e uita: et cum
 uellent q̄s frui non potuerunt: q̄t̄ n̄ nobis accidat: iam ad ci-
 uitatem reuersi ea nos ipsi ad ciuitatem nostram transmittamus
 quibus solis fruamur: alijs minime: Illam asplum et locū ni-
 tilimū recondemus: unde nihil ea nobis poterit auferre non
 mors / nō testamēta / nō hereditatū successiones / nō calūnie / nō
 insidie. Sed qui hic emigrans sua premissit: n̄s perpetuo fru-
 etur: et quis nā tanta laborat inania: ut rebus suis om̄i t̄p̄e
 se perfructurū negligat. Transferamus igitur illuc nr̄as diui-
 tias. Non nobis animis opus est / nō camelis / nullis iumentis /
 nullis curribus / nullo alio uehendi instrumento: quia nos mo-
 lestia deus liberos reddidit. Tantū pauperibus indigemus
 claudis / ceas / infirmis. hi res et pecunias in celū perferre / et
 earū domnos ad eternorū bonorū hereditatem perducere po-
 terunt: quā utinā om̄es consequamur. Gratia et benignitate
 domini nostri Iesu Christi: et p̄ quē et tū quo patri gloria sit
 et spiritui sancto in secula

H Et in bethanaiā facta sūt trās iordanē ubi erat Ioannes
 baptizans. Altera autem die uidit Ioannes Iesum uen-
 entem ad se et ait. Ecce agnus dei. Ecce qui tollit peccata
 mundi. Magnū bonū fiducia est / et loquendi libertas / om̄ia q̄
 Christi confessione postponere: tam magnū m̄q̄ / et admirabi-
 le ut filius dei unigenitus idem de patre predicet: q̄ uis nō
 equa sit uicissitudo. Tu n̄ cōfiteris in terra. Ipse in celo. tu p̄hibeo
 hominibus / ille patre et angelis om̄ibus. Tales Ioannes non
 multitudinē / non gloriā / nulla re humana motus om̄ia pes-
 fundat: liberrime ut debet Christi mysteria om̄ibus aduūtiat:
 propterea etiā locū significat. Euangelista: ut magnanimi pre-
 comis fiduciam ostenderet. Non in domo / neq̄ in angulo aliq̄
 se abdidit: sed apud iordanē in media om̄i q̄ a se baptizatum
 uenerant multitudinē id patā profitebatur. Venerat n̄. Iudei
 dū baptizaret. Tunc supremū illud arcanū et menarabile
 doctrine plenū de xpo predicauit: m̄q̄ her in bethanaiā facta
 sunt. Quedam aut̄ exemplaria ueriora uideatur. In quibus

1. q̄ q̄ nō esset dignus solus ei coram
 Agnā caliciamēti propter ea

Bethanura scriptum est. bethania em̄ nō trans Iordanē neq;
 m̄ deserto: sed nō longe a hierosolimis. locorū aut̄ etiā aliā ra-
 tiōne meminim̄. Nam cū nō antiqua sed que paulo ante cōtēge-
 rat: esset narraturus: qui aderāt et uiderant: eos testes adducit:
 ex quibus rem certam innuit. Confidens n̄ nihil se ueritati ad-
 didisse: sed ut res se habuerat pure et simp̄r enarrasse a loco testi-
 moniū accipit: non parū ut dixi futurū ueritatis indicium.
 Altera autem die uidit Iohannes Iesum uementem ad se et ait:
 Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mūdi. Distribuerunt
 tempora euangeliste. et Mattheus priusq̄ Iohannes baptista
 caperetur tempora prosequēs ad ea que secuta sunt properat.
 Euangelista autem Iohannes his maxime m̄moratur. et ille
 postq̄ uenit Iesus e deserto interim om̄ssis om̄ibus que Ioha-
 nes que Iudei m̄ssī mūre uerba cōtulerint: et alijs pluribus
 cōtinua transit ad carcerem. Cum audiret inquit Iesus q̄ tra-
 ditus esset Iohannes: secessit in desertum. Iohannes aut̄ hortā-
 tuit: utpote a mattheo narratū. Narrat aut̄ que post descensū
 montis secuta sunt. et multis preterm̄ssis addit: Non dū em̄
 missus erat Iohannes in carcerem. et quā nā gratia hoc i loco
 inquit Iesum ad ipm̄ uenisse. Non semel sed iterū Matheus
 necessariū eius aduentū fuisse inquit baptismatis gratia. Ad-
 dit em̄ Iesus. Sic n̄ decet nos implere om̄ne iusticiā. Iohānes
 cum iterū uenisse dicit post baptismā. quod manifestauit
 inquit. Ego uidi spiritū descendentem quasi colubam et
 manentem super eum. Qua igitur gratia uenit nūc ad Iohāne.
 neq; em̄ uementem tantum: sed ad se inquit. Cur m̄q;. Neq;
 suspicaretur: cum primū una cū cetera multitudine uenis-
 set: eadem qua aliq; causa uenisse: ut scilicet peccā cōfiteretur:
 et in poenitentiam ablueretur in flumine: Idcirco uenit pre-
 bens Iohāni occasionē ut huius suspitionē tolleret. Quā illat
 uerbiū Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mūdi penitus
 tollit. Qui em̄ tanta excellit puritate ut aliorū peccata possit
 abluere: sane constat eū nō ad cōfitendū peccata uenisse: sed
 ut illi admirabili preconi hāc daret occasionem et se cūda
 hac uoce h̄ns qui priora audierāt et tertius dicta m̄primet

et alia superadderet. Illud autem uerbum ecce ponit eo quod sepe multi
 ex iam dictis ipsum inquirebant. Ideo presentem ostendit. Egre
 hic est de quo sermo iam habitus est. Hic est agnus. Agnum autem
 appellat ut hesaie prophetiam et umbram secundum moysen in me-
 moria iudeis redarat. Ut per figuram magis eos ad ueritatem alle-
 ciat. Ille quidem agnus nullius peccatum accepit. hic autem totius
 orbis terrarum: perdidit autem non mundum quod primum ab ira dei libe-
 rauit. hic est de quo dixi: post me uenit uir: qui ante me factus
 est. Vides et in hoc loco quomodo superiora interpretatur. Nam cum
 dixisset Agnus qui tollit peccata mundi subdidit: quomodo autem me
 factus est. Videlicet quod accipit peccata mundi et baptizat in spiritu.
 Christus enim aduentus nihil aliud habuit quam predicare communem
 omni terrarum prescriptum beneficium: et in aqua baptizare. huius
 autem pugnare humanum genus et largiri per actum operationem.
 hic autem me factus est: hoc e clarior apparuit: quia prior me
 erat pudeat pauli samosatensis sectatores tam manifestam
 oppugnare ueritatem. Et ego nesciebam cum aufero omnem testi-
 monio suspicionem: cum non humane familiaritatis gratia.
 sed diuina reuelatione id perhibere ostendat. Nesciebam eum
 inquit. Quomodo ergo dignus est fide testis. Quomodo alios do-
 cet: qui nescit. Non magis nescio: sed nesciebam: ut hoc uerbo
 maxime sibi crederetur. Quo in pacto tantum ignoto tribueret
 sed ut manifestetur israel: propterea ego ueni in aqua bap-
 tizans. Non igitur ipse baptismatis indigebat. Neque alia rati-
 one illud lauacrum institutum est. Quod ut uiam reliquis ad christi
 fidem preberet. Non enim inquit ut baptismo ablutos mundum.
 neque ut peccatis liberem: ad baptizandum ueni: sed ut manife-
 stet israel. Quid enim dicam queso: non ne licebat sine baptisma-
 te predicare. Et multitudinem facile ad fidem adducere. ~~credendum~~
 minime. Neque in tanto studio omnes festinassent. si sine bap-
 tismate fuisset predicatum neque ex reparatione eius excellentia
 didicissent. Siquidem multitudo: non ut predicatione audiret.
 sed ut confelli peccata baptizarentur: concurrebat. Aduentus
 christi doctrina imbuiebantur et baptismatis intelligebant diffi-
 retiam: quod in iudaice institutioni prestaret. Idcirco omnes con-

A credendum

fluebant. Nec tamen sic erat in pretio. Quomodo igitur cogno-
 uisti eum: Quia spiritus descendit. Verum ne quis spiritus quemadmodum
 nos eum indiguisse arbitraretur. Quia quo pacto hoc tollit sus-
 pitione: ut ostendat spiritum ad christum adiutandum descen-
 disse. Nam cum dixisset: et ego nesciebam illum addidit: sed qui
 misit me baptizare. ille mihi dixit: Super quem uidetis spiritum
 descendentem et manentem super eum: hic est qui baptizat in
 spiritu sancto. Vides ad hoc uenisse spiritum ^{ut} christum ostenderet.
 Non erat Ioannis suspectum testimonium: nihilominus ut id pro-
 babilius faceret ad deum et spiritum sanctum relegauit. Cum enim
 rem tam magnam et admirabilem: dignamque quod omnes in ad-
 miratione conuerteret: testificaretur. Videlicet quod uniuersi orbis
 terrarum solis peccata auferret: et tanta multitudinem abluen-
 dam diuini muneris magnitudo sufficeret: huius iam senten-
 tiam confirmat. Confirmatio autem est quod filius dei sit: neque bap-
 tismate indigeat: et quod idcirco spiritus descendit: ut eum diuinitatem
 manifestaret. Non enim erat Ioannis spiritum dare. Quod ab eo baptis-
 ti significabant: cum dicerent. Sed neque si spiritus sanctus est au-
 diuinus. Non enim baptismate christus: neque ille neque alia re: sed
 baptismata christi gratia indiguit: hoc enim fons et caput omnium
 bonorum relinquebatur: ut scilicet qui baptisarentur: digni es-
 sent spiritu sancto. Hanc igitur spiritus sacri etatem aduentu suo impleuit
 et testimonium perhibuit Ioannes dicens. Quod uidi spiritum descen-
 dentem quasi columbam de celo: et manentem super eum. et ego
 nesciebam eum. Sed qui misit me baptizare in aqua. Ille mihi
 dixit. Super quem uideris spiritum descendentem et manentem super
 eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto: et ego uidi: et testimo-
 nium perhibui: quia hic est filius dei. Frequenter habuit parti-
 cula. Nesciebam eum. Quia nam gratia: si cognitione nuncius erat
 secundum carnem. Et enim magis belizabet cognata tua: et ipsa concepit
 in senectute sua filium. Ne igitur uideretur ad uoluntatem loqui
 eius cognationis gratia: inquit Nesciebam eum. et merito sane.
 quia in deserto extra paternam domum a pueris uersatus erat: quod
 mirum si christum nesciebat: antequam spiritus descenderet. Quod si ante
 baptismata eum cognouit: prohibebat eum dicens. Ego autem debeo

baptizari/ hoc n. signu erat certissime cognitionis / no tamen mul-
to ante tempus eius noticia habuit. Nec ab re. Miracula em. que
a pueris christus fecerat. ut de magis et alia huiusmodi. du ante
ioanne adhuc infante contigerat. Interea multo mēdēte te-
pore minime miru si ignorabatur. Na si antea notus fuisset.
no utiqz dixisset ut manifestetur in israel propterea ueni bap-
tizare hic constat. q. signa illa et miracula que in christi pue-
ria feruntur uera no esse. Nam a pueris miracula fieri
cepisset. no sane ioannes eu ignorasset. nec reliqua mul-
titudine indignisset. ingro qui ipm manifestaret. Nunc autem
inquit propter hoc ueni. ut manifestetur israel Sed quana-
ratione inquit. Ego debeo a te baptizari. Dem utpote qui man-
festus eu cognosceret. turbis eu manifestauit dicens. hic e
qui baptizat in spu sancto: que dixi post me uenit uir qui
ante me factus est. Quia et qui misit me baptizare in aqua:
propterea misit me ut manifestetur israel. Ipse ante des-
censum spūs ioanni reuelatus est. Idcirco et anteqz uenisset
dixit. post me uenit uir qui ante me factus est. Nesciebat igit
anteqz christus ad iordane ueniret. Sed cu baptizandus esset:
tunc eu cognouit. et maxie cu pater eu pphete reuelasset. et spūs
iudeis quoru gratia descenderat qui baptizaret ostendisset. ne
ioannis contemneretur testimoniu: cu inquit quia prior me
erat: et in spu baptizat: et iudicabit orbe terrarū. id opater
ipse uoce sua filiu professus est. et spūs supra christi caput de-
scendit. cum n. alterqz baptizaret / alter baptizaretur: nequius de
ioanne id uerbu ductu arbitraretur uenit spūs: qui huiusmo-
di amouit dubitatione. Itaqz cu inquit nescieba eum superi-
ora tempora respicit: no que antea baptisma fuerant. Na q. pacto
prohibuisset dicens Ego debeo a te baptizari: Quomodo hec de eo
loqueretur. Sed quid rati in columbe no credebant iudei. no
n. solus ioannes uidit spm in columbe similitudine. Quomodo
hoc mysteriu no corporeis tantu oculis indigebat. sed mentes
potius: ne manus species putaretur. Nam si miracula facere
christum cu tactu solo in firmos sanaret / mortuos uite redde-
ret: uidentes iudei no crediderunt: sed inuidia pati contraria

sibi uidere uidebantur quo pacto solo spiritus aduētu abuenisset
 incredulitatem. Quidam autē dicunt non omēs sed Joannem
 tantū quosdam uita moribus probatores spm̄ uidisse. Nam
 et si corporis oculis in colūbe specie spiritus descendēs iudei
 poterat: non tamē necessario sequebatur: ut ab omnibus specta-
 retur. et m. Zachariās sub corporea imagine multa cōspica-
 tus est: nec nō et Daniel/et hezechiel. Multū tamē uisionis
 locū habuerūt. prēterea moyses multa uidit qualia aliorū
 nemo. et transfigurationē in monte nō omēs uiderūt dis-
 cūpuli. Sed neq; in resurrectione uisionis illius omēs fuisse parti-
 cipes. Quod significauit lucas tūc inquit. Q; dedit eū mani-
 festum fieri testibus p̄ordinatis. Et ego uidi: et testimoniū
 perhibui: quia hic est filius dei. Agnū ipsum appellauit: et
 q; spū baptizare deberet. professus est. filiū autē dei nequaq̃.
 Atqui post baptisma nihil ipm̄ dixisse scribūt alij euangeliste.
 Verū omissis: quę interea facta sunt: post captū Joannē mi-
 racula p̄sequūtur. Ex quo nō imerito coniectari possumus.
 q; ether et alia plura p̄tulerūt. Quod etiā hic euangelista
 in fine operis sui demonstrauit. Tantū autē abest ut fingat
 aliquid magnū de eo: ut quę uidentur exprobranda esse
 omēs uno ore diligentissime posuerūt: neq; inueniēs: q; eorū
 q; relinqueret. Miracula autē alij alia omiserūt: alia nemo
 meminit. hec nō temere dixi: sed ad cōtēdendā gentiliū
 impudentiā. Sufficiens sane hoc ad discipulorū mores osten-
 dendos exemplū. q; nihil ad gratiā loquatur. potensq; aduer-
 sus fidei oppugnatores his mūniri rationibus. Verū attēdit
 quēdā. et in absurdū est: q; medicus corarius textor/et omnes
 generatū opifices: quisq; pro artis sue p̄fessione pugnet Chri-
 stianus autē nō possit ullam religionis sue atferre rationē.
 Atqui ille artes neglexit/ ad pecuniā damniū referat. huius
 autē contemptus animē detrimētū affert. et tamē tāta
 miseria/ tanta infama laboramus ut nullas omnē curā
 cogitationēq; adhibeamus. No testaria autē/et saluēis nostre
 mūnimenta firmissima pro nihilo ducimus. hoc nō sinit
 gentiles recognoscere errorem suum/ atq; deridere. Nā cū ipi

mxi
mendatio ~~noxi~~ omnia faciat: ut dogmatu suoru ignominia
defendant: nos autem ueritatis cultores: ne hiscere qd ad
nra tutanda possim: que causa est: qn doctrine nre nimia
damnet imbecillitate: qn fraudem et et stulticia in nobis
suspicietur: quin christo ta p mendaci et multitudinis stul-
ticia fraude sua abutenti maledicant huius nos causa bla-
spheemie: nos nq qui nolumus pns religionis nre sermone
bus inuigilare: sed superuacuis et caducis rebus cura omni
adhibemus Et qui saltationis et aurigandi et bestias cōficien-
di studio delectantur: huius certaminibus totis uiribus in-
cumbunt: ne inferiores euadant: et studia sua maiorem
in modum laudant: et aduersus eoru accusatores excusatio-
nem meditantur: Qui uero reprehendit maledictis prosequi-
tur. In christiana autem religione defendenda nulla ~~curam~~
adhibita torsemus/obscutamus, maxime ridiculi deprehen-
dimur: et quid nō sciam dei submō indignationē. cum chri-
stum in ferore loco/ q saltatore habeamus horu in opera
q̄uis turpissima multis modis excusare admittimur. Christi
miracula: q̄uis orbem terraru cōuerterit: neq intelligere
neq curare uidemur. Credimus in patre/et filiu et spiritum
sanctum/ in resurrectione corporu/ in uita eterna. Si quis
gentilium percontaretur. Quis hic pater est? Quis filius? Quis
spūs sanctus? Tres deos asseritis: et nos plurū deoru assero-
res reprehenditis. Quid ad hoc dicens. Quid respondebunt. Quo
pacto has dissoluetis obiectiones? Quid autem si uobis ad hec
obmutescerentibus/ aliam intererat qōne. An in hoc corpore an
in alio resurrecturi sumus? et sim hor. que necessitas ut dis-
soluatur. Quid preterea hoc tandem et nō superiori tempore
christus humanā carnē accepit: Quid ei in pntia potius q
tot superioribus seculis uisum est. humano generi provide-
ret? Neq in necessariū est. ut qui plures preterea quos hōes
accumulat eoru contineat solutiones: ne rudioribus obsit. Ar-
bitramur sane que diximus suffectura ad sonū uestrum
excutienda. Quid igit si hec et huius percontarentur: Non
potestis ipsa uerba audire. Quod nos queso manet suppli-

tuum: cum tanti sumus erroris auctores: quibus qui in tenebris
 involuuntur. Vellem si horum studio teneremini: hic in medium
 impij alicuius gentilis philosophi contra nos librum proferre:
 contra semoris huius: ut hac uos ratione excitarem: et desi-
 derium uestram excutere. Nam si illi ut contra religionem nostram
 loquerentur: tantopere inuigilauit: qua nos uenia dignamur
 nisi huiusmodi contra nos nihil nus propulsare calleamus. hoc nos
 paulus precipit. Inquit: parati semper ad satisfactionem omni-
 poscenti uos ratione deca: que in uobis est fide/et spe/et uerbu
 Verbu christi in uobis abundanter. Sed quid ad hec
 respondent: fides stultiores. Benedicta omnis anima simplex:
 et qui simpliciter ambulat in fiducia ambulat. hoc namque om-
 nium malorum causa est: quod non multi scripturarum testimonia
 in oportunitis rebus sciunt adducere. Non in eo loco simplex
 pro stulto/et pro eo qui nihil nouit intelligendum est: sed pro
 non malo non uersuto. Nam si ita intelligeretur superuacua
 um fuisset dicere. Estote prudentes sicut serpentes/et simplices
 sicut colube. Sed quid hec: cum in nullam huius disputationis
 adducamur necessitatem. preterea neque alia in hac uita nobis
 recte efficiuntur. Sed undique miseri/undique ridiculi in multis
 semper calamitates intem. In corrigendis et accusandis
 criminibus pigri otiamus. Quapropter uos hortor nunc saltem
 uestri uinis facti: ne in reprehendendo tantum perseueretis. Si-
 dem non satis est ad placandum deum: sed optima uita induamini:
 ut ad gloriam dei in hoc seculo uiuantes: futura omnes cose-
 quamur: gratia et benignitate domini nostri iesu christi: per
 quem et cum quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

H Altera die iterum stabat iohannes: et ad discipulis eius duo. *multa p^o*
 et respiciens ^{iesu} deum ambulantiem dicit: Ecce agnus dei.
 et audierunt eum duo discipuli loquentem: et secuti sunt
 Iesum. pigra quodammodo humana uita est: et ad perditionem
 proclius: non propter nature nostre opifitium: sed propter uolun-
 tatis desidiam. Quapropter sepius admonendum est. Vnde paulus

hec scribere mihi quidem non graue / uobis autem tutum
terra n. semel accepto semine / mox profert fructus : neq. indi-
get altera satione . In anima nostra non ita usu uenit : sed fre-
quenter et summa cu diligenna in ea serendu est ut semel sal-
tem fructum accipiat . primum n. non facile insident / et impro-
muntur aud uerba dei : quonia multa sequitur difficultas .
multis obstruitur spms anima exulta adsunt insidiatore
semina diripentes . Demde cu germinant / et radices agunt
semina iteru indigent diligentia : ut ad maturitate perue-
nant : et cu peruenierit : ut integra persistent : et a nemine le-
dantur . In seminibus . n. cu e uagma spica erupit : et rubigi-
nem et cetera noxia facile contemnit . In doctrina aut perfectu
opus no nuq. aliqua incubens tempestas / et fluctus potest
idq. et reu difficultate / et homi qui sciunt et uolunt ledere
fraudibus uariisq. alijs temptationibus pemptus labefactatur
flet aut non nobis temere dicta sunt : sed ut quotiens idem
ioanne repetere ntem audieris : nolis tanq. mugatorem contemne-
re : neq. superfluum et molestum arbitram . Voluit em semel audi-
ri . Sed cu non multi eius uerbis a principio inima somno
obscutantes uacauerint iteru eos excitat . Considera aut eius
uerba inquit qui post me uenit : ante me factus est : et ue-
non sum dignus soluere eius corrigiam calceamenti : et iteru
hic est qui baptizat in spiritu sancto / et igne . Quq. spiritus
iussus est descendens quasi columba super eum : et q. testimo-
niu perhibuit . quonia hic est filius dei . Nemo his uerbis at-
tendit . Nemo rogauit : cur pro quo et qua ratione id dicit
Dixit pretea : Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi :
neq. hoc eos ulla admiratione affectit . Idcirco repetere cogit
tanq. dura quadam / et inntem terram nouali frequenter mol-
liens : et sermone tanq. aratro subactam mentem excitat
pacto semina alie deicit . propterea no longiori usus est ora-
tione : quonia unu tantu curabat : ut christo omi animos
conduceret . Norat em si hoc reciperet : no amplius testimo-
nio alicuius indigere : ut factu est . Nam si samaritanam audi-
to christi sermone dicit mulieri : Non na propter tua loque

lam credimus. Ipsi uero audiuiimus et sumus: quia hic est uere
 saluator mundi longe magis discipuli id effecisset: effeceruntq.
 Nam cum abeuntes uno tantum uespere christum audissent: non
 amplius reuerterunt: ut et ioanni ministrarent / et eius au-
 darent predicationem. Inuenit n. hic primu inquit fratrem
 suum Simone: et dicit ei. Inuenimus ocellam: quod est inter-
 pretatum christus. Inuenire hoc etiam loco q. neq. cum dixit: post-
 me uenturus est: qui ante me factus est: neq. cum non sum
 dignus soluere eius corrigiam calceamenti: quoniam lucratus
 est. Veru cum de christi generatione uerba habere et in humili-
 orem sermonem descendere cepit: tunc secuti sunt discipuli.
 Vnde ammaduertendum est: q. non tam multi ad christum
 sectandum adducuntur: quando magnu aliquid et altu de
 deo dicitur: sicut cum ad humilia / et ad auditoru salutem
 accommodatiora descendit. Audierunt igitur a ioanne: q. tol-
 lit peccata mundi: et euestigio ad eum properarunt. Nam si
 peccata abluere / et sine labore nostro ns nos liberare potest:
 cur tantam renicimus gratiam. Audiant Cathecumini: et qui
 ad ultimu usq. spiritum propriam contemnunt salutem. Ita-
 rum instat ioannes Ecce agnus dei. Nilhil christus / sed ille om-
 nia loquitur. Ita et sponsus nihil ad sponsam primu loquitur.
 sed silet. Alij ipsum ostendunt Alij sponsam accipiunt. cui tan-
 tum monstratur. Neq. a seipso eam sed alio tradente accipit
 sponsus. Cum uero traditam accepit: ita ei afficitur: ut min-
 ime amplius despondentium reminiscatur. Ita christus ue-
 nit. ut ecclesiam componeret. Nullum ipse uerbu fecit. Tan-
 tum prebito fuit. Amicis eius ioannes dextram imposuit
 sponse. Ipse uerba habuit et homi animas christo tradidit:
 Quibus acceptis ita formauit: ut non amplius ad ioannem
 esset redeundum. Aliud preterea ammaduertendum est.
 Q. quomodum in nuptijs non sponsa sponsum petit / sed contra:
 etiam si regis filius uilem ancillam duceret: ita nunc non in
 celum humana ascendit natura: sed ipse deus ad hanc de-
 scendit: quous humilem / quous contemptam. Re autem perfe-
 cta non permittit eam amplius hic morari: sed ad patri

am domum sustulit. Sed qua nam gratia non seorsum suis
conuocatis discipulis Ioannes: hec cum ihs loquitur: et ita eos
Christo commendat: sed omnibus pñtibus inquit ad eos: Ecce ag-
nus dei. Ne uideretur id ex compositio uernisse fecisse. Nam si
ipsius hortatu: et itaq; gratiam ei haberent: christum peti-
issent: resillissent fortasse. Nunc aut ex cō doctrina: cum secu-
ti firmi perstiterunt discipuli non magistri gratiam sed pro-
priam tantum spectantes utilitatem. prophete et aposto-
li omnes absentem christum predicauerunt. Illi quidem
ante / hic uero post acceptam carnem. Ioannes ^{autē} solus presen-
tem. Quare amicum ipsum sponsi appellat. Affuit n. solus
nuptijs. Omnia fecit. omnia ad finē perduxit. Ipse remor-
sus est. et uiso Iesu ambulante dixit inquit Ecce agnus dei.
neq; uoce tantum: sed et oculis christum testatus est / et admi-
ratus et incredibili gaudio exultauit. Neq; iam exhortat:
sed admiratur et obstupescit presentem: et dei domū quod
adnūtiaturus uenerat et purgationis modum manife-
stat. Agnus n. utriq; significat. Neq; dixit qui tollit aut
tulit: sed tollit peccata mundi: ut quotidie ea tollere intel-
ligatur. Non. n. cum passus est solum: nostra abstulit per-
tata: sed ex illo hactenus tollit. Non semper crucifigitur.
Vnū namq; pro peccatis nostris tulit sacrificiū: sed semper
per illud nos purgat. Quē admodū igitur cum uerbū dixit
et filium: utriq; prae ceteris eximū intellexit: ita et agnus
et propheta / et lux uera / et pastor bonus / et aliaque ab eo
articuli adiectione dicta sunt: precipuum quiddam et ce-
teris prestantius demonstrant / et n. et agn / et prophete
et filij multi sunt. sed hic longe prestat. Neq; articulo solo
sed unigeniti quoq; adiectione hoc confirmat. Nihil n. cum
creatura cōtat. Q. si tū nō idoneo tempore hora uidelicet
decima hec dicta uiderentur (hora n. inquit quasi decima
erat) multum mea sententia fallitur. Quādi nāq; homini-
bus / et carnis uoluptatibus deditis ad tempus / nō admodum
cōmodū est ad aliquid serio pagendū: eo q. mens alio migra-
uescit. Ioannes aut etiam uesperī tam sobrius erat: q. nos

^{imo}
 sub aurora. Modo longe magis Nam se penitus uespertini
 tibi reliquie animi solertiam mane etiam hebetat. Ille aut
 nullo huius onere premebatur. Non igitur inmerito sub
 uespertini huius sermonem habuit. Preterea in deserto conuer
 sabatur iuxta iordanem: quo omnes summo feruore ad bap
 tisma concurrerant: paru secularia curantes et ut christum
 sectarentur: triduo cibis omnibus abstinebant: hoc in stude
 osi precomis et diligentis agricolae officium est: ut non prius
 ab opere desistant: quam quod intendunt: effecerint. Sed quod
 tandem non uniuersam uideam christum adnuntiando
 peragravit. Quid iuxta iordanem tantum innotatus: ueni
 entem expectauit: quem ostenderet. Quomam per opera id
 fieri uolebat. Ad curabat ut christus nosteretur et persua
 deret: ut uitam eternam audirent. Ille maius operum salu
 cet reliquit testimonium: quemadmodum ipse inquit. Ego
 ab homine non accipio testimonium. Opera que dedit mi
 hi pater: hec sunt: que testimonium perhibent de me. Vide
 quod hoc clarius sit. Cum in scintillam paruam excitasset:
 repente flamma ad summum euasit. Nam qui prius iohannis
 uerbis minime mouebantur: postmodum dicunt: quicquid
 iohannes dixerit ueraciter. At credit ad hoc quod si in his adnunti
 andis orbem peragrasset: humano quodam studio id fe
 cisse uideretur: et non parua auditorum animis orta esset
 suspitio. Et audierunt eum duo discipuli loquente et secuti
 sunt Iesum. Atqui et alii erant iohannis discipuli: qui non
 modo non secuti sunt: sed ei emulabantur. Dicebant enim
 Rabbi: Qui erat tecum trans iordanem: cui tu testimonium
 perhibuisti. Ecce hic baptizat: et omnes ueniunt ad eum.
 et iterum uidentur eum accusare. Quare nos Iesumamus:
 et discipuli tui non reuerentur. Sed meliores nullo alio
 affectu perturbati audito iohanne euangelio secuti sunt Ie
 sum: non quod magis despicerent: sed quod certam fide
 eius adhiberent testimonio. Maxime autem argumentum
 est recta eos mente secutos: quod nullo hortatu (suspitiosum
 enim fuisse) sed solo auditu: quod in spiritu sancto esset baptizaturus.

secuti sunt. Neq; ingrum reliquerunt: sed quid ille ampli-
us q̃ iohannes ferret edificare uoluerunt. et animaduerte
ueretundam diligentiam. Non n. q̃ primū de magnis et
necessariis rebus iesum percontantur: neq; de publicis sim-
pliciter sed propriis. Morant em̃ non uilia et abiecta sed
uera esse magistri uerba. Erat aut̃ Andreas frater symonis
petri unus ex duobus: qui audierant a iohanne: et secuti
fuerant eum. Qua gratia alterius nō meminit. Suntq;
dicunt: quomā ipse sit euangelista: q̃ secutus est. Abiq;
obscurus esset: neq; preter necessaria sibi dicenda ducit.
Nulla n. utilitas eius nominis cognoscendi. Neq; septu-
aginta duo suis qsq; nominibus cognoscuntur. Ita et
paulus. Symon cum eo inquit fratrem in multis se-
pe studiosum: cuius laus in euangelio. Andree autem
meminit uel hanc ob causam. Ut cū audieris ipsi et symoni
christum dicentem. Venite post me faciam uos fieri piscato-
res hominū: tam admirabilem promissionem intelligas: cur
non dubitaret: et fratrem iam fidei iecisse fundamenta.
conuersus autem iesus et uidēs eos sequentes: dicit eis. Quid
queritis. Hinc admoneri possumus deum suis in nos bene-
ficiis nostras non preuenire uoluntates: Sed a nobis ma-
piendum esse. Sed cū nos prompto/paratoq; animo ad sus-
cipiendam gratiam exhibemus tūc multas nobis offert
salutis orationes. Quid queritis. Quid sibi hec uult inter-
rogatio. Qui humanorū cordium scrutator est: qui cogi-
tationes nostras aperte intuetur: nō interrogat: nō ut
sciat. Scit n. sed ut rogando eos sibi conciliet: et familiares
reddat: atq; audentiores seq; suo eos dignari colloquio of-
fendat. Credibile n. erat eos subuereri/et formidare: cū
se rudes intelligeret: et tantum de illo magistri accepis-
sent testimoniu. Amouende igit̃ ueretundie/et timoris
gratia rogat: neq; domū usq; silentio sinit peruenire.
Atq; idem eo tacente euenisset. Secuti essent. Cur igit̃
rogat: ut eos bona ut dixi spe confirmaret: ne erubescer-
ent hesitarentq;. Nec ex sequentibus tantū sed ex inter

rogatione eorum ostendit desiderium. Siquidem si nihil ad-
 huc magnū neque uidissent/neque audissent ab eo: magi-
 strum appellant: se discipulis annumerant. et cur se-
 quantur ostendunt: ut uidelicet aliquid utile decerpe-
 rent. Ammaduerte queso horum prudentia. Non dixerūt:
 docens quid sequamur: quid necessario faciendum: Sed
 rabbi inquirunt ubi habitas. In otio non ut dicitur et roga-
 re et audire aliquid ab eo uolebant. Idcirco neque tempus
 distulerūt: neque se postmodum publice disputantes audi-
 tuos dixerunt. Sed uehemens audiendi desiderium
 prese ferunt: ne horam quidem dimittentes. et am-
 madiuerte animi ardorem. O memorabilem illorum
 sapientiam/ o diligentiam/ o in magistrum fidem. et in illa
 sol ad occasum properabat. hora. n. erat quasi decima.
 et propterea etiam christus domum non docet: sed allicit seque-
 tes/ attendens iam in suos accepisse. Non dixit igitur in-
 tempestiuum esse: ut ad se se proficiscentur. Sed uenite
 inquit/ et uidete ubi habitem. Non dicit Audietis cras:
 si quid uultis: neque tunc milites fecit: sed tanquam amicos
 longa deuinctos consuetudine alloquitur. Quo igitur
 pacto inquit/ filius hominis non habet ubi caput incli-
 net. Quia nullum habuit proprium diuersorium. Ita eamtel-
 ligenda est parabola. Non quod domum non habitaret. hoc
 quidem dixit euangelista: quia apud eum illa die ea die ro-
 ram traxerunt. Sed cur id non addidit. Tanquam manifestum
 esset. Neque enim alia ratione secuti sunt: neque christus eos al-
 lexit: quod ut erudiret: quod tam largiter et prompte una no-
 te acceperunt: aut mox uterque alios allicerent. hinc facile
 admonemur omnia pre diuinarum rerum doctrina/ et uana
 et superflua estimanda. Ad eam autem nullum tempus ee
 in tempestiuum. Quis aliena domus ingrechenda sit. et ma-
 gnus usus/ et clarus/ et ab obscuro petendus/ et in tempestiue
 nunc huius uite occasio doctrine continenda est. Cibus enim et
 balnea/ et idone/ et reliqua secularia statim tempus habet.
 Superne autem sapientie doctrina. nullo tempore circūseri

bitur. Sed omne et tempus accommodatum sit. Oportune magis
impor-tune argue obsecra. increpa. et propheta in lege eius
meditabitur die ac nocte. et moyses hoc iudeis semper precipit.
Secularia non hoc est balnea coene que necessaria sunt: et fre-
quenter petimus: corpus imbecillius reddunt. Anime autem
doctrina. quanto magis imbuimur: tanto fortior anima ef-
ficatur. Verum non in deliramentis/et nugis inutiliter. im-
uersum tempus consumimus: et aurora/et repulculo/me-
ridie uespere frustra desidemus. Locum ad hoc constitui-
mus. Quia autem pabulum si semel bisue ad sumum audi-
mus: tamquam saturi nauseamus. Quoniam horum causa. praua
animi affectio. Concupiscentia circa hoc/et appetitum dissol-
uimus. et idcirco spiritalem cibum fastidimus. Magnum
autem et hoc preter aliam egritudinis inditum: quod neque exuri-
mus: neque firmus: sed utrumque nobis inuicendum est. Nam
si in corporibus id est grauissimum morbi signum: longemagis
in anima. Quoniam igitur pacto osatante eam et dissoluta.
quibus operibus/quibus uerbis sanare poterimus. Si di-
uinos sermones propheticos apostolicos/ euangelicos et
alios omnes familiares habuerimus. Tunc longe hos meli-
ores gustatu cibos. quam seculi immundos cognoscimus. hoc nam-
que nomine intempestiuas nugas/et sordiditates appellare
libet. Quid non queso melius de forensibus ne iudicialibus
quam negotiis an de celestibus/et que post nostram hinc migra-
tionem expectamus disputare. Quid satius proximi res/
et alienas diligenter curare. an angelicas plurimum nobis
conferentes inquirere. Res uitam non omnino tue/ sed celestes me-
sunt. Sed licet inquit omnino qui omnino hoc dicit omnia impleat.
Quid autem de quibus temere disputatis non intelligitis.
sed omnem uitam in hoc consumentes: nullum adhuc dispu-
tationis finem inuenitis. Neque adhuc grauiora dico. Humanam
ores non hoc inuicem disputant: pigri autem et negligentes de
minimis saltatoribus/aurigis sermone fatiunt. Ita et auditum
simul/et animam corripuant. Natura huius confabulationibus
in omne uitiorum genus precipitem agentes Stimulat non nomen

saluatoris nomen lingua protulit: annuus eius sibi faciem /
romam / mollem uestem / et hic longe molliore effingit. Alius
ex fornicarie mulieris sermone / uerbis / forma / lūis / atq; las
cuius oculis / delicato aspectu / capilloru morbem flexibus / fūco
pictis gemis flāma fouet. Nonne quelo in pntia his uerbis
toto animo comouemini. Verū non pudet neq; erubescitis.
Naturali n̄ necessitate hi motus exorūtur. Q̄ si in ecclesia
et ab illis procul iritamentis / nostris tamen sermombus nō
nt incalescitis. Considerate quales esse par est eorū affectus.
qui in ipso sedent spectaculo. Quibus plurima licentia est: et
extra hunc honestum / reuerendūq; confessum abiecto pudore
et uident illa et audiūt. Et quid tandem aliqui fortasse impri
dentior dicet: si nature necessitas annuū ita afficit: nos non
illam arguis. Quomā q̄ auditor moueatur: naturale quidem
est. fateor: Quod aut audiūt uoluntariū. Siquidem necessa
riū est: ut qui igni appropinquat exuratur: et hoc humane
nature imbecillitas exigit. Non tamen nos natura igni ad
mouet. hoc n̄ praue et peruerse uoluntatis est. Admonēdum
igitur conleo: ne sponte n̄ra nos ipsos precipites in igne demus:
ne in profundū malitie pelagus demergamur: ne parate
diabolo flāme obnoxii cū illo in perpetuū damnemur sup
plicitū: a quo utinā liberi in ipsos abrae sinus recipiamur
gratia et benignitate domini nostri Iesu christi: cū quo pa
tri gloria simul / et spiritui sancto in secula

Inuenit hic primū fratrem suū Simōne: et dixit ei. Inue
nimus Mesiam: quod est interpretatum christus: et
adduxit eum ad Iesum. Cum a principio deus homi
nem fingeret: noluit solum esse: sed dedit ei mulieris auxili
um: et ut una cohabitarent instituit. Morat n̄ hac mutua cō
suetudine multū utriq; emolumentū prouenturū. Quid si non
ut decuit: mulier tanto usa est beneficio. Nam si rei ipsius
natura considerabitur: magna profecto in hac cōiunctione
deprehendetur utilitas: modo aliquid sapiamus: neq; in ux

mulieris p̄t

ore duntaxat et uero: sed et fratribus: si tanto ipsi munere frui
uoluerint. Vnde propheta. Ecce q̄ bonū inquit / et q̄ iucundū
habitare fratres in unū: et paulus ne eorū congregationē di-
mitteremus: admonuit. Hec est inter nos / et bestias differentia.
Hac gratia ciuitates / fora / domos excoquauimus: ut simul ui-
ueremus: non inuita tantum consuetudine / sed caritatis
uinculo. Cum n̄ indiga nobis natura ab opifice deo tributa
sit: neq; sibi sūfficiens: utilitati nostre prospectū est: ut saluet
indigentia nostra inuita consuetudine uiuaretur. Itaq; quod
alteri deest: alterius auxilio suppletur: nō aliter ac in mortali
successione diutina in mortalitatem seruamus. Longū expli-
cari esset impōtia: quātū hac inuicem interina / et sincera cō-
iunctione utilitatis proueniat. Sed aliud intendimus: cuius
gratia hec nobis dicta sunt. Andreas cū apud Iesum multa
didicisset: non abscondit thesaurū: sed ad fratrem festinauit
accepta bona q̄primū / cōmunicaturus. Sed qua gratia Ioan-
nes: quem christus sermone habuerit: non enarrauit. Vnde
cognoscere possumus: quod ideo apud christum manserint: pau-
lo ante id nobis ostensum est: et ex hodierna cōtione etiā cog-
noscere licebit. Quid n̄ frater Andreas dicit. Inuenimus mes-
siam: quod interpretatur christus. Vides q̄ cito didicit: Sinit
et persuadentis magistri sapientiam / et eorū in discendo in-
credibilem a principio diligentiam ostendit. Hoc n̄ uerbū inue-
nimus anime est maxime eius aduentū desiderantis / et cel-
tus ueniam expectantis: cuius aduentū exultans alios euan-
gelii gestiāt fieri participes. hoc fraterni animi / cognati a-
monis / sinceri est affectus officium: ut in spiritalibus q̄ dili-
gentissima curam adhibeamus: inuicem opitulemur. Au-
di Andream q̄ assertiue articuli adiectione dicat: Inuenimus
messiam. Vnū quendā christum expectabant: nihil cū alijs
cōmunicantem. Considera ab ipō principio fidelem / et homi-
notū petri animū. Cū uenit euestigio nihil moratus. Ad-
duxit eū inquit ad Iesum. Sed nemo eius damnet mini-
am in credendo facilitatem: nisi prius rem ipsam dilige-
ter intueatur. Siquidem credibile est Andream plura

persuasioni maxime accommodata narrasse. Verū euange-
 liste non nūq̃ multa breuitatis gratia pretermittunt. Prete-
 rea non dicit ei statim persuasisse: sed tantum adduxisse
 ad Iesum: ut inde totum disceret. Aderat n̄ alter discipu-
 lus doctrine particeps. Nam si Ioannes baptista tū mag-
 iste agnus dei: et qui in spiritu baptizat: certiore doctri-
 nam magro edocendam reliquit: et inde hauriri hortatus
 est: longe magis Andreas: cum suū nō esset officium:
 neq; ad tanti luminis narratione sufficeret: ad ipsū fonte
 fratrem adducere oportuit: tanto studio et alacritate: ut
 nihil eū auerteret/aut moraretur. Intuitus autem eum
 Iesus dixit. Tu es Simon filius Iona: tu uocaberis cephas:
 quod interpretatur petrus. Incipit iam reuelare diuinitatis
 mysteria: eamq; paulatim per prophetas uaperire. Hoc
 pacto et tū Nathanael egit/et tū muliere Samaritana.
 Non n̄ minus q̃ signa prophetie mouent: neq; ullū pre-
 se ferūt falsum. Nam miracula apud stultam plebē nō
 nūq̃ calumnia notantur. In belzebul inquit efficit demo-
 nia: prophetia autem nulli criminis est obnoxia. In Simo-
 ne autem et Nathanael hac doctrine uia usus est: non
 in Andrea/et philippo. Quid tandem? Quomā ille Ioannis
 habuit testimoniū non parui ad fidem momenti. Philip-
 pus uō conspectis: qui aderant: facile persuasus est. Tu es
 Simon filius Iona. Ex presenti futurū credit. Qui n̄ patrem
 nominat: constat eum futurū preuidere. et honorifice de
 eo predicat: non adulatione/ sed ueri predictione. Quod ut
 ex Samaritana constat: quā uehementer reprobendit prete-
 rita eius opera commemorans. Quāq; inquit uiros habuisti:
 et quē nūc habes: non est tuus uir. Sic et pater eius multa
 predicat idolorū arguens opinionem. Adnūtiat que uobis
 uentura sunt: et iterū adnūtiat: et saluos fecit: et non erat
 in uobis alienus: et in tota prophetia hoc meminit. hoc
 n̄ uel maxime dei opus est: quod neq; demones mutari
 possunt: q̃uius maiorem in modum ammirantur. In mi-
 raculis sub ueritatis umbra deripi possumus. predictio

futurorum immortalis dei duntaxat opus est. Quod si quando de-
mones aliquid predixerunt: stultum mentium vulgus depreperunt.
Eorum namque uaticinia postmodum falsa deprehenduntur. At qui petrus
nihil ad christi uerba respondit. Nondum enim quicquam uiderat
manifeste: sed primo didicit. Animaduerte autem: quod non omnia
que ei euentura erant: hoc primo congressu predixit. Non ap-
pellauit eum petrum. Non dixit se super eam petram edifica-
turam ecclesiam. Sed tu uocaberis rephas. Illud enim maioris erat
et potestatis/et auctoritatis. Ea christus nunc continebat humi-
lius a principio loquitur. Cum uero diuinitatem suam de-
monstrauit: maiora narrauit inquit. Et ego dico tibi. Tu
es Simon Tu uocaberis rephas: quod interpretatur Petrus:
et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Hunc petrum
appellauit. Ioannem uero filium zomari. Quia obrem. Ut osten-
dat se eundem esse: qui uetus dedit testamentum. Ipse est qui
nomina apte imponit. qui Abram Abraham/Saram Sarram
Iacob israel uocauit. Multis a natiuitate nomina imposuit: ut
Haar Sampson ut ipsius quorum meminit hesaias/et osee: Quibus-
dam quia a parentibus acceperunt appellationem: mutauit:
ut predictis/et iesu. Quos etiam antiquitus erat a rebus nomina
imponi. Quod et helias fecit. hoc autem non temere fit: sed
ut ea appellatio imponatur: que sit diuinum beneficium perpe-
tuum monumentum: et memoria per predicta nomina au-
ditorum animis imprimatur. Ita et ioanni relictus nomen
imposuit. Qui enim debebant ab ineunte etate uirtute pollere:
eis tunc indita sunt nomina. Qui uero in etate progressu profe-
cturi erat: postmodum. Sed tunc quidem uaria/ ac differentia
singuli nomen acceperunt. Nunc autem uno omnes appellamur
christiano scilicet omnium maximo/atque prestantissimo: in
quo et filii dei/et amici et corpus dicti sumus. Qua appellatione
reteris omnibus uehementius exaltari/et promptiores ad uir-
tutem complectendam fieri: nec ea quicquam indignum facere co-
nari debemus. Eodem quo christus nomine uocamur: ut pau-
lus testatur: cuius excellentiam nos intelligere oportet.
Quod si is qui principis cuiuspiam/aut alterius clari uiri

nomen sortitus est: cum id audit: timet atq; superbit: et magne
 id sibi glorie arbitrat: cuiusq; auctoritatem pro viribus serua
 re amittit: quid nobis faciendum est: qui non principis no ter
 rene alicuius potestatis: non Angeli: non Archangeli: sed ipsius
 vni regis nomine appellari dignati sumus. Non ne ita ani
 mam nostram instituemus: ut non afficiatur invidia: qui non
 to nos honore proserutus est. An ignoratis: qto cohortes regie
 et scutarij et alati eius latus stipantes eius honore habeantur:
 ita et nos proximi facti deo eo magis q; quos nunc diximus: quo cor
 pus propinquius est capiti: q; illi regibus: totis viribus conten
 damus ut christi simus: imitatores: qui inquit: vulpes cubilia
 habent: et uolatilia celi nidos struunt: filius autem hominis non
 habet: ubi inclinet caput. Hoc ego a uobis exigere possem. Graue
 fortasse et onerosum multis indebtedum. Quare hanc perfectione
 propter imbecillitatem uestram omittamus. Arbitror aut uos
 non inhiare pecunijs: Sed quemadmodum summa illam uirtute
 propter multorum imbecillitatem omitto: ita uobis a summa ma
 litia abstinendum est: ac etiam longe magis. Non accuso qui do
 mos habent: agros: pecunas: mancipia: modo ipsi bene utantur ad
 frugalitatem: et ut decet: hoc est tanq; dominus: non tanq; seruis:
 ut ea possideat: non ab ipsis possideatur. Ut utatur no abutatur.
 Xpianata in hoc est pecunie quod est: uti dicuntur
 ea uidelicet ratione ut ipsi in necessitatibus utantur: non ut serue
 mus hoc serui est. Illud domini: et uis super ipsis habentis. Non pp
 ter ea diuitias accepisti: ut terre defodias: sed distribuas liberali
 ter: quas si deus seruare uoluisset: no sane homini dedisset: sed
 terre creditas dimisisset. Veru cu uelit expendi: eas nobis largi
 tus est: ut ipsi multam comunicaremus. Qui pecunas seruat:
 non est earu dominus. Q si ut augeantur: seruas: ea profecto
 optima augendi ratio: ut in omes distribuantur. Neq; in sine
 sumptu lucrum: neq; diuitie sine larga aeffusione proueniunt.
 Cuius rei argumentum in secularibus rebus uideri licet. Si qui
 dem mercator et agricola ille pecunas: hic semina profundit.
 exercitor nauigando pecunas in multis impendit: ut deinde
 lucretur. Agricola in terram semina iaciens: assiduo se labore

exercent: ut plus inde accipiat. hic autem non tanto opus est labore.
Non naui fabricanda est: non iungendi boues: non terra aranda:
non tempestates: non aeris intemperies: non ius grandinis time-
da. Nulli fluctus: nulli scopuli offendendi. Nec nauigatio: nec
latio uia duntaxat re indiget: ut dispergantur diuitie. Reli-
qua omnia agricola ille perficiet: de quo inquit christus pa-
ter meus agricola est. Que igitur temeritas: que insania: ubi
omnia sine labore: sine periculo assequi possumus: supremos et
obscitantes persolvere. Vbi autem sudores innumeri: nauiga-
di pericula: labores: cure: et quod grauius est incertum uotum:
tanto pere inuigilare. Nolite queso nolite erga propria salutem
tanuopere desipere. Sed tot periculis contemptis ad faciliora
et lucrosiora curramus: ut futura bona consequi possimus.
Gratia et benignitate domini nostri ihesu christi: per quem
et tu quo patri gloria simul et spiritui scto nunc et semper et
in secula seculorum amen.

In crastinum autem uoluit exire in galileam. et inuenit philippum: et dicit ei Iesus. Sequere me. Erat autem philippus a bethsaida ciuitate andree et petri. Tritu-
prouerbium est: homini diligenti semper aliquid superesse. et
christus: Qui querit inquit inuenit. Quare nulla iam me admira-
tio tenet: cum philippus christum secutus sit. Andreas enim audi-
to ioanne / andrea petrus / hic nemine sed tantum christo di-
cente sequere me quipsum credidit: et secutus alijs factus est
predicator. Cucurrit enim ad nathanael. Que scripsit inquit moyses
in lege / et prophete inuenimus. Vides uiri diligentiam: ut scri-
pture memineret: ut christi aduentum expectauerit. Inue-
nire enim querentis est. In crastinum exiit in galileam: priusquam
quisquam ipsum sequeretur. Nemine uocat. Quod non temere
fecit: sed summa sapientia. Nam si nemine sua sponte prosequi
te ipse uocasset: de eorum perseverantia potuisset dubitari. Verum
cum ultro sequi elegissent: minime philippum autem sibi notiore
uocat: ut pote ut qui in galilea et natus erat et educatus. Accep-
tis igitur discipulis: alios iam uenatur: et in primis ^{va} philippum.

autem sibi notiore uocat: ut pote qui in galilea et natus erat
et educatus. Acceperis igitur discipulis: alios iam uenatur: et
in primis philippum et nathanael. Sed de hoc non tam mirum
fuit: Quandoquidem nomen ihesu in uniuersam syriam diffu-
sum erat. Illud admiratione dignum: quo pariter petrus iaco-
bus philippus potuerunt tam breui persuaderi: non ea
tantum ratione: q̄ ante signa: sed q̄ galilei erant: unde neq̄
propheta surrexit: neq̄ quicq̄ homi. Rustiori n̄ quodammodo/et
crassiori erant ingenio. Unde in hoc etiā christus suam demon-
strauit uirtutem: cum ex sterili terra tales sibi discipulos compa-
rauit. Credibile quidem est philippū et qui cū petro erant uis-
it et audire iohannis de christo testimonio eū secutos: et christi ser-
monem non parū in illis operationem. Nouerat: n̄ qui idonei fu-
turi essent discipuli. Euangelista aut̄ hoc omnia omittit. Quomā
igitur uenturus erat christus: credidit. Quod christus esset ig-
norabat: quod uel a petro uel a iohanne audierat. Oremus aut̄
eius patriam euangelista: ut intelligas: q̄ infirma mundi ele-
git deus. Inuenit philippus nathanael et dicit ei. Quē scripsit
moyses in lege et prophete inuenimus. Iesum filium ioseph a na-
zareth. Per moysen et prophetas dignū fide sermone suum
facere/et auditori persuadere animatur. Nam cū nathanael
esset in perscrutanda ueritate diligentissimus: ut et suis uer-
bis/et christi testimonio uideri licet: merito ipsum ad moysen
et prophetas philippus relegauit: ut crederet. Quē autē ioseph
filium appellat noli perturbari. Eiusmodi adhuc erat opinio.
et unde constat philippe quod ille sit. Quod das nobis signum.
Neq̄ n̄ satis est: q̄ sit affirmare. Quod m̄ signū quod mira-
culum affers. Non est tantis de rebus temere credendū. pe-
riculosum est. Dic quid tibi h̄es. Quod et andreas inquit Si
quidem ille cū suarū uirtū non esse intellexit intelligeret:
quē thesaurū/quas diuitias inuenerit: ostendere: fratre ad
quē inuenerat ducit. Ita philippus: quō hic sit ille christus.
et quō prophete eum predixerint non dicit: sed ducit ad iesū.
quē adhuc ibi ibidem conspirabatur: ut inde doceretur. et
dixit ei nathanael. A nazaret potest aliquid homi. Dicit ei

Galilee nunguam

philippus. Veni et uide. Vidit Iesus Nathanael uenientem ad se.
 et dicit de eo. Ecce uere israelita in quo dolus non est. Laudat
 Iesus et admiratur / qui dixerat. A nazareth potest aliquid boni
 esse. Quid laudat. Nomen potius accusare oportuit. Ominime.
 Non enim quoniam non crederet ita locutus est. neque accusari sed laudari
 meruit. Quamnam ratione prophetarum uerba diligentius quam phi-
 lippus considerabat. Audierat ex bethleem / et ex patria dauid
 christum uenturum. Hoc Iudei credebant. hoc prophete iam pri-
 dem his uerbis predixerat. Et tu bethleem terra iuda nequaquam
 minima es in principibus iuda. Ex te enim exiet dux qui regat
 populum meum israel. Huius prophetie memor Nathanael
 audiens eum Nazarenum perturbatur / et dubitat. ne scilicet
 prophete sermonem / philippus falleretur. Intuere queso homi-
 nis prudentiam / intuere mansuetudinem. Non dixit se de-
 ceptum neque falsa sibi narrari. neque quod propheta non ex naza-
 reth / sed ex bethleem christum uenturum didicerit. sed contra quod
 philippus dixerit persuasus obuiam tamen uenit. Ostendit
 igitur et scripturarum cognitionem / et morum simplicitatem /
 nec non uehementem christi aduentus desiderium. cum philippi
 uerba non contempserit. Norat enim philippum in patria some-
 morandam falli potuisse. et uide quod ueraciter interrogando
 non credendum inuenit. Non dixit. nihil boni fert Nazareth
 sed a Nazareth potest aliquid boni esse. Nec non et philippus
 prudenter quidem non ignoratur indignatur / non egre fert
 utpote paru credulus. sed expectat uerum. ut ad christum addu-
 cat. et ab ipso principio apostolicum gerit. Ideo christus inquit
 Ecce uere israelita. in quo dolus non est. Est pro et mendax
 israelita. sed non hic. Quippe cuius incorruptum est iudicium. nec
 ad gratiam nec ad odium quicquam loquitur. Atque Iudei rogati u-
 bi christus nasceretur. In bethleem dixerunt prophete testimo-
 nium afferentes. et in bethleem terra iuda. Verum illi antequam
 christum uiderent. de eo testati sunt. quo uiso inuidia delit-
 runt dicentes. hunc nescimus unde est. Nathanael autem in
 eadem persistit sententia. quoniam non esset a nazareth. Quomodo er-
 go prophete eum Nazarenum uocant. eo quod illuc educatus est.

A neq[ue] minima es in principibus iuda

et conuersatus. Nec se Nazarenū negauit: ne qua suspitio ori-
retur. neq; siud persuasisset: non p̄p̄ea se christum esse ostendit
set. Quid n̄ prohibebat non esse christum: q̄ uis a betleem natū.
hoc igitur omisit. Id autem in medium attulit: quod maximū
erat ad credendum argumentum: se uidelicet p̄ntem eorū
sermonem fuisse. Nam cum ille diceret: unde me nosti. Respo-
dit. Priusq; te philippus uocaret: cum esses sub ficu: audite.
Ammauerit hōmīns constantiam. Nam cum dixisset christū.
Ecce uere israelita: non intumuit laudibus: neq; n̄s obuiam
factus est: sed perscrutatur: ut de eo certi aliquid intelligat. et
adhuc tamq̄ hominem alloquitur. Iesus itaq; deus respondet.
Non n̄ e loco aliquo editiori ipsum/et eius mores et mansue-
tudinem uidisse/non e specula aliqua more hominīs eū sub
ficu obseruasse dicit. Nemo n̄ illi aderat: sed soli philippus
et Nathanael secreto in loco inuicem sermone habuerant. Id
circo inquit Euangelista: At tū uideret a longe uementem
ad se dixit. Ecce uere israelita: ut intelligatur: priusq; ap-
propinquaret philippus: ita christum locuti: ne quisq; pos-
set suspicari. Quare et temporis meminit/et loci et arboris.
Ne ab ipso nullum philippū quisq; opinaretur: si tantū eius
ad Nathanael profectiois meminisset: Verū tū dixisset: ubi
eū conuenit philippus/et tempus: certissimū se prophetam
ostendit. Neq; hoc tantum: sed etiā que inuicem locuti essent
in memoria reduxit: hoc est a Nazareth potest aliquid homi-
esse. Ex quo maxime eū sibi iocundauit: tū ex eo nō reprehē-
dit: sed laudibus prosecutus est/et admiratus. His uerbis Na-
thanael uere christum esse cognouit/ a prophetia scilicet a pre-
uidentia/ a certissima ipsius mentis perscrutatione. Deno-
strat n̄ animi eius cogitationes plane intellexisse: pre-
sertim eum que egre ferenda uidebantur: ea nō reprehē-
dit/ sed laudat. Dixit eū a philippo uocatu: nō aut quem
inuicem sermonem habuerint: neq; q̄ affuerit. Relinquit hec
eius conscientie examinanda tū nolit ipse coarguere. Quid
igitur priusq; a christo uocaretur: eum duntaxat uidit.
Nonne etiā ante insonm̄ oculo uiderat. Uiderat facie

Nemo inficias negat. Sed ita opus suum dicit. Quod dicitur ille.
Cum certissimum de christi providentia argumentum accepisset
confessus est: confessus est et primo se diligentem: deinde
consensu fidelem ostendit. Respondit enim Rabbi Tu es filius
dei. Tu es rex israel. Vides gratiam repente et Iesum am-
plexantem amicum. Tumquit ille es: quae expectamus: quae
querimus. Vides hominem stuporis / admirationis / letitiae ple-
num. Is nobis sequendus est: quibus deus filii sui cogniti-
one dare dignatus est. Gaudendum nobis est: non animo
tantum sed re ipsa. Quod autem gaudendum officium est: Cre-
dere ei: quae cognoveris. Credentium vero: cogniti parere volu-
tati. Nam si operibus nostris deum in nostra promoveamus:
quo nam pacto poterimus gaudere. Nonne videmus cum am-
icum domi quispiam accipit: quam pro se ferat letitiam: quia ala-
criter paratus sit nulli rei parere: dum hospiti re gratam
faciat. Quod si quis et non obsequeretur: neque ad eum re-
ticiendum omnia faceret: et si milles eius praemia se letam
diceret: non utique crederetur et merito sane. Re ipsa non verbo
tenus ostendenda letitia est. Venit ad nos christus. Ostenda-
mus eius adventu letitiam. Nihil quod eum perturbet: facia-
mus. Ornemur quam ingreditur domum. Hoc letantium est.
Prandium apponamus eius gustui suavitissimum. Hoc exultan-
tium est. Quale autem prandium. Ipse inquit meus tibus est: ut
faciam voluntatem eius: qui misit me. Pascamus ipsum esu-
cientem potum demus sitienti. etiam frigida aqua abste accipit.
Quippe qui amat. Amicus est: et si parva accipit: magna
sibi videntur. Tu modo leto vultu impendas. Duos obulos
non reculas. Sed tamquam magna dederit: grate accipit. Nam
cum nullius indigeat: neque necessaria ei sunt munera tua:
merito non munerum magnitudinem sed donantis volun-
tatem reputat. Ostende igitur dumtaxat re aduocantem
diligere. Omnia eius gratia moveri: adventu letari. Conside-
ra. qualis erga te fuerit quod pro te amicum posuerit: neque post
tanta in te beneficia rogare te reculas. pro christo enim predi-
camus inquit tamquam deo obsecraue pro nobis. Et quis nam

adeo insanat: ut dominum suum non amet. Hoc ego dico: nec
ignoro neminem vestrum neque verbis neque animo aliter sen-
suum Verum non verbis tantum sed et re ostendi: vult ami-
tus quid sentias. Nam si lingua dumtaxat amicum exhibe-
mus officium: sane ridiculum est: non modo apud deum
sed apud homines: nec stultum modo sed damnosum. Ver-
bis opera consentiant. Operibus confiteamur: ut ipse nos
suos profiteatur: ineffabili gratia et benignitate qui cum patre
et spiritu sancto vivit et regnat in secula.

Respondit ei Nathanael: et ait Rabbi: tu es filius dei. *omelia 21.*
Tu es rex israel. Respondit iesus et dixit ei. Quia
dixi tibi. Vidi te sub ficu: credis. Quia his iudeis.
plurimum nobis curandum est dilectissimi: et omni studio inagi-
landu: ut sacrarum scripturarum profundum inquirere possimus.
Quatuor sensum ostitantes nunquam deprehendemus. Est igitur
diligentissime inuestigandum et assidue precibus in silbe-
rium: ut vel aliqua ex parte divina mysteria assequi valea-
mus. Ecce hodierna die non parva nobis sed multe perscruta-
tionis questio proponitur. Nam cum Nathanael dixisset Ie-
sus filius dei. Respondit christus quia dixi tibi. Vidi te sub
ficu credis. Quia his iudeis. Quid hic questu dignum? Cur
petrus post tot/tantaque miracula/post talem doctrinam accep-
tam/christum dei filium confessus/at si revelatione a patre
acceperit: laudatur: Nathanael vero ante signa/ante
doctrinam idem quod petrus asserens minime: sed tamen
nihil christo dignum dixerit: maior spe trahitur. Quid nam
hoc? Quonia qui si quidem verbis et petrus et Nathanael
alii sunt: non tamen idem ambo senserunt. Sed petrus filium
dei: tamen verum deum. Nathanael tamen hominem tantum confessus
est. quod ex sequentibus constat. Addidit nam tu es rex israel *filius autem dei non modo illi:*
sed universi orbis terrarum rex est. Quod etiam inde ostendit:
quod petro nihil amplius addidit christus: sed tamen perfecto
in fide ecclesiam suam eius testimonio edificaturum pollicetur.

tus est. Nathanael autem tanquam potiori in parte deficiente: sub-
didit Amen amen dico uobis admodum iudebitis celum aper-
tum/et angelos dei ascendentes/et descendentes super filium ho-
minis. Animaduertis quo eum a terra paulatim erigit. Quo-
modo animu excitat: ne amplius simplice homine coniectetur.
Cuius angeli ministrant et super que ascendunt/et descendunt:
quo nam pacto homine esse existimabitur. Propterea cum maiora
uideret diceret angelorum ministerium addidit. Ac si diceret. Hoc
tibi magna Nathanael uisum est: propterea me regem confes-
es. Quid autem dices: cum angelos super me ascendentes et desce-
dentes uideris. Quibus uerbis suadet ut ipsum angelorum domi-
ni confiteatur. Tanquam n. super dilectissimum regis filium regim-
nistri et ascenderunt/et descenderunt. Hoc quidem passionis tempus.
Illud resurrectionis et ascensionis nec non est ante et antequam
attulerunt et ministrabant ei: cum natu annuntiauerunt: eum
laudarunt dicentes/Gloria in altissimis deo/et in terra pax:
quando ad maria uenerunt. **¶** **¶** ad Ioseph. facit autem quod se quod
sepe alias predicit. Duo predicit. Alterum iam preteritum inducit:
alterum ex hoc futurum confirmat. Illud namque manifestum erat: quante
philippi uocatione esset sub huius. Ascensus autem et descensus angelorum
primum fuerant: primum erat futurum: apud crucem uidelicet. In resurre-
ctione/in ascensione: qui et si non dum euenerint: ex preteritis tamen
facit: ut credantur. Qui uetus uirtutem iam uiderat: facilius
quo futura audit: credidit. Quid igitur Nathanael. Nihil respo-
dit. Christus autem hactenus locutus/seru ea uerba reputantur
dimisit. Noluut enim omnia simul. sed iacto in terram fertilem in
semine: ^{limit} ~~limit~~ ut germinet: ut alio in loco inquit. Simile est
regnum celorum hominibus: qui seminauit bonum semen in agro suo.
Cum autem dormiret: uenit inimicus eius et super seminauit
zizania in medio tritici: et abiit. **¶** Et die tertia Nuptie facte sunt
in Cana Galilee: et erat mater ihesu ibi. Vocatus est autem Je-
sus et discipuli eius ad nuptias. Ut iam dixit. Erat Christus
et alibi in Galilea notior. Quare uocatus nuptijs affuit. In
quibus non dignitati sue sed nostre consuluit utilitati. Quippe
qui non dedignatus est formam serui accipere. longe minus seruo

in nuptiis interesse. Qui cum publicanis et peccatoribus uersabat^r
 multo minus nuptias recusasset: non enim qui mutauerant:
 recte de eo sentiebant: neque tanquam magni quedam sed ut popu-
 larem et notum. Quod hys uerbis significat Euangelista. Et
 erat mater Iesu ibi et fratres eius. Et si dicitur quodammodo illa
 et fratres ita et Iesum uocauerunt. Et deficiente uino dicit ma-
 ter Iesu ad eum. Vinum non habent. Dignum hoc in loco quod sit uel:
 unde in ventre mentem matri uenerit: magni aliquid de
 filio coertari. Nullum enim adhuc signum fecerat. Hoc fuit mag-
 nificum signum Iesus in cana galilee. Quisquis diceret: non ideo
 nec hoc argumentum: quod primum signum fuerit: quoniam addidit sit
 in cana galilee: ac si diceret non omnino primum: sed eorum que illic
 fecerat: ad hoc respondebimus quod superius inquit Ioannes. Ego ne-
 sciebam eum: sed ut manifestetur Israel: propterea ueni ego in
 aqua baptisantis. Nam si antea miracula fecisset: non indignum
 israel: qui ipsum manifestaret. Vir enim factus miraculorum multi-
 tudine non iudeis modo sed et syris et longinquiora gentibus
 cognitus est tribus annis duntaxat: imo ne tribus quidem sed
 quod primum nomen eius in omnes diffusum est. Qui igitur tam bre-
 uia miracula clariuit: longe magis a prima infantia: si ea fecisset:
 fuisset enim maiori admirationi utpote puerus quam uir: neque tam cito in
 obscuro latuisset. Sed nihil a pueris operatus est. Vinum duntaxat
 Lucas testatur: quod annorum duodecim sedisset in templo medius
 doctorum et audiens et interrogans: fuisse quod summe omnibus admi-
 rationi. Nec immerito a teneris annis Iesus a miraculis ab-
 stinuit. Arbitrati essent se prestigia uidere. Nam si annorum
 accessu et etate maturo multi id suspicari sunt: quod de puero
 credidissent: preterea maturius eum propter inuidiam crucifi-
 xissent: et generatio eius non fuisset credula. Unde igitur matri
 uenit in mentem aliquid magni excoitare de filio: quam fe-
 stari iam coeperat et Ioannis testimonio et ex his que discipuli
 predixerat: et ante omnia ipsa natiuitas et que eo tempore auenerat:
 maxima de puero opinionem concitauit. Audiebat enim magis
 omnia de puero et coleuabat ea in corde suo. Sed quid antea nihil
 eiusmodi dixit. Quia ut dixi iam manifestationis tempus adie-

tabat. Antea n. tū tanq̃ ex medio uulgo aliquis conuersatus esset.
nihil adhuc tale mater uisa fuerat. Verū tū Joanne ad perhiben-
dū de eo testimoniū uenisse audisset: et discipulos iam uideret
cepit audere. Et deficiente uino dicit. Vinū nō habent. Optabat n.
ut iam hominū gratiam contingeret: et ipa clarior filij gratia
efficeretur: et fortasse aliquo humano afficiebatur affectu: quē
admodū et fratres eius: tū dixerunt. Ostende te ipsum mūdo.
cupidi eius miraculis sibi famam comparare. Idcirco asperius
respondit. Quid mihi et tibi mulier. Non dū uenit hora. Nam
q̃ matre reuereretur: testatur lucas. Q̃ subditus erat parentibus
et hic euangelista. Quātam passionis tempore et matris rē
habuerit. Vbi n. parentes nihil diuina impedi-^{rent} mysteria:
nihil offenderent. Equū et necessariū erat filio parere: neq̃ negare
sine magno periculo potuisset. Contra siq̃ intempestiuū: et qd̃
spiritualibus esset impedimēto perisisset. Idcirco et in hoc loco ita
respondit: et alibi. Quēst mater mea et fratres mei? Siq̃dem nō
adhuc debitam de ipso opīnionē habebant. Sed more matrē
maria iure/om̃a filio ^{le} p̃recepta cōsebat: cū taq̃ dominum
colere/et reuereri liceret. Ideo in hūc modū respondit. Consi-
dera. q̃ indignū erat uniuerso adstante populo/et ad eū et eū
doctrina audiendam suspensio/illam nō mediū accedente pub-
licam impedire utilitatem: et de priuatis rebus habere ser-
mone: et extra eiusmodi cōtione euotare. Inquit igit̃. Quē
mater mea/et fratres mei. Non q̃ matre cōfeneret: absit: sed
ut maxime utilitati cōsuleret: neq̃ occasione daret: ut quib̃
^{ipso} de ipso abiectum aliquid cōiectaretur. Nam si aliorū cura habe-
bat: et digna se opīnionē illos imbuerē moliebatur: longe ma-
gis id in matre curasset. Cū n. consentaneū sit/maria utpote
matrem priores sibi partes uenditasse: ideo matre uenisse nū-
tiantibus ita fudit. Neq̃ aliter ipsam ex humili ad illa altitu-
dine erexisset: si semper tanq̃ a filio honorari existimasset: et
nō tanq̃ dominū habuisset. Nam gr̃a et hoc in loco inquit. Quid
mihi et tibi mulier. Aliā preterea causa afferri potest nō miñ
necessaria. Ne qua suspitio oriretur. Ab indigentibus n. nō ama-
re id querēdū erat. Quid tandem. Qm̃ que familiariū p̃ab̃

dam eius familiaritatem / consuetudineq; per obedientia totu
lerunt. hinc intelligimus fide semper nobis opus esse: et uita
que uirtutibus luceat: hoc diuturnat nos saluos facere poterit.
Quante n. cognati eius admirationi fuerunt: tu ne eoru qde
nomina teneamus. Apoloru aut et uita / et nomina ubiq; terrarum
decantantur. Nolimus igitur ob terrena nobilitate in superbi
am efferri. Tu et longa progenitoru / et qd clarissimoru serie
numeremus: eoru uirtutes superare contendamus: scientes
alioru nobis opera non modo in futuro iudicio profutura:
ueru grauignos condemnatura cum optimoru parentu libe
et domesticis exemplis eruditi nihil proficerim. Hoc ideo in
pntia dico: quonia multi gentiliu ad fidem et religionem chri
stiana a nobis hortati / ad cognatos progenitores suos cofugi
unt et familiares suos cofugiunt: qd fideles et christi fue
rint assertores. Quid ad te miser / et infelix: hoc te magis con
demnat. Quonia tot progenitoru / tot familiaru exa ad ueri
tatem coplectendam te adducere no potuerunt. Alij fideles qde
sed uite nulla cura adhibentes tu ad uirtute hortantur: idem
in suam adducunt excusatione. Qd pater auus atauus pietate
maxime coluerunt. Id te accusat: qd ex talium uiroru semine
ns te indignu prestiteris. Audi prophetam ad Iudeos loquentem.
Seruiuit israhel in muliere: et in muliere seruatus est. Audi
Christum. Abam pater uester exultauit: ut uideret diem meum.
Vidit et gaudus est. Ita semper bona progenitoru opera no
modo nulli ad laudem / sed ad reme longe quide grauig
eis ascribit. his igitur animaduertis / nostris iporu operib;
salute consequi totis uiribus amittamur ne spe nostra fru
strati / cum demu intelligamus: cum nulla nobis poeniten
tie erit utilitas. In inferno n. inquit quis cofuebitur tibi.
Quaobrem in hac uita flagitioru nos poeniteat: ut sempuer
na bona consequamur. Gratia et benignitate domini nostri
Iesu christi per que et tu quo patri gloria simul et spui sancto
nunc et semper / et in secula seculoru Amen.

Quid mihi et tibi mulier: non dū uenit hora mea. m. 15. 21.
 Laboriosum sane est oratione habere. Quod et paulus
 his uerbis testatur. Qui bene proficiunt presbiteri: dupli-
 honore digni habeantur: maxime qui laborant in uerbo et
 doctrina. Verū uos et leuare hūc laborem / et grauiore facere
 potestis. Nam si omnem oratione nostram neglexeritis: uel
 etiā nō neglectam retinē nō impleueritis laboriosū profe-
 cto nobis erit eo q̄ incassum laborauerimus. Si aut atten-
 tione prestabitis diligentem: et re ipsa audita exequemini:
 nullus nos labor grauiabit: fructus n̄ qui ex laboribz repa-
 tur: nō s̄m̄t quicq̄ graue / aut onerosum uideri. Quāobrem
 si animū nostrū excitare / et promptiore in dicendo redde-
 re placet: quē fructū faciamus ostendite ut letis inspectis
 segetibus / prouentus spe allecti utilitatis magnitudinem
 reputantes non laboremus. Neq; in parua nobis hodie-
 na die proponitur questio. Nā cū mater dixisset: unū nō
 habent: respondit christus. Quid mihi et tibi mulier: Non
 dū uenit hora mea. Et licet ita responderit: maternis tam
 uotis obtemperauit: hec nulla ex pte minor est questio: q̄
 superior. De qua nō inmerito sit dubitandum. Cum igit ip̄m:
 qui miraculū operatus est: inuocantes ad huius loci expōsi-
 tionē uideamus ueniāmus. Neq; hoc fatū in loco dictū est.
 Non dū uenit hora mea: sed et alias. Nā cū capere ipsam
 iudei non possent: inquit euangelista. Nondū uenerat ho-
 ra eius: et iterū nemo misit mltū manū: quia nondū ue-
 nerat hora eius: et iterū uenit hora clarifica filiū tuum.
 Quid nā ista significant: Idcirco plures in eandē sententia
 textus adduximus: ut una omnibus solutio afferatur. Que igit
 ea est? Nulli temporū necessitati christus subiectus est: nec ob
 temporis obseruationē nō dū hora suam uenisse dicebat: qm̄
 ne temporū opifex / et auctor seculorū t̄p̄a obseruaret: osten-
 dit ut omnia debito tempore nō simul opari. Quomā inordi-
 nata quēdā solutio fuisset: nisi oportune omnia transgisset:
 simulq; generationē / resurrectionē / iudiciū m̄sciisset. Con-
 sidera queso. oportuit facere creaturā: nō uniuersam simul

non virum et mulierem uno condidit momento. Oportuit
morti damnatum et resurrectum in humanum genus. Multum
inter utrumque absuit. Sic non opus fuit. Oportuit dari legem. sed
non simul et gratiam. sed utrumque debitis dispensari temporibus.
Nulli igitur christus subest temporum necessitati: sed ipse tempo-
ribus ordine imposuit. Quoniam auctor eorum est. Quare hoc in
loco inquit. Nondum venit hora mea. hoc est nondum cognitus
sum. Neque enim ipsum quicumque preter Andream et philippum sequeba-
tur: neque hi vere adhuc ipsum cognoscebant: non mater non
fratres (Siquid post multa miracula magister euangelista. Neque
fratres eius credebant in eum) Nemo qui nuptijs ad-
esset. Quippe qui si cognovissent: sine dubio ad eum in suis
confugissent necessitatibus. Propterea inquit. Nondum venit
hora mea: id est nondum cognitus sum personis: nondum sciunt
vinum deesse. Sine id primum intelligant. Satis non est. quod sola
referas mater es. et suspiciosum miraculum faceres. Oportet
indigentes rogent: non quod hoc ipse indigam: sed ut miraculum
universis appareat. Quippe egerum cum beneficium accipiunt:
plurimum habent gratiam. Qui non indigent non inde eam intelli-
gunt. Cur autem cum non dum hora suam venisse dixerit: imple-
vit tamen matris voluntatem: maxime quidem: ut contradic-
tibus et temporum momentis eum subiectis existimantibus palam
non rectam eorum sententiam ostenderet. Nam si temporum subin-
retur: quo pacto mature id fecisset: preterea ut matri ho-
nore exhiberet: nec omnino matri tot personis totum maxime
reter. Neve impotentie argueretur: et non maria ad filium
ministros duxit. Siquidem cum Chananeae dixisset christus.
Non est bonum sumere panem filiorum et dare canibus: dedit
tamen minima eius sedulitate per motus. Atque etiam dixerat: non
sum missus nisi ad oves: que perierunt domus israel: et
tamen liberauit. Ex quo admonemur: quod etiam beneficio indig-
ni assidua efflagitatione eodignum efficiamur. Idcirco mater
et expectavit: et palam ministros accersivit: ut a pluribus roga-
retur et addatur. Quodcumque dixerit vobis facite. Norat non
esse imbecillitatis excusationem: sed ne falli quodam temere

id suscipere uideretur. Quāobrem ministros adduxit. Erat
autem ibi lapidie idrie sex posite secundū purificationē Iude
orū: capientes singule metretas binas uel ternas. Dicit eis
Ihesus. Implete hydrias aqua et impleuerunt eas usq; ad su
mum: et dixit eis Ihesus. haurite nūc et ferte architriclino.
et tulerunt. Non temere dictum est ab euangelista secundū
purificationē Iudeorū: sed nequīs infidelū suspicari posset
aliquo crassiore uīno fortasse crassiore uīno in eis infidete
dem mīsa aqua liquidissimū uīnū effectū. Quare illa pti
cula s̄m purificationē Iudeorū. nūq̄ in hīs uīnū fuisse of
tendit. Nam cū paletima mopia aquarū laboret: Rari n
illie fontes scaturiūt: hydrie ille aque semp plene serua
bantur: ne si quādo mudi herent: longius flumina pe
tenda esset: sed prope purgarentur. Sed quā nā gratia
anteq̄ impleuerunt: nō ferit mirandū: quod longe fuisse
admirabilius. Siquidē aliud est subiecte materie qualita
tem mutare: aliud ipsam s̄bam ex nihilo facere. hoc pro
fecto mirabilis: nō tamen ita credibile: et qd tam facile
potuisset multitudinē persuaderi. har grā miraculorū nō
nūq̄ magnitudinē cōsulto minuit: ut facilius crederet.
Sed cur ip̄e hydrias aqua nō impleuit: deinde i uīnū uer
tit. Sed ministris splendās mādauit. Ipsam eandē ob
causam. Ut miraculi ipsos testes heret: qui aquā hausisset.
Ne qua fraus/ neq̄ prestigiū putaretur. Nam si cōtumatio
res fuissent ad credendū: potuisset ministri testimoniū
perhibere se aquā hausisse: et hydrias impleuisse. Accedit
ad hoc: qd hereticorū dogmata metrlam pululātia prop?
hoc euertuntur. Nam cū sint nō nulli: qui alterū mudi
opificem: que uident opera: rēdidisse asseueret: horū q̄q;
in sāmā cōhibens plura facit miracula ex subiectis s̄stan
tijs. Itā si deo cōtrariū opifex fuisset: nō utiq; alienis uis
esset christus ad proprie uirtutis demonstrationē. Hoc aut
miraculo manifeste ostendit: se eū esse: qui vmeas irrigat:
pluuia per uitis radicem i uīnū uertit: cū quod in plata
longiori tēporis spatio efficitur: id repente in nuptijs

operatus est. Cum autem impleverent hydrias inquit, haurite
nunc et ferte architriclino: et tulerunt. Ut autem gustavit architri-
clinus aqua uinum factum: et non sciebat unde esset: ministri autem
sciebant: qui hauerant: uocat sponsum architriclinus: et dicit
ei. Omnis homo primum bonum uinum ponit: et cum inebriati fue-
rint: tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti uinum bonum
usque adhuc. Rursus hoc in loco non nulli calumniantur: hunc
ebriosorum fuisse conuentum de gustu differetium: Corruptis homines
moribus: nec idoneos: qui miraculum iudicaret: utpote qui non ui-
derunt aqua: an uinum esset. Siquidem ipse architriclinus inquit: cum
inebriati fuissent: maxime hoc ridiculum. Verum hanc ipsorum suspiti-
onem tollit euangelista. Non enim conuiuias inquit de miraculo tulisse
sententiam: sed architriclinum: qui sobrius nihil adhuc gustauerat: et
non nemo ignorat huiusmodi in conuiuijs munera maxime sobrijs:
et reuerentibus demandari: quorum solus officium est: ut debito ordi-
ne: et apparatu omnia dispenent. Idcirco sobrium uinum in miracu-
li testimonium adduxit. Non enim dixit christus: recubentibus mi-
cerent: sed ferverent architriclino. Ut autem gustavit architriclinus
aqua uinum factum: et non sciebat unde esset: ministri autem sciebant: uoc-
sponsum architriclinus: et quia namque gratia non uocauit ministros. Ita
non miraculum manifestum fuisse: quoniam neque ipse christus manifestum
fecit: sed lente et pedetentim miraculorum suorum uirtute cognos-
ci uoluit. Ad hoc si ministri tunc id narrassent: nemo eis credidisset:
sed infamie potius arbitrati essent: cum de hominis opinione omni
humili: et abiecto id perhiberent testimonium. Sed re ipsa cognoue-
runt. Neque enim qui sibi ipsis non crederet: alij fuissent credituri: pro-
pterea non omnibus reuelauit miraculum sed maxime idoneis. Certe
omne cognitione in posterum reseruauit: ut post aliorum signorum cer-
titudine hoc etiam crederetur. Siquid in filii reguli curatione osten-
dit euangelista hoc manifestum patuisse. Hanc enim maxime gratia
regulus christi uocauit: quod illud signum audierat. Quod his uerbis
significatur. Venit Iesus in cana galilee: ubi fecit aqua uinum:
neque simpliciter uinum: sed optimum. Eiusmodi enim christi miracula:
ut quaeque natura perfecta sunt: longe pulchriora: melioraque
reddantur. Ita et alia. Distortum membrum: quia sana ualido redde-

bat. Quia aut uinum et uinum optimum esset factum: non ministris tantum
 sed et sponsus et architriclinus perhibere testimonium. Quia christo
 factum fuerit: ministri quoque aquam haurierat. Itaque quod uis tunc oculis
 tantum esset miraculum: non tamen diutius sileo poterat. Sic mul-
 tos et necessarios testes sibi in posterum ascriuit: et sane credibile est
 solum non prorsus in his siluisse. Verum euangelista exposito mira-
 culo ad magis necessaria properat. Necessarium namque erat: ut aqua
 uinum et uinum bonum factum sciretur: non aliter ^{quid} architriclino spon-
 suserit. Multa et signa prius obscura progressu temporis mani-
 festata sunt ab his: qui ea a principio uiderunt. Tunc Iesus uinum
 ex aqua fecit: tunc etiam in pueris lasciuas et infirmos hominum
 uoluntates mutare non desinit. Sunt enim plerique hominum in aqua
 meliores frigidi: fluentes semper mutabiles. huiusmodi homines ad
 dominum adducendi sunt: ut eorum uoluntates in uinum similitudine
 transferat: ne amplius labantur: sed preteritorum ^{dolore} ~~laborem~~ compuncti
 sibi et proximo letitie efficiantur auctores. Sed qui non sunt hi frigidi:
 Qui fluxis pueris uite rebus incubunt: qui non contemptis huius seculi
 delitijs glorie: potentie diuitiarum sunt amatores. Hec non omnia flux-
 a et caduca sunt: et nullam consistentiam: que in preceptis semper scelerum
 impetu deferuntur. Siquidem qui hodie diues est: cras erit pauper. Qui
 hodie in curru pre-cones: litoribusque et apparitoribus comitatus ma-
 gistratum gerit: postmodum non nunquam trahere intruduntur: et uelit noluit
 alijs relinquit omnia. Qui in delicijs uitam agit: qui diuitijs dissoluitur:
 et pene trapula uitae dissipat: ne una quidem die potest in eadem sarietate
 permanere: sed concerto cibo: iterum ad id compellitur: nihil a torrente
 differens. Nam que admodum in ea prior fluxus alio super incubente
 urgetur: ita et nos alio post alium cibo indigemus. Huius est omnis huius
 seculi rerum natura: ut que sortita est: retinere nunquam possit: sed semper
 fluant: semper trahantur. In delicijs autem et diuitijs non solum fluxus:
 sed difficultates multe et mala deprehenduntur. Illa namque sarietas in
 corporis robur: in animi minuit fortitudinem. Neque ita fluuium
 fluctum uis ripas excedere et conuellere solet: ut delitiae lasciuiaque
 bona ualitudinem: et uires omnes facile subtrahit. Quasi medicos per-
 contaberis: omnem prope morborum causas inde ortas inuenies. Vilis
 enim et tenuis et simplex mensa bone ualitudinis mater est. Ita eam

medici appellarunt: et nō ad facietatem crapulari sanitatem
 medici appellarunt et sanitatis parentem. Contra facietate mor-
 borū ipa medicina arte mirabilū dixerūt. Qd pspiciū est. Sigde
 pedum/capitis oculorū manūū egritudines/paralysis/hydropeis/
 hictoria/febres longe et acute/et plures id genū morbi mima crapu-
 la contrahuntur. Neq; n uacat impntia omēs enumerare: qui nō
 ex modico/et temperato uicto uictu/sed uoracitate/et crapula nige-
 nerantur. Qsi uis/amim quoq; morbos hūc prouenientes intellige.
 Quarta/lactantia/bilis/delidia/luxuria/omēs demq; mōmētia hūc
 ducit origine. Nec secus ac alim amine in modias mensis/et torbellius
 subtracte luxuriat. perstrimga et dolores/anxietatesq; quibus quise
 hō addixerūt. afficiūtur. Omēs quide enūare nō possum. In summa
 breui totū explicabo. Variā namq; et preciosa illa mensa nūq; aude
 nūq; cū uoluptate fruūtur. Vt n tenuis mensa bone ualitudinis: ita
 et uoluptatis mater est. Crapula ut morborū/ ita salidij et fons est
 et radix. Vbi n facietas/ ibi auuiditas esse nullo pacto pot. Vbi nulla
 auuiditas: quo pacto ibi uoluptas erit. Propterea nō tm prudentia
 et ualitudie prospera prestare diuitibus pauperes uidem; sed et letitia.
 Quibus manifeste cogitis ebrietate delirialq; fugiam; nō i mēsis
 modo: sed quēcūq; in rebus secularibus capiuntur: ea omia spirita-
 liū uoluptate mutemus et secūdu propheta delectare in dño: et da-
 bi tibi petitiones cordis tui: ut pntib; et futuris bonis perficiamur.
 Gratia et benignitate dñi nrī ihesu christi: p quē et cū quo patri glā
 et spū scō in secula

Hoc fecit inuicem signorū Iesus in Cana galilee. plurimū nos
 diabolus urget: plurimū nostre miseria salutē. Inuigiladu
 igitur est: et cōtra illius impetus unūquēq; se omi ex parte
 premunire oportet. Nam uel minimo aditu/ uia sibi q̄ latissimam
 patefacit. paulatim iures accipit. Q si qua nobis salutis nrē cura ē:
 ne minima quidem mre cū nobis preualere pmittam; ne mox i
 maioribus preualeat. Summe nāq; amētie est: ut cū ille tātopere aiari
 nrāu perditionē inuigilet: nos cōtra p nrā iporū salute nō eandē
 adhibeam; diligentia. Hūc ego nō temere impntia sermone aggre-
 ssus sum. Timeo ne i medio etiā tptō aliqui hic lupo delutēat: non
 preuisus a nobis: et misidij suis/et nrā delictū ouis aliq; a grege det-

XVIII

hac contione aberrans diripiatur. Nam si eius vulnera sensu de-
 prebenderentur: si corpus offenderetur non sane esset difficile eius
 infidias prauere. Verū cū aīa inuisibilis inuisibiles plagas accipiat
 summa nobis opus est uigilantia: ut unusquisq; seipm̄ probeat. Ne
 mo n̄ nouit hominē: ut spūs hominis: q; in ipō est oratio omib;
 in mediū propōitur cōmūnis indigentibus medicina. Vnūquē
 q; auditorū: qd ad mortū suū facit: accipere oportet. Nescio q; egrotet
 que bene ualeat. Idcirco de omnibus loquor affectibus: ut sibi quisq; ac-
 comodatam medicinā inueniat. Nūc in auaritiā: nūc in delicias
 nūc in luxuriā inuehāmur. Rursum uirtutes laudam. Timeo n̄
 ne qm̄ uni nobis morbo uacatibus aliq; quo magis laboretis medici-
 nā nō adhibeā. Si unus hic esset: nō tā necessariū ducēm multipli-
 cem habere sermonē. Sed in tanta contione plurimos esse affectus
 credibile est. Quāobrem nō immerito hac uermur orationis uari-
 etate: quē omēs diffusa quo quisq; indigeat: inueniet. Hanc grā
 et scriptura uaria est/et uaria loquitur: cū ni omēm homi na-
 turā/cōditionēq; diffunditur. In qua omēs reperiri affectū nō
 est: licet nō omēs in singulis. his nos purgati summa cū attenti-
 one: que nobis hodie proposita sunt: audiam. Hoc inq; fecit in
 iherosolimis. Iesus in canā galilee. Dixim; nuper quosdā dicē
 non fuisse hoc in iherosolimis: qm̄ additū sit in canā galilee: sed
 in iherosolimis: que illic facta sunt. Ego hoc nō cōtenda. Illud affirmo
 post baptisma christi miracula facere coepisse: ante nullū. hoc
 siue aliud primum fuerit post baptisma nō ad mōm̄ quēlibet neces-
 sariū ducim;. Et manifestauit gloriā suā. Quo nā pacto. Non in
 multi affuerūt: sed ministri tui/Architecti inq; sponsus. Quo inq;
 pacto manifestauit gloriā suā: ex parte/et licet nō tūc secus
 tamē temporibus manifestauit: cū omēs id miraculū essent audi-
 turi. hactenq; nāq; predicatur neq; uspiam latet. Nam quod i illa die
 nō omēs scuerunt: ex sequētib; cōstat. Sigdem cū dixerūt manifesta-
 uit gloriā suā: addidit et crediderūt in eū discipuli eius: qui etiā
 antea admirati eū fuerant. Vides ne tūc signa maxie fuisse notia:
 qm̄ idonei essent discipuli/et presto ad miracula accipiēda. Facili-
 ter n̄ credituri erāt: quorū predicatione et testimonio uniuersus or-
 bis secutis temporibus in christū credidit: et quonā modo sine mi-
 raculis/ eius quisq; habuisset cōgnitiōē. Doctrina prophetia

miracula sufficientia fuerunt: que omni animos irrepere. Itaque
iam anima familiarior magis ydonea facta est: que signis et
miraculis moueretur. Quare sepe euangeliste nihil operum Christi
dicunt: quoniam potius ad id accipiendum non essent idonei. Post
hoc descendit in Capharnaum ipse et mater eius et fratres et discipuli
eius et ibi manserunt non multis diebus. Quanta gratia cum matre
abijt in Capharnaum: neque enim illic ulla fecit miracula: neque moles
recte de ipso sentiebant: sed multis flagitijs laborabant: ut ipse
Christus ostendit. Et in Capharnaum usque ad cetum elata usque in infer-
num defereris. Quoniam ut mihi uidetur: cum paulo post esset hieroso-
lyma ascensurus: ante Capharnaum petijt: ne quocumque fratres secum
et matrem traheret. Parum igitur illi gratia matris commorari: uerum
miracula aggreditur. Propterea magis: quod non multo post ascendit hie-
rosolyma paucis itaque ante pascha diebus baptizatus uenit hieroso-
lyma: ubi rem mira aggressus est. Venit in templum et uidentes
oues/boues/columbas et numularios sedentes eiecit. Alii eu-
angelista eum dicentem meminit. Nolite facere domum patris mei spe-
luncam latronum. Hic autem magis Domum negotiationis non quod uiu-
tem discordent: sed quod his eos eiecerit non eodem tempore. Sed hoc in
operum suorum initio. Illud iam passionis tempore appropinquante.
Quare uehementiori castigazione usus latronum speluncam appella-
uit. Nunc in ipso principio remissius agit. Ex quo uersile est illud
iterum factum. Preterea questum dignum est: quia gratia adeo Christo
hic indignatus est: et maxime cum alijs iniurijs contumelijsque affec-
tus Samaritanorum et demon habens appellatus nihil tale fecerit.
Nunc non contentus flagello/uerbis in eum meos mouebatur. Contra-
tur Iudei qui in collatis beneficijs Christum accusabant et persequabantur:
cum credibile esset tam acriter castigazione grauius exardescere: equo
animos tulerunt. Nulla enim in eum contumelia usi sunt. Sed quod signum
inquit ostendis nobis: quia hoc facis animaduertis inuidiam
incredibilem. Et quo ratione pacto in alios collata beneficia magis
eos irritabant. Sed cum spelunca latronum ab his ceptum fieri di-
xit: ostendit: que uidebantur a furto rapina auaritia et alienis
calamitatibus coparata: cum autem domum emutationis negotiationis
impudentes eos in negotiando significat. Sed quia gratia hoc se-
cit: Cum morbos esset sabbato curaturus: et alia facturus:

que illis transgressio legis uidebatur: ne dei contemptor et pa-
tri contrarius exultimaretur: id fecit ut eorum tolleretur suspitōne.
Non enim par erat: ut qui pro templi honore tantā ostendisset indigna-
tionē: ab eius domino alienū animū haberet. Sufficientes
sane erant superiores anni: quibus legi paruierat: quod eius erga legi-
latorem reuerentiā ostenderent: quod non preuaricaretur. Atqui
tū credibile esset: superiore uita aut obliuionē mandatam
aut incognita utpote in paupere et uili rasa educati: et tū uilibus
conuersati: ita in omni frequentia prope diem festum: tū multi con-
currerent: hoc tū facit experimētū. Neque tū illos euerit: sed euer-
tit mentes: disperfit argentū: ut illi secū reputaret: quod se pro do-
mus honore periculis exponeret: eius dominū minime contem-
neret. Neque simulationē in ipso quispiā poterat coniectari: tū
non uet uerbo tenuis monuisset: sed periculis et contumeliis in medi-
um uulgi: et cerdonū furorē se obiecit: rem minime contem-
nendam. Hoc sane non simulantis: sed nihil pro diuinū templi ho-
nore reculantis officiū fuit. har grā operi uerba consenserūt. Non
enim dixit domū sanctam: sed patris mei. patre appellat. Neque uidei
indignantur. Simpliciter namque patre acceperunt. Cum autem in
posterū expressius se illi equalem ostendit. Tū exacerbatī sunt.
Quid igitur illi. Quod signū ostendis nobis: quia hoc facis. Osima
dementia. Quoniam signo opus erat tū malefacta corripere: et
dei domū tanta purgaret ignominia. Zelus ille pro domo dei
honore maximū fuit uirtutis signū. Ad bonū aduerterunt. Re-
cordati namque sunt discipuli eius tū: quia scriptū est Zelus domus
tue comedit me. Illi autē prophetie non meminerūt: sed signū
querebant. Dolebant turpe lucrū auferri: et ut eū ab incepto
auerterent: ad miraculū trahere arripuerunt. Ideo a signis ab-
strahūt: ut anteā tū ictū peterent. Responderat enim. Generatio ma-
la et adultera signū querit: et signū non dabitur ei: nisi signū Ione
prophete. Sed tū quidē manifestius / nūc latentius / ob mīmā
eorū stultitiam. Neque enim quod primū non petentibus signū dederat:
petentibus negasset: nisi praua et fraudulenta eorū mēte cognō-
uisset. Intellige queso quid statim rogauerit: Intellige malitie
plena percontationē. Consentaneū erat: ut christus eam curam
susciperet et tante domus ignominia remoueretur. Illi autē ac-

rulant: et uendere sibi licet contendunt: et neq; a uendendo desi-
 stendum nisi signu ostenderet. Quid ad hec christus: Soluite mgt
 templu hoc: et in tribus diebus excitabo illud. Multa tunc obscura ad eos
 illos locutus est: que ad implenda prophetia erat futura clarissima:
 ut nō tōngit. Nam tū surrexisset mgt a mortuis recordati sunt dis-
 cipuli eius quia hoc dicebat de corpore suo: et crediderūt scripture/
 et s̄mōm quē dixit. Iesus: his uerbis alij dubitabant: alij responde-
 runt. Quadraginta et sex annis edificatū ē est templū hoc: et in tribus
 diebus excitabis illud. Secunda templi edificatione meminere.
 Prima nāq; uiginti annis absoluta est. Sed qua grā dubitantes
 nō apuit se templū carnis sue appellare: Euangelista id interp-
 tat. Christus tacuit. Quia mgt grā ē qm̄ ipsius uerbis fide nō
 adhibuissent. Q; si discipuli nō erant idonei: qui ea audirent:
 multo minus turbe. Ingt n̄ cum surrexisset a mortuis tū recorda-
 ti sunt: et crediderūt sermōni et scripture. Duo nāq; eis proponeba-
 tur. alterū resurrectio/alterū longe maius an deus in ipso esset.
 Vtrūq; his uerbis significauit. Soluite templū hoc et in tribus diebus
 excitabo illud. Quod et paulus nō parū esse diuinitatis signū
 ostendens mgt. Qui predestinatus est filius dei in uirtute secundū
 spūm sanctificationis et resurrectione mortuorum ihesu christi.
 Quare et hic et alibi sepe nūc hoc signū in mediū affert: Cum ex-
 altauerit mgt filiū hominis: tū cognoscetis quia ego sum. et ite-
 rū nō dabitur uobis signū nisi signū iōne prophete: et hic iterū
 In tribus diebus excitabo illud. Qm̄ hoc uel maxime argumēto
 se non esse pūm hominē/et morte sibi subesse/et eius uim et bel-
 lum grauissimū mox soluturū ostendebat. Idcirco mgt tūc sa-
 tis p̄ne ut deū/et dei filiū dilectissimū ad paternā uolūntatem
 et uolūntatem hoc fecisse. Quid tandē non dixit quib; signis a pe-
 gottatione mala abstinere oporteret: sed daturū promisit: qm̄
 id eos magis irritasset: hoc autē magis exterruit. At illi nihil
 responderūt. tū id incredibile uideretur: et prouari ut impos-
 sibile neglexerūt. Q; si sane mētis fuisset: qd tūc incredibile uisu
 erat: post tot signa/et miracula profecto facere querē/et prouari
 debuissent: ut eā solueret dubitationē. Sed stulti aut eius
 uerbis aures nō adhibebant: aut iniqua interpretatione depra-
 uabant. Propterea christus obscure ad eos locutus est. Et aut

quando
 1 Tunc quando uidetur in resurrex-
 tione orbe terrarū ad me nūc hūc
 s̄mōm

hoc in loco quæsitum dignum. Quia discipuli christum a mortuis resur-
recturum ignorabant. Quia adhuc spiritali gratia indigni erant: id-
circo cum frequenter eis christus resurrectionem prædixisset: nihil tamen
manifeste intellexerunt sed quid id esset: inuicem percontabantur.
Videbatur enim haud quaquam credibile: quod seipsum posset aliquis suscitare
et ita suscitare. Nec alia ob causam petrus reprehensus est: quod quod
cum nihil de resurrectione ^{sciret} inquit: Absit a te dñe. Neque christus
ante rem ipsam hoc manifeste discipulis reuelauit: ne scilicet a
principio tam rei maxime incredibili diffusi perturbarentur. Neque
enim adhuc plane norant: quis esset. opus festis namque operibus ne-
mo non credit credidisset: solo autem uerbo non ita fides prestari
assolet. Hæc tamen obscure primum locutus: cum re ipsa fidem con-
firmavit: tunc et uerbis prudentiam et tantam spiritus gratiam infudit:
ut repente omnia ad se traheret. Ille uobis commemorabit magis omnia.
Nam si uno diuturno uespere pudore abiecto discipuli fugientes
christum negarunt: minime superioris temporis operum et uerborum
essent recordati: nisi spiritus sancti gratia supne affatim accepissent.
Quod si aspici inquit quispiam audatur erant: quod oportuit ut chri-
stum id prius communicare presertim cum non intelligerent. Quia
non docuit eos spiritus: sed christi doctrina in memoria reduxit.
Quod non parum in eius gloria cessit. Spiritus itaque gratie infusio
tam larga tam exuberans a dei gratia ortu habuit. Inde suarum uir-
tute donum consecuti sunt. Vite enim honestate atque sapientia effulxerunt:
magnos subierunt labores: et penam contempserunt uitam nullius
eam momenti arbitrati. Hæc super omnes elati tamquam aquile leues
alte uolantes operibus suis in ipsum celum euaserunt. Hæc ineffabi-
lem spiritus sancti gratiam consecuti sunt. Hos et nos dilectissimum imi-
temur: neque extinguiamus lampadas: sed elemosina clariores
reddamus. Huius ignis lux ita seruetur. In uasa olei dum hæc uita
uiuimus: colligamus. Quod nobis neque post hanc migrationem am-
plius: neque nisi per manus pauperum colligere permittitur. Colligamus
magis. Abiude si cum sponso ingredi uolumus. Semper minus excludemur.
Impossibile enim impossibile magis est: et si innumera faciamus bona
sine elemosina celestis regni uel uestibulum quidem attingere. Quia
obrem multa in pauperes utendum est liberalitate: ut arcanis
et ineffabilibus illis fruamur bonis: que ut omnes consequamur.

Gratia et benignitate dñi nři ihesu christi: cū quo patri gloria si-
mul: et spū sancto nūc et semper in secula

Quā autē esset hierosolimis in pascha in die festo multi cre-
diderunt in nomine eius. Christi temporibus alij in erro-
re perstabant: alij ueritate oppugnabant. Nonnulli eā com-
pleri paulo post deserebant: hos christus seminibus comparauit:
radices tantū in superficie diffundentibus: que q̄p̄mū arescūt.
hos nobis euangelista in prophetia significat. Cū esset hierosoli-
mis in pascha in die festo multi crediderūt in nōie eius uidētes
signa que faciebat. Ipse autē iesus nō credebat semetipsum eis.
eo q̄ ^{ipse} tempore nō sset eos. firmiores erat discipuli nō signorū
tantū gratia: sed doctrine ihesu secuti. Qui trassiori erat inge-
nio signis trahebantur: acutiori uero prophetis: et doctrina:
quibus qui crediderat: signis dem magis confirmabantur. hos
christus beatos appellauit: beati qui nō uiderūt et crediderūt.
Q̄ autē hi nō uere nō crederet: ex sequentibus ostendit. Ipse n̄ n̄gt
iesus nō credebat se ipm eis. Quare? eo q̄ ip̄e nō sset omēs: et
quā ei opus nō erat: ut quis testimoniu p̄hiberet de homine.
Ipse n̄ sciebat: quid esset in homine. hoc est nō curabat extērio-
ra uerba. Qui in p̄os animos ingreditur: qui in humanas cogi-
tationes irrupit: qui eorū seruire mox refrigerescere cognoscebat:
neq̄ ac si perfecti essent discipuli: eis fidebat: nec artanorū do-
ctrina tanq̄ fidelibus credebat. humanorū autē cordū cognitio:
solius dei est: qui ea formauit. Tu n̄ inquit cognoscis corda solg.
Non opus erat iesu testibus q̄deas: quas formarat: mentes cog-
noscendas. Morat igitur eorū infirmitati non credendū. ho-
mines n̄ utpote q̄ neq̄ p̄ntia: neq̄ futura intelligunt: cum
fraudentis et instabilibus se peniū res suas sine suspitione
cōtiant. Christus autē abscondita cordū manifeste intueba-
tur. Tales multi sunt his q̄p̄ t̄p̄ibus: qui sibi fidei nomē uēdi-
cant. facile ad credēdū adiudicentur adducuntur. his neq̄ nūc
christus fidit: plurima occulit: et quēadmodū nos nō eodē mō
amitis nomine: et re credim⁹: ita neq̄ deus. Audi qd discipulis
ducat. Non iam uos dico seruos. Vos amici mei estis. Unde et
quāobre? Quia quāq̄ audiui a patre nota feci uobis. hac grā
nulla iudeis ne petentibus quidem signa ostendebat. Qm̄ temp

prandi gratia p̄contabantur. Nōne et nūc quoq; signorū
 petitiō temptantiū est. Sunt sane et hac nostra etate qui que-
 rant. Quare et nūc signa nō sūnt. Si fidelis es: ut oportet: si
 christū diligis ut diligendus est: nō indiges signis. Signa nō
 incredulis dantur. Cur igitur inquis iudeis nō data sunt? Sūt
 nāq; maxime. Qsi petentes aliqñ nō acceperūt: ideo factū est:
 qm̄ nō ut ab incredulitate desisterent: ea q̄rebat: sed ut magis
 malitiā suā obdurecerent. Et erat homo ex phariseis Nicodemus
 nōne p̄m̄ceps iudeorū. hic uenit ad Iesum nocte. hic in euange-
 lice narrationis progressu christo opitulatur. Dicit n. lex nr̄a
 nō iudicat quēq; nisi prius audiat ab eo et cognoscat: qd̄ faciat.
 Aduersus hūc iudei indignati dicebant. Interroga et uide
 qd̄ proph̄a ex galilea nō surrexit: hic etiā post passionē multū
 diligētē in sepulturā domini corporis adhibuisse phibet.
 Venit n. inquit et Nicodemus nō qui uenerat ad Iesum
 nocte p̄m̄u ferens mixturā mirre: et aloes quasi libras
 centū. hic nūc afficiebatur qd̄ christo: non tamen ut oportebat:
 neq; quo debebat aīo: sed adhuc iudicia imbecillitate detine-
 batur. Ideo nocte uenit: quia interdiū formidabat. Sed clemen-
 tissim⁹ deus neq; tam frigidū affectum pepulit: neq; obiurga-
 uit: neq; indignū suā duxit doctrina: sed multa cū mansueti-
 dine eū alloquitur: et arcana apit. obscure quidē: apit tñ. Quip-
 pe qui longe magis ueniā dignū existimauit: q̄ qui malitiā p̄con-
 tabantur. Illi n. nullo pacto poterant excusari. hic et si reprehēsiō
 n. non tante tamen erat obnoxius. Quomō igit⁹ euangelista nihil
 tale de Nicodemo dixit: quēadmodū alibi. Q ex p̄m̄cipib⁹ multi
 crediderūt in eum. propter iudeos aut nō cōfitebantur: ne ex
 tra synagogā fierent. Quia id totū ex nocturna p̄fectione sig-
 nificauit. Quid ergo inquit. Rabi scimus quid a deo uenisti. Ne-
 mo n. potest hec signa facere quētu facis: nisi fuerit deus cū
 eo. Adhuc humi uertitur Nicodemus. Adhuc humana de chri-
 sto habet sententiā: et taq; de propheta loquitur: nihil altū pro-
 pter signa coniectatus. Scimus inquit qd̄ a deo uenisti magister.
 Quid ergo noctu uenis et clanculū ad eū qui diuina loquitur: qd̄
 a deo uenit. Quid non aperte profiteris. Sed hoc neq; dicit: neq;
 reprehendit Iesus. Calamū n. cōtritum nō confringes inquit

capitulum 17

3

11

et Annū ardentem non extinguas. Non dicit magis: neque clama-
bit: et iterū nō ueni ut iudicē mundiciā / sed ut saluū faciam.
Nemo potest heret signa facere: que tu facis: nisi fuerit deus cū eo.
Adhuc secundū hereticos loquitur: qui dixerunt christum
in operibus suis alteriū indiguisse auxil. Quid ad hoc christus?
Considera queso humilitate mercedibilem. Noluī dūcē se nullū
egere auxilio: omnia suapte facere potestate: esse dei dilectissi-
mū filiū / et eiusdem qua pater potencie: eo qd difficile creditū
uidebatur. Quod n. semper dixi: et nūc aures dīcā: cure erat tri-
sto a principio nō tñ quāsi esset ostendere / qd ut crederetur
nihil contra patris facere uoluntate. Ideoq; uerbis sepe nūc hu-
milioribus locutus est: re autē qd posset ostendit miracula uir-
tute sicma opatus est. Volo magis purgare. Talitha surge. Ex-
tende manū. Dimittit tibi peccata tua. Tace obmutescite tolle
grabatū tuū / et uade in domū tuam. Tibi dico malū demo-
niū exi ab hoc fiat tibi ut uis. Siquis uobis aliquid dixerit: di-
cite quia dñs his opus habet est. hodie merū eris in patulo.
Audistis quia dictū est antiquis: non occides: Ego autē dico
uobis: quia omnis qui irascitur fratri suo: reus erit iudicio.
Venite post me et facia uos fieri piscatores homī. Si r. omni
euangelio scīmā eius deprehendim in rebus auctatem et
quo nā pacto et quispiā credidisset: nisi secundū iusta res sine
asserite essent. potuisset inania derideri precepta. Verū cū re
eueniret. etiā mutis silentiū imposuit. Ex solis r. uerbis lu-
dei ut erat impudentes: stulticia eius arguere potuissent. Quā-
obrem hoc in loco Nicodemū alloquens nihil alitū attingit:
sed obscure ex humili ad supna erigit: admonetq; sibi ipsi
sufficientem ad faciendā miracula. perfectū n. ipm genuit
pater nullū indigentem / nullius rei humilis aut abiecte
participem. Sed uideam: quō hoc cōfirmet. perfectū n.
ipm genuit. Dixerat Nicodemus. Rabbi scim qd quia a deo ue-
nisti magister: et qd nemo potest facere: que tu facis: nisi fue-
rit deus cū eo. Existimauit se magnū aliquid dixisse. Quid
christus? Ut ostenderet nō dū uere cognitiōis uelutbulum
attigisse: sed ex regiam aberrare / et ipm et genū eadē esset
sententia: respondit Amē amē dico tibi: nisi quis natus.

fuerit denuo: non potest uidere regnū dei. hoc est nisi iterū nascā
 ris: et uera inuarias doctrina: longe a regio dei aberras. Sed ob
 scure dixit: et ut equiori animo toleraret: nō apte ad ipm sermo
 nē uertit: sed indefinito utitur uerbo. Nisi quis renatus fuerit:
 tantū nō dices siue tu siue quis alius talem de me habet opin
 onem: in regnū non recipietur. Quasi hac ratioē dixisset: ni
 hil sane ad propositū id responset. hoc si iudei audissent: nisi
 sient profecto: et abiissent. Nicodemus autē et in hoc discen
 di studiū prese tulit. et propterea obscure aliqui loquitur christū:
 ut audientes attentiores reddat. Siquide clarū et manifestū
 uerbū fugit: nō nūq̄ auditorē: obscurū autē etiā diligentē
 efficit. Sententia autē est: nisi gemtus fueris denuo: hoc est
 nisi spiritus per regenerationis lauacriū particeps efficiaris:
 nō poteris uerā de me opinione cōspere. Ista tua nō spirita
 lis: sed animalis opinio est. Non tamen hīs uerbis usus est. Nolu
 it prolixiis et cogitationem sua loquente perterrere. Sed ad
 maiorū cogitationem sine suspitione erigit. Nisi quis renatus
 fuerit denuo. Denuo hoc in loco alij e celo/alij iterū exponūt.
 Quippe q̄ non ita nascitur: nō potest uidere regnū dei. Reg
 nū dei seipsum significat: ostendens non esse id tm̄ qd uidet:
 sed alijs oculis opus esse: ut uideatur. Ad hec Nicodemus Ni
 codemus. Quomō inquit potest homo nasci: tū sit senex? Hab
 bi eū appellas: et a deo uenisse dūis: et eius uerba nō intelligis:
 Eo etiā uerbo uteris: qd multā affert perturbatione. Ea r̄ par
 ticula quomō nō multū credentū: sed adhuc terrena sapiē
 tium est. Nam et Sarra propterea risit: quia quomō parere
 posset cogitauit. Et alij multi hoc uerbo fide exacerunt: heretici
 quoq̄ hūc in sua perstant opinione. Alij quide quomō natus est
 christus: alij quomodo carnem accepit interrogant: et mētis
 sue imbecillitati mensam illā et ineffabilem subiūnt sbam.
 Que ipfortuna curiositas sapiētibus fugienda est. Neq̄ n̄ qui
 quomō p̄contantur: id scient: et a uera exident fide. propterea
 Nicodemus tū dubitaret modū inquit. Id r̄ sibi dūq̄ intelli
 gebat. perturbatur et rem nō intelligit. Nam tū ad christū
 tanq̄ ad hominē uenisset: audiret q̄ ab hominē longe maiora:
 et que nemo unq̄ audierat: pr̄mū ad id mentem erigit tali

gme tam prestingitur: neq; pstat in fide rei difficultate huc
illuc distractus. Ideo nō posse id fieri asserit. Inde aptius sibi de-
clarari rogat. Nunq; pot inquit in uentre matris sue iterato
introire/et renasci? Animaduertat quo nā pacto qui humanis
rōmbus spiritalia admiscet: ridicula loquitur: et delirat fāq;
ebrius: quotiens diutiorū sensū pscrutatur: neq; eū accipit.
Audiuit generationē sed spiritalem nō intellexit. sed ad
carnis traxit uilitatem/et tā admirabile et profunda doctri-
nā naturali necessitati cōglutinauit. Diliramēta et ridicu-
las proponit dubitationes. Idcirco paulus mgt q; aiālis homo
non suscipit ea que spūs sunt. Verū Nicodemus chrltū reue-
renter alloquitur. Non intellexit: que diceret: et īpossibile id
arbitratur. Hoc tamē cōtinet. Duo dubitationē fatiebat et
generatio talis et regnū. Neq; n. regnū nōm auditū erat a
iudeis unq; neq; huiū generatio. prīmū aut priore ptem
aggreditur: que max eus mētem inuenerat. Nos aut nō hōz
ignorari diuina mysteria pscrutari caueam; neq; rerum
humanarū necessitate illa agi existinem; Sed pietate sūma
omnā intelligam; scripturis fide adhibeam; Curiosus nāq;
et mīnūs retū diuinarū pscrutator: nihil proficit. nihil/
nihil inuenit pret̄ ultimū suppliū. Audis natū chrltū.
Crede. Quomodo. noli disquirere. Neq; prop̄ hoc tollas gnatio-
nem. quod ultime stultit̄e est. Nā si Nicodemus gnatione nō
illa ineffabili: sed hac que a gratia puenit audita: qm nihil
magis aīo cōcepit. sed terrenis tantū mibet: tenebris per-
fusus est: quāto i; digni suppliū: qui admiranda ita/et omēm
supante ratione/et intellectu tanto studio querūm uestigat
pscrutantur. Nihil n. tam obscuris obduatur tenebris q;
humana cogitatio: que omnia ad terrā reducat: nec patitur
relictis lumen attripere. Vilissima profto: et ad lutū omnia refe-
rens. Ideo supna nobis aqua opus est: ut abluti/et q̄tū fieri
possit nūdi: cetū petam; et celestibus mibuam; disciplinīs.
hoc aut et animi bonitate/et uite rectitudine assequimur. Neq;
n. nitempestiua inuestigatione diutaxat/ sed corruptis quoq;
moribus humana mens in tenebris uersatur. Quare paul;
ad Corintheos mgt. Lacuobis potiū dedi nō escam. Nondū n.

poteratis. Sed ne nunc quidem potestis. Adhuc enim carnales estis. Cum sit inter nos zelus et contentio: non ne carnales estis: et ad hebreos et alibi frequenter habet malorum eleganti cum paulum afferente quibus uidere poterit. Anima enim affectibus simplicitate nequit profecto aliquid magni: aut generosum intueri. sed tam lippitudine quadam perturbata in tenebris uersatur. Omentis igitur oculos: tam grauissimo morbo liberemus. Illuminemus. Nolimus inter spinas semine iacere. Quoniam hec spinarum copia hostis: et si iacemus. Sepenunio auctus christum patris uite sollicitudines aduerti fraudes/spinas appellasse. et merito sane. Nam quicquidmodi spinae steriles sunt: ita et diuitie. Quicquidmodi ille: qui tangit: lacrimat: ita habet cupiditas. Quicquidmodi facile igni comprehenditur. et odio habetur agricolis: ita huius seculi negotia. Postremo ut inter spinas fere uipere/scorpij delitescant: ita in fraudibus diuitiarum. Verum non dilectissime spiritus sancti igne et spinas consumamus: et bestias effugemus: ut agricole agrum purgatum reddamus. Inde spiritualibus aquis irrigemus. plantemus oliuam fructiferam. plantam utique inuisibilem et semper uirentem: que illuminat: que nutrit: que bonum facit ualitudine. hec elemosine sunt officina: que tamquam signaculum est tui possidentibus. hec planta ne morte quate areseat: sed semper uiret: mentem illuminat: animi uires nutrit: ac etiam robustiores efficit. habet si perpetuo amplectemur: fidenter et sponte adire: et thalamum ingredi poterimus: cuius utinam omnes fiamus participes. Gratia et benignitate domini nostri Iesu christi: cum quo patri gloria simul: et spiritui sancto nunc et semper et in secula seculorum.

Respondit Iesus Amen amen dico tibi: Qui si quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire in regnum dei. pueri singulis diebus ad magnum proficiunt et doctri-
nam accipiunt: et accepta recitant nunquam uacantes ut scientie possessione adipiscantur. Interdum noctes diebus uigilant. et ad hoc per-
radunt: et fluxis rebus sepenunio illos cogitis. Nos autem a uobis: qui perfectiori estis etate: non tantum exigimus: quantum uos a liberis uestris. Non enim singulis diebus: sed duobus tantum et eorum breui eorum parte

ut uos labore leuemus hortamur: orationi nre aures adhibea-
tis. Adher et paulatim uobis scripturaru dca decerpim: ut faci-
le accipere in mentis uestre thesauris recondere memorie ma-
dare: mandata alijs diligenter rapon exponere possitis. Quod pro-
fecto assequemini: mhi per qua somnolenti / et desidie dediti / et
puerulis longe hebetiores sitis. Accipiat is igitur dilectissim: q
hesternia conuone sequitur. hesitabat Nicodemus: et de huius
seculi gnatione christu locutu arbitratu: impossibile mgt sene-
nasci denuo. Animaduerte nuc quo ueru christus qua gnatio-
nem dicat: manifestus ostendit: difficilem quide ei qui secundu
anima tantu percontabatur: potentem tamen a terrene cogi-
tationis humilitate erigere auditorem. Quid ergo dicit. Nisi
quis renatus fuerit ex aqua et spu sancto no potest introire in
regnu dei. Tu impossibile dicis. Ego ta necessariu: ut atr quis
saluus esse non possit. Quippe qui maxime necessaria sunt:
ea etia facilia fecit deus. Terrena et secundu carne gnatio ex
puluu est: ideo recondita sunt ei celestia. Quid n tpe terre-
ru celo. Spiritus celestes nobis portas pfacile apit. intelligis
quot uestru in tenebris suis: exhorrescite gemite formidolose
mine sunt / formidolosa sma. Non pot inquit: q no renatus fue-
rit ex aqua et spu introire in regnu celoru. Non ita sentiebat
Nicodemus. Nihil n peius est / q humanis rationib9 spiritalia
subicere. Hoc illu impedit: ne quid magnu / nequid profundum
contemplaretur. Ideo nos fideles appellamur: ut humanaru co-
gitationei uilitate contempta / ad fidei altitudme euadamus. et
que nos manent bonoru cognitione hauriam9. Quod si Nicode-
mus intellexisset. Qua ut abduceretur sententia: qua dicit gene-
rationem: christus ostendit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et
spu sancto: no potest introire in regnu dei. Voluit eu mims per-
terrere. et ad credendum allicere: ne impossibile arbitraretur.
et ut carnalis gnationis opinione tolleretur. Alia mgt Nicodeme
gnatione dico. Quid ad terra deuolueris: Quid hac natu subis
necessitati: Alius partus hic / et excellentior. Nihil cu terrens contat.
Nimine tm her generatio fouemr. Ne longe differt comune regre
consuetudine. Aliu partu induco: quo homines renasci uolo. Aliu

1 no tunc impossibile dicitur

generationis modum afferre formauit ex terra et aqua. Non uile
 uas euasit: sed deterius factum est. Non amplius aqua et tra
 fingendum est: sed aqua et spu. Quid quis interroget quid ex aqua:
 rursus ego illi: quid ex terra? Quid lutum in alia transiit mate
 riam? Quid unius speciei subiectu (terra n. sola erat) uaria et diuer
 sa effinxit. Unde ossa nervi/arterie uene: inde membrana/et ua
 sa organica: unde epar/splen/cor unde cutis sanguis flegma/cole
 ra: Unde tot operationes/tot colores. Nec n. in terre sunt neq. luti.
 Quomodo terra r. accepto semine germinat? Caro acceptu corrumpit.
 Quomodo terra comilla nutrit? Caro n. nutritur? Terra collecta
 aqua uinu facit? Caro id sepenit acceptu in aqua uertitur. Unde
 igitur Caro ex terra est: cu contraria terre operatione ondit? Sane
 ratione inuenire no possumus: fide sola possumus. Quidque quotidie
 uidemus et tangimus: fide indigent: quatenus magis arcana illa/et
 spiritalia. Nam quemadmodum terra maiata immobilis diuina uolu
 tate ad tanta miracula producta uires accepit: ita a spu/et sen
 sibili aqua omnia hec admirabilia/et humana excedentia cogita
 tione facile exoritur. Moli igitur: quoniam hec no uides diffide.
 Neq. n. anima uides: tam anima esse/et ea te habere: et aliquid
 preter corpus esse no dubitas. Veru christus no hoc: sed alio exple
 Nicodemu allicit. Siquide aia incorporea est. Nicodemus uero
 crassioribus adhuc cogitationibus uersabatur. oredu igitur addu
 xit exple: q. no ad solidi corporis natura/neq. ad incorporea ascen
 dit: hoc est uenti imperius et prmu ab aqua orditur: que te uiuor
 est q. terra: crassior q. uetus. Quemadmodu n. in principio elemetu
 terra subiecta est: totu aut opificis dei fuit: ita hoc in loco eleme
 tum aqua subicitur: ueritatem totu spiritalis est gratie. et tuc qd
 in anima uiuentem factus est homo: nuc in spm uiuificata. Veru
 magna est dria. Anima n. iura aliu non dat: sps aut p se no
 modu uiuit: sed alijs uita largitur. Ita mortuos suscitauit apostoli.
 et tuc quide post facta creatura homo formatus est. hic aut tota
 Siquidem ante noua creatura homo formatus est nouus homo cre
 atus et primus nascitur. et tuc mundus transfiguratur. et quemadmodu
 a principio totu formauit: ita nuc totu creat. et tuc faciamus in
 quit ei adiutoriū hic minime. Quippe qui sps sancti gratiam at

Non nutrit

5

1. p. 6

capit: nulla alia re indiget. Qui in christi corpore perficitur: quoniam
alio ei opus est auxilio. Tunc ad dei imagine fecit hominem. Nunc deo
deo familiare reddidit. Tunc pulces et feras hominibus subiectos fecit:
Nunc supra celos nostrum propagavit imperium. Tunc paradisi meolam
constituit: nunc celum aperuit. Tunc sextadie factus est. Nunc prima et
ipso principio una cum luce. Ex quibus omnibus constat: quod ad aliam me-
liorem et nullum finem habituram vitam hoc efficiebantur. prima igitur for-
matio ex terra: hoc est Ade. Altera ex eius latere mulieris uidelicet:
Tercia ex semine: ut Abel. Verum nulla harum quod et qua fiant ratione: asse-
qui possumus: quamquam crassiora sint. Quoniam igitur pacto de intellectu-
ali per bat baptismi generatione et tam admirabili partu ratione
red demus: que longe altiora sunt et subtiliora. Nam et angeli quia
fuerunt: tam menarrabilis operis modum minime enumerare possent.
Affuerunt diuinitati iudicant: nihil tamen operati sunt: sed pater factus
et filius et spiritus sanctus. pareamus igitur diuine sententie: que sensu
ipso uisus certior est. Visus in seipso fallitur. Illa minime. Nam cum
omnia quecumque sunt: deus effecerit: dignus sane est: cui fides adhibea-
tur: cum de suo quicquam asserit opinatio. Que nam igitur diuina sententia
est: Quod generatio est res perfecta. Quod si quis quomodo percontabitur:
silentium ei diuino imponas testimonio: quod maxima est et certissima
demonstratio. Si iterum rogabit: qua ratione aqua abluimur: rogemus
rursus et nos: cur uniuersa terra principium in hominis formatione
pertulit. Nam quod sine terra homo fieri potuisset: neminem dubium est.
Sed inquiet quod spiritus a terra corpus habuisse / ab aqua autem nihil. Verum in
hoc re aqua non parum confert. Quod obrem noli curiosius muestigare.
Nam quod per necessaria sit aqua uel inde perspicuum est. quod cum aqua
spiritus inspirasset: in hoc tamen non quieuit apertius. sed ad aque neces-
sitate ostendenda ait. Nunquam aqua quis prohibere potest: ut non bap-
tizentur hi. qui spiritum sanctum acceperunt. sicut et nos. Que nam aperum
ergo aque necessitas. Iam absconditum ^{vobis} ~~nostrum~~ mysterium aperui. Quod
et alia nunc uero ex omnibus unum exposuisse sufficiat. primum diuina
in hoc consumatur in dicitur sepultura / mortificatio resurrectio / uita
et hec simul omnia. In aqua ut scilicet in sepulchro caput immergentibus:
uetus homo sepelitur: emergentibus nouus resurgit. Inde ut facile
nobis est immergi et emer sos respirare: ita deo uetere sepelire ho-

mine/ et nouum induere. preterea hic pater/ et filius et spiritus sancti
 uirtutem. hec omnia implere intelligis. Quod ne coniectura a me
 sed uero sensu dictum intelligas: audi paulum. Consepulti inquit su-
 mus cum illo per baptismum et iterum. Noster uetus homo simul cruci-
 fixus est: et item coplantati facti sumus similitudini mortis huius.
 Non solum autem baptismus cruci dicitur: sed et cruci baptismus. baptismus
 enim quod ego baptizo magis baptizabimini: et baptismus habeo baptizare
 quod uos nescitis. Nam quae admodum facile baptizamur/ et emergimus:
 ita ipse moriens: cum uoluit resurrexit. Immo longe facilius: quam
 rudium diuinum mysterium dispensatione in sepulchro iacuerit. cum igi-
 tantis mysterijs nos deus dignatus sit: uita dono consentanea exhi-
 beamus: uita magis optima. Quod si non adhuc digni estis: totis uiribus
 contendite: ut digni efficiamini: ut fiamus omnes unum corpus: ut
 simus fratres. Donec enim dissentiemus: siue patre quis habeat/ siue
 filium siue fratrem: nemo sane uera deuotus inuenitur/ spirituali
 propinquitate ablata. Quid enim utilitatis luxi corporis coniunctio
 nisi coniungatur a spiritu? Quid nobis terrena confert cognatio: si
 in caelis sumus alieni? Alienus est cathecumina fidei. Non habet
 idem patriam/ non eandem ciuitatem/ non eundem parentem/ non
 uictum non uestitum/ non mensam non domum: nihil commune. et in
 terrena cathecumini/ caelestia fidelis sunt. huius christus rex est: illi
 autem peccator et dyabolus. huius rex christus est: illi corruptor/
 et rursus huius uestis timentia opera. Illi autem angelorum dominus. huius
 terra illi caelum patria. Itaque cum nihil communemur: que cum illis no-
 bis cognatio? Sed eandem matrem habemus. Eadem partu nati
 sumus. Nihil hoc ad uerissime cognationis operationem. Studeamus
 superne ciuitatis ciues fieri: quousque ab ea peregrinamur. Oportet
 ueterem repatriamus patriam. Neque enim paruis rebus periculamur. Nam
 si inopia et repetita mors quod absit nos muaderet: et celestium re-
 gnare hic magisteri inuigaremus. Nihil nobis minus huius seculi bo-
 na ad salutem proficeret: qui nos ^{perpetua} uermis uenenosus/ ignis in-
 extinguiibilis/ et tenebrae manear in dissolubiles. Sed absit ut auditor
 meorum quicquam eo damnetur supplicio. quod euitabimus: si sanctis
 dignati mysterijs/ aurum argentum lapides pretiosos super fundamento
 secundum apostolum edificabimus. hoc pacto hic emigrantes diuites appa-

propinquitate

rebimur: si pecunias non hic relinquemus: sed per pauperum manus
 ad perpetuos transferemus thesauros: si xpo mutabimur: cui mul-
 ta debemus non quidem pecunias: sed peccata. Mutuemur itaque
 pecunias: ut uenia accipiamus peccatorum. Ipse n. est qui iudicat. No-
 limus eum despiciere in hoc seculo esurientem: ut in futuro nos nu-
 triat. hic eum uestimento opiamus: ne suo nos auxilio nudos
 destituat. Si ei potum dederimus: non dicemus tui diuite. Quotela-
 zarum: ut intingat extremum digiti sui in aqua ut refrigeret lingua
 meam. Si hic domum hospitem accipiemus: multa nobis in regno
 suo habitacula preparabit. Si in carcere intrusum uisitabimus:
 ipse nos uinculis liberabit. Si peregrinum colligemus: nos celestis
 regni peregrinos non despiciet: sed supne ciuitatis principes faciet. Si
 infirmo opera prestabimus: q. primum nostras curabit infirmita-
 tes. parua igitur saltem exhibeamus ut pro piis maxima accipi-
 amus: maxima meremur: dum tempus est seminare: ut metamus
 anteq. hiemps adueniat: dum mare nauigare potest: dum huius ne-
 gotiationis sumus domini. Sed quando erit hiemps? Quia magnus
 ille et tremendus dies adueniet. Tunc non amplius mare hoc
 spatiosum: et imensum nauigare nobis licebit. Mori namq. preses
 her uita comparatur. Nunc serendi tempus est. tunc messis: et pueri.
 Qui non sementis tempore: sed in messe seminaret: est sane ridiculus.
 Semetis nunc tempus. Non igitur nunc colligendum: sed dispergendum.
 Dispergamus ut colligamus: congregemus: non congregemus ut messe
 amittamus. hoc n. ut dixi tempus ad serendum nos uocat: ut distri-
 buamus non colligamus: erogemus non recondamus. Nolimus tem-
 pestiuum tempus coterminare: sed ubertim semen iaciamus: nec ul-
 la ex parte nostris parcamus facultatibus: ut multiplicet deus in
 nos remunerationem liberalitate q. experiamur. Gra et benigni-
 tate domini nostri Iesu christi per quem et cum quo patri gloria simul et
 spiritui sancto in secula

Quod natum est ex carne caro est: et quod natum est ex spiritu spiritus omelia 26
 est. Quia magis nos mysteris dignatus est unigenitus dei
 filius: magis inq. et diuinus: non qualia nos accipere: s.
 qualia ipsum exhibere decet. Nam si merita nostra reputabimus

non modo munere nullo / sed supposito digni sumus. Sed non hor-
 respiciens benignus deus: non modo nos supposito liberauit sed
 et uita multo prior potiore largitus est. Alii nobis mundum
 alia condidit creatura. Si qua in christo est magis: noua est
 creatura. Que tamen. Audi ipsum: Nisi quis renatus fuerit ex aqua
 et spiritu sancto: non potest introire in regnum dei. Terra exaceramus:
 haud digni: quibus hic habitationem concederet: in celum nos tam
 extulit. principio infidos nos deprehendit: et maiora largitus est.
 Ab uno ligno non abstinimus: et supernas delicias impartitus est.
 In paradiso permanere non potuimus: et celos nobis aperuit. Non
 merito igitur paulus. O altitudo magis diuinitatum sapientie et scientie
 dei. Non amplius mater: non emens: non somni: neque concubitus:
 non amplexus: nouum iam nature nostre mixtur opificium a spiritu sancto:
 et aqua. Aqua autem accepta est: partus gemitu facti. Quod non est
 matris embriom: hoc et fidei aqua. Siquidem in aqua fingitur
 et formatur. Nam primum dictum est: producat aque reptile anime
 uiuentis. Ex quo autem iordanis aluuium ingressus est christus: non
 amplius reptilia animarum uiuentium: sed animas rationales: et
 spirituales aqua producit: et quod desole dictum est. Tangit sponsus pro-
 cedens de thalamo suo: hoc longe magis de fidelibus impropria
 dici potest. opulento namque quam ille clariore diffundunt radios. At quod
 in matrice formatur: tempore indiget: quod in aqua minime:
 sed momento omnia perficitur. Siquidem ubi cuncta uita est: et
 a corporea corruptione principium accipitur: omnia mora temporis
 generantur. Ea namque natura corporis est: ut tempore perfectione sua
 accipiat. Sed non ita in spiritualibus. Quid tandem quam perfecta
 ab ipso principio opera sua facit spiritus. Sed cum Nicodemus his
 uerbis perturbaretur: uide quomodo et christus tanti mysterii arcana a-
 perit. Quod natum est ex carne caro est: et quod natum est ex spiritu spi-
 ritus est. Ab omnibus eum: que sensu percipiuntur: abducit: neque
 finit corporeis oculis mysteria perscrutari. Non disputamus de
 carne magis Nicodeme sed de spiritu. et euestigio hoc uerbo ad superna
 eum erigit: nequid sensu subiectum perquirat: cum res oculis spiritum
 nemo possit intueri. Noli arbitrari quod carnem spiritum pariat.
 Quo ergo dixerit quispia christi caro parata est: Non a spiritu tantum

sed ex carne. Quod paulus significat. factū ex muliere. factum
sub lege. Spūs illam formauit nō in ex nihilo (quod nō opus fuisse
matrice) sed ex carne uirginali. Quoniam autē pacto factū sit. expli-
care nō possum. sed factū est: nequis a nra natura partū illam
alienū putaret. Nam cū etiā sic nō nulli huius gnationi nō credat.
nisi uirginalis carnis particeps fuisset: nō q̄ impiam prolapsi es-
sent opinione. Quod natū est est ex spū spūs est. Anima duentis
spūs dignitatem: Dei nāq̄ opus efficiens apparet. Supius nāq̄.
Ex deo natos nūc ex spū. Quod natū est ex spū spūs est magis. hoc
est qui natus est ex spū spiritalis est. Natiuitate autē hoc in loco nō
secundu substantiā sed honorem et gratia intelligit. Q̄ si filius hoc
pacto natus est. qd in eo q̄ in ceteris hoībus qui ita nati sunt exel-
lentius inuenitur. Quia est unigenitus. et nō ego ex deo natus sum.
sed nō ex eius substantia. Q̄ si neq̄ ipse quid differt a nobis. fortal-
se autē hoc pacto spū minor inuenitur. Nam huiusmodi gnatio ex
spūs gratia facta est. Nunq̄ igitur sit filius spūs indiget aux.
Hec iudaica fuit doctrina. Cum ergo dixisset christus. Qui natus
est ex spū spūs est. et hīs uerbis etiā perturbaretur Nicodemus
rursum ad sensibile exm descendit. Ne mireris magis quā dixi tibi:
oportet uos nasci denuo. Spūs ubi uult spirat. hoc uerbu op̄eris
eius uerbi perturbationem significat. perturbatur nō quod nō
intelligebat. Qui natus est ex spū spūs est. quā p̄tula ab omī eū
corpore christus abduerat. Quāob̄ ad id. quod magis de corpe
comunicat: non tamen corporee trāsitudinē oīo subiectū est.
descendit: pura incorporea omittit: que ille capere nō poterat. In-
uenit igitur meū quoddam inter corpus et incorporeum. hoc
est uerbi impetu. hic eū excitat: cū inquit uocem eius audis: sed
nescis: unde ueniat aut quo uadat. Q̄ autē dicit: ubi uult spirat: nō loq-
tur. ac si uoluntate aliqua sentitur uentus. sed libentē eius a natura im-
petum significat. Quod est scripture ita etiā de manibus loqui: que
admodū cū inquit uoluntati creatura subiecta est uolens. Signifi-
cat igitur non posse contineri. et quācūq̄ uult diffundi. neq̄ posse
prohiberi: quin huc illuc feratur. et uocem eius audis: hoc ē somnū.
Sed nescis unde ueniat aut quo uadat. Ita uenit n̄s qui spū ge-
nerantur. hec conclusio est. Nam si huius inquit spūs: que auditus

ammi

sensu accipis/ et tactu impetu intelligis: ne uia quidem nosti.
 Quomodo pacto diuini spiritus operatione perscrutaberis: preterea
 ubi uult spirat: ad paracleti potentia ostendenda dixit. Nam si
 uentum nemo cohibet: quin: quo uult: feratur: pro magis spiritus
 operationem nulle ^{naturae} leges nulli corporee generationis fines
 nulla alia huiusmodi uis poterit cohibere. Quod autem de uento loquatur
 in perspicuum est: cum magis et uocem eius audis. Non enim infideli et
 spiritus operatione nescienti de spiritu chrisit: et uoce eius audis Sen-
 sus igitur est: quod quemadmodum uentis non uidetur sentitur tamen:
 ita spiritalis generatio corporis oculis non comprehenditur. Verum
 uentus corpus est: quous tenuissimum. Nam quod sensui subiectum est:
 corpus est. Quod si non doles: cum corpus non uideas: et esse eum credis:
 quid hoc spiritali sermone perturbaris: et facis inuoluntate rationes ex-
 igitur: cum idem in corpore non facias. Quid ad hoc Nicodemus. Adhuc
 in iudaica uelitate persistit: cum tam manifestum exemplum acce-
 perit: petitque. Quo possunt hec fieri: idcirco uehementius eum tan-
 git christus. Tu es magister in israel et hoc ignoras. Non malitie
 hominem: sed stulticie potius: et simplicitatis accusat. Quod si quis per-
 contaretur: quid hoc generatio cum iudaica communiter: rursus
 quid non communiter: rogabo. Et enim primum hominis: et ex latere
 eius mulieris formatio. et steriles: et omnia que per aquas perfecta
 sunt consumatio: elisei preterea miracula: qui ex fonte ferrum
 reuocauit: transitus iudeorum per rubrum mare: pisces ab anglo
 commotio. Naamae spiritus a lepra in iordane mundatio: hec omnia
 generationem/ et purgationem futuram facta in figura premonstra-
 runt. Ad hoc prophetarum dicta hanc generationem adnuntiabant. Ad-
 nuntiabitur domino generatio iustura: et adnuntiabitur celi iustitiam eis
 populo: qui nascetur que fecit dominus. Et renouabitur ut aquile
 iuuentus tua. Et surge illuminare iherusalem: ecce rex tuus uenit:
 et beati quorum remisse sunt iniquitates. Isaac etiam figura fuit hu-
 ius generationis. Dic queso Nicodeme. Quomodo natus est per isaac.
 Nunquid secundum nature legem. Symmone. Verum inter hanc
 et illam generationem medius quidam modus fuit. illa quoniam ex cornu
 hanc quoniam non ex sanguinibus facta est. Neque predicta hanc
 tantum sed uirginis etiam generationem predixerunt. Nam cum

nemo facile crediturus esset uirginē parere: steriles primū inde
etiā a nus pepererunt: quous longe mirabilius sit ex uirgine late
re gemtam / q̄ sterilem parere. Sed tū illud antiquissimū / etiā
obliteratū fuisse: nouus pariendi modus secutus est: est steri-
lium partus uirginalis partus fidem precessit. hec omnia Iesū
Nicodemo in memoriā reducens / Tu es inquit magister in
israel et hec ignoras. Amen am dico tibi: Quod scimus loqui-
mur: et quod uidemus testamur: et testimonium nostrū nemo ac-
cipit. hec autē dicit: ut pro illius imbecillitate ad inferiora descen-
dens: orationē suā magis credibile faciat. Ideo magis quod sci-
mus loquimur: et quod uidemus: testamur. Siquidem cum
apud nos et sensus uisus certissimū sit: tū persuadere qd uolumus:
ita loqui solemus. Non audisse nos sed uidisse. Idcirco Christus
more hominū loquens sibi fidem conciliat. Quia autē neq̄ sensibilem
uisum / neq̄ quicq̄ aliud intelligat: inde perspicuū est. Cum di-
xisset quod natū est ex carne caro est / et quod natū est ex spiritu
spiritus est: addidit quod scimus loquimur: et quod uidemus testa-
mur. hoc autē nō dū natū erat. Quō igitur inquit. quod uidemus.
Non ne constat quod de certa genēatione: et que aliter se haberi nō
possit: et testimonium nūm nemo accipit. Quia autē dicit Iesū: uel
de patre / et se: uel de se ipso dicit. Illam nō p̄tūla nemo accipit nō
indignantis est: sed uerū enarrantis. Non n̄ eos stultitie coar-
guit: q̄tā manifesta nō acciperent: sed re et uerbis summa pre-
se fert mansuetudinē: quā nuda et leui ueritatis aduocatione
nos etiā edocet: ne quepiam si nō persuademus: que uolumus: male-
dictis prosequamur: ne ue exandescamus. Neq̄ n̄ prop̄tē moue-
mus auditorem: sed magis ad incredulitatem prouocamus. Ab-
stinendū igitur ab ira est. Amittendūq̄ ut orationē nostram
probabilem faciamus / nulla nō modo ira sed ne uoce quidem
altiore: que ire indicium est. Impediāmus igitur equū: ut de-
riāmus uectorem. Incidāmus penas ire: ne augeat. Velox n̄
affectus est: et grauius quo facile decipimur. prop̄tē a undiq̄ ei
auditus aditus obstruendus. Absurdū nāq̄ est: ut fere manus
fieri possint: nostrā autē animā efferatā cōtemnamus. Ira uelhe-
mens ignis est. omnia consumit. Quippe que corpus corrumpit

anima conquinat. Tristitia affert. Turpis uisu. Quod si uisus seipsum mutari posset: nulla alterius indigeret admonitione. Nihil uisato turpius ebrietas quedam ira: uel potius ebrietate grauior/et demone miserabilior. Verum si clamori modum imponere curabimus: optima sapientie uiam inueniemus. propterea paulus non ira tantum: sed et clamore tollit. Pareamus igitur totius sapientie magistro. Et quoniam seruus nostris succentremur: eorum delicta cognoscamus: et una eorum nos mansuetudinis pudeat. Cum enim totum melius tuas silentio tollerant: cum tuus non perturbatur maledictis: hinc exemplum capias. Est enim homo licet seruus: et anima immortalis/et isdem quibus tu apud commune dominum domus atque beneficij predictus. Quod si in maioribus/et spiritalibus rebus par nobis est: et humane cuiusdam/et uilis prerogative gratia tam mansuete nos tollerant: quam uerna/qua exultatione digni sumus. qui diuino metu non possumus/uel potius nolumus: ut ille nostro phari. Alter animo agitemus dilectissimum. peccata nostra/et humane nature cunctas reputemus. Ad omnes mansuete loquamur: ut cordis humilitate animis nostris et presente/et futura regem inueniamus: quam nunc omnes consequamur: gratia et benedictione domini nostri Iesu christi per quem et tu quoque patri/et spiritui sancto gloria in secula

Iterrena dixi uobis: et non creditis: quod si dixero uobis celestia credetis: et nemo ascendit in celum. nisi qui descendit de celo/filius hominis qui est in celo. Quod sepe nunc dixi: id in patria et frequenter repetam: neque cessabo. Quod hoc est. Cum profundissimarum rerum doctrina narraturus esset Iesus/et locus hic exigeret propter auditorum imbecillitatem plerumque abstinere: neque magnitudinem suam dignis prosequitur sermionibus/sed potius persuasibilibus. Alta enim et magna etiam semel narrata pro auditorum captu illa possunt ostendere dignitatem. humiliora autem/et humano intellectui propiora nisi frequenter repetantur: non facile humile auditore ad alta erigunt. propterea in humiliori crebrius quam alto sermone uersatur. Sed ne hoc aliud afferat detrimentum: et humi disciplinam

omelia 24^a

3.

Quo si dixeris uot celestia
credens.

X intelligi difficilia

detineat: non simpliciter posuit: sed tam affert: cur tam humiliter loquatur. Cum de baptismo et terrena et secundum gratiam generatione uerba fecisset: ut dictum est: uoluit et sua illa arcanam et ineffabilem adducere. Omnis tam: et pro causa affert: et assuetudine et imbecillitate auditorum. quia his uerbis significauit. Si terrena dixi uobis: et non creditis: Atque eius sermonum humilitas auditorum imbecillitati ascribenda est. Terrena autem hoc in loco non nulli de uento dictum arbitrantur: hoc est si exemplum a terrenis sumptum non creditis: quoniam pacto aliorum creditis. Verum terrenum baptismum potius dicit: uel quod in terra perficitur: uel quod ad sue ipsius ineffabilis generationis comparationem ita appellat. Nam et si celestis ipsa generatio sit: ad illam tam uerum ex patris substantia comparata: terrena est. Et non dixit: non intelligitis: sed non creditis. Siquidem qui non intelligit: merito ignorantie accusatur. Qui uero que non ratione sed fide intelligentur: non accipit: non amplius stultitie sed incredulitatis arguitur. His igitur Nicodemus admonito ne id rationibus perscrutetur: uehementer eius incredulitatem accusat. Quia generatio nostra fide credenda est: quoniam digni sunt supplemento: qui unigeniti uationem generationem rationibus inquirunt. Sed fortasse dicit quisquam: quia gratia hoc dicta sunt: si non erat homines credituri. Quoniam et si ipsi non crediderunt: futurum tamen homines credituri erant: et fructum accepturi. Itaque Iesus Nicodemum corripiens: non solum ea se sed et alia plura et longe maiora cognoscere hac adiectione ostendit. Nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit: filius hominis: qui est in celo. Et quoniam a predictis consequentia: maxima quidem set ualde consentanea. Nam cum ille dixisset: Scimus quia a deo uenisti magister: eum nunc roarguit ac si dicat. Ne arbitreris ita me magnum esse: ut multi prophetarum qui a terra sunt: ex celo uenire: quo nemo propheta ascendit. Ego illic habito. Vides ut quod tam magnum quam maximum iudicium eius potentia sit indignissimum. Non enim in celo tantum est: sed ubique omnia implet. Verum adhuc pro auditorum captu loquitur: ut paulatim alius eum erigat. filium autem hominis hoc in loco non carnis sed a minori substantia totum seipsum ut sic dicam intelligit: hic namque

ei mos est: ut nunc a diuinitate nunc ab humanitate totum
 nunciet. Et sicut moyses exaltauit serpente in deserto inquit
 sic exaltari oportet filium hominis. Hoc quoque uidetur a supe-
 rioribus alienum: maxime autem consentit. Nam cum incredibile
 suam erga humanum genus per baptismam liberalitatem osten-
 disse: addit huiusmodi causam neque illam maiorem hoc est per crucem.
 Quae admodum igitur paulus ad corinthios hoc simul nungit
 beneficia ingens: Nungit paulus crucifixus est pro vobis: aut
 in nomine pauli baptizati estis. Siquidem hic duo maxime
 ineffabilem in nos christi amore prefeferunt: quod et pro inimicis
 passus sit et mortuus: et per baptismam integram peccatorum
 uiam largitus. Sed qua nam gratia non manifeste se crucifige-
 dum apertit: sed ad ueterem figuram auditores relegauit.
 primum quidem ut ueterem ad noua cognitionem intelligeret:
 deinde ut intelligas non in ueterem ad passionem uenisse: et prete-
 rea nullum sibi ex eo damnum: sed multorum salutem securitatem.
 Ne igitur quispiam diceret: Quod possunt in crucifixum creden-
 tes salui fieri: cum se a morte non liberauerit: ^{ueterem} ue in medium
 adducit historia. Nam si ad erei serpentis simulacrum aspi-
 centes uideri morte liberabantur: quanto maiori qui in crucifixum
 credunt beneficio fruuntur fruuntur. Neque enim quod crucifixus est:
 idcirco eum imbecillitatis arguas: neque iudeos superiores dixeris.
 Sed mundum deus amauit: ideoque amale eius sepius crucifixum est:
 ut omnes qui credunt in ipsum non pereant sed habeant uitam eternam.
 Vides crucis causam: et ex ea salute. Vides ut figura ueritati
 consentiat: Illuc morte fugerunt iudei sed temporalem. huc
 sempiterna fideles. Illic ictus serpentum suspensus serpens
 sanauit: hic incorporei serpentis plagas: Iesus cruci affixus
 curauit. Illic corporeis oculis suspicientes: corporis salute:
 hic incorporeis omni peccatorum remissione consecuti sunt. Illic es
 suspensum erat serpentis effigiem: hic dominicum corpus a
 spiritu formatum. Serpens illic mordebat: et serpens sanabat
 hic mors perdidit: et mors salutem ferit. Ad hoc qui intermebat
 serpens: ueneno seuabat: qui liberabat nullo. Ita que perdidit mors:
 peritatum tamen serpentis uenenum habuit: Dominum mors id

omne ut ercus serpens uenenū abstulit. Pertatu n. inquit nō
ferit: neq. inuentus est dolo. in ore eius. hoc est qd. significauit
Paulus. Expolians principatus/ et potestates trahunt confidenter
palam triumphans illos in semetipso. Que admodū. n. tū fortis ad
letia hostem alte erectū prostermit: clariore facit uictoriam
ita Christus toto orbe spectante hostiles conatus euerit. et qui
solitudine formidabant: eos ab omnibus feris in cruce suspens
tutatus est. Sed non dixit suspendi: sed exaltari: ut neq. auditi
bus ignominiosum/ neq. a figura abhorrens uideretur. Sic n. dile
xit inquit deus mundum: ut filiū suū unigenitū daret: ut oēs
qui credit in eū: nō pereat: sed habeat uitā eternam. Quod aut. dicit
huiusmodi est. Ne mireris quod exaltari debeat: ut saluemini. Ita
n. patri uidetur: qui adeo uos dilexit: ut pro seruis/ et quide. ingra
tis filiū suū daret. At q. neq. pro amico/ neq. pro uisito sponte quispi
am id fecit. Quod Paulus his uerbis ostendit. Vix n. pro uisito quis
moritur. Sed longiori huius sermone usus est: quoniam fideles alloque
batur. Christus breui: qm. Nicodemū uerū significatus. et n. singu
la uerba magnā uim habent. Nam illud uerbu. dilexit: et illud de
us mundū in mentem amoris significat uehementia. Magna n.
inter hec dīa est. et minime conferenda. Qui n. immortalis est: et
nullo fine reprehenditur: qui potentissimū ex terra et cinere factos/ et
minūs peccatis obnoxios/ et male de se meritos/ et ingratos dilexit.
Que preterea sequitur magnā uim habent. Ut filiū suū unigenitū
inquit daret. Non seruū/ nō angelū/ nō archangelū. Nemo unq.
pro filio tantā pro se tulit caritatem: quā tam pro seruis/ et ingra
tis seruis deus. passione itaq. nō aperte sed in umbra prediat. Ex
ea aut. emolumentū manifestius enarrat: ut oīs qui credit
in eum nō pereat: sed habeat uitā eternam. Et ut ea particula exal
tari oportet: moriturū se significaret: ne Nicodemus humanis af
fectus perturbaretur: et oīo interitū putaret: uide quo pacto aufer
rat dubitatione. Nam tū dei filiū datū dicit/ et uite et sempiternę
uite auctore eū esse proficitur. Et profecto qui mortē suā uitā alijs
largitur: perpetuam morte minime est futurus. Nam si credentes
in crucifixū non pereunt: multo min. ipse crucifixus. Qui alios ab inte
ritu: longe magis seipsum uendicat. Qui uitā alijs/ eā sibi potius largit.

Animaduertis semper fide opus esse: fonte uite crucifixerunt dicitur
 hoc non facile humane mentis persuadetur: ut ex gentilibus apparet:
 qui adhuc eum irrident et contemunt. Verum non ideo fides per facile hu-
 mane mentis imbecillitatem superans: ad credendum nos illuminat.
 Unde autem tantopere dilexit deus mundum? Sola caritate tam ne-
 dilectissimum contemnimus: pudeat tam immense non respondere
 dilectioni. Ipse ne unigenito quidem filio nostri gratia peperit.
 Nos pecuniis in nostrum perimus detrimentum. Ipse dilectissimum
 filium pro nobis obtulit: nos pro eo immo pro nobis argentum offerre
 volumus: et quam hec uenia digna sunt? Si hominum quicquam pericu-
 la et mortem nostri gratia subeuntem uidemus: eum omnibus preferimus.
 Imprimis amicum adiuuamus: et omnia nostra ei credimus: neque ad-
 huc eius nos meritis respondere arbitramur. Erga christum autem
 eum gratitudinis modum minime seruamus. Sed ipse animam pro
 nobis posuit: et pretiosum sanguinem fudit: neque propterea nos sibi
 conualiare potuit: qui neque pro nobis pecunias erogamus. Sed ipsum
 nudum et hospitem pro nobis mortuum contemnimus. et quis nam quod
 a futuro nos supplens liberabit? Nam si non deus nos sed nosmetip-
 sos damnamus: nonne si contra nos sententia ferimus: nonne gen-
 tium in nos prouocamus? cum qui pro nobis animam posuit: eum fame
 percontemimus: et quid ego pecunias memoro? cum etiam si in-
 nume anime nobis essent: omnes pro eo ponere oporteret. Neque etiam
 si pro acceptis beneficiis gratiam retulissemus. Nam qui prior bene-
 ficus est: maximum pre se fert bonitatis indicium. Qui beneficium acci-
 pit: quantum reddit: debitum reddit: non gratiam mutat: et maxime cum
 qui primum exhibuit minimos beneficiis profectus sit: qui non acce-
 pit gratiam refert: rursumque accipit. Sed minime his mouemur in-
 gratissimi. Seruos mulos equos auro exornamus. Dominum nudum
 errantem hostiam mendicantem despiciamus. et toruo non nisi oculo
 indignamur. Atqui propter nos ea libenter mala tolerat. Elurit: ut
 delictis perfruaris. Nudus exeat: erat: ut in corruptionis uestem
 induaris. Nihil tamen exhibetis. Sed uestimenta uestra primum teneis
 corrodamur: primum ante oneri sunt: et superflue rure possessoribus.
 Ille et hoc et alia uobis metuens nudum se exhibet. Sed uos non circa
 uestes reconditis: sed induimini ut ornati appareatis. Cur nisi ut

Exhortatio

3

no

uulgus nos admiretur. Verū nō tam hīs multos uestibus: q̄ sua
indigenabus erogantem multitudo admiratur. Si igitur in ad-
miratione habere cupis: nudos uesti/ita innumeris te plausus prose-
quentur. Tunc et dauid te/et homines laudabunt. uestibus aut con-
spiciū nemo. Inuidebunt potius omēs: tū corpus ornatū/autem
neglectam intuebuntur. Huiusmodi cultus corporis meretrices
excolat: quibus uestimenta q̄ diu cariora sunt. Ornamenta aut uictu-
tis dimittat amici amplectantur. Hec ego frequenter repeto pepe-
tamq̄ nec cessabo: non tam pauperū q̄ vtrūq̄ diuī gratia. Illi
et si nihil a nobis/ aliunde tamē aliquid adiumenti consequuntur:
et si nullū consequatur: sed fame pereant: nō multū caput detri-
mentum. Quid nō nocuit lazaro paupertas/ quid famēs: Vos autē
nemo a gremio eripiet: nisi pauperū elemosine opitulentur.
Sed tū diuīte perpetuis cruciatibus damna hīminū. Verū absq̄:
ut quicq̄ tam dūa audiat sententiā: sed in limi abrae omēs recipi-
amur. Grā et benignitate domini nostri Iesu christi per quē et tū
quo patri et hīs spiritui scō gloria in secula

Non nō misit deus filiū suū in mūdū: ut uideret mūdū:
sed ut saluetur mūdus per ipsum. & magna peccatū pars in
scelerū sordibus diuīne fīla clementiē: nullā gremiā nulla
esse supplitiū omnia deū peccata dimitte assueuerat. Quorū os sapiēs
hīs uerbis ostruit. Ne dicas miseriatio eius magna multitudinis per-
ratorū meorū miserebitur. Misericordia nō et ira ab illo ato proximā:
in peccatores respiciat ira eius et secūdu magnitudinē misericordiē
eius multa reprehensio eius. Vbi igitur dei clementia est: si pro per-
ratorū nostrorū meritis accipiemus. Quā uia seres habeat. Audi
propheta et dauid dicentem Alterū quidem Tu retribuēs unicuiq̄
secūdu opera eius. Quā aut in hōī dei clementia ostendatur hic
constat. Quas nobis iustas deus constituit pntem et futurā. pntē
in certamen posuit/ futurā in certaminis premiū. Quā nā ratioe:
exulta et grauiā commisimus: neq̄ a pueris in ultimā usq̄ senectū-
tem abstinuimus: quū innumera animis sceleribus commināre
mus. Nulla eorū a nobis ratione exegit: sed per regenerationis

1^a alioy aut. q̄ retribuet
unicuiq̄ scdm̄ opa eius

lauari ihs nos absoluit. Iustitiam et sanctificatione largitus est. Quid
 ergo qui ab incunabilis diuinis mysteriis initiatus, deinde multa in
 peccata prolapsus est. si profecto maioris reus est supplicij. Ex ipsis
 namque peccatis post mysteriorum initiationem longe grauius affligi
 mur. Quod paulus his uerbis significauit. Irritam quis faciens
 legem moysi sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus mo
 ritur: quanto magis putatis deteriores mereri supplicia: qui filium
 dei contulauerit: et sanguine testamenti pollutum dixerit: in quo
 sanctificatus est: et spiritu gratia cotumelia fecerit. Maiori igitur
 supplicio hic erit obnoxius. Veritatem etiam huius poenitentiae por
 tas aperuit: et multas abluendi peccati uias prebuit. Considera quod
 quanta hec sint benignitatis exempla: ut post lapsum a gratia pec
 canti: et reo non supplicium: sed emendationis spatium diuina largi
 atur clementia. propterea inquit christus Nicodemo. Non misit
 deus filium suum in mundum: ut iudicet mundum: sed ut saluetur
 mundus per ipsum. Duo uero sunt christi aduentus: et preteritus: et
 futurus. sed non isde de causis. sed preteritus non ut iudicaret sed
 dimitteret: futurus contra non ut dimitteret sed ut iudicaret.
 Propterea de patre inquit: non ueni ut iudicem mundum: sed ut saluum
 faciam mundum. De futuro cum uenerit filius in gloria patris sui:
 statuet oues quidem a dextris: hedos autem a sinistris: et alias quasi
 hanc sententiam parabolas locutus est. Atqui et prior aduentus iu
 dicij erat secundum uultuie ratione. Quobrem quoniam ant ipsum natu
 ralis lex fuit et prophete: et preterea lex scripta: et doctrine signa
 et alia plura: que nos admonuisse poterant. Quorum ratio non mi
 ra fuisset exigenda. sed immensa benignitate sua hec non inquit:
 sed parit. Nam si peccata iudicasset: omnes repente perissent. Omnes
 uero peccauerunt inquit: et eget gloria dei. Vides summa dei clementiam.
 Atqui si tunc non uenit: ut iudicaret mundum: quo pacto qui non
 credit: iam iudicatus est: Si non dum adest iudicij tempus: Aut igitur
 inquit ipsam incredulitatem sine poenitentia supplicium. Siquid pri
 uatio lucis per se supplicium maximum est: aut futurum preiudicat.
 Nam quemadmodum hominibus: et si iudicis sententia sit indermi
 nis: damnatur. Ita ipsius rei natura: ita incredulus. Siquidem et
 Adam qua die comedit a ligno mortuus est. Ea uero lata est sententia

In quacūq; die comederitis a ligno morte moriemini. Atqui uiuere.
Quomodo igitur mortuus est? Diuina sententia et rei natura. Quip-
pe qui seipsum supplitio facit obnoxium: sub supplitio est si non restaret
sententia. Sed ne quis eum audiret eū nō uenire: ut iudicaret
mūdum: impunitū peccatū arbitraretur: et pignior fieret: hanc
tollit opinionem inquiring iam iudicatus est. Nam cū multo
post tempore futurū esset iudiciū: eius iam formidīne incutit.
Quod incredibilem ipsius pre se fert humanitatem: q̄ nō solum
filium daret: sed iudiciū quoq; tempus in longum differret: ut
abluendi criminis potestas fieret peccatoribus et infidelibus.
Qui credit in filium non iudicatur: Qui credit nō curiosus: nūc
stigmat non p̄contatur diligentius. Quid igit si in mūdum uita
uiuere: si non recte oparetur: hos ne uere quidem fideles esse
Paulus inquit. Constatentur se scire nomē deum: factis autem
negant. Verū in hac uita propter ^{hōr} ipsū nō iudicari: sed operū
grauius postmodū supplitiū daturū dicit: infidelitatis autem
causa eo q̄ semel credidit: nō puniuntur. Vides quo pacto ab horredis
principis: in eandem rursus rationē descendit. Primum inquit.
Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū nō introibit in regnū dei.
Nunc aut. Qui nō credit in filium iam iudicatus est. Noli inquit
arbitrari q̄ quicq; ei dilationē conferre. Iam reus est: nisi mater
sententiā. Nihilō in meliori conditione erit infidelis: q̄ qui iam
damnati sunt: et supplitio affecti. Hoc est aut iudiciū: quia lux
uenit in mundum: et dilexerūt homines magis tenebras q̄ lucē.
Cuius p̄ticle hec est sententia. Idcirco plectuntur: q̄ tenebras di-
mittere et luci obuiā fieri noluerūt. His uerbis omne aufert in
fidelibus exultationē. Nam si ad operū rationem exigēdam et
errata puniēda uenisset posset sane excusari si me nō sequeretur.
Sed uero ad diuidendam lucem a tenebris quisnam eius miseri-
tur: qui cognita luce in tenebris potius degere p̄seueratur. Cum
nulla in re nos accusare possint: sed munda a nobis acceperūt
beneficia: resiliūt tamen. Quod alibi significauit. Oderūt mgt
me gratis. et rursum. Si nō uenisset: et locutus nō fuisset: eis
peccatū non haberent. Siquidem qui in tenebris uersatur deli-
tente lumine: aliqua fortasse uenia dignus est. Qui uero adue-

mente luce: tenebras sectatur: mali profecto prauisq; animi pre
 se fert argumentum. Sed cum multis hoc incredibile uideatur: ut
 quispiam luci tenebras preferat: adducit causam: quare ita affecti
 sint. Erant inquit eorum mala opera. Omnis aut: qui malefacit: o-
 dit lucem: et non uenit ad lucem: ut non arguantur opera eius. Et
 profecto non ad iudicandum: neq; ad inquirendum uenit: sed ad di-
 mittenda peccata: et salutem per fidem largiendam. Qua igitur
 ratione fugerunt? Si iudicatum uenisset: aliquid habuissent exau-
 sationis. Qui enim alicuius culpe sibi conscius est: iudicem fugere
 solet. Indulgenti aut errantes quoq; obuia fiunt. Quasi ad nichil
 gendum uenit: consentaneum erat: ut plurimorum sibi criminum
 conscij. propterea animo se exhiberent. Quod multi fecerunt. et non
 publicam et peccatores: Iesum sequebantur. Quid ergo his uerbis
 significant: qui semper in malitia perseverant. Ipse idcirco uenit
 ut uetera peccata dimitteret: et in posterum cautiorem hominem
 redderet. Verum cum non nulli ista ad uirtutis labores tolerandos
 fluxi sunt: sint et imbecilles: ut cum uita malitie studeant: nunq;
 se absolueri curantes: eos hoc in loco christus significat. Nam cum
 christi assertor ad doctrine rectitudine uitam etiam sanctam addat:
 ideo ad me uenire formidant inquit quoniam a recta abhorrent
 uita. Qui in gentiliu errores sectatur: a nemine libere reprehen-
 ditur. Quippe per eiusmodi deos colunt et ipsis turpes et ridiculos:
 quales ipsi sunt honores exhibent: non aliena a doctrina sua opa-
 re se ferunt. Qui autem dei sunt: et desidiose uiuunt: omnes et expo-
 lant eos: et accusant. Tante etiam apud inimicos admirationi est
 ueritas. Vide igitur quod diligenter omnia prosequitur. Non enim inquit:
 qui malefacit: non uenit ad lucem. Sed qui in malis perseverat ope-
 ribus. hoc est: qui semper in perditionis: uiciorum luto uersatur:
 neq; uult meis subire legibus. sed his preuariatib; fornicatur licet:
 et cetera que prohibentur: exequitur. huc enim tam in lucem prodi-
 ens fur manifestus perprehenditur. Idcirco subditiue meam
 uenire reculat. Multi gentiliu inueniuntur: qui ideo christiane re-
 ligioni se inherere non posse causantur: quoniam ab ebrietate: for-
 micatione: et ceteris huiusmodi affectibus nequeant abstinere. Quid
 igitur. Nonne et christiani male et perchte uite gentiles non phie

studio sissimè inueniuntur. Quia multi christiani perinde uiuunt non
 ignoro. Quia autem gentiles recte faciant hoc adhuc mihi non satis co-
 stat. Neque tu mihi natura illa ipsa mansuetos et modestos addu-
 xeris: hoc enim non est uirtus: sed eos qui cum affectibus trahantur:
 fortiter resistunt. hos tamen nos habes. futurorum bonorum spes/
 et gerere metus et alia huiusmodi uix homines in uirtute con-
 tinent. Quibus nihil horum persuadet: nisi minime uirtutem am-
 plectuntur. Si qui autem simulant: glorie causa simulant. et qui
 ita affectus est. cum latere opera sua posse confidet: minime a
 prauis cupiditatibus abstinere. Verum ne cupiam contentiosi esse
 uideamur: concedamus ex gentilibus esse qui recte uiuant. Neque
 hoc positioni nostre contradicit. Quod enim frequenter non quod raro con-
 tingit: intelligendum est. Considera autem quo pacto aliunde etiam
 omnem aufert gentilibus exultatione. In mundum lucem uenisse di-
 cit. Num eam quesierunt inquit Num laborauerunt? Num amix-
 i sunt: ut eam inuenirent? Venit ad eos lux: neque obuia facti sunt
 Quia si christianorum non nulli male uiuunt: respondebimus: non de
 his intelligi: qui christiani sunt nati sunt: et a maioribus suis
 pietatem didicerunt: licet hi sepe non doctrina uitiosam uitam
 mutauerint: sed de his ut arbitror: quia gentiliu uel uideorum pro-
 fessione contempta uera fidem complectuntur. Ostendit enim erratum
 neminem fidei se subiecturum nisi prius rectam sibi uitam perua-
 deat. et neminem nisi prorsus malitie deditus in incredulitate
 persistere. Neque mihi dixeris eum neque incontinentem esse neque
 raptorem. Non enim hoc sola uirtus est. Quid hoc illi profuit: si
 inanis glorie seruus sit et amicorum sodalitate ueritus me-
 more permaneat? Hoc non est recte uiuere. Neque in glorie seruus
 minus peccat: quam fornicator. Immo longe plura et grauiora co-
 mittit. Sed da mihi apud gentiles aliquem omnibus affectibus
 et malitia liberum. Non inuenies. Nam qui apud eos magni ha-
 bentur: et pecuniis et uentri dediti ut inquit: maxime omnibus
 inuam glorie seruiunt: quos arguens christus inquit. Quo potestis
 uos credere: qui gloria ab iniuste accipitis? Et quid facit ad Na-
 thanael: cui etiam ueritate testatus est: hoc uerba non habuit: neque
 longiori sermone usus est. Quia non eo studio uenerat. hic enim hoc

quod malorum omnium causa: hinc
 et uidetur perfidia mauerit

• XXVII •

sibi faciendū constituerat: et quod alij quieti / hic auditiōi tē-
pus exhibuit. Ille ab alio persuasus: non tamen quin admoneret:
preterit. Siquidem inquit. Amen amen dico uobis: Videbitis ce-
lum apertū et angelos dei ascendentes / et descendentes supra fi-
lium hominis huius nō tale: sed de generatione / et uita eterna di-
uerso sermone secūdu subiectam materiā locutus est. Nam cū
ille prophetarū dicta protul dubio crederet: tantū audire satis ha-
buit. hic autē cū adhuc dubitaret: non quidem manifeste omnia
omnia et christus aperuit: sed eius mouit montem: ut timore
timorem eiceret: cū nō credentem iudicari: et nō credere a pri-
ua conscientia proficisci diceret. Humanā nāq gloriā magnifi-
cabat / et p̄tis q̄ sup̄litū. Opultis inquit ex principibus credi-
derunt in eū: sed propter Iudeos non profitebantur. Preterea
cū coarguit cū dicat nulla aliā rōe hominē nō credere: q̄ q̄ uita
immundam uiuit et in sequetibus inquit. Ego sum lux: hic autē
uenit lux in mūdū. In p̄cipijs n. *obscurus*: inde apertus lo-
cutus est. Verūtn Autodemus multitudinis gloriā mulcebat:
quāobrem debitā fiditiā habere nō poterat. fugiamus igitur
inane gloriā: que ceteris est affectibus uidentior. hic auaritia
hinc pecuniarū amor / hinc odiū / bella / pugne. Quippe qui p̄ta
amat plura constare minime poterit. Amat autē nullā aliā
obrem / q̄ ob inane gloriā. et quānā gratia dic queso eimuchorū
et mancipiorū gregibus et huius rebus frivolis et inanis
multi stipari uolunt. Non necessitas grā / sed ut in portum
huius affectus obuios omēs testes habeant. horū caput est in-
anis gloriā: quod si absidemus: reliqua malicie mēbra interi-
bunt. et nihil prohibuerit quin terrā / ut celū incolamus. Neq̄
ad malitiā tantū: quos. caput animos impellit inanis gloriā:
sed uirtutibus se insinuat: a quibus cū nos abstrahere nō possit.
in ea maiore in modū nos offendit. opultis nos laboribus subn-
cit: quorū omem fructū penitus aufert. Siquidem qui inani glā
mulcet: ieiuniorū / orationū / misericordie omne mercedem
amittit. Quid hoc damno miseriū: cū frustra uerberemur:
et ridiculi faciamus: et superna exadamus gloriā. Neq̄ n. utruq̄
et desiderare et consequi possumus. sed si unā optauerimus celos

obscurus

videlicet gloria: utraq; consequemur. Quāobrem si gloria uolu-
mus: humana fugiamus gloria: et diuinā duntaxat prosequa-
mur. hoc pacto et hanc et illam adipiscemur. Grā et benigni-
tate dñi nostri ihesu christi: per quē et cū quo: patri gloria sit
et spiritui sancto in secula

Post hoc uenit Iesus: et discipuli eius in iudeam terram:
et illic demorabatur cū eis: et baptizabat. Nihil uerita-
te clari⁹/mhil potenti⁹. Nihil mendatio imbecillius:
et si innumeris obtegatur operimentis. Nam etiā sic deprehendi-
tur et effluit facile. Veritas autē nuda omnibus proponitur uolen-
tibus eius pulchritudine intueri. Neq; latere uult. Nullū timet
periculū: nullas insidias tremat. Nullā desiderat multitudinis
gloria. Nulli hominū est obnoxia: omnia excedit. et si innumeris ar-
tūematur insidijs: tuta pmanet: et qui ad eā refugit tanq;
firmissimo muro eius iuribus custoditur. et latetia omnia et
abscondita in mediū proponit. Quod christus ad pilatum hīs
uerbis significauit. Ego palā locutus sū mūdo. Ego semper
doci in sinagoga: et in templo: quo omēs iudei conueniunt
et in occulto locutus sum mhl. hoc tūc locutus est Iesus: nūc
autē fecit. post hoc inquit uenit Iesus: et discipuli eius in iu-
dea terram: et illic demorabatur: et baptizabat. Erat autē
ioānes baptizans in Enon iuxta Salīm: quia aque multe erāt
illic: et ueniebat: et baptizabantur. In sollemnitatibus in uiri-
tatem ueniebat ioānes: ut in mediū dei doctrinā proponeret:
et ex miraculis utilitatem. Inde sepe iordane petebat. Nam
et illuc multi concurrebat. Semp autē frequentioribus locis
uerlabatur. non orationis: aut ambitionis grā: sed studio:
ut prodesset q̄ plurimīs. Atqui prosequitur euāgelista: non
Iesum: sed discipulos baptizasse. Vñ constat hoc etiā in loco uo-
intelligi: et quānā gratia ipse nō baptizauit. Dixerat pri⁹
ioānes. Ipse uos baptizabit in spū sancto: et igni. Spirit⁹
autē nondū erat datus. merito igitur nō ipse: sed discipuli
baptizarūt. cū uellent plurimōs ad salutare doctrinā

allucere. et quid tandem discipulis Iesu baptizantibus Ioa-
 nes baptizare non destitit. sed quousque missus fuit in carcerem
 id exerceat ministerium. Illa n. p. t. u. l. a. n. o. d. i. v. i. s. s. u. s. f. u. e. r. i. t. i. n.
 carcerem Ioannem: in eu usque die eu baptizasse significat.
 Atqui Iesu discipuli longe uisi forent clariores: si n. s. baptiza-
 re sapientibus Ioannes destitisset. Quia n. a. g. r. a. e. r. g. o. g. r. a. t. i. a.
 baptizauit. Ue discipulos suos in maiore contentione adducet.
 Nam si sepe n. o. d. a. m. i. t. a. n. d. o. et prioribus semp christo cōtēssis
 partibus se inferiore predicando: nō psuadebat. ut ad eu acce-
 derent: si hoc etiā addidisset: longe in maiore cōtentionem pro-
 uocasset. Propterea christus tūc maxime predicatori^{nom} sue fecit
 initium: tū Ioannes longe aberat. Puto aut et propterea cōtēssis
 eius mortem permisisse: ut omēs multitudinis animi ad
 christum cōuerterentur: neq. amplius circa utrūq. eorum
 semderentur sententia. preterea inter baptizandū Ioannes nō
 cessauit frequēter admonere: et maxima et clarissima de iesu
 ostendere: ut aliud dicens q. ut in eu qui post ipm uenturo
 erat: crederent. Qui igitur hoc predicabat: quo pacto discipulo
 rū christi prestātia demonstrasset: si a baptismo cessasset.
 Contrariū uisum esset uel emulatione ut uia id facere. tū autē
 predicatio persistit: ea uehementiora ostendit. Neq. n. sibi
 ipsi gloriā cōparauit: sed ad christū misit auditores: neq. mi-
 nus q. discipuli illi fauit: imo longe magis q. to minime sus-
 pectum eius erat testimonium: et maioris apud omēs auctori-
 tatis. Hoc euangelista oratheus significat. q. exibat ad eu hie-
 rosolima/ et omēs iudea/ et omēs regio circa iordanem. et bap-
 tizabantur in iordane ab eo cōfiteutes peccata sua. Discipuli
 aut baptizantibus multi nō permittebant ad ioannē pro-
 curretes. q. si quis percontaretur: quid amplius ioannis
 baptismo q. discipulorū fuit: nihil respondēbim. Utrūq.
 n. spūs similiter spūs exps erat: et unā/ eandēq. causam bap-
 tizandi causam habebat: ut scilicet christo cōliaret baptizatos.
 Ut n. non semper pagrandos credituros congregaret: oportet:
 quod et in Simone frater fecit: et in Nathanael philippus:
 baptizare constituerunt: ut per id omēs sine labore adducēnt:

et ad futura fidem prepararentur. Quia aut nihil eorum baptis-
ma prestaret: sequentia manifestant. Que nam? facta est autem
questio inquit ex discipulis Iohannis cum Iudeis de purificatione.
Contendebant semper cum Christi discipulis discipuli Iohannis
apud ipsum etiam Christum. Cum non uideret eos baptizare: coepe-
runt aduersus baptizatos loqui: ac si Iohannes apud ipsos bap-
tizando: Christi discipulos excelleret: et aduocato aliquo ex
baptizatis persuadere eiconabantur. Non tamen persuaserunt.
Nam quod ipsi accesserunt: non ille quesierit: audi quo pacto
euangelista significauit. Non enim dixit Iudei aliquem eos inter-
rogasse: sed questione ex discipulis Iohannis facta cum Iudeo de
purificatione. Considera autem euangeliste lenitate. Non enim que
quod mouebatur: sed pro uiribus crimine extenuat: cum questione
facta simpliciter dixit. Nam quod contenderit: ex sequentibus patet.
que etiam lenius exequitur. Et uenerunt inquit ad Iordanem: et
dixerunt ei: Rabbi qui eras tecum trans Iordanem: cui testimo-
nium perhibuisti: ecce hic baptizat: et omnes ueniunt ad eum. hoc
est que tu baptizasti: clarum que clarum et conspicuum reddidisti: is
eadem que tu audet. Non tamen dixerunt que tu baptizasti. Si quidem
oportuisset eos et superne uocis et spiritus sancti aduentus memi-
nisse. Sed qui erat trans Iordanem: cui tu testimonium perhibuisti.
hoc est qui in discipuli loco habitus est: qui nulla ex parte nobis
superior erat: is abs te discedens baptizat. Non autem his uerbis ip-
sum tantum dolore efficere: sed opera sua superari arbitrabantur.
Omnes enim inquit ad eum ueniunt. Unde tollat. quod Iudeo: cum quo
disceptabant ei minime persuaserunt. Nec autem animi imbe-
cillitate et ambitione quadam loquuntur. Quod ad hos Iohannes:
Non eos coarguit ueritus: ne se relicto aliud quid mali aggrede-
rentur. Sed non potest homo inquit accipere quicquam nisi fuerit ei
datum de celo. Si meum inquit prorsus testimonium accepistis
et uerum id arbitramini: diserte mihi ex eo nomen me: sed illud in ho-
nore potius. Vos me audistis: Vos mihi testimonium perhibetis:
quod dixi non sum ego Christus: sed missus sum ante illam. Quod si
testimonium meum memores estis: dixistis enim cui tu testimonium
perhibuisti non modo ex eo non minuitur: sed augetur plu-

cū. preterea nō meū / sed dei testimoniū fuit. Si nō uob
 fide dignus iudeor: inter alia et me ante illū missum professus
 sum. Vides quo pacto paulatim diuinā uocē ostendit hūisse.
 Ac si dicat: omitter sum: et mittentis mandata nuntio:
 Neq; humanā aucupor gratiā: sed eius patri: qui me misit:
 ministeriū exhibeo. Non ergo ad captandam gratiā testimo
 niū perhibui: sed ad quod missus sum: id annūtiāui. Quare noli
 te me propterea magnū exultimare. hoc nō illius ostendit mag
 nitudinē. Ille nāq; rerū dñs est. Idcirco addit qui habet spon
 sam: sponsus est: Annus autē sponsi: qui stat et audit eum.
 Gaudio gaudet propter uocem sponsi. Et quāobrem qui dicit:
 non sum dignus ut solū eius corrigiā calciamet: amicu
 se eius spūtia dicit: nō ut extollat se: neq; ut laudet: sed ut hāc
 maxime curā habere neq; inuito se / et egre ferente id fieri. Sed
 cordi sibi et q̄ gratissimū esse ondat: et hoc sicut: quoniam grā
 māt omnia fecit: que omnia amici appellatione significauit.
 Non nō tam ministri sponsi q̄ amici letantur: et in eius
 nuptijs exultat. Non igitur paritate absit: sed uoluptatis mag
 nitudinē demonstrare uoluit: simul et eorū imbecillitatē in
 dulgens / amicu se dicit. Nam et ministri se dixerat cū inquit
 missus sum a te illū. preterea qm̄ egre ferre Iesu opera puta
 batur: amicu se sponsi appellauit: ut ostenderet: nō modo nō
 egre ferre: sed maiore in modū letari. hoc nō effecturus ueni
 inquit et tū abest: ut moleste eius opera ferā: ut tū max̄ dolo
 rem: si nō fierent. Si ad sponsū sponsa nō accederet dolore tū
 afficeret: nō autē nūc: cū testimoniū nostrū reprobatur:
 hinc nō probamur: tū id quod uoluim: contigit: et sponsa spo
 sum cognouit: et uos hoc testimoniū perhibetis: cū dicitis: quōd
 uenit ad eum. hoc mihi tūc fuit: et propterea omnia feci. Cum uō
 impatīa contigisse uideam: gaudeo et exulto. Sed quid signifi
 cat illa p̄tūda: qui stat et audit eū. Ex similitudinē ^{ad}proposuū
 uenit. Cum nō sponsi et sponse meminisset: quō sponsalia fiant
 ostendit: per uocē iudicet / et doctrinā. Ita ecclesiā conciliatur
 deo. Quāobrem paulus inquit. fides ex auditu. Auditus autē per
 uocem dei. hāc ego uocē gaudeo. Id autē uerbu qui stat: nō temē

posuit: sed ut res suas repositas. et tibi standum: et dante
illi sponsam audienda ostendat. et q̄ seruus sit et minister: et
spes et gaudium suum re euenerit: prosequitur. In hoc ergo gau
dium meum impletum est: perfectum est inquit opus et officium me
um: Nec amplius habemus: quod faciamus. Demde non pre
sentem tantum sed futurum merorem prohibens: etiam futura dicta
et factis confirmat. Illum inquit oportet crescere: me autem minui.
hoc est meum feci officium. iam cessabo. Illius operam nunc augere.
Quoniam nunc formidatis: non impunita tantum: sed maius in
dies fiet: quod maxime res nostras clarescat ostendit: propte
rea et ueni et gaudio: quoniam christus magnum accepit incremen
tum: et ea euenerunt quorum gratia omnia fecimus. Annaduer
te q̄ leuiter / q̄ sapienter illorum sedauit affectus: et mundiam ex
tinxit: et frustra id eos tentare demonstrat. quibus uerbis maxi
me eorum sedat malitia. Idcirco et adhuc eo uiuente et baptizante
hec tractata sunt: ut christi excellentia testaretur: neq̄ quisq̄ mere
dilitatis excusatione haberet. Neq̄ n. a seipso hoc dixit: neq̄ alijs in
terrogantibus. Ipsi et promptiores erant: et auditores. Nam neq̄ spo
te sua id dicenti ita credidissent: ut post interrogationem. Cum n.
respondentem audiret. eius certam habuerunt sententiam. Iudei autem
eo q̄ ad ipsum miserunt: et eius non crediderunt testimonio: idcirco
merito sibi omnem prederunt excusationem. Quid igitur hinc erudimur?
Quoniam malorum causa est glorie insana. hoc illos in intentione traxit.
hoc temerario exortauit: ut ad ihesum uementem dicerent. Quare discipu
li tui non ieiunant? fugiamus hunc affectum dulcissimum: ut gemma
fugiamus. hic namq̄ maxime eius igne accendit. hic dyaboli undiq̄
ditione propagat. hic etate et dignitatem omnem seculisimo premit
nuperio. hic ecclesias hic illic diltrahit. hic ciuilia opa corrumpit. domos
funditus ciuitates populos gentes euertit: et si in desertum uenerit: nul
tam et illuc inuolentem. Nam qui sepe nullo pecunias et mundi illece
bras et uolentiores corporis uoluptates ualere uident: ipsi non nunquam in
am gloria capti: omnia perdidierunt. Qui multum laborauit: propter
hunc affectum non laborantis sed grauiter peccantis premium accipiet.
Phariseus q̄ publicanus propter inanem gloriam minus meruit. Verum
hanc aculare nullus labor. omnes n. consentiunt. Id autem querendum

quo pacto uincamus. Quo igitur possumus. Si gloria glorie
comparabimus. Quae admodum n. terrenas diuitias contemnimus.
cu alias speramus diuitias. ita et huiusmodi gloria. cu longe maiorem
et uera gloria coniectabimur. contemnemus. hec aut. manus et
stulta est. et non tantu. non gloria. Illa uo celestis uera. que non
homines sed angelos/et archangelos/et angeloru dominu. imo et cu
his etia homines laudatores habet. Si illud spectaculu contempla
beris. si illas coronas noueris. si ad illu planum te transtuleris.
naq. aduersum te terrena poterunt preualere. neq. hec magnifices.
si habebis. si minus non queres. et n. in huius seculi regis nemo
satellitum is omnis quibus coronato regi et in solio sedenti placeat.
graculoru uoces/muscaru. et culicu obuiolantiu stridore profe
quitur. Neq. n. his ulla ex parte potiores homi laudes inueniunt.
humana igitur intellecta inferiora/omnia in tutissimos recom
damus thesauros. et manentem/et incorruptibilem gloriam
inquiramus. qua utina omnes consequamur. Gratia et benigni
tate dmi nostri ihesu christi. per que et cu quo patri gloria simul
et spiritui sancto in secula

Qui de sursum uenit super omnes est. Qui est de terra/de terra emilia 70^a
est et de terra loquitur. **Q** Graue quidda est gl. amor/gra
ue mo. et multaru ipsa spmari plena gl. et que difficile
telli potest. fera et multoru capitu bestia. et in eos quibus fouetur.
quibus suscipitur armata. Quae admodum n. uermis ligna. ex quibus
nascitur et rubig ferru consumit. ita manus gloria altice sui annu
perdit. Quare multa opus est diligentia. ut huc tollamus affectum.
Considera quid in hoc loco discipulis suis hoc morbo affectis dicat. io
annes. et iux eos placat. Ad superiora hoc etia addit. Qui de sursum
uenit. super omnes est. Qui est de terra. de terra est/et de terra loquitur.
Cum meum inquit ubiq. extollatis testimoniu et dignissimu fide esse
dicatis. illud uos scire necessariu est. no licere. ut is qui e celo uenit.
a terreno homine fidem accipiat. Quid aut illa pticula sup omnes
est significat. et quid nobis per ea ostenditur. **Q** nullius indiget.
Sed ipse sibi satis est/et omni maxime. Se ex terrena/et de terra loqn

tem dicit. Non ex sua sed christi sententia. Si terrena inquit dixi uobis
et non creditis. Baptisma terrena appellauit: non quod terrenum sit:
nisi ineffabilis generationis ipsius comparatione. Ita nunc de terra lo-
quens dicit sua diuine doctrine comparata. Nihil. n. aliud de terra loqui sig-
nificat: q̄ paruas et humiles facultates suas et quales credibile
est terrenam accipere naturam: si cum dei magnitudine cōferantur. Si
quidem apud deū omēs sapientie thesauri reconduntur. Q̄
autem de humanis rationibus non loquatur: inde constat: Quod
terra est inquit: de terra loquitur. At qui nō totus erat ex terra sed
propriora. Nam et anima habebat: et spūs particeps erat: que mi-
nime de terra sunt. Quō igitur de terra esse dicit. Animaduersione
nihil aliud q̄ p̄uū se/et nullius fere momenti putura humi reptan-
tem: et in terra natū. Christū autē nobis relitus nobis demissum sig-
nificare. His omnibus eorū affectū extinguens iam audentius de
christo loquitur. Antea n. superuacaneū erat uerba nulli in audi-
torū mentibus locū habitura effundere. Cum autē spūs maderet:
merito iacet semina inquies. Qui de sursum uenit: super omēs est:
et q̄t audiuit loquitur et quod uidit testatur: et testimoniū etius
nemo accipit. Cum magnū quiddā/et sublimē de christo locutus
esset: rursusq̄ in humiliore de eo sermone descendit. Ille nāq̄
ptauit/quod audiuit et uidit magis secundū hominē dicte sunt.
Non. n. uisū neq̄ auditū norat: que norat: sed suapte nā perfectus
ex patris sinu procedens: neq̄ preceptore indigens. Sicut inquit
cognoscit me pater: et ego cognosco patrem. Quid autē signifi-
cat quod audiuit: loquitur et quod uidit testatur. Qm̄ per hos
sensus: certe cognoscim̄ et digni uidemur: quibus credatur: cum
uidimus/aut audiuius: ut pote qui neq̄ fingimus: neq̄ menda-
ria dicimus: idcirco ut rem confirmet inq̄t homines: que audiuit/
et uidit: hoc est uerissima. Ita et nos sepe nūc sciscitamus. Vidisti
ne. An audisti. Quod si fatebitur: certū arbitramur testimoniū.
Ipse autē cū dicit. Sicut audio. Iudico: et que audiui a patre meo
loquor et que uidimus loquimur/et id genus alia. Non ea grā dicit:
ut aliunde en accepisse intelligamus: id n. arbitrari ultime amē-
tie est: sed ut omēm impudentibus iudeis auferat suspicionem.
Cum n. nō dum debita de se opinio haberent: frequenter ad patrem

confugit inde uerbis suis fidem faciens. et quid admittis: si ad
 patrem: tunc et ad prophetas et scripturas sepe descendat. et eorum
 adducat testimonium. Ille sunt inquit: que testimonium perhibent
 de me. Nequid prophetis minorem ipsum dicemus: tunc eorum acci-
 piat testimonium. Absit. Nam propter auditorum imbecillitatem:
 ita loquitur. et a parte audire se dicit: que loquitur: non quod ma-
 gistro indigeret: sed ut illi crederent non esse mendacium. Verba
 autem Iohannis hoc significant: opus est audire ab illo. De
 sursum enim uenit: qui hoc nuntiat: que ipse solus manifeste nouit.
 Et namque uerba. uidit et audiuit: hoc significant certitudinem: et
 testimonium eius nemo accipit. Atqui et discipuli et multi alij ac-
 ceperunt. Quo igitur inquit: nemo accipit. hoc est pauci: et hoc nunc:
 Nam si nunc dixisset: qua ratione addidisset: qui accipit eius testi-
 monium: signauit quia deus uerax est. hoc et in loco discipulos suos
 tangit: ac si non multum ei credituri essent. Quod et neque deinceps ei cre-
 diderint: ex sequentibus constat. propterea cum esset in carcere: ad Iesu
 eos misit: ut ei magis conlauerentur. Illi autem uix tunc crediderunt.
 Quod Christus significans dicebat. beatus qui non fuerit scandalizatus
 in me: et propterea nunc dicebat Iohannes. et testimonium eius nemo
 accipit: discipulos suos erudiens: et tantum non dicens: quod pauci essent
 ei crediduri: et idcirco uerbis eius non creditis. Que enim uidit loquitur:
 simul et iudicium tangit in samaria: atque demetriam. Quod et ex Euan-
 gelista in principio his uerbis coarguit. In propria uenit et sui eum
 non repperit: hoc non uenietis sed non recipientium peccatum est.
 Qui accipit eius testimonium: signauit quia deus uerax est. hic et
 eos perterret: tunc ostendat: qui Christo non credit: eum non modo non ipsi
 sed ne patri quidem credere. Que enim misit deus inquit: uerba dei
 loquitur. loquitur enim que ab illo accepit. et credens illi credit et in cre-
 dulus non credit. Signauit autem hoc est ostendit. Inde his uerbis
 timorem auget. Deus uerax est. Neque enim aliter quisquam ei non credit:
 nisi mittentem deum mendacium insimularet: tunc et tunc nil aliud quam
 de patre loquatur Christus: qui eum non audit: non audit mittentem
 patrem. Vides ne istam formidine eis incutiat. primum Christum
 infideles audire contemnebant: ideo periculi magnitudinem eis pro-
 posuit: ut discerent: quod qui Christum non audit: neque deum audit.
 hac deinde ratione imbecillitatis eorum magnitudinem exponit. Non

inquit ad mensurā dat deus spūm : et ut dixi rursus ad humiliore
descendit sermone : enīq; et uariū et intellectu facilem auditoribus red
dit. Neq; n̄ aliter incutere / et augere metū poterat. Nam si de eo mag
nū et eximū dixisset non utiq; credidissent : sed contempsissent potius.
Idcirco ad patre omnia refert / rursus itaq; de homine christo disputas.
Quid aut inquit : itō ad mensurā dat deus spūm. Nos omes inquit
ad mensurā / spūs opationē accipim. Nam spūs hoc in loco opera
tionem dicit. hec n̄ est que diuiditur. Ille sine mensura et integre
habet opationem. Q; si opationē eius nemo metiri potest / longe mi
nus suam. Vides ne spiritū mīnūtū. Sed quānā spūs omem spūs
accipit opationē. Qui dei opa nouit : qui dicit : quod audiūmus
loquimur : et qd uidemus testamur. Quid igit iure dubitandū est.
Nihil n̄ nisi que dei sunt : dicit : nihil nisi que spūs. Et primū quidē
de uerbo dei nihil loquitur : sed a patre et spū doctrine sue fide coparet.
Q; n̄ deus esset horant : q; spūs etiā intelligebant : q; n̄ debita
de eo haberet opinione. Ignorabant aut filiū proptē ad patrem
et spm semp cōfugit : et in uerba sua cōfirmat. hac itaq; ablata cō
si quis p seipm hoc consideraret : ualde christi mīnueret dignitatē.
Non n̄ proptē crediderūt : qm spūs opationē haberet : neq; eius in
digeret auxilio : sed sibi ipsi sufficiens est. Verū mbeallionū suspitio
ne cogita. his utitur uerbis. Hec autē dico ne simpliciter scriptu
ras pretēamus : sed dicentis considerationē / et auditorū mbealli
tatem : et alias in scripturis causas perscrutemur. Non n̄ omnia ut
uellent pscriptores preceptores : sed multa secūda auditorū mbe
allitatem loquuntur. Quāobrem paulus. Non potui inquit uobis
loqui quasi spiritalibus : sed quasi carnalibus. Tandē paulus in
christo lac uobis potū dedi / nō escam. Volebā inq; tanq; spiritalib; loqui :
sed nō potui. Non q; ipse loqui non posset : sed quod q; audi
tores intelligere nō poterant. Ita et ioannes maiora discipulos
docere uoluisset : sed illi nō patiebantur. hac gratia in humiliori
bus uersatur. Diligenter igitur muestiganda sunt omnia. A scrip
turis n̄ spiritalia arma accipim. Verū si ea nos inducere / et discipu
los armare ignorārim; ipsa quidē proprias habent iures : accipie
tibus aut nihil afferūt utilitatis. Esto thorax et galea firmissima.
et cipeus / et asta : Inde q; thoraca pedibus galea pro capite oculis

aptet/ clipeo non pectus sed pedes protegat. Nunquid homini
huius homini ea arma quid conferent: et non potius ledent: plane
hoc constat. non tamen armorum culpa sed his uti recte nescientis.
Ita et in scripturis aliu uenit. Si earum ordine consideremus: ipse quide
uim suam retinent: nobis autem nihil conferunt. hec ego et priuatim et
publice uos frequenter erudiens/ nihil amplius profino: sed seculari
bus uos rebus omne uos tempus affixos/ et implicatos uideo. Spi
ritalia uero ne in somnis quidem consideramus. propterea negligi
mur: et pro ueritate certantes non multum ualemus: sed ridiculi
gentilibus iudeis efficiuntur: quod et hereticis efficiuntur. Quod si ut in
his/ in alijs quoque rebus negligentia uterimur: nec sic quidem uos
esset ignoscendum. Sed in secularibus negotijs unusquisque ens ac
tior est et summa diligentia artes exercet/ et rem publicam gerit: in
necessarijs autem et spiritalibus ista uis desidia torpemus sup
uacuis tamquam necessarijs utentes/ et necessarijs arbitantes utentes.
An nescitis non superioris tantum etatis hominum gratia scripturas eccli
asticas: sed nostras. Nonne audis paulum dicentem. hec ad nostram doctrinam
scripta: ad quos fines seculorum deueniunt: ut per patientiam/ et
consolationem scripturarum spem habeamus. et licet me frustra loqui
non ignorem: non tamen cessabo. Ita enim apud deum excusabor: quod uis
nemo me audiat. Qui attente audientibus loquitur: si laboris
premiu habet auditorum persuasionem. Cuius autem uerba non audiunt:
neque tamen cessat: plurimum faciendus est: cum deo placere amittat:
et neminem attendente/ suum impleat officium. Verum licet maius nobis
ex contemptu uestro premiū quæriat: id tamen minus desideramus:
non ad nostram aliquam salutem proficiamus: maximam mercedem
probritatem uestram ducentes: hec dicis: non ut molestam/ et
grauem nostram fatiamus orationem: sed ut affectum in uos nostrum oste
damus: et quo ob desidia uestra dolore afficiamur uos non lateat.
Quia desidia uestra omnes liberi/ magna spiritalium cura susce
pta celestia bona consequamur. Gratia et benignitate domi
ni nostri Iesu christi: cum quo patri gloria simul/ et spiritui sancto
nunc et semper et in secula seculorum Amen

3

Pater diligit filium et omnia dedit in manu eius. Qui credit
credit in filium: habet uitam eternam: Qui autem incredulus est
filio: non uidebit uitam: sed ira dei manet super eum. Magna
assiduitatis et humilitatis utilitas in omnibus rebus ostenditur.
per eam enim artes meliores reddimus: cum repente omnia a magis
discere negamus. per eam paulatim ciuitates condimus. per eam uitam
nostra sustentamus. Neque admireris: si tantum in secularibus rebus
iurum habeat: quoniam et in spiritualibus plurimum possit. Sicut ab
idolatria liberari iudei potuerunt paulatim: et in paruis et humi-
libus rebus a principio neque doctrine neque uite gratia erudit. Sic post
christi aduentum: cum sublimioris iam doctrine tempus esset: omnes ac-
cesserunt apostoli: nihil primum altum: nisi arcanum locuti. A paruis
christus multitudinem exorsus est. Ita et impetitia Ioannes tamquam de ho-
mine quodam mirabili loquitur. Alta autem et sublimia per uerbum
materferit. primum dixit. Non potest homo a semetipso quicquam accipere.
Inde altius quiddam attingens: qui de sursum inquit uenit supra
omnes est. Rursus ad humilia descendens post alia multa non ad me-
suram inquit dat deus spiritum. Inde persequitur. Pater diligit
filium: et omnia dedit in manu eius. Inde cum supplicium uim intelli-
get: neque ita multitudinis animos bonorum promissione: ut suppli-
cium formidine moueri: balueris sermone suo fine imponit. Qui
credit in filium: habet uitam eternam. Qui autem incredulus est filio: non
uidebit uitam: sed ira dei manet super eum. Rursus ad patrem
supplicii ratione refert. Non enim dixit ira filii: quod uis ipse iudex: sed
dei: ut maiorem illis metum moueret. Nunquid ergo satis est ad ui-
tam eternam in filium credere: omnino. Non enim omnes inquit: qui dicunt
mihi domine: ^{domine} intrabit in regnum celorum. et peccatum in spiritum: uel solum
satis est: quod in gemma detrudat. et quod de parte loquor. Nam si in pa-
trem et filium et spiritum sanctum recte credideris: non autem recte iuxeris:
nulla tibi ad salutem utilitas. Cum ergo dicat: ipsa est uita eterna:
ut cognoscant te solum uerum deum: nolimus hoc nobis ad salutem
satis arbitrari. Opus namque nobis est: et uite et morum puritate pol-
lere. et licet hoc in loco dicat. Qui credit in filium: habet uitam eter-
nam: nec bona tantum: sed suppliciorum quoque formidine proponat:
et qui incredulus est filio: non uidebit uitam: sed ira dei manet super

cum: non tamen dicimus satis esse solam fidem ad salutem. Quod
 que de uita sepe in euangelis dicuntur: ostendit. Cur n. n. dicit:
 Ipsa est uita eterna sola: neq. qui credit in filium solum habet uitam eter-
 nam: Sed in utroq. uita esse significauit. Nam nisi mores sequa-
 tur: sequitur supplicium. Et n. dicit in eo sed super eu. hoc e. nuq. ab
 eo discedet. Siquidem ne temperalem fore mortem putares: cu-
 dicit: non uidebit uitam. id uerbu. posuit: ut eius demonstraret per-
 petuitate: Quod facit ut per hec uerba eos ad christum traheret.
 Quia obrem non priuata sed coram eos admonitione usus est:
 ut fatilius alliceret. Non n. mag. Si credatis et n. credatis: sed i.
 comuni loquitur: nequa posset exoriri suspitio: et uehementius q.
 christus. Siquid christus. Qui n. credit: ia iudicatus est. hic aut
 non uidebit uitam: sed ira dei manet super eu. et merito sane. Neq.
 n. idem est aliquis de seipso loqui et de altero. Christum ambitionis
 causa ita locutu. et iactatu. exultauissent. Ioannes hac iacebat sus-
 pitione. Q. si postmodu. christus uehementiori sermone usus est:
 ea pot. ratio asserri: q. ia magna de ipo. uidei opinione concepe-
 rant. Ut ergo cognouit Iesus inquit: q. audierut pharisei: qui
 a Iesus plures discipulos facit: et baptizat q. Ioannes: q. Iesus
 n. baptizaret sed discipuli eius: reliquit iudea et abiit ueru.
 in galileam. Ipse quide. n. baptizauit: sed nuntii cu. uellent au-
 ditores in eius odia excitare: ita ferebant. Sed qua. na. gratia
 discessit: Non formidinis: sed ut eoru. leniret inuidia. poterat
 naq. et insultantes cohibere: sed noluit hoc frequenter facere: ne de
 eius incarnatione diffideret. et si sepius impulsus fuisset: id etia.
 suspitiosu. fuisset multitudinu. propterea multa more hominis
 operatus est. Que. admodu. n. credi uoluit deum esse: ita et carne
 suscepisse. hanc ob re. petru. corripuit dicente Absit a te domine.
 Non erit tibi hoc: tante hoc sibi cure fuit. Nam in ecclesiastica do-
 ctrina n. parua hec portio est: et salutis nostre principiu. cuius
 gra. oia et facta et pfecta sunt. Sic mors sublata est: et peccatu.
 et maledictu. abolutum: et plurima uite nostre collata sunt bona.
 Ideo maxime uoluit incarnatione credi: que nobis principiu. et
 fons est inuincibilu. bonoru. hic n. humanitatem sed diui-
 nitatem potius latere pmissit. Recedens ergo ad eos rursum se

contulit unde prius uenerat. Neq; ab re in galileam concessit:
 sed ut magna apud samaritanos operaretur ea que deū diceret
 sapientia. et ut nullam iudeis ne impudentem quidem excusatione
 relinqueret. Quod euangelista his uerbis significauit. Oportebat
 aut eum transire per samaria. ut ostenderet preter iteris ra-
 tione hoc fecisse. Cuius exemplū et apostoli consecuti sunt. Que
 admodū n. illi iudeorū persecutionib; tūc temporis agitati ad
 gentes p̄fecti sunt: ita et christus tū ab illis fugaretur: ad
 has uenit: ut et in muliere fecit chananea. hec aut facta sunt:
 ut omne iudeis auferret excusatione: ne dicerent se relictis
 christum ad mentuolos profectum. Idcirco excusantes se disci-
 puli dicebat. Vobis oportebit primū loqui uerbu dei. Sed qm
 repellitis illud: et indignos uos iudicatis eterne uite: er-
 re conuertimus ad gentes. et ipse iterū nō ueni nisi ad
 oues que perierūt domus israel: et iterū. Nō est bonū
 accipere panē filiorū: et dare eamibus. Cum aut eū iudei
 expulerūt: porta gentibus aperuerūt. neq; etiā sit in Sa-
 maria principaliter profectus est christus: sed per eā
 iter fecit. preteries ergo uenit in ciuitatem Samarie: que
 dicitur Sichar/ iuxta p̄dictū quod dedit iacob ioseph filio suo. Erat
 autem illic fons iacob. Quana gratia tanta hūc locū diligentia
 narrat euangelista. Ne postmodū audiendo muliere dicentem/
 iacob pater noster dedit nobis hūc puteū: mireris. Et n. n̄s locus
 erat/ ubi pro dīma leui/ et simeon indignati grāuē illā cedem
 patati sunt. Et qm ad hoc uentū est: nō ab re fuerit subtexere:
 unde Samaritanū originē habuerūt. Locus is omnis Samaria
 appellatur. Vnde igitur appellati sunt: Somor mons a cōditore
 dictus est: ut testatur hesayas: et caput Somororū ephraim: habi-
 tatores aut⁷²⁷ samaritani/ sed israelite appellabantur. proredente
 tempore deū offenderūt/ et regnate phacee surgens. Thelgama-
 sar/ et multas ciuitates occupauit: effle subdidit: quo interempto
 osee regnū tradidit. In hūc insurgens Salmanasar alias cepit ciui-
 tates: et tributarias fecit. hūc osee primū paruū: inde defecti-
 one facta: ethiopibus cōfederatus est. Quod tū Assyrus rex intel-
 ligeret: gentem illam obsessam cepit neq; amplius illis habitare

pmissis/ueritus ne iterum deficerent. Sed babilonem/et in medos trans-
 latis collectitia huiusmodi multitudinis in Samaria habitatio missa aut
 in posterum firmum sibi imperium familiaribus incolis confirmaret.
 his pactis/ uolens deus potestatem suam ostendere: quod non in be-
 llicis/ sed peccatorum gratia iudeos assyrijs tradiderit: leones in
 barbaros emisit. qui uniuersam gentem perderent. his regi nu-
 tatis: missi sunt sacerdotes quidam: qui populo exponeret leges dei.
 Non tamen omnes sed in partem ex parte impietate exuerunt: procedente
 adhuc tempore idolorum cultum abiecto dei cultum complexi sunt. Cum ita se
 res haberent: reuersi iudei non utpote alienigenis/ et hostibus emu-
 lantur: et a monte Samaritanos inuenerunt. Nec parua inter
 eos contentio. Neque enim omnes scripturas recipiebant: sed moysi du-
 taxat. prophetas perueniebant. Mitebantur tamen in iudicia
 se inferre nobilitatem ad Abraham et progenitorem et genus suum
 referentes: utpote qui chaldeus fuisset: et iacob patrem appellaba-
 tur. utpote Abrahe nepotem. Iudei etiam cum ceteris/ et hos abominaba-
 tur. Unde christo exprobrabant dicentes: Samaritanes tu: et de
 monum habes. et cum descendisset ab iherusalem in hiericho hac gratia
 christus Samaritanum uilem contemptumque/ et abominabilem
 apud eos in se misericordia operantem. et in decem leprosis unum
 alienigenam. propter hos Samaritanum dicit: et ipsis discipulis
 ita mandauit. In uia gentium ne abieritis: et in ciuitates Sa-
 maritanorum ne intraueritis. Neque hystorie duntaxat gratia
 predicti iacob meminit euangelista: sed ut iudeos iam diu re-
 pullos ostenderet. Siquidem progenitorum temporibus pro ipsis
 ea loca Samaritanum occuparat. Quorum eorum maiores: cum sua
 non essent: ceperant: ea hi ob deficiam suam/ et iniquitatem iam
 pridem possessa amiserunt: ita et nihil maiorum uirtus confert:
 si nepotes degenerant. barbari enim cum primis leones expti sunt:
 ad iudaicum euestigio cultum redierunt. Hi tot affecti supplicijs:
 mores suos minime emendarunt. huc itaque christus uenit
 mollem et lenem uiam expelles laboriosam autem/ et difficilem
 nos erudiens. Non enim uim uisus est: sed a deo mitemente uadit:
 ut ex timore fatigetur. hoc semper admonet: ut sibi ipsi quisque seruiat:
 neque querat superflua: neque multis indigeat. Adeo enim omni nos

superfluitate alienos uoluit: ut multis necessariorum se fraudaret.
Idcirco dicebat. Vulpes foueos habent: et uolucres celum dos: filius
autem hominis non habet: ubi caput reclinat. propterea in moribus
plurimum uersatus est: et in desertis non potius tantum sed prope.
hoc dauid adiuuans inquit. De torrente in uia bibit: ut eius
tolerantiam demonstraret. Idem hoc in loco significat euangelista
ita fatigatus non ex itinere sedebat: hic super fonte. Hora autem erat quasi
sexta. Venit mulier de samaria haurire aqua. Dicit ei ihs.
Da mihi bibere. Discipuli enim abierant in ciuitate ut cibos eme-
rent. hic ut meris studium et tibi contemptum intelligimus: cum tamquam
re superuacanea utatur: Ita discipuli res suas dispensare didicerunt.
Non enim parabat iuaticum: quod et alius ostendit euangelista: cum de ferme-
nto phariseorum loquens dicit: qui putabant panes non ferre et elu-
cientes inducit exemplum spiritus decipientis manducare. et ad-
fici ob famem uenisse. hic nihil aliud quam uentris contemptum
et eius seruitium paruipendere nos admonent. Considera quod
hoc in loco nihil ferentes discipulos neque a principio diuinitas
iunctus curam habentes. Sed quo tempore omnes prouident: cibos epulum
proficiuntur. Non ut nos: qui cum primum mane exurgimus
ante omnia coquos aduocamus: et de parandis epulis et me-
sa diligenter uerba facimus. Inde alijs opera damus: seculari
a diuinis preponentes: et que superflua habenda essent: tamquam necessa-
ria exequimur. Ideo omnia prepostere aguntur. Contra autem spiri-
tualium primum rationem et quam maxima habere quibus perfectis hec
alia deinceps attingere oporteret. Neque laboris studiosus factus
sed humilitatis: non fatigatus ex itinere: distaxat ex itinere sedisse
sed relictus solus dimissis discipulis hic Iesus ostendit. Atque pote-
rat uel non omnes dimittere: uel alios sibi ministros comparare. No-
luit tamen. Et non discipulos quoque his moribus assuefecerat et
quod mirum dixerunt fortasse quispiam: si humiles erat piscato-
res et tentoniorum opifices. Erant sane uerum repete ad ipsum celum
e uolarunt. et rursus regibus clariores enaserunt: digni habitus
qui uniuersi orbis domini familiaritate fruerentur: et cuiusque
admirabile sectaretur. Illud preterea non ignoratis: et cum ubique
admirabilem sectarentur: quod quanto quis humiliori gradu ad digni-

rantes assumitur: facilius in superbie infamia effertur: ut po-
 re qui exers sit repetim et ex ps. honoris in sperati. In hac eos
 humilitate christus tenuit: ut et ab omnibus se abstinere-
 neq; ministris indigerent. Ipse aut fatigatus ex itinere sedebat
 sic super fontem. Vides laboris / caloris / et discipulos expectandi
 gratia sedisse iherosolimam. Norat n. quid apud Samaritanos esset
 euentura. Non tamen propter hoc ipse principaliter uenit. Neq; etsi
 propterea non uenisset: erat adueniens muliercula repellenda:
 que summa erat attentione prestatum. Iudei n. ad se uenientem
 aspicerent. Gentiles alio phiscentem ad se trahunt. Illi inuidebat.
 hi rectantur. Illi indignabantur. hi admirantur et adorant. Quid
 igitur erat tot hominum salus cotinenda: tam promptus ani-
 mus relinquendus. Indignu sane diuina fuisset benignitate.
 Quare cu debita sapientia cuncta ab eo disponatur: sedendo corpo-
 reliciebat: iuxta fontem. Erat dies medius: quod euangelista his
 uerbis significauit. Hora erat quali sexta: et sedebat sic. Quid aut
 per hoc uerbu sit intelligitur. Non in sella no in loco honorationi
 sed in terra: ut congit. Venit mulier ex Samaria haurire aqua.
 Erre muliere propter aliud egressam ciuitatem: ut inuide-
 tibus iudeoru obiectiombus silentiu imponatur: et ne quis di-
 cat: eu suu ipsius preceptu transgredi. Cu mandet ne in Sama-
 ritanoru ciuitatem ingrediantur: ipse eos alloquatur. Quod
 Quia dicit nondum uenisse discipulos ea id gra meminim eu-
 gelista: ut multas sermons Iesu ad muliere occasiones affir-
 ret. Quid ergo mulier cu a Iesu aquam peteretur diceret da
 mihi bibere. Quomodo tu mgt: iudeus cu sis: bibere a me possis:
 que su mulier Samaritana. Mon n. contumetur iudei Samarita-
 nis. Unde eu iudeu esse cognouit: ex habitu fortasse. et sermone.
 Tu aut mulieris ingratiam considera. Nam si cauedu erat: Iesus
 q illa cauere potius debebat. Non n. dixit no contumetur Sama-
 ritam iudeis: sed iudei Samaritanis. Abstinet tu mulier a co-
 suetudine: ne perdet: cu aliena sua causa periclitariu arbitrare-
 tur. Neq; tacuit: sed sententia sua quod esset preter legem: con-
 rigit. Sed illud posset quispi dubitare: qua rra gratia ab ea
 bibere peterit: cu lex non pmitteret. Si quis diceret Iesum p

no mtra apud

7

1

iudicium non daturum: ideo minus petere oportuit. Quid igitur dicebat
quod nihil iam referebat cuiusmodi observationes prauaricari. Quia
alios ad prauaricationem inducit: ipse longe magis prauaricatur.
Non enim quod ingreditur inquit per os: corripuit animam: sed quod
procedit de ore. Non parum autem Iudeos accusat hic Iesus ad mulierem
habitus sermo. Illi enim sepe uerbo et uerbis et re allecti minime
passi sunt persuaderi. hec autem breui et nuda rogatione quod primum
capitur ipse Iesus ratione hac et uia non militabat. Si qui accedebat
non prohibebat: quous discipulis dixerat. In ciuitate Samaritano-
rum ne intraueritis: ne autem offendatis. Id enim quod indignum
nunc erat humanitate. Quare respondet mulieri. Si scires dondu-
det quis est: qui dicit tibi da michi bibere: tu forsitan petisses
ab eo: et dedisset tibi aquam uitam. primum digna: que audiat: et
indicat: neque contemnendam: deinde quis ipse est: et latet. Nam si
scisset euangelio paruisset: quod de iudeis haud ducendum est: qui cum
admonerentur: nihil tamen petebant: nihil discere cupiebant: quod
aliquid afferret utilitatis: sed contumelia affectum expellebant.
Mulier autem Samaritana quod mansuete responderant: quod
animaduerte. Domine in quo haurias habes: et puteus altus.
Vnde ergo habes aquam uitam: iam omne ab ea quod uisus esset: et
ex uulgi hominibus suspicionem amouit. Neque enim simpliciter hoc
loco dominum: sed honorifice appellat. Quod ex sequentibus apparet.
Non enim irruit: non exprobrauit: sed primum hesitauit. Quod si non
continuo intellexit: minime mirum. Neque enim Nicodemus intel-
lexerat. Inquit enim. Quo possunt hec fieri: et uerum quo potest homo
nasci: et iterum. Numquid potest in utero matris sue
iterato iterum introire: et renasci. Hec autem mulier longe uerum
dixit. Domine inquit neque in quo haurias habes: et puteus al-
tus est. Vnde ergo habes aquam uitam. Aliud Christus dicebat: ad
id illa intelligebat: in uerba accipies: neque aliquid pro-
gere poterat. Atqui petulantius respondere non poterat: licet
esset. Si haberes aquam uitam: non me peteres. Ipse eam accipies.
Sed te iactas. Verum nihil tale locuta mansuete a principio per omnes
sermone rudit. primum inquit. Quo tu Iudeus tu sis: bibere a me
possis. Neque factum ad alienum et inimicum ita locuta est. Absit: ut tunc

homine alieni a genere nra animi et infeli quicq̃ communem.
 Dem cu magna loquere audiret. et ea que minima maxime
 carpsissent: no derisit: no cauillata est. Sed nuq̃ ait tu maiores
 patre nostro iacob: qui dedit nobis puteu huc: et ipe ex eo bibit/et
 filij eius/et pecora eius: Ammaduente quo pacto in iudaea se mi-
 serit nobilitatem: hoc est. Ille hac usus est aqua: nec habuit quod
 nobis maius daret. Ostendit aut magnu quidda/et altu ex pmo
 responso intellexisse. Ea naq̃ p̃tula. Ipse ex eo bibit/et filij et peco-
 ra: nihil aliud significat: q̃ potiore quada aqua coepisse: iam
 tame neq̃ inuenire: neq̃ manifeste cognoscere. Ut aut aptius
 dicam. Non potes mag̃ dicē iacob huc nobis fonte dedisse/ alio
 aut ihem. Nam et ipe/et filij et nepotes eius ex hoc biberut: neq̃
 bibissent: si habuissent potiore. Tu ergo hoc potiore aliu neq̃ dare
 poteris: neq̃ habes: nisi te q̃ iacob maiore profitearis. Unde ig̃
 q̃ te daturu polliceris aqua: habes: At iudei no tanta usi essent
 modestia: qui eade de re sermone habito/et eiusdem aque men-
 tione facta: nihil utilitatis cōseruti sunt. Cu uō Iesus Abne me-
 nimisset: lapidibus eu p̃secuti sunt. Cyulier aut mercedibili ma-
 litudine i medio diei estu/patent et dicat et audit. Mer ei q̃q̃
 in metromiuer: quod iudeos dixisset/credibile ē ipsu in sanie/
 et delirare. q̃e id fonte expectauit: et uerbis iactabundus nihil
 prestare: sed expectat/et sedet. du quod querit inueniat. q̃ si muli-
 er Samaritana tanta adhibet diligentiam ut aliquid utilitatis
 consequatur: neq̃ a christo discedit: quis eu adhuc ignoret: qua
 nos uenia cōsequimur: qui eu no ad fonte/no in deserto/no in
 meridie/neq̃ in solis estu/pudentissimo/ sed sub aurora/sub hor-
 terto ad umbra inueniunt: Non tame quicq̃ audire patimur:
 sed decidemus. Illa ita ihesu uerbis attendit: ut alios aduocet. Iu-
 dei no mo nemine aduocant: sed cōcedentes prohibent/impedi-
 untq̃ dicentes. Videte num ex p̃cipibus aliquis credit in eu aut
 ex pharizeis: sed turba hec: que no nouit legem. Maldicti sunt:
 imitemur igitur Samaritana. Alloq̃mur christum. Et n̄ mediis
 nostru impietia adest. Et per prophetas/et discipulos suos nobiscu
 loquitur. Audiamus/et credamus: q̃ diu frustra et inutiliter ui-
 uemus facere que deo no placet: id certu est frustra et inutilit

uiuere uel potius p̄dite. Cum n̄ datū nobis tempus in nullam
impendimus utilitatem: nullis impense ultimū datum supplē-
um hinc migrabimus. Nunquid qui pecunias ad negotiationē
acceperit: easq; prodegerit: ab eo creditor rationē exiget. Qui autē
uite munus p̄dite consumpserit: impune abierit. Non propt̄ea
deus p̄ntem nobis uitā prestitit: nō aiam in hoc corpus iniecit:
ut hac tantū fruamur uitā: sed ut totis uiribus ad futurā con-
tendamus. Bruta p̄nti dūtatur usus sunt. Nos idcirco imortale
habemus animā: ut ad illius uite p̄parationē: omnia moliamur.
Equorū n̄ bouū / alimorū / et aliorū huiusmodi pecorū si quis
utilitātē roget: nulla preter imp̄ntis uite necessitatibus serui-
tū usq; inueniē. De nobis nō ita sentiendū est: sed melius
et preclariū dommalū post huius uite migrationē expectamus:
ad quod ut clari pueniamus: omnia facienda sunt: ut tū ange-
lis iubilem: et semp regi assilam. propt̄ea imortale nobis
anima: et corpus imortale futurū largitus est: ut perpetuis
in ip̄s bonis fruamur. Et si terre nimiris: tū tibi celestia p̄-
ponant: considera q̄ta ignominia afficias eorū exhibitor:
cum contemptis: que tibi offert: celestibus: ea terrenis mutare
nō dubites. Ideo gēmina minatur: utpote contemptis: ut in-
telligas: quātū te bonis priuas. Sed ablit ut illud expiamur sup-
pletū: sed deo placentes eterna bona consequamur. Gratia
et benignitate domini nostri Iesu xpi: cū quo patri gl̄a fil et
spiritu sancto in secula

Respondit Iesus et dixit ei: omnis qui bibit ex hac aqua: ^{omnis}
sitiet iterū. Qui autē biberit ex aqua: quā ego dabo ei: nō
sitiet in eternū. Sed aqua quā ego dabo ei: fiet in eo fons
aque salientis in uitā eterna. **S**piritus sancti gratia nūc
nō nūc aqua appellat: ut nō substantie / sed opationis has in-
telligentias esse demonstrat. Non n̄ spūs ex differentiis collat
substantijs cū inuisibilis et unus ḡnis sit. Et Ioānes q̄ dicit:
ipse uos baptizabit in spū sancto / et igni. Christus autē: Flumi-
na de uentre eius fluent aq̄ uiue. Hoc autē dixit de spū sancto

quæ erant accepturi. Indem et nunc spm appellat qui biberit ex aqua quâ
 ego dabo et nō fiet metū. Ita spm ignē appellat ut exarāmetū et feruo-
 rem grāis et peccatorū absumptionē significet. Aquā at ut ablutionē et refri-
 gerū: quibz spm accipientes animi fruiunt. Et em tāqz ortū biventē et fru-
 ctiferū: et semp florentibz arboribz comātem: ita pmpctā animā disponit.
 ut nulla anxietate nullis sathane insidijs distrahi sinat: Sed omnia arde-
 tia malitiae tela extinguat. Tu aut queso dei sapiētiā q̄sidera: q̄ b̄leus mu-
 liercula allucit. Non em a pncipio dicit. Si scires qui dicit tibi da mihi bibē:
 sz postqz occasione illi prebuit: ut ipm iudeū appellaret: et cōmāret: hoc
 propulsans inquit: Si scires quis est: qui dicit tibi da mihi bibere: tu forsita
 petisses ab eo. Quibus verbis eam ad maiora impulit: ut patriarche me-
 mīnerit. Inde cū illa diceret. Nunquid tu maior es patre nro iacob: nō
 se maiore dixit. Visus n̄ esset se tm iactare: nō dū cognit: sed latens id
 significat. Non n̄ simpliciter dixit dabo tibi aquā: sed prius iacob aqua neg-
 lecta: suam laudat a munerū natura. dancium volens differētiā oste-
 dere: et quātm ipē patriarcha excelleret. Nam si admiraris inquit patri-
 archam: qz hāc aquā dederit inde ego longe meliore tibi dederō: ea accepta
 me qz iacob maiore cōfitearis: necesse est. Si cū dicas. Nunquid maior es ja-
 cob: qm hāc aquā dederit: si illa meliore a me acceperis: profecto me maiore
 dixeris. Intruere verū iudiciū mulieris a re ipā et de christo et de patriar-
 cha ferentis smām. Verū nō ita iudei: sed cū enīctem eū videret demo-
 nia: nō nō patriarche nō pretulerūt: sed demoniū habere dixerūt. Sama-
 ritana aut scdm christi voluntatem iudicat ab opibz scilicet. hīc n̄ ipē
 iudiciū requirit dicens. Si nō facis opa patris mei: nolite m credere. Si at
 fano: et si mihi nō creditis: operibz credite. Sic mulier fide adducitur. pro-
 pterea cū audisset iesus: Nunqz maior es patre nostro iacob: eo omisso de
 aqua sic loquit. Omnis qui bibit ex hac aqua: fiet iterū: et cōparationē
 nō accusandi: sed excellētiā demonstrandi grā facit. Non n̄ aquā illam
 uilem: et negligendā dicit: sz naturā ondīt. Qui at biberit ex aqua: quā
 ego dabo ei nō fiet metū. Audiuit aquā uiuā mulier sed pmi non
 intellexit. Nā cū aqua uiuā et sit: que semp scaturit: huiusmodi aquam
 christū dixisse arbitrata est. Ideo aprius ex utriusqz ex cōparatione iesus
 sue aque pstantiā declarat. Qui biberit ex aqua: quā ego dabo ei nō fiet
 metū. hīc maxime excellētiā dignoscat. hōm n̄ mīl habet aqua: quam
 sensu deprehendim. Quid aut prosequit. Sz aquā quā ego dabo ei fiet m
 eo fons aque salientis m vitam etnām. Sicut n̄ si quis fonte mīl hāc

et ex sequentibz

beat: nūq̄ surret: ita qui hāc aquā habuerit. Credidit cōtinuo muli-
er longe nicodemo sapientior: sed et formior. Ille hūmō plurib⁹ audit⁹:
nemina aduocauit: neq; sibi cōfidit. Hec dūplīco officio functa est: om̄i-
bus audita adnūciāns et populū ex ciuitate ad christū aduocāns / ac
trahens uniuersum. Ille Quid possunt hoc fieri: inquit: Neq; manife-
stum spūs ex^m a christo aduēcū accipit. Mulier vero p^m parūp̄ hesitauit:
neq; nō expectata cōfirmatione ad eius sermōne tanq̄ certū accipiendū
properat. Dicente n. christo / fiet in eo fons aque salientis in uitā etnā:
statim subdidit. Da mihi hāc aquā: ut nō sitiam: neq; veniā huc hau-
rire. Considera q̄so: q̄ paulatī ad uere doctne altitudinē adducatur.
p^mū adducit iudeū quēdā legis transgressorē suspicātū est. Inde ut hoc
temē p̄pulsauit: (Absurdū erat tale esse: qui tot bona q̄phendēt)
audita aqua uiua: sensu p̄ceptibilem existimauit. Tandē spiritalē
intelligens: credidit eiq̄modi aqua posse se tollere suis necessitatē.
Non tamē adhuc que nā esset intelligens ambigebat. Et sup̄ius
sensu p̄ceptibilem credidit: certo tamē nesciebat hūc autē diligētis in-
tuens: nec eā penit⁹ cōprehendens. Da mihi inquit hanc aquā: ut nō
sitiam: neq; ueniā huc haurire. p^mū patriarche christum p̄tulerit:
q̄ eo fonte nō indigeret: stillam aquā acciperet. Considera quanto
potiorē christum dixerit: hoc grate / et fidelis anime indiciū. ostendit
quā de iacob opinione haberet. Nouit meliōre. Oportuit sm̄m. Non
tamē nimis credula mulier. Neq; temere christi uerba accepit. Sola
gen̄s muestigauit: Nec incredula / neq; p̄max. Quid rogando osten-
dit. Atqui iudeis dixerat christus. Qui cōmēdit de carne mea nō quies-
cet: et qui credit in me nō sitiet uerū nō modo nō crediderūt: s; et scan-
dalizati sunt. Mulier nulla p̄turbatione affecta īmoratur / et rogat.
Iudeis inquit. Qui credit in me nō sitiet: mulieri crassi. Qui libet
ex hāc aqua: nō sitiet. Spiritalia nullo p̄scripta fine pollicebatur.
Ideo mulieris animū pollicitationib⁹ erigens: adhuc sensibilibus im-
moratur: qm̄ nō dum spiritualia capere. Nam si dixisset: Si credideris
in me non sities: nō utiq; intellexisset: quid diceret. Se qua nā gratia
nō hīs ad iudeos usus est uerbis. qm̄ multa signa uiderat: hoc nul-
lum: sed tm̄ uerbū audierat. propterea iā eius p̄dicendo gdmōnem
et leuī⁹ reprehendendo: suā demonstrat potatē. Vade inquit: hāc ueniā
tūū: et ueni huc. Respondit mulier / et dixit nō habeo uirū. Dixit ei Je-
sus: Bene dixisti: qz nō habeo uirū: Quiaq; n. uiros habuisti: et nūc

quem habes nō est tuus iur. Hoc uere dixisti. dicit ei mulier. Domine uide
 o quia propheta es tu. Dape quāta mulieris sapientia. Quā equo animo
 reprehensione passa est: et cū nō passa esset: dixerit quispiā. Cur dic que
 so. Nonne et iudeos sepe nō et grauius increpauit: Non idē est: et que
 aīo abscondita sunt: et rē clanculū cōmissam in mediū pferre. Aliqz em
 solus dei est: neqz n. aliū quispiā hoīs mētē nouit: q̄ q mētē habitat.
 Alterū familiaribz cōgnitū. Verū iudei rēphensi moleste ferūt et dñtē
 Jesu. Quid me queritis interficere: nō solū nō admirat: quēadmodum
 mulier: s; maledicit ei/et quiritat: dīctes demoniū habes. Atqui et
 ex alijs signis illū cognoscere poterat. Samaritana hoc dū taxat acce-
 pat. Quis te querit interficere et nō mō nē maledicit: sed admiratur
 et stupet/ et pphētā autumat. At grauius hanc/ q̄ illos rēphendit.
 hoc m. illū umiū petatū erat: Illud cōe plibz neqz itā cōibz ut propis
 obertis currimibus offendimur. et illi magnū quiddam se facturos
 arbitrabant: si christum pderet. huius uō pctm parabat omibz. Non ta-
 men egre tulit. Sed admiratione et stupore pculsa est. hūc ordinē Lū
 nathanael seruauit. Non n. prophetauit neqz dixit. Vide te sub fi-
 ru. Sed cū ille dixisset un menosti: id scidit. Volebat n. et miracula
 facendi et prophetandi oca occasione: ab ns qui ad se cōferebant: ca. ipm.
 pere: ut magis sibi tribueret: et niamis glorie suspitione tolleret.
 Idem hoc in loco facit. Nā si pncipio eā: quiriū nō haberet: increpu-
 iller: et graue uisum esset/ et supflūa. Sed nactus ab ea occasionem:
 recte omnia psecutus est: et audiente mansuetiore reddidit: et quō pro-
 sequit oratione hanc dicit quispiā. Vade uoca uirū tuū. de dono
 sermo habebat/ et grā humanā exedente nām. Instabat mulier:
 et eā efflagitabat dicit Jesus. Vade uoca uirū tuū: q̄ opus esset cū eo
 cōicare. Illa accipendi cupida putas hoīem alloqui: ut suā celaret
 turpitudinē. Non habeo inquit uirū. hūc nactus occasione christus
 tempore eā rēphendit: utrūqz explicās et quot uiros habuerit: et quē
 impūtia celabat. Quid ad hoc mulier. Non egre tulit: nō abiit: nō in cō-
 tumeliā accepit. Sed magis admirat: et pstat. Video n. inquit: quia
 ppheta es tu. et intueri eū prouidentiam. Non euestigio in ciuitatem
 accurreuit sed obstupescens cōsiderat. Video inquit: hoc ē uideris m
 propheta eē. Qd cū opmaret: nō amplū terrena rogat/ nō bonā
 corporis ualitudinē/ nō pecunias nō opes. Sed tū doctrinā. Patres
 nri inquit in mōte hoc adorauit: Abraā significans: qui filiū illuc

2

la

oblaturus duxisse dicitur. et quod uos dicitis: quia hierosolymis est locus:
ubi adorare oportet. Ammadueris. n. q. breui. altiora aggreditur.
Ua cui modo desedanda siti cura erat: iam doctrine precepta perquirat.
Christus autem non soluit questione. neq. in hoc ei propositum erat: sed
simplex uidet. Alius tamen mulieris animum erigit: non tamen priusquam se
propheta profiteretur: ut maiore uerbis suis fidem faceret: ne amplius
illa dubitaret. pudeat igitur nos: et erubescamus. Quiaq. uirorum mulier
et samaritana tanta in discendo adhibet diligentiam: ut neq. dies ipse
neq. alius occupationibus a iesu doctrina abduceretur. Nos uero non modo non
ad diuinam rerum eruditionem inquirimus: sed in omnibus seruire: et e
odem modo afficimur. propterea omnia negligimus. Quis nostrum queso
repetita domo aliquod christiano dignum opus aggreditur: quis scripturarum
sensum perscrutat. Nemo sane. sed alucolos: et talos frequenter inuenie
mus: libros quod rarissimos: quos si qui habet: ac si non haberet: clausos
in serenis seruatur: uel omne suum studium in membranarum tenuitate: in
litterarum characteribus quod pulcherrimis consumit: non ut legat: non ut uideat
inde aliquem consequatur: sed ut diuitias: ut ambitionem ostentet: in his stu
dent: tanta est inanis gloria. nullum ambiciosum audio: qui librum
intelligat: sed aures tantum litteras admiratur. Quid queso hoc lucet. Non
propterea nobis scripture date sunt: ut in libris diutius habeamus:
sed credi insculpamus. Itaque hec librorum possessio iudaice ambitionis est:
quibus in litteris precepta data sunt: nobis non ita: sed in tabulis cordis
carneis. Non autem libros comparari prohibeo: sed admoneo: et maiorem in mo
do rogo: ut eos comparemus: ita tamen ut et litteras et sensus frequenter animo
repetamus ut hoc pacto mundus efficiat: nam si in quacunque domo eua
gelium est: illuc dyabolus ingredi non audet: quanto magis animam animam
ei assiduis lectionibus familiare: neq. demon neq. peccatum attinget.
Sanctificet igitur anima sanctifica corpus. hoc continget: si euangelium
semper et animo habueris: et lingua. Quod si lingue obscenitas animam
consequatur: si demonas uocat: perspicuum est: spiritali lectione ea
sanctificari: et gratiam spiritus sancti affatim infundi. Diuini sancti
sunt scriptura hinc nobis et anime nostre affectibus remedium pe
tam. Quia utilitate si intueremur: et incredibili attentione uacuemus.
Hec ego frequenter dico. An non per quam absurdum est: ut foris homines aurigae
et saltatorum nomina: gentes ciuitates: actiones mores: nec non equorum
uirtute: et quod singuli possint: memorum teneant: qui autem hic se con

ferunt: omni pennis ignari discedat: imo et librorum suorum numerum
ignorant. Quod si uoluptatis gratia illa consequeris longe maiore in
his ostendam. Quid in iudicio queso: quid mirabilis: hominem
ne cum homine. an cum dyabolo hominem spectare certare: et corpus cum
incorporea potentia congruere: et generis sui uictoria referens
intueri. hoc pugnas: hoc certamina contemnemur: hoc in qua que
imitari et pulcherrimum et utilissimum est. In quibus corona accipere
licet: non in illis quorum emulatio ignominiosa est. Illa cum demo-
nibus pugna habet cum angelis: et angelorum domino spectabis. Dic
queso si tibi in regem et principem consessu spectaculi adesse liceret.
nonne tibi honorum duceres: huc ubi cum angelorum rege dyabo-
lum deuinctis post tergum manibus: et tonantibus suis nihil preualerem
spectare licet: non curris: et incredibile uoluptate hoc spectaculum non
prosequeris: et quo non pacto hoc fiet: inquis. Si librum in manibus
frequenter habueris. Illic in dyaboli fossas: longa curricula: laqueos cap-
tiones artem deprehendens. inde et pugnare cum eo: et superare didiceris.
Demonum non habes sunt non hominum secularia spectacula. Quare vos
hortor. ut a satane festis abstinere. nam si in idolorum templis nequas
est ingredi: longe magis in demonum sollemnitatibus. his ego uos fre-
quenter admonitionibus obtundo: dum aliquid proficiat. Mihi quidem non
molestum est inquit: uobis autem securum. Neque grauis uobis sit oro hor-
tatio mea. Nam si grauius ferendum esset: mihi potius esset: quam non
audire in hoc uobis sepe uero consessu uerba fructus: quam uobis quam factum aures
adhibetis: nunquam proficitis. Sed absit: ut uobis molestus sim: sed hac cul-
pa uacui spectaculo spirituali: dum futura gloria perfruarimur: Gratia
et benignitate domini nostri iesu christi. cum quo patri gloria simul: et spiritui
sancto in secula

Dicit ei iesus mulier crede mihi: quia uenit hora: quando neque in monte hoc neque in hierosolymis adorabitis patrem: uos adoratis:
quod nescitis. Nos adoramus quod scimus: quia salus ex iudeis est.
Vbiq; fide nos opus est dilectissimi: fide magis bonorum matris: salus
medicina: sine qua nulla magnarum rerum doctrina peripere quispiam
potest: sed illis similibus: qui sine nauis pelagus transmare aggressi: paru-
prouenti lassatis manibus pedibusq; fluctibus continuo obruuntur.

anania 339

Neque aliter qui suis nituntur rationibus: an cognoscantur ut paulus ait: naufragum faciunt. Quia quidam repellentes circa fide naufragauerunt. Quod ne nobis accidat: satre amore: qua tristis impietate samaritana confirmauit: imitamur. Nam cum illa dixisset: quia uos diatis: quia in hierosolymis est locus: in quo oportet adorare: respondit iesus mulier crede mihi: quia ueni hora: quando neque in hierosolymis neque in monte hoc adorabitis patrem. Maxima huius reuelauit doctrina: et quia neque Nicodemo neque Nathanael. Hec sua potestate quam in dacta maiorum ante commentabatur. Christus nam ad hoc uenit tamquam supranaturalem cognitu: quod patres in monte iudei Hierosolymis adorarent. Tollit in ususque loci cultum: et illius more exultat: adorantque neque iudeos: neque ipso aliquid de se magnum in posterum posse polliceri. et tunc deum adducit. Prestantiores sunt iudeos significat: non loci ratione: sed cognitione: ac si dicat loci gratia nihil confedendum est: sed in cultu iudei preferendi sunt samaritani. Vos inquit adoratis quod nescitis. Nos adoramus quod scimus. et quo nam pacto nesciebat samaritani: quod adorarent. Quia in certo et circumscripto loco esse: et quasi diuini posset: deum arbitrabantur. Ita enim colebant. Ita ad ipsas mittentes: non eius loci deum sibi iratum nuntiarent: nihil de eo amplius hoc pacto: quod de idolo arbitratum. Quare et demones et ipsum adorabant: et que misereri non poterat: confundebatur: iudei autem hac uocabant opinionem: et totius orbis eum nouerat deum esse: quous non omnes. propterea inquit. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus: neque tibi admirationi sit: iesum se iudeis admittari. Nam secundum mulieris locum opinionem: tamquam iudeus propheta: Ideo inquit adoramus Adorans officium debet consistat. Adorare non creaturo: adorari creaturam deum est. Sed primo quasi iudeus loquitur. Nos hoc in loco iudeos significat. iudaica ergo religione exultat: in uerbis suis fide coparet: amouens suspitionem: ne affectu quodam suam preferat gentem. Nam qui preceptum cultus loci: et que ipsi plurimum favebat negligit: tollitque: cum perspicuum est nullius ad gratiam locum: sed uere et prophetice et cum rationes non adduxerit inquit. Crede mihi mulier: et que sequitur: addidit: quia salus a iudeis est. hoc est. Vel quod orbis terrarum bona inde puenierunt: et dei cognitio. idolorumque contemptus. et cetera dogmata: et noster cultus: quous non recte a iudeis in ortu habuit salutem inquit uel hoc uel suum aduentum appellat: uel utrumque potius ex iudeis prouenisse testatur. Quod et paulus. Ex quibus inquit christus secundum

mentē; qui est super omnia benedictus deus in secula. Vides. n. ut ueteri
 fauer testō; idq; bonorū demonstrat originē; et nulla ex pte legi q̄rūm.
 siquidem ex iudeis omnia bona ortū habuisse dicit. Sed ueniet hora: et
 nūc est: qm̄ veri adoratores adorabūt prēm in spū et ueritate. hic et
 samaritanos et iudeos a ueris excepit adoratoribz. et q̄uis meliores
 iudeos uenturis tam longe deteriores q̄to figura ueritate inferior
 est: indicauit. Etiam autē sigt: qm̄ uerq; et debz de cultu ipa est. Et
 n. pat̄ tales querit adoratores. Si ergo tales iam pridē querebat: nō
 om̄s h̄c illis mōrē cōstituit: p̄misit tamē p̄p̄ hoc: ut eos quoq; ad ue-
 rū induceret. qui igit̄ sicut veri adoratores: qui nullo loco diuinum
 cultū circūscribūt: qui deū in spū colunt sicut et paulus. cui sermo
 inquit in spū in euangelio filiū eius: et iterū. Obsecro uos fratres p
 misericordiā dei: ut exhibeatis hostiā uiuētē / sanctā / deo placentem /
 rōnabile obsequiū bestrū. p̄p̄ spm̄ autē incorporeū sigt. opus ē em̄ in
 corpore hūc cultū esse: et p̄ incorporeū: qd ē in nobis. hoc ē p̄ animam
 et aīe mūditiā offerri. Idcirco ait: et adoratores eius in spū et uerita-
 te adorari oportet. Nā cū et iudei et samaritani cōtempta aīa mūditi-
 tie corporis plimū studeret: non ablutione inquit et ornatu corporis
 s̄ incorporea n̄r p̄te esse adorādū. Quiaobre nō pecora / non uutilos:
 sed te totū deo offeras sacrificiū. Sic uiuētē hostiā exhibebis. In uerita-
 te n. adorari oportet. Nā que sup̄iori t̄p̄e figura erat / circūcisio / s̄
 holocausta / sacrificia incensum: nō sunt amplius: s̄ omnia ueritas:
 nō. n. caro / sed male cū^{at} tūdende sunt cogitationes et nos ip̄os crucifige
 et uiles auferre cupiditates oportet his mulier uerbis implicata / et
 corū se sensum asseriturā non confidens inquit Scio inquit q̄a mes-
 sias uenit: qui d̄r christus: cum ergo uenerit ille: adnūciabit nobis o-
 m̄a. Dicit ei iesus. Ego sū qui loquor tecū. Et bñ samaritani christi ad-
 uentū expectabat: cū solū moysen reciperet: s̄ ip̄o moysē: qui i p̄na-
 pio filiū reuelauit. Illud. n. faciamz hoīez ad ymaginē et similitudinē
 nostrā ad filiū dictū est et abrahe in tabernaculo filiū loquit̄. Et iacob
 de eo prophetas dixit. Nō auferet̄ scriptū de iuda / et dux de femor eius:
 donec ueniat. q̄ mittendus est: et ip̄e erit expectatio gentiū. Ip̄e p̄terea
 moyses inquit. propheta de gente tua / et de fratribus tuis / sicut me sus-
 citabit tibi d̄ms deus tuus: ip̄m audies: et que de serpēte et uirga moysi
 et de ysaac / et oue / et alia multa licet studiosis colligeri que xpi aduen-
 tū testant̄. Et quā^{na} grā inquit his mulieri ratiōibz nō psuasit.

christus: ut Nicodemo: cui in mediū serpente attulit: et Nathanael: cui
ppherauit: Qm hi iuri erant et in huius uersa. Samaritana rudis et ab-
iecta mulier exps om̃ litterarū erat. Ideo nullū cū ea de scripturis uerbū
facit. sed aq̃etm̃ pollicitatione et prophā allicit. Ideoq̃ in sui m̃tionem
eā adducit et se iā ^{quē sit} manifestat. Qd si nō rogatus fuisset: credidisset delirare
et se iactare. Nūc p̃detentim et modeste nactus oratione om̃ se suspicionē
absoluit. Et quidē iudeis fregit. rogatibus: quousq̃ animā nostrā tollis:
Dix nobis: si tu es christus: non palā ut huic mulieri se christum esse pro-
fessus est: fidelior hoc erat illis: qui nō discendi sed arguendi grā rogabant.
Nam si discere uoluissent: uerborū scripturarūq̃ et miratūlorū sufficiens
eis fuisset doctrīa. Samaritana integra et simpli m̃te petijt: ut ex
seq̃ntibus facile pōt intelligi. Audiuit. n. et credidit: et alios ad credendū
traxit: et in om̃ re eius diligetia et fides integra dignoscit. Et cōtinuo
uenerūt discipuli eius. et qdē tempestiue: tū iam nihil amplius ad di-
cendū relinqueret. O rem mirabilem. mulier Samaritana huius loquitur.
Et cōtinuo inquit euangelista uenerūt discipuli eius: et mirabatur: q̃
cū muliere loquebatur. Nemo tamē dixit: Quid queris: aut quid lo-
queris cū ea. Sed quid mirabat. facilitatē / et incredibile christi hu-
militatem: q̃ tā clarus / et tamē nōis paupere / et Samaritana muliere
benigne alloqui nō dedignaret. Nihil tñ rogatur: adeo discipulorum
mores imbibebat: adeo ingrm̃ et timebant / et reuerēbat. Et licet ad
huc nō recte de eo sentiret. tñ ut admirabilem quēdā obseruabant: et
reuerēbat plimū. Atq̃ nō nūq̃ audentiores uisi sūt: et tū iohānes su-
per pectus eius recubuit: et tū accesserūt ad eū directes. Quis purus ma-
ior est in regnū colorū: et tū s̃ Zebedei filij rogāt: ut alē a dextris et
alter a sinistris sedeat. Quid igit hoc in loro tulerūt. Qm̃ illic res sua
agebat: iō nōis p̃sentati sunt. hoc fata res nō ad eos. Accedit q̃ iō-
hannes m̃to post t̃p̃e sup̃ iesu pectus recubuit sub ipm̃ sine: tū iam
christo esset familiarior: eis dilectione fretus. Hic n. erat inquit quem
diligebat Iesus. Quid huic beatitudinē par dilectissimū: nolim⁹ in ea
cōtenti esse: sed totis conemur viribus: ut ^{et nos} beatorū p̃mū adscribamur:
et imitemur euangelistam: et tāte dilectionis tamē cōtemplemur. Quenā
ea est: Reliquit patrē et nauiculā / et rote rote et seru⁹ est iesum Verū
hoc et frater fecerat / et petrus et andreas / et alij itē apli. In quo ergo ex-
celluit: qd tanta sibi iesu cōstauerit dilectione: nūq̃ mueniamus:
ipse de hoc nulla facit m̃tionē: sed q̃ tñ diligeret. dilectōis causā et

modeste quidē subtrahit. Sed quoniam eximie a christo diligere: ambigit ne
mo. Non tamen neque loquendo / neque rogando precipua quādam apud Iesum auctem
habuisse apparet: ut sepius petrus / ut philippus ut judas / ut thomas
nisi semel tamen cum obsequi / et obtemperare discipulo uoluit. Nam cum ipso
principes: ei renunt: tunc ihesus quis ipse esset traditur rogauit. Immo
namque hi duo discipuli et mutuo se amore prosequerantur. In templo simul
ascendisse / et simul loquentes ambos legimus. Atque ardentius aliquoties
petrus et mouet et loquitur et demum audit christum dicente. petre amas
me magis his? Qui autem per ceteris diligebat perculdubio et preteris dilige
batur. Verum alterum amasse Iesum alium a Iesu amatum sans igitur.
Quid igitur hac precipua dilectione conciliauit. Incredibilis arbitror jo
annis mansuetudo / et lenitas: qua remissior sepius uidebatur. Que
optata sit uirtus ex moysi manifestum est: quippe que tantum et tale prestat.
Nihil enim humilitati comparandum hic christus beatitudinem principium fecit
tamen quoddam immensi edificii fundamentum humilitate prima uocat: si
ne qua nemo salute consequitur. Sed siue quis ieiunauerit siue orauerit:
siue suas pauperibus erogauerit facultates: siue humilitate heret et huiusmodi
omnia non afferunt utilitatis. Contra ipsa condimento gratiora omnia
iucundiora quod reddunt. humiles igitur / et mansuetos nos exhibeamus dile
ctissimi. Ita haud difficile est bene operari. Quid stulte superbis. Non intel
ligis humane nature imbecillitate let manes spes nostras? Qui te ex
itus maneat: considera. Intuere multitudinem peccatorum. Sed forsitan o
pera te tua effecerunt. Iis intumescentis. hoc pacto omnium mitemus amittis.
Quod obrem non adeo peccatis obnoxii ut uirtutis sectatore moderatione
ut decet. Quid tandem? Quia ille consuetudine retrahit. hic autem nisi se dili
getur tormentum: continuo quasi uento quodam tollit / et euanescit: quemad
modum phariseus. At pauperibus subuenis? Non ex tuis sed domini facul
tibus: que ceteris communes sunt. Quo circa humilitate uitanda est.
et in tui generis calamitatibus res tuas / et naturam tuam in illis te conside
rare oportet. fortasse et nos talibus sumus orti progenitoribus. Quod si
transierit ad nos diuitie: et aliquando nos deserturas credibile est. Quid autem ois
sunt diuitie? Umbra mers. fumus: quod cito euanescit. flos foeni uel est uuluo
res. Quid in foeno magnificas? Nonne et latrones et perditis hominibus
meretricibus sacre legis accedunt diuitie? Intumescentis: quod cum talibus illas
committes: sed honoris cupidus es. Verum non honoratione te reddet quod elec
mosina Diuinarum honores et potentie coacti sunt: et inuidiosi. hi uoluntaria

et; et uero honoratū iudicio prouenit. Quā nūq̄ remittunt. Quā si hoīes
fatū honore / fatā reuerētā / mām sibi facientibus tribuūt: et bonacis
prant. Considera queso quā a clementissimo et benignissimo dno deo remu-
neratione quā uicē sint accepturi. Has igit̄ quam petumas semp diui-
tias. Ut et m hac bita magni in futura gloriosi etna bona cōsequamur
Grā et benignitate dñi nri ihesu xpi: cū quo pñ / gloria / et spū scti i secula

Reliquit go hydra mulier sua: et abiit in ciuitatem: et dixit illi
hominibus. Venite et uidete hominē: qui dixit mihi omnia quecuq̄
q̄ feci. Nunquid ipse est christus. Multo nobis seruire opus ē
multo studio: quibz gratemur. Alioquin impossibile ē ut promissa nob
bona cōsequamur. Qd significans christus nūc qd ait: qui nō accipit
crucē suā et sequitur me: nō est me dignus. Nunc uero igne ueni mi-
tere in terrā. et quid uolo: nisi ut accendat. Quibz uerbis flagrare
et incensum discipulū / et omē piculū promptissimū: nob pponit.
Qualis hec fuit mulier. Adeo n audito hominis iesu incensa est: ut
relicta hydra / et aqua: cuius grā eo gresserat: in ciuitate properaret:
et ad christū unūcūq̄ populū traheret. Venite inquit et uidete hoīes:
qui dixit mihi omnia quecuq̄ feci. Considera mulieris studiū. conside-
ra sapientiā. Venerat hauriende aque grā: et cū uerū fontē inuenis-
set: cōtempnit alterū: ut nos exemplo licet puo admoneret spirituali
grā secularia omnia esse nobis cōtenenda: neq̄ eorū nisi ad necessita-
tē ullā ratione hndam. Qd et apli fecerūt: et hec in pñtia mulier. Si
quidē illi a iesu botati retia reliquerūt. hec sponte sua relinquit hy-
driam et supna pueniēte grā aplico munere fungit. Neq̄ unum
aut alterū ut andreas / et philippus: sed uniuersā aduocat ciuitatē:
et populū ad christū adducit. et cōtemplare mulieris prudentiam.
Nō dixit uenite uidete christum: sed ea qua ipā allerta est humilia-
te: alliat populares suos. Venite inquit et uidete hominē quid dix-
it mihi omnia quecuq̄ feci. Atqui alr dicer̄ potuisset. Venite uidete
prophetā. Sed cū aīa diuino igne exardescit nihil amplū terrenum
curat: nō glām nō dedecus: sed ei9 flāme seruire tm mouet. Nūq̄
ipse ē christus. Ammadate iterū inuēsam mulieris sapientiā. Neq̄
affirmat christū esse: neq̄ retinet. Noliūt n hui9 se optimi auctore:
sed suo iporū auditu inductis hoc ipis persuaderi: qd longe futurū

erat probabilis. Sed non omnem vitam suam a christo acceperat. Ex his tamen
 que dixerat et cetera credidit. Neque dicit venite et credite sed videte: quod
 leuius erat et persuasibilius. Ammadueritis mulieris sapientiam. proculdu-
 bio intelligebat: non illi fonte gustarent: eadem de eo: que et ipsa: sensuros.
 Et si quis crassiori esset ingenio: ut cognosceret eum non posset vitam suam
 a christo patefactam et medicum adducit: ut id hinc omnes alluciat. Inter
 rea rogabant eum discipuli eius dicentes. Rabbi madduca hoc non impro-
 bitate quadam sed amore et studio et ingenio dicebat: cum etiam urinare et
 estu fatigatum uideret. Quibus christus. Ego inquit tibi habeo man-
 ducare: que uos nescitis. Dicebat ergo discipuli adducere. Numquid aliquid
 attulit ei manducare. Quid mirum si mulier aque appellatione:
 aqua esse operabatur: quoniam et discipuli in eodem errore deprehendunt.
 neque adhuc spiritualia intelligunt: sed ambigunt. Solutum tamen ingenio
 honore tribuit: et mutuis mutue sermonibus eum proutari non au-
 dent. quod et alias fecerunt: cum etiam ruperet interrogare. Quid christus:
 operis tibi est: ut faciam uoluntatem eius: qui misit me: et perficiam
 opus eius. Hominum salute hoc in loco tibi appellat: ut quanta salu-
 tis nostre cura et desiderio teneat: ostendat. Sicut enim nos abui: ita
 christus humani generis salutem desiderat. Accipe autem quo pacto
 non omnia semper palam ante oculos ponit: sed primum obscuritate quadam
 inuoluit auditorem: ut non dubitandum inquirendo laboras: certum ueri-
 tatem inueniat: et magis exerceat auditor. Quapropter non primum dixit:
 operis tibi est: ut faciam uoluntatem patris mei: quod et si non manife-
 stum erat: tamen intellectu facilius: quam ego tibi habeo manducare: que
 uos nescitis. primum igitur obscuriori sermone ut dixi attentiores reddat:
 et ut melius que dictum erat intelligeret: assuefaciat. Que uero sit uolu-
 tas patris iam interpretatur. Nonne uos inquit dicitis quod adhuc quatuor
 menses sunt: et messis uenit: ecce dico uobis. Leuate oculos uestros:
 et uidete regiones: quia albe sunt iam ad messem. ecce iterum familia-
 ribus uobis ad maiorem eos erigit contemplationem. Nam ubi appellatione
 non aliud quam futura hominum salutem demonstrat. Regionis autem et
 messis arborum multitudinem: que in ipsa predicatione erat creditura.
 Oculos autem et mentis et corporis significat. Jam enim uenientium Samaritanorum
 turba uidebat. Quorum feruore et promptissimam uoluntatem albas
 regiones appellat. Sicut enim spice flauescetes messem indicat: et iam
 manus postulat: ita illi properabat ad salutem: et quid non apertius dixit.

propterea eos ad ueniendum: ut et docerentur et crederent: et a propheta per
suasi fructum redderent. Sed regione tantum et messiem appellauit. quod
sibi he uolunt translationes: quibus non hic tantum sed per totum unum euangelium.
Unde et propheta plurimum huius uerbi assolet. Quia nam hoc gratia: neque in temere spiritus
sanctus ita instruit. Duabus uerbis. Primum ut significatiue loqueretur: et
magis animos oculos poneret: ostensum in familiarium rerum imagine recep-
ta magis suscitatur: et itaque in pictura re ipsa magis amplectitur.
Deinde ut uicidior esset narratio et diuinus animo immoraretur. Non enim
facile sententia capitur: neque ita trahit auditorum multitudinem: ut rerum
narratio: et per ea maxime quorum periculum fecimus: descriptio. Similitudo
quoque multa pre se fert sapientia. Et qui metit mercedem accipit: et
congregat fructum uitae aeternae. huius terrene messis fructus ad aeternam non
peruenit uitam: sed in hac fluxa et caduca consumitur. Ille autem perpetuo nos
committatur. Animaduertens enim uerba quidem sensibilia: sensus uero spirita-
les: et quo pacto terrena a celestibus separantur. Quod enim de aqua more suo
dixit: quod qui biberit ex hac aqua non sitiet: hoc et nunciat: quod congregat
fructum in uitam aeternam. Ut et qui seminat similiter gaudeat: et qui metit.
Quis sator: qui messor est? propheta satores: non messuerunt tantum: sed apostoli.
Atqui non propterea uoluptate et fructu laborum perueniunt: sed uobiscum gau-
dent. Quis uobiscum una non messuerit. neque in messis: sed et in difficulta-
tem. In messe minus laboris est et plus uoluptatis. Ad hoc uos reserua-
ui: non ad secedum: ubi plurimum laboratur. In metendo et peruenit ubi et
labor remissior. hic prophetarum uoluntatem fuisse demonstrat: ut huma-
num genus ad christum alliceret. hoc et lege conata. propterea seminasse ut
hic pareret fructum et se eos misisset: et magna res uetus et nouum testa-
mentum cognatione: quae omnia hac similitudine ostendit. ostendit autem per uerbum:
quod in ore multorum est. In hoc enim est uerbum uetus: quia alius est qui seminat:
et alius est qui metit. hoc frequenter dictum erat: quoniam alius labores: alius fructum
reportaret. quod prouerbum hic maxime uerum deprehendi dicit labora-
uit enim propheta: uos fructus inde capitis. Neque dicit mercedem. Neque
multus illorum labor: sed fructus fuit. hoc et Daniel fecit. Et in ipse
puerum meminit dicens. Exiit ab iniquis peccatum. et Dauid etiam
in fletu suo eam mentionem facit. propterea hoc portum Jesus inquit.
Ut et qui seminat similiter gaudet gaudeat: et qui metit: cum dicendum
esset. Alius seminauit alius metit: et ne quis ut diximus prophetas
mercede fraudatos putaret: nouum quiddam et praeter opinionem et a sen-

sibus. abhorrens, ^{sed} in spiritualibus egregie narrat. Siquidem in his ter-
 renis: si alium seminare contingit alium metere: non solum gaudet: sed alii
 dolent: utpote qui pro alius labore suscepit. Soli autem meliores gau-
 dent: hic autem: qui non metuit: que seminaret eadem/qua metentes affi-
 ciunt lenia. Unde proprium est eos mercedis esse principes. Ego misi uos
 metere quod uos non laborastis. Alii laborarunt. et uos in labores eorum
 ministrastis. his eos uerbis magis hortatur. Cum enim laboriosum uideret
 orbem terrarum pagrare/et predicationibus insistere: eius facilitate ostendit.
 laboriosior erat sano et maiori egebat solitudine semina spargere
 et ad dei cognitionem animam erudire. Hoc autem dixit: ne ad predicandum
 dimissi tanquam maximum onus subeuntes perturbarentur. magis enim prophete
 laborarunt: quod ratione confirmat: quoniam facilius ipsi opus susceperunt.
 Siquidem ut in messe facile fructus colligunt/et breui impletur area: neque
 tempora expectant: non hyems non uer/non pluuie: ita nunc opera ipsa clamat.
 Dum hec diceret: exierunt Samaritani: et mox coactus est fructus pro-
 pterea inquit. Leuate oculos uos: et uidete regiones: quia albe sunt.
 Verba res ipsa confirmauit. Ex ciuitate nulla multi crediderunt in eum
 Samaritanorum propter uerbum mulieris testimonium prohibentis: quia
 dixit in omnia quecumque feci. Videbant enim non ad gratiam locuta: neque
 peccata sua narravit admirata: neque ut alius sibi amore conciliaret.
 sua manifesta uita facere. Hanc et nos mulierem imitemur: et in pec-
 catis que commisit confitendis neminem uereamur. Deum dicant: ut de-
 ret: formidemus. qui et nunc opera nostra uidet: et tunc quos improutia
 non poenitet: dabit. At nos quod futurum uidet minime timeamus:
 sed qui nihil nobis possunt officere: eos et horrescimus/et pudore
 tremimus. Idcirco in quo timeamus: in eo poenas dabimus. Nam qui in
 hac uita solo hominum pudore afficiunt: deum uniuersa spectantem minime
 curant. quoniam in omnia scelera prolabantur: quos non pudet: quod non mutatur:
 non in die illa non uno puncto/aut alto/sed uniuerso mundo teste manifestabitur.
 Nam quod bonorum operum/et malorum magnam illis spectaculum pateat: omnium
 et hominum similitudo edocet. et beatissimus paulus his uerbis testatur.
 Omnes enim nos manifestabimus opera ante tribunal christi: ut referat
 unusquisque pro corporis: prout gesserit siue bonum siue malum. Commisisti
 aliquod scelus/aut animo agitalisti. homines celas. non deum et non curas oculos
 hominum formidas. Intellige igitur in illo die: tene homines quidem quicquid relatu-
 rum. omnia namque oculis nostris representabuntur. Unusquisque singulorum scelera

pumenda iudicabit. Qd ex diuina uideri licet: qui cū Lazarū paupere
et iā sepe nūc a se cōtemptū et maledictis affectū intueret: ut nūc
in aqua digito lingua sua refingeret: obsecrat. Vos autē hortor dilectissimi:
ut et si nemo opera uestra uideat: ut singuli sua cōscientia ingrediat
et iudice sibi ratione cōstituat: errata sua ī mediū adducat: nisi uelit
in die illa horrenda uniuerso orbi ea manifesta patere. Sanet iā
vulnera. Sumat pēnitētie medicina: pōt etia qui inuās sit cōfo-
rtus vulneribus sanus euadere. Si dimittat inquit dimittet uobis:
et sicut ī baptisinate abluta peccata nō apōt amplius apparet: ita et
dimittendo abluat: si poenitere uoluerim. Et demū ī pēnitentia:
ne amplius peccemus. Nā qui ad peccata reuertitur filius est tami nō
uomitū redeunti. Oportet igit et opibus / et aīo omī scelere uacū ēē:
et uulnerib9 cōtraria afferre medicina. ut ex. grā. Rapuisti et di-
tatus es: pone modū rapine: et eius uulneri elemosina medearis.
Stortatus es: huic ulceri castitatis imponat medicina. fratē calūp-
natus es / et offendisti: cessa a maledictis: et caritatē āplere. et
ita per singula faciam9: que perpera cōmīsm9: nō simplicitas ab-
stineam9. Instat iā / instat nūc tēpus exigende rōis. Ideo paul9 ait.
Dmīn9 prope est. nō solliciti sitis. Qui in angustatibus / laboribus /
infern9: qui ī rapinis uiuūt: qui in delictis / graues daturi poenas
nō hor / sed illud merito audiat. Dmīn9 prope est. nihil solati finis.
Non nō longe a fine absumus sed ad finē iā nudus properat. hor tel-
la / hor afflictiones / hor terremotus / hor extrema caritas / significat.
Quēadmodū nō corpus iā adueniente morte minūis malis afficitur:
et dom9 prope casum in rimas fassit: ita orbis terrarū ad finē pro-
peras tantis undiqz malis cōteritur. Nam si pauli temporibus / do-
mīn9 prope erat: nūc profecto propius. Si dñi trecentos ānos finē
tēporū paulus esse dixit: quid nūc dicēdū? Sed idcirco quēdā nō cre-
dunt: cū max sit credendū. Quo argumēto homo / finē appropin-
quare diffidis et breui q̄ p̄dicta sunt cūctura diffidis. Inquidē ut
anni finē nō ultimū duraxat diem / sed mēsem xxx dierū spārium
dicim9: sit tot ānor p̄cā si q̄dragatos ānos: finē dixerim9: nō erra-
bim9. Quo circa tot iā tēpib9 finē p̄nūciāuit. Exhibeam9 igit dilectis-
simi affectus nrōs. Exerceam9 mdei timore. Et nō nob licētia p̄dis
nō tale exspectatib9 ex īprouiso dei aduēt9 aduēit. Quod hīs uerbis
christus significat. Sicut factū est in dieb9 Noe / et in diebus loti.

sit erit et paulus cum dixerit pax et securitas: tunc repetimus eis
supra me interitus: sicut dolor in utero habentis. Sed quid per hanc
ultima pericula intelligit. Sepe gaude mulieres in ludendum
et edendum dum balneis dum spectaculo oblectat repetitis torquentur
doloribus. hac et nos in hac uita conditione uersamur. Simus ergo
semper parati. Non semper habet audientem non semper habebimus benefaci
endi potatem. In inferno inquit quis confitebit tibi. Tu hac uita
agimus: non perireat: ut deum nobis propitium reddamus: et ueniam
consequamur peccatorum. Gra et benignitate domini nostri Iesu Christi: per
que et in quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Quoniam uenissent ergo ad illam Samaritanam: rogauerunt eam omnis qd
ut ibi maneret: et mansit ibi duos dies: et multo plures cre
diderunt propter sermones eius: et mulieri dicebat. Quia
ia non propter tua loquela credimus. Ipsi enim audiuiimus et scimus:
quia hic est uere saluator mundi. post duos autem dies exiit inde: et
abiit in galileam. Nihil inuidia notetis: nihil inani gloria grauius.
ipsa in uia bona corrumpere consuevit. Nam cum iudei maiorem quam
Samaritani dei cognitionem haberet: et in prophetarum esset lectionibus
educati: hic longe inferiores apparuerunt. Samaritani muli
eris testimonio fide adhibita nullo signo confirmati: Christo ob
uia fuit rogati: apud ipsos moret. Iudei tot miraculis admoni
ti non modo non retinebant: sed expellere contendunt. Atque eorum gra
uius mundum uenit ipsi expulerunt. hi ut maneat: rogati. Num
ergo non credendum fuit. Non ratione rogantes et indigentes
erat querendi: et apud insidiantes et expellentes moram
trahere amittis et uolentibus se non exhibere detuit. Indignum
sane et a Christi benignitate alienum. Foris itaque obtemperauit
uoluntati: et mansit apud eos duos dies. Ipsi autem semper eum apud se habere
uoluissent: ut significat euangelista: qui rogauerunt eum ut ibi maneret:
quod ipse noluit: sed mansit duos dies: quibus multo plures crediderunt in eum.
Non tamen credibile erat: cum nullum signum uideret credituros: maxime cum
Iudeos odio haberet. Verumtamen cum uerba eius per ueritatem reputaret: mi
racula amplius: sed alius quam que impediebat: contemplantur: et Chri
stum admirari et uenerari maiorem in modum contendebarunt. Dicebat enim

mulieri. Quia ita non propter tua loquela credidimus: ipsi enim audiui-
mus / et scimus: quia hic est uere saluator mundi christus. Discipuli ma-
gistrum superauerunt. In iudeos haud iniuria et credendo / et accipiendo
artulare posset. Siquidem illi frequenter christum lapidibus persecuti
sunt: quorum ipse gratia omnia fecerat: hi neque ad se uenire secum ma-
nere hortabantur: illi uicis signis / et miraculis permatenter obduraue-
runt. hi sine signo aliquo peritiam in eundem per seculum fecerunt. hi de fide
certant. Illi signa efflagitare non desinunt. Ita semper fidei amma
opus est: quia ueritas modo accipiat: facile illustrat. Si minus: non be-
ri incertitas: sed uolens perfidia culpanda est. Nam et sol puros oculos na-
ctus facile illuminat. Similiter: odorum culpa non solis est. Audi igitur
quid hi loquatur. Scimus inquit quia hic est uere saluator mundi: quod
breui iesum orbe terrarum conuersum nouerunt: quod ad conuersionem omnium
salutem uenerit. Quod non solis iudeis eius providentia prescriberetur: sed
ubique terrarum uerbum suum esset disseminaturus: non ita iudei: sed qui
rentes pro pia iustitia confirmare iustitiae dei non paruerunt: hi autem
omnes in culpa esse consentiunt. Illud apostolus sentientes: quod omnes peccasse
sunt et egent gloria dei iustificati gratis per gratiam ipsius. Cum non dicunt
saluatorem mundi esse: intellexerunt perditum: nec simpliciter: sed in rebus
maximis saluatorem. Venerunt non multi: ut saluos faceret / et per prophetas
et angelos: sed hic uere saluator est: inquit qui ueram salutem elargitur: non
breui sed perpetuo duraturam. hoc sincere fidei argumentum. Vtriusque non
admirabiles extiterunt: et qui crediderunt: et qui sine signis / et miraculis:
quos et christus beatos dicit: beati qui non uiderunt / et crediderunt:
et qui sincere crediderunt: inde constat: quod cum mulier dubie loqueretur: nunquam
hic est christus: nullam pre se tulerunt dubitationem sed scire eum esse pro-
culdubio asseuerarunt. Neque unum quendam ex medio ualgo christum sed
uere saluatorem confessi sunt. Atqui quae saluum fecisse uiderant: Verba
audierant tamen: et ita certa locuti sunt. Quid si miracula uidissent: nonne
plura et maiora dixissent. Quia nam aut gratia quae et quantitas sit locutus sit:
non narrent euangeliste: ut magna multaque et magna eos omnia in-
telligas. Ab euentu autem omnia demonstrant. Persuasit namque populo: ut bene
uerse ciuitati. Vbi autem non persuasum est: quae dixerit exponere rogaret.
ne auditorum ignauia in oratore quispiam diceret referenda post duos
aut dies esset inde / et abiit in galileam. Ipse non christi testimonium perhibuit
quia propheta in sua patria honorem non habet. Quare addidit quod non in

capharnaui sed in galileam / et inde in cana abiit. Ne propteris quare
 non apud suos potius quam apud samaritanos manserit: causam hic affert:
 quoniam sui ipsi non audirent. Non ergo eo se contulit: ne grauius iudicaretur. Puto
 in hoc in loco patriam / capharnaui significare ita quod in capharnaui nullum
 honorem assecutus sit: audi ipse dicentem: et tu capharnaui nunquid usque
 in celum exaltaberis: usque in infernum descendes: patria autem appellatur in qua
 carnis acceperat. et in qua diuina uersatus est. Quid inquit quispiam:
 nonne uideamus multos in popularibus suis magni nominis. et auctoris. Vide
 mus inquit. Raro tamen. neque per ea quod raro contingit: sententia ferenda est.
 et qui domi sue honoratur: longe magis aliene. consuetudo non contem-
 tum facere consuevit. cum ergo uenisset in galileam: exceperunt eum
 galilei: cum omnia uidissent: que fecerat in hierosolymis in die festo: et
 ipsi non uenerant ad die festum. Erre qui reprehensi sunt: non magis christum
 accipere inueniunt: non apud hunc euangelista dicit. A nazareth potest
 aliquid boni esse: et alibi scrutare et uide. quia propheta a galilea non
 surgit: quod in contumelia dicebant. communis in opinio erat christum na-
 zarenum esse: et tamen tamquam samaritano exprobrabant. Samaritanus inquit
 uir. et demonum habes. Verum tamen et samaritani et galilei credunt in
 ignominiam iudeorum: sed samaritani uehementiore pre se tulerunt fide:
 cum mulieris tamen testimonio in iesum crederet galilei non nisi miraculis
 confirmati. Venit ergo iterum in cana galilee ubi fecit aqua uinum. opus istud
 in memoria reducit ad maiorem samaritanorum laudem. Signorum namque
 gratia: que hierosolymis que apud ipsos fecerat cum accepit. Samaritanorum
 doctrina tamen. Quod autem in cana galilee uenerit: dicit: quia non gratia. Staret
 in cana galilee propter iudeorum inuidiam recessit: in cana uero quod dicitur. primum
 uocatus ad nuptias: nunc arbitror ut potentia sua superioris miraculi fide
 confirmaret: et spontaneo accessu magis alliret: cum relictis patria
 eos potiores ducere uideret. Et erat quidam regulus cuius filius infir-
 mabatur capharnaui. hic cum audisset quia iesus adueniret a iudea in
 galileam Abiit ad eum et rogabat eum: ut descenderet et sanaret filium eius.
 siue quod regio esset gentis / siue quod alia principatus dignitate fungeretur. regulus
 appellabatur. non nulli eorum eundem hunc esse opinantur: et quod apud mattheum.
 Sed alter profecto uidetur. non modo dignitatis nomine / uerum et fide. Ille quidem
 uolente iesum ad ipsum ire se indignum censebat. hic domum trahit. Ille non
 sum inquit dignus: ut intres sub tectum meum: hic ut descendat priusquam mo-
 uatur filius emere orat. Tunc cum de morte descendisset iesus: intrauit capharnaui.

reprehendit. Siquide tū aligapd Lūcā dixeret cre-
do domine. adiuua

naū. Nūc ex Samaria nō caphernaū: sed in tana galilee ingresso accessit re-
gulus. Illius preterea filius paralisi laborabat: huius febris. et rogabat-
eum: ut descenderet et sanaret filiū eius: incipiebat n. mori. Quid ad hūc
christus. Nisi signa inquit et prodigia uideritis: nō credetis. Atque et q
uenerat / et q rogabat: eius fidei est argumētū. preterea hortestatur
euāgelista. Nā cū diceret jesus. Vade filius tuus uiuit credidit hō sermo
sermoni: et ibat. Quid gō ita christus respōdit: Vel qz samaritanos q
sine miraculis crediderūt: admiratur ut ciuitate caphernaū unde ille genl
erat: incredulitate meā: iterū hīs uerbis usus est. itaqz licet hīc credide-
rūt nō firmiter tū / neqz integre: qd satisfecit seruos demonstrauit: qua ho-
ra reliquit filiū febris. Voluit n. cognoscē: an sponte sua jan christi pre-
cepto discesserit. Cum uō audiuit: quia heri hora septima: credidit et
ipe / et domus eius tota. Vides tum denū in fide cōfirmatū: cū seruorū
de ualitudine filij testimoniū accepit. Quāobre hōis animū intuitu argu-
it: ut magis in fide cōfirmaret. Neqz. n. an signū admodū credebat. q
si uenit et rogauit: minime mirū est. Ob incredibile n. in filios amore
nō nō quibus cōfidit medicos: sed et quolibet cōpellare patētes solent:
ne quid in aduersam filiorū ualitudine omittant. Nā q nō mltū spēs
in christo haberet cōstat: Quomā ueniret iesu in galileā: accessit. Qd
uere christi potestate credidisset: nō utiqz in tanto filij pīculo: iudeam
petere neglexisset. Qd si timuerat: neqz hoc quidē satis erat cause. cōsidem
igit ipius uerba qd tā uiri infirmitatem nūciat. Debuerat n. si nō pus-
at saltē post repensam ipius animi sententia magnā quādam de iesu o-
pīmonē cōcipere. Audi qd tū adhuc hūmī trahatur. Descende inquit pri-
usqz moriat filius meus. ac si mortuū suscitā nō potuisset: et resur-
ret: ut se puer haberet. Idcirco tū reprehendit: et animū arguit. ostēdes signa
magis anime grā fieri. Neqz minus hoc i loco patre animi morbo labo-
rātem / qd filiū curat: suadetqz nō signa nobis / sed doctrinā ipī attendē-
dam. Signa n. infidelibus / et rudioribz exhibenda. Regulus aut filiū do-
lore affectus nō multū tūc iesu uerbis attendit: sed i solius filij cura
uersabat. postmodū ea reputaturus / Regulo aut ne rogatus quidē: Qm
in illo fides pīciebat: ideo se iturū dixit: ut uiri fidē cognosceremus.
At regulus adhuc ipfctus erat. propterea oī studio christū impellebat: ut
descenderet. Neqz adhuc norat absente quoz curadi hīc potate. Quid ergo
posset: ondit: ut qd p se ceturio sentiebat: hīc nō accēdere iesu eundē
retur. cū itaqz dixit. Nisi signa et pōdigiā uideritis: nō credens: debetam

et inde mltū ualitatē cōsecutus: quid
aut ceturionem se iturū ut pollicaretur:

de se eos fide nō hē: sed adhuc cūq̃ propheta opinari significauit: quo
circa rē indicat: et sine miraculis credendū admonet: qđ et philippū
admonuit. Non credis quia ego in patre/ et pater in me est: et si mihi
nō uultis credere opibus credere. Jam autē eo descendēte serui occurrerūt
ei: et nūciauerūt dicētes: quia filius eius uiuere. Inrogabat ergo
horā ab eis in qua melius habuerit: et dixerūt ei quia hęc hora septi
ma reliquit eū febris. Cognouit ergo pater: quia hora illa erat: in q̃
dixit ei iesus. Vade filius tuus uiuit. et credidit ipse et domus eius tota.
Vides quo pacto miraculū manifestet? uid. n. per successionē/ et dicitur
mutatē qualitūdinis: ut a solē libatus est: sed repere: ne naturalis
ualitudo/ sed christi opatio uideret. Nam qui in ipm̄ mortis articulū
uenerat patris testimonio dicentis. Descende priusq̃ moriat filius meus/
uestigio in prosperā restitutus est ualitudinē. Serui autē fortassis non
ut nūciaturi tū sed ut superflui christi aduentū obuia ierāt. Scribant
n. iā adiectare. Quare in itinere eū cōueniunt. Regulus gō iā timore de
posito fidei insilbit: ut ostendat professionis sue grā id cōgisse: etiā
nō frustra se profectū delectatur. har grā sumā i. p̄ntado adhibet
diligentiā: et credidit ipse/ et domus eius tota. Jam nē ampli⁹ erat dubi
tandū. Qui n. neq̃ affue rat/ neq̃ audierat christum: neq̃ se p̄p̄ norat:
n. ad nō suo se p̄p̄ cognoscere: christi potatē q̃ certissimā habuerūt:
ideo tradiderūt. Quid gō hic hodie reportabim⁹: nō expectanda mira
cula: neq̃ diuine uirtutis pignora efflagitanda. Video n. et nūc mul
tos: qui cū in filij/ uel uxoris morbo exaudiūt: tūc maiore deo exhibe
reuerentiā. Decens autē est etiā nō exauditos tolerare/ et nihilo
minus de grās hē: eūq̃ laudib⁹ prosequi. hor fidelū seruorū est: hor
cōstantie/ hor pietatis: quali in dñm affecti esse dicim⁹. debem⁹: ut nō
solū cū clementer nobiscū agit: uerū etiā cū indignat⁹: cū flagellat: ad
eū procurram⁹. hor n. diuina opat⁹ prouidentia. Siquide quē diligit:
castigat. flagellat quēcūq̃ filiū suscipit. Qui autē cū uotū assequitur:
deū colit: nō mltā pre se fert dilectionis argumēta. Neq̃ sincere chri
stum amat. Et quid ego ualitudinē dicā/ quid pecuniarū copā/ quid
paupertatē/ quid morbu: etiā si germina: si quid graui⁹ audieris: nō tū
diuine nobis sūt laudes remittende: sed omnia et facienda/ et ferēda eū
dilectionis grā. hor m̄q̃ fidelū seruorū est: hor cōstātis animi: et qui
ita affect⁹ est: et p̄ntia facile pferet: et futuris bonis fruet⁹. et p̄ntiū
deo fidere poterit/ grā et benignitate dñi n̄i iesu christi: cū quo patet

Cap. 10

Dixit uerū scdm signū fecit Jesus: cū uenisset a iudea in galileam. post hoc erat dies festus iudeorū et ascendit Jesus iherosolimam. Quēadmodum se in auri metallis ne minima quidem uenū quispā. qui rē intelligat omittere patitur: utpote que ad augēdas diuitias plimū faciat: ita in diuinis scripturis ne unū jota aut unus ap̄p: sed ne dimidiū quidē pretermittendū est. Sed oīa diligētius muestiganda. nā a spū sancto omnia proueniūt. neq; in ijs quicq; superflūū/ nihil nō nātū. Considera queso quid in hoc loco dicat euangelista. hoc uerū scdm signū fecit Jesus: cū uenisset a iudea in galileā. Scdm nō remē addidit. Sed adhuc samaritanos admiratur: cū post alterū signū: galilei nō dū ad eorū: qui nihil uiderāt: pfectionē puenissent. post hoc erat dies festus iudeorū. Qui nā: ut mihi uidet: pentecostes et ascendit iesus ierosolimā. frequēt in sollemnitatib; ciuitatē petit: tum ut uideat: ipse quoq; cū reliq; festos dies celebrare: cū ut simplici ad se multitudinē alliciat. maxime in huius diebus melius disposita esse gherat. Est aut iherosolimē p̄bati ca piscina: que cognominatur hebrayre bethsaida/ quāq; porticus hās. In his iacebat multitudo languētū rectorū claudorū/ aridorū expectantium aque mori. Quis hic curationis modus? Quid nobis per hoc mysteriū significat? Non temere/ neq; abreher: sed futura nobis tāq; imāginē/ et figura quada describitur. Meres nimū incredibilis/ et in expectata fidei credente fidei uirtute multitudinis aīos offenderet. Que nā igit hoc descriptio: futurū erat baptisma plenū maxie potatis/ et gratie purgaturū p̄tā pro mortuo uiuū expecturū effecturū: quēadmodū hoc in figura et piscine huius et alijs plib; ascribit: et p̄mū quidē dā aq: que corporū maculas: et nō ueras sed apparetes pollutiones hoc ē a morte alios/ alios a lepra/ et alijs huiusmodi morbis liberaret. Et hac gratia multa in ueteri testō p aquā mūdāta sunt. Verū ad propositū nobis sermonē in p̄ntia redeam. primū igit pollutiones corporū: inde uia morborū gñā p aquā sanāt. Siquidē cū uellet deus appropinquātis baptismatis fide nos erudire: nō solū peccata/ sed morbos p aquā expulit. proprios in uolūtati ueritati magmes et i baptisinate/ cōpassione et certiores fuerūt: q̄ uetustiores. Nā sicut regi familiares altis honoratiores sūt: ita et propiores figure. et descendēs āgelus mote aque

XXXVI

sanandi virtutem largiebatur: ut intelligeret iudei longe magis Angelorum
 dñm oīa aīe impedimēta sanare posse. et quēadmodū huius aque nā p se nō
 sanabat: siquidē semp sanasset: sed dūtaxat tū ab anglo mouebatur: ita
 et nō nobis nō simplex aqua operatur: sed tū spūs animā accipit aquam
 accipit: oīa abluit pccā. juxta hāc piscinā iacebat multitudo languētium
 cecoru/ claudoru/ aridoru/ expectānium animā n aque motū. Verū tūc
 infirmitas corporis sanari uolētem impediebat. Nunc unusquisq; pote
 stāte habet accedendi. Non nā angelus aquā mouet: sed angeloru dñs
 totū pfacit. Non habet excusationis locū infirmus nō hē se hominē qui
 sibi opulet: opitulet: nō dū uenit. aliū descendere. Sed licet uniuersus
 mūdus accedat: nō cōsumit grā/ nō uir tū deficit: sed eadē semp pmanet.
 Ut nō solares radij singulis diebus illumināt: neq; ex nimia copia uis
 eorū minuitur: ita pmo longe mīng spūs opatio ob accipiētū multi
 tudinē remittitur. hoc aut factū est: ut qui in aqua corporis morbos
 sanare posse didicissent: in eo aliq; diu exerciti/ anime morbos per aquā
 curari posse facilius crederet. et quā nā grā iesus cōtemptis alijs/ ad eū
 qui octo et xxx ānos egrotauerat: uenit. Quid pretēa interrogat. Vis sa
 nis fieri. Non q dubitaret. Esset nō absurdū: sed ut illius ostendēt tolerā
 tiā. Ut intelligam: q post habitis ceteris ad hūc uenerit. Quid ille: uo
 lo dñe. Sed hominē nō habeo: ut tū turbata fuerit aqua: mittat me in
 piscinā. Qpū nō nemo ego: aliū an me descendit. hāc grā inquit. Vis san
 g fieri: ut scilicet hēc itelligerem. Neq; dixit: uis ut te sanē. Non dū nō tā
 ta de ipō habebatur opinio. Admirabilis profecto paralitici tolerātia. octo
 et xxx ānos ut sanaret: nūq; discedens expertauit. Qmli pacētissimū
 fuisset: si nō pnta: at futura saltē inde eū abducere potuisset. Q credibi
 le erat reliquos egrotos priorē illū ingredi dimissuros. Neq; nō certo tpe
 aqua mouebatur. Sed claudi quidē/ et cōtorti tpus obseruare poterant:
 ceteri uō minime: nisi fortasse motū auribus accipissent. pudeat ergo
 nos pudeat dilectissimi: et incredibile scordia nrām deplorem. octo et
 xxx ānos hīc expectauerat: expectabatq; neq; eius impleti ē desiderū.
 Neq; negligentia sua nō sanabatur: sed pūctus ab alijs. Neq; ppea desperauit.
 Mos aut si uel decē dies orōmb; inuigilātes nō exaudimur: tā repescimus.
 hominib; uō q diligētissimū exhibem; ministeriū/ in militia/ i difficul
 tatibus seruētes. Tandē frēpter omēz spē amittim; . Dñm aut nostrū:
 ubi sine dubio merces sequit longe maiorib; laborib; amplior. Spes nō
 nō cōfidit inquit debito studio et diligētia psequi nō patimur. et quo

nā hoc supplino dignū: Nam si nihil accepturi essemus: ipsi qm̄ frequē
cōsuetudo: nōne nimā nobis bona attulisset: sed laboriosa est assidua
oro. Et quid nō laboriosum: qđ a uirtute proficiat: hoc ipm̄ inquit
quispiā me m̄x ambigui reddit: qđ malitiā uoluptas/ uirtutē labor cōse
quitur. Et mltos q̄rere arbitror: quē nā sit causa. Dederat nobis a p̄ncipio
deus liberā om̄i cura/ et laboribz uitā. eo turpitur munere abusi sumq;
et inertie dediti paradisi amissimq;. Idcirco laboriosa nobis uitā instituit
qđ se humano ḡm̄ excusans diceret. Dedi uobis a p̄ncipio delicias: facti
estis indulgētiā deteriores. Ideo eas uobis laboribz cōmutauit. Qui cum
neq; uos cōtineret: lexet precepta succedere: itaq; repagula et frenū equo
indomito: quibz eius aduersus rationē insultus cōpesceret. Ita equozq;
domitores assolent. Vita igit laboriosa instituta est: qm̄ quies et otia
uitā et mores corrumpere cōsueuit. Natura n̄ humana desidā nō pati
tur: sed ab ea facillime ad malitiā declinat. Est nō opus esse laborare
cōtineri: neq; fieri laboribz meliore: sed otio p̄fectū ē. Quō nā pacto
hac uitā indulgentia. nonne in stultitiā/ et supbiā cōuertemus:
S; p̄obte inquit tāta malitiā uoluptas/ tātus uirtutē labor cōmitat.
Et que nā ḡa tibi grā habēda quod p̄mū acciperes: nisi laboriosum
tibi opus iniungeret. Multos et n̄ posse in p̄mā cōdere: qui suapte
nā a mulierz abhorret cōsuetudinē: easq; ut abominabiles fugiunt.
hos nē dic queso q̄nēres appellabimq;. hos laudibz prosequemur:
opimē. Continētia ē uoluptatū stimulos supare: et bellis maxima
certamina clarissimos triumphos paruit: nō qm̄ nemo resistit. Sunt
mlti nā remissiores. hos ne māuetos duemq;. Opimē. Idcirco dñs
tribus castrationis modis propōitis duos itaq; nulla laude dignos
m̄ sit: unū i celū extulit. Sed quid opus ē malitiā: ita et ego sentio.
et quid nā malitiē opifex. Quis alius n̄ uolūtaria desidā sed bonos
t̄m esse oportet. et quid nā boni propriū. cōtinerē esse: et uigilare
an dormire et stertere: et quāobre hoc bonū nō uideatur: ut quis sine
labore recte faciat. p̄p̄te loq̄ris/ et corp̄ more: qui uentri dedit ipm̄
deū arbitrat. Nam qđ nō recte sentias: unde queso. Sic rex/ et dux. Rex
in lecto/ et uoluptatibz uitā agat. Dux nō assiduus belli laboribz for
titer hostes fuderit: cui uictoriā ascribemq;. Vter rerū gestarū uolup
tate fruet. Vides q̄to illa magis nobis placeat que sudoribz cōparat
propterea deus labores uirtutis immiscuit. ut nos illi familiares red
deret. propterea et si nō scdm̄ uirtutē uiuimq; eā tū admiramur.

Vitū aut licet suauissimū attulam. q̄ si dixeris: quid nā bonos nō
potius admiramur q̄ uolūtate. q̄ m̄ equū est laborāte nō laborāti
pponere. Quia n̄ grā laboram. q̄ m̄ indulgētū et onū nō mode-
rate ferim. Imo se quis diligeret inquirat maiore i modū pi-
grina corūpmur et nimios deinceps labores subim. q̄ si pla-
cet aliquē epulis q̄ lautissimis sub custodia in otio desidentem
nutrim: ne exerceat neue opari q̄ possit. Sed i mēse et lecti
delicijs dēstabet. q̄d hāc uita miserius. Sed aliud opari ē inqui-
es: aliud laborare. Est igit ^{non} laboriosum opus suscipiendū. Quid mē
horret deus uoluit. Tu uō nō passus es: p̄cipio laborasset homo: uitio
ei datū fuisset. Stat. n̄ sit et opari: et nō laborare: quēadmodū Ange-
li. Nam q̄d opent: Audi quid dicat. potētes qui facitis uerbum eius
q̄ si nūc remissiores iures maiore afferūt labore: tūc nō idē cōge-
rit. Quippe qui in dei requie dēstet: requiescit inquit a laboribus
suis neq̄ desidia sed quiete significat. Nam et deus adhuc opat. Christi
testimonio dicentis pater meus usq̄ nūc opat est: et ego operor.
propterea omēs uos admonitos uolo ignauia abiecta i uirtutē com-
pletamini. Gaudia nāq̄ uoluptas breuis / dolor perpetuus sequitur.
Contra uirtutē labor breuis / gaudiū sempiternū. Hec an̄ p̄mū secta-
torē suū omni labore liberat / futurorū spe alens. Illa an̄ supplicii
cōstne stimulis p̄teritū torquet. Omnia i suspitione adducat: q̄d
ipsis etiā laboribus et angustis grauius replet. q̄ si tūc uoluptas
esset: quid ea uilius quid abiectius: que simul et uenit / et abuolat.
languescit / fugitq̄: an̄ q̄ cōprehendat. Et siue corporū dixeris siue
uoluptate siue deliriū siue perumariū: ne diē quidem firme per-
stat: tū aut et pena et supplicii eā comitet: quid eius sectatoribus
miserius. Sum igit̄ hec intelligam: oīa uirtutis gratia tolerem:
ita uera p̄fueui uoluptate. Et a et benignitate dñi n̄i iesu xpi
p̄ que et tū quo patri glā siml / et spūi scō in secūda

Statuit ut padili toles. opy rbi sine
labore iugit. Neq̄ fū si a

Uis sanus fieri? Rēdit ei languidus. Dñe hoīem nō habeo: omelia 3A.
ut tū turbata fuerit ^{ad} mittat me i p̄stima. Maxime diu-
nariū septarū p̄mū / maxia uilitas. Qd paulus testatur i
quē. Quēcūq̄ scripta sūt ad nrās doctrīa scripta sūt: ad quos fines
serulorū deuenerūt: ut per p̄aas et cōsolationē scripturaz spem

habeamus. Omnia enim medicinarum thesaurus diuine scripturę sunt. et siue
stulticia exuere / siue affectus sedare / siue peritumarum cupiditate expellere
siue dolores continere / siue forte animam induere / siue aduersa equo animo tole-
rare uelimus. quęptima hęc remedia inuenire possumus. Quis enim siue
extrema paupertate / siue diuturno morbo uexatus / si propositum hodie
nobis locum legerit / non maiorem in modum consoletur / cum intellexerit hunc
octo et xxx annos languentem / et singulis annis alios sanitati redditos
iudicare non tamen animo lapsum desperasse. licet sola pręsentium desperatio
eum spe deijceret poterat. Audi ergo et uerba eius et miseriam. cum in duxisset
christus. Vis sanus fieri? dñe inquit hominem non habeo: ut cum turbata fuerit
aqua mittat me in piscinam. Quid hoc miserum? Quid calamitosius? Vides
hominem longo languore confectum. Vides humilitatem? Non maledixit
ut non nullos audimus. Non exortatus est dñe suum. Non se irrideri arbi-
tratus est rogatus: an uellet sanus fieri. Sed propter mansuetudinem et humilitatem
dñe inquit. Atqui ignorabat pręsentem: et se non sanatum uel nesciebat. Nec
quicquam postulat: ut qui medicum rogant: sed tamen morbum suum narrare con-
tentus est. Videbat ei fortasse idcirco christum interrogare: ut ipsum
piscinam mitteret: hac gratia eum sibi misericordiam contulisse uult. Quid tu christus:
Surge tolle grabatū tuum / et ambula. Quidam hęc et quę orabatur: eundem memini
esse arbitratum. Non est tamen. Quod plibus uerbis constat. Primum ille multos
habebat: qui summa cura ipsum ferebant: hęc neminem. Quę inquit hominem
non habeo. Demum ille nihil locutus est: hęc suam / narrat miseriam. Illius cura
nomine diem non meminit euangelista: hęc in die festo sanatus est. Ille domi
hęc uix piscinam. Illi remittunt tibi peccata tua inquit: huic prius corpus de-
inde animam curauit. Illi libere peccata dimittunt: remittunt inquit peccata tua:
hęc admonet et minatur: ut sibi in posterum caueat: Jam noli peccare
inquirens: ne deterius tibi aliquid contingat. Accedit ad hoc differens iude-
orum calumnia: hęc sabbati peruatione: illic blasphemiam accusant. Tu
autem inmensam dei sapientiam contemplare. Non enim statim sanauit: sed primum
rogando sibi familiarem reddit ad futura fides insinuas. Neque tamen sanauit:
sed ut lectum auferat: iubet: ut miraculum credatur: et nemo falsum et
simulatum opinaretur. Nisi enim firmis membris et robustis membris id
ferre non potuisset. Seruat hęc morem sepe in christo ut maiorem in
modum in pudetibus litetium imponat. Siquidem in quicquid panis miraculo:
neque suspitionis oriret: non tamen miraculum fecit: sed uoluit ut multo
magis metorum reliquie superessent: et inuidato leproso. Vade ait ostende

re sacerdoti: simul ut miraculo certa fide faceret: et calumpniam ipm lege
 dei periclitare: ipudencia ora rōpneret. Idem in nupentis fecit: nō in vnu
 simpliciter ostendit: sed ferri architriclino ipauit: ut quid nesciret: cō-
 firmando idubitatū phibet restitui: hac grā euāgelista nāu architricli-
 ni: unde id vnu esset demonstrauit: ut corruptū iudiciū cōuerteret. et
 cū mortuū suscitauit. Daretur ei mādurare: ut certius reherrectioris
 signū pberet. Quibz omnibz manifeste idcat: vulgo nō fallace se neque
 deceptore: sed ad roem om̄ salutē uenisse. Sed cur ab hoc: ut ab alijs fi-
 de nō requirit. Qm̄ ab ijs: q̄ suā uiderat potatē merito requirit: ut cre-
 dant: Ab ignavis aut̄ minime: nisi prius signis admoneant. proptēa
 tri curā pncipū oratheus multos curasse: et nemini potatē suā pnu-
 tasse narrat. Tu aut̄ paralytici fide cōsidem: qui audies dicere iesum.
 Tolle grabatū tuū et ambula: nō risit: nō admiratq̄ est: iquens An-
 gelus descendit et turbata aqua unū dūtaxat i bonā restituit ualitu-
 dinē. Tu homo solo uerbo anglm̄ supare cōfidis: Minuū tibi arrogas.
 Ridiculus es. Nichil tale locutus est: sed ne cogitauit quidē: sed et audiuit
 siml et surrexit. et sanatus medici pceptū nō recusauit. Tulit n. graba-
 tū et ambulauit. qd aut̄ mirabile fuit: nō q̄ pnu nō crederet iudei: sed
 q̄ post miraculū christū persequeret̄ diceret. Non licet tibi tollere graba-
 tū tuū: calūmaret̄/ detestarent̄. hic aut̄ nō eoz curaret m̄sanā: sed fi-
 dent i mediū et acceptū pducaret bñficiū et ipudetes cōpesceret: hoc pro-
 fecto magne fortitudinis indicat e. Erat n. inquit sabbatū iudeorū
 illa die: et dicentibz illi sabbatū est: nō licet tibi tollē grabatū tuū. Audi
 quid rōdit. Qui me sanū fecit: is mihi dixit. Tolle grabatū tuū et et
 ambula. Tantū nō dices eos deliros/ et m̄sanos: cū pperet: necius:
 qui tā graui/ et diuturno morbo ipm liberauerit: mandatis parēt:
 et nigrm̄ sectaret̄. At si malignus respondere uoluisset: poterat: non
 sponte sua: sed alijs iussu id facere: neq̄ id suū sed ipantis pctm̄: et depo-
 sito lecto acceptū occultare bñficiū. Norat n. nō tā propt̄ sabbatū p-
 uaricationē: q̄ propt̄ morbi curā iudeos id repbendere. Verū neq̄ bñ-
 ficiū siluit: neq̄ deptatq̄ est: sed clara uoce: quid accepit p̄fiter̄/ et pducit:
 ita paralyticq̄. Illi aut̄ (considera queso hom̄i malignitate) nō dy-
 erūt: Quis te sanū fecit: sed hoc om̄sso in calūniā assidue uersant̄.
 Quis est homo ille: qui dixit tibi. Tolle grabatū tuū/ et ambula. Is
 aut̄: qui sanus fuerat effrūis: Nesciebat: q̄s esset: iesus aut̄ declinauit
 a turba cōstituta i loco. Quare declinauit p̄mū: ne se absente suspi-

nossum uideret testimonium. Qui. n. se sanum intelligebat: certior accepti beneficii testis erat futurus. Inde ne illorum insania uehementius accederetur. Neque ignarus erat inuidiosi solū p̄nā nō parū inuidorū animis furoris scintillam excitare. Discessit igitur ut ipi inter se de miraculo quereret. Aut ceptaretur. Ipse nō de se: sed qui sanatus fuerat: et ipi calūmatores loquerentur. Ipsi. n. iā miraculū testantur: cū nō diceret: cur fieri ea i sabbato p̄peret: sed cur faceret: nō p̄uaricatione egre ferret. sed paralitici uiderent sanitati. Atqui q̄tū ad humanū opus paralitici magis lege soluebat: q̄ christus: qui t̄m p̄pererat: ille re ipā lege p̄uaricatus est. Alibi ipse iesus opatus est: cū cecū nati oculis luti illuminuit. facit autē nō i legis cōtempnū: sed augmētū. Sed de his alias. Neq. n. semp eodē mō de sabbati transgressionē ab illis accusatur: q̄ diligēt est obseruanda. Verū iā iudeam: q̄tū mali afferat inuidia: quo pacto metis oculos q̄ p̄pam salutē p̄stet ingat. Nam quēadmodū insani aduersus seipsos nō nūq̄ suam ferunt: ita et inuidi: solā inuidiosi miserā disquirentes eius salutē et felicitatē anguntur. hi feris seuiores. Ille. n. fame spulsa nos appetit. hi beneficos nō cūq̄ inimicorū loco hnt. feris mō seuiores: de moribus pares: et fortasse etiā iniquiores. Ipsi nāq̄ aduersus nos nullo amicitie fōde hostiliter persequuntur: suo ḡm minime insidiantur. Quorū ex i iudeos christus inuictus est: cū i bēsebul eū eijcere demonia dixissent: hōies autē neq̄ nati ^{sue} p̄ncipes reueriti: eos infesto aīo impetuit. At seipos p̄us: q̄ q̄bus inuident: supplitio afficiūt: animūq̄ p̄turbationibus: et anxietatibus temere cruciat. Quāobrem miser proximi tui cōmodis p̄turbaris. Dolendum est. cū malis afficimur: nō cū proximī felicitatē inuitemur. Idcirco omīs uenia inuido desperanda est. Nam scortator uoluptatis stimulos temptationē affert. fur paupertatē / hominida furore / friuola quidem: neq̄ admittendas / qualescūq̄ t̄n excitationes. Tu uō q̄ affertis quā affertis q̄s: nullā profecto nisi animi prauitatē atq̄ malitiam. Vā si inimicos amare iubemur: quā nā poenā ex amici odio daturus nos arbitramur: et si amicos diligendo / nihil getilem supam: si nihil de nobis male meritos persequimur: quā merebimur uenā. Audi paulū et si tradidero corpus meū ita ut ardeā: caritatē aut nō habuero nō mihi prodest. Quā aut inuidia caritatē prorsus tollat: p̄spiciū est. Illic affectus / et formatione et adultio grauior. Alterū. n. in ipō auctore cōsumit. Inuidie autē uis uniuersos populos p̄didit: uniuersū orbem terrarū cōsequinuit. Ipā redit mater: ipsius suasiu cām frēm interfecit. Ipsi belai i iacob

fiam in ioseph/ Diaboli in humanu genus odii/ et in fide tribuende fut.
 At tu nemine miterhas: sed longe grauiora patiaris: cu fratre ignom
 ma corrupas: cu undiq; laqueos tendis: cu psequeris: ne uirtutibus
 mungilet: cu egre fers orbe terraru debitu deo exhibere seruitiu. Non
 igit cu illo/ sed per illu cu deo bellu geris. Deo inuria facis: cu tuu ho
 more ipius honori pferas. et qd grauissimu est: alijs pns sile hoc uidet.
 Veru licet misericors sis/ licet i uigilijs assiduus: si fr̄i inuides: omni
 malitia exeres. Qd uel inde constat. Scortthay quide ap̄ corinthios
 breui uita emedauit. tam fratri inuides nuq̄ odiu posuit: sed q̄to
 frequentius a deo admonit⁹ est: tato magis dolebat: magis reuocabatur
 et properabat ad rede. hic ergo q̄ ille grauior morbus: nisi magna adhi
 bita diligentia: no faale emedia admittit. Cum igit radiatus euellam⁹:
 illud facientes/ q̄ q̄admodu alienis bonis inuidedo deu offendimus:
 ita congratulando ei gratificamur. et p̄cipies nos facim⁹ bonorum:
 que recte opantibus reponunt. Idcirco paulus Gaudere inquit cu gau
 dendis: flere cu flentibus. Ex utroq; n̄ magnu lucru cosequimur. In
 telligetes igit: q̄ et si n̄ laboremg: unde tu cu proximis affecti p̄mi
 oru p̄cipies efficiamur: omni luore abiecto. fraterna om̄s dilectione
 coplectamur: et eoru comodis congratulati/ p̄ntia et futura bona cose
 quamur/ qua et benignitate dñi n̄i Jesu xpi/ p̄ que et tu quo patri
 gla siml et spui scto in secula

9

Postea uenit eu Jesus i templo: et dixit ei ecce sang fact⁹ es. Jam amala 38
 noli pertare: ne deterig tibi aliquid cōtingat. Res profecto grauis
 petratu est: grauis animi sordes: ut no nuq̄ ui et exuberantia
 sua corpora quoq; inficiat. Sed cu grauiter egrotante aia nullo dolore
 afficiant: pro corporis morbo summa diligentia medicana pquiram⁹:
 Ideo deus ob animi p̄m̄ corpus flagellat: ut deterioris p̄tis suppli
 cio: melior ad querendu remediū cōuertatur. Ita corinthiu formita
 tore paulus corrigit p̄ntu carnis/ et sectione corporis animi mor
 bu coercens: taq̄ optimus medicus: qui cu hydropesim/ uel splenem
 potioribus et leuiorib⁹ medicinis sanare no possit: et exēseris ferro
 erigim̄ uentur. hac arte christus in paralytico ueruit. Qd significans
 dixit. Ecce sang fact⁹ es. Jam noli pertare: ne deterig tibi aliquid cōtin
 gat. Quid hic admonemur: p̄mi nu q̄ ex p̄tis morbi generatur.

inde querū est apud germania maximū / et perpetuū esse supplicium. Vbi nunt
sunt: qui dicūt breui spatio hominē interfecit / breui adulterium commisit: ob
admissum breui tempore peccatū perpetuas poenas datus sum. et h
nō tot annis peccauit: quot poenas dedit. breui peccatū parratur: morbi
tormēta diuturna sūt. Non. n. tpe peccata / sed peccatū animę uidi
ratur. Illud præterea considerādū: qd si graue pōp scelerū poenā dedimus:
deinde isdem maderim: dabimꝫ longe maiore: et merito sane. quia
supplicio nō sit melior: rāq̃ stupidus quidā / et cōreptor: grauiore sibi
poenā preparat. Ip̃m nāq̃ pccm̃ semel lapsum satis supq̃ rōhibere et
sapientiore reddere debebat: ne uim in idē plaberet. Verū tū neq̃ sup
pliciu sōtis corrigit: nō turia flagello utit̃. uehemētiore. qd si post
datis poenas in eadē iterū cōmina prolapsi grauiori poenā afficimur:
quid h̃ is sperādū est: qui in ip̃o supplicio isdem sceleribus p̃tinatiter per
seuerat. et qua grā nges nō omēs puniuntur: et n. multos uidentur / et
quidem sceleratissimos bona corporis ualitudine / et prospera fortuna
lasciuientes. Nolimꝫ propterea eos admirari sed deplorare potius. Quia
in hac uita nihil aduersi patiūt̃: maioris t̃ futura supplicij ē argume
tum. hoc et paulus his uerbis significauit. Dū iudicamur ad nō corri
piuntur ut nō cū hoc mundo damnemur. hic em̃ correctio est: illē
suppliciu. Quid ergo omēs morbi propt̃ peccata: nō omēs sed pleriq̃
Siquidē et ex desidia / et inuicio cibo / ebrietate otio. nō nlli gñant. Vni
aut ubiq̃ seruādū est ut equo aīo / et cū grātū actione omnia p̃feramus.
Venit et propt̃ peccata: ut magnos uiros podagra laborantes uide
mus. Venit et probande cōsuetudine cā: ut job dicit̃. Noli putare me
aliter te tractasse: q̃ ut iustus appareas. Sed que hūc p̃luio morbi
causa: peccata christi testōnio. nā et illi: cuius otheus memini. Con
fide inquit fili. Remittit̃ tibi pccā. et huic ecce sang factus ē: nā noli
peccare. haud ignarus sum quosdā opmari hūc paralyticū curasse
christum: et idcirco ab eo admōitū: ne peccaret. Sed quid de illo apud
otheū qui eadē fere admōit̃ est: dicemꝫ. Constat igit̃ nō ea causa:
ne peccaret admōitū. Qd et aliunde cognoscā licet. cū uenit cū iesus
in templo magne profectō et reuerētie / et pietatis signū. Non. n. i forū
nō i portū cōcessit. nō uoluptati nō otio indulgit. Sed i tēplo uersatur.
et p̃ius om̃ in se impetū / et maledicta expectaret. nōmꝫ a tēplo nūq̃
si nō potuit. itaq̃ cū uenisset cū iesus. etiā postq̃ cū iudeis locutus est:
nihil tale i eo reprehendit. Dixisset. n. Adhuc cū isdem uersaris. neq̃ i

bona restituit ualitudinē factus es melior: sed tūc ī posterū cautiore
 reddit. Quid igit cū claudos/et ceteros curauit: id nō admonuit. Ita nō
 persuades: siue hūc morbi propt̃ p̃cā: illos corporis imbecillitate
 prouenisse: Siue per hos et horū admonitionē etiā illos corripit. Cum
 nō hūc morbus grauior sit: p̃ eū et minoribus remediū prebet: Sicut
 nō cū sanato alij uberet dare gl̃am deo: nō illū tūc / sed omēs idē ad
 monuit: ita per hos ceteros hortatur/ et cōsulit: ut p̃cās abstineant.
 Ad hēc: Notat eius animi fortitudinē: et fāq̃ mādātū seruatore m qd
 facturū sit: admonet: et beneficij memoriā/ et futurorū malorū me-
 tu in sanitate cōfirmat. et intuerē christi humilitatē. Non dixit sanum
 te feci: sed sanus factus es. iam noli peccare: neq; ne tibi quid deterius
 faciā: sed ne deterius tibi aliquid cōtingat. In neutro p̃sonā adducit:
 ostendit q̃ gūa et benignitate potius q̃ meritis ī sanitate restitutum.
 Qd mhi ita esset: dixisset: ecce dedisti debitā p̃ccorū poenā. jā caueas.
 Verū inquit ecce sanus factus es. iam noli peccare. hec et nobis iōne
 f̃cepter in ore sint. uerba his et alij altius admoneamus. Ecce sanus
 factus es. jā noli peccare. Qd si in p̃cās persistendo nullā poenā dedi-
 ris: illud d̃p̃licū memineris. Ex benignitas dei ad poenitentiam te ad-
 ducat. Secundū duriciā aut tuā/et īp̃cantes cor tuū thesauris tibi
 uā m die ire. Neq; sanado dūtaxat corpus: se aliunde etiā magnū pre-
 se tulit christus diuinitatis argumētum. Illa nō p̃ncula iam noli per-
 care: omnia ipm iudisse indicat que ille sup̃iori t̃p̃e cōmiserit. Vnde
 in posterū sibi fide cōparauit. Abijt ille hō et nūciāuit iudeis: q̃d eis
 esset: qui fecit eū sanū. Intuere hōiem in pietate p̃seuerantē. Non
 dixit iesum p̃cepisse: ut trahatū ^{tolleret} tūc illi creditū semper cōmen-
 adducerent: hic semper excusationē/ et medicū proficet et p̃dicat ut po-
 pū ad eius cognitiōē/ et familiaritatē alliciat. non nō tam stupidus
 erat neq; tā inhumanus: ut tā b̃nificij oblitus maluolo id ammo lo-
 queret. Beneficiū nāq; et metus facile ul' thūamissimū poterat cohibē.
 Nam cū manifeste minas accepisset: timuit sane peiora: et maxime
 cū minātis potestate esset exptus. Ad hēc si accusandi gūa id dixisset: nō san-
 tate/ sed mādātū t̃nsgressione meminisset. Sed profecto magno/ et fi-
 deli ammo medicū/ et acceptū b̃nificiū professus est: queadmodū et ceteris
 cū inquit. fecit lucū/ et unxit oculos meos. Ita et hic iesus ē: qui fecit
 me sanū. propt̃ea p̃sequēbat̃ iudei iesum: quia hēc faciebat in sabbato.
 Quid christus: pater meus usq; modo opatur: et ego operor. Qn pro discipulis

respondere: coram dauid testimonio mirabatur. tunc legis inquit: quod
fecerit dauid: qui eluxurii: pro se uero ad patrem confugit: cui se in omnibus similem
inducit: et cum suam patrem appellat: et cum eadem operari ostendit et quare non
meminit: que apud hierico facta sunt. Erigere eos a terra uoluit: ne amplius
de ipso factum hominem sed deo et legislatore sentiret. Quasi uerus filius et eisdem
esset sibi: excusatio accusatione maior esset. Neque enim princeps regum mis-
tum abrogas et in iudicium uocas: si a rege idem abrogatum in defensione
sua adduceret: absolueret: sed maiori enim esset obnoxius. Verum cum
dignitates ut in hoc loco equales sunt: protulit dubio comparatio conuenit. Qui-
bus inquit inrimibus deus: in idem me absoluitis. Ideo primum patrem appella-
uit: ut etiam iustis eadem sibi concedi persuaderet: paternam caritatem reueritis.
Quod si percontareris et quid pater operatus: cum septimo die ab omni opere cessauerit.
Accipe quod prouidet: contemnit: reperat omnia que fecit. Cum igitur solem
orientem / lunam cursum / stagna / fontes / fluuios / nature in seminis in
nostris et brutorum corporibus progressum: cetera omnia quibus hoc totum
constat: uides: intellige perpetua patris operatione. Qui solem suum ori facit
super bonos et malos: et pluit super iustos et iniustos: et uerum: si autem foenum
agri: qui hodie est et cras in cibum mittit: deus sic uestit: quoniam magnos
minime fides: et de uolatilibus. Pater meus inquit celestis pater illa.
Vbi igitur uero dicitur operatus in sabbato: a sacrificijs et ijs: que illi sanctum
et immina obiecta purgat: ubi uero operari precepit: ut ex gratia hoc loco tolle
crabattum tuum: ut non graue quiddam esse sabbati per uariationem ostendat:
altiora loquitur: ut paterna uolente illos pretereat: et ad superna trahat con-
templationem. Qua de cum cum de sabbati transgressione discreparet: non ut tantum
homo: neque ut tantum deus: sed aliter committendo obiecta confutat. Voluit
ut utriusque crederetur: et incarnationis humilitas: et excelsa diuini-
tatis. Nam si semper ut homo locutus esset: omnes in eadem perstiterent
humilitate. hac gratia patris meminit: cum et creature in sabbato operan-
tis meminisse potuisset. Nam et sol ab oriente occidere fertur: flumina
labuntur: fontes scaturiunt: paruuli mulieres. Sed ut ipsum non creaturam in-
telligeres: non attulit creature operantis exemplum est. Sed pater meus inquit
modo operatur: et ego operor. propterea ergo magis querebat cum iudei mi-
ficere: quia non solum soluiebat sabbatum: sed et patrem suum dicebat deum:
equale se faciens deo: neque dixit dicens: sed faciens: non enim uerbo remus
sed frequentius opibus se deo equale ostenderat. Quid tamen: Quia in solis
uerbis insolentia accusare potuisset. Operum autem ueritate et potentia

perspecta nihil contradicere cogebantur. Sunt tñ qui perperā et im-
pie christum nō se equalem deo fuisse/ sed suspicatos iudeos intelligat.
Quāobrem supiora rēfigamus. persequēbāt ipm iudei/ an nō: perspi-
cū est: persequēbāt nūq̄ hac grā persequēbāt: an alia: in hoc quoq̄
cōuenimus. Soluit sabbatū an nō. Neq̄ i hoc dissidem⁹. patrē suū
deum appellauit: an non: Neq̄ hoc dubiū. Cetera igit̄ in hūc modum
cōsequitur. Quēadmodū igit̄ q̄ patrē suū deū dixerit: q̄ sabbatū pua-
ricatus sit: q̄ iudei ipm et hac et illa magis rōe psequerētur: nō erat
opinio sed ueritas: ita tū se equalem deo facit. Qd ex supioribus gstat
manifestius. pater meq̄ inquit opat̄: et ego oporor. hec uerba sunt eq̄-
lem se patri facientes. Nulla n. in his uerbis differētiā est. Nō dixit:
pater opat̄: ego subministro: sed idē uerbū oporor. Qd si alit̄ sensisset:
sed iudei sic perperā itellexissent: fallam correxisset opinionē. Neq̄
id euāgelista silentio p̄mississet. Quēadmodū alio loco tū uideret
pticulā illā. Soluite tēplū hoc: et i tribus diebus excitabo illud alit̄
a christo dictam hoc est de carne sua: alit̄ a iudeis itellectam de suo
iudicet tēplo: itaq̄ dixerit: quadraginta et sex annis edificatū est hoc
tēplū: et tu tribus diebus excitabis illud. Ille aut̄ inquit euāgelista
dicebat de tēplo corporis sui. Ita si hoc in loco alit̄ christus sensisset:
q̄ illi esset suspicati: profecto dixisset: iudeos quidē credidisse christū
equalem se deo facere: ipm x aut̄ nō de eymōi equalitate locutum.
Neq̄ hoc in loco: neq̄ hic dūtaxat: sed alibi aliis euāgelista hunc
suspicionis corrigēde morē seruat. Cum n. dixisset discipulis iesus
caute uobis a fermento phariseorū/ et saduceorū: et illi rogassent
inter se dicentes: quia panes nō accipim⁹. iesus aut̄ p fermento
doctrinā caperet: ipse iesus eos arguendo suā exponit sententiā m.
Quid cogitatis mē uos modice fidei. Nondū itelligitis: quia non
de pane dixi uobis: hic uō nihil corrigit. Atqui inquit corrigit
tū inquit. Nō pot̄ filius a se quicq̄ facere. om̄nē cōtra. nō em̄ ut
tolleret: sed ut magis cōfirmaret equalitatē. id dixit. Verū p̄p̄ dili-
gent̄ attendite. Non n. parua est questio. Hanc pticulā a se freq̄-
ter in scripturis/ et pro christo/ et pro spū s̄cō positā inuenimus. et
uis eius intelligenda eius est: ne i grauissimū errorē madamus.
Nam si cā simplr/ et ut primū se nobis offert quispia accipiat: quā-
tus error sequerēt: animaduerte. Non dixit alia a se posse facere/
alia nō posse: sed gnāliter nō p̄t filius a se q̄q̄ facere. Illum igit̄
p̄monet: qui cōtradicit mihi. Dic queso: nē pot̄ a se filius facere: At

maximū bonorū fecit: et paulus clamat. Qui cū in forma dei esset: non
rapinā arbitratus est esse se equalem deo: Sed semetipsum exinanivit
formā serui accipiens. et ipse christus. potestate habeo ponēdi animam
meam: et potestate habeo iterū sumendi eam: et nemo tollet eā a me.
Sed ego pono eam a me ipso. Vides n. eū et mortis / et uite potatē habere: et
fata rē a seipso operari. et quid de christo dicā. Nos quibz nō iulius
nō abiectius: sepe nō a nobis ipsis operamur: malitia reiecta uirtute deli
gimz. Et si nullā haberemz potatē: neqz petando grēne suppliis re
queremur: neqz regnū celorū bñ operando cōsequeremur. Quō gō intelli
gitur. Non pot filij a se quicqz facere. Quia q. nulla mō e pater cōtrariū:
nihil ab eo alienū pot facere. Qd maxmā equalitatē / et cōueniētiā oñ
dit. et quā nā grā nō dixit: nō se cōtrariū facere. Qd maxmā equali
tatē ut hinc indiscretiōne / et uerā equalitatē demonstrat. Neqz n. hec
pñcula inbecillitatis eū arguit / sed potestatis imēse. Nam et alibi de
patre inquit paulus. Ut per duas res imobiles: quibz impossibile est
mēiri. et iterū: Si negauerimz: et ille negabit nos. Si nō crediderimz:
ille fidelis manet: negare seipm nō pot. et n. illd q. impossibile dicit:
nō inbecillitatis est sed potestatis / et quidē imēse. Qd ita intelligēdum
est: adeo illa sām rōprehensibile esse / et tale: ut cū deū peccare impossi
le dicimz: nō inbecillitatē arguimz sed ineffabile quādā eū potatē cōfite
mur. Ita hoc i loco. Nō possū a meipso facere q. hoc est impossibile:
ut pñ cōtrariū faciā. et ut hāc smām intelligas: ex ijs q. sequuntur.
cōsideremz: utrū christus cōprobarit. Tu dicis illa pñcula christi auser
re potestātē: et uirū defectū arguere. Ego idiscreta qualitatē et finē
et potatē significare. ipsū pōtemur et utrū cōfirmet sententiā
uideamz. Quid dicit. Quicūqz ille fecerit: hec et filius similiter facit.
Vides quō uestra prorsus tollit smām: et nrām cōfirmat. Nam si a
seipso nō facit neqz pñ a seipso facit q. si que pater et ipse facit. Qd si
a seipso oīa facit pater / et filius facit: ut stet similitudo. Qd nisi ita
esset: aliud sequeretur q. absurdissimū. Non ar. dicit: Que uidit pater
facere ea facit: Sed in si qd uidit facere: tēporis cōtinuationē signifi
cans. Vt aut smā eadē est semper eadē distet. Vides sensus profu
ditatē / uerbi aut humilitatē: que fin et impudētissimos / et deter
tantes cogit: ut nō uide / nō ab eius dignitate abhorres alienū ue
suspiciatur: quis adeo stultus / adeo infelix est: qui dicit filii singulis
diebus distere: que facere oporteat. Quō illd cōstaret. Tu aut idē ipse

es. et tunc tua non deficiet. Quod omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil. Siquidem que pater facit: eadem ipse iudens imitatur. Vides quod ex his: quod dicta sunt: et adhuc dicitur et auctoritas demonstrat. Quod si humilior quedam loquitur: noli admirari. Nam cum expuissent eum iudei: quod aliorum loqueretur: et deo tamen contrarium arbitraretur: uerbis tamen paulum ad humiliora descendit: rursus tamen exurgit: et rursus deprimatur sua uariis oratione: ut facilius intelligeres. Et animam uerte queso: cum dixisset: pater meus operatur et ego operor et se deo equale ostendisset: rursus dicit. Non potest filius a se quicquam facere: nisi quod uiderit patrem faciente. Inde rursus altius erigitur. Quicquam fecerit ille: hoc et filius similiter facit. et rursus in humilitate declinat. pater enim deum diligit filium: et omnia demonstrat ei: que ipse facit: et maiora hijs demonstrabit. Et ecce et alia incredibile humilitate. et merito sane. Quod non et dixi: et dicere nunquam cesso: id repetam. Cum aliquid de se humile et abiectum christus loquitur: per exuperantiam loquitur: ut et stultis et reuerarijs persuadeat: non uerba sed pie sensum intelligendum. Aliter confide re queso ex ipsis uerbis quod id absurdum sit et ridiculum. Nam cum dixeret et maiora hijs demonstrabit ei opera: inueniet non dum multa didicisse. Quod ne de apostolis quidem dicendum est: qui accepta semel spiritus gratia repetere omnia et nouerunt et potuerunt: que et scire et posse eos oportebat. Hic autem multa scire non dum didicisse reprehendit: quo non absurdius. Quid illud igitur. Maiora hijs demonstrabit. Cum sanasset paralyticum: et mortuum esset suscitatus: inquit. Miramini me paralyticum liberasse. Maiora hijs uidebitis. Sed humilior quodammodo locutus est: ut eorum placaret humilitate reuerentia. et ut intelligas illud uerbum demonstrabit: non proprie dictum. Audi que sequuntur. Sicut pater suscitatur mortuos et uiuificat: sic et filius: quos uult uiuificat. Atqui non potest a se facere. Si facit: quod uult: contradicit. Nam si quos uult uiuificat: potest a se facere. Velle non potestis est. Quod si non potest a seipso: iam quos uult non uiuificat. Illa non pericula sicut pater suscitatur mortuos in discreta potestate. Illa autem quos uult equalem demonstrat. intelligis quod non potest a se facere: non tollit. sed potentiam et uoluntatem equiperat. Ita et illud uerbum demonstrabit: et intelligendum. Et in alio loco ait. et ego resuscitabo eum in nouissimo die. et iterum ut non aliunde uim operandi se accipere ostendat. Ego inquit sic resurrexerit et uita. et ne quis diceret mortuos tamen quos uult suscitare et uiuificare: alia autem in sua non esse potestate: hac precepit suspensione dicit inquit.

Quicūq; n̄ ille fecerit: hoc et filius similiter facit: ut et omnia: que ille/et ut
ille facere intelligatur: siue mortuorū resurrectionē/ siue corporū opificiū
siue peccatorū remissionē: siue quodvis aliud similiter p̄ri opatur. Sed omnia
hec negligūt: qui suam negligūt salutē: itā officit honoris loci cupiditas
et platio. hoc hereses peperit. hoc gentiū confirmavit impietate. Deū
n̄ invisibilia sua p̄ huius mundi creaturā intelligi uoluit. Illi hanc doctrinam
sectari dedignati: alia excogitarūt. Verā neglexerunt. Iudei autē glorie
humane studio diuina cōtinentes credere uoluerūt. At nos dilectissimi
hūc q̄ta possumus diligentia morbi effugiamus. Nā licet inuā bona opa
egerimus: sufficiens est nimis glorie lues: q̄ omnia deleat. Si laudū deside-
rio tenemur: a deo eas perquiramus: humane laudes: qualescūq; sint: si-
mul et apparent/et euanescent: nihil afferūt utilitatis: et p̄ter ueritatē
sepeniō iudicatur. Quid n̄ in hac nrā gl̄a admirabile est: quā saltantes
iuuenes/impudice mulieres/auari/raptores/cōsequuntur. Qui nō apud
deū gloriosus est: nō tales laudis socios/ sed sanctos prophetas ap̄los/ et
angelice uite p̄ceptores habet. Q̄ si coram bonis cingi/et conspici de-
sideramus: quid id simpliciter sit cōseplemur. nihil profecto i eo dignū
inueniemus. At si mltitudinē desideras: Angelos q̄ras quorū ope for-
midolosus demonib; efficiaris: ita homines p̄uifaries. et humana oīa tāp-
lūtū pessundabis. Tunc manifeste cognosces/ nihil ita labefactare aīam
q̄ glorie cupiditate: quā qui affectat: nullo pacto i hac uita et dolorib;
cruciatu carē possit: quēadmodū qui pessundat: etiā plimos pessundat
affectus. Qui humana laudē uincit: inuidiā uincit/ auaritiā uincit/
grauēs omēs affectus uincit. Et quo nā pacto? Si alia spectabim; gl̄as:
hoc est celestem: quā her auferre nobis conat̄. Illa i hac uita claros
facit/ ad futurā pducit: omni nos carnis seruitio liberat. Carnis q̄
miserrime seruim;: cū et terre et terrenis rebus tāto studio iugulam;
Si in forū: si domū ingredieris: si egredieris si nauigabis: si ullā hō-
pitū/ si regā/ si senatū/ si iudiciā petes: omnia seculariū curarū plena
uenietes/ abeūtes/ manētes/ nauigātes/ qui rura/ qui ciuitates habuit:
omēs n̄s implicatos/ et atomatos inueberis. Que nā igit nobis salus sp̄s:
q̄n a deo datā etiam habitates n̄ diuinū sapiam;: sed cū iubeamur eē
huius mundi hospites. s̄ hospites reli sum; et mundi tuēs. Quid huic stultiti-
e eggerādū. Quotidie de iudicio/ de celorum regno audim;: nos autē et
zodionorū etates imitamur. Volum; experiri. At qui propterea illa sp̄-
ra sunt: ut si quis futuris diffidit: ex p̄teritis futurū accipiat certitudinem.

to cōfēs

his igitur cognitis dilectissimi: paululum saltem hoc graui seruitio leuari aliqui
de aia cogitemus: ut et pntia et futura bona cōsequamur / Grā et benignita
te dñi nrī ihesu xpī: cui glā et imperiū ī secula.

Neqz n̄ pater iudicat quēqz: sed om̄e iudiciū dedit filio: ut om̄es hono
rificent filiū sicut honorificat patrem. Sūma nobis ī om̄ibus iudē
dū est diligentia dilectissimi. Reddenda rō est et uerborū et operū
et proculdubio poena subeunda. Non n̄ in pntia uita firm̄s nobis est: sed
alia nobis cōditio expectanda. formidoloso iudicio aderimus. Om̄es ar nos
manifestari oportet an̄ tribunal christi: ut referat unusquisqz propria
corporis: prout gessit siue bonū / siue l̄ malū. Hoc iudiciū semper pre ocul
lubeamz. Ita semp iustitiā uacare possumus. Nam sicut qui diei illius obli
uiscit: tāqz freno abiecto ī p̄cipitiū desertur et inquinatē sunt uie illius
in om̄i tēpore. et taurani affert. Auferūt iudiciā tua a facie eius: ita quē
cōtinuus pcellit timor modeste uiuēdi uitā ingredit. Recordare inquit no
uissima tua: et meternū nō perabis. Qui n̄ dimittit nobis peccata is tū
iudicādo pandet. Qui propt̄ nos mortuus est: is uniuersē nature iudex appa
rebit. Iterū inquit sine p̄tō iudabit: suscipietibus eū ad salutē. Quāob̄re
hoc ī loco inquit. Neqz n̄ pater iudicat quēqz: sed om̄e iudiciū dedit filio:
ut om̄es honorificent filiū: sicut honorificant patre. Igit̄ patre prepo
nemus: inques. Absit. propterea n̄ dixit filiū ut manētē filiū tāqz pa
trem honoremus. Qui n̄ patre ipm̄ dicit: nō iā filiū tāqz patre honorat.
sed totū cōfundit. et qm̄ beneficia accepta hom̄es nō ita sentiūt. om̄e iudici
ū dedit filio inquit: ut saltē metus: in eius honore trahat. Illud autem
uerbū om̄e: et p̄uēdi et honoradi quoslibet potestate h̄re sigt. Dedit
aut̄ iō dixit: ut neqz ingentiū filiū neqz duos patres suspicaueris. Quicqd
n̄ pater est: idē est et filius / genitus et manēs m̄esse filius. et ut intelli
gas h̄c p̄ntias dedit idē qd genuit significare. Audi quid alio ī loco dicit:
sicut pater habet uitā ī semetipso: sic dedit et filio habere uitā ī semetipso.
Quid igit̄ prius ipm̄ fecit. inde uitā dedit: Qui n̄ dat uitā: alitū dat. Erat
igit̄ sine uitā genitus. hoc neqz demones ipsi suspicarentur. Simul n̄ tū ipi
erate / maxia stultitia deprehendit. Quēadmodū n̄ illd uerbū dedit uitā: q
eū uitā fecit sigt: sic et dedit iudiciū: q eū iudicē fecit: intelligendum est.
Vt audiēdo eū auctore patre habere: nō propterea mutata s̄bam et dñm
mutū honore crederes: ipse te iudicatū uenit: et h̄c suam pre se ferens

om̄ia 39.

An̄c miserado

4.

excellentiā. Qui n. et honoradi et puniendi quos uult: habet potestatem: is
eadē pot.: que pater. Q. si hoc nō esset: sed posterius factus honorē accepisset:
que rā fuit: qui posterior honoraret. Vnde in hanc uenit dignitatis preo-
gatiua: nonne uereris humanos hos et indignos deo intellecty immortali et
nl. nobiscū cōcanti nature rā impudentē tribuere. Sed cur ita loquitur: et
magis crederet: et ad maiora intelligenda auditorū aūs ppararet. et ideo
her misit. Considera a pncipio. pater meus opat: et ego operor. equa-
litate ostendit. Sed uoluerūt eū iudei interficere. Quid g. Verbis altioribus
abstinet: sensus seruat. Non pot. filius a se facere quicq. pnde alius ostendit.
Quocūq. ille fecerit: her et filius similiter facit. Rursum ad humiliora des-
cendit. Et pater diligit filiū: et omnia demonstrat ei: que ipse facit: et maiora
his demonstrabit ei opera. Demde sicut pater suscitāt mortuos: et uiuificat:
sic et filius: quos uult uiuificat. et rursum utriūq. cōplectit. Neq. ut pē
iudicat quēq: sed omne iudiciū dedit filio. pnde erigit: ut omēs honorificet
filiū: sicut honorificant patrē. Vides quō uicissim et hum repit: et alter tol-
litur: ut et pntes extollatur melius intelligeret: et futuri seipos homines
nō offenderentur: et debite de ipso sentiret. Q. si nulla esset rā: neq. ut faci-
lius pfluaderet: ita locutus esset. quā nā grā her cōmisit: Qui in mag-
na de se polliceri pot.: si quid humiliter et pret dignitate suā dixerit: aliq
causa merito potest excusari. Qui autē nl. habet qd iacet: quā nā gratia:
q. pstare possit: magnificatius de se loquit. Sane multissimū et impū
est. Quā obre merito nos humilia de nobis polliceri et modeste loq. deet:
et hīc promissam nobis salutē cōparamus. Qd ipse christus aliis i locis
uerbis significauit. hoc autē dico uobis ut nos salui fīs. Nā cū suo obmisso
ad joānis testimoniū cōfugeret: idq. sua excellētia esset indignū: itate
humilitatis causam affert: sed dicere ut ipsi salutē cōsequerēt. Nos at
cū filiū nō eandē: quā patrē habere potestātē dicitis: quid eius uerbis
rēdebitis: quibus se equalē patri potestātē/ uirtutē/ glām hīc proficit.
et quā nā grā tm sibi fbueret. si esset inferior. neq. hīs cōtēt. profe-
quitur. Qui nō honorificat filiū: nō honorificat patrē: qui misit illum.
Ette quō filij honor pēno honori cōfundit. et quid nō ne in aplis isdem
fere uerbis usus est. Qui suscipit inquit nos: me suscipit. Sed illis discipu-
los rebus suis aduāt. hīc autē unā dicit sbām et unā glām. id de disci-
pulis nō inquit ut honorificet. Nā ex duobus regibus altō cōtumelia af-
fecto et alter ledeverat. Maxime uō si filius. Ledit et sui militis ignom-
nia: nō tm inde: sed ut mediator: illi ipā dignitas ledit. propterea id

precepit: ut honorificent filium: sicut honorificant patrem. ut honoris
 equalitate intelligas. Non enim simpliciter dixit. Qui non honorificat: sed qui non ita
 honorificat: non honorificat patrem. et quod eiusdem sibi est: qui mittit et qui
 mittitur: primum in humana prolaberis: neque ulla alia ratione habet omnia dicta in
 religio: quod ut auctorem cognoscamus: neque in Sabellij de errore madamus. hoc
 etiam patet iudeorum imbecillitati occurrit: ne alium deum opinerentur. Dicebat
 enim hic non est a deo. hic a deo non uenit: quia ut tolleretur opinio: non ita in
 magnis ut in humilibus uersatur. Ideo frequenter se missum dicit non ut
 ulla ex parte eum minore suspiceris: sed ut illas silentium imponeret. hac
 erga sepe uero ad patrem confugit: et in eum per se miserit dignitate. Sive
 enim in omni sermone Iesus magnifice locutus esset: non sane intellexisset
 iudei: quoniam paucis etiam uerbis eum persequerentur: et lapidabat: siue eorum
 gratia semper humi procubisset: multum futuri homines defunctum
 accepissent. Confundit igitur doctrinam suam: et uerborum uoluntate sensus
 splendore apud prudentiores minime sibi conuenire ostendit. Quisquam
 autem translationis uerbum est. Vbiq. enim pater est deus. Quare ergo missum se
 dicit: Crassiori hoc uerbo eiusdem cum patre uoluntatis se esse demonstrat.
 Quod et sequentia confirmat. Inquit enim amen amen dico uobis: quia qui
 uerbum meum audit: et credit ei qui misit me: habet uitam eternam. Ecce quod
 frequenter idem repetit: ut suspicionem tollat. et in hoc loco et sepe in sequentibus
 et metu et promissione: ut sibi credatur: admonet. et hic rursus
 ad humilia descendit. Non enim inquit qui audit uerba mea: et credit mihi:
 arroganter namque dictum existimassent. Nam cum longo post tempore post tot
 signa et miracula cum eiusmodi diceret: id operari sunt. longe magis
 impetia. Tunc enim dixerunt. Abraham mortuus est et prophete mortui
 sunt: et tu dicis: si quis sermonem meum seruauerit: morte non gustabit
 meternum. Ut igitur tunc non exasperaretur: inquit. Qui uerbum meum audit:
 et credit ei qui misit me: habet uitam eternam. hoc non difficile erat per
 suasu: que tamen si prompte accepissent: non reliquis facilius erudiri po
 tuissent. Hec itaque magnorum et humilium confusio propter uerbum utilis est. hic ergo
 inquit uidebit uitam eternam: et in uideri non ueniet: sed transit a morte in uitam:
 his duobus fide et sibi conliat: et cum patri credendum et credendum tantum
 promissum propositum dicit. In uideri autem non ueniet. hoc enim non punitur. mor
 tem autem non huius seculi sed eternam intelligit: quemadmodum et uitam. Amen
 amen dico uobis: quia uenit hora et nunc est: quando mortui audient uocem
 filij dei: et qui audierint: uiuent. Verba re comprobant. Nam cum dixisset.

Sicut pater suscitatur mortuos et uiuificat: sic et filius quos uult uiuificat: ne uideretur superbe/et arroganter loqui: etiam operum ueritatem enarrat: tunc inquit. Venit hora qua ne longo post tempore futura arbitreris: sed et nunc est: quoniam mortui audient uocem filii dei/et uiuent. inuenis incredibilem eius potestatem: Sicut in resurrectione ita et nunc erit: inquit. Tunc enim audita impantis uoce resurgemus. in precepto dei inquit mortui resurgent. et unde constat non perperam dictum: quoniam nunc adesse dicit. Nam si futura tantum adnuntiaret: non immerito esset dubitandum. sed se in terris cum ipsis conuersante/ hoc uentura dicit. Neque enim nisi potestate habuisset: id polliceretur: ne ridiculus omnibus esset. inde firmissima ratione comprobatur. Sicut hic pater habet uitam in semetipso: sic dedit et filio uitam hanc in semetipso. Ecce quod in nullo prorsus differunt: preter quod quod alter pater est alter filius. Verba hanc tamen uidetur facere dominus. Cetera equalia et indiscrcta. Unde perspicuum est tamen potestatem omnia filium/ quod patrem facere. Sic enim habet uitam/ ut pater. propterea statim addit: ut ex hoc illud intelligamus. Quodnam/ et potestatem dedit ei iudicium facere: et qua gratia resurrectione/ et iudicium frequenter meminit: Sicut pater inquit suscitatur mortuos: et uiuificat: sic et filius quos uult uiuificat: et iterum neque pater iudicat quicquam sed omne iudicium dedit filio: et sicut pater habet uitam in semetipso: sic dedit et filio uitam habere in semetipso. et iterum: qui audiuit uocem filii dei uiuit. et hoc in loco potestatem dedit ei iudicium facere. Que nam inquit tam frequens iudicij uite/resurrectionis commemoratio: Quoniam hec omnia maxima sunt: et que possunt difficilem etiam auditorem ad credendum adducere. Qui enim credit resurrectione/et seclerum poenas: etiam sine alijs signis hoc solo assensetur: et beniuolum sibi iudicem reddere curabat. Quia filius hominis est: nolite hoc admirari. Paulus samothacesis non sic legit. sed potestatem dedit ei iudicium facere: quia filius hominis est. Quod minime sequitur. Non enim propterea accepit iudicium: quia homo est. Nam non prohibuisset omnes homines iudices esse. sed quoniam ineffabilis illi spiritus filius est: ideo iudex. Quod obrem ita legendum. Quia filius hominis est: nolite hoc admirari. nam cum uideret id repugnare: et non aliud quam purum hominem esse arbitraretur: uerba autem supra hominem/ ac etiam angelos/et solius dei. hanc tolles obiectionem addidit: Nolite mirari hoc quia filius hominis est. Quia uenit hora qua omnes qui in monumentis sunt audient uocem filii dei: et procedet qui bona fecerunt in resurrectione uite: qui uero mala egerunt in resurrectione iudicij. et qua nam gratia non dixit. nolite mirari quia filius hominis est: et ardeat spiritus.

ut superius. Audiet uoce filij dei: sed resurrectionis tñ meminit. sic ad-
mireris nullā hic dei mētionē habita. Qui n. qđ propriū dei est: nārat:
satis admonet auditores: ut reliquū intelligant: qđ scilicet et deus / et
dei filius est. Nā si uerbis frēpter repetisset: qđ miraculis ostendebat:
uisus esset cause rāq̃ imbecilliori diffidere. et n. qui fillogismos: faci-
ūt positīs partibus sine cōclusionē sepe nō apte demonstrant. qđ quē-
et cū attentiores auditores reddant: et magis laudet: ipm repug-
nantem in suā adducit finem. Itaq̃ pñtes melius iudiciū ferre pos-
sunt: cū aduersarij se uictos profitent: et lazari resurrectionē me-
morās / iudiciū tacuit. Non n. propterea suscitatus est. huius aurem
universalē resurrectionē addidit: qđ qui bona fecerūt: procedent
in resurrectionē uite: qđ uō mala egerūt: i resurrectionē iudicij.
hac iudicij appellatione joānes auditore cōpellit: ut sibi psuadeat:
qđ qui nō credit i filiū: nō uidebit uitā: sed ira dei manebit super eo.
et ad Nicodemū inquit christus. Qui credit i filiū nō iudicat: qui
aut nō credit: iā iudicatus est. Itaq̃ i hoc loco et iudicij et ma-
lorū supplicij meminit. Nā cū dixisset. Qui uerbū meū audit: et
credit ei qui misit me: nō iudicat: nequis hoc solū satis esse ad salu-
tem arbitraretur: etiā opa addidit. Qui bona fecerūt: procedent
in resurrectionē uite: qui uō mala egerūt: i resurrectionē iudicij.
et cū orbem terrarū ipi uoce resurrecturū / et redditurū roēm / nō
uū quiddā / nec facile credibile etiā fidelioribus / ne dū iudeis uideretur:
audi quonā id pacto cōfirmat / rursum in auditorū imbecillitatem.
Non possum ego a me ipso facere quicq̃. S3 sicut audio iudicō: et iudi-
ciū meū iustum est. Quia nō quero uoluntatē meā: sed uoluntatē eius
qui misit me. Atqui nō pūi iā resurrectionis dederat argumētū: cū
paraliticu sanauit. Quāobrem noluit prius de ea uerbū facere: qđ qđ
nō multo erat resurrectione inferius opat9 esset. et cū paraliticum
cōfirmauit: tūc iudicij fecit mētionē. Ecce sang factus es: iā noli
petrare: ne detius tibi aliquid cōtingat. Verūtm et lazari / et orbis
terrarū resurrectionē p̄dicit: sed lazari mox / orbis diu post futuram:
et hāc p̄paraliticu et lazari resurrectionē ostendit. Venit hora et nūc ē.
Ex his que facta sunt: nodū facta demonstrat. Quē ubiq̃ more seruare
deprehenditur: qđ duabus uel trib9 rebus p̄dictis a factis semp futu-
ra cōfirmat. Sed tot et tantis uerbis et operib9 suis iesus: cū adhuc im-
becilliores essent: nō cōtentis: alij etiā eorū p̄matia mollire ā mnt9

dicēs. Non possum ego a me ipso facere quicquid: sed sicut audio iudico: et
iudiciū meū iustum ē: quia nō quero uoluntatē meā/ sed uoluntatem
eius qui misit me. Nā cū aliena/ et a prophetā s^ma differētia dicere
uideret^r. Illi nō dicebat: q^d deus iudicat t^{er}ram omēm: hoc ē humanū
genus: et Dauid iudicabit poplos iⁿ equitate: et deus iudex iustus fortis
et patiens: et idē prophe omēs/ et moyses. Christus aut pater nō iudi
cat quenq^{ue}: sed ego sum qui iudico: hoc facile uidē p^{er}urbare/ et in sus
pitionē adducere potat: ut a deo alienū christum arbitraretur. Quā
obre ad humilia descendit: q^d tū eorū t^{er}ribilitas postulabat: ut pe
nit^{ie} que inde ^{sub}oriebat^r optimo tolleretur. Ego inquit nō possum a
me ipso facere quicquid: hoc est nō a deo alienū/ nō differens/ nō quod
nolit pater factū a me uidebitis: nō dictū audietis. et ut sup^{er}ius cū dixit:
quā filius hoīs est: ostendit se hoīem existimatū: ita et in hoc loco
et quēadmodū cū inquit: q^d audiui^{us} loquimur: et q^d uidimus
testamur: iohānes q^d uidit testat^r: et testimoniū eius nō accipit:
de certa utrūq^{ue} cognitione ^{nō de audiri et uisu} locutus est. Ita et hic p^{er} auditū nō aliud
intelligit: q^d m^{ul} alud posse q^d q^d pater. Verū nō tā manifeste: q^m p^{ri}uū
fide nō adhibuissent: nisi humilit^r/ et ut homo locutus esset: sicut au
dio: iudico: neq^{ue} dicit sicut discō/ sed audio: nō t^u q^d audire indigeat.
neq^{ue} n^{on} nulla t^u doctrina indiget sed ne audinone quide. Ex quo inā/
et eadē sententiā demonstrat: q^d dicit: ita iudico. ac si pater ipse iudex sit.
Inde prosequit^r: et noui: q^d iudiciū meū iustum est: quia nō quero
uoluntatē meā/ sed uolūtate eius qui misit me. Quid dicit. Habes
aliā a patre uolūtate. et n^{on} alibi. Sicut ego/ et tu unū sum^{us} de uolū
tate/ et cōcordia loquēs: da eis: ut et ipi i nobis unū sint: hoc ē in
fide nrā. Et t^u q^d maxie humilia uidetur: in ip^s sensus latet profū
dissim^{us}. hīs n^{on} aliā p^{at}ris/ aliā suam esse uolūtate significat:
sed sicut unig^{er} metis una uolūtate est: ita p^{at}ris et fili^{us}. neq^{ue} admi
ris tantā p^{at}ris/ et fili^{us} cōueniētiā q^uquidē de spū idē dicit paulus.
Quis scit hoīum: que sint hoīs: nisi spūs hoīs qui i ipso est. ita et que
dei sunt: nemo cognouit/ nisi dei spūs. q^d nō aliud sigⁿificat: nisi non
aliā esse fili^{us} a patre uolūtate: sed eandē. Sed si q^d inquit p^{at}er uult:
et ego uolo: siquid ego/ et p^{at}er. et quēadmodū nemo p^{re}mi p^{re}phederet
iudicatē/ ita neq^{ue} me. eadē em utrūq^{ue} s^ma est. q^usi humil^{is} hoc
et hoīs more dicta sit: noli admirari. hoīes ei adhuc/ ac enā uilem
arbitrabat^r. Quāobre nō modo in hīs: quid dicit^r: sed quid audio

res senserit: inquiredū est: et secūdu eorū opimionē uerba mēte
 da sunt: ut si ad ea respōderit. Aliter multa sequerētur absurda. con-
 sidera queso: nō quero uolūtātē meā. Ergo diuerse ē uolūtātis:
 et longe inferioris nec inferioris tū sed iūtilis. nā si salutaris
 est: cur nō queris? hoīes merito hoc dicerēt: qui multa preter
 dei uolūtātē sentiūt. Tu autē qua grā hoc inquis: cū i omnibus
 patri filis sis? hoc neq; diligētis hoīs: neq; grauis uerba quis esse di-
 ceret. Nam si paulus ita se diuine cōformat uolūtati: ut dicat: Viuo
 autē iam non ego: uiuit uō in me christus: quō oīz dñs nō suam
 sed eius: qui se misit: uolūtātē querit. ac si diuersa esset? Quid sibi
 uult hic sermo? tanq; homo et scdm auditorū opimionē loquitur.
 Cum n̄ sup̄ius p̄tīm ut deus / p̄tīm ut homo / uerba ferebat: hoc iterum
 in loco ad humanitātē descendit. iustū iudiciū inquit meū iustum est.
 Vnde id cōstat? Quia nō quero uolūtātē meā: sed eius qui misit me.
 Sicut n̄ hoīes: qui oīm in se affectu liberi sūt: de iniusto iudicio
 accusari nequeant: ita neq; ego. Qui n̄ sui amore ducatur: nō im-
 merito suspectus est: ne ea grā iustū tñsgradiatur. Qui uero ullam
 sui ipsius curā habet: quid eū impedire pōt: ne iustā ferat s̄mā? hac
 rōe in me utimur. Nā si nō missum me a patre dicere: neq; operum
 meorū gloriā ad illū referre: potuisset fortasse aliquis suspicari ad
 aucupandam gloriā: talem me falso predicare. Sm in alii gloriā
 refero: unde pōt aliqua oriri suspitio. Annaduertis rationem:
 et unde iudiciū suū iustum cōfirmat. Vides ut sepius dixi q̄ ap-
 te intelligatur. Sed quid dixi? iūmā uerborū humilitatē magis
 intelligenbus p̄suadere: nō que i promptu / et p̄ma fronte s̄mā
 occurrat: eā accipiendā: sed altiore sensum inuestigādū: neq; humi-
 timorādum. his igit rōib; dilectissimū: nolim; christi uerba teme-
 re tñsligere. Sed i omnibus scripturis sedulā inquiredi diligētiam;
 quare dicta sūt adhibeam; . Neq; existinem;: satis nobis ad exu-
 lationē et ignoratiā et simplicitatē. Non n̄ bonos tñ nos esse iussit
 christus: sed et prudentes. Vramur ergo cū simplicitate prudentia
 in doctrina: et uite integritate. et nos ipsos in hac uita iudicem;
 ne postmodū cū mūdo iudicemur. et tales erga cōseruos nos exhi-
 beam;: quate erga nos deū cupim;. Dm̄itte nobis inquit debita nrā:
 sicut et nos dimittim; debitorib; nostris / et profecto scim; nō equo
 animo castigaciones tolerari. Verūtn si nō reprehensoris sed nrē

consuli utilitati intelligens. omni ita omni indignatione deponens
et ita qui centum denarios debitori non dimisit: non consensit sed seipsum
lesit: et tot millibus talentorum quesibi dimissa erat obnoxium reddidit.
Igitur tu alius non dimittimus: non dimittimus nobis. Quia obire volumus
deo dicere: ne memineris peccata nostra: sed alter alteri. Ne meminerimus
servorum tuorum peccata. Nam tu prior in te dimissa iudicas: inde in se deo.
Tu lege scribis de venia et poena. Tu fers finem. et an de spectatorum
tuorum recordetur: tu iuris es. tu dominus. propterea paulus dimittere
iubet: siquid aduersus aliquem habet: quod queratur: atque ita ut ne reliquarum
quidem minimum relinquitur. Siquidem christus non solum nostra peccata in
mediu non protulit: neque obiecit: sed dimisit: et deleuit geographicum:
neque delicta nostra reputauit: ut meminit paulus. hoc et nos sequa-
mur eum. Offensas omnes animo deleamus. Officia duntaxat reputemus. Nulli
odii uestigium relinquat. Quod si nullo in nos officii proximo contulerit:
tanta magis dimittendo merebimur: et magis laudabimur. Alii
uigilando in nuda humo dormiendo carne assiduus laboribus ma-
cerando: delent peccata. Tibi facilius tua nemini succedendo: idem consequenda.
Quid contra teensem ut misanus: et fures strimigis: Quid culpa tua futura
gloria fraudaris: cum ad eam consequendam totis uiribus contendendum sit.
Nam si prius uite gloria contopere optanda est: quid de futura dicendum:
ubi nullus dolor/ nulla tristitia/ nullus luctus/ nullus mortis metus:
nullus bonorum finis. Beati et ter/et sepius inquam beati: qui superna
illa sede fruuntur: quemadmodum miseri/et sepius miseri: qui ea se priuant.
Sed quid illa nobis uita largitur: Audi iesum ipsum adolescentem dicentem.
quid factururus sis. Nam cum ille rogaret. Quid boni faciam: ut habeam uitam
eterna: tu aliam madalesset: et proximi tantum dilectione euasit. At fortas-
se auditorum quispiam: secundum diuitem illum dixerit. Seruamus uiam. non frua-
mur: non occidimus/ non fornicamur: Sed quod proximum diligas: ut diuitem
te decet: minime dicere poteris. Nam nisi et inuidia/et maledictis
affecto proximo opere tuleris: nisi indigenti opes tuas impartiaris: non
diligis. Verum christus non sola hac dilectione contentus. Vende maximo
que habes/et da pauperibus: et ueni sequere me: quo uerbo operum imi-
tatione significauit. Quid hic discimus: Quod qui haec omnia non operatur
suprema illa sede consequi non potest. Nam cum ille dixisset omnia feci: tanquam
maxima quada parte deficiente ad perfectionem inquit. Si uis perfectus esse
uende omnia que habes/et da pauperibus/et ueni sequere me. hoc

primū discendū. Sed in loco: quillū reprehendit frustra se gloriantem.
 Qui in tanta rerū copia uiuebat: et paupēs mīuebatur: quonā pacto
 proximi diligebat. Detipuebat² ergo. At nos et illd faciam⁹ et hoc fa-
 ciamus. et summa diligentia nrās in pauperes erogem⁹ facultates.
 celum nobis emam⁹. Nā si pro hui⁹ seculi dignitate omnia nrā nō
 nūq̄ expomim⁹ pro dignitate mōi in hac dūtaxat uita duratura: imo
 que mēdū paulo post etiā uiuetes deserit. Si multi pro ea uita quoq̄ po-
 nere non dubitarūt: quid nobis miserū est: qui pro illa: que mētrū
 p̄māsurā est glā: que nūq̄ auferri pōt: ne pua quidē. et que paulo
 post uel in hac uita uelim⁹ nolimus relicturi sumus: dare patim⁹.
 Quāta her queso Isama: que nobis inuitis eripiūtur: ea imp̄ritia
 sponte dare postmodū largiter recipere nolim⁹. An si quis mēti
 damnatus. omnibus suis facultatibus uita redimendi optionē reti-
 neret: non ne ad gratiā ascriberet. tūc aut tū uel dimidio rerū
 nrārū a geemina liberari possim⁹: eius igitur torqueri: q̄ quicq̄
 erogare malimus: ac si omnia amittim⁹. Quā ergo excusationem
 quā ueniā morebimur: cū tā facili uita uia p̄terita nullo nobis
 fructu proposito deferamus imprecps: et p̄ntibus et futuris bonis
 sponte nrā priuemur: cū utriusq̄ facile perfrui possim⁹. Q̄si in hūc
 usq̄ diem nostrā spreuim⁹ utilitatē: nūc tandē ad nos reuersi res
 nrās ad nrā dirigamus: ut futura bona cōsequamur: Grā et
 benignitate dñi nrī jeshu xpi: cū quo patri glā sit et spū sctō i secula

Si ego testimoniu perhibeo de me ipso: testimoniu meū nō ē uerū. omnia q̄
 Alius est qui testimoniu perhibet de me. et scio quia uerū est
 testimoniu eius: quod perhibet de me. Qui metalla fodere ag-
 gredit² artisignari⁹: aurū uenas nō inuenit: sed cōfunditur: et labore subit
 metallum. Ita qui diuinarū scripturarū ordinē non intelligit: qui ea
 rū proprietates: qui leges nō disquirūt: sed oīa ad uerborū sonū acci-
 piunt: aurū terre cōfundetes: nūq̄ reconditū in hīs thesaurū asse-
 quēt². hoc mihi in mēte uenit: qm̄ propositus nobis locus mlti aurū
 plenus: qd̄ tñ nō omnibus in p̄optu est: sed arcana quada obsecrante
 obrutū: Quāobre effodiēdo et diliget² purgando ad uerū sensum
 pueniēdum ē. Quis n. nō statim p̄turbaretur audies christū dñtem:
 si testimoniu perhibeo de me ipso: testiōmū meū nō ē uerū. nā mltis

in locis de seipso testimonium perhibente uideamus. Sicut et Samaritane
dixit. Ego sum christus: et cetero qui loquitur tecum ipse est. et iudeis quoniam
dixit: quia blasphemas: quia dixi filius dei sum. et alibi sepe uero. Si ergo
hæc omnia medaria sunt: que nobis salutis spes futura est. Unde uerum
inueniemus: quoniam ipsa ueritas dicit: testimonium meum non est uerum. hoc autem
non modo contrarium uidetur: sed et aliud non minus. Nam et alibi. Si ego in-
quit testimonium inquit perhibeo de me: testimonium meum uerum est.
Utrum horum ut uerum recipiam: utrum ut falsum ueritatem: si uerba ipsa
simpliciter accipiamus. neque personam neque causam persequamur. Si
enim testimonium eius non est uerum: neque hoc uerum. Utrumque ergo falsum. Quid
sibi uult hic sermo? diligenter inuigilandum est: uel potius diuina grana
opus est: ne nudis uerbis insistamus. Ita heretici in errore madunt:
neque sententiam neque ^{entis} auditorem ^{habitu} inquireres. Nisi in propria locis audito-
rem et alia huiusmodi considerare: multa sequeretur absurda. Que namque
sententia? Dicturi erant iudei. Si tu testimonium perhibes de teipso: testi-
monium tuum non est uerum. Porro potius ait iesus: quasi dicat:
fortasse dicetis mihi non credituros. nemo qui repete de seipso testi-
monium perhibet: habet apud homines auctoritatem. Illa autem pericula non est neque
non temere legenda est: sed ad illorum opinionem referenda. hoc est uobis
non est uerum. non in ex auctoritate sua sed pro auditorum suspicionem loquitur:
quam arguit eorum adducens opinionem obiectionem. Verum cum dicit. Si ego
de meipso testimonium perhibeo: uerum est testimonium meum: quis sit
et qualis existimari debeat: ostendit etiam de se loquens. Cum enim mor-
tuo resurrectionem et uictum adnuntiasset: et qui credit in ipsum
non iudicatur sed uenit ad uitam: qui sedebit ab omnibus reum exacturus
qui equale habet patri potatem: atque uirtutem: hæc omnia confirmaturus
necesse eorum primam obiectionem posuit. Dixi inquit. Sicut pater suscitauit
mortuos et uiuificat: sic et filius quos uult uiuificat. Dixi neque
pater iudicat quemque: sed omne iudicium dedit filio. Dixi honorando fili-
um sicut patrem: et qui non honorificat filium: non honorificat patrem.
Dixi qui uerbum meum audit: et credit ei qui misit me: non uenit
et mi iudicium: sed transiet de morte in uitam: Quia uox mea mortuos
suscitabit: et qui sunt et futuri. propter rationem exigam ab omnibus
et iuste et pro uniuscuiusque meritis iudico. Cum igitur hæc omnia
et quidem magna asseruisset: neque iudei credidissent: obscuriora prius
adducit: mox re confirmaturus: quasi ita dicat: Dicetis fortasse me

de me ipso testimonium perhibere: neque fide mihi adhibenda. Quibus
 uerbis eorum ponens obiectionem soluit: ostendit quod eorum mens abscon-
 dita non ignorare. Ita primum uirtute suam indicat: inde probationes
 affert per quas manifestas triplex testimonium ad uerborum suorum probati-
 onem adducit. Opera sua patre testem: iohannis preconiū et primum
 in beallius. Cum enim dixisset alius est qui testimonium perhibet de me:
 Subdidit uos misistis ad iohannem: et testimonium perhibuit ueritati. Et
 manifeste collat: cum dixit testimonium meum non est uerum: secundum
 illorum opinionem locutus. Quid si ille ad gratiam testatus est: ne hoc
 diceret: non inquit iohannes testimonium perhibuit de me: sed ^{primum} uos mi-
 sistis ad iohannem. Non misistis nisi dignum arbitramini: cui fides
 esset adhibenda: et quod magis est. non misit inrogatum de christo
 iohannem sed de se ipso. Cuius igitur in propriis rebus testimonium fide dignum
 putabat: longe magis in alienis. Siquidem non ita de se ipso locutus
 ut de altero quisquam creditur. iohannem autem tunc apud iudeos erat opimi-
 omis: ut de se alius non indigeret testimonio. Non enim qui mihi sunt:
 dixerunt quid dicas de christo: Sed tu quis es: Quid dicas de te ipso:
 adeo ipsum admirabatur. hoc totum significauit iesus hinc uerbis:
 Vos misistis ad iohannem. propterea euangelista non missos tamen dixit:
 sed missorum personas diligentius exponit: non ex infima plebe uiros
 non abiectos et uiles: non qui corrumpi et decipi possent: sed sacerdo-
 tes et phariseos: qui sane eius uerba intelligeret. ego autem non ab
 homine testimonium accipio: quia ergo gratia iohannis adducis: non erat ho-
 minis iohannis testimonium. Qui misit me inquit baptizare in aqua:
 ille mihi dixit: erat itaque dei non iohannis testimonium. nam ab eod didi-
 cerat. Sed ne diceret: Unde a deo didicit: et reprehenderet: maiorem in
 modum ad eorum suspensionem respiciens imponit silentium. neque enim credi-
 bile erat: multos scire id iohannem a deo accepisse: sed tamen ipse ex se
 diceret ei fide adhibebat. ideo inquit ego non ab homine testimonium acci-
 pio. Sed ne diceret: si non accipis ab homine testimonium: cur adducis:
 Vide quo pacto obiectioni occurrit. Sed hoc dico: ut uos salui sitis.
 hoc est ego hominis non indigeo testimonio: cum deus sim. Verum cum iohannes
 tante apud uos auctoritas sit: cum tamen propheta adinuenimus (et enim ci-
 uitas omnis ad iordanem ipsum auditum effundebat?) mihi autem et mira-
 cula facienti non creditis idcirco uobis eius testimonium in memoria redu-
 co. Ille erat lucerna ardens et lucens. Vos autem uoluistis exultare ad ho-

Quod si non est uerum testimonium eius: quod dicit.
 Scio quod uerum est testimonium iohannis: et testimonium
 perhibuit ueritati.

ram in luce eius: nediceret. Quid ad nos si ille testimonium perhibuit. id
nos non recepimus: Recepisse ostendit. neque enim contemnendos miserunt
nuntios: et uoluerunt exultare: adeo illum admirabantur. neque poterant
contradire. Illud autem uerbum ad horam facile eorum mutationem et fluxum
et infirmum studium indicat. Ego autem habeo testimonium maius Iohanne.
Nam si uelletis rem ipsam et opera mea considerare: ipse longe magis uos
adduceret ad credendum: cum nolitis ad Iohannem uos relego: non quod eo
indigeam sed quoniam omnia facio: ut uos alliciam: uos saluos faciam. Ha-
bemus enim operum testimonium Iohanne maius: tamen quod uobis propius est
et familiarius: quod uos magis admiramini. uitor: Lucerna autem Ioh-
anne appellauit: ut ex se luce non haberet: sed a spiritu gratia demonstraret.
Quod ad sui dramam posuit: sed non ita manifeste dixit quod esset solus
lucis: sed tamen eos acius tetigit: quod quemadmodum si illum contempserunt:
se quoque contemneret. et non quem tati faciebat: ad horam admirati
sunt: Quod nisi fecissent: ipsum Christo illius persuasionem credidissent.
Ut igitur eos omnem uenia indignos ostendat: addidit: Ego habeo testimo-
nium maius Iohanne. Quale? operum. Opera enim inquit: que dedit mihi
pater: ut perficerem ea: ipsa opera que ego facio: testimonium perhibet
de me: quia pater me misit. Hic paralitici et filij Reguli sanati
et aliorum plurimum meminit. Nam diceret fortasse quispiam: magni-
fica Iohannis uerba de Iesu ad gratiam dicta: quibus neque eiusmodi de
Iohanne uiro optimo et tate apud Iudeos admirationis: suspitio
oriri posset. Verum opera etiam illam persuaderet. Ideo eorum adduxit
testimonium. et runder obiectum: quod non esset adeo: qui sabbatum non
custodit. Hanc gratiam inquit. opera que dedit mihi pater. Atque si apte
auerte ea opabatur. Sed ad maius inditum uoluit quod non contra patris
uoluntatem faceret: humiliter locutus est. Sed quia obre non dixit. O-
pera que dedit mihi pater testantur me equale patri. Vtrumque enim
ex operibus ostendisset. et se equale patri: quod alio in locis uerbis
confirmauit. Si mihi non creditis operibus credite: ut cognoscatis
et credatis: quod ego in patre et pater in me est. Vtrumque inquit ostendisset:
et se equale patri: et minime illi contrarium. Quia obre ergo non
ita dixit: sed potiori parte relicta minore posuit: quoniam id minus
a principio uisum esset. Nam et si longe minus est credi a deo uenisse
quod deo equalem esse (Alius enim etiam prophetarum erat: alterum minime)
pro minori tamen magna adhibet diligentiam: intelliges: quod si hoc

auditores reciperent: reciperet etiam alius: et maius memoras
testimonium quod minus est posuit: ut et id reciperetur. et qui misit
me pater: ipse testimonium perhibuit de me. et quo nam pacto. Hic
est filius meus dilectus in iordane ipsum audite. Sed hoc probatione
indigebat: iohannis uero testimonium manifestum erat. ipsi uero ad eum misse-
rat neque infirmari possant: et signa filii uiderat: et ipsum sanatum
audierant: et crediderat: et propterea eum accusabant. Relinquit
ergo ut patris testimonium demonstraret. Quod confirmatur inquit.
neque uocem eius unquam audistis. Et quod moyses dicit. Deus locutus est
moyses autem respondit. Quod dauid lingua inquit: quam non nouerat:
audiuit. et iterum moyses. Si est gens talis: que audiuit uocem dei.
neque spiritum eius audistis. Atque et uidisse eam hesayas hieremias/
iezechiel. et alii complures testantur. Quid ergo inquit christus. in
philosophia paulatim introducat disciplinam. omnes deum neque uocem
habere neque spiritum: sed esse omni figura omni uoce superiore. Nam sicut
dicendo neque uocem eius audistis: non uocem quidem proferre inquit:
sed non audiri: ita neque specie eius uidistis non formam habere et non
uideri. Verum neutrum deum habere intelligit. Et ut ne se iactatorem
appellaret: et tamen ad moysen deum locutum dicerent: ut dixerunt.
nos scimus quia moysi locutus est deus. Iesus: hunc autem nescimus unde
est. inquit: neque uocem deum habere: neque specie. et quid hoc dico:
non modo neque audistis deum: non uidistis: sed quod maxime gloriamini
que accepistis a deo precepta: ea habere non potestis gloriari. At
ergo. Et uerbum eius non habetis in uobis manens hoc est instituens
precepta/leges prophetas. Nam licet ea deus instituerit: non tamen apud uos
sunt: quoniam mihi non creditis. Nam si ubique scriptum mihi necessarium
credendum testantur: uos autem mihi non creditis: et uocem longe a uobis
abesse/perspicuum est: ideo subdidit: quia quem misit ille: hunc uos
non creditis. Demde ne diceret: et quo pacto si uocem eius non audistis:
ubi testimonium perhibuit: his uerbis occurrit. Scrutamini scripturas:
quia uos putatis in ipsis uitam eternam habere. Ille fuit que testimonium
perhibet de me. Scripturarum testimonium adducit. Atque et apud ior-
dane et in monte perhibuit deus testimonium. Non tamen hoc adducit:
non ut fortasse credidissent. Vocem namque ex monte non audierat. Apud
jordanem audierat quidem: non tamen attenderat. Idcirco relegat eos ad
scripturas: ubi sit patris testimonium: prius tamen antiqua tollit: in

institutiones

quibus gloriabantur tam deum uiderit et audierit. Cum enim consentaneum esset iudeos: que in morte facta sunt non credituros: eorum primo suspicionem reprehendit: et consentire scripture demonstrat: ad quam eos testimonium relegat. hoc nos exemplo aduersus hereticos hinc arma sumamus. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum / ad arguendum / ad corrigendum / ad erudiendum in iustitia. ut perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus. non ut alijs abundet: alijs careat. hic enim non est perfectus. Que in utilitas dicitur queso: cum quis pia intente oratione inuacat: non autem affatim calamitosos miseret: uel si miseret: cupidus tamen est / et uolentis: ut si his absterneat: ad ostentationem abstinet: uel si optimo animo misereatur: inde postmodum in superbia effertur: uel si humilis sit: et ieiunans se macerat: auaritie studio et tremitu incubit. Radix enim et mater omnium malorum auaritia est. hanc formidamus. hanc fugiamus. hoc peritum orbem terrarum perdidit: hoc omnia confudit hoc a felicissimo seruitore christi nos abduxit. non enim potestis inquit deo seruire et mammona: quod contraria christo precipit. Siquidem christus dicit. Da indigentibus mammona rape ab indigentibus. Christus insidiatibus et calumniatibus ignoscas. Mammona quod tibi nulla iniuria intulerit: persequaris. Ille pius esto / et mansuetus. hic crudelis et inmansuetus: nihil te moueat lacrimae pauperum: ut in illa die seuerum nobis iudicem: non contemnamus. Tunc enim omnia opera nostra in omnem conspectum proferentur. et quos iniuria affecimus / quos spoliauimus omnem nobis auferet excusationem. nam si lazarus diuitem non ullam ab eo iniuriam acceperit: sed quod non inueniret misericordiam: tam acerrime accusauit: ut nullam consecutus sit ueniam: quam non consequetur: qui non modo nulla in calamitosos misericordia usus fuit: sed uim inferuit: et pupillorum diripiunt facultates. Si qui christum esuriere non possunt: tantum eos manet supplicium: quid de his exultandum est: qui rapiunt aliena: qui multis uim inferunt: qui omnia operantur iniuste: hanc nos cupiditate caueamus dilectissimi: caueamus autem: si multos homines / et iuste locupletatos: qui iam obierunt: consideramus. Quorum petitiis et laboribus alij fruuntur: ipsi uero igni / et suppliciis reuocantur intolerabilibus. et que nam dementia in hac uita anxie semper / et in summis laboribus uiuere: ut mortui poenis immortalibus torqueamur: licet nobis et in hac uita delicis et uoluptatibus uiuere.

Quas nō adeo parit / q̄ elemosine cōsuetudine / et cū hñt migra-
bimus maiorū sordibus uacuos bona assequi sempiterna. nā
sicut malitia et uiuētes et mortuos affligit et torquet: ita uir-
tus ante celestis regni p̄ticipationē sectatores suos et spe bona
et incredibili fouet uoluptate: quā ut et in hoc et futuro se-
culo cōsequimur cōsequimur: bonis opibus muniamur. Sit
futura nobis coronā cōparabimus: grā et benignitate dñi
nri iesu christi cū quo patri glā sint et spū sancto ī secula

Scrutamini scripturas: quia uos putatis in ipsis uitā etnā habē
et ille sunt qui testimoniu perhibent de me: et nō uultis uenire
ad me: ut uitā etnā habeatis. Longā ad uos de spiritalibz rebus
orationē habemus dilectissimi: neqz in eā nobis satis esse ad salutē
arbitramur: etiā si pro uiribz insistantiam tiam si in rebus secularibz
et ī cōparadis diuitijs nemo satis sibi facere uideat cū ijs preter
rationē et modū utat: longe magis ī spiritalibus id uis uenit
diquidē longe hec maiori indiget studio. propterea christus iu-
deos ad scripturaru nō simplice / et nuda lectione: sed ad muel-
tationē p̄ q̄ diligere relegauit. Nondixit legite scripturas: sed
scrutamini. Diuina n̄ sūma indigent diligentia. In umbra em
maioribus illis nō ab re locutus est. Idcirco effodere profundius
libet: ut que alte delitefuit: inuenire possimus. Non enim in
superficie / et ī promptu posita effodim: sed que tāqz thesaurus
profunde reconditur. Qui n̄ huius querit: nisi sūma adhibeat di-
ligentia / et labore: nūq̄ quesita inueniet. Quāobrem inquit scrutamini
scripturas. quia uos putatis in eis uitā etnā habere. Non inquit habe-
tis: sed putatis habere: ut de mōstraret nihil eos sola lectione p̄ficere:
nisi fides accedat. Dicit igit. Nūquid scripturas admiramini? Nū-
quid inde uitā cōsequi arbitramini. ille de me perhibet testimōiu.
et nō uultis uenire ad me: ut uitā etnā habeatis. Non īmerito igit
inquit putatis: quā ipsi credere uolebant: sed in sola lectione glo-
riabantur. Demde ne nimio studio gloriē suspensionē inuiteret: et id
dicere putaret: ut sibi autem cōparares / et n̄ iōanis et prius testi-
moniu / et opera sua meminerat: et oīa conatū est: ut eos alliceret
ad credendū ne m̄q̄ credibilem multis suspitione incuteret: Subdit

omelia 91^a

9.

claritate ab hoibus nō accipio. hoc est nō ego humana gloria. Sol
nā a lucerna lucē nō accipit. Quia igit grā hoc dicit: ut salui sitis
ut supius inquit. Significauit tū et hūc etiā: cū dixit ut uitā habe
atis. Affert aut et aliā causam. Sed cognoui uos quia dilectione dei
nō habetis in uobis. Cum itaqz dei amatores iudei christū perseque
rentur: qd se equale deo faceret: sciret qd nō esse credituros: nequis p
cederet: cur id diceret: ut uos reprehendā magis: qm pietate i deū
me psequimini. nā si ipse et operibus et scripturis mibi phibet test
moniu: quēadmodū an hāc me deo cōtrariū arbitrari expulstis:
ita ex quo uobis ueritatē ondi: recipere deberetis: si deū diligere
Sed nō diligitis. propterea hoc locutus sum: ut remere uos elatos ostē
dam: et iudicia obtegere. Qd etiā ex sequētibz cōfirmat. Ego n. uen
inquit in noīe patris mei: et nō accepistis me. Si alius uenerit in
noīe suo illū accipietis. Animaduerte ut omnibz m loas propt hoc
se missum: et a patre accepisse iudiciū: et nō posse a seipso facere
profectū. ut omēm tollerēt incredulitatis excusationē: sed quēnā
in noīe patris uenturū dicit: Antichristū et pfidiā eorū sine cōtra
dictione demonstrat. Nam si itaqz dei amatores me persequimini:
longe magis Antichristum psequi oportuerit. Ille n. nō se missum
a patre: neqz eius uoluntate uenire dicit: sed omēz sibi potestatem
uendicabit: se omī deū profitebit: ut paulus inquit. In oībz di
cetis se deum: aut qd colit ondentē se ipm deū et hoc ē qd proprio
noīe uenerit. Ego aut me i noīe patris mei uenire profiteor.
Satis id iudicare poterat: qd deū nō amaret: cū ab ipso missum nō
re
reciperet. Verū ex antichristo etiā eorū ipudētia cōarguit. Cum
in qui se a deo missum pdicat: nō recipitis: reletis autē: qui se deum
nescire gloriābitur: perspicuū erat qd iudicia et se maximum deorū
esse gloriābitur: perspicuū erat qd iudicia ipm persequēbantur. pō
duas affert sermonis sui causas et prius utiliore: ut salui sitis: et
uitā habeatis: et licet nō essent audituri: grauiore tamē ponit
ut assolet. Et quidē paulus de antichristo disputas prophetauit: q
mitteret illis deus opationē erroris: ut credat mendatio: ut iudic
tur omēs: qui nō crediderūt ueritati: sed cōsenserūt iniquitati.
Christus aut nō dixit uenturū: sed si uenerit ut remissius audito
res offenderet. nā propt summa eorū pfidiā antichristi aduēti
tatuū. paulus aut intelligētibz apte eū manifestauit. Qd illos

Ad hmo.

meritabiles facit. Deinde incredulitatis causam hīs uerbis exegit.
 Quō potestis uos credere qui gloria inuice accipitis: et glaz q̄ a solo
 deo est: nō queritis: hūc iterū ostendit: nullā eos diuinorū cōside-
 rationē habere: sed eorū p̄textu propriū affectū obtegere: tūc autem
 a querēda dei gloria abesse: ut humanā potius / q̄ diuinā optarent.
 Qua ergo ratione tūc odi pro dei glā susceperet: quā adeo cōtēne-
 bant: ut etiā humanā preponerent. Cum itaq; simulatū eorū
 in deum dilectionē arguisset: et ex hīs: que faceret: et que i antecris-
 tum essent facturi: ostendisset qz nulla uenia dignos iterū moysen:
 qui eos accusat: in mediū adducit. Nolite putare quā ego accusa-
 turus sum uos apud patre. Est qui accusat uos moyses: in quo uos
 speratis. Si nō crederetis moysi: crederetis forsitan et mihi. De
 me nō ille scripsit: si aut illis nō creditis: quō meīs credetis uer-
 bis: hoc est ante me ille uos uestri in me animi reprehendit. Mo-
 ysi nō magis creditis q̄ mihi. Ecce quō omnem eis auferat excusa-
 tionē. Deum uos diligere profitebaminī me psequedo: oñdi q̄ eis
 odio hoc facit. Dicebatis me sabbatū soluere / legem transgredi:
 purgaui calēniā. Contra me hec audere asserbatis: ut moysi cre-
 deretis. Demonstrat aut hoc uos pacto magis legi moysi cōtradidit.
 Tantū nō absum: ut moysi ^{legi} repugnē: ut nemo alius eque uos accu-
 sator sit: q̄ ipse qui legē cōdidit. Vt igit de scripturis inquit: in
 quibus putatis uitā etnā habere: ita et de moyse: in quo uos spatis:
 ubiq; ipsorū armis eos cōfodiens. Et unde cōstat moysen accusatu-
 rū: ut te iactare non credamq;: Quid tibi tū moyse sabbatū soluisti:
 q̄ ille obseruā dū mandauit. Quō nos accusatur gest: Quo uteris ar-
 gumēto: qm̄ aliū suo ipsius noīe uenētem firmus credituri. Ad
 hec nullum adducis testimoniū. Atqui omīa hec ex superioribus
 cōfirmantur. Cum nō se a deo uenisse ab opibus a joānis et patris
 testimonio asseuerat: cōstat moysen eos accusaturū. Quid ille igit:
 Si quis uenerit signa faciens / et ad deū adducens / et futura uere p̄-
 dicans: ei promptissimo aīo parere oportet. Christus omīa hec
 fecit. Signa uerissima opatus est. Ad deū omēs traxit: et que p̄-
 dixit: rerū euentu cōfirmata sunt. Qz aut ob christi odiū aliū sus-
 cepturi sit: inde perspicuū est: qm̄ qui diuina uoluntate uenēte
 fugat: cōtrariū recipiūt. Neq; id tibi admirationi sit: q̄ moysi addu-
 cat testimoniū: tū ab hoīe se testimoniū nō accipere dixerit. non nō

5.

ad moysen sed ad diuina eos scriptura relegat. Veru tu scripturismis moueretur: sed ad ipsum refert legis latore: qui eos accusat et expres-
sus metu trahens singula eoru uerba conarguit. Considera quelo. Di-
cebant q dilectionis in deu gra christum psequerantur: ondit qtri-
um qd n. Dicebant: q moysen defenderent: ondit. q oppugnant:
et quia ei no credit: id faciunt. Na si legis assertores essent: oportebat:
ut qui lege impleret: probaret. Si deu diligebant: ei credere: qui
ad deu eos traheret. Sy moysi credebant: que moyses pduxerat: ado-
rare. Q si illi: qui ante me fuit fides no adhibetur: minime mi-
ru si me ab eo ia pride pnuiciatu expellitis. Quoadmodu ergo:
qui se ioane admirari arbitrabant: eos potius contemnere ex his
que in ipm facerent: demonstrauit: unde et i moysen usu eis uenire
ostendit. et semper in eoru caput oia que pro se adduce opmabat:
retorquet. Tantum n. absu inquit: ut a lege iudaica uos abducam:
ut ipm legis latore contra uos testem adduca. Dicit g scripturas
de ipo testari: ubi aut nudu app aperuit: ut maiore eis formi-
dine truteret: et ad uestigadu interrogadu q exataret. Na si no
rogatus dixisset: facile contempsissent. hoc aut pacto eos rogare et dis-
cere oportebat: si attentione pstant. Ideo no in demonstrationibus
tm sed in snis/ et nimis uehemens e: ut uel hoc salte pacto metu
trahat ad credendu. Illi aut tacent. Talis n. malitia est. Quicquid di-
cat fiatue: no exurgit: sed propriu seruat uenenu. Sed omis ab au
eijcienda est: nec ulli inectendus dolus. Ad prauos n. prauas ui-
as deus mittit. et sps scs sapie/ fugiet doli: et discedet a roibz im-
pudeti. Nihil n. ta stultos hoies facit q malitia. fraudulenti n.
perfidz/ ingrati/ hec naqz malitie spes sunt yai no ledente ledit:
tu nectit dolos: tu bn finoru obliuiscit: no ne sume pre se fert
stulticie indicu: nihil sapientiores reddit/ q auctz/ et ingratos/ be-
nignos/ mites/ humanos/ mansuetos/ lenes cetis uirtutibus pditos
efficit. Quid ita affectis prudetius. fons/ mater/ radix sapie uirtz
no secus ac malitia omis ex stulticia orit. Siquide superbus/ et tra-
cundus: qm sapientia caret: his affectibz absumit. Ideo inquit ppha.
Non est saluus i carne mea a facie insipientie mee: ut de peccatum
e stulticia ortu habere demonstrat. Na qui uirtuti studet: q deu timet:
is sapientissimz est inicu inquit sapie timor dmi. Q si ita est: malus:
qui dei timore no habet: sine dubio no est sapiens. Qui hac nequa met

sapientia: stultissimū est. Atqui multi malos admirantur: et iuriā facere
et offendere possunt: nō intelligentes eos maxime miseros existimādos:
qui cū alios se ledere arbitrentur: in se ensem stringunt. Quāvis ē dēne-
re: ut seipm ledendo: quis nō cognoscat: sed sibi aliū ledere uideatur.
Quod paulus sentiens inquit. Quare nō potius iuriā accipitis? Quare
nō magis fraude patimini? Nō accipere iuriā: et nō inferendo est:
sicut nō pati malū et nō faciendo male. Quis mlti ambigat: nec sapi-
entia amplecti uelit. hec cōsiderātes dilectissimi nō qui accipiūt
sed qui inferūt iniuriā: eos miseros ducam⁹. Deplorem⁹ q: cū ipsi
maxime accipiāt: et cū deo bellū gerāt: cū omni qd se ora aperiant:
cū in hoc seculo mala laborāt fama: et in futuro perpetuū sibi pa-
tent suppliciu. Qui aut accipiūt. et magno aīo oīa pferūt: deū propi-
tū habeant. omēs ei cōmiserentur: omēs laudet: omēs benigne
suscipiat: ipsi q: in hac uita maximū sapiē exēplū prebeant: et i fūto
gloriā expectent sempiternā: quā utinā omēs cōsequamur: Grā
et benignitate dñi nrī Iesu christi: cū quo patri gloria simul et
spiritui sancto in secula

Post abiit Iesus trans mare galilee: qd est tiberiadis et seque-
batur eū multitudo magna: quā uidebat signa: que faciebat
super iis: qui in firmabāt. Subiit gō i mōre Iesus: et ibi sedebat
cū discipulis suis. nolim⁹ dilectissimi prauos et maledicos hominē
psequi et mactari: sed eos et eorū malitiā tolerem⁹: cū nihil ab iis
iuriā nrā offendat: nō deficiat accipiat: ita n. omēs eorū ipet⁹ frā-
git: et quēadmodū sagitte in durū aliquod signū i misse. magno ipe-
tu hac illuc dispergitur: mollius uō assecute figur: et desinūt: ita
maledicos: et feros repugnando magis exasperam⁹: cedendo miti-
gamus facile: et eorū mollim⁹ i samā. Idcirco christus: cū audisset
pharisei ipsum plēs qd iōanes discipulos habere: et baptizare Abiit i
galileā: ut eorū iudiciā et furorē: quē ex se audito ortū credibile erat:
extingueret. nō tñ eūde locū: quē antea petiit. nō n. i tana galilee:
sed trans mare cōcessit: sequebat⁹ aut eū multitudo magna: quā uide-
bant signa: que faciebat. Quenā? cur nō enuāt. Qm hic euāgelista
plimū in christi sermonib⁹ et doctrina uersat⁹. Considera i toto aīo:
et n. nūc i festo pasche nō aliud qd paralytici et filij reguli nobis.

Capitulum 6°

6

signū exposuit. Neq. n. oīa narrauit: nec potuisset: sed ex multis et magnis
paucā. Sequebat. eū multitudo magna: quia iudebant signa: q. faciebat.
Non philosophis admodū subtilitatibus uti. Ad tāta. n. doctrinā ma-
gis signis adducebantur: et rudiores maxime. Signa inquit nō fidei
sed incredulitatis. Sed nō huius ap. d. orat. heu. populus: Verū stupebat omēs
doctrinā eius: quia docebat eos tāq. potēte hīs. Quid aut. mōte subiit.
et ibi sedebat cū discipulis: propter futurū signū. Q. aut. soli cū ipso dis-
cipuli ascenderūt: multitudinis nō sequētis desidia coarguit: Ad hoc
etiam nos admonet a p. turbationibus / et tumultū discendū. Idoneus
siquidē ad p. hūm. locus solitudo. Aliq. christus solus mōte ascendit
et orat: ut ostendat: qui deo uult frui: eū omī cura et solitudine
uacare et quietū locū querere oportē. Erat aut. proximū pascha dies
festus iudeorū. Quia nā grā omibus ad solēnitatē hierosolimā pro-
perantibus ipse i galileā et in capharnāi nō mō abijt: sed et ducit
discipulos: Ut paulatī legē soluat: cū iudeorū malitia occasione
acceperit. Cum subleuasset go. oculos. et uidit: quia multitudo mī-
na uenit ad eū. Non abire cū discipulis sedere ostendit: sed aliquid di-
ligētius / et magna omīz attentione disserere. Ex quo iesu studiū / et hu-
militatē in discipulos uideri licet. Sedebant itentis in mīg. oculis.
Inde cū subleuasset iesus oculos: et uidit: multitudinē uenire. Abij
euangeliste dicūt discipulos obsecrasse iesum: ne ieiunos dimitteret:
ioānes aut. iesum philippū rogasse. Vtrūq. mibi uerū uidet alio et
alio t. p. illud q. hoc antiquius. Sed quāob. philippū mīrogat? No-
tāt. qui discipuli magis doctrina indigeret. hic est: qui postmodū
inquit ostende nobis patre et sufficit nobis. proptēa eū rogauit ut
magis appareret miraculū: et coacti cōfiteri penurā melius in-
telligeretur miraculi magnitudo: q. si simpliciter id fecisset. Aut ergo.
Vnde enim panes: ut mādūcet hī. Sic et i. uet. testamēto nō prius
signū fecit deus: q. moyses mīrogaret. Quid ē hoc? q. d. tenes i manu
tua: nā cū admirabile aliquid / et repetitū priorū nō nūq. obliuione
facere soleat: primū eū propria cōfessione alligare uoluit: ut nullo
stupore obliuisci tā possit. Vult p. terea cōparatione signi magnitudi-
nem intelligi. Ducentorū denariorū panes inquit nō sufficiūt hīs:
ut unusquisq. modici quid accipiat. hoc aut. dicebat tēptans eū. ipse
n. faciebat: quid esset factururus. Quid significat tēptans eū? Nunquid
esset factururus: responsurus: ignorabat. Imminime. Quid igit? Ex ueteri

testamento licet intelligi: ubi inquit. Que postq̃ gesta sunt: temptauit
 deus Abām Ille rēdit adsum. Ait illi tolle filiū tuū ungemētū: quem
 diligis p̃sāt. Non dixit hoc ut an pareret. ex periret: cū omnia deus
 uideat: priusq̃ fiant. sed hōis more ut rūq; dictum est. Sicut et cum
 dicit: Scrutaf corda hōiū: nō ignoratiōis est sed certissime cogni-
 tiōis: ita temptauit: nō aliud q̃ certā sciētiā significat: uel q̃ proba-
 tiōē ipm̃ fecit. Vt ergo Abām ita et philippū mērogando admonet.
 ut miraculū diligētius cōsideret. Ideo euāgelista: neq; his uerbis ab-
 surdū de christo suspicareris: et ī magnū prolabereris errore. Ipse
 inquit sciebat quid esset facturū. Vt igit̃ her in loco euāgelista dili-
 genter hoc notat: ne decipiāmur. Itā cū inquit. propterea magis
 querebat eū iudei interficere: quia nō solū soluebat sabbatū: sed et
 patrē suū dicebat deū: equalem se facies deo: nisi ea esset christi o-
 peribus cōfirmata fma: eā quoq; correxisset suspitiōē. Nā si in ie-
 su uerbis timet euāgelista: neq; p̃perā suspicemur. mltō magis
 in aliorū sermōibus: si nō uerū id eos opmari itelligēt. Sed nō dī-
 cit. Notat. n. eā christi fuisse fma: q̃ esset equalis deo. nec eos p̃pe-
 rā opmarios. Cum igit̃ mērogasset philippū: dixit andreas frater
 simonis. Est puer unq; hic: qui habet q̃nq; panes hordeaceos: et
 duos p̃sces. Sed her qd̃ sunt mē tantos: prudentior q̃ philippus
 andreas. Non tamē permit̃ rem itellexit. pura aut̃ eū adductū
 prop̃barū miraculis: ut hellas ei ex pamb; precessit qd̃ andreas phi-
 lippū: nō tamē in ipm̃ tacitū euasit. hic delictis dedit itelligat:
 qd̃ magni illi iuri et admirabiles comederis: q̃ uilis et modica eo-
 rū mensa fuerit. Intueamur eorū ī omib; abstinentiā. Cum dixis-
 set habet quq; panes hordeaceos: subdidit sed qd̃ her mē tantos:
 putabat. n. ex pauciorib; pauciora: ex plib; pla facturū miraculoꝝ
 auctore. In quo decipiebatur. Similit̃. n. et ex plibus: et pauciorib;
 panes multiplicare poterat: neq; n. subiecta materia indiget deus.
 Sed ne creatā ab ipi; sapiētiā aliena uideret: ut secuti hominēs opar-
 nomis opioē infecti calūpmati sunt: ipā uisus est creatā ī miracu-
 lorū subiectū. et cū ambo discipuli nō speraret: signū ostendit.
 Itā prius re difficultate cōfessa: maius lucrū cōsequit̃. Diuina n.
 demonstrabat potētiā. et cū signū supiori t̃p̃e a prophetis factum.
 licet nō eodē mō facturū: et grās prius acturū esset: ne stulte eius im-
 becillitate opmaret̃: Considera quo nā pacto ex omib; mētes erigit:

ei subditi esse: ut paulus testat. Vocas ea
que non sunt: itaque ea que sunt

et differentia demonstrat. Siquide nondum iussis pambus: ut intelligas: quod
non sunt: sicut ea que sunt: itaque paratis epulis precepit illos statim discumbere.
ut hic discipulorum animos excitaret. Cum enim ex sermone illo lucrati essent:
continuo paruerunt. Neque perturbati sunt dicentes: Quid hoc est? Quid iubes
discumbere? nihil est paratum. sed ante miraculum credere coeperunt:
et qui paulo ante adeo diffidebant: ut unde emerere panes: nescirent: iam
fidenter discumbere turbam faciunt. Sed quid tandem? cum sanatus esset
paralyticus: cum suscitatus mortuus: cum maris sedatus tempestas: cum
non agit gratias? hic agit. Ut ostendat ante cibum gratias deo agendas. Ac
credit ad hoc quod in minoribus maxime gratias agit: ut non indigentiam
intelligas. Nam si indignus esset: longe magis id in maioribus fecisset:
que si aucte et uirtute propria operaretur: et illa operam constaret. preterea
et multitudo magna aderat: quam persuaderi oportebat. diuina id fieri
uoluntate. Quia obrem: cum solus facit signa: non eismodi dicit. potest autem
multitudine ne deo et patri aduersari putaretur: gratias agendo: omnem
penitus aufert suspicionem. et dedit discumbentibus et impleti sunt. Ecce
inquit dominum et seruum dei. Illi enim ad mensuram habentes gratia dimensa
faciebant miracula. Deus autem absoluta potestate per quam abunde operatur.
et superauerunt inquit fragmenta: que non fuerunt superflua. Sed ideo factum:
ne imaginatio quedam existimaretur. et idcirco ex subiecta quoque materia
operatus est. Sed quia nam gratia non dedit turbe ut ferret: sed discipulis?
Quia hos magis erudiri uolebat: qui totius orbis magistri erant futuri. ostentatio
enim paru emolumenti et mirabilis erat consecutura. Quorum namque
obliti sunt: et petunt aliud signum. Discipuli plenum consecuti sunt utilitatem.
Erat autem et hoc non paru ad iude damnationem: qui cophini portabat.
Sed quorum eruditionis gratia id fecerit: et insequentibus in memoria huius
uerbis reducens significat. Non dum scitis quod cophinos accepistis. et quod
equali numero discipulis fuerunt cophini fragmentorum. Alias uero cum non
amplius admonendi esset: non in cophini: sed septem sponse superauerunt.
Ego autem non panis modo copia: et multiplicationem admiro:
sed quod tantum: que in sponse caperet: fragmenta superflua. quod prouiderit: quantum
essent consumpturi. Tantum enim superesse uoluit. Quod profecto ineffabilis po
tentie est. Confirmantur igitur fragmenta miraculum utriusque indicantia:
neque imaginatione esse: et ex illis: que comederat superesse. postquam
relique nulle superflua. Sed post resurrectionem non amplius ex subiecta
materia. Quia obrem: ut intelligas nunc materia usum non propter necessitatem: non quod ea

firmitatem: non quod ea pro fundamento indigeret: sed ut hereticis silentium
 imponeret. Turbe autem dicebant. Quia hic est uere propheta. O gule in cre-
 dibile audire. Quia oia miracula et quidem multa operatus est Iesus:
 neque hoc unquam confessi sunt: nisi nunc exacerati. Unde constat: quod propheta
 aliquem eximium expectabant. Et illi dicebant: tu es propheta. et hi
 hic est propheta qui uenturus est in mundum. Iesus autem cum cognouisset:
 quia uenturi erat: ut raperent eum: et facerent regem: secessit uterque
 in montem ^{opus} solus. Propter quanta gule ius: quod inmutabilis sententia. Jam non
 amplius calumnia: neque sabbati transgressionem curat: neque dei zelo
 mouetur. Omnes has curas pleno uentre abiecerunt: propheta erat
 Regem uolebant. Christus autem fugit. Quid tandem? Ut humanarum
 dignitatum contemptus nos admoneret: ut ostenderet nullis secu-
 laribus rebus indigere. Qui in uilia elegerat: matrem domum patrem
 uictum: uestimenta: quod terrena appeteret. Celestia illustria erant
 et magna. Angeli stelle: pater et spiritus testimonium testificantes: pro-
 pheta ipsum iampridem adnuntiante. Terrena omnia et uilia erat: ut
 hoc pacto clarius eius potestas appareret. Secessit igitur in montem eru-
 diturus nos: ut secularia contemneremus. Neque huius uite claritudine
 admiraremur: sed contemptis his omnibus futura optaremus: comple-
 cteremur: amaremus. Qui in humana admiratur: nulli erit in celis
 admirationi. Quo circa inquit pilatus. Regnum meum non est de hoc
 mundo: ne uideretur humano metu: et uiribus ad persuasionem abuti.
 Quare inquit propheta. Ecce Rex tuus uenit mansuetus: et sedens
 super azimam. Regnum suum non huius seculi: sed celi dicit. propterea inquit.
 Gloriam ab hominibus non accipio. Assuescamus igitur dilectissimi huius
 seculi honorem contemnere. Neque eum desideremus. honorati sumus honore
 magno: cui hic comparatur infamia: nuge ignominia est: sicut mu-
 di diuitie superius illis tollere paupertas: et uita hec sine uita illa
 mors est. Dimittite inquit mortuos: hanc igitur gloria aucupari no-
 limus: quia: qui exhibent: umbrae sunt: et somnium et longe ipsa gla-
 uliores. Gloria inquit hominis tamquam flos foeni. Quid flore foeni
 corruptibilis. Sed esto si diuturna. Quid anime conferret? nihil
 sane. Verum maiorem in modum offiat. Quippe que seruos efficiat: et quod
 emptis uiliores. seruos non unum addictos domino sed duobus: tribus
 inuicem: quibus diuisa imperia parerent. Quanto melior libertatis conditio
 est: quam seruitutis: dei seruum ab hominum seruitio liberemus. At si omnino

gloria queris: immortale autupare que longe utilior e et magis
expetenda. Seculi hoies dāno tuo sua querūt utilitate. christus cōt
centuplū reddit q̄ dederis: et tandē uitā etnā elargit̄. Quid ergo sa
tius: qđ expetibilius in terra an in celo/hoibz an deo admirabilem
apparere: dānū an lucrū cōsequi? Ad unā diē/an ad sempiterna se
cula coronari. Quā indigenti nō hūitōm: ne cū tuis pecunijs et ani
mā illius p̄das. Tu n. multa ambitione p̄ditionis eius causa es. Si
quidem qui se in orchestra exercent: si artē suam sine lucro futuram
scirent: iā pride destitissent. Verū cū te plaudēt/accurrēt/multa
largietem uideat: etiā si artē pigeret: lucri cupiditate adducuntur.
Si sciret nemine laudaturū: nō amplius ueros labores subirent.
Verū cū omnibus se admirationi esse itelligāt: multitudinis laude
alliaūtur. Abstineamus igit̄ dilectissimū hīs impetis: que nullam
afferūt utilitatē. Discamus in quibus/et qñ cōsumē oporteat: ne
utrumq; deū ad irā prouocem: et cōgregando unde nō licet: et disper
gendo in que nō licet. Quā n. in te ira/qua vindicta indignis figis:
cū in meretrice eroges/mendicū expellas. Nam etiā si iusti labo
ris mercede solueres: nōne criminū tibi ascribendū esset: mercedem
sceleri/et pro merita poena honorē impendere? Cum spoliatis or
phānis/et uiduis impiorū luxuriā foues: cōsidera qui ignis/qđ tibi
supplitiū maneat. Audi paulū. nō tū her faciūt: sed laudat facie
res. fortasse acruis uos arguim: qđ si nō arguerem: opum tamē
supplicia manēt reos: qui nūq; emēdant̄. Quid utilitatis: si ad ue
stram loquerer uolūtatem: cū p̄uēda sint scelera: probas sal
tātem/laudas admiraris: nonne illo peior efficeris? siqđ eum
mopia excusat: cui omnia iudent̄ licere. Tu hac cāres excusatione. ille
rogat̄ aut alijs omissis artibz hūit se dediderit. nō negabit turpem
et iustam esse. sed multa paruo labore lucrari dicit. Tu rogatus: q̄re
luxuriosum/sordidū/infamē admiraris: nō itidē potis excusari.
sed opus erit: ut deserto uultu erubescas. qđ si nobis quā reddas
rationē nō habes: quō apud horrēdū illd̄ t̄bunal/et iudiciū inexu
sabile: ubi cogitationū uerborū opibz om̄ redditur: sumus rationē
cōstabim: quibus oculis iudice intuebmur. Quid dicim? Quam
causam/ quā excusationē aptam/aut ineptā saltē excogitabimur.
Quā inuicis impetis? Quā uoluptatis? Quā proximū quos illa arte
perdidim? nihil te defendet. pumeris sine dubio et qđ: qđ oī capet

fine: supplino. Quod ne accadat: summo studio caueamus: ut spe firma
hic migrantes sempiterna bona consequamur. Gra et benignitate dñi nri
jesu christi: per quē et cū quo patri glā et spū sancto ī secula

Ut aut sero factum est: Descenderūt discipuli ei ad mare. et
cū ascenderent naue uenerūt ad mare tras mare ī taphernau
et tenebre iam facte sunt erant: et nō uenerat ad illos jesus. opai
aut magno uento flante exurgebat. Non pñs factū discipulis suis jesus:
sed et longe absens: eorū studet utilitati. Et n. cū ubiqz affluere / et
operari posset: ex contrariis idē efficit. Contēplare igit. Dimissis dis
cipulis jesus / ascendit in mōtem. Ut aut sero factū est: descenderūt
discipuli ei ad mare: et ad uesperū usqz iesu reditū expectarūt. Inde
ob imēsum in eū amorē adhuc ipū querē nō cessant. non dicunt
vesper est. Tenebre nō cōprehendēt. Quo ibimz: loca pñiosa sunt:
pñiosum tēpus. Sed magis desiderio naue ascendūt. neqz ab re eu
angelista tempz significauit: ut ex eo uehementissima eorū dilectionē
ostenderet. Quāobrem aut dimisit discipulos jesus: et rursus apparet
solus super mare ambulans. Ut eos erudiret: qz graue ipsis esset
solos relinqui: et maius fui faceret desiderū: nec nō et suā demon
straret pñatem. Sicut n. nō omēm doctrīa eis cū multitudine cō
municauit: ita neqz signa: oportuit n. eos aliter initiari: quibus
cōmittenda erat cura orbis terrarū: ut aliquid amplius haberēt.
priuati ergo ipsi transfigurationē ī monte. nūc super mare am
bulante: multa et miranda post resurrectionē uiderūt: et alia pre
terea arbitror. Iuerūt aut in taphernau: nō qz eū ibi esse scirent:
sed inuenire uel illuc uel mē nauigadiū opmati. Trinuissē aut eos
significat euangelista et a tpre: Tenebre n. iā facte erāt: et a tem
pestate: quia mare magno flatu exurgebat: et a loco. Quia longe a
terra recesserat: cum remigassent quasi stadia xxv aut xxx. et a re
mercredibili. Videt n. jesum ambulante super mare: et pñurbatis eis
dixit. Ego sum nolite timere. Sed qua grā ita apparuit: ut cōpo
nende tempestatis auctore se esse ostenderet. hoc significat euā
gelista cū inquit. Voluerūt go accipere eū ī naue. et statū fuit
naus ad trā: quā ibant. Non n. tutū dūtaxat / sed et secundum
uentū pñitit. Multitudini aut super mare nō apparuit. nā mag

omelia 93.

signū erat: q̄ eorū imbecillitas pateret: sed neq; discipulis diuiciū se ita ui-
dendū prebuit. Sed simul et uisus est et euangit. Quod autē q̄ apud mathe-
um signū: alterū fuisse arbitror: qd̄ multiplicat̄ constat. Sepe n. similia
facit signa nō tñ ut admīrentur sed tāq̄ noui spectatores: sed firmi-
ter credent. Ego sum nolite timere. Verbo timore pellit: nō ita alias.
tū dixit petrus. Si tu es: iube me uenire ad te. Sed uñ tūc nō statim
crediderūt: nūc crediderūt: qm̄ tūc tempestas manebat: et agi-
tabat naue: nūc una tū uoce sedata est. Vel illud prius signū ostendit.
cuius exēplo hac facilius crediderūt. Quid autē naue nō ascendit: ut magis
appareret miraculum: et sic aptius reuelaret diuinitatē: neue
uideret̄ necessitate sed benignitate et grā ad eos uenisse. et permisit
tepestate oriri: ut ab eis inquireretur. Sedauit: ut uirtus et potestas
rōgnosceret̄. Non ascendit naue: ut clarius esset miraculū. Altera autē
die: Turba que stabat tñs mare: uidit quia nauicula alia nō erat ibi:
nisi una: et quia nō introisset tū discipulis suis iesus i naue: sed solū
discipuli eius abissent. Quia de tā tanta in hoc narrando diligentia
uit̄ iōānes. Ut licet nō tā manifeste admoneat tñ turbā mira-
culū intelligere potuisse. Vidit inquit d̄ unā diuinatā nauiculā:
qua discipuli traierāt: et iesum tū discipulis nō fuisse. et abeuntes
inuenērūt eū in caphernā. Quid aliud hīc erat existimādū: q̄ q̄ mare
pedib; q̄ uadauerat. non n. alia naui traierisse poterat: tū una tamē
discipulorū appulisset. Verū n̄ rogauit de tanto miraculo p̄contati
sunt: Quis huc uenisti: sed tñ qm̄ uenerit rogauit. Nisi qm̄ p̄ quo q̄
uelit intelligi. Opere p̄cū aut hoc in loco cōsiderare instabile multi-
tudinis uolūtatem. Qui n. paulo an̄ dixerāt. hīc est uere propheta:
qui eū rapere et facere uō regē uolebant: iā refrigerāt: et obliti mi-
raculi nō amplius admirabant̄. Sed q̄rebat arbitror alias cibū accipe.
Transierat duce moysē mare rubrū iudei. Sed magna d̄ra. Ille tāq̄
seruus supplicando. iesus propria et absoluta potestate tñsuiuit. Illi
austro tūc spirāte paruit aqua: et aridā prebuit transeuntibus.
Iesum n̄ a natura sua motū mare ut dominiū admirabilius
ptulit. Illud testatū. Ambulas sup mare tāq̄ sup pauimentū. iure
aut uerturus in caphernā gētem durā et minime p̄suasibilem/
signū panis opat̄ est: nō solū incolis: sed peregrinis admiratib;:
ut eorū molliret incredulitatem. Siquide tū tāta turba tāto feruo-
re et studio cōuenisset: nō ne uel lapis moueri debuisset: nō tamē

moti sunt. prout tibi querebant. Ideo a jeshu reprehendunt. Nos autem
his cognitis cum sensibili cum spirituali gratia munerum/gratias deo
agamus. Sic enim ipse uult. et propter hec illa dat. Imperfectiores sensibili-
bus saluat: et promonet: cum his admodum adhuc inhent. Quibus acceptis
cum altius erigi negligunt. grauius accusantur. Nam et paralitico illud
spiritum dare uoluit. sed non passi sunt. siquidem cum diceret. remittuntur
tibi peccata tua: blasphemiam calumpniabant. Idem nos sentire uolumus.
Spirituali nobis potior ratio sit. Nam si spiritualia assequimur: amissis
corporeis nullum patimur detrimentum. Sine illis autem: que nobis reliqua
spes est: quod solacium. Quocirca spiritualia nobis a deo petenda
et optanda sunt. Hec nos postulanda docuit. et si retulimus. mea
qua nobis oroem instituit: non ad carnis omnia ad spiritum pertinetia
uenimus. et siquidem in ea sensibile est: id quodam modo fit spiritale.
Nam si non amplius querimus: quam panem consubstantiale. hoc est quotidianum.
spiritualis animi et sapientis est. Prius autem scilicet nomen tuum. Adne-
mat regnum tuum fiat uoluntas tua sicut in celo et in terra: omnia ad
spiritum referuntur: et post illa panem nostrum quotidianum da
nobis hodie: rursus ad spiritum redit. Dimitte inquit nobis debita nostra:
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Non percipimus non diui-
tias/non gloria non potentia: sed anime tantum utilitate postulanda non
terrena sed celestia petenda mandauit. Nam si secularibus abstinere
iubemur que miseria/que amara est ea a domino postulare: que ha-
bita abijcienda: desiderare: in quibus nulla omnino cura adhibenda
precipit. In iusta petimus: ideo nihil proficimus. et quo inquit mali in-
iusti raptores auari durescunt: non deus id exhibet. Absit: Sed rapina
et cupiditate diuites efficiuntur. Cur deus permittit. Quia promissum et duci-
ti: ut ad maius eum reseruaret supplicium. Audi quid ei dicat. fili
accepisti bona in uita tua/et lazarus similiter mala. Nunc autem hic
consolatur: tu uero cruciaris. Quod nos in deliciis et peris seculi lasciu-
entes ne subeamus supplicium: ueras nobis comparemus diuitias: et ue-
ram sapientiam complectamur: ut promissa bona consequamur. Gratia et benig-
nitate domini nostri iesu christi: cum quo pater gloria et spiritus sanctus in secula

6

Respondit eis iesus et dixit. Amen amen dico uobis. Queritis me
non quia uidistis signa: sed quia manducaistis ex pambus: et

saturati estis. Operamini nō cibū qui perit. sed qui pmanet iuita etia.
non semper clameiā utendum est. et leuitate. sed ignarus discipulus per
ingenio pinguior. acrioris magri stimulis ab ignauia excitandus ē.
Quē morē et hic. et alibi sepe nūo dei filius seruauit. Accedebū turbis.
et applaudentibus Rabbi. Qñ huc uenisti. ut humana se gloriam
cōtemnē et eorū cātū salutis curā habere ostendat. asperis responder.
neq; tñ hac q̄ eorū animi detegendi gratiā. ut pateret omnibus. Am
inquit amē dico uobis. Queritis me nō quia uidistis signa. sed quia mē
ducastis ex panibus. et saturati estis. oiodestus coarguit. non gule et uen
tris seruos appellauit. nō tot miracula. que neq; secuti erāt. neq; admira
ti exprobrauit nō tñ alia q̄ paulo ante factū miraculū meminit. qđ
nō admirabant. sed quia saturati erāt. sequebatur. ut iterū saturare
tur. et ea grā reueriebant. proptēa dixerūt. parues nri cōmederunt
māna in deserto. qđ eos corporeo cibo inhare mōcabat. rem sane mag
ime rephendenda. iesus aut nō rephendit tñ imoratur. sed doctri
ne tñbit. Operamini inquit nō cibū qui perit. sed qui pmanet iuita
eterna. quā filius hoīs dat uobis. hūc. n. pater signauit deus. hoc est.
nolite corporis cibū curare. sed spūs. Nō nulli aut ignauie. et desidia
dediti his uerbis abutunt. At si xpūs. laborū opa tolleret. Quibus nūo
respondendū est. Totā. n. ut sic dicā christiana calumniat religio nem.
ut suā socordia teneatur tueri. Sed audiat paulum. Recordamini dñi di
centis beatus est dare q̄ accipere. At qui un pot dare. qui nō habet. Quid
marthe inquit iesus. Soluata es et turbaris erga plima. porro unū est
necūq. q̄axia optima pte degit. et itm nolite curare de crastino. hec oia
soluēda sunt. nō solum ut pigros excitemus. sed ne pugnare uideatur
diuina scriptura. Et alibi inquit paulus. Rogamꝫ aut uos fratres.
ut abūdetis magis. et opam detis. ut quieti sitis. et ut uestriū negociū
agatis. et opem mambꝫ uris. sicut p̄cepimꝫ uobis ut honeste ambu
letis ad eos qui foris sunt. et itm qui furabat iā nō furer. magis at
laboret opando mambꝫ suis. qđ bonū est. ut habeat. ut tribuat. necessi
tate patienti. hic paulus nō simpli opari p̄cipit. sed ita ut indigē
subueniat. et alibi et necessitatibus meis. et eorū. qui meū sunt. mi
nistrant manus ipē. et ad corinthēos. Que ē ergo merces mea. ut euan
gelū p̄dicans sine sūptu ponā euāgeliū. et i ciuitate illā ueniens mā
sit apud aquilā. et p̄scallam. et operabatur. erat n. scencfactorie artis.
hec omnia quātū ad uerba pugnare maxie uident. Sunt igit exponēda.

Sed quid dicemus: non curae Evangelista; et non operari intelligendum est: ne toto animo secularibus rebus imbuemur: neque de quiete crastina tam superuacua cogitemus. Non licet aliqua huic cura operante perturbari. neque non idem est cura et operatio. neque ut operi confidat quisquam: operatur: sed ut communet indigenti. Quod autem ad martham locutus est Iesus: non in operandi reprehensione dixit: sed quod tempus considerandum sit et distribuendum: ne audiendi uerbi dei occasio in carnalium rerum cura consumatur. non ergo desideria laudat Iesus: sed ad audiendum allicit. Veni inquit: ut uos necessaria docere: tu autem circa praedium occuparis. Variis laborum generibus me uis accipere. Alium tibi para. Sermionibus meis attende. Sororis desiderium imitare. Neque coarguebat Iesus hospitalitatem. Absque sed doctrinae tempore alijs non esse uacandum negotijs admonerat. Illa autem pericula operum non tibi: qui perit: non in desideria uiuendum significat. (hic non tibi est: qui maxime perit. Siquidem omnis malitiae fomes est desideria) sed operandum et erogandum indigentibus: qui tibi minime perit. Qui pigrum dedit uentri uiuit: et delicias uacat: non tibi operatur: qui perit. Qui uero ex labore suo Christum nutrit: potum dat uestiti: quis adeo sen su caret: ut cum tibi perentem dicat operari: per quem et celeste regnum et illius bona nobis promittuntur. hic abusus perpetuus est. At uidei cum nulla fidei ratione haberet: cum nihil cogitarent: unde et qua uirtute ille abusus uenisset: sed tamen non operando satietatem quereret: merito huic: qui perit tibi appellauit. pauca uos inquit ut inde permanet tibi quereretis: quo nutrirer animus: uos terreno attenditis. Ideo huic uobis uilem dare nolo: qui tradit et fluxa uita: sed qui se perennam prebeat: qui non corpus sed anima pascit. Sed cum magnifice de se locutus esset daturum se tibi pollicendo neutrum calumandi illis materiam preberet: ut sibi fide faceret: in patre id refert. Nam cum dixisset: quem filius hominis uobis dabit: subdidit: huic non pater signauit deus. propterea misit: qui huic uobis tibi ferret. Quod et aliter potest interpretari. Alibi inquit Christus. Qui audit hoc me signauit: quod deus uerax est. hoc est manifeste ostendit. Quia mihi significatione et in hoc loco habet uidei. hic pericula signauit pater: hoc est ostendit: et suo releuauit testimonio. Et non ipse se ostendit: et iudeos affatus patris in medium protulit testimonium. Ea igitur dilectissimi domini postulemus: ea oremus: que uere nobis nequeant ab eo negari. secularia non et si congerit: minime noxia sunt. Si uero ditabimur: hic tamen delicias fruemur. Si pau-

peres enim: nihil officiet. Siquide neque que aut optanda in hac uita.
aut molesta uidentur ad uoluptatem. aut tristitia uim ulla habere debet.
sed utraq; contemnenda. Diffiliunt. neq; celerrime. Quare uic appellamus
a deo. altera lata et facilis. altera angusta et aspera. Vtraq; uita immor-
talis futura et supplicij et glorie. Ad altera fugienda. altera alloquenda.
summa adhibeamus diligentia. Que nam seculari uel uoluptatum uel uirtutis.
hodie sunt. cras elabuntur. hodie flos pulcherrimus. cras aridus pulvis.
hodie ignis ardens. cras cinis extinctus. spiritualia aut perpetuo cla-
ra. floridag; et in dies splendidiore permanent. Nunq; ille cessant diuitie.
nunq; transferuntur. nunq; desinunt. nunq; solitudine inuidia. calumniis
affertur. non perdit corpus. non corrumpunt aures: que omnia in his reperiuntur
diuitijs. gloria illa non in superbie stulticia tollitur. non turnet. nunq; cessat.
nunq; fit obscurior. In celo uoluptas et delitie semper in immortales.
nullo fine nullo termino comprehendende. has desiderio prosequimur.
presentia omnia pre future beatitudinis spe ut ridicula etiam in regibus
et familiaritate acriter contemnunt. Quibus licet nullo beatus uideatur. presentia
et uilia et nullius momenti ducunt: qui celestia animo consequuntur
complectuntur. Quicquid fine habet. non admodum pretiosum est. Quicquid
cessat: et hodie est cras desinit: etiam maximum. quod uilissimum est eximi-
um. Non igitur que fugiunt et elabuntur: sed que permanent: et nunq;
mutantur bona prosequamur: ut omnes ea consequi mereamur. Omnia
et benignitate domini nostri iesu christi: cum quo patri gloria fime et spiritui sancto
secula

Dixerunt ergo ad eum. Quid faciemus: ut operemur opera dei.
Respondit ihesus et dixit eis: hoc est opus dei ut credatis in
eum: quem misit ille. Dixerunt ergo ei. Quod ergo tu facis signum:
ut uideamus et credamus tibi. Quid operaris. Nichil gule pinguis
nichil ignominiosius est. her obtusum et crassum ingenium. her carna-
lem animam reddit. her cecat intellectum: nec sinit ut quicquam perspicat.
Quod ut in iudeis usu uenerit: intueretur. Cum in gula ibiaret.
in secularibus affixi in spirituale contemplantur: multis eos uerbis
et aculeis impellit multum suadet. neque tamen exantant. sed adhuc hu-
mili iacent. Dixerat enim quibus me: non quia uidistis signum: sed quia non
ducastis ex panibus et saturati estis. Reprehensione eos percutit. Quia

querendus esset ab eo ostendit. Ma dicendo addidit p'mm. operamini non
 riba qui perit addidit p'mm: sed qui p'manet i uita etna. et ad id qd
 eis obstat: occurrit qd a patre missus sit. Quid illi: tanq' nichil au
 dissent. Quid faciemq' inquit: ut operem' opa dei. Quod dicebant
 no ut discerent: et faceret: sed ut ueru saturaret: ut ex sequentib' appa
 rer. Quid ad hoc christy. Hoc e op' dei ut credatis m eu: que misit ille.
 Ad hoc illi. Quod signu facis: ut uideam' et credam'. Patres nri ma
 ducueru' mana m deserto. Nichil iis stultiq' nichil illicpius. Cum
 signu i manib' haberet: tanq' nullu fecerit: rogat: qd signu facis. Neq'
 meo potate signu reliquit: sed necessario ei p'scribit: ut nullu aliud
 faciat: q' qd maiori suoru t'porib' factu est. Patres nostri m aducae
 runt manna. i deserto. hoc ex'o moueri christu arbitrari: ut ide faceret:
 quo carnaliter pasceretur. Sed quidna nullu aliud ex p'orib' signis
 meminerunt: cu plima tunc t'poris m egypto i mari i deserto facta
 essent: sed hoc dicitur: quia hoc magis ip'su uetris desiderabant.
 Quid aute qui p'pheta eu appellastis: et regem facere uoluistis: post uisu sig
 nu ac si nichil fecerit: migrati: et p'fidi facti estis: et signu q'ritis pa
 casuoru/ et famelicoru more loquentes. Nunc uobis mana admiratio
 est. No adhuc aia uestra debilitata e: et auiditate uisione. Non dixi
 runt moyses signu facit: tu quid facis: p'turbare eu arbitrati. Sed
 adhuc honorifice loquit' tibi expectatione. Neq' dixerunt de hoc fecit:
 ne hinc equale illo humiliore facere uideretur. Sed mediu quoddam
 tenuerunt. patres nostri m aducaeueru' mana m deserto et p'fecto
 ad hoc quide christus dice potuisset se maio fecisse miraculu: no iur
 ga no p'ib' idiguisse: Sed prop'a oia fecisse uirtute. Et si manna
 meminitis: ecce pane uobis tribui p'bu. Veru no erat nuc h'is
 uerbis locq' sed unu curabat: ut ad spiritali ribu eos adduceret. et conside
 ra imensam christi prudentiam: quo pacto responderat. Non moyses
 dedit uobis pane de celo: sed pater meo dat uobis pane de celo ueru.
 Sed quid no dixit. No moyses dedit: sed ego: sed pro moyse deu/ pro ma
 na seipm posuit. Qm magna erat auditoru ibeallitas: ut ex sequen
 tibus constat. Et ita dicendo no tame cohibuit. Atqui primu cohi
 buit dixit. Queritis me no quia uidistis signa. sed quia m aducastis a
 panib': et saturati estis. Non tame illi rephesi desisteru. Veru cum
 samaritane se aqua daturu pollicatq' est: patris no meminit: sed
 si scires inquit donu dei: et quis e qui dicit tibi da michi bibere: tu for
 sitan petisses ab eo: et dedisset tibi aqua uita. et itm. Aqua qua ego da

bo et nō refert ad patre. hoc autē in loco patris memit: ut quāta fuerit samaritane fides / q̄ta uideorū inbecillitas intelligeres. Nō de celo erat māna. Quō ergo de dicitur celo dicitur. Quēadmodū uolūc celi: et tonuit de celo deus. pane autē simplici et nō uerū illū appel lat: nō q̄ falsum esset ī māna periculū miraculū: sed q̄ figura esset nō ueritas. et cū moysi meminisset: se illi nō gūlit: neq; se adhuc illi proponit: cū maiore adhuc de illo haberet opinione. Ideo agens nō moyses de nobis: nō se sed patre dedisse testatur est. Tum illi da nō pane hūit. Adhuc n. sensibile q̄dam suspicabant. adhuc uetere spē expectabant. Ideo q̄p̄m obuia facti sunt. Quid christi alluens eos paulatim inquit panis dei est qui descendit de celo: et dat uitā mūdo: nō uideis tantū: sed uniuerso orbi: neq; simplici cibū sed altera quādam uitam et longe diuersam. Uita autē dicit: qm̄ om̄es mortui erant. illi hūi trībentes da nobis inquit hūc panē. Cum autē intelligēt christus: q̄d uerū sensu p̄ceptibile mēsam arbitraretur: cōcurrerent cū spiritalē: discederent. Ego inquit sum panis uite. Qui uenit ad me nō esuriet: et qui credit in me nō sitiet unq̄. Sed dixi uobis: quia et uidistis me: et nō credidistis. hoc et iōanes sup̄ius p̄dixit. q̄d nouit loquitur: et q̄d uidit testat. et testimoniū ei nemo accipit. et p se uerū. Quod scim̄ loquimur: et q̄d uidim̄ testamur: et nō credis m̄hi. Quod facit p̄turbat eos: et ostendēs nō propterea p̄turbat: neq; glām desiderare: neq; cordis arcana ignorare neq; p̄m̄ia neq; fū fa. Ego sum panis uite. Iam in mysteriorū traditione dēdūtur: et p̄m̄i de diuinitate sua sic disputat. Ego sum panis uite. Neq; em̄ de corpore hoc dictum est: de quo circa fīnē iquit: panis: quē ego dabo: caro mea est. sed adhuc de diuinitate. Et n. illa prop̄ de um uerbū panis ē: quēadmodū hic panis prop̄ adueniēte ei spi ritū panis celestis efficitur. hic autē nō unq̄ uenit testib;: quēad modū in p̄ori disputatione habebat em̄ ipsū panis opus ī testimoniū quīs credē dissimularent. Illi tōta dicebat: et arguebat: ideo hoc ī loco sua decernit sententiā. Illi uō cū corporis cibū speraret nō sūt p̄turbati: quo ad spē deciderūt. Neq; tamē tacuit: sed arguit uehemēt. Qui em̄ cū panē comederet: prophētā appellabat: et regē facere uolebat: hoc ī loco indignati fabri filiū dicit: et quidē uidebat: indignari: q̄ de celis descendisse diceret. Non tamē her erat cā: sed q̄ cor p̄ nō pasceret. Quā uere indignabant: rogare eos oportebat: quō panis uite esset: quō de celo descenderet. Nūc autē minime hoc rogat

XIV

sed murmurant et quod eos non perturbasset: inde perspicuum est. Dicit
 enim ihesu. pater meo dat vobis panem. Atqui non dixerat. ego do: sed
 pater meus dat. Et non erat cupiditas tibi: ut inde: ut inde se satura-
 ri posse arbitarentur. Quo dato quomodo postmodum scandalizari debebat:
 et maxime cum patre dare intelligeret. Que nam ergo causa? Cum audiret
 non apostoli edendum: incredulitatis preteritum inuenerunt: quod alius loqueretur
 propterea dixit: et vidistis me: et non creditis: cum signa tunc scripturarum
 testimonia significat. Ille enim ait inquit. quod testimonium prohibet de me: et
 quod ueni in nomine patris mei: et non accipitis me. Omne quod dat michi pater
 ad me ueniet: et eum qui uenit ad me: non egestia foras. Vide quomodo omnia
 ad hominum salutem conatur. propterea enim hoc addidit: ne curiosus esse:
 et frustra heri dicere uideatur. Sed quid hoc significat. Omne quod dat michi
 pater ad me uenit: et resuscitabit illud in nouissimo die. Quia gratia totius re-
 surrectionis: cuius et impii principes sunt: ut prius credentium in se
 muneris meminit. Quia non simpliciter resurrectionis: sed talis me-
 morat. Nam cum prius dixisset: non egestia: et non perdat ex eo: mox sub-
 didit resurrectionem. In resurrectione enim aliquid ei cunctur: ut inquit. Tol-
 lite eum: et mittite in rebras exteriores: Alii perducunt. Timere inquit ma-
 gis: qui potest animam et corpus in gehenna perdere: et illud uita eterna do:
 hoc significat. Ibi enim quod male egerunt in resurrectione iudicium: quod bona
 in resurrectione uite. Hanc heri in loco resurrectionis ostendit: que est bono-
 rum. Sed quid sibi uult ea pericula. Omne quod dat michi pater ad me ueniet.
 totum tangit incredulitate: omnes qui qui sibi non credunt non se tantum sed patrem
 offendunt et eius transgreditur uoluntatem. Non tamen tam apte id dicit:
 ut semper fiat. Quod si heri eius uoluntas est: et propterea uenit: ut saluum
 hominem faceret: qui non credunt: eum oppugnat. Cum enim pater inquit
 aliquem dirigit: nihil prohibet eum ad me uenire: et alibi. Nemo potest
 uenire ad me: nisi pater traxerit eum et paulus. Ipse tradidit
 eos patri. Cum enim tradet regnum deo et patri. et quemadmodum per-
 dando non se priuat: ita et filius tradendo. Dicitur autem tradidisse:
 quod per ipsum arrestum habuimus. Illa autem pericula per que. etiam de pa-
 tre dicitur: ut illi per que uocati estis in conuocationem filii eius: et per
 uoluntatem patris et uerum. beatus es Simon bariona: quia caro et
 sanguis non reuelauit tibi. Quod significat non parua rem esse fidem:
 sed superno adigere auxilio. Quod per totum euangelium: generose inuocanda anime
 et inspirationis diuine esse intendit. Sed dicit fortasse quispiam. Si omne
 quod dat pater uenit ad te: et quoscunque traxerit: et nemo potest uenire

non dixerunt roga ut det: sed da nobis pane.

Et quid potestis credere quod ab hominibus
 gloriam accipitis

ad te: nisi datum sit ei de super: quibus pater non dat: si nullo timore teneantur.
Verba haec manna: et frivola. Opus est enim voluntate nostra. Poterit enim
credere voluntatis est. hic autem nichil aliud ostendit his verbis. quod datur
in pater: quod non parum quiddam esse credere neque humana cogitatione: sed
superna indigere revelatione: et anima quae ea fideliter accipiat. et illud. Qui ve-
nit ad me. Resalius fiet: hoc est multa adhibebit diligentia. pro his enim
veni: et carne et servili forma accipi. Deinde subdit. Descendi de ca-
elo: non ut facia voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me: quid dicit.
Alia ne tua: alius illius voluntas est. Ne igitur hoc quispiam suspicaretur:
addidit. haec est autem voluntas eius qui misit me: ut omnes qui vident filium:
et credunt in eum: habeant vitam eternam. Hec namque voluntas tua est. et tu a
libi dicit. Igne veni mittere in terra: et quid volui nisi ut terra ardeat.
Quod si tu hoc vis: constat unam esse voluntatem. et non hoc in loco. Sic patet
inquit suscitavit mortuos: et vivificavit. sic et filios quos multum vivificavit.
Quae est voluntas patris. ne proinde ex eo quicquam. hoc et tu vis. Non est igitur
alia et alia voluntas. et non alibi. Sepe volui congregare filios tuos: et non
lucis. Quae ergo haec est sententia. hoc est non veni: ut aliud facerem quam patris vo-
luntatem. Neque etiam aliud sentio. Omnia enim quae patris sunt mea sunt:
et quae mea patris. Si igitur pater. et filii omnia tota sunt: non immerito magis
non ut facia voluntatem meam. Sed haec in loco non ita inquit: sed in fine re-
mittit. Alia enim et sublimia ut dixi: adhuc regit et obviat. Nam si da-
isset voluntas mea est haec est: contempsissent illi. Dicit itaque se opera eius
voluntati prestare: ut eos magis preberet. Quasi dicat. Quid putatis:
An quod me irritatis: nisi credetis. patrem meum in indignatione mouet.
hoc non significat voluntatem eius qui misit me: ut omne quod debet michi
non proinde ex eo. Vbi se eorum non indigere obsequio: neque ut sibi ministra-
retur advenisse: sicut: sed propter eorum salutem. Quod in superiore dixit dispo-
sitione. Gloria ab hominibus non accipio. et iterum haec dico ut vos salvi sitis.
hoc enim omnibus modis contendit persuadere: quod eorum salutis gratia adveni-
vit: quod patris gloriam querat: ut nulla de se oboriatur suspitio. et quod horum di-
cat: in scriptis manifestis indicavit. qui voluntatem suam querit: gloriam
propriam querit. Qui autem querit gloriam eius: qui misit illum: hic verax est:
et iustus in illo non est. haec est enim voluntas patris mei: ut omnes qui
vident filium: et credunt in eum habeant vitam eternam: et ego resuscitabo eum in
novissimo die: frequenter resurrectionis meminit: ne peritibus tantum
rebus divina praescribat prudentia: ut si hi non fruatur: non propterea
piores hant: sed neque quod haec tanta non puniatur: ideo contemnat

sed futurā expectent. Verū illi nichil lucrati sunt: nos uō lucrāmur:
 tū frequē nostris auribus resurrectio insonat. et si dītescere si rape-
 re si absurdū aliquid facere: noluerim: enestigio dies illa: et nūdi-
 tū aū inscribatur. et omī freno uehementiq; absurdos affectus co-
 gitatio heret cohibebit. atq; tūc et nobiscū semp duramq; Resurrectio
 est: et horrendū illud nos uidiū manet: et si quē gestiente uiderim
 et pñtib; bonis īflatu idē duramq; et reducamq; ī memoria: oīa
 heret remāsura. et si alius dolore et calamitatibus affectus occurrerit:
 ad eū quoq; īsdem uerbis utamur: doceamulq; has miseras finē atq;
 habituras. Inertis autē et pigri aurib; īsonemq; desidie sue poenias
 daturū. Sufficiēs hoc uerbū: quod omī medicina nostra aīam uehe-
 mētiq; curet. Est em̄ resurrectio nō logē sed īportis. Adhuc modū
 iam tā uemet: et nō tardabit. et omēs opz nos manifestari ante tri-
 bunal christi et malos et bonos illos ut merita ignominia afficiat:
 hos ut ī gloria effulgeant. Quēadmodū n. ī hac uita iudices malos
 supplitio bonos honore publice afficiūt: ita et illic ut malos maior
 ignominia bonos clarior glā cōsequatur. Heret nos singulis diebus
 nostris mētib; suscribamq; heret semp aū uersemq; heret parto nlla
 nos pñtū cura potit p̄turbare. Nā quidē: caduca sunt: q̄ nō ui-
 dentur etna. heret m̄p frequē nobiscū loquimur. et tū alijs. Resur-
 rectio est et uidiū et operū examina. et qui tūq; fatū esse arbitrat:
 heret dicat et mox huius morbi tabe curabitur. Nā si resurrectio ē
 et uidiū: nō est fatū: quīs plurimū id cōtendat. Atq; christianos
 resurrectionē admonē erubescit. Qui n. docet ē esse resurrectionē
 et sibi nō omnino p̄suadet: q̄ nō necessario et simpliciter et ut tūq;
 cōtingit res ferat: is p̄fecto nō ē christianus. Quāobrem ortor
 uos et oro: oī nos malitia mūdōs reddamq; et oīa faciamq; ut ueni-
 am cōsequamur. et exultatio nrā admittat ī illa die. Sed dicit
 fortasse quispiā. et q̄n q̄n finis. quādo erit resurrectio? Ecce q̄n
 tēp p̄t̄r: et nichil tale cōtingit. Sed erit: credere. et em̄ ante
 diluuiū eadē dicebat: et deridebat noe. Sed uenit diluuiū: et hos in-
 credulos cōphendit: qui credidit: is solus liberatq; est. et tēporibus
 loth dīa illa plaga nō expectabant: donec fulgura illa/ et fulmī-
 na delata omēs p̄derūt: Neq; hīs neq; t̄p̄ribus Noe ne minima
 q̄dem futurorū bonorū malorū p̄tacula cōtingit. Sed quēadmodū
 tūditij et ebrietati indulgētes meritu repete supplitiū op-
 pressit. Ita et resurrectio nō ī principio sed ī medio felicitatis

supruent. Ideo paulus inquit. Cum n. dicent pacē et securitatem:
tūc repētū eis supruent mteritū: sicut dolor ī uero hnt: et nō
fugient. Hoc autē fit: ut semper simū in timore: et nūq̄ cōfidam.
Quid dīcās: nō expectanda futura resurrectionē / et iudiciū. Demones
hec cōfrentur: et tu cōfiteri erubescās. Venisti inquit huc: ut nōs cru-
ciāres an tēp. Qui futurū cruciatū dīcāt: et iudiciū / et exānē / et
suppliciū futurū itelligunt. Nolimū ergo puocare deū stulta aude-
do / resurrectioni diffidentes. Quēadmodū in alijs nobis pncipiū fuit
christus: ita et hoc. Siquidē p̄mogenitus idcirco dīcāt ex mortuis.
Q̄ si resurrectio nō est: quomō p̄mogenitus esset mortuorū: tū nemo
post ipm resurgeret. Quō dei iustitia seruaretur / tot malis in feli-
citare tot bonis in miseria uita degetibus. Vbi quisq̄ merita scdm
merita remunerabitur. Nemo recte uiuētū resurrectioni diffidit.
Sed quod die p̄rānt sancta illam uoce proferētes. Adueniat regnū
tūc. Qui sunt igit: qui resurrectionē nō credunt. Qui scelerū mū-
nata uita et impura uiuūt ut propheta iquit. Inquinata sunt
ue eig ī omī tpe. Auferūt iudicia tua a facie eig. Non pōt nō
pōt nūq̄ homo pure uiuere qui nō credit resurrectionē: ut qui mul-
ta sibi cōfēi sunt cūmris: ea nō modo p̄frent: sed et uolūt et credūt:
ut remunerationē accipiāt. Nolimo ergo deū puocare: sed audiā
dicentem. Timete qui pōt animā et corpū pdere ī gēnā ut metū
meliores. et hoc malo liberati regno celorū diḡ efficiamur: qd
utina omēs cōsequamur grā et benignitatem dñi nrī ihū xpī: per
que et cū quo patet gloria siml et spūi sancto in secula semper
no sanctoq; et uiuificati spū in secula

Murmurabat ergo iudei de illo: quia dixisset: ego sū pams q̄. omel. p̄.
de celo descendī: et dicebat. Nōne hic ē iesus filius ioseph: cuius
nos nouimū patre et matre. Quō go dīcāt hic: quia de celo
descendī. Quorū degenenter est: et glā in ignominia eorū: inquit
paulo de iudeis. Qd̄ et ex p̄dictis cōstat: et ex sermone: quē ad chri-
stū accedētes habuerūt. Nā cū pane saturati sunt: propheta appel-
labant: et regē facere cogitabāt. Cum uō spiritale abū / et uita etnā
edocti / et a sensu abducti: resurrectionē / et altiora acceperūt: tūq̄ ma-
xiē admirari eos oportuerat: tūc murmurabat / et resiliēbat. Atq̄
si hic ē propheta: ut dicebatis: hic ē de quo iquit moyses. prophetam

uobis suscitabit dñs deo de fratribus uestris. itaq̃ meipm̃ audite. O-
 portuit ipm̃ audire dicentem: de celo descendi. Non tamē audiebāt:
 sed murmurabāt. Adhuc em̃ eū uerebantur propt̃ nouū panis
 signū. Ideo nō mani feste tradiderūt: sed murmurado indigna-
 tionē p̃ se tulerunt: q̃ cibū nō accepissent: quē cupiebant. murmu-
 rabant ergo: et dicebant. Nōne hic ē filius Ioseph: ex quo p̃scaum
 est: q̃ nodū admirabilem eius norat gnationē. Idcirco adhuc Jo-
 seph eum filiū dicit. Neq̃ negat christus. Non q̃ esset: sed q̃ nodum
 illi tantam rem audire potant: ne scdm̃ carnē quidē. Et si nō hāc
 longe min⁹ sup̃na illa: et tēstabile gnationē. Si rē humiliorem
 nō aperuit: multo min⁹ illam. At qui hoc eos maxie p̃turbabat:
 q̃ uili patre: et fabro nat⁹ est. Non tamē christus rem ipsam sub-
 truit: ne alio sublato: aliud scandalū extitasset. Sed quid murmu-
 rantib⁹ illis christus. Nemo pot̃ uenire ad me: nisi pater: quē misit
 me traxerit illū eū. Hic surgūt diamithey. Nichil nos ex nobis
 ipsi posse: hui⁹ p̃ticle testimoio cōfēderes. Sed plane nos posse q̃
 uolum⁹ p̃ hoc ostenditur. Inquit em̃ si quis uenit ad eū: quid
 op⁹ est: ut trahatur? Verū hoc nostrū nō tollit arbitriū: sed diu-
 no egere auxilio ostendit: et nō inuti: sed om̃i conatu cōtendētem
 uenire. Inde quo pacto trahat: nequid sensibile de deo suspirare
 tur: his uerbis prosequit̃: nō q̃ patre uidit quisq̃m̃ is q̃ est
 a deo: hic uidit patre. Quō trahit inquit. hoc propheta p̃dixerat:
 q̃ erūt om̃es docibiles dei. Vides fidei dignitatem. q̃ nō ab hominib⁹
 neq̃ p̃ hominē: sed per ipm̃ deū ea imbuendi sunt. Idcirco ut
 fidem uerbis suis cōparet eos ad prophetas relegat. Nam si erūt
 om̃es docibiles dei: quare aliqui nō credunt? Qm̃ hoc de plurib⁹ dictū
 est. et preterea illud uerbū prophetiū om̃es uolentes significat. Cū
 p̃ om̃ibus proponitur om̃ibus paratus ad docendum et cōdicandum
 om̃ibus doctrinā suam. et ego resuscitabo eū ī nouissimo die. Non
 parua hoc in loco filij dignitas. Siquide pater trahit: et hic resuscitat:
 neq̃ diuini patris: et filij op⁹ (quonā em̃ pacto) sed potestatis equali-
 tate ostendit: ut ī illo loco. et qui misit me pater: testimoio p̃hibet de
 me: qd̃ ne rogando misisteret: ad scriptas relegant: ita hoc ī loco neq̃
 suspicaret̃: ad prophetas: frēq̃ ostendēs se nō esse patri cōtrariū. Qd̃
 autē. qui ante hac fuerūt: nūquid docibiles erāt dei? Quid hoc ī loco exi-
 mū est: q̃ tūc p̃ hōis res diuinas docebat: nūc p̃ unigenitū dei filiū
 et sp̃itu sc̃m. Denique inquit. nō quia patre uidit quisq̃: nisi is:

qui a deo est. Non scdm tñe ratione hic loquitur; sed scdm modu substantie.
 Nam si diceret: omnes a deo sumus: ubi pstantia et dñia filij. Sed qre
 nō aptius dixit: propē illorū mbeallitāre. et nō si dīcedo de celo
 descendi: tantū scandalizati sunt: quid nā fecisset: si id addidisset:
 panē autē uite seipm appellat quonā uita nostra et hāc et futūa
 corroborat. et inquit. Si quis māducauerit ex hoc pane uiuet ietm.
 Panē nō siue doctrina hoc i loco et salute et uite fidem i se siue corp
 suū dixit. Vtrūq; em aiam fortiore reddit. Atqui alibi dixit. Si quis ser
 monē meū audierit: mortē nō gustabit: et p̄turbati sunt: hic nō iñde.
 quia iam ob panis miraculū eū reuerēbantur. Adāduerte autem
 quā faciat huius panis: et māne dñm: ab utroq; saluet sine. Qz enim
 māna nichil magnū pberet: addidit. patres uestri māducauerunt
 māna i deserto: et mortui sunt. Inde subdit maximā p̄suasione: q
 lōge p̄tis maiorib; illis patrib; moysi et claris illorū t̄p̄m iuris
 ipi habiti sunt. Cum em dixisset: mortuos: qui māna comēdissent:
 prosecut; est. hic est panis de celo descendēs: ut si quis ex ipō māduca
 uerit: nō moriatur. Ego sū panis uiuū qui de celo descendi: qui mā
 ducat ex hoc pane uiuet ietm. Illa p̄terea p̄tula i deserto mā
 na nō diu durasse: neq; m̄ eā p̄missionis uenisse significat. hic au
 tem panis nō ē eiusmodi. et panis quē ego dabo: caro mea ē pro
 mūdi uita. Ouerito hoc i loco dubitare quis p̄ia posset: cur hec nūc
 christus loqueretur. tū nichil p̄ficeret nichil edificaret: imo esset e
 dificationis nocumētō. Ex hoc em inquit multi ex discipulis suis retro
 abierūt: et durus est hic sermo: quis potest eū audire. Erat igit; her
 solis discipulis cōdicanda: ut matheus p̄uatim tū ipsis loqui testat.
 Quid ad hoc dicemus: Quenā horū uerborū utilitas? Magna q̄e et
 necessaria. Cum em i petēdo cibo instaret: et patrib; suis datū me
 morarent: et māna fāq; magnū quiddam laudaret: omnia illa
 figura et umbra fuisse/ rerū autē ueritatem p̄ntē ostendit. Ideo
 spiritalis cibi m̄m̄m̄t. Sed erat inquit dicendum. patres uestri
 māducauerūt māna in deserto: ego autē panē uobis p̄bui. Sed ma
 gna sane dñia. om̄g em hoc q̄ illud uisum esset. Osane miraculū
 extulisset: si uē de panib; dep̄sisset. Cum ergo de celo tibi q̄rerent.
 ideo fregit de celo se descedisse testatur. Qz si quis p̄contaret: cur i
 teriorū sermone addauerit: respondebim; qz horū nūc maxie rep̄dēt.
 Obscurig em dictū semp̄ auditore erigit: et attētiore reddit. Nō gō
 p̄turbari debebant: sed m̄rogare et q̄rere. Sed abierūt. Qz si p̄phetam

q̄

70

q̄

70

eū arbitrabantur: credere eius uerbis oportebat. Itaq; stulticia sua
 nō sermonis christi obscuritate perturbabatur. Tu autē cōsidera quō
 eos ad se paulatim trahit. Nam se nō patrē dedisse dicit. et panis
 quē ego dabo caro mea est p mūdi uitā. Sed aliena quedā doctrina
 erat inquis et diuina. Atqui Ioānes supius hoc significauit agnū
 ipm appellans: sed nō intellexerunt. Non me laet. nō tamē discipuli
 diffidebant. Nā si de resurrectione nōdum quicq; norat: et proptēa
 ignorabant: quid sibi uellet: soluere tēplū hoc et ī tribz diebz susci-
 tabi illud: multo magis q̄ hic dicitur: quē obscuriora sunt. Quā
 prophē suscitassent: norat: q̄ uis nō tam manifeste locuti sūt sc̄ptē.
 Et autē carnē quis comederit: nūq̄ quisq; illorū dixerat. Verūtm
 p̄suasi sunt: et seq̄bant: et habere eū uerba uite et̄ne cōfitebantur.
 hoc discipuli est: quē magister asserit nō curiosius inuestigare. sed au-
 dire et credere: et p̄doneū solutionis tēpus expectare. Quid igit aut
 cōtrariū accidisse. Abierūt retro. hoc propt̄ eorū stulticiā. Quādo
 enī subit questio quō aliquid fiat: simul subit irradulitas. Ita et
 Nicodemus perturbatq; est inquis. Quō pot̄ ī mētē uenire mat̄s sue
 iterato mirorē. Inde et hi nūc. Quō pot̄ hic nobis carnē suam
 dare ad manducandū. Nam si hoc inquiris: cur nō idē ī quinq;
 panū miraculo dixisti. Quō eos ī tantū auxit. Quia tūc tantū
 saturari curabat: nō cōsiderare miraculū. Sed res ipā tūc docuit
 inquis. Ergo ex eo et hoc credere oportuit et factū factū esse. prop-
 terea id prius fecit miraculū: ut p̄ illud nō essent amplius increduli
 n̄s: quē postmodū diceret. Illi quidē tūc tēporis nichil ex n̄s dictis
 nos ip̄s beneficij utilitatē cepim. Quare necessario discendū. q̄ ad
 miranda mysteria et tūc data sūt et quēnā eorū utilitas. Vnū cor-
 pus sumus: et mēbra ex carne et ossibus eius. Quare inuicē ei
 p̄ceptis parere debent. Ut aut nō solū p̄ dilectionē sed re ipā in
 illā carnē cōstamur: p̄ cibū id efficitur: quē nobis largitus est.
 Cum em̄ suū in nos amorē indicare uellet. p̄ corp̄ suū se nobis
 cōmiserit. Cum q̄ suū in nos et ī unū nobiscū redegit. ut corp̄
 cū capite uniretur. hoc ei amātū maxie est. hoc Job significabat
 de seruis: quibz maxie amabat: qui suū amorē p̄ se ferentes
 dicebat. Quis daret nobis: ut eis caribz impleremur. Quod christus
 fecit: ut maiori nos caritate astringeret: et ut suū in nos oste-
 deret desiderū: nō se tantū uideri p̄mittēs desiderantibus sed et rāgi
 et manducari: et dentes carni sue infigi et desiderio sui omnes

impleri. Ab illa igitur mensa tamque leones igne spiritus surgamus
diabolo formidolosi et capud nostrum intelligamus: et quam nos
pre se tulit caritate. parietes sepe nunc liberos suos aliis alendos
dederunt: Ego autem mea carne alo. ope res exhibeo. O munda fauces. di-
bus optima de futuris spem prebeo. Qui in hac uita ita se uobis ex-
hibet. nullo magis in futura. vestrum ego frater esse uolui. Connu-
mici carni propter uos et sanguine: et per que uobis conuictus su-
e a rursus uobis exhibui. hic sanguis facit: ut magis in nobis regia
floreat. hic sanguis pulchritudine atque nobilitate anime: quam semper
irrigat et nutrit: languescere non sinit. Sanguis enim a cibo non fit
repente. Sed prius aliud quiddam. hic quod prius irrigat anima: eadem in qua
dum magna imbuit. hic mysticus sanguis demones procul pellit an-
gelos et angelorum dominum ad nos allicit. Demones enim cum dominum sangui-
nem in nobis uidet: in fugam uertuntur. Angeli autem procurant.
hic sanguis effusus unicum abluunt orbe terrarum. de quo multa
paulus ad ebreos persecutus est. hic sanguis adiuuat et sancta sanctorum
purgabat. Quod si eius figura tanta habuit uim in templo ebreorum
in media egipto limbus aspersus longe magis ueritas. hic sanguis
aureum altare sanctificauit. Sine hoc princeps sacerdotum in penetralia
ingredi non audebat. hic sanguis sacerdotes faciebat. hic in figura per-
tata purgabat. In qua si tantam habuit uim. si umbra ita magis
horruit. quanto per se ipsam formidabit ueritatem? hic mundus
aerum salus est. hoc lauat anima: hoc ornatur: hoc incendit. hic igne
clarior mente nostra reddit: et auro splendidior. huius sanguinis
effusio celum prius fecit. Admiranda sane ecclesie mysteria. admi-
bile sacramentum. Ex paradiso fons scaturit: a quo sensibiles flumines
emanarent. A mensa hac prodit fons: qui flumines et spirituales
diffundit. Iuxta hunc fontem non steriles salices germinant: sed quercus
celum ipsum attingentes: que fructus repentinus et solidos semper pro-
ducunt. Si quis estuat: ad hunc fontem se conferat: et recreabitur. qui
dat squalorem et sordes estus mitigat non solares sed quos igne
sagitte inprimunt. Et enim ortum suum superne habet: inde radice unum
irrigatur. Multi huius fontis riuus: quos paraclitus diffundit et
filius arbiter est. Neque bident aut ligone uia facit: sed animos
nostros agit. hic fons lucis diffundens radios ueritatis. hic superne
aspirant uirtutes fluctuum eius pulchritudinem inspicientes. Nam
manifestum quod nos ille propositorum uirtute et fulgore tacite suble-

inueniuntur. Quæadmodum enim si quis liquefacto auro manum uel lignum
iniciat: ipsum deauratur: ita hec nobis proposita aia aurea red-
dunt. Resurgit enim uehementer igne fluius: neque recedit: sed ablu-
it tantum: quicquid comprehenderit hic sanguis figuratus est semper
in altariibus in iustorum redibus. hic orbis fratrum datus est: hic est quo
christus enit: quo uniuersam ornavit ecclesiam. Ut n. homo seruos
auro eruit et ornat: ita nos sanguine suo christus. Qui huius sanguis
fuit princeps: cum angelis archangelis et superis uirtutibus comoratus
ipsa regia christi stolam induit: spiritualibus armis muniti. Sed
nichil dixi. Immo ipsum induit sunt reges. Sed sicut magnus est et admi-
rabile: ita si pure accesseris: ad salutem accessisti: sin praua conscientia:
ad poenam et supplicium. Qui enim maducat et bibit indigne sanguine
domini: iudicium sibi maducat et bibit. Nam si qui regia purpura conqui-
rant: haud secus quam qui seminant: puniuntur: quid mirum si qui immunda
conscientia corpus accipiunt: idem supplicium subeant: quod qui eum clauis
crucis affixerunt. Vide quam formidanda poena insinuet paulus. Ieri-
tam quis faciens legem moyses sine ulla miseratione duobus uel tribus
testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia: qui
filium dei contulcauit: et sanguine testamenti pollutum dixerit: in quo san-
ctificatus est. Consideremus igitur rem nostram dilectissimi: cum boni facis
fruemur bonis. et cum turpe aliquid animus subit: cum ira uel re uel
uerbis rapimur: quid mereamur: quem spiritum accepimus nobiscum
reputamus: et irasciles nostros cohibeamus affectus. hec cogitatio
nostra sit. Quousque rebus presentibus tribuimus? Quousque non exaltabi-
mur? Quousque nullam salutem nostre turba adhibebimus? Intelligamus
quot in nos beneficia contulit christus. Gratias habeamus. Glorificemus
non fide tantum sed et operibus: ut futura bona consequamur. Gratia et be-
nignitate domini nostri ihesu christi per quem et tu quo patri gloria
simul et spiritui sancto in celo secula

Dixit ergo eis ihesus: amen amen dico uobis. Nisi maduca-
ueritis carne filii hominis et biberitis eius sanguinem non habe-
bitis uitam in uobis. Qui maducat carnem meam et bibit sag-
uinem meum: habet uitam eternam. Cum de rebus spiritualibus disputamus:
nichil seculare sit in animis nostris: nichil eternum. Sed omnia
huiusmodi abeat: omnia relegatur: Diuinos dumtaxat sermones

audiamus. Nam si aduemente rege ois sedat tumultus: multo
magis spu nos alloquente multo nobis silentio multa admiranda
opus est. Admiratione namque digna sunt: que hodie reponuntur.
Amen inquit amen dico uobis nisi manducaueritis carne et bibe
ritis sanguine meu non habebitis uitam in uobis. Et enim cum id fieri
posse negarent: non solum non impossibile sed et necessarium asserit.
Qui manducat carne mea et bibit sanguine meu: habet uitam
eterna: et ego resuscitabo eu in nouissimo die. Nam cum dixisset
si quis manducaret ex hoc pane non morietur metum: et credibi
le esset eos dicturos quemadmodum superius. Abraham mortuus est et pro
phete mortui sunt: et quomodo tu dicis non gustabit mortem: resur
rectionem ponit: per quam soluit questionem: quomodo morietur in fine.
frequenter etiam in mysterijs versatur: et ois id fieri oportere
demonstrat. Quid autem significat. Caro mea uere est tibus: et sanguis
meus uere est potus: aut quis est uerus tibus: qui saluat animam: aut
ut eos in predictis confirmet: ne obscure loquentium et in pabolis
arbitrarentur: sed ois manducandum ipsius corpus intelligit.
Inde inquit qui manducat carne mea et bibit sanguine meu
in me manet. Quod dicit: ut cum ipso se admisceri ostendat. Quod
autem sequitur non bene superioribus iungi uidetur. Queramus igitur que
nam hec sit consequentia. Cum dixisset. Qui manducat carne mea et
bibit sanguine meu in me manet: non absurde prosequitur.
Sicut misit me uiues et pater et ego uiuo propter patrem. Nam
cum sepe repetisset uitam et eternam: ad id confirmandum addidit: in me
manet. Si in me ^{in spiritu} manet: et ego uiuo: et qui me sumit uictus
est. Inde inquit sicut misit me uiues pater et ego uiuo propter
patrem. hec copatio est et similitudo: hoc est uiuo ego ut pater: et ne
ingentium arbitrareris addidit propter patrem: non quod operationis a
licuius necessitate ad uitam habeat. Superius enim eam amouit suspi
cione. Sicut pater habet uitam in semetipso: sic dedit et filio uitam
habere in semetipso: quod si operatione indigeret: inueniente aut
pater non ita dedisset et falsa esset ordo: aut si ita dedit: nullo alio
indigebit auxilio. Quid ergo significat propter patrem. Causa
tantum sicut uiuit pater: ita et ego: et qui manducat me: et ille
uiuit propter me. Vita autem hoc in loco non qualitercumque sed probata
dicit: quod inde constat: quod et infideles omnes et non initiati: et qui
ex carne non manducant: uiuunt carne. Quare minime dubitamus
qui illam intelligat. Dicit ergo: qui manducat carne mea: in

morte nō pibit: neq; dānabitur. Sed naq; de cōi dicit resurrectionē.
 Siquidē omēs resurgent: sed declara illa et gloriosa: q̄ prennū me-
 retur. patres uestri māducauerūt māna in deserto: et mortui
 sunt. Qui māducat hūc panē uiuet eternū. frēpter idē repe-
 tit: ut auditorū animis īprimatur. Vltima em̄ her erat doctrina:
 ut resurrectionis / et eterne uite fidem cōfirmaret. Quo circa p̄
 uite etne promissione / resurrectionē proponit / postq̄ illam
 futurā ostendit. Et h̄ unde hoc cōstat: a scripturis: ad quas
 eos semper relegat: ut inde erudiatur. Cū autē dare iurā
 mūdo dicit: in emulationē eos adducat: ut si aliorū bono mo-
 uentur nolint ipi excludi. frēpter autē māne meminit
 et drām cōferendo ad fidem allit. Nam si possibile sit fuit:
 ut quadraginta annos sine messibus et frumēto / et alijs
 ad uictū necessarijs uiuerent. lōge magis nūc: tū ad ma-
 iora uenerūt. Nam si in illis figuris sine labore expositū
 colligebant: nūc profecto magis. Vbi nulla mors. et uere ui-
 te fructio. Vite autē ubiq; meminit. Nam ei9 trahimur cupi-
 ditate et nichil suauius q̄ nō mori. Et em̄ muereri testamē-
 to longa uita / et multi dies promittebātur. Nūc nō nō sim-
 pliciter uite longitudo / sed uita sine fine promittit. Siml'
 et ostendere bult: q̄ ex p̄cō supplitiū nūc reuocat: et smā
 illam mortis soluendo / et uite sempitēne iducendo cōtra su-
 periorū tēporū institutionē. Hec dixit in synagoga docens
 in capernaū. Vbi multa miracula fecerat. Quare maxime
 audiēdo erat. Quānā autē grā. ī synagoga docuit et ī tēplo:
 tū ut multitudinē traheret: tū ne patri cōtrariū se esse os-
 tenderet. Multi ergo ex discipulis eius audietas dixerūt. Dur9
 est sermo hic: hoc ē asper: difficilis ītellektu. Atqui nichil tale
 dicebat. Neq; em̄ de uita sed de doctrina differebat: ut ī sui fidem
 traheret. Quod go dur9 ē sermo: Nū q̄ uitā adnūciat et resur-
 rectionē: q̄ ex calo se dixerit descendisse: An q̄ salū fieri ne-
 mo posset: qui eius carnē nō māducaret. Nū hec dura sūt.
 Et quis dixerit: Quid ergo ē durus: difficilis ītellektu / et quē
 capere eorū nō posset imbecillitas: plēn9 formidm9. pu-
 tabat em̄ eū sup iures suas loqui: et dicebat quis pōt eū audi-
 re: pro se respōdentes: tū essent discessuri. Sties autē Iesus a-
 pud semetipsum: quia mir mirabat de hoc discipuli eius:
 (hoc em̄ eius erat diuinitatis argumētū: q̄ cordis secreta reuelaret)

dixit eis hoc uos scandalizat: Si ergo uideritis filiū hominis
ascendē^{tem} ubi erat prius. Idē et ad Nathanael. Quia dixi tibi: Vidi
te sub ficu: credis. Quia his iudeis. Et ad Nicodemū. nō
ascendit i celū nisi filius hoīs qui in celis est. Quid igit dubitati
ones dubitationibus adnectis: opinione. Absit hoc: sed doctrine
magnitudinis et copia eos allicere conatur. Si enī simpliciter
dixisset de celo descendit: neq; aliud addidisset: magis perturbasset
auditores: cū autē addidit suū corpus mūdi uitā esse. Et sicur mi
sit me uiuēs pater: et ego uiuo propt̄ patrē omēm soluit du
bitationē. Nā qui magnū aliquid de se predicat et si fingendi
suspicio subeat: tollitur tamē: si plura ad eius cōfirmationē
colligantur. Omnia autē et facit et dicit ne ioseph filius existimet.
Non ut scandalū augeat: sed ut tollat. Nā si ioseph filiū putā
serit: nullā ei uerbis fidē adhibuissent. Si de celo descendisset
illuc ascensurū: audissent attentius. Inde aliā adducit solutio
nē. Spūs inquit est qui uiuificat. Caro nō prodest quicq; hoc est
secūdū spm̄ uerba mea audiēda sunt. Qui secūdū carnē audit:
nichil lucratur: nichil utilitatis accipit. Carnale ē dubitare quō
de celo descendit: et ioseph filiū arbitrari. Et quō possit nobis
carnem suam dare ad māducādū: hec inq; oīa carnalia: que
mystice et spiritalit̄ intelligēda sunt. Et quō potuerūt intellige
re: quid esset carnē manducare. Expectare igit eos oportuit:
nō discedere: interrogare nō despare. Verba q̄ ego loquor sum
uobis spūs et uita sunt. Spūs hoc ē spiritalia: nichil carnale
nullā naturalem cōsequentiā hntia: sed omī hac terrena ne
cessitate: et huius uitę legib; libera. Est et alius sensus. Sicut in
hoc loco spm̄ pro spiritalib; posuit: ita cū carnē dicit: nō pro
carnalibus sed pro carnalit̄ audire: eos signi ficās: qui semp
carnalia desiderabant: cū spiritalia desiderari oporteat. Nā
si carnalit̄ ea quis accipet: nichil sane lucraretur. Quid igit
caro nō ē caro: quid m̄. Quō gō magis caro nō prodest quicquā:
nō de ipā carne dicit. Absit. sed de hīs q̄ carnalit̄ accipiunt: q̄
dicitur. Quid autē ē carnalit̄ intelligere: S̄ ip̄l̄ ut res dicit:
neq; aliud quippiā excogitare. I lo enī ita iudicāda sunt: quidē:
sed mystica oīa interiorib; oculis cōsiderāda: hoc ē spiritalit̄.
Qui nō māducāt carnē meā et bibit meū sanguinē: nō ha
bet uitā i semetipso. Quō nichil p̄dest caro: sine qua nemo p̄t
uiuere: Vide q̄ ea p̄nula. Caro nō p̄dest quicq; nō de ipā carne

sed de carnali auditione dictū est. Sed sūt quidā ex uobis: q nō
credūt. Iterū pro sua ut solet dignitate loquitur: et futurā p
dicit: nōstendit nō illorū gte desiderio hec dicere: sed q eorū
curā haberet dicēdo autē quidā discipulos subtraxit. Supius
enī dixerat: et uidistis me: et nō credidistis mthi. Sed sūt
quidā ex uobis: qui nō credunt. Sciebat enī ab initio deus ihūs:
qui essent nō credētes: et quis traditurus esset eū: et dicebat prop
terea dixi uobis. Nemo pot uenire ad me nisi fuerit ei datum
a patre meo. Spōtanea dispensatione hori loco euāgelista et
eius pāctia significat. Et illa pāctia ab initio nō simpliciter
hic ponitur: sed ut eius pāctia intelligas. et q ante hec uerba:
nō post eorū murmuratiōe / et scandalū p dāto rē norat: qd
diuinitatis erat. Inde inquit mthi fuerit ei datū desuper a
patre meo: suadēs eis ut sūū patre deū nō ioseph arbitra
rentur: et ostendēs mthi sua mēse si nō crederēt: quasi di
cat. Nō mouet me neq pūrbant: qui mthi nō credunt. Noui
ea omia anq fieret. Noui quibz dedit pater. Cū autē audieris
dedit pater noli simplicit pūlegiū arbitrari. Sed illi crede.
Q quise accipēdi dignū exhibet: ipse accipit. Ex hor multi dī
scipulorū eius abierūt retro: et iā nō sū illo ambulabāt. Recte
euāgelista nō dixit discesserūt: sed abierūt retro: hoc ē nō pro
ficebāt m virtute. et quā iā habebāt fidem p diderūt: cū se sim
derent. Sed nō duodē. Quid ergo dixit ad eos. Nūq et uos uultis
abire. Ut iterū se eorū m msterio nō egere ostendat. Neq eos
laudauit. Quāobrē: cū ut magni dignitate seruaret: tū q
ita cōtineri magis oportebat. Nā si laudasset: arbitrari se
ei rē grātā facere aliquo saltē humano affectu moti essent.
Cum uō se eorū m psterio egere mēme oñderet magis eos
cōtinuit. Et aduertēte q prudēter loquitur. Nō dixit. Abite:
ne expellere uideretur: sed rogauit: nū uellet abire: ut et
uēm omēm et necessitatē auferret. et ne pudore quodam
mutarent: sed etiā grām haberet. Neq apte eos accusauit:
sed modeste tenigit: ut quid faciendū esset intelligeret. Nobis aut
cōtrariū accidit: nec imerito: quomā proprie gte causa oīa
facimq. Idō familiarū abitu nos et nrā m mui arbitramur.
Iesus uō neq adulatus est: neq expulit: sed mērogauit: non ut
eos cōtineret: sed ne ui teneri uidentur. Nā si tūti māfisset:
haud secus ac si abissent: fuisset. Quid ad hoc petrg. Dnē ad quē

ibimq. Verba uite etne habes et nos credidimq et cognouimq :
quia tu es xp̄s filius dei uiui. Vides quq nō uerba sed desidia
temeritatem et perfidia auditorū scandalū pepisse. Nisi ei
ita dixisset nō destitisset abū corporeū efflagitare: et cū duo
deū una cū illis eadē uerba audissent: cōtrarie tū affecti sūt
ducentes ad quē ibimq: quāti amoris uerbū: quo et partibq
et matribus oībq rebus xp̄s p̄ciosior ostenditur: q̄ q̄ qui ab
eo discedūt: nō habent āplius: quo cōfugiūt. Sed ne prop̄ea
ad quē ibimq: dixisse uideretur: qui nō haberet: qui se acipe
rent: subdidit. Verba uite etne habes. Quare illi carnaliter et
secūdiū huānā rationē: hī scdm̄ sp̄m et fidē intellexerunt.
Idēto dicebat. Verba q̄ loquutq sum uobis: sp̄s sūt. Doctrīa me
am rerū cōsequētie et necessitati subiungere ne ardeam. Sp̄
ritalia terrenis legibus seruire nō patiūtur. Quod et paulus
inquit. Ne dicas ī corde tuo: quis ascendit ī celū: hoc est christū
deducere: uel quis ascendet in abyssum: hoc ē xp̄m ex mortuis
reuocare. Verba uite etne habes. Jam resurrectionē acceperat:
in qua quiescebant. Et uide q̄so fratru amatorem et studiosū
pro oībq r̄nder. nō dixit cognouit: sed cognouimq. Et cōsidera
eū de magro nō ut iudeos loquutū. Siquidē illi dicebāt. hic est
filius ioseph. hic autē tu ē christq filiq dei uiui. Et uerba uite
etne habes: quia audierat magrūm dicentem. Beatus eris eū:
et habebit uitā etnā: ex quo p̄fert attentionē: qua ei uerba
accepit: cū ea meminerit. Quid xp̄s? Neq̄ laudauit petrū
neq̄ admiratq est. q̄ uis id alio ī loco fecisset. Sed. tūne ego uos
inquit x̄m elegi et ung ex uobis dyabolq est. Cum em̄ dixisset
petrus: et nos credidimq: exiit e nūō iudā. Alibi em̄ nichil de
discipulis dixit. sed tū xp̄s dicēt. Vos autē quē medicatis: Respo
dit tu es xp̄s filiq dei uiui. hic autē dicete: ego et nos credimq
merito ex ip̄s nūō iudā exemit. hoc autē dixit. ut lōgeprodi
toris malitiā propulsaret. et cū nichil ei proficere uideret.
ei tamē cōsulebat. Et truere xp̄i sapiētia. Neq̄ cū māifestauit.
neq̄ latere uoluit. Illud ne ip̄udetiū cōtenderet: hoc ne latere
arbitratq licētq auderet. Quare in seq̄tibq aptius resp̄ndit.
prius ergo cū alijs adnumeratq: tū dicēt sūt quidā ex uobis q̄
nō credūt: quod hīs uerbis cōfirmat euāgelista. Stabat em̄
ab initio ihesus: qui esset credētes: et quis tradituro esset eum

Cū autē in malitia p̄seueraret uehementē eū arguit. Vnq̄ inquit
ex uobis dyabolus est: quē tamē ut regeret: oibz me tū itulit. hor
autē in loco nō īmerito dubitandū: tūc nichil dicāt discipuli. Ali
as autē timet et dubitat: et tūc se aspiciūt rogātes. Nūquid
ego sū dñe. Et Iohāni petrus innuit: ut mgrm̄ proutaretur:
quis esset proditor. Que nā causa ē: nondū audierat petrus.
Vade res^o Satana: ideo nō timuit. postq̄ autē increpitus est:
et inde audisset. Vnq̄ ex uobis me tradet: merito formidauit. Neq̄
hor ī loco dicit Vnq̄ tradet me / sed unq̄ est dyabolus. Quare nō intel
legebat: quid diceret: sed tamē malitia suā rephendi arbitrabat.
Quid autē significat. Nō me ego uos x̄i elegi: et unq̄ ex uobis
dyabolus est. Vt om̄i assentationis suspitione careat. Nam
cū omēs eū p̄ter x̄i reliquissent: et petrus eū cōfessus esset:
nequis assentationē suspicaretur: ita loquitq̄ est q̄si dicat.
Nichil mihi p̄suadet: ne malos arguā. Nolite putare me
laudū uestrarū grā uobis adulaturū: uel ut me sequamī.
malos nō rephēsurū. Quod em̄ multo maius est ad p̄suadē
dū id mihi nō p̄suadet. Qui em̄ in amore p̄stiterit ipse sibi
p̄bebit argumētū. Electq̄ a magro glām. reprobq̄ stultitiā
apud stultos op̄mōnē accipiet. Verū tamē neq̄ hor me arep
hēsiōibz abducit. hor nūc rephendūt in xpō gēntes frigide
et stulte. nō em̄ ui et nēte quadā deus bonos facere cōsue
uit. neq̄ electio ei q̄ uolenta ē: sed suauis. Vt em̄ itelligas
inquit nō cogi uocationē: multos notatos perire cōtinget.
Quāobrem cōstat in mō esse arbitrio: an saluemur an p̄damur.
hīs igit ad mōmōtiōibz et sobriū esse et iugulare cōtendimq̄.
Nā si is qui in sc̄m illū chorū cōnuatq̄ erat qui tūc dñm
cōsecutq̄: qui signa ferebat. Et em̄ ip̄e iudas cū alijs ad susci
tandos mortuos et nūdandā leprā mittebatur: ex quo
grauissimo auaritiē morbo captq̄ est: nichil ei neq̄ bñficia
neq̄ dona: neq̄ xpi cōsuetudo nō obsequiū nō lotiō pedū nō
mēse p̄cipatio: nō loculorū custodia profuit: sed oīa hec
aditq̄ ei ad supplicii fuerūt: timeamq̄ et nos: neq̄ p̄uari
tiā iudā imitemur. nō qui tradit xpm̄ / sed qui paupere
tamē cōfectū uel frigore cōtepm̄: eiusdē reus erit supplicii.
Et cū indigne mysteria p̄cipamq̄: eodē mō quo xpi īterfe
ctores p̄namur. Quādo rapimq̄ qm̄ opprimimq̄ inferiores

maximū nobis supplitū asalsam: et merito sane. Quousq; em terre
 norū amor nos detinet: que supflua sūt et vana. Diuitie em super
 flue sunt et inutiles. Quousq; huius mudi mēptijs inhiabim: Quo
 usq; in grauiati erāng ne celū suscipiam: Quousq; nō sapiemur:
 neq; terrenarū rerū atq; fluxuū satietatem capiemur. Neq; expen
 ria earū utilitatē intelligem: Considerem: qui ante nos diuites fuerūt.
 Nōne omnia somniū: nōne umbra et flos: nōne uerba et fabule:
 ille locuples. Vbi nūc diuitie: puerū pēta autē: qm hīs cōparadis
 paratus est: remanēt: et propē peccata supplitū. Immo si non
 esset supplitū: nō pponeret et regnū. Quod idē generis et natū
 ram cōtat reuereri oportuit. Nūc autē canes quidē educamus:
 multi et onagros et uisōs et aliarū ferarū gēna. hōiem autē fame
 cōfectū negligim: et pluriū alienū fatim: q cognatū: et idigmo
 rē domesticā q incognitā duam. Sed splēdidās domos edificatū
 et familiarū catua et aurea laqaria iatētes spectare: q pulcher
 rīmū est: immo supflūū et inutile. Sunt em splēndiores edes
 et longēis clariōres. In hīs oblectare: et oculos pascere. Nemo phibet.
 Vis tectū q pulcherrīmū intueri. Vespere adueniēte celū suspitās.
 Sed nō ē meū inquis. Verū magis tūū q illud. Siq; propē stēfac
 tū ē: et cōis tū fratribus ē. hoc autē tectū nō etiā: sed post mortem
 tuā heredes occupabunt. Et celū quidē multū tibi utilitatis asferre
 possit: tū pēq pulchritudinē ad opificis cōtēplationē ascenderis.
 Illud autē tectū plurimū oberit: et te maxime indie iudicij ac
 cusabit: tū ipm auro undiq; fulgeat. Christy ne necessariū quidē
 habeat uestimentum. Ne igit rante stulticie arguamur neq; fi
 gienā prosequamur: neq; nostrā pdam salūtē: sed futura sper
 em: siue senes: ut pote qui plane nos breui iucturos intelligam:
 siue iuuenes: rāq plane p suad: q nō multū nobis tēpīs rliquat.
 Vt em fuit in nocte: ita dies ille aduenit: et mulieres uiros ruiuiū
 lieres hortemur: castigem: et iuuenes et iurges admoneamus.
 ita alter alterū erudiam: ut cōtēptis pntibus: futura desiderē
 ea q cōsequi possig grā et benignitate dñi nrī ihu xpi: per quē
 et tū quo patē glā siml et spū sancto ī secula

laqaria

capitulum 17

1. uolebat in iudea

P

Ost her ābulabat ihūs in galilea. Nō n. habebat potē
 tatē in iudeā ambulare: quia querebāt eū iudei iheri

rere. Erat autē in proximo dies festus iudeorū. Nichil liuore
 nichil iudicia grāuis: per eā mors ī mūdū uenit. Nā cū hoīem
 honorari dyabolus sperasset: eis boni impacēs oīa molitū ē: ut
 eū pderet: semper q̄ ex hac radice hūc fructū erupisse uideri li-
 cet: propt̄ hāc Abel īterēptus est: propt̄ hāc dauid redīs periculū
 subiit: propt̄ hāc et alij multi perēpti sunt. hūc et iudei ih̄sū
 interfecerūt. Quod n̄s uerbis euāgelista significat. post her abula-
 bar ih̄sus ī galileā. Nō em̄ habebat potestātē ī iudeā abulare:
 quia q̄rebant eū iudei interficere. Quid dicis b̄te iohānes. Nō ha-
 bebat potātē: qui pōt oīa que uult: qui cū dicit: quē queruis.
 reppulit eos ret̄. Qui p̄sto est: et nō uidet: is nō habet potātē.
 Quid autē postmodū p̄ mediū eorū ī medio tēplo et ī die festo
 trāsiebat: cū plurimī cōuenissent: et p̄ntibus illis disputabat:
 que magis eos irritaret: quē illi admirabāt̄ dicentes. Nōne
 hic est: quē q̄rūt interficere: et ecce palā loquit̄: et nichilei faciūt.
 Quonā her sūt enigmata: absit. Sed illud dicendū ē: p̄tīm diuī-
 nitatis: p̄tīm humanitatis opa demonstrari. Cum n̄ nō habē-
 se potestatem dicit t̄q̄ de hoīe: qui huāne oparetur: dicit. Cum
 autē ī medio eorū stetit neq̄ cōphensum narrat: diuini-
 tatis nobis potētia indicatur: fugit t̄q̄ homo. Apparuit t̄q̄
 deus. Vtrūq̄ uere narratū est. Q̄ em̄ ī medio insidiatū nō
 esset cōphēsus: inuincibilem se atq̄ inexpugnabilem significauit:
 et q̄ delituerit: ī incarnationē terro cōfirmat. Ut neq̄ paulus
 samosatensis neq̄ oration haberet: quid dicerent: quorū uisus
 q̄ os obstruit. Erat autē ī proximo dies festus iudeorū sceno-
 pēgia. postq̄ autē nichil aliud significat: q̄ mltū interea tēpo-
 ris protulisse. Quod idē cōstat. cū subiit inquit ih̄sus ī montem
 inquit. Erat proximi pascha dies festus iudeorū: hic autem
 scenopēgia mem̄it: et ī quinq̄ mēsiq̄ nichil aliud nobis nar-
 ratur: neq̄ nos aliud docuit: q̄ quinq̄ panū miraculū: et habi-
 tū cū illis sermonē. p̄ autē neq̄ signa facē: neq̄ unq̄ disputa-
 re die uesperī: sepe etiā noctu omiserit: ita discipulis saltem
 cōstat: ut omēs euāgeliste testentur. Quid tandē id omiserunt.
 Quonā nō oīa dici poterāt. p̄terea ea dicere p̄perabat. ī quib̄
 uel accusabat: uel respōdebat iudeis. Multa em̄ prioribus si-
 milia faciebat. Q̄ em̄ egrotos curauerit: et mortuos suscitauerit
 et miracula fecerit: sepe audiuius. Cū autē aliquid nouū

5 liuore

A.

p̄o

A

nō

quod dicat: uel aliquid qd cōtra ipm fore uideatur: occurrit: ea p
sequitur/quale nūc est: qd fratres eius in eū nō credebāt: neq; em
parū her reprehendi posse uidetur: et digne sane est admiratio:
q; tā apte tam uere loquatur: ut neq; pudeat dicere: que magis
cōtumeliosa essent. Verū omī maxime ea narrare festinauerūt
et nūc multis signis et miratulis omissis ad hoc qd primū
uenit euangelista. Dixerūt inquit ad eū fratres eius: transi
hinc et uade in iudeā: ut et discipuli ^{hui} uideāt opa tua: q; hi facis
Nemo quippe in occulto aliquid facit: et qrit ipē palā esse. Si her
her facis: manifesta te ipsum mūdo. Neq; em fratres eius credebāt
m eū. Et quod nā uerbū incredulitatis protulerūt: si rogabantur
signa faceret. Maxie quidē et alpa et itēpestiua quadā cōfidentia
loquuti sunt. putabāt em cōgnationis grā oportere se fidenter lo
qui: et uidet quidē pncipiū amicitiorū esse // uerū asperrime dicunt.
Nā et formidinis et inanis glē eū in simulant. Siquidē cū dicit:
nemo in occulto aliquid facit: et formidinis arguere et suspicari
uidentur: an q faceret ielus: uere faceret: Illa autē pncipia: et qrit
ipse palā: habet inanis glē suspicionē Tu autē xpi uirtute cōfideas
ex his q her dixerāt. Iacobi p̄m̄q; hierosolimorū ep̄us ordinatq;
de quo paulus ait. Aliū autē ap̄lorū uidi neminē nisi uacuum
fratrem dñi. Dicit et iudas mirabilis fuisse. Atqui hī in cana af
fuerāt: cū aqua i uinū cōuertit: sed nichil adhuc profecerāt. Unde
igitur eis tanta incredulitas: a uoluntate et inuidia. Cōsagūini
tas. n. solet quodāmodo inuidie haberi. Sed quonā hor i loco discipuli
tant appellat. Turbā sequentem: nō duoden. Quid xpus. Vide p
accommodare: nō dixit: qui estis uos qui michi s̄cōsilitis: et medicatis:
Sed tēpus meū nondū aduenit. hic et aliud quiddā uidetur posse
significari. fortasse em eū tradere iudeis cōsultabāt: et ad hoc in
dit: tēpus meū prope est: nōdū aduenit: hor ē crucis et mortis.
Quid ante tēpus: ut moriar properatis. Temp̄s autē uester sem
per paratū est. Vos et si semper cū iudeis uersamini: nō interficiat
uos: qui eadē estis s̄ma: q; om̄chi autē qd primū morte machina
buntur. Itaq; uobis quidem semper tēpus est: cū nō impendat peri
culum: michi autē tūc tēpus erit: cū ero crucifigendū et moritū.
Et quod hoc intelligat: ex sequentib; p̄spiciū est. Nō potest mūd; odi
se uos. Quid n. qui eadē uultis: et ad idē tenditis: ope autē odit: quia
rephendo eū: quia mala sunt opa eius / hoc ē tangere et benignē

rephendere. hinc ita videretur et non indignari etiam si abiecti sint: qui nobis consulant: erudimur. Nam si non credentium et iniquum per a caritate abhorrens consilium equo animo tulit: quia nos consequemur neminem: qui terra sumus et pulvis: cum consulentes: iniquo animo ferimus maxime si paulo abiectiores sint tamquam dignum arbitantes. Considera hinc quid beneigne illa ^{man} consuevit: gnumeliam: dicentibus illis manifesta tempore mundo. Respondit me mundus odit. Tantum enim abest inquit: ut gratia ab hominibus gloriatur: ut non desistam eos rephendere: et cum fratre: et odium ex hoc michi: et mortem comparari. et ubi rephendit inquit: immo quando cessauit: nonne dixit. Nolite putare: quia ego actus sum apud patrem. Est qui accusat vos ois: et ego cognoui vos: quia dilectionem dei non habetis. Et quomodo potestis vos credere: qui gloriam ab invicem accipitis: et gloriam: quae a solo deo est: non queritis. Ex his et aliud inuitur: quod ex libera christi rephensione non ex solutione sabbati iudeorum odium in eum oriebatur. Sed quod eos ad diem festum mittit: cum dixit. Vos ascendite ad diem festum hunc: ego non ascenda: adhuc. Ut ea se dixisse ostenderet: non rogandi aut adulandi gratia: sed ut eis iudeorum ceremonias permitteret. Sed cum ascendit: cum se ascensurum negasset: non dixit simpliciter non ascenda: sed adhuc: id est vobiscum. quia tempus meum nondum impletum est. Atqui in futuro paschate crucifigendus erat: Cur ergo non ascendit. Et si quia tempus non erat: non ascendit: nullo pacto erat ascendendum. Sed non propterea ascendit: ut pateretur: sed ut doceret. Cur etiam: cum apte posset in medio eorum esse: et iram et furor sedare: quod sepe fecit. Noluit frequenter hoc facere. fuisset sane maius diuinitatis argumentum: sed cum metu remansisse putaretur: et incarnatione et fiduciam confirmauit: quod cum passionis tempus prouideret: id maxime eligeret ut ascenderet iherosolimam. Ascendite ad diem festum: quasi diceret. Nolite arbitrari me qui nolentes cogere uelim meum maneat. Ea autem pericula. Quia nondum impletum est tempus meum: significantis est oportere adhuc et signa fieri: et rationes haberi: ut per audientiam et passionem erga plures crederent: et discipuli magis confirmarentur. hinc nos benignitatem: hinc mansuetudinem erudiamur dilectissimi. Discite a me inquit: quia mitis sum et humilis corde: et omnem molestiam abscondam: et si quis nobis insultauerit: humiliemur: si quis exaspatur: mitemus: si quis morder: et lacerat: et contumelias prosequitur: mitemus

ne

ne

quod mea voluntas

ne

1

exhortatio

quod illi supplicium maneat

commoueri: ne uicti nos ipsos perdamus. Et enim fera est uehemens et
furibunda. Incantemque eandemque scripture laudibus carminibus.
Terra et puluis es: et quid superbit terra et puluis: et impen-
ire eius casus eius: et iuxta iram immodestus est. Nichil turpius aspe-
ctu irati: nichil uisui grauius. Quod si aspectus multo magis animi. Quod
admodum enim coram si correctetur: grauius olet: ita et anima: si per-
bata est: et multis minusserg fluctibus agitata. Sed non possum
quis inimicorum contumelias tolerare. Quia gratia. Nam si uere atti-
laris: etiam coram contumugi deberes: et gratiam ei habere: si falso deride-
Dixit pauperem. Rude. Dixit medicum. Rude. Dixit degenerem uel stul-
tum. Iam illud desle. Nam qui dicit fratri suo fatue: reus est
geenna ignis. Inuiriatur igitur affectus: me mentem ueniat: et non modo
nulla in proximum ira fereris: sed deplorabis uitam eius. Neque enim
febris laboranti neque tumido quisque irascitur: sed his morbis
affecti sui misericordia et lacrimas mouet. huor est irati animi:
qui si in te profiliet: tace: et oportuna ei plagam infliges. Si contum-
liam contumelia prosequeris: igne exarabis. Sed pusillanimitas
arguemur iniques: si tacebimus: imo tua admirabimur sapi-
entiam. Quod si contra contumeliose responderis: materiam dabis: ut uera
putentur: quorum argueris. Quare diues: si pauper appellat: ride:
quoniam falsum id nouit. Inde si nos iniurias ridebimus: magni
erit argumentum: quod falso reprehendamur. Adhuc quousque hominum uidi-
tia formidabimus: quousque commune dominum despiciemus et carni-
uacabimus: Donec enim inter uos contentio est et emulatio. et sed uide-
nonne carnales estis: faciamus igitur spirituales et seuius hanc
beluam freno cohibeamus. Inter iram et misam nichil differt:
sed breuis quidem demon est: imo quod qui demonio uexatur. Ille grauior
enim uenia dignus est: iratus nulla: sed supplicii inuis. Spiritus sui
in profundum perditionis defertur: etiam ante futuram geennam poe-
nas dat. Tumultu enim quodam et estu in tollerabili die nocturnique
uariis cogitationibus anxius iactatur. Ut igitur et presenti supplicio
et futuro liberemur: abiecto penitus hoc affectu omnes in salutem
domine adiuuamus et modestiam: ut et in hac uita: et in regno celorum
tandem animis nostris requiem inueniamus: quia uiam omnes se
sequi possimus. Gratia et benignitate domini nostri ihesu christi: per quem etiam
quo patet gloria huius et spiritui sancto in secula

Hec tū dixisset ipse māsit in galilea. Ut autē ascenderint omnes
fratres eius: tūc et ipse ascendit ad diem festum nō mani-
feste sed quasi in obscuro. Que scdm̄ humana imbecilli-
tatem a xpo facta sunt: nō tantū incarnationē cōfirmant: sed
ad uirtutē mltitū. Nam si omnia tāq̄ deus fecisset. qui scire po-
tuissemus in humanis rebus incidentes: quid facere nos oportet.
Ut exempli grā. Si p̄ hoc loco homicidis iudeis obuius: rē sedas-
set: et hoc frequēter fecisset: nos autē idē nō potentes offenderemus:
unde nobis cōstaret: quid esset faciendū: utrum interimere eos: an
docere: hoc nos xp̄s docet: tū inquit. hec tū dixisset Iesus mā-
sit in galilea. Ut autē ascenderūt fr̄es eius: tūc et ipse ascendit nō
manifeste sed quasi in abscondito. hec p̄tula. Ut ascenderūt fr̄es ei:
ostendit noluisse tū illis ascendere: et ideo māsisse. neq̄ palā cum
eis uersatus est: ut uolebant. Sed tū libere semp̄ alias uersatus:
hic quasi in occulto ascendit: nō dixit occulte sed quasi in occulto.
Ita em̄ uidebatur: quē admodū dixi: ut nos doceret. pr̄terea nō
erat par uanis illis: et ex cādescētibz se ita exponere. finito autē
festo iudei q̄rebāt ipm̄: et dicebant: Vbi ē ille: bona quidē eorū
opa in die festo: in eodem semper ferebantur: et festis eū diebz
capz temptabant. Nā et alibi videt inquit. Nūquid uenit addiē
festum: et dicebāt. Vbi ē ille: ex nimio odio eū notatim appel-
lare nō patiebantur. Diem festum maxime festum maxime
reuerēbantur: et tamē capere conabantur: et murmur
multum erat de eo ī turba. Ego autē loci grā: ubi miraculū
fecerat iudeos maxie irritatos timuisse arbitror: nō tā iratos
transseuntē q̄ ueritos ne aliud signū faceret. De eo autē uel in-
uiti p̄dicabant: et clarū reddebāt. Quidā dicebāt: quia bonū est:
alij autē dicebāt: nō: sed seducit turbas. Illā puto multitudinis
opinionē: hāc p̄cipū et sādorū fuisse. Illud em̄ uerbi nō
sed seducit turbas: hoc idicat. Sed quō seducit q̄s: nūquid p̄stri-
git anem: ut signa facere uideatur: re autē nulla sint: Verū
cōtrariū exp̄icta dephenditur. nemo tamē palā loquebatur
de illo propt̄ metū iudeorū. Vides ubiq̄ optimates quidem
corrupto turbam uō sano fuisse iudicio: nō tamē fortes ut de-
bat: q̄ maxie multitudinis est. Iam autē die festo mediātē
ascendit Iesus in tēplū: et docebat: ob dilationē attēiores red-
didit. Nā qui primis eū diebz q̄rebant: rep̄ere p̄ntē alij bonū

alij malū iudicantibāt. Illi ut aliquid lucrarentur. hī ut cōpre-
 deret. Illud autē verbū seducit turbam propt̄ eiꝝ doctrīnā dicāt.
 tū eā nō intelligeret. Illud autē quia bonū est: propter signa.
 eorū igitur irā molliens ita instituit: ut uerba sua diligēter ne
 q̄ amplius indignati aures obstrueret. Quid doceret silētiū p̄m
 it euangelista. Et autē ^{ta} mirabatur: ut eos mouerit: et in orōis
 eorū mutaret sinam id tū dicit. Nā quē turbā seducē dicitur
 iā mirabatur quōd litteras sciret: qui nō didicerit. Vides eorū p̄t
 plenā malitiē admirationē: nō em̄ doctrīnā admirabantur:
 neq̄ capiebāt. Sed alia eos mouebat admiratio: unde id sciret.
 Cum pōn hū scire cognoscere debuissent: nichil hūmānū eo cē.
 Sed tū nollent hoc cōfiteri: sed tantū admiraretur: audi quid
 xp̄s dixerit. Quia doctrīna nō ē mea. Ad eorū respōdet suspiciōne.
 Ad patrē id referens: ut eis silentiū imponeret. Qui facit uolūtātē
 eiꝝ qui m̄fūme is cognoscet de doctrīna utrū ex deo sit. An ego
 a me ipso loquor. At si dicat. hāc amonete dubitationē: et irā et in-
 uidiā et manē cōtra me odiū: et nichil nos impedit: quā cō-
 nostatis dei uero uerba esse. Nūc hoc uobis tenebras infundit. et
 rectū uerū q̄ uiditū corrūpuit. Que si reuereris: nō i hac essetis
 sinā. Verū nō hīs uerbis blus ē: ne uehementē eos irritaret. sed
 hoc totū significauit tū inquit. Qui facit uolūtātē eiꝝ: cognos-
 cet de doctrīna: utrū ex deo sit: an ego a me ipso loquar. hoc ē an
 alienū aliquid: et ei cōtrariū dicā. A me ipso autē semper ad hoc
 refertur: q̄ nichil p̄t dei uolūtātē loquitur: sed q̄ pater uult. Qui
 autē facit uolūtātē eiꝝ: cognoscet de doctrīna: hoc ē si quis sit a-
 maior uirtutis uerborū meorū iū intelliget. Si quis uoluerit
 prophetas p̄scrutari: an scitū eas loquar cognoscere poterit:
 Et quonā patto sua est et nō suā. Non em̄ dixit doctrīna ip̄a nō est
 mea. Quō idē eiꝝdē potest: et nō esse: esse: quia a nullo docet lo-
 q̄batur: nō esse: quia patris doctrīna erat. Quō igit dicit. oīa que
 sūt patris mea sunt: et q̄ patris mea: Si quia patris doctrīnā
 erat est propt̄ea nō ē tua falsum ē illud. Ideo em̄ tua cēdebu-
 it. At hoc uerbū nō ē mea maiore in modū patris et suā hū
 esse doctrīnā indicat: quasi dicat. Nichil habet diuersū tāq̄ alie-
 riꝝ. Et si p̄sona alia sū: idē tamē et dico et facio ut nō existe-
 tis aliud a patre sed idē me et dicere et facere. Inde alia adduc-
 rationē cui cōtradicti nō pot̄ hūmā q̄dā utēs consuetudine.

Sed tū sibi eā tribuisset dicens
 doctrīna mea addidit nō ē mea

Qui propriā quādam doctrinā instituere uult: nulla alia
ratione se uelle dicit: q̄ ut gl'am sibi cōparet. Nā si ego gloriā
meā q̄ quero: quare propriā quādam doctrinā nō cōstituo: Qui
a seipō hoc est propriū quiddā / et separatū loquitur: idcirco
loquitur: ut gl'am ip̄e auaripetur. Sed quia mittentis gl'am me
am quero: idō eiq̄ doctrinā doceo. Vides causam cur nichil a se
metipso facere dicat: ut neq̄ gl'am neq̄ p̄ncipatū desiderare
putaretur: propt̄ea cū humilit̄ loquitur. Ego patris
gloriā q̄ro inquit: ut p̄suadeat se gl'am nullā q̄rere. Sunt
et aliē cause: ne īgenit̄ / ne deo q̄r̄ius: ne carnē nostrā non
accepisse putaretur / ut auditorū inbecillitati cōsuleret: ut
deniq̄ eos modestia seruare / et minime se iactādo extollere
doceret. Se uō efferendi unā dūtaxat causam inueniri potest
nature p̄stantia. Nā si dīcedo se ante abraam fuisse scādaliza
ti sunt: quid nā fecissent si semp magna audissent. Nōne mo
yses dedit uobis legē: et nemo ex uobis facit legē. Quid me q̄ri
tis m̄ficere. Quā habet hoc a superioribq̄ cōsequētiā. Quid cū
ip̄s cōmunitat. Duo iudei in ihesu rēphēdebat: unū q̄ sab
batū soluit: alterū q̄ patre deū dicit: et ei se equalē faceret:
non ip̄orū suspitione: sed prop̄a xpi snia. Q̄ aut nō ut multi
solent sed eximie et proprie patre appellaret: nō cōstat. Multi
sepe deū patre suū dixerūt: q̄ ip̄e unq̄ creauit nos: q̄ pater sit
om̄i nr̄m. Nō tamē propterea equalis ē populq̄ deo. Quare
nō fuissent scādalizati. Et quēadmodū cū dicebant ex deo nō ēē
et sabatū transgredi: sepe uō eorū r̄ndit suspitōm: ita si hor
dī eēt suspitati: ip̄se autē id nō sentiret: eos falso id opmari
profecto docuisset: dixissetq̄. Quid me deo equalē arbitramini.
non sum. Sed se oīno equalē p̄fessus est ex se q̄tibq̄. Illa em̄
p̄ncipula. Sicut pater suscitāt mortuos: et uiuificat: sic et filius
uiuificat. Et illa ut om̄es honorificēt filiū: sicut honorificant
patre: et opa q̄ ille facit hec et filius similiter facit: hec om̄ia
equalitatē cōstituūt. Et de lege ait. nolite putare quī uem le
gem soluere / aut prophas: hoc pacto malas em̄tibq̄ suspitio
nes norat euellere: hic cū patre equalitatē cōfirmat. Quare
alibi cū illi diceret: quia te deū facis minime se purganit sed
id esse asseuerauit inquit. Ut autē sciatis: q̄ potestatem habet
filius hoīs dñmittendi peccata in terra dicit paralitico Tolle

grabatū tuū et ambula. Illud igitur primū intendit ut equalem se
deo faciat: et quod nō sit deo cōtrarius: sed idē quille et dicat et doceat. Inde
circa sabbati transgressionē instans dicens. Nōne moyses dedit vobis
legem: quasi dicat. Sicut lex non occides: vos occiditis: et me tamen
legis transgressorem accusatis. Quare autē dixit nemo. Quoniam
omnes querebant eū interficere. Ego si solui legem inquit: hominem tū
liberaui. vos ad malū solutis. Ego si transgredior: salutē cōfido: neque
a vobis: qui in grauioribus rebus legē solutis: me accusari oportuit.
Vos oīno legem euertitis. Deinde etiā tertiat. Atqui tū multa et
diu ^{disputauerit} expectauerit: tū quidē altius et secundū dignitatē suam: nūc
autē humilior. Quid tandem. Noluī tā frequentius eos irritare. Nūc
ita angebantur: et in rede procedebant. Quare remissius loquitur: et
duobus hijs eos sedat arguendo audaciam tūc ipsi uellent interficere:
et mansuete loquēdo: et ostendendo homicidas indignos esse qui alios
iudicent. Tu autē xpi humilem interrogatōne et asperū corū
responsū aduertē. Denominū habes: quis te querit interficere.
Verbum ire et furoris et impudentie plēnū: tū pre et opinione repre-
henderentur et ipsi se p̄ terrē existimarent. Ut em̄ latrones in in-
sidijs: ne insidiari uideantur cōtinuāt: ut cū custodiū aggrediantur
ita et in hoc loco iudei. Ipse autē omnia reprehensione ne impu-
dicos eos faceret: iterū de sabbato se excusat a lege eos arguens:
et intueri prudentia nō mirū inquit si michi nō auditis tū
ne legi quidē: quā a moysē latā arbitramini: audiat. Quid ergo
nosū si uerbis meis nō acquiescitis: Cum em̄ dixissent moysi lo-
quitur est deus: hūc autē nescimus unde sit: ostendit quilli etiā cōtra
melia interfuit. Et em̄ legē illa dedit: et nō audistis. Vnū opus fēci:
et omēs mirantini. propterea ubi me excusari oportet etiā iustifico
datis. Quod em̄ pater fēcerit nō meminim: sed suam induit personā.
Vnū opus fēci: quo inuit: si nō fecisset: se legē soluisse: et multa esse
magis propria quā lex: et cōtra legē moysen mandatū magis propriū
accepisse. Siquidē circūcisio quā sabbatū magis propria est: quā non
legis sit: sed patrū. Ego autē magis propriū fēci et melius quā fēcistis
circūcisio. Inde legalis mandatū nō meminim: uidelicet quod sacerdotes
sabbatū cōtinuarent ut iā dixi: sed ex maiori habundantia loqu-
tus est. Opus autē hoc ē perturbantini. Nā si legē firmā esse
oportebat: nō sane circūcisio magis propria fuisset: neque si cir-
cūcisione manū quiddam fēcisse dixit: sed significauit nō uerbis.

Si circumfusione accipit homo in sabbato. Vides quo pacto tunc maxime
 stat lex: cum soluitur: et sabbati solutio legis seruatio est: ut nisi sab-
 bati soluitur: necessarium sit lege solui: quia ego constitui: et non dix-
 i tibi irascimini: quod circumfusione maius quiddam fieri: sed rem
 tantum ostendit: illis iudicium reliquit: an magis notum sit totius
 hominis sanitas: quam circumfuso: ut intelligat homo nichil ad sanitatem
 conferre: soluitur lex. An quod tanto morbo liberatus sit indignum.
 Nolite iudicare secundum faciem: hoc est non. Non propterea quod moyses
 apud nos maioris est auctoritatis: feratis sententiam: sed a verum naturam.
 hoc est enim rectum iudicium. Quare nemo accusauit moysen. Quare
 nemo credidit iubenti: ut sabbatum addito extrinsecus legi mandato
 solueretur. Verum ille mandatum: non sub lege sed per extrinsecum induc-
 tum propria lege firmum ducit: quod primum est. Vos autem qui non
 legislatores estis: preter modum legem defenditis. Sed maioris quam uos
 auctoritatis est moyses: qui solui legem per mandatum non legitimum iu-
 bet. Illa autem pericula totum hominem periculatam sanitatem circumfusione
 afferri ostendit. Et quoniam circumfusione sanitas. Quia inquit hominis
 sine circumfusione peribit. Ego autem non ex parte sed totum corruptum sani-
 tati restitui. Nolite igitur secundum faciem iudicare. hoc autem non
 illius seculi hominibus tantum dictum est: sed et nobis: ut nullo pacto ius-
 titiam oppugnemus: sed totis uiribus eam defendere contendamus. Nullus sit
 nobis respectus: an pauper quis sit an diues. Rem ipsam investigo.
 Non misereberis inquit pauperis in iudicio: hoc est noli flecti: noli
 moueri inquit: si pauperem iustum iudicaueris: cui si non est ignos-
 cendum: longe minus diuiti: hac ego non ad iudices tamen sed ad omnes
 homines oratione habeo: nequis iustitiam transgrediatur: sed integra
 seruet. diligit enim iustitiam dominus. Qui autem diligit iustitiam: odit ani-
 mam suam. Nolumus quod odio habere animas nostras: nolumus diligere inius-
 titiam. Cui quatuordecim lucus est: paru: immo nichil. Nam paulo post male
 peribimus. Vel potius in hac uita maxime iustitia nostra fruimur.
 Nonne si male nobis constitui sumus: omnes delitiae pena sunt et supplicium.
 amplectamur ergo iustitiam: cuius lege nullo pacto transgrediamur.
 Quae enim ex presenti uita fructum reportabimus: nisi hinc uirtute per-
 diti migrauerimus: Eundem illic amicitiae: quid necessitudines: quid
 clarorum uirorum gratia nobis proderit: et quid ego cuiuspiam gratia
 memoro. Si noe si iob si daniel nobis pater esset: nichil conferret:
 si propriis meritis uatui replemur. Sed sola aie uirtute opus est.

ephorum

Ipsa nos saluos facere et sempiterno igni liberare sola poterit. Ipsa nos
ad celorum regnum transmittet: quod utinam omnes consequamur. Gratia
et benignitate domini nostri ihesu christi: per quem et tu quoque per gratiam simul et
spiritui sancto in secula

Dicebant ergo quidam ex iherosolymis. Nonne hic est quem querunt
interficere? Et ecce palam loquitur: et nihil ei dicunt. Numquid uide
cognouerunt principes: quia hic est christus? Sed hunc scimus unde sit. Nihil
in diuinis scripturis temere positum est quippe quod a spiritu sancto prolata
sunt. Quapropter omnia diligenter inuestigamus. Et enim ex una pagina
la totam possumus inuenire sententiam que nobis in pagina preponitur.
Multi enim ex iherosolymis dicebant: nonne hic est quem querunt interfi-
cere. Et ecce palam loquitur: et nihil ei dicunt. Cur ex iherosolymis
dixit. Ut ostenderet euangelista. quod qui multa et magna uidebat
miracula: non miserabiliores erat. Qui maximum diuinitatis
signum acceperant per duorum principum iudicium sequebantur. Nonne
maximum fuit insamem tuum homicidarum et insidiantium et querentium
se interficere et iam comprehendentium furorē sedare? Quis hoc fecit?
Quis tantam tam et facile extinxisset insamiam? Tamen post
testigna stultitiam eorum atque insamiam mutare. Nonne hic est quem
querunt interficere? Vide quo pacto seipsos accusant. Querunt interfi-
cere: et nihil ei dicunt. Ecce palam loquitur. Que loquendi libertas
magis eos irritabat. Sed nihil faciebant. Numquid uere cognouerunt
principes: quia hic est christus. Vobis autem quid uidetur: quia de uo fertis
sententiam? Contraria inquit propria dicebat. Sed hunc scimus unde
sit. O malitia obstinata obstinata. Non sequitur principum sententiam
sed aliam corruptam afferunt proprie stulticie consentanea. Scimus
hunc inquit unde sit. Christus autem cum uenerit nemo sit scit. Atqui
principes interrogati dicebant in bethleem nasciturum. Et iterum quidam
alii. Nos scimus quod moysi locutus est deus. Hunc autem nescimus unde
sit. Scimus unde est et nescimus. Verba profecto ebriorum. et iterum.
Numquid ex galilea uenit deus christus? Numquid ex bethleem castello. Erat
insanorum sententia scimus et nescimus. A bethleem uenit christus: et cum uenit
et christus nemo nouit. Quid hoc magis contrarium. Id enim tantum
sibi persuaserat: ne crederent. Quid igitur ad hoc christus. et me scitis
et unde sum scitis / et a meipso non ueni: sed e uero qui misit me.
quem uos nescitis / et alio in loco. Si me sciretis: et patrem meum sciretis

Quo ergo dicit a iudeis sciri unde sit et iterum neque se neque patrem
 ab eisdem sciri. Nunc contraria loquitur. Absit. Sed valde sibi constat.
 Altera autem dicit sententia dicendo nescitis: quemadmodum cum dicit filij
 helij filij belial nescientes dominum et iterum. Israel autem me non
 cognouit: et paulus confitentur se nosse deum: factis autem negant.
 Est igitur: ut qui sciat nesciat inquit ergo: si me scitis: scitis quia
 dei filius sum. Illa autem particula. Unde sum locum non denotat ut ex
 sequentibus constat: et a me ipso non ueni: Sed uerus est: qui misit me:
 quem uos nescitis. Ex quo notat operum infortia: sicut et paulus inquit.
 Confitentur se nosse deum factis autem negant. Neque enim istaie patrum
 erat: sed prauis animi: qui cum scirent: scire nollent. Sed quia hec
 consequentia: quo enim reprehendendo eorum dicta confirmat: nam cum
 illi dicerent: hunc autem scimus unde est: addidit et me scitis. Quid
 enim dixerunt illi: quod nescirent. omnino. sed se quoque scire profite-
 bantur. Verum ea sententia quod solum e terra esset: et fabri filius. Ipse autem
 intellexit eos exire inquit. Scitis unde sum hoc est non ex hoc
 mundo ut suspicamini: sed unde ille: qui misit me. dicendo autem
 a me ipso non ueni: signum eos scisse a patre missum: licet non confite-
 rentur. dupliciter ergo eos reprehendit et primum quidem: quod secreto
 loquuntur: in medium adducit: aperte eos confundens. deinde etiam
 mentem eorum aperit: quasi dicat non sum iulis non sum abiectus.
 sed uerget qui misit me: quem uos nescitis. hoc est. si uerus est:
 in ueritate misit: si uerus est qui misit uerum etiam et qui mittit.
 non est ambigendum. preterea et proprius eos conuincit rationibus.
 cum enim dicerent. Christus cum uenerit nemo scit unde sit. hunc
 ostendit se esse christum. Et enim illi habebant particulam nemo ad distantiam
 localis cuiusdam diffinitionis: dicebant: unde se christum esse: et a
 patre uenisse profitebatur. Et semper sibi duxerat patris cognitio-
 nem esse testatur dicens. non quod patre quis uidit: nisi quem
 a patre: quibus uerbis irritati sunt dicendo enim nescitis eum: et si
 scitis scire dissimulatis. non immerito eos iragebat: et irritabat.
 Querebant ergo eum apprehendere: et nemo misit in illam manum.
 quia nondum uenerat hora eius. Vides ne eos inuisibiliter dete-
 tos et furorem eorum cohibitu. Cur autem non aperte dixit sed tantum
 nondum uenerat hora eius: humiliter loqui uoluit: ut homo
 crederetur. cum enim frequenter sublimia de se loquatur hac gratia
 hec non nunquam interferit. Cum autem dicit ab ipso sum non ut pro

pheta: sed ut qui eū uiderit: et cū eo fuerit loquatur. Non eū
inquit / quia ab ipso sum. Vides quo pacto undiq; id dictū cōfirmat:
a meipso nō ueni: et illud qui misit me: uerus est: id cōtēdēs
ne deo aliens putaretur. Et considera q̄tū in hac uerborū humi-
litate existat utilitatis. post hec multi inquit dicebant. Christus
cū uenerit. nūq; plura signa faciet: q̄ q̄ hic facit. Quenam
signa. Atqui tā tantū ab euāgelista memorantur / uim pa-
ralitici / et reguli filij. Ex quo cōstat q̄ sepe alias dixi multa p̄-
termittā ab euāgelistis / et p̄cipuū maledicta plurib; uerbis
enarrata. Querebant gō eū apphendere et interimere. Quidam
uidelicet nō multitudo: q̄ non affectabat p̄cipatū: neq; capie-
batur inuidia: sed sacerdotes. Opulitudinis ea erat uerba. Chri-
stus cū uenerit: nūquid plura signa faciet. Verūtamen nō firma
eorū esse fides: sed qualis abiecte solet esse multitudinis. Illa em̄
p̄tūla cū uenerit nō multū credentū erat: q̄ esset xp̄s. Au-
gō hac smā aut p̄ cōfessione dictum ē a turba: ac si cōnatib; p̄-
cipib; semp p̄suadē eū nō esse xp̄m ipā diceret: esto nō sit xp̄s.
At cū uenerit: unde erit melior. Nam ut freq̄ter dico: qui tras-
siori sunt ingenio nō doctrina et orōne sed signis allucuntur.
Audierūt gō pharisei turba murmuratē et miserūt m̄stros:
ut apphenderent eū. Vides q̄ sabbati solutionē causabant: sed q̄
maxie eos angēt hoc erat: nūc em̄ nichil habebant: q̄d actua-
rent: neq; re neq; uerbis / prop̄ turbam tū eū apphendere uolu-
erūt. Ipsi autē prop̄ piculū nō sunt ausi: sed miserūt m̄stros
o uolencia o stulticia uel infamia potius. Cum sepe conati eū
apphendere nō potuerit: m̄stros mādauit. Atqui multa
apud piscinā locutū est: et nichil tale moliri sunt. Quēsiuerūt
quidē: nō tamē tentarūt. Nūc nō aph̄g p̄petiuntur: cū turba
eū esset cōsequutura. Quid gō xp̄s. adhuc modicū tēp̄ uobiscū
sum: cū posset et flectere et p̄terrere audientes q̄ta uis loquē
hūilitate. Quasi dicat. Quis me t̄ficere q̄ritis. Quid me p̄-
quinā. Modicū expectate: et nō q̄retibus uobis me uobis
capiendū exponā. Inde ne quis cōm̄ mortē arbitraretur: cū
dixisset adhuc modicū tēp̄ uobiscū sum: ita em̄ arbitrabat̄:
ut hāc tollēt opinione: quia nemo post finē prohibet: subdit:
et ubi sum ego uos nō potestis uenire. Nā si p̄māsurū fuisset
in morte: ne sane potuissent. Et nāq; omēs proficiamus.
Simplior autē multitudo hīs uerbis mouebatur. Audatior

timebat: studiosior festinabat ad audiendum: ac si breue sibi te-
 pus relinquere: ad eius doctrinam percipiendam et non dixit hic sibi
 sed nobiscum: hoc est quous me persequamini: quous exagitetis: non res-
 sibo tamen: qui nos edificem: et qui saluti nobis sunt predicem
 et admonem. Et uado ad eum: qui misit me. hec pericula suffici-
 ens erat: quod terrore incuteret et sollicitudine. Quod enim se indige-
 rent: ostendit. Queritis non meminit: non solum obliuioni non mem-
 dabitis: sed gratis me et non inuenientis: et ubi non quiescerunt eum
 uidet: dicit hinc quod plangebant mulieres super eo: ita et alios
 multos credibile est. Et statim captis hierosolymis christi
 et miratulo eius memisse: et eum desiderasse debuerunt.
 hec autem ait Ihesus: ut eos alliceret. Quod enim modicum tempus
 relinqueretur et post abitum suum desideraretur: neque potuerit am-
 plius inueniri satis eos allucere debuisset. Nam si non erat futu-
 rum: ut desideraretur: nichil persuasione dignum dedisset dixisset.
 Si uero desiderandum erat: et tamen potuisset inueniri non multum
 eos mouisset. At si diutius cum his perambulasset: hoc etiam
 eos negligentiores reddidisset. His autem uerbis plurimum eos
 exorat et perterret. hec autem pericula uado ad eum qui misit me:
 nichil sibi desinenti eorum insidias allaturas: et sponte sua se pas-
 sione subiturum significat. Quo ergo dixit: et se paulo post abi-
 turum et illos ad ipsum non uenturos. Quod non fuit humanitas:
 ut finem suum predicet. Quare dauid notum michi fac inquit
 finem meum: et numerum dierum meorum quis est: ut sciam: quid
 desit michi. Et profecto nemo hoc nouit. Ex uno autem et
 alterum confirmatur. Ego autem hec uerba ad ministrum dic-
 ta arbitror: ut eos maxime alliceret: ostendendo se aduentus
 eorum causam intelligere. Quasi diceret: expectate paulum
 et abibo. dicebat ergo iudei ad semetipsos. Quo hic iturus est.
 Atque ad illi desiderabant: et totis uiribus intuebantur: ut abi-
 ret: ne eum viderent. Quia obre non erat eis querendum: quo esset itu-
 rus sed preferenda letitia: et rogandum quoniam abiret. Verum mouet
 his uerbis: et seruus stulte suspicatur. Quo abiturus sit? Numquid
 in dispersione gentium: hoc est quod iudei dispersione gentes appellabant
 quia ubique disperse esset: et promissum iuxta misceretur:
 quia ignominiam ipsi per simodum subierunt. Ipsi namque facti sunt
 dispersio. Antiquum enim iudeorum natio in sola palestina et

nulq̃ alibi inueniebatur: propterea dispersione gentiles no-
cabant eis exprobrando se iactando. Q̃ autē dicit. Quo ego ua-
do uos nō potestis uenire. Illis omēs tūc cōmisti erat: et
ubiq̃ terrarū erat iudei. Non ergo si gentes significaret
diceret: quo uado: uos nō potestis uenire. Nā illis dicentibz
nūq̃m dispersione gentiū iurg est: nō ut offenderet: sed do-
ceret: q̃s usus est uerbis: quibz sedata ira crediderunt: neq̃
enī aliter quesissent tūc quid diceret. Verū her illis dicta sūt:
Sed timendū ne in nobis quoq̃ ea uerba locū habent: q̃ ubi est
uenire nō possimq̃. Siquidē ira nr̃a freterū plena est.
De discipulis enī ait. Volo ut ubi ego sum: et illi sint in eum.
De nobis cōtra timēs ne dicatur. Vbi ego sum: uos nō potes-
tis uenire. Quō enī poterimq̃ cū cōtraria q̃ p̃cipiant: ape-
ramur. Et enī m̃i seculi hoīes: si quis multū p̃ter regisuo-
luntatem faciat: ad regē nō admittitur: sed munere et dig-
nitate exautoratus: ultio afficitur supplicio. Inde et nos cū
cupiditati seruimq̃: cū vni m̃ferimq̃: cū uerberamus: cū
nō facimq̃ elemosinā: illuc nullo pacto admitteremur. Sed id
nobis qd̃ et iurgimibz accidit: quibz ad sponsum īgredi nō
licuit sed extinctis lampadibz/ hoc ē gr̃a deficiente abierūt. Et enī
ignē illum quē spūs gr̃a statim accepimq̃: modo uelimq̃: augē-
bimq̃: sni m̃imq̃: extinguitur: quo extincto sole tenebre gr̃as nos-
tras occupabunt. Ut enī ardente lampade lux undiq̃ diffu-
ditur: ita extincta occupant tenebre. Idō inquit nolite spm̃
extinguere. Extinguit enī cū oleū deficit: cū uehementior qd̃a
uis uenti p̃flat: cū cōphenditur: et in arctū cogitur. Sic enī
ignis extinguitur. Comphenditur nāq̃ a curis secularibus ex-
tinguitur malis cupiditatibus. Nichil p̃terea t̃ta eū extinguit:
ut inhūanitas rapina crudelitas. Quādo enī olei defectui aqua
etiam frigidam supaddimq̃ hoc ē cupiditate inuistorū animas
p̃derit: quō ^{ueris} igit̃ possit attendi: Cum gō hīc m̃igrabimq̃/ et
cinere et puluere referemq̃: atq̃ etiā fumiū densiore: qui nos
actusabit: q̃ lampades extinxerimq̃. Vbi n̄ fumq̃ est: natio
illuc ignis est extinctus. Sed absit ut hanc quispiā uocē audiat:
Nescio nos. Audiemq̃ autē si uiso paupere uidē ac si nō uideremq̃
afficiamur. Si eliciente xpm̃ ignorabimq̃: ignorabit et ipse nos:
cū m̃ia indigebimq̃. Et merito quidē. Qui enī m̃serū negligit:

qui non opulatur indigenti / quo vultu aliena postulat. Quā
obrem curemus queso et amittamur: ne deiciamus a misericordia.
sed impleamus lampadas ad sponsum. in thalamum ingrediamur
ad quē utinā omnes admittamur. Grā et benignitate domini
nostri ihu xpi: per quē et tu quo pat' gl'ia sint et spū scō i s'la

In nouissimo autē die magno festiuitatis stabat Iesus omelia 4.
et clamabat dicens. Si quis sitit: ueniat ad me et bibat.
Qui credit i me sicut dicit scriptura. Flumina de ventre eius
fluent aque uiue. Qui ad diuinā accedat p'dicationē et fidei
uacant: sitientiu eos desiderium p'se ferre oportet. Ita em
quā audient doctrinam poterūt fideliter cōtinere. Et ar qui si
tūt poculū q' cupidissime hauriunt: et ita recreantur. Itē
dē et qui diuinos sermones audiūt: si sitientes acceperūt:
nūq' fatigabuntur: quoad totū biberint. Qui em semp esurire
et sitire oporteat: beati inquit qui esuriūt et sitiunt iustitia.
Et hoc i loco si quis sitit ueniat ad me et bibat: hoc ē nemini
uim fatio: neminē traho. Sed si quis libens et p'optus acce
dit: si quis ardet desiderio: si quis ardet desiderio: hūc ego ad
uoco. Sed quā grā euāgelista nouissimū diem magnū
festiuitatis fuisse admonuit. Et em primū et ultimū magno
erat. Medij autē potius in delicijs consumebantur. Cur igit'
in nouissimo: quia omēs cōueniebant: nō ita in primo:
et causam dixit fratribus. Sed neq' scdō neq' tertio quicq' ta
le locutus est: ne uerba uerba caderent: cū delicijs uacatu
ri essent. Nouissimo autē quomā domū erat redituri: p'bet
eis ad salutem uia. Et clamabat hoc ē fidenter loq'bat
et hoc p'opt' magnā turbam: et ut de spiritali potu loqui
si ostenderet: addidit. Qui credit i me: sicut dicit scriptura.
Flumina de uentre eius fluent aq' uiue. Ventrē cor dicit: ut
in alio loco. Et legem tuā in medio uentris mei. Et ubi nam
dicit scriptura. Flumina de uentre eius fluent aque uiue: nūq'
q' Quid ergo hic text' intelligit: hoc i loco ita distiguendū
est: ut hec p'ticula Flumina de uentre eius fluent aq' uiue xpi
smā sit. Cum em multi diceret: hūc ē xpūs: Christus quādo
uenerit: nūq' plura signa faceret: Rectā habendā cogni
tiōne: neq' ita signis ut scripturis credendū asserit. Nam

multi cum miracula faciente uiderent: christum tamen non arbitrabantur. Debebat namque dicere christum a semine dauid uenire: ut frequenter dicebant. Quare uult inuere eorum se non fugere asserunt: ideoque ad scripturas iterum relegat. Superius enim dixerat. Scrutamini scripturas. Et iterum scriptum est in prophetis: et erunt omnes doctores dei. Et uis moyses uos arguit: et hoc in loco sicut dicit. Flumina de uentre eius fluent aque uivae: et abundantia: et copia quod significat: ut et alibi fons aque salientis in uita eterna hoc est multa gratia consequetur. Alibi uita eterna: hic aqua uiva dicit: hoc est semper operantem. Spiritus enim gratia cum menti illapsa est: eas irrigant: omnem fonte uberius scaturit: nunquam deficit: nunquam uacuat: nunquam stat. Simul autem et indeficiente copia: et incredibile operatione et fontem et fluuios appellauit: et non unum sed innumeros. Et illuc salientis promundantis posuimus est. Quod facile quibus deprehendere possit. Si stephani sapientiam petri ligauimus: pauli uero considerauerit: quo pacto nihil eos extulit: nihil deiecit: non populorum furor: non tyrannorum persecutiones: non demonum insidie: non quondam mortes: sed more fluminis uehementi lapsu delati omnia trahentes euaserunt. hoc autem dixit de spiritu: quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat spiritus datus. Quod ergo propheta prophetauit: et innumera operantur sunt miracula. Apostoli enim non spiritu: sed eius uirtute eminebant: ut ipse. Si ego in hebreis et in grecis demonia: filii uestri in quo eminebat: hoc autem dicebat: ut non omnes spiritu ante crucem sed ipsius uirtute eiecisse ostenderet. Sed cum dimissus esset eos esset: tunc dixit: Accipite spiritum sanctum: et iterum. Venit super eos spiritus sanctus: et tunc signa fecerunt. Cum autem misisset: non dixit: dedit eis spiritum sanctum: sed dedit eis potestatem dicens. Leprosos mundare: demonia eiecisse mortuos suscitare. Gratis accipite. Gratis date: prophetam autem ab omnibus confessum esse spiritum sanctum datum. Verum ipsa gratia conuersa et separata erat: et a terra discesserat: ex quo dictum est. Relinquitur domus uestra deserta: et ante illam diem iam deficere ceperant. Siquidem non amplius apud eos propheta erat: neque gratia eorum sacra tuebatur. Cum igitur spiritus sanctus prohibitus esset: tunc iam defundi diffundi largiter debuit: quod post crucem cepit exordium: non tantum ut largius: sed ut maioribus gratiis abundaret. Et enim mirabilius donum erat: ut cum dicit nescitis cuius spiritus estis: et iterum. Non enim accepistis spiritum seruitutis: sed adoptionis. Nam et antiquitus spiritum habebant: sed aliis non largiebantur. Apostoli autem innumeros implebant. Cum

autē hāc essent accepturi gratiam: nondū datam: ideo de hoc
 inquit euangelista. Nondū enī erat spūs datus. Quia ihesus nōdū
 erat glorificatus: hoc ē crucifixus. tū enī inimici et peccatores
 et diuino munere priuari et odio digni essemus: gratia autem
 reconciliatiōnis esset mōditū. Cūq; nūq; nō inimicis: nō hostib; nō
 odio habitis: sed amicis et familiaribus datur: oportuit p̄mū
 pro nobis sacrificiū offerri: et carnis immunitas dissolui: et deo
 amicos fieri: et inde nūq; accipere. Nā si hoc ī promissione
 abrahe factum est: multo magis ī gratia: quod significans
 paulus inquit. Si enī qui ex lege sunt hēdes sunt: eximata est
 fides. lex enī nā opatur. hoc ē promissit deo abrahe et semini
 eius daturū fr̄m: et nepotes eius promissione indigni reperi
 unt: et prop̄is laboribus placere nō potuerūt. propterea attēdit
 fides res facili: que gratiā adduxerit neq; itallum caderent pro
 missiones. Ideo ex fide dicit: ut secūdū grām firmā esset promissio.
 Secūdū grām autē quonā labore suo nō poterant. sed qua
 nā gratia cū inquit scdm scripturas. Nō adducit earū testiō
 nū: quonā corrupte erant sententię. Alii enī dicebant. hic
 est uere propheta. Alii seducit turbam. Quidā nūq; ex galilea
 uenit christus: nōne scripta dicit quia ex semine dauid: et de beth
 leem castello: et uaria erat fīnā utpote ī turba. neq; enī dili
 genter uerbis eius attendebant: neq; ut discerent. propterea
 nichil eis christus respondit: q̄ uis dicerent. Nūq; ex galilea xps
 uenit: At nathanael cōtuelio suis dicente. a nazareth pōt aliquid
 boni esse? laudauit tāq; uerū israhelita. Siquide hī qui ad nūc
 denū dixerāt: scrutare et uide: q̄ ex galilea nō surrexit ppheta:
 nō discendi grā querebant: sed ut xpi glām perint; euerteret: ille
 autē desiderio tantū ueritatis: et diligenti ueterū scriptarū scētia.
 Quare hoc ī loco nichil eis agit nichil exponit. Qui enī sibi
 p̄p̄is cōtraria loq̄bantur et nūc nemine unde ueniret scire: nūc
 ex bethleem esse asserabant cōstat etiā si didicissent cōtradictorios.
 Esto enī locū ignorarent q̄ ex bethleem: qm̄ esset educatus ī na
 zareth. nō tamē propt̄ea excusabatur. nō enī illi natus est.
 Nūq; et gens ignorabant: q̄ ex domo esset et p̄fā dauid: Quō
 ergo dicebant. Nūq; ex semine dauid uenit christus: sed hoc illo
 mō abscondere uolebant: et uersute oīa loquebantur. sed q̄ grā
 xpm̄ nō interrogarūt dicētes. Cū alia quidē omnia ī te admirem.

A

uibes autem tibi secundū scripturas credi: dic nobis quō: scripturę
enī dicunt. & herusalem christū uenturū: tu autē ex galilea uenisti.
Verū nullis huius uerbis uli sunt: sed oīa puerse loquuntur. Quenī
nollent quicq; discere: statim significat euāgelista. & quidā ex ipsis
uolebant eū apphendere: sed nemo misit sup illū manū. Nā et si
nichil aliud hoc saltem eos cōpūgere debuisset. Verū nō sūt cō-
pūcti: ut inquit propheta. Dissipati sunt et nō sūt cōpūcti. Cui
modi enī malitia ē: nulli uult cedere. Ad unū tantū respicit: ut
eū: cui insidiatur: pdat. Sed quid dicit scriptura. Qui fodit foueam
proximo in eam incidit: quod usū tūc uenit. Ipsi enī uolebant
ipm iterum: ut pditionē tollerent. Sed terra euenit. Si quis
pditionē xpī gratia floruit. Illorū uero doctrinam extincta pnt pa-
triam libertatem. Libertatem et cultū ueterē pdiderunt: et oī priuati
sunt felicitate et in seruitutem et captiuitatem adducti. Quib;
admoniti nulli insidias tendamus scientes quos ipsos ense am-
mus: et maiore nobis plagā infligim. Sed egre tulit quispiam
se offendi: et uult ulcisci: noli qso. nō ulciscendo. nō ulcisci poteris:
ulciscendo uero nō ulcisceris. nec q dico nugas arbitrare: sed ueri-
tatem. Quō: Enī qui nō ulciscit: deo relinquit ultionē. Qui ulcis-
cit optimē. Optimi enī inquit uindicta: et ego retribuam dicit dñs.
Nam si serui nrī rixantes nauicē nulla nrī ratione habita ipsi
ad uindictam uertuntur: Et si saepius nos postmodū nos rogent:
nō solū nō eos ulciscimur: sed indignamur sceleratos et flagitiosos
appellamus: et nobis ad cognoscendū reliqui oportuisse dicimus.
Cū enī tibi ultionē psumpsisti: nichil amplius in illū indignatur
dñs. hoc longe magis deus dicet: qui nos admonet: ut sibi omnia
pmittamus. Quid enī nō absurdū sit: ut qui a seruis et pueris
nostris tantā modestiam tantā obediētia exigim: eandē dñō nrō
nō exhibeam. hoc autē dico: quoniam tā pōp̄te inuicem
ulcisci cōtendim. Sed uere phāntem hoc facere nō oportet: sed
ignoscere et dimittere: quod i nos peccatur. Etia si illud nō sit:
magis pmi uenia pro eo accipere. Sed dicit qso: si peccatū
rephendis: cur ipse peccas? Cur eadē admittis? Inuicta tibi in-
tulit: noli oīa miferre. pterruuit: noli pterrere: cū nullam
inde asequaris utilitatem. oīerore te afficit: noli uicē reddere.
Nā illi filis efficeris: et tu nichil lucraris: sed si māsuare pferes:
forte ipm corriges. Ita ei pudore incuties: ita iram sedabis.

nemo malum malo sanat: sed bono malum. hec apud gentes
 nonnulli phantur: quetum in erroris stultitia tanta per se ferant
 sapientia. pudeat nos: ut inferiores deprehendamus. opulta iniuria
 affecti equo animo tulerunt: opulta falso accusati in ultionem
 non proriperunt. insidiatores beneficiis prosequuti sunt. non pa-
 rum uerendum est: ne apud illos qui iusta nobis prestantiores sunt:
 tuemur: neue nos maiori cruciatui obnoxios faciant. nam
 si qui participes sumus spiritus: qui dei regnum expectamus. qui celestium
 cognitionem habemus: qui non formidamus gehennam: qui angeli fieri
 iubemur: qui diuinis fruimur mysteriis: ne ea quidem quallu
 virtute pollemus: quid nobis sperandum est. Quod si iudei nobis superadi-
 sunt. Nisi inquit habundauerit iustitia uestra plusquam scribarum et
 phariseorum non intrabitis in regnum celorum: longe magis gentiles:
 si pharisei magis infideles. Si non superantibus nobis illorum uitam
 celorum regna clauduntur: quomodo ea consequemur si gentilibus
 peiores tuemur. Abinamque dilectissimi ergo omne odium iram
 indignationem. Eadem deum nunti quidem non molestum uobis aurem tuam.
 Item medici eadem sepe medicina utuntur. Et nos eadem uestris auri-
 bus instillare in memoria reducere / docere hortari non cessamus.
 Item magna secularium rerum turba horum obliuiscimur. Quare ne
 incassum hic colligamus opere confirmetur: ut futura bona conse-
 quamur. Gratia et benignitate domini nostri ihesu christi: per quem et cum
 quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Uenerunt ergo ministri ad pontifices et phariseos: et dixerunt *analia 4.*
 illi eis. Quare non adduxistis eum? Responderunt ministri
 Numquid sic loquitur homo: sicut hic loquitur. Nichil ueri-
 tate clarius / nichil simplicius: nisi malignum esse uelimus. Quod
 modum nichil malignis obscurius / nichil versutius esse ut pha-
 risei et scribe: qui sapientia prelatore uidebantur: qui cum christo sepe-
 ras uersabantur: ut ei insidiaretur: licet miracula uiderint
 et scripturas legerint non modo nichil ualutatis. sed damni plu-
 rimum acceperunt. ministri autem et si nullam eiusmodi materiam
 haberent: uno tamen sermone persuasi sunt: et qui ad christum ca-
 piendum uerant: eius admiratione capti redierunt. Neque eorum
 tantum sapientia admiranda est: quod signis non eguerunt: sed quod sola do-
 ctrina crediderunt. non enim dixerunt neminem unquam ita miracula

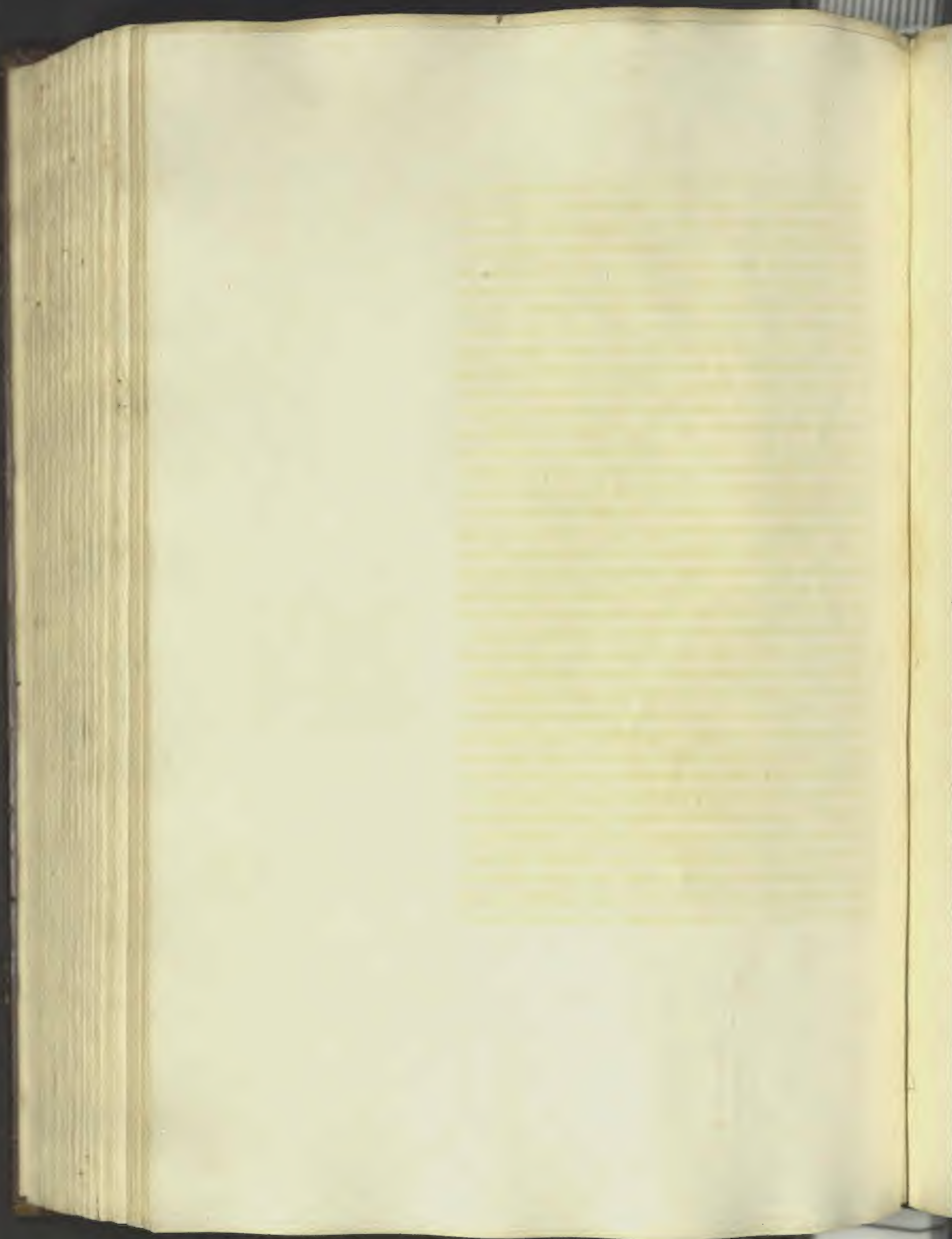

2
feasse: sed nemine unquam sic loquutum. Nec sapientia tantum sed
et audientia admiranda. Siquidem his qui se miserant ut loquerentur
phariseis uidelicet: qui omnia faciebant et conabantur: ut caperetur.
Venerunt inquit ministri ad pontifices et phariseos et dixerunt: eis illi.
Quare non adduxistis eum: Quia autem uenerit longe manus fuit: quod si apud
christum remaserit. Sic enim libati fuissent eorum molestia. Nunc proinde sunt
sapientie christi: et maiore per se ferunt animu. Neque excusant se propter
turbam non potuisse: que cum tamquam propheta sequitur. Sed nunquam sic lo-
quutus est homo. potuisset sane ita se excusare: sed animi ostendit
rectitudinem. Neque tantum se illum admirari quod qui se miserant ad eum
ligandum: que audire debuissent: accusare nisi sunt. Et qui breuem
christi orationem audierunt. Tanti enim ueritas est: ut corrupto ad
longis sermonibus minime opus sit. Quid ad hoc pharisei: cum con-
pungi et mutare sententiam oportuisset: quod faciunt. Inuicem eos ac-
cusant dicentes. Nunquid et uos seducti estis. Adhuc eis blandum
neque in eos grauius inuehiuntur: ueriti ne tandem discederent. Tan-
tum indignatione pre se et leuitatem ferunt. Sed interrogandum erat
quid admiratione dignum loqueretur. Quod cauerunt quippe qui
ne dubio se captum iri intelligebant. Per quam stulta autem coniectura
dicunt. Nunquid aliquis ex principibus credit in eum? Ita christum accusa-
tis et non incredulos: Sed turba hec que non nouit legem maledicti
sunt. hoc enim magis uos accusat quam turba credidit: uos uero mi-
nime. Etenim illi cognoscentium legem operantur. Quid ergo
nonne maledicti: qui non seruabant legem: et non illi qui legem
seruabant. Oportebat autem non ab incredulis: que non credebantur
accusare. Neque enim rectus hic modus. Nam et uos non credidistis
deo ut paulus inquit. Quid enim si non crediderunt quidam: nunquid
incredulitas eorum fidem dei euacuabit. Absit. Etenim prophete
eos semper accusant dicentes. Audite principes zodomorum et principes
tui non credunt. Et uerum non uestrum est nosse iudicium. Et ubique
uehementius acculantur. Et quid christum propterea quisquam accu-
saret? Absit. Illorum enim hoc est inueni. Quia autem aliud esse posset argu-
mentum: quod legem non cognoscat: quod non creditis. Cum enim dicit
sent: quod nemo principum credebant in eum: sed qui legem ignora-
bant: merito eos arguit nicodemus inquit. Nunquid lex nostra
iudicat hominem: nisi audierit ab ipso prius? ostendat autem
eos neque scire legem neque seruare. Nam si lex iubet neminem

missi nisi prius audiat. Ipsi autem ante audita causam iudicabant: certe legis transgressores erant: et tunc dixissent. Nemine principum credidisse in eum: ideo iuit euangelista eum e principum non fuisse: ostendens etiam ex principibus credidisse. Nondum autem palam facere audebant: erant tamen christo familiares. Vide autem quod parte arguit. non dixit. Vos autem uultis eum mescire et temere hominem ut errantem accusatis: sed benignus: ut minus eorum temeratum impetu sedaret crudelique sedaret. Quia obrem ad legem suam uertit oratione dicens. Nisi audierit diligenter: et cognouerit: quid faciat. Quare non solus et nudus requiritur auditus sed diligens: quod haec particula significatur: et cognouerit quid faciat: quid uelit et quare et cui. An scilicet hostis mores putat. Dubitantes ergo cum dixisset nemine principum in eum credere: neque uehementer neque remisse ad eum se contulerunt: et quia haec consequentia: dicit quod dicit illo lex nostra non iudicat quicquam: ut respondeat. Numquid et tu galileus es: ostendendum natus erat non ab re pro eo misisse: uel si asperius minime ei esse respondendum. Scrutare et uide quia a galilea propheta non surgit. Quid enim dixit homo: quod propheta est: immo quod non iudicatus non esset morti tradendus. Illi uero contumeliose scilicet in scripturam respondens: ac si diceret. Acquiesce nobis et disce. hoc enim inuicem dicentes. Scrutare et uide. + Quod christus cum multis facia de galilea et propheta loquuti esset: ut haec aliena tolleretur suspicionem quod unus prophetarum et non mundi dominus putaretur. Ego inquit sum lux mundi: non galilee: non palestine: non iudei. Quid iudei. Tunc respondit testimonium phibes: testimonium tuum non est uerum. o insana. Scripturas ubique adducit: et dicitur. Tu de te ipso testimonium phibes: Quod autem phibuit testimonium. Ego sum lux mundi. Magni dictu et uere magnum. Sed non minus ipsi admirati sunt. quia non se patri equiparauit: neque se eius filium dixit: neque deum sed lucem. Reprehendere tamen uoluerunt. Nam maius hoc erat quam dicere. Qui sequitur me non ambulat in tenebris. lucem et tenebras intellectu preceptibiles dicit hoc esse: non manet in errore. Vbi et nicodemum allucit: ut valde proprium et fidentem. et ministros laudat: qui id fecerunt. hoc enim clamore significat: et eos ad audiendum confirmare uult simul et eos dolos struere: et in tenebris et errore uersari: neque lucem attingere ostendit. Nicodemus propterea in memoria et reducat

8
Nominibus hic definit exposicio textus ubi de meritis
in adulterio dephisa agit / quia hic loci non est de eu
angelio iohannis scriptum / sed greci haec particula ut dicit ad
missum legunt / per eam dicit de historia susanne et dicit
alios / quia uerum in libris grecorum non habetur / haec uerum
burgundio dicit pistorum in sua translatione huius quatuor
quod fecit de greco in latinum / cum esset per grecos suos
omnes rei publice ad christi gratiam pollicetur
missum / quia Eugenio papa transmissum

que ante dixerat. ^{va} Omnis qui male opatur odit lucem: et memori
am reducit: que ante dixerat. ^{cat} Omnis qui male opatur odit lucem:
et non uadit ad lucem: ne opa eius appareant. Cum enim nemo
ex principibus in eum credere dicerent: id inquit. Qui male opatur
in lucem non prodire: non ex lucis defectu/ sed metis inuio. Respon
derunt ei. Tu de teipso testimonium perhibes. Ad quod ille. Et si ego te
stimonium perhibeo de meipso: testimonium meum uerum est: quia scio unde
de ueni: et quo uado. Vos autem nescitis/ unde uenio: aut quo uo
do. Quod iam dixi hoc uideri factum iam dictum proponit. Quod Christus
guit: se id dixisse asseuerat: propter eorum suspicionem: qui prius
eum hominem suspicabantur. Ex deo sum inquit: et deus et dei
filius. Deus autem sibi ipsi perdoneat testis. Vos autem nescitis et spon
te uestra mali estis: et uidentes dissimulatis: et omnia secundum hu
manam sententiam loquimini. Neque quicquam amplius quam quod apparet
intelligere uultis. Vos secundum carnem iudicatis: et quemadmodum secundum
carnem uiuere: male uiuere est: ita et secundum carnem iudicare
iuste iudicare est. Ego non iudico quemquam: et si iudico: iudicium me
um uerum est. hoc est iuste iudicatis: et si iuste iudicamus. Itaque
quid nos non arguas: quid non contempnas. Quia non ueni ad hoc.
Ideo dicit se neminem iudicare. et si iudicaret uerum esse iudicium suum.
Nam si uellem: ex damnatorum numero essetis. hoc autem non quidem
dico: neque ideo non iudico: quia non fidam. Nam si iudicare: uos sane con
uincerem: quia iuste iudicare. Sed nunc iudicii tempus non est. Signi
ficat futurum iudicium. Quia solus non sum: sed ego et qui misit me
pater: ubi inuit non solum se iudicare sed etiam patrem: quod obte
rit in testimonium eius inducens. In lege autem uestra scriptum est: quia
duorum hominum testimonium uerum est. Quod hoc in loco heretici dice
rent: Quod Christus hominibus prestat: si hoc simpliciter accipere
mus. In hominibus enim ita institutum est: quoniam nemo per se fide dignus
est. In deo autem quod hoc esset consentaneum: Quod ergo hoc per phari
saean intelligenda est: nunquid quoniam duo/ an quoniam homines/ pro
pterea duo: Nam si quoniam duo/ quia gratia non contigit ad iohannem: non
enim dixit testimonium perhibeo ego de meipso: et de me iohannes:
cur non ad angelum: cur non ad prophetas: inuenisset enim et alia
innumera testimonia. Sed noluit hoc tantum significare quod duo
sed quod eiusdem substantie. Dicitur ei quis est pater tuus: Respondit
Ihesus: neque me facis neque patrem meum. Cum enim facies tamquam

mſcſi: et ut eū tentarent p̄conctar entur: indignos quibz
 responderetur: arbitratus est. propterea iā oīa aptius et au-
 dentiꝝ loquitur. Quippe qui a ſignis: et ſequentiū ſe doctrina ac-
 puerat teſtimōiū et quia iam crux appropinquabat. Nō inquit un-
 de uenio: qđ nō nimis eos offendit: qđ autē addidit et quo ego uado:
 magis eos p̄terrui: ac ſi non eſſet ī morte p̄manſurus. Sed
 cur nō dixit ſe ſcire deū eſſe: ſed unde ueniret. Quia ſemp hū-
 lia magnis admittet: ea qđ uiciffim cōhibet. nā cū dixiſſet. Ego
 teſtimōiū p̄hibeo de me ipſo: idq; oſtendiſſet: ad humilia deſ-
 cendit: quaſi dicēt ſcio a quo miſus ſum: et ad quē uado. quibz
 uerbis nichil habebat qđ cōtradiceret. Nichil em̄ falſi loquuto
 ſum inquit: cū inde ueneri et ac illuc ad uerū deū uadam:
 quē uos nescitis. iđo ſcđm carnē iudicatis. nā ſi poſt tot ar-
 gumēta et ſigna ad huc uerū eſſe nō dicatis: et moysen de alio:
 et de ſe teſtante fide dignū iudicatis: chriſtū uō nūme: hoc ē
 ſecundū carnē iudicare. Ego nō iudico quēq; atqui etiā patrem
 neminē iudicare teſtatur. Quō hic dicit: et ſi iudico iudicium
 meū uerū eſt. quia nō ſum ſolus p̄terū ad illorū loquitur ſuſpi-
 nonē. hoc ē iudiciū meū patris eſt. Neq; alit̄ qđ ego pater iudi-
 cat: neq; alit̄ ego qđ pater. Sed qua nā grā patris meminit:
 quia nō dignū filiū cui crederet arbitrantur: niſi pater potui-
 paſſet teſtimōiū. alit̄ nō ſtaret ſententia. In hōibz em̄
 cū ſuper alieno negotio duo teſtificantur: tūc teſtimōiū eſt
 uerū. hoc em̄ eſt duos teſtimōiū p̄hibere. Sed hic nō ſūt duo.
 Vides nulla alia ratione hoc dictū qđ iur patri cōſubſtānalis:
 et alterius nō egere teſtimōio: et nulla ex pte patri inferior
 oſtendatur. Aduertite p̄terea quāta cū auctoritate loquitur.
 Ego ſum qui teſtimōiū p̄hibeo de me ipſo. et teſtimōiū p̄hibet
 de me: qui miſit me pater. qđ ſi ſubā minor eſſet: nō ſane dix-
 iſſet. Nūc autē ne nūi grā id poſitū arbitraberis nichilo
 inferiorē poteſtate intruere. Teſtimōiū p̄hibet homo: cum
 fide dignus eſt nō cū teſtimōio indiget: et hoc ī re aliena. In
 propria autē ab alio p̄ accipit. Ipſe ī re ſua nō credit. hic autē
 cōtra. In ſuo em̄ negotio teſtimōiū p̄hibens et ab alio ſe ha-
 bere aſſerens dignū ſe fide dicit dicit vndiq; ſuā proponens au-
 thoritatem. Sed qua grā cū dixit. nō ſum ſolus: ſed ego et qm
 ſit pater: et duorū hōm̄ teſtimōiū eſt uerū: addidit. Ego ſum qui

rethorici phibeo de meipso. Ut scilicet quare esset auctans ostenderet
et primum quidem seipsum posuit: ut equalitate indicaret et nihil
eos adepturos: qui se patre sate ipm ante nescire diceret. et hac
causam dicit: qd ipm cognoscere no uelint. At enim possibile sine
sui cognitione quēpiā nosse patre: ut hoc saltem pacto ad se cog
noscendū eos allinat. qd enim cōcepto patre semp. qrebant. Qua
re inquit. No potestis nosse patre sine me. Itaqz qui filio male
dicunt: no ipsi tantū sed et patri maledicunt. Hec et nos caueamus
et glorificemus filiū: quippe qui nisi eiusde esset nature no ita
dixisset. Qd si tantū admonuit: alteriqz autē erat substantie:
poterat etiā ignoras patre cognoscere. Neqz fuisset oīno cogno
scere: si patre nosset. Neqz em qui hominē nouit: nouit et an
gelū. Immo inquit. Et em qui creaturā nouit: nouit et deū. op
nime. opulti em uel potius omēs hoīes creaturā norunt. No
runt sane et deū ignorant. Glorificemus ergo dei filiū: no oris tm
glā sed opibus: sine quibus ea nihil proficit. Vide tu inquit unde
mqz cognoueris: et requiescis i lege et gloriaris i deo. Qui igit
aliū doces teipm no doces: qui i lege gloriaris p puaricationem
legis deū thonoras. Vide neqz et nos in rectitudine fidei gloria
tes no exhibendo iustā fidei cōuenientem: deū thonoremqz: men
darem eū facientes. Et em orbis terrarū magistrū fermētū
lucem / salem uult esse christianū. Quid significat lux: uide da
ritatem / nihil obscuritatis in se cōnētem. lux no sibi ipsi uti
t / neqz sal neqz fermētū / sed i alios cōfert utilitatē. Ita a nobis
nos nostra tm utilitas sed aliorū exigitur. Sal nisi salum
reddat no sal: sed aliud esse dephendit. Nā si ipsi benefecerimqz
alijs erimqz bñfaciendi exemplū. Quousqz a bonis opibus desis
temqz: nihil alijs cōferre poterimqz. Nihil fatiū apud nos
nihil molle sit et solutū: qualia mūdi opa sunt et curae secu
lares. propterea uirgines fatue sūt appellate sunt qm circa
fatuas mūdi curas uacabant hic cōgregantes ubi minime ē repo
nendū. Verendū sane: ne id nobis accidat: ne sordidis uestibus
eo accedamqz: ubi mūdus et mendas omēs induit sunt. nihil
em pctō sordidius / nihil t mūdus. Cuius naturā propheta
mīpretatus clamabat. putruerūt et corrupte sunt tpeates
mee. Qd si pcti placet cognoscere turpitudinē: cōmissum cōst
dera: tū liber no amplius eis pturbaris affectu. Tū id cognos

res. Considera autē irā cū sedata est. auaritia cū ira ea nō affice-
ris. intelliges profecto nichil turpius | nichil scelestius rapia-
re auaritia: herē frēpt̄ repetim⁹ nō ut uos p̄turbem⁹: sed ut
maiores i modū profim⁹. Nā qui una nō corrigitur admo-
nitione: corrigitur fortasse alia: et quē alia p̄terit nō p̄terit
tertia. Vtinā autē omēs omib⁹ malis liberi christi suauitate
degustam⁹: cui glā cū patre simul | et spū sancto i secula

Hec uerba loquitur iherus in gazophylatio doctes i tēplo:
et nemo apphendit eū: quia nondū uenerat hora eius.
o iudaica dementia ante pascha iheru q̄rebat: et i medio
muerū conati eū et per se et per mīstros frustra cōphendere: nō
tamē eius uirtutē uerū formidauit. Sed i malicia p̄sistebant.
Quāte id semp̄ tentaret inquit. her loquitur iherus in gazophi-
lato doctes i tēplo: et nemo apphendit eū. In tēplo loq̄bat mo-
re m̄gri: quod magis eos mouere debuisset: et ad eos qui p̄ ipsum
rephēdebant et calūpnabatur: q̄ se patri equalē faceret. Illud
em̄ duorū hominū testimoniū uerū est hoc significat. Verūtamē
her inquit loquutus est i tēplo tāq̄ magister: et nemo apphen-
dit eū: quia nondū uenerat hora ei⁹: hoc ē passionis tēpus. Quāob-
rem cū passus est: nō eorū potestati sed diuine dispensationi assēri-
bendū ē. Ipsi em̄ iam pridem uoluissent: nō tamē potuerunt:
neq̄ tūc potuissent: nisi ipse p̄misisset. Iterū igitur inquit ad e-
os iherus Ego uado et q̄ritis me. Cui hoc frēpt̄er repetit: ut eorū
animos cōmoueat atq̄ p̄terreat. Considera quātu hoc terroris
mētuit. Cū em̄ uellent eū mēficere: querūt tamē q̄ uadant:
tācū opimōne de eo cōreperat. Aliud itē docere eos nitendū
nō i eorū esse potestate: sed iā pridē p̄figuratū dicit: et resur-
rectionē iā hīs sermonib⁹ desēpl̄it. dixerūt ergo. Nūq̄ iterū
habet semetipm̄: Quā mox tollit suspensionē. Vos it̄quit deorsum
estis. hoc ē haud mirū: si uos carnales hoīes her et nichil sp̄iri-
tale suspicemini: Ego tamē talia nō faciam. Vos deorsum estis
Ego de superius sum. Vos de mūdo hoc estis. Iterū mudanas et car-
nales eorū ap̄it finas. Vnde cōstat illa p̄ncipiam. Ego nō sum de
mūdo hoc: nō ideo dictū: q̄ carnē nō accepit: sed q̄ longe ab eorū
abesset malicia. Et em̄ discipulos de mūdo nō esse dixit: habebat

tamen carnem. Quē ad modū igitur paulus dicendo nō esis car-
ne: nō sine corpore esse intelligit: sic discipulos nō esse de mūdo ni-
hil aliud q̄ eorū sapiētia testatur. dixi gō uobis quia si nō credetis:
quia ego sum: moriemini in peccatis uestris. Si enī propterea
uenit: ut tolleret peccata mūdi neq; alit̄ tolli poterant nisi per
lauacrū: necessariū erat eū qui nō crederet cū ueterem hominē
mori turum. Qui enī nō uult seipm̄ mortificare p̄ fidem et sepe-
lre mortificabitur in eo et migrabit priorū peccatorū poenas
daturus. propterea dicebat. Qui nō credit iā iudicatus ē: nō solum
quia nō credit sed quia in peccatis moritur. Dicebat ergo. Tu
quis es: o dementia. post tātū tēporis post tot miracula et
tantā doctrinā: quis sic interrogant. Quib; christus. p̄cipū
qui et loquor uobis hoc est. Sane idigni estis: qui sermones me-
os audiat: et qui sim intelligatis. Vos ut me teneatis semper loq-
mini: michi autē nō attenditis: et in omib; uos rephendere nūc
possem. hoc enī significat. opulta habeo de uobis loqui et iudica-
re: nō tamē rephendere sed punire. Sed qui misit me hoc est
pater: nō uult. Non enī ueni iudicare mūdū sed saluū facere.
Non enī misit deus filiū suū ut iudicaret mūdū nequit sed ut
saluū faciat. Si ergo ad hoc me misit: et ip̄e uerax ē: merito nemi-
nem ego in p̄ntia iudico: sed hec ad salutē loquor: nō ad r̄prehen-
sionē. hec autē dicit: ne metu desistere: neue eorū mētēs mi-
spicere nō putaretur. Illi autē de patre sermonē haberi nō in-
lexerūt. o dementia. Nō desistit de eorū uerba facere: neq; aduer-
runt. p̄terea cū post multa signa et doctrinas nichil eis p̄suasisset
iam de cruce sermonē aggredit̄. Cū exaltaueritis filiū hominis:
tūc scietis: quia ego sum: et a meipso nō loquor: et qui misit me
mecū est et nō reliquit me solū pater. Iure se dixisse indicat
p̄cipū qui et loquor uobis: neq; uerbis attenderūt. Cū exalta-
ueritis filiū hoīs: nōne tūc maxie me p̄didisse arbit̄bimini.
Ego autē dico uobis tūc maxie quia ego sum scietis et p̄ signa et
resurrectionē et captiuitatē. Que oīa sufficiētia erāt eiq̄ntu-
te demonstrare. Cū uidebitis inquit me nichil p̄ mortē passū
tūc scietis quia ego sum uidelicet christus et filius dei: et qui tūc
ta et fero et duco: et nō sum contrarius illi. p̄dō ad didicē et a me
ip̄o nō loquor. Siquide utrūq; cognoscetis: et uirtutē meā et cū
patre cōsensum. hec enī p̄ticulari a me ip̄o nō loquor: discretum

cū patre substantiam : et nichil cōtra patriam uoluntate se loq
ostendit. Cum em̄ a cultu excedens : neq; uobis solita sacrificia per
mittentur : tūc dīnā ī nos īdignationē ultionēq; : quia me non
audistis : intelligens. Quasi dicat si michi alieno esset et cōtrariu;
nō adeo cōt uos īdignaretur. hoc et hesaias inquit. Dabit īpios
pro sepultura eius. Et dauid tūc loquetur ad eos in ira sua.
Et ipse. Ecce relinq̄tur domus uestra deserta : et parabolē. Quid
faciet agricolis dñs nūc illius : opalos male p̄det. Vides ubique
propt̄ eorū incredulitatem sic loqui. Et si ipse eos p̄det : quāmo
dū p̄det. auferte inquit qui me sic regnare nolūt et īterficite.
cur nō suū id op̄ sed patris dicit. Quia cū ad eorū respiciat īben
litate : tū patre suū reueretur. propterea nō dixit. Reliq̄
domū uestra deserta : sed relinquetur : nō addita p̄sona. Dicit
em̄. Quonē noliū cōgregare filios uestros : et noluitis :
inde addēdo Reliquet̄ se desolaturū eam ostendit. hoc ē cū obsequio
et beneficijs cognoscere me noluitis : supplicijs cognoscetis q
sum : et q̄ pater meū est : et ne hoc uerbo qui misit me : mior
patre existimaret̄ secū esse dicit. Aliud em̄ disp̄sationis ē : aliud
diuinitatis. et nō relinq̄t me solum. quia ego q̄ placita ei sunt
facio : Rursus ad humilia descendit ad illud fr̄q̄ter instans.
q̄ dicebat ex deo nō esse : neq; sabbatū seruare. Ideo īquit. Que pla
cita ei sūt facio : indicans sabbati solutionē p̄ter eū nō esse
uolūtate. Ita et ī passione. An putas quia nō possum rogare
patre meū. Atqui dīcedo solū. Quē q̄ritis reiecit eos et reuersū.
Qua gō grā nō dicit. nō putatis : q̄ possum eos p̄dere : cū id
re ip̄a ostenderit. Ad eorū descendit ībecillitatē. Id em̄ maio
rem ī modū annexus est : ut minime patri se cōtrariū ostē
deret. Ita hoc ī loco humanū loquit̄ et ut dixit nō reliquit me
solum : ita et q̄ placita ei sunt facio semper. Hec illo loquēte
multi crediderūt in eū. Cū ad humilia descendit multi ad
credendū adducuntur. Et tū adhuc īrogas. quia gratia hūi
ter loquatur : cū euāgelista apte hīs uerbis demonstrat : tā
tū nō clamās. Noli p̄turbari cū ad hāc vborū hūilitatem
eū descendere audis. Siquidē qui sup̄na illa doctrina nō sunt
persuasi : q̄ a patre sit : merito hūilia audierūt : quib; crede
rent et hāc vocē postmodū etiā hūiū usus ē uerbis. Crediderāt
ergo nō tamē ut oportuit sed quodā modo. cū intelligerent

et acquiescerent sermonis eius humilitati. Quia enim perfecta fide non haberent ex sequentibus euangelista significat: cum rursus ei maledicunt. et quod huiusmodi idem sunt ex sequentibus constat. Dicebat ergo Iesus ad eos: qui crediderunt ei ex iudeis: si manseritis in sermone meo: hic enim praeparatum est non dum doctrinae inherere: sed tantum uerbis uacare. Quare uelentiore loquutus est illis simpliciter quare me. Nunc magis quiddam addidit: in peccatis uestris moriemini: ideo saltem quod illuc migrantes me amplius rogare non potestis. Hec quod loquor in mundo hinc se ad gentes exiturum ostendit. Cum non cognouerint quod de patre ad eos loquutus esset: rursus ad se redit: et humilitatis uerborum causam affert euangelista. Hoc igitur pacto si scripturas diligenter scrutari uoluerimus: saltem assequi poterimus: si permixti in eis versabimur: et doctrina recta et uita erudiemur: et licet durus sit quispiam et asper et iminis licet superiori tempore nichil profecerit: nunc saltem proficiet: et aliqua et si non statim sentiat utilitatem accipiet: nam si unguentario quispiam aut unguentari e taberne assideat: etiam inuitis illi accipit odorem: longem magis qui ecclesiam frequentat. Ut enim ex desidia negligentia iuxta expansionem alacritas oritur. Quis numeris uicinis sis obnoxius: quis mundus: noli ecclesie uicari consuetudine. Quid ergo si audita non facio: non parum consequeris: si te miserum intelligis. Non mutilis hic motus: neque irremediabilis formido: modo ingemiscas: quod audita non facias: sine dubio aliquando benefacere incipies. Non enim fieri potest: ut qui deum et audiat et alloquatur: non assequatur utilitatem. Sciam enim cohabermur manum lauantem: cum librum accipimus. Vides quanta ante lectionem reuerentia moueamur. Quod si diligenter credemus: magna inde proueniet utilitas. Non enim nisi reuerens anima laetit manum et uxor si delectum caput habuerit: quod primum regit interioris reuerentiae per se ferens modum. Vir autem rectum caput detegit. Vides quo pacto interiores affectus exterior habere indicat. praeterea qui diuine rationis auditor sedet: sepe ingemiscit sepe uita sua et mores reprehendit. Vatemus ergo scripturas dilectissimi: et saltem euangelis: ea frequentius pertractemus. Aperto namque libro eius regio christi nomen occurrere eius audies generatione. Recordaberis matris marie que a ioseph inuenta est in uero habens ex spiritu sancto. Qui autem hoc audierit quod primum uirgo uirginitatis amore flagrabit. partum admirabitur. Terrena contemner

Neque paruum putandum est dignatam spiritui sancto uirginem et ab angelo
 adnuntiatam: et hoc quidem in superbie. Quod si diligenter omnia perscrutaberis et uel
 ingenio cuncta contempnes secularia uidebisque. Si diues fueris: nihil diuiti-
 as duperis: cum intelliges fabro nuptam in humili domo et fortuna
 matrem dominum factam esse. Si pauper non erubescas: cum uultissima
 domini mundi auctor non aspernatus est. hoc persuasus non rapina non
 cupiditate fereris: non proximi rem capias: sed potius paupertatem
 amplexaberis diuitias negliges. hac ratione omnem propulsas
 malitiam. Adhuc cum uideris Ihesum in plebe iacentem: abijces omnes
 curam ornandi filium tuum auro: aut regem lectum excolendi. Abij-
 ces sane omnem cupiditatem. multa consequeris: quod particulari in patria
 diu non uacat. Sciunt autem: qui experientur. Quia obrem horum: ut
 lectorem uacatis. Sensus imbibatis: eosque uestris inscribatis men-
 tibus. Quod cum iudei neglexerunt: libros manibus ferri iubebant.
 Nos non non manibus: sed domi habeamus: imo cordibus: ut oportet
 inscribamus. hoc enim pacto absteris prauis uite sordibus futura
 bona consequemur: gratia et benignitate dominum nostri ihesu christi:
 per quem et cum quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Dicebat ergo Ihesus ad eos qui crediderunt ex iudeis. Si uos
 manseritis in sermone meo: uere discipuli mei eritis: et
 cognoscetis ueritatem: et ueritas liberabit uos. Multa nobis
 parua opus est dilectissimi: quam tamen perfecto consequemur: cum sacra
 uelut arbor doctrina altius in cor radices egerit. Nam quemadmodum quer-
 nus aliis demissis radicibus nullus uenti uiribus sternitur: ita
 anima diuino confirmata timore nihil retrorsum auertere poterit. Si
 quidem plus est configi quam radicari. Ideo propheta Confige timore
 carnes meas. Ita et tu confingere quasi clauo quoddam. et adhereas.
 Ut enim hi difficulter ita aliter affecti facile decipiuntur et in labem
 prouidunt: sicut configitur iudeis. licet enim audierint: crediderint
 qui rursus ad deteriora prolapsi sunt. Quia obrem Christus ut eos in
 fide tamquam parua haberet confirmaret: asperis eos tangit. Est
 credentium facile reprehensiones tollerare. Spiritui autem quod primum exci-
 duerunt: primum ergo Ihesus eos admonet. Si uos manseritis in sermone
 meo uere discipuli mei eritis: et cognoscetis ueritatem: et ueritas
 liberabit uos: tantum non dicens. Sed altius insinuat. Sed nolite agitare

uel potius hijs uerbis eoru sedat superbia. a quo autē liberabit dicitur. a peccatis. Quid temerarii illi. Semen abrahe sumus. et nemini serui sumus. Statim defecerunt quoniam terrenis inhiabant. Si non manserunt in sermone meo indicat cordis eoru cogitationes. quod crederent quidem. non autē permanserunt. et magnū quiddam eos uidetur fuisse sibi discipulos adnūciat. Cum enim non nulli ante discessissent. eos notat inquit. Si manserunt. nā et illi audierat. crediderant. discesserunt quoniam non permanserunt. Multi enim discipuloru eius abierunt retro. et iam non tū illo ambulabant. Cognoscens ueritatem. hoc ē me. Ego enim sum ueritas. iudaica enim dogmata omnia figura erant. Veritatem a me intelligetis. que uos a peccatis liberabit. Quēadmodū enim illis dixit. In peccatis uestris moriemini. ita ihs liberabit uos et non dixit. Liberabo uos a salute seruitute. Sed hoc eis cogitandū reliquit. Illi autē. Semen abrahe sumus. et nemini serui sumus. Atqui si indignandū fuisset tollerabilius potuissent tū dixit. Cognoscetis ueritatem dicēdūque. Nūquid enī nescimus. lex igitur et cognitio nostra falsa est. Sed de secularibus indignatur. et mūdi uenturū seruitutem. Sūt et hac etate sunt mūdi. qui in rebus non proprijs. et nūdi seruitute erubescunt. peccati seruitutē nichil uerentur et optarent. hinc potius obnoxij frequentius appellari quā illi semel. Tales illi erant. et aliud seruitutē ignorabant dicētes. Seruos appellas qui ex gēte abrahe sunt. qui generosi. qui serui nūme sunt appellati. Nūquid serui sumus. huius iudeoru iactationes. Semen abrahe sumus. israelite sumus. nūquid propria merita memorant. Ideo eos dāmat iohānes. Nolite putare dicere patre habere abraha. Sed quare non reprehendit eos xp̄us. Siquidem sepe seruierant et egiptijs et babilonijs et alijs multis. Quoniam nolebat tū ihs tēdē nisi ad salutem tantum et beneficium. ad quod tantū properabat potuisset nāque in mediū eoru x̄p̄m. inde lex. inde sub iudicijs nūc viginti. nūc duoru septem annoru afferre seruitutem. praerea quod nūquid serui esse desierit. Sed eos non hominū seruos ostendere uoluit sed peti quod seruitus est grauissima. a qua solus deus liberare potest. Dimittendi enim peti potestate nemo habet prater deum. Quod et ipsi confessi sunt. ideo ad hoc eos adducit. dicitque. Qui facit peccatū seruus est peccati. ut quā seruitutē dicat. intelligat. Seruus autē non manet in domo meā filius autē manet seruū. plande per legē superiora tollit. ne ihs se uerbis tueant. Sactia ha

benig. omnes mādauit. Ille nos liberare potit. hac grā addidit. Quā
 nā her cōsequētia habent. omnes em peccatētur et egēt gloriā dei
 iustificati gratis gratiā eius et sacerdotes ei. propterea inquit
 paulo de pōtifice. Q. debet quēadmodū pro populo ita etiā pro
 semetipso offerre pro peccatis: quoniam et ipse circūdatq ē mīr-
 ritate. quod significat dicendo. Seruū nō manet in domo. Vnde et
 equalitatem ad patrē et liberi et serui indicat differētiā. Quasi
 dicat. nō habet potestātē seruū: qđ per id uerbū manet significat.
 Quid autē cū de peccatis sermone habet: domū meminit: ut se tāq
 doming domus ita omī domnū ostendat. Ea autē p̄tūda nō
 manet hoc est nō habet largiendi quicq̄ potestatem: utpote qui
 nō ē dominus filius dñs est quare manet merū seruū solū
 nobis translatione. ne diceret Tu quis es: mea sūt omīa. Sū em
 filius et in domo patris maneo. Domū potestātē appellat. Et
 nā alibi ita domū patris noīat. In domo patris mei mansiones multe
 sunt. Cum em de libertate et seruitute sermo sit: merito hac utit̄
 translatione: q̄ illi nullā habebāt dimittendi potestātē. Si ergo fi-
 lius uos liberauerit. Erre eandem illi cū patre substantiā: Si filius iq̄
 uos liberauerit: nemo iam cōtradiceret: sed uerā habebitis libertatē.
 Si deus iustificat: quis cōdēpnat. hic se mūdū a p̄tō ostendit: et nō
 mine tantū libertatem significat: quā et homēs dant: illa autem
 solus deus: et p̄ hoc suadet eis ne propter hanc erubescant seruitutē:
 sed propter peccatū: quo abiecto nō sunt amplius serui uel potius
 seruos ostendit. cū futuros liberos dicit. Significat em eā ueram
 nō esse libertatem. Inde ne dicerent peccatū nō habemq. Nā credi-
 bile erat hoc dicturos. Considera quo pacto eos accusat. omīssis nā
 q̄ reliquē eorū uite criminibus: quod ī manibus erat: et q̄ tūc
 facere cogitabant profert ī mediū et ait. Scio quia semen abrahe
 estis: sed q̄ritis me interficere. placide et pedetentim ab abrahe cognā-
 tione eos abstrindit admonens nō esse propterea supbiendū. Vt em
 libertas et seruitus ex opibus ita et cognatio iudicatur. Neq̄ cōtinuo
 respondit nō esse ex semine abrahe hominē iusti: sed primū assen-
 titur. S nō quia semen abrahe estis. Sed hoc nō ē quod querimus:
 et iam asperg muctur. Item ē ut pluribus obseruandū: ut qui
 magnū aliquid facturū est: postq̄ fecerit: magis sibi fidat: ac si
 operū suorū testimoniū omnibus silentiū imponat: sed q̄ritis
 me interficere. Quid si iuste: oymme: ideo affert causam quia

sermo meus nō capit in uobis. Quid g' inquit in ipm credidisse. qui
a nutriti erant ut dñi. Quāobrem uehementius eos tetigit. Nā si illis
cognitione gl'ammī: etiā et uita p'ce uobis feratis oportet. Et non
dixit non capitis sermonē sed sermo meq' nō capit in uobis: ad
doctrīe magnitudinē significandā. Sed nō propterea itermēdg
fuit: sed potius honorandus et colendūq' discerent. Sed ne diceret.
A te ipso hec loqueris. Ideo addidit. Que ego uidi apud patrē meū: hec
loquor. Et uos que audistis apud patrē meū uestrū facitis. Quē
admodū inquit ego et uerbis et re ostendo patrē: ita et uos. Nō enī
eiusdem tantū sum cū patrē substantie sed et ueritatis. Dicunt
ei nos patrē habemq' abrahā. Dicit eis Ihesus. Si patrē habetis
Abrahā opa ei' facite. Nūc autē q'ritis me iustificare. f'cepter hor
m loco corū animos cedis arguit: et abrahā meminit. Quod facit
ut ab eius cognitione ipōs abducatur: et gl'am tollat: p'suadeatq' nō
amplius i illo salutis spem eē reponendā. Nō enī a natura cogna
tio sed a uolūtate. hoc ut ad xpm attederent prohibebat q' sufficere
sibi ad salutē cognitionē illam arbitrabant'. Quā autē ueritatē
dicit. q' equalis ē patri. propterea q'rebat eū iudei iustificare: quia ue
ritatē uobis loquūq' sum: quā audiui a patrē meo: ut nō contraria
patri dicere uideatur: ut eū ad patrē cōfugit. Dicunt ei nos ex for
matione nō sumq' nati. Vnū patrē habemq' dēū. Quid dicitis. Vos pa
trē habetis dēū: et xpm hor dicentem persequimini. Vides pa
pue eū dixisse patrē suū esse dēū. Cum ergo eos ab abrahā cogna
tione exclusisset: nō habentes quid dicerent: aliud quiddā maius
ausi. se ad dēū referūt: a quo etiā honore excludit eos ihesus. inq'
ens. Si deus pater uester esset: diligeretis utiq' me. Ego enī ex
deo processi et ueni. Neq' a mo ipso ueni: sed ille me misit. Quare
loquelam meā nō cognoscitis quia nō potestis audire sermonem
meū. Vos ex patrē uestro dyabolo estis: et desideria patris uestri
uultis facere. Ille hominūda erat ab initio et i ueritate nō stetit.
Cum loquitur mendaciū ex proprijs loquitur: quia mendax est et
pater eius. Exclusit eos a cognitione haba habrahē: et cū inde mi
iora audierent: maiore etiā plagam infligit. q' nō solum abrahā
fili nō sunt sed dyaboli: secundū impudentiā nullūq' miruens: et
testimonia rēphensionibus misceat. Iustificare enī inquit dyaboli
re malitiē opus est. Neq' simpliciter opa dixit sed desideria: ut et
illū et eos maxime redibis delectari auctore iudicia significet.

nā tū nullam haberet pter inuidiā causam: adā p̄didit. Quod
 id uerbum significat: et i ueritate nō stetit hoc ē i uere rectitudi-
 ne. Cum em̄ fr̄es ipm̄ accusarent: q̄ ex deo nō esset: hoc idē
 prouenire dicit. Ille nāq; primū mendatū peperit iniquiens.
 In quacūq; die cōmederitis: aperient̄ uobis oculi. mendatū igit̄
 primū uisus ē dyabolū. hōies nō tāq; proprio sed ut alieno utitur:
 ille nō proprio. Ego autē si ueritatē dico nō creditis michi. Vnde
 pro credit q̄ sine ulla causa uultis me p̄dere: nisi quia timidi estis
 ueritatis. Sī m̄m̄q; dicite peccatū^{m̄}. Ideo addidit. Quis ex uobis ar-
 guer me de peccato. Ex autē dixerunt. Nos ex fornicatione nō su-
 mus nati: nōne multi illiātoceptu miscebantur. Tamen hoc o-
 misso illi cōsistit. Postq̄ autē nō ex deo: sed ex dyabolo eos esse os-
 tendit. q̄ m̄ficere dyabolicū est: et mendatū dicere: que utraq;
 illi faciebant: iam cōtra ostendit amorē q̄ quis dei sit esse ar-
 gumentū. Quare loquelā meā nō cognoscitis. Cum em̄ semper
 dubitarent dicentes. quid est q̄ dicit: quo ego uado uos nō potestis
 uenire: Ideo inquit loquelā meā nō cognoscitis. nā mens uestra
 humi repit: mei sermones alte eriguntur. Quid si nō possunt:
 non posse hoc in loco nō uelle est. In paruis eruditi estis. Nichil
 magnū aggredimini. Cum em̄ tāq; dei amatores se xpm̄
 psequi dicerent: ideo ubiq; cōprobare conatur sui p̄secutionē
 dei odio cōtrariū amore prouenire. Vni patre habemus deum.
 Et honorib; nō ex opibus gloriāmini. Incredulitas uestra nō me
 alienū a deo ēē: sed q̄ deū nō cognoscitis ē argumentū. Causa autē
 q̄ mentiri uultis: et dyabolū mīitari: quod quod pusilli animi
 indiciū est ut aplūs testatur. Cū em̄ sit m̄t uos zelū et cōfessio:
 nōne carnales estis. Quare autē nō potestis: quia desideria patris
 uestri uultis facere. Curate cōcedite amittimini. Ecce q̄ nō posse
 nolle est. Quod abrahā nō fecit. Sed q̄ nā fuit ei; opa. Mansuetudo
 modestia obsequiū. Vos cōtra timantes et crudeles estis. Et q̄ nā
 fuit audacia ad deū cōfigere: qui abrahā indignū esse. Cum
 minus crīmen euitare uellent i maius triderunt. Exprobrāte
 nāq; jehū: illis redem̄ ad sui excusationē ut deū defendant: id fa-
 cere causantur. Quod cōtra deū esse denat. Illud em̄ uerbum
 processū ipm̄ inde esse et ad nos uenisse significat. nā tū illi
 dicere possent eū aliena q̄dā et noua afferre: ideo a se adeo uen-
 rediit. Merito ergo nō auditis eū inquit: tū ex dyabolo sitis

Qua gratia uultis me misicere: Quid i me reprehendere potestis.
Si hoc nō est: cur michi nō creditis: Ita ex mēdano et rebe d'pabulo
eos esse ostendens misert: et ab Abraham et a deo omīno esse alie
nos: et quia odio habent nichil murriante: et q' eis sermonem
nolunt audire. et modis oībus se nō esse cōtrariū arguit: neq'
propterea eos nō credere: sed quia ipsi cōtrarii sunt deo. Et em̄ qui
peccatū nō fecit: qui se a deo uenire et a deo missum dicit: qui
ueritate loquitur: et ita ut omēs i testimoniū aduocet: si nō credat:
cōstat auditorū uitio prouenire: q' carni dediti sunt. Nouit em̄
terrenis dedita animā proluē ad peccandū. Idēo mgt. Nā p'
gri facti estis auditiombus uestris. Quociens em̄ arena nequit
homo contempnere: quō poterit celestia cōtemplari. Quāobrem an
miramur pro iuribus dilectissimī: ut uita nostra dirigamus:
ut mentem expurgem: ut nulle nos sordes īpediant. Augere
cōgnitiōis lucem. neq' iacere semē mē spmas. qui nō intellig'
malā esse auaritiā: quō maiora cōgnoscat. Qui hīs nō abstīn:
quō resister illis. bonū ē rapere: nō ea q' pereunt sed regnū celoy:
quippe qd' bīm patitur: neq' desidia acquiri pōt: sed cura et di
ligentia. Sed quid significat uim patitur. Vi op' ē multa. An
gusta ē uia. Robusta aīa op' est: et generosa. Raptores portu
pare amittuntur. nichil respiciūt: nō accusatiōne nō dāpnati
ōne: nō supplitiū. Illud solū curat: ut p'currant cetos. Rapi
m' ergo regnū celoy/que rapina nō cōmī sed laudi dat.
Crimē est: si nō rapit: nō em̄ alterig dāpno dīstīng. Amira
mur ergo: et licet ira et cupiditas nos p'turbet: nature iū mē
ramus: nā si uetudini assuescam' p'ariū laborem: ut p'petue
quiescam'. Nōi aurū rapere: sed diuitias: quarū cōpatione au
rū hūi esse apparet. Dīc' q' soplūbo tibi et auro proposito: qd'
potius raperes. nōne aurū. Vbi qui rapit punitur: ut ma
ius honoras. Vbi qui rapit honoratur magis prodīs. Q' si utrūq'
puniretur: nū sane ad hoc magis uenīsses. hīc nichil tale
est: sed beatitudo. Et quō pōt quis rapere inquit. Disce que
habes i manib'. Quousq' em̄ seruas: illa rapere nō poteris.
proponē tibi hominē plenis argento manib'/quo ad id tenu
erit. Nūquid aurū rapere poterit: nisi id prius p'ciat et expa
dita relinquatur. Rapiēte bene expeditū esse oportet: ne quid
eū īpēdiat. Siquidē etiā nūc cōtrarie potestates sūt: obuiē:

exhortatio

ut id nobis auferant. Quas fugiamus q̄d^{fugiamus} et nullā exerceamus au-
sam relinquamus: mandamus fides. Nudi a secularibz emerga-
mus. Quis usus p̄nosarū uestrum. Quousqz tandem hīs ridiculis
implicamur. Quousqz autē de fodiēmus. Volebam ab hīs cessare
admonitiōibz: sed uos non p̄mittitis qui sēmp^{semper} michi admo-
nendi occasiones et materias p̄betis. Sed nūc saltem a iuribz
desistamus: ut uire exēplo alios erudientes promissa bona cōsequā-
tū. Et benēgnitate dñi nostri ihesu xpi p̄ quē et cū quo patri
gloria simul et spū. sancto ī secula

Responderunt ergo iudei et dixerūt ei. Nonne bene di-
cimus: quia Samaritanus es: et demoniū habes. Respo-
dit ihesus et dixit. Ego demoniū nō habeo. Impudens
quiddā et temerariū malitia est: que cū magis cōfundi debēt:
magis irritatur: ut in iudeis usū uenit. oportuit em̄ ut iesu
uerbis placarentur eius admirati fidutiā: et uerborū cōstan-
tiam. Sed maledicūt ei et Samaritanū et demoniacū appellat.
nonne bene dicimus: quia Samaritanus es tu et demoniū habes.
Altor em̄ sermo stulta apud stultos uidetur. Atqui nō memi-
nit adhuc euāgelista Samaritanū iesum antea a iudeis ap-
pellatū: q̄ ex hoc tanē intelligi potest etiā sepius eo in ihe-
sum usos uocabulo. demoniū habes. Quis demoniū habet.
Nā qui deū honorat an qui honoribus deū prosequentem cō-
tumelia afficit. Quid xp̄us: oīa sūetudine et clemētia sūma.
Ego demoniū inquit nō habeo: sed honorifico patrē meum:
qui misit me. Nam ubi docere eos et humilitatis admo-
ne re oportuit: neqz abrahe semē essent: se iactaret: uehementē
fuit. Vbi autē cōtūēlie ferende erant: māsuetudine uicē
dūctibz em̄ illis patrē deum et abrahā habemus: in eos in-
uictus est uehementius: cū habere demoniū insinuat semis-
simū se exhibet ad nos erudiendū ut que ad deū p̄tinet ma-
iore ī modū defendamus: que ad nos cōreptam. Ego nō q̄ro
gloriā meā. hoc dixi inquit: quoniā nō decet ut deū patrē
appelleris: cū sis hominē. ob eiqz ergo honorē hec locutus
sum: et propt̄ illū hec audio: et me honoratis. Sed nulle
michi cure est hec cōtūēlia. Illi poenas debetis: cuius gratia

hec audio. ego non quero gloria mea ideo omnia induta ad der-
termina uertor: et consilio quod faciat: ex quibus non modo suppletum
uitabitur: sed etiam uita consequentem. Amen ante dico uobis. Si
sermone meum seruabit non uidebit mortem meam. hic non modo
fides intelligenda est: sed uita etiam puritas: et superius ait: uitam
etiam habebit: hic mortem non uidebit. Simul autem significat: ut
se ab eis posse accipere de seipso. Nam si quis eius sermone seruat
non morietur: longe mirum ipse. Tunc iudei: Nunc cognoscimus quia
demonium habes. Abraham mortuus est et prophetae mortui sunt.
hoc est qui dei sermone audierunt: mortui sunt: et qui tunc au-
dierunt: non morientur. Nunquid tu maior es patre nostro Habraam?
o mane gloria. Iterum ad eius consuevit cognationem. Atque consuevit
erat: ut diceret: nunquid tu maior es deo? aut qui te audierunt ma-
iores sunt quam Habraam? Sed hoc non dicitur: quoniam minorem eum quam
Habraam arbitrabantur. primum ergo eos hominibus arguit: hic ab
Habraam cognationem sepaui. Et cum peristeret alia uia aggredere
ostendens frustra eos laborare: et de morte nullum suum uerbum
neque exposuit: quod mortem intelligeret. Admonet autem se quod Habraam
superiorem: ut reuererentur. Immo et qualiscumque esset: non minime
in mortem esse mulcandum. Quod si ueritate uobis dico: et per
ratum non habeo: et a deo sum missus: et melior quam Habraam: nonne
insanitis: nonne frustra laboratis: cum me tentatis perficere? Et
illi: Nunc cognoscimus: quia demonium habes. Verum non ita Sama-
ritana: sed tamen. Nunquid tu maior es patre nostro Jacob? iudei
contumeliosi erant: et superbi. Illa discendi cupida: ideo dubitauit
et debita cum modestia respondit: et dominum appellat. Qui enim longe
maiora pollicebatur et digna fide erat: non erat iniuria lacessen-
dus. hi demonium habere dicunt. Illa dubitantis. Hec incredu-
lorum et malignorum uerba erant. Nunquid tu maior es patre no-
stro Habraam. Itaque hoc maiorem eum facit quam Habraam. Cum er-
go ab eis uideritis maiorem esse consuebit. propria dice-
bat. Cum exaltaueritis me tunc cognoscetis quia ego sum. Et mi-
tuere prudentia. primum a cognatione eos abscondit: et se ma-
iorem illo ostendit: ut ex multa excellentia prophetis quam ma-
ior intelligat. Cum enim semper prophetam appellarent: adeo
magis. Sermo meus non capit in uobis. Illic itaque dicebat: mor-
tuos suscitare: hic autem non uisum mortem: qui credit quod longe.

maius erat. Quare magis exaspant sunt dicentes. Quæ te ipsum
facis: et hec cōtūeliose. Tu tibi blandiris inquit. Quibz christus:
Si ego glorifico meipm: gl'a mea nihil est. Quid hoc loco dicit
herena. Interrogat. Nūq tu maior es patre nostro habraā:
nō ausus ē palā affirmare: sed latet innuit. Quid igit nihil
gl'a ei. Ad illos nihil. Sicut em cū dicit testimoniū meū nō est uerū
scdm eorū opinionē locutū ē: ita hoc loco. Est qui glorificat me
Et cur nō dixit pater qui me misit: sed quæ uos dicitis: quia deus
uester est. et nō cognouistis eū. Voluit ostendē q nō solū patrem
ipm ignorarent: uerū etiā deū. Ego noui eū. Itaq si me scire
nō dicerem: superbus essem: si nescire: mendax. Vos autē qui eū
scire profiteamini mendaces estis: et ego itidē mendax essem
si eū nescire dicerem. Si ego glorifico me. Cum dixissent
quæ te ipsum facis: inquit. Si quæ me ego facere: gl'a mea nihil
est. Quæadmodū ego eū certo noui: ita uos ignoratis. et ut nō
dōno eos ab habraā sepauit: sed inquit. S' nō q' semē habrahe es-
tis: ut magis in ipōs inueheret: ita hic nō totū abstulit sed in-
quit quæ uos dicitis: et uerbis gl'ia tribuens grauius crimen
reddidit. Quomodo autē eū ignoratis. Quomā qui pro ipō omnia
et facit et dicit: ut gl'iosum reddat: cōtūelia afficitis: cū ab eo
sit missus. hoc autē probatū nō est. probabit autē i sequentibus
et sermonē ei seruo: hoc si quid habebant: poterant rēphen-
dere. opagū nāq erat argumētū ab eo missum. Abraam
pater uester exultauit: ut uideret diem meū. vidit et gau-
sus ē. Iterū illos habrae alienos probat. Sigdē ex n's. quibus
ille gaudius est: tristat. diem autē meū hoc loco cruce
significare mhi uidet. quæ i arietis oblatione ysaac p'figu-
rauit. Ad hec illi. Quadraginta annos nondū habes: et habra-
am uidisti. Ac si proprie iā ad eam accedēt etate. dicit eis
Jesus. priusq' habraā fieret ego sum. Et arreperūt lapides
ut iacerent i eū. Aduerte quō se maiore habraā cōfirma-
uit. Si em gaudius est uidere diem eius: idq' opere p'riū dixit:
nō propter bñficiū inde proueniens cōstat: et q' longe maior
esset. Nā cū iudei fabri filiū eū appellarent: neq' ampliq'
quicq' de eo imaginarent: paulatī eos ad maiore sui cog-
nitionē erigit. Cum ergo audierūt: se deū nescire nō egre tūle-
runt: cū autē priusq' habraā fieret ego sum: p'indeat si

heres

8

nō quō abrahā uidit diē ihu

ipſoru nobilitas degeneraret: exaspant: et lapides iactant in
 ſum: Vidit die meū et gaudius eſt: ſignificans nō tūc ſe ad paſ-
 ſione uenire: ſiquide laudat qui in cruce delectat eſt: q̄ ſala-
 mundi erat. Illi autē lapides iecerūt adeo prom erat i rebus
 et ueritate cognoscere negligebant. Sed tūc nō dixit: pūq̄
 Habrāa fieret: ego erā: ſed ſum. Quia admodū pater hoc uerbo
 ſum uir: ita et Jeſus. Siq̄ em̄ ppetuo eſſe ab om̄i liberū tpe.
 propterea blalphemiū eis uerbu uidet. Et ſi ad Habrāa cōpar-
 one quīs pua nō tulerūt: quō tūc ſent ad patrem: fugit ge-
 iterū Jeſus: ut hoīem pſtet: et abſcondit: tūc ſatis eos admonu-
 iſſet: et impleto officio ſuo exiit de tēplo: et ſe ad ſanctū
 tūc cōtulit: p opa ſe ante Habrāa cōfirmans. ſed dicit for-
 taſſe aliquis. Qua gratia eorū tonatū nō colubuit: ita em̄
 credidiſſent: palitū ſaſciuit: et nō crediderūt: im̄ia op-
 tius eſt: et in ipā paſſione ſtrauit eos ſupinos: et uſum
 abſtulit: et nō crediderūt. et quō ſi id feſſet: credidiſſent: am-
 mo em̄ deſperato nihil pelus. Quis ſigna quīs miracula uidet
 in eadē pſtat pſinaria. Et em̄ pharao multis acceptis plagis
 dū afflictarerur: tantū ſapiebat: ad ultimū tamē diem idem
 perſiſtit: perſecutū quos dimiſerat. Quare paulus: ut nō obdu-
 tur: quis inquit ex uobis fallacia peccati. ſicut em̄ uis mor-
 poris moriūtur: et omēm ſenſum amittunt: ita et aīa cum
 multis detinet affectibus. Virtuti moriūtur: et ſi quid attuleris
 non ſentit: ſed ſiue ſupplitiū ſiue quodcūq; aliud minaberis: nō
 ſane ſenſu mouet. Quāobrem dū habemus ſalutis ſpem dilectiſſimā
 dū cōuerſi poſſumus: om̄ia faciamus. Qui em̄ nō dolent: tūc
 deſperantes gubernatores nauis uentis cōmiſſa nihil ſibi op-
 tulant. Cum em̄ inuidus: ut cupiditate ſuam expleat rati-
 onem: et ſi pena impendat ſi m̄tatio: eo dūtaxat affectu
 poſſidet. Itadē et impudico et auaro uſu uenit. Et ſi affectu
 uin tanta uis eſt: longe maior uirtutis. Si propt̄ illos
 mortem cōtempnimus: longe magis propt̄ hāc. Nulli am-
 niā ſuam cōtempnūt: quid nos pro ſalute noſtra facere oportet.
 Que nobis erit excuſatio: ſi cū p̄dit homines tantopere p̄di-
 tiōni ſue m̄cubant nos pro ſalute nr̄a nullā adhibebimus
 diligentiā: ſed inuidia cōſumemur: qua nihil pelus: inuidus
 em̄ ut proximū p̄dat: p̄dit ſeipſū. inuidi oculus cōſumitur

dolore. morte uiuit perpetua. omnes inimicos existimat etiam
 nihil iniuriatos. Doleret quod de honorat. his letatur quibus et dia-
 bolus. Ille honoratur apud homines. sed hic non honor est. Noli in-
 uidere. sed apud deum honoratur. Emulare illi et filis efficiaris.
 an non uis. Quid ergo et te ipsum perdis. Quid quod habes proleis.
 non potes filios illi fieri neque uirtuti uacare. Cur malitia in-
 bueris. Congratulandum est proximo ut et si in bonis operibus
 pariter laborare non possis. ex congratulatione saltem merearis
 sufficere nonnumquam uoluntas ad magnum bonum. Ideo Hierzechiel
 propterea orauit ut puniret dicitur quod letati sunt super israelitis.
 et alios quosdam salutem deseruitos quod alienis malis condolerunt.
 Quod misereantibus aliorum malis est aliquod meritum. multo ma-
 gis aliorum honoribus congratulantis. Reprehendit orauit quod
 super israelitis letati sunt. quos deus ultus est. Et quamuis ipse
 puniat non tamen uult ut eorum supplicio letemur. neque enim uult
 eos ulcisci. Quod si condolendum est ulctorum supplicio. multo magis
 honoratis non inuidendum. Sic enim chore et dathan perierunt
 quibus inuidet clariorem reddunt. seipsos torquet. fera enim
 uenenosa est inuidia. fera inuida et morbo uoluntatis omni
 uenia et excusatione indigna. omnium malorum et a mater et
 auctor. Quamobrem radicatus ea euellamus. ut et per omnibus malis
 liberemur. et futura bona consequemur. Gra et benignitate
 domini nostri iesu christi per quem et tu quo patri gloria simul et spiri-
 tui sancto in secula

Et preteries iesus uidit hominem cecum a natiuitate. et
 interrogauerunt eum discipuli eius Rabbi. Quis peccauit hic
 an patres eius ut cecus nasceretur. Humanissimus
 dei filius et nostre cupidus salutis. et ut ingratorum ora obstrue-
 ret. neminem obuium omittit. quoniam nemo ei attendit. Quod
 propheta intelligens dicebat. Ut iustificeris in sermonibus tuis
 et uictus tu iudicaris. propterea hoc in loco cum sermonum ipsius
 altitudine non acciperent. sed demonum habere dicerent. et
 inficere conarentur. egressus est templo cecum sanauit. cum ab-
 sentia sua eorum iram sedaret. tum ut miraculi beneficii. eorum
 duritie et inammitate placaret. tum ut sua confirmaret ora-
 tionem. neque primum opus miraculum. sed quod tunc primum contigit.

Capitulum 91

A seculo em̄ nō est auditū inquit: q̄ aperuerit quis oculos
 ceti nati. Ceti em̄ fortasse quispiā oculos aperuit: sed ceti na-
 ti adhuc nemo: et q̄ egressus ē templo ad illud dedita epa
 uenerit: inde p̄spiciū est. Ipse uidit cetū: non ad ipsum cetū
 attēdit: et tam diligenter eum intuitus est: ut discipulos ad
 interrogandum cōuertēt. Viso em̄ iesu adeo illū cōuer-
 so interrogarunt. Quis peccauit hic an parentes ei⁹. Absur-
 da interrogatio. Quō em̄ peccauit anteq̄ natus esset? Quō pa-
 rentū peccatis punitus est? Quō ergo ad hanc uenerūt interro-
 gationē. Antea sanato paralitico dixit esse sanus factus es. No-
 li amplius peccare. Cognoscentes itaq; discipuli illū propter
 peccatū in paralytū incidisse dicunt: concedat illū propter
 peccatum paralitū: de hoc quid dicit? hic peccauit: quod est
 absurdū: cū esset a natiuitate cetus: an parentes ei⁹. Sed neq;
 hoc. Siquidē pro patre filiq; nō punitur. Quēadmodū igit; pue-
 rum aliquo morbo affectū uidētes dicim⁹: quid de hoc dicendū
 est? Quid cōmisit puer? non rogando sed dubitando: ita nūc
 discipuli dubitant potius q̄ pronitent. Quid christus: neq; hic
 peccauit neq; parentes eius. hoc nō absoluit eos a peccato. nō in-
 simpliciter dixit: neq; hic peccauit neq; parentes ei⁹: sed addidit
 ut cetus nasceretur: ut glorificetur filiq; dei: peccauit nāq;
 hic et parentes ei⁹: sed nō propterea cetus est. hec autē dixit:
 nō q̄ hic propterea cetus nō esset: sed et alii quidā propter peccā-
 tum peccata uisum amiserunt. Neq; em̄ ē peccante alio alii
 puniri. Nam si hoc concesserim⁹. concedem⁹ et ante natiui-
 tatem peccasse. Vt go dicendo: neq; hic peccauit: nō intelligit
 a natiuitate peccare quēpiā et puniri: ita dicendo et parentes
 eius: nō est intelligendū q̄ propter parentes puniendi sint
 filii. Nam hieremias testimonio hāc tollit dubitationē. Vno
 ego dicit dñs: si erit parabola hec q̄ dicit. patres uestri come-
 derūt unā acerbam et dentes filiorū obstupescunt: et moyses
 inquit. Non inoriet pater pro filio: et de quodā rege inquit
 Q̄ propterea id nō fecit seruans legē moysi. Q̄ si quis dixerit
 Et quō scribit: qui reddit peccata patrum in filios īter hanc
 quartā generationē. Illud respondebim⁹: nō esse cōmunem
 omnibus sententiā: sed in quosdam: qui ex egipto egressi sunt
 hoc est ex quo ex egipto egressi post signa et miracula patrum

peiores facti sunt: eadem que patres sui patient: tū eadē
 audeant. Et qd de his sermo habeat: si quis diligenter leget:
 certo intelliget. Quia ergo grā regnatus est: ut manifestet
 gloriā dei: occurrit aliā dubitatio. an aliq potat glā dei ma-
 nifestari. Quidm. neqz em dicit nō potuisse: sed ut mani-
 festetur: ergo iniuriā propter dei gloriā accepit. Quā iniuriā
 dicit queso. Si eū nō cōtempnit: sed ex caritate bñficia cōtulit.
 Vidit em interioribz oculis. Quid oculi iudeis cōtulerūt: oia
 uis supplicii: tū uidendo ceni essent. Quid centas hinc obfuit:
 propter quā uidit. Itaqz ut mala huius uite mala nō sunt: ita
 neqz bona sed peccatū dūtaxat malū. Centas nō est malum
 Qui uero qd nō erat: ut esset: u effecit: poterat et sic dimir-
 tere. Quidā dicūt hāc pñculam ut nō esse ierosalem: sed eūe-
 tus: ut illud pñditiū uem t hinc mūdū: ut nō uidentes
 uideant: et qui uideant ceni fiant. Non em uenit: ut uidetes
 fieret ceni. Et paulus quā quod notū est dei manifestū est
 illis ut sint inexcusabiles. At nō propiā manifestauit ut pri-
 uarentur: sed ut cōsequerent excusationē. Et alibi lex autem
 subintrauit: ut abundaret delictum. Verū nō propterea sub-
 intrauit: sed ut prohiberet peccatū. Ecce hīs in locis eūēqz
 aduerbiū. Tamqz em optimo quidā domo dispensator pñm
 pñcit: partim imperfectū reliquit: ut per hec de uniuerso in-
 credulis ratione reddet. Ita et deo itaqz domū quādā ruinam
 minantem: corpus nostrū cōglutinat et pñcit. Oia nū arida
 sanat: dissoluta mēbra corroborat. Claudos dirigit: leprosos
 mūdāt: agrotos excitat: debilia truxa cōfirmat: mortuos ad
 uitā reuocat: lippos oculos purificat. nō habentibz largit.
 Que omnia: tū nālis sint imbecillitatis meliora christus effia-
 ens. suā indicat potestātē. hāc autē pñculam: ut manifest-
 retur glā dei: de se nō de patre dicit. patris em glā manifesta
 erat. nā tū ex limo formatū a deo hominē audissent: idō
 christus nūc oculū finxit. Si em dixisset Ego ex terra forma-
 ui hominē: arduū uisum esset auditoribz: re autē ostensū
 iā negari nō poterat. Quāobrem ipse in spūto puluere et cōmix-
 to absconditā gloriā suā manifestauit. neqz em paruum
 erat: ut creature opifex putaretur. Ab hoc em et alia aggressus
 est: et a parte totū est creditū. Maioris nāqz fides minus etiam

1 nō ideo nō est de corpore:

confirmat. Vniuerse enī creature homo est prestantissimus
et inter mēbra nostra oculus. propterea nō simpliciter sed
hoc modo oculos effinxit. nā licet portione paruisit: magis
tamē necessarius: ut inquit paulus. Et si dixerit auris nō sū
oculus nō sūm de corpore. Quēti qz enī in nobis sunt diuina
sunt sapientie inditū. Multo magis oculis: qui totū corp
gubernat ac regit: oculus ornat nō os tantū: sed totū corp
oculus lucina est omī mēbrorū. Quod enī sol mūdo: hoc o
culus corpori. Extincto sole omīa p dūtur et p turbant. Ita am
sis oculis pedes mutiles fient: et manus et animus. Corrupt
enī cognitio. hīs dēi cognouim. Inuisibilia enī pūs crea
tura mūdi per ea que sunt intellecta cōspiciuntur. Nō enī
corporis lucerna tantū oculus est sed anime potius. Quare
ut in regio quodā loco in altiore corpis parte sedē sōnt
ē: et ceteris pferē sensibus. hūc igit formauit xpūs: et ne
materia eū nūc neqz in principio luto indiguisset arbitrarer
(Qui enī maiora cū mēbressent sine materia efficit: longe
magis et hec effecisset ut ergo intelligas nō necessitas causa
hoc fecisse: sed eē eorū que i principio facta sunt opificē illorū
to inquit. Vade et lauaue: ut intelligas nihil inhi luto opus esse
ad fingendos oculos: sed ut manifestet in eo glāneā. qz aut
de se dixerit: ut manifestet glā dei: addidit. qz oportet facē
opa ei qz qui in se me: hoc ē manifestare meipm: et facere
eadē que pater nō filia sed eadē qd maioris ē cōuenientie:
neqz de nō etiā que uel minimū differūt dici potest. Quis
ergo cōtradixerit: cū eadē q pater opari sit neqz enī tantū
finxit oculū aut apuit: sed uisū largitū est: qd sane argu
mentū etiā animā inspirandi: quā nō operare: oculus enī
am perfectus minime uidere potest. Quare et anime uig
rem et mēbrū arteriis uenis neruis uenis sanguine. erectis
omnibus: ex quibz corpus nostrū constat perfectū largitū est
qz oportet operari dū dies est. Quid hoc significat. Quā habet
cōsequētia. Sane magna. hoc est donec dies est: dū licet hōdy
in me credere: dū hec durat uita laborādū ē. Venit nox hoc ē
futurū tempus: quādo nemo potest opari. Nō dixit quādo nō
potero opari: sed nemo pot opari id est qn nō est amplius fides:
neqz labores neqz poenitētia: qz enī opa fide appellat: dicit a
quid faciemus ut operemur opa dei. Respondet hoc ē opus dei

ut credatis in eū quē ille misit. Quō ergo hoc opus nemo potest
nūc opari. Quomā fides nō est: sed uelint nolint omēs acquies-
cent ueritati. Verū ne quis ad ambitionē hęc referret: corūgrā
omīa facere profectur: qui in hac tantū uita habent credēdi
potestatem: et nūq̄ alibi quicq̄ sibi possunt proficere. Ideo ne
q̄ accedentē ad se secū curauit. Nam q̄ curari mereret et si
uidisset: credidisset. et prorurisset ad Iesum. neq̄ si presentē
a quoq̄ audisset: accedere neglexisset: ex sequētibz cōstat: ex eius
uidelicet fortitudine et uite fide. poterat enī secū cogitare se-
cipz et dicere. Quid hoc? Iusū ferit et limuit oculos meos et
dixit. Vade lauare: nō potuit me prius sanare curare: et inde
ad Siloam mittere. Sēpenūo illū me laui: et multi mecum:
et nihil profeci. Si quid posset: corā ostendisset quēadmodum
et Naaman aduersū helizeū dicebat. iustus enī se lauare in
Jordanem nō credidit: cū magna esset tūc helisei opimo. Ceterū
autē nō diffidit uerbis Iesu: neq̄ cōtradixit: neq̄ quicq̄ cogi-
tauit huiusmodi. Quid Iusū illū uire oportuit. hoc potius secū
redderet. Quis unq̄ hoc pacto curat? nihil tale reputauit:
fide fides firma et prōptā. Venit nox q̄ indicat post crucem
impios sibi tūc futuros: et multos afflictiendos. Adhuc dies
est post quē peritus eos abscondit ut statim significat. Quā-
diu ī mūdo sum: lux sum mūdi. Quod et alio in loco dixit.
Credite donec lux uobiscum ē. Cur ergo paulus noctē pntē
uitā appellauit? Christus diem: Idē dicit non uerbis sed se-
rentia. Inquit enī Nox pcessit: dies autē appropinquauit.
Noctē pntē uita appellat: quomā ī tenebris uersam?
ul prop̄ eis ad diē illā cōpationē. Christus autē noctē sum-
mū tempus appellat: quomā peccatores nihil operari
poterūt. Nox a paulo pntē uita appellat: quā ī tenebris
sunt: qui in peccatis et in cre dilitate degunt. Quā obre fide-
les alloquens ait Nox pcessit: dies autē appropinquauit: ac si
lux illa essent fruturi: et noctē ueterē uita intellexit.
Abiciamq̄ inquit opa tenebrarū. Ecce q̄ illis noctē esse dixit:
quare prosequitur ut in diē honeste ambulemg: ut lux illam
cōsequamur. Nā si huius seculi lux tā pulchra est: cōsidera qualis
illa futura sit. Quāto enī solaris lux lucerne lumē excedit: tā-
to tmo longe magis illa solare: quod inde significauit. Sol

obscurabitur ad illius uidelicet splendoris cōparationē ut non
appareat. Q. si in hac uita ut splendidas nobis domos et salubres
cōparem: magnā pecuniā uim edificando anxii cōsumi-
mus: considera qui nobis subeundi sunt labores: ut clarissima
nobis i celis domū edificem. Vbi lux illa ineffabilis. hic enim
et pugne et cōtentiones de terminis et parietibz. Illic nūc
nulla inuidia: nullq; luor: nulla de limitibz cōtentio: et hec sine
dubio reliquēda. Illa ppetuo pma iura sunt: hec tpe cōsumit
et multis subiecta ē periculis. Illa ppetuo manet: hāc pauper
sibi cōparare nō potest. Illam duobz pōt obolis quis emere: uerū
duā illa. Quāobrē q̄ molestissime fero: q̄ tot nobis bonis propo-
sitis desidem: aīd deficiam: et ut hic splendide habitem: omnia
faciam: ut autē in celo parū uel cōparem hospitū: nihil cu-
ramus nihil laboram. Dic queso ubi hic domū habere uelles:
in deserto an in aliquo paruo opidulo: Non puto sed i regibz
et magnis ciuitatibus: ubi et rerū copia: et maior nobilitas.
Ego tibi talem ciuitatē propono: cuiq; opifex et auctor deq; in qua
domū mōri q̄ hic sumptu mōri labore condere: atq; edificare po-
teris. Edificant eā manz pauperū. hec optima edificatio sū-
ma sapientia sicut q̄ hic faciam sūma dementia. Et enī si q̄
te in perfide uisurū regionē illam et moyse uerū dūctorem
iuberetq; ut illū domū strueres: nōne ei q̄ amētia rephēdes:
ac si mutilem suadet impensam. Cur nō idē in hōc mūdō
fatis: quē paulo post relinques. Sed filiis relinqua inques.
At illi paulo post te etiā sequetur: nō nūq̄ pcedent inde et eom
posterū. Quod etiā te anxū reddet: cū heredes nō diu posses
suos uideas illic autē nulla hūiū suspitio: sed imutabilis et
tibi et filiis et nepotibz manet possessio: si eandē uirtutē imita-
būtur illā domū christus edificat: quo edificare nō op̄e alii
opifex accersere: neq; ulteriq; laborare. Cū deq; opus faciendum
suscipit: quid amplius curādū. Ille nctia colligit. Ille opus eri-
git. Neq; hoc tantū mirādū: sed q̄ etiā satis sup̄q; optimū: et
supra quā optare possis edificatū cōstruit. Quippe qui optimus
opifex est: et maxime tue studet utilitati: et si pauperes et uolū-
eris hanc domū edificare nullā tibi pariet inuidiā. Nemo em
inuidus illud domicalū intuetur: sed angeli tuis bonis letant.
Nemo illud contemnere poterit: nemo hoc morbo laborans

illuc habitat. Vicinos ibi sanctos / paulū petrū prophetas mar-
tires / angelorū ceteros archangelorū habebis. Quibz rōibz omnia
nra in pauperes cōferamus : ut illa habitacula cōsequamur
grā et benēdictate domini nostri iesu christi per quē et cū q̄
parvula siml et spū sancto ī secula

Hec cū dixisset expuit ī terrā : et fecit lutū ex spūto : et
linxit lutū sup oculos eius. Qui aliq̄ ex lectionibus
utilitate cōsequi volunt : nihil iis p̄mittendū est.
propterea scrutari iubemur scripturas. multa em̄ q̄uis in iis
facilia uideat : magna tamē sententię pfunditate habent la-
tentē. Considera propositū textū. hec cū dixisset expuit in terrā.
Cur hoc. Ut manifestet glā dei : et quia oportet me facere opa
eius qui misit me. Non n̄ ab re q̄ dixerat reduxit nobis ī memo-
riam euāgelista et subdidit expuisse : sed ut uerba sua opibus
cōfirmasse ostenderet : et cur nō aqua sed spūto usus est.
qui surgē erat in syloam. Nequid ergo fonti ascriberet : sed ex
ore eius uirtute processisse intelligeret : que illi oculos et finx-
erit et aperuerit. misit in terrā. hoc euāgelista significat mqr̄.
et fecit lutū ex spūto. Inde ne ex terra eam processisse uirtute
suspicaretur : lauari iussit. preterea ut recti fides pareret :
et pfidā uideorū argueret. nā credibile erat a pluribus abeu-
tem illis luto oculis usū et re insolita. om̄ in se oculos
cōuertisse. cum em̄ nō facile esset cōditu / rectū usū recupe-
rasse. multos uie longitudine testes : et diligentiores spectatores
ui insolentia cōparat ut attentiores facti : iā nō possent an-
is esset dubitare : p̄terea ueteri legi se nō repugnare ostendit.
cū ad siloam mittit. neq̄ illud erat suspicandū an aq̄ illius
uirtute usum acceperit. multi em̄ sepe illic oculos lauerat
nullā gratiā cōsecuti. Sed tūc fuit uirtus xpi : que id operata
est. ideo interpretatus est euāgelista. syloam qd̄ ē missus :
ut intelligas illic a xpo curatū : ut paulz inquit bibebant
autē de spiritali cōsequēti eos petra. petra autē erat christus.
Quemadmodū ergo xp̄us pet̄ erat spiritalis : ita et syloā erat
spiritalis. om̄i autē uidet. Repentinā aq̄ efficacitā archanū
nobis significare mysteriū. Quod nā / admirabile et preter
om̄ spem apparitionē. Sed intueri recti animū in omnibus

q̄

p̄

2

parentem/ prebuit os: nihil tollitq; an lutū esset an spiritū.
 Et quid sibi Siloam opus esset: et si hoc cur illo: non cur lutum
 limret super oculos: aut cur lauari precepit. Nihil tale repu-
 tauit. Illud dūtaxat curauit: ut parēt in omib; impari-
 et nullo perturbatq; est. Quod si quis rogaret: quomodo illu-
 to luto uiderit: me modū nescire profiteor. Et quid mirū
 si nescimq;. Neq; em euāgelista: neq; ipse: qui curatq; norat:
 sed factū uidit: modū deprehendere nō potuit. Quod mēro-
 gatq; respondit: lutū imposuit oculis meis/et lau/et uidi. nō
 nem ignorauit. licet sepius interrogatus. Itaq; utim: et q;
 uiderāt eū prius: quā mendicū erat: dicebāt. Nōne hic ē
 qui sedebat et mendicabat. Alii dicebant quia hic est. mag-
 nitudo rei ad incredulitatem trahebat: licet tot modis esset
 ad credendū allecti. Alii autē dicebant. Nōne hic est qui sedebat
 et mendicabat. pape. Quo dei descendit humanitas. benign-
 issime mendicos curat: iudeis silentiū imponit: q; nō clauos
 et generosos uiros: nō principes sed obscuros etiā sua dignos
 prouidentia ducibat. Venerat em ad omī salutem. Et ut in
 paralytico ita in hoc factum est. Neq; em ille qui se curasset
 norat: neq; hic. Quod propter christi discessum attridit/ q; sepius
 ad subueniendū indigentib; properabat: ut omīs signorum
 dubitatio tolleretur qui ergo eū nō uidebant: quō ad gloriā grām
 loquebantur? Sic confirmabat miracula. Neq; em hostia-
 tim hic cecq; mendicabat: sed sedebat ad templi ianuā/ dubi-
 tatib; ergo oībus de ipso respondit. Ego sum. nō puduit ce-
 citatis: neq; populi furorē ueritus est. nihil dissimula-
 uit beneficiū p̄dicare. Dicunt ei quōd ap̄t sunt tibi oculi. Rē-
 dit eis. Ille homo qui dicit. Iesus. Quid dicit: homo huius
 opat. Sed nihil adhuc de eo magnū opinabat. fecit lutū:
 et inxit oculos meos. Verax sane. nō dicit unde fecerit
 q; nō uiderat. Sensit autē Vngi et dixit. mihi. Vade ad na-
 tatoria Siloam: et unde norat iesū loquutū. Ex sermone
 quē ad discipulos habuerat: rē testificat/ modū ignorat.
 Nā si in iis que sensu et tactu p̄cipiuntur fide opus est: longē
 magis in iis: q; uideri nō possunt: et dixerūt ei. Vbi ē ille:
 clamātes iam cōtra ipm. putuere hic xpi humilitatem.
 Curatos dimittebat: quippe qui nō gloriā: nō populi plautū

nō digito mōstrari uolebat. Et uide q̄ uere recte ad omnia rēdet.
 querebant illi christū muenire: ut eū ad sacerdotes adducerent.
 cū nō inuenirent: illū ducūt: ut melius interrogaret. Ideo euāgelī-
 sta sabbatū fuisse dicit: ut praua eorū mētem ostendat: et cur
 iesum q̄rerent: ut ansam aliqua haberent talūmandi miracu-
 lum: propt̄ legis īngressione et hoc cōstat q̄ statim quō oculos ip̄s
 aperuerit: interrogarunt. Et cōsidera eorū uerba. Nō dicit quō uidistis
 sed quō aperuit tibi oculos. Et daret ei materia opus illud talūp-
 mendi. Ille autē tāq̄ nō ignarus rei breuiter rēdet. Neq̄ em̄ ie-
 su meminit: neq̄ q̄ dixerit. Vade lauare: sed tantū lūtū fecit et
 imposuit super oculos meos: et laui et uideo: ac si maximo in-
 crimine xp̄m deprehendissent ita mouent. Quasi dicerent. Ecce
 q̄ iesus opat̄. Tu autē recta cōstantia īnuere. Q̄ em̄ primū ab
 illis ītrogat̄ dixerit ueritatem: nūme mirū est: nūc uero
 admirandū: q̄ p̄teritū neq̄ negat: neq̄ prioribq̄ uerbis cōtra-
 dicit. Quid pharisei uel alij potius. Adduxerat eū tāq̄ negati-
 rum: sed cōtra euenit. Oportet itaq̄ q̄ nōlebant: intellexerunt:
 quod semp̄ cōtingebat: ut aptius ī sequētibq̄ ostendēq̄. Quid pha-
 risei. Quidā nō omēs: sed p̄natiōres dicebant. Quō potest homo
 peccator hec signa facere. Ecce q̄ signis alligēbant. Nā qui
 antea miserant: ut adduceret: audi nūc et si nō omēs dicat.
 Et nō licet p̄ncipes glorie cupiditate ī incredulitate p̄sistēt
 multi tamē crediderūt: q̄uis nō cōfiteretur. populq̄ autē inglo-
 rius erat: utpote qui nihil ī synagoga poterat. p̄ncipes da-
 riores difficilīus acquiescebant. hos igit̄ p̄ncipatq̄ amor: illos
 metq̄ cōturbat. Quare inquit. Quō potestis credere qui gl̄am
 ab hōibz accipitis: et ip̄i quidē qui iuste m̄ficere conabāt̄:
 se dei se esse dicebant. Qui cetos curabat: eū ex deo nō esse non
 posse: eo q̄ sabbatū nō seruasset. Quod alij negant. Quomā pecca-
 tor hec signa facere non potest. Illi maligne omisso miraculo:
 q̄ uidebat̄ īngressio adducūt ī mediū. nō em̄ dicit̄ ī sabbato
 curat: sed sabbatū nō custodit: hī ī firmitate subiacent: pro-
 bandū nāq̄ erat nō soluisse sabbatū. Ex signis tantū cōfir-
 mant. Nec īmerito. Adhuc hominē eū arbitrabant̄. Q̄ fide-
 um nō essent: alij eū excusare potuissent: q̄ uidelicet sabbatū
 dñs esset: et illud fecerit. Sed nondū hoc sentiebant. Nemo
 tamē audebat sententiā palā facere: sed dubitabat p̄ timore

nō

Cen pender

Cen pender

hic homo nō e adeo quia
 sabbatū nō custodit: alij di-
 cebat

mala discordia
discordia bona

mala intractabile cordis

mala supposito vitiis non potest

partim ambitione. Schisma ergo erat inter eos: quod prius
in populo ortum est: inde in principibus. Et alii quidem bonum esse
dicebant: negabant alii quod deciperet turbam. Vides multiores
multitudine principes etiam se scindentes: tamen generosi qui
quod pre se tulerunt: cum phariseos instare intelligerent. Quod si omnes
se scindissent: cognouissent fortasse veritatem. potest enim quis recte
scindi. Idcirco inquit. potest enim quis recte scindi. Idcirco inquit.
Non ueni mittere pacem in terram sed gladium. Et et mala discordia:
et discordia bona. Siquidem qui turri edificabant: discordes
erant in malo suo: inde et si multi ad bonum tamen dissenserunt.
Et socii chore male conueniebant: ideo bene diuisi sunt. et iudas
cum iudeis prauis consensit. Est ergo bona discordia: et discordia mala.
Quapropter ait. Si oculus tuus scandalizat te: erue eum: et si pes ab-
scede. Quod si membrum male coniunctum abscondendum est: nonne longe
magis prauum amittis. Quare discordia non semper bona: sicut
neque discordia mala. hoc dico ut malos fugiamus: sequamur
bonos. Nam si membrum insanabile metui ne reliqua corrumpat
incuramus: non quod illud negligamus: sed ut seruemus reliqua cetera:
quoniam magis in his: qui male nobis iuncti sunt: idem faciendum: quod
si eos meliores reddere possumus. Et nobis non officere: omnia
essent facienda. Si incorrigibiles sunt et nos ledimus: absconde-
di sunt a nobis. Sepe enim hoc pacto magis proficiunt. Unde plu-
lus. Tollite malum de medio uestro: quod ut eiceret: ita fecisti.
Gravis et enim gravis est conuersatio malorum: sed non tam cito
contagium sequitur: aut detegitur: ut prauorum hominum malitia. Cor-
rumpunt enim bonos mores colloquia praua mala. Et propheta
egredimini ex medio eorum et segregamini. nemo malum
sibi amicum conciliat. Nam si peccatores filios emulamus: neque ue-
remur naturam: neque eius leges: neque ullam necessitudinem: longe
magis notos et consuetudine deiunctos fugiamus: si mali erunt.
Quiauis enim nullum inde nobis proueniat detrimentum: malas
tamen suspensiones uitare non possumus. Alieni enim uitam nostram
non perscrutantur: sed a sociis et consuetudinibus iudicant. Hec ca-
de et nuptas et virgines horror prouidet inquit bona: non modo
in conspectu domini: sed et hominum. Totis ergo uiribus admittantur:
ne per nos scandalizet proximus. Vita enim et si rectissima sit: si
aliis erit scandalo totum amittit. Et quomodo potest recta uita scanda-

quare. Cum pessimorum consuetudo non bona homini inuenit opi-
monem. Cum enim nobis facti cum malis conuersamur: et si nos
non offendimus: alios tamen scandalizamus. hec uiris uxoribus
et virginibus dicta sit: quorum consilia: que inde mala pueniant
diuidit. Ego nihil mali suspicor: neque aliquid fortasse perfectiorum
simplicior frater in tua offendit perfectione: oportet eius
consilium imbecillitati. Quod si ipse non offendit: offendit tamen
gentilis. Paulus autem iubet: ut singulis sine offensione et iudeis
et grecis et ecclesie dei. Ego nihil mali de uirgine suspicor. Dili-
go uirginitatem. Dilectio malum non existimat. Quod autem hanc
uestra amo consuetudine: neque possit absurdum aliquid de ea rogi-
tare sed quod exius id persuadeamus: debemus eorum rationem ha-
bere. Quia ob rem ita res nostras disponamus: ut nemo infidelium
nostra causa iuste possit offendi. Nam sicut qui recte uiuunt de-
um glorificant: ita qui prauae procliuues sunt ad blasphemiam.
Sed absit: ut uestrum aliquis sit eiusmodi. Verum ita luceant opera
uestra ut glorificetur pater uester qui est in celis: et nos eius gloria
perfruamur. Gratia et benignitate domini nostri Iesu Christi. per
quem et cum quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Dixit ergo cetero iterum. Tu quid dicis de illo: qui aperuit o-
culos tuos. Ille autem dixit: quia propheta est. non credide-
runt ergo iudei. Scripturae non simpliciter: neque teme-
re: sed quod diligentissime legende sunt: neque scrupulus oboritur
etiam non immerito hoc in loco quod scriptura dubitaret. Cur cum dixe-
runt: hic homo adeo non est: quia sabbatum non custodit: inde eum
interrogauerunt. Tu quid dicis de illo qui aperuit tibi oculos: et
non qui soluit sabbatum. de excusatione pro accusatione posu-
erunt. Quid ergo dicendum: non sunt hi qui dicebant: hic non est
adeo: sed qui dissentiebant dicentes. homo peccator non potest hec
signa facere: cum ego magis uellent illis silentium imponere:
ne christum defendere uideretur: eum: qui eius uirtute in se expro-
bat: in medium adducit et interrogant. Tu autem intueri
pauperis sapientiam: quam ceteros superauit. Confessus est prophe-
ta esse. neque prauum iudeorum iudicium: ipsum pererrare potuit:
cum dicerent. Quo potest esse hic adeo qui sabbatum non custodit

Ceteri sapienter

et non crediderunt iudei: quod cecus fuisset: et vidisset: donec uocau-
runt parentes eius: qui uiderat. Tu autem quor modis miraculum
regere et abolere conantur. Verum huius est ueritatis natura. in-
de magis oppugnatur: unde magis confirmatur: et quo magis ob-
gitur: eo clarior euadit. Alii non esset hoc creditum miraculum
quod pinde: ac si omnes id peccare conati essent: et christi studiosi
sini fuissent: ita claruit. Item eum etiam postmodum calumpnari
temptarunt dicentes. Quod apuit tibi oculos: quasi dicerent: magis
magis aliquid: quod alibi: cum sanandi modum intelligere nequissent.
calumpnari sunt: in belzebub principe demonum etiam demum
hic ad sabbati solutionem confugiunt: et quod peccator est. Atqui cum
superius eum interficere: et opera eius arguere tentarent: audire
eos interrogauit. Quis ex uobis arguet me de peccato: et nunc
respondit: nemo eum blasphemie arguit: cum se sine peccato
profiteretur: quod si in aliquo argui potuisset: nunc tacerent.
nam qui dicente se ante abraam esse lapidibus petierunt
et adeo non esse: et se adeo esse gloriati sunt: cum essent homines
de: et tot miracula facientem deo contrarium: et sabbatum non cus-
todire obicerent: si uel umbram aliquam criminandi habuissent:
non sane tacerent: et si propterea peccatorem uocat: quoniam
sabbatum soluere uideretur: friuolum profecto hoc crimen: et mi-
tam eorum arguit temeritatem. Quod breuius huius distracti ratio-
nibus impudentius quiddam aggrediuntur: non crediderunt
inquit: quod cecus fuisset: et uidisset. Quod ergo accusabant: quod sabbatum
non custodiret. Certe factum credentes. Nonne multitudinem et
uicinis qui eum cognoscebant credidistis? Sed ut dixi: in medium
et si oppugnare ueritatem uideatur. seipsum tamen detegit:
et ueritate clariore reddit: ut in presentia contigit. Ne quis enim
diceret. Nihil certi uicinos: et qui eum uiderat: attulisse: sed
fuisse similem: uocauit parentes: et tunc miraculum uerum
confirmarunt. Nam patres maxime eum norant: et cum eum
perterere non possent: qui audens acceptum predicaret beneficium.
per patres infirmare miraculum arbitrati sunt. Et uide mer-
rogationis prauitatem: aduocatis in medium parentibus: ut me-
tum incuterent: uehementia quadam et indignatione interrogant.
Hic est filius uester: et non dicunt: qui cecus fuerat: sed quoniam nos di-
cis: quia cognatus est: ac si malefacerent: et opera christi confirma-

rent. o scelestos et pluriq; scelestos. Et quis nā pater: ita de filio
mentiri optaret: tñ nō dicentes: q̄ uos tecū fecistis: imo et
ubi q; tecū p̄dicastis. Quō nūc uidet. O dementia. Vestra her
malignitas: uestrū cōmētū dupliciter ergo ad negandū eos
impellere cōnātur: dicens/et quē dicatis/et quō uidet. De istis
itaq; parētes interrogati: an filij eorū esset: si ceterū fuisset: et quō
uidet: duo tantū cōfiterē: ter tū se nescire dicūt: ut magis
ueritas probaret: ut nemo p̄ter ipm̄ curatū: et maxime
ad id testandū idoneū: rem ipsam cōfiteret: et quonā modo
ad gratiā loquuti essent parentes: qui eorū q̄ norat: aliqua
cōfitebant: propt̄ metū iudeorū: Quid ergo dicūt. Q̄ hic est
filius noster simus simus: et q̄ ceterū natus sit: quō autē nūc uide
at: aut quis aperuerit eis oculos/nos nescimus. Ipse habet eta
tem. Ipse de se respondebit. Dignū fide dicūt ad sui excusationē.
Nō est puer/neq; de seip̄: p̄t̄ de seip̄o testimoniū p̄hibere. Hor
autem dicebāt propter metū iudeorū. Ecce quō iterū eua
gelista eorū mentē sententiāq; exponit. hoc dico/quiā cū su
perius dixerūt q̄ equalē se deo facēt: si ea nō christi sed iudeo
rū fuisset sententia: addidisset sane euāgelista/ita iudeos in
tellexisse. Cum ergo parentes rursum ad sanatū eos rennisi
sint: iterū inlāmat: et palā/atq; impudētē/nō quidem
dicūt/nega xpm̄ te sanasse: sed pietatis umbra id tentant
da inquit gloriā deo. Nā si parētib; dixissent: negā filiū
uestrū esse/et tecū natū: p̄ q̄ ridiculū fuisset: unde si hūc
negare fuissent: manifesta fuisset impudentia. Quare nō sic
dicunt: sed alia aggrediūt uia. Da gloriā deo. Confiteri m̄h̄
christū in te opatū. Nos scimus: quia hic homo peccator est. Qua
re ergo ipm̄ non reprehendistis: tū diceret. Quis me de peccato
arguet. Unde eū scitis peccatorem: et tū ille nō dedisset: et
obuā christo factus: nō propterea reprehensus est. Sed rogauit
eū christus. Credis in filiū dei: ut intelligas ita dari gloriā
deo. q̄ si nō esset equalis patri: nō esset equalis gloria. Sed cū idē
qui patrē honorat/honoret et filiū: merito nō arguit ceterū. Cū
ergo expectaret iudei/ut parentes miraculū negarent: m̄h̄ tale
dixerunt. Cum uō m̄h̄ se ex eo cōsequutos uident: nā peccatorem
esse calūmiant. Respondit ille si peccator est/nescio. Vm̄ scō/q̄ cū
tecū essem/nūc iudeo. Nūquid timuit recus. Optimine: et quō

qui propheta asseruerat: nunc dicit: Si peccator est nescio: non in
 sibi per suadebat: neque suis uerbis purgandum eum a criminibus: ne-
 que propter acceptum beneficium excusandum: sed a re ipsa testimonium
 afferendum satius ducit. Nam si post multa uerba dicente eo: quod mihi
 esset dei cultor: non potuisset hec signa facere: ita indignati sunt: ut
 dicerent in peccatis natus es totus: et tu doces nos: Si hoc a pri-
 cipio dixisset: in qua prorupissent insana: Si peccator est nescio:
 quasi dicat. Nihil de hoc in prentia dico: nihil pronuntio. Illud qui-
 de manifeste noui: et affirmare possum. Si peccator esset non
 hec fateretur. Quibus uerbis neque se neque testimonium suum re sus-
 pectum reddidit: quod gratia loqueretur: sed re ipsa testimonium
 neque enim efficere poterant: qui miraculum fecerit. Illi autem
 iterum ad priora reuertuntur: modumque curationis diligenter
 percontantur: more canum/uenatione sibi proposita: nunc huc
 nunc illuc discurrentes: et ad eundem redeuntes locum: ut
 assidua pronuntiatione eum ad suam trahant uoluntatem. Et
 ait. Quid fecit uobis quod aperuit oculos tuos? Ille confundens
 eos: acius iam inuehit. Donet enim miraculum disquiri
 et indicari oportuit: ueracius loquutus est. Tunc autem plane
 patuit: bona causa fecerit eos audacter aggrediri: atque dixi
 uobis semel: et me non audistis. Quid amplius uultis audire:
 Considera mendacium aduersus scribas et phariseos fiduina: fauuli-
 da est ueritas: tam imbecille mendacium. Illa enim etiam imbeci-
 les corroborat: et claros reddit: hoc etiam fortes depmit atque
 debilitat. Quasi dicat medicus. Verbis meis non attenditis: ideo
 nihil amplius dico: neque respondebo: cum me sepius frustra in-
 terrogaueritis: neque ut re sciat: uelitis audire: sed ut audi-
 ra calupniemini. Nunquid et uos uultis discipuli eius fieri?
 Jam se discipulis admittit: hoc enim significat: nunquid et uos. eos
 preterea arguit et uituperat: et merito sane. Cum enim in-
 telligeret: hoc eos maxime ledere. ideo ita loquutus est. Inditum sane
 fidentis animi et ad supna euolantis: et illorum contumeliam
 insanam. ad hoc eius maxima ostendit dignitate: cum magis
 in me fidit: et quod quae admirari et colere deberent: eum contumeli-
 a afficit. Ille tamen non afficit: sed quod ipsi ad contumeliam faciunt
 honoris loco accipit. Tu discipulus illius magister. Nos autem
 moysi sumus discipuli. Sed non sequitur. Non enim moysi neque danieli

estis. si moysi essetis: essetis et christi. Idcirco superius inquit
christus. si crederetis moysi: crederetis et moysi mihi. De me ille
scripsit. Cum enim ad hos semper sermones confugerent: nos sci-
mus: quod moysi loquutus est deus: cuius testimonio: maior autem
aut nostrum. Sed none maioris auctoritatis est: qui her per
signa confirmat quod maiores uestri: Nam et a deo uenit et celestia
loquitur: et non dixerunt. Nos audiuius quod moysi loquutus est deus: sed
scimus. Et audita uos iudei scire asseueratis. Visa autem auditis mi-
nora arbitramini. Atqui illa quidem minime satis: sed audistis.
her non audistis: sed satis. Cuius autem in hoc enim inquit mira-
bile: quod uos nescitis unde est: et talia signa facit. quod homo non in-
gis apud uos: neque clarus: neque gloriosus her possit sit ubique
manifestum deum esse. Neque ullo humano eget auxilio. Scimus
autem quod deus peccatores non exaudit. Cum enim antea dixissent.
Quid potest homo peccator her signa facere: eorum nunc sine:
et eadem uerba commemorat: opinio mea inquit et uestra con-
sentit. in ea permanere. Et intueri uiriprudentia. Semp in ore
habet miraculum: quod tu capere non posses: ab eo rotinat. Vides
illa uerba. Si peccator es: nescis: non esse dubitantis. Absit no-
rat enim non esse peccatorem. Ecce nunc temporis quo responderet.
Scimus quod peccatores deus non exaudit. Sed si quis dei cultor est:
et uoluntate eius facit. Vbi non modo eum a peccatis absoluit: sed
acceptissimum deo: et omnia dei opera faciente demonstrat. Nam
tu se iudei dei cultores dixissent: ideo addidit: et uoluntatem
eius facit: quasi dicat. Non satis est deum cognoscere. Inde mira-
culum extollit. A seculo non est auditum: quod aperuit quis oculos ceni-
nati. Si igitur confitemini deum non exaudire peccatores: et hic
signum fecit: quale nemo unquam alius: constat omnia uirtute asse-
cutum: que humana longe exuperat. Ad que iudei in peccatis
natus es totus: et tu doces nos. donec eum negaturum sperarunt:
dignum cui crederent: existimarunt: et semel atque iterum eum uo-
carunt. Quod si eum non credendum dicebatis: tunc aduocastis: tunc
iterum interrogastis. eum uera loquutus est: et ideo maxima
erat admiratione obseruandus: tunc accusat. Quid autem
significat in peccatis natus es totus. Exprobrat ei temeritatem:
ac si dicant a prima etate in peccatis es: quasi ideo fuisse
fecus. Quod non sequebat: que consolatus Christus ait in iudicum

Ceci pruden

exhortatio

incedit

ego ueni in mundum: ut non uidentes uideant: et qui uident non
fiant. In peccatis natus es totus: et tu doces nos. Et quid dixerit
non quid sua sententia attulerat. Et non potius totum. Cum inquit
Simeon spectatores deus non exaudit. Et eiecit eum foras. Et
ueritatis prorem quod sapientia non impedit paupertas. Vides quod
audiuit a principio: et quod tulit: et quod uerbis et operibus ratio
tus est. Hec scripta sunt ad imitationem nostram. Nam si is qui
christum non uiderat: ante eius hortationem tamen confirmatus est:
ut in conspectu totius populi hominide furentis insani et eo
uote christum dampnare cupientis: nec assensus sit: nec acquies
uerit. sed pro qua fidenter eorum os obstruxerit: et expelli male
erit quod subtrahere ueritatem: quantomagis nos qui tam diu
in fide uiuimus: qui per fidem tota miranda intuiti sumus:
qui maiora quam ille accepimus beneficia: qui interioribus oculis
arcana mysteria consequamur conspiciamus. Nos igitur tam
uacatos honorem/incredibilem pro christo fiduciam pro nobis ferre
oportet contra eos: qui aliquid accusare: et loqui aduersus christum
anos moluntur. Foris lingue cohibende sunt: neque tenere eis
parcendum. Hoc autem facere poterimus si consideremus: si scriptis
opera dabimus: neque eas audire neglexerimus. Nam si quis atten
tione huc ingressus et adhibuerit: etiam sine domestica lectione
amplio spatio satis proficere poterit. Neque enim hodie unum/creas
aliud legimus: sed semper idem. Veritatem non nulli tam misere
affecti sunt: ut diutius audiendo: ne nota quidem librorum deli
ligant: neque pudet: neque uerentur tam negligentem ad dei con
temni ingredi. Quod si cytharedus/uel saltator: uel minimus aliquis
ad scenam aduocaret ciuitatem: omnes frequenter concurrerent:
et admoniti gratias haberent. In quo spectaculo dei dimidi
um consumunt nulli alii negotio uacantes. Deo autem nos per
phetas et apostolos alloquere oscitantur/ desiderant/ hallucinamur
et plurimum fastidimus. Quare in forum egredimur. In hyeme
uero cum pluuia/ et luti impediatur: domi sedemus. At in theatris
sine recto quo a pluuia defendamur: maxima pars imbre
ueto frigore luto uie longitudine contempta insani perstiterunt. Illi
eos tamen domi continet/ nulla quam ad spectacula confluat. Huc
Huc sub recto sine frigoris et pluuie iniuria ad anime sue
salutem nemo ea alacritate concurret. Sunt ne hec tolleranda.

ideo in illis apprimè edocti in neq[ue]stariis q[uam] puerili impitiores
 sum[us]. Et si quis te aut aurigam aut saltatorem uocaret: cōtume-
 lum id duceres: eamq[ue] pro uiribus propulsares. Ne autē ad eorū
 spectacula nō recusas: et eius artis nomē fugis: eam fere om[n]i[um]
 prosequeris. Cui[us] autē et nomē et res hoc est et esse et uocari
 xpianus profiteris: quid nā sit nō intelligis. Quid hac demētia
 peius: hec frequēter uobis dicere. Verūtamē uerit[as] sum ne frustra
 et sine fructu in odiū cōparem. Video em̄ nō iuuenes tantum
 sed et senes insanire. Quorū grā maiore in modum erubesco:
 cū iudeo uirū tamē uenerabilem eam labefactantem:
 et filiū secū trahentē. Quid hoc magis ridiculū? Quid idignius:
 filius a patre impudentia discit. ordent hec uos uerba: hoc
 et ego uolo. Verba uos merore afficiant: ut per opa a turpitu-
 dine liberemini. Sunt em̄ nō nulli multo rīs frigidiores: quos
 illorū nō uidet. Sed pro x[rist]o multa uerba faciūt. Quos si ro-
 gaueris: quis Amos sit: quis Abdias: quot prophete: quid
 respondeant nesciunt. De equis aurigis sophistis rhetoribus:
 quāuis reddūt rationē. Inde q[uod] h[ic] iactura. q[uod] demētū sequat[ur]
 interrogant. propterea ingemisco: quoniam q[uod] sit dāpnū
 quod malū nō intelligitis. Dedit tibi uitā deus: ut se cole-
 res. Tu eā incassum et inutiliter cōsumis. Queris quod sit
 dāpnū? Si uel parū argenti amiseris: ad o[mn]ino dāpnū
 appellas. Si in totos dies in diaboli operib[us] cōsūpseris nihil a-
 misisse opmaris. opus est in sacrificijs et p[re]sibus uitā omēm
 impendere. Tu ad clamores: p[er]turbationes obscena uerba
 cōtentiones intempestiuas uoluptates: magicas in tūm
 cōuerteris demētū et cū hec cōmiseris: quod dāpnū acce-
 peris: interrogas. neq[ue] intelligis om[n]ia potiq[ue] amittenda
 q[uam] tempus. Aurū amittis: poterit recuperari. Amissum tēp[us]
 difficulter. breue nobis in p[re]senti uitā tēp[us] prestat quo in
 si in necessarijs utemur: quid illuc migrantes faciem[us].
 Dic queso si tui filiorū tuorū p[er]p[er]es ut aliqua artem dis-
 ceret: ille autē uel domi uel alibi tempus frustra cōteret
 posset ne apud migrum excusari. Nonne diceret. cōuenim[us].
 Tempus statuisti. Si tibi nō cure est ut apud me arti tēu-
 bat filius: quō eū erudiem[us]. hec et nobis dicenda sūt: nam
 exiger a nobis deus rationē. Vobis inquit tēp[us] dedi: ut pie

ratem: ut recte uiuendi artem erudiremini / cur in cassum
et inutiliter hoc tempus consumpsistis. Cur preceptore frequenter non
percussit: neque doctrine uacastis. Quia autem doctrina sit dei cultus
audi prophetam cum inquit. Venite filii audite me timorem
domini docebo uos. Et iterum beatus uir quem erudieris domine
et in lege tua docueris. Cum uero tempus mutaret consumpsisti: quam
habebis excusationem et qua gratia nobis breue tempus pre
scripsit deus? O stultitia o insipientia: pro quo maxime gra
tie habende sunt: quod labores nobis et sudores minuit: pro
quem nobis et eternitatem largitur id et reprehendis et molesto feris
animo. Sed nescio quid in tam longum sermonem uenimus: qui
iam finem desiderat. Nostrae namque imbecillitati et miserie
tribuendum est quod longiusculam fastidimus orationem. In specta
culis autem a meridie ad noctem imorati cum funeralibus domum
reuertimur. Sed ne semper uos accusamus hoc nobis impedit
benefitium: ut alijs omissis omnibus hijs incubatis. Vro enim
luero et nos lucrabimur gaudium letitia laude: preterea et
remunerationem. omnem autem lucrum uestrum erit: quia stultus
ante hac saltationibus dediti propter timorem dei et hortatione
nostram uos morbo illo liberaueritis: et uinculis solutos ad
deum festinaueritis. Neque illi tamen mercede: uerum etiam in hac
uita ueram consequentem uoluptatem. Eiusmodi namque uirtus est:
ut cum futuro premio in presenti quoque uitam nobis suauissima
suggerat. pareamus ergo scripture diuine preceptis: ut et
presentibus et futuris fruamur bonis: gratia et benignitate domini
nostri ihesu christi cum quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Hec audiuit Iesus quia eiecerunt eum foras: et cum uenisset
eum dixit ei. Tu credis in filium dei. Respondit illi et dixit.
Et quis est domine ut credam in eum. Qui propter ueritatem et pro
fessione malo et contumelia aliqua afficitur: et maxime a
deo honoratur. Ut enim qui propter deum pecunias dissipat: in
fine eas inuenit. Et qui odit animam suam is uel in presentibus amat:
ita contumelia affectus propter deum is plurimum honoratur a deo.
Quod cetero usu uenit. Eiectus est e templo a iudeis: et a templi
domino inuentus est. A pestifero cotilio liberatus salutaris est

fonte consecutus. Contemptus a contemptoribus xpi. ab angelorum
 rege honoratus est. hec sunt ueritatis p̄mia. Ita et nos disp̄
 sis hic rebus et pecunijs nostris. Illuc fidenter proficiscemur.
 si hic inopi largiemur: quiescemus in celis. Si propter deum
 nobis maledicetur et in hac et futura uita laudabimur. E-
 iectum e templo: inuenit xpius: quē euāgelista hac gratia
 uenisse dicit significat. Et cōsidera quibz eū p̄mijs remu-
 nerat: sūmo om̄i honorū. Se em̄ notū fecit ei a quo prius
 ignorabat. Et qz discipulis suis admittit. et intueri illius
 diligentia. Dicente em̄ iesu. Tu credis in filiū dei. Respondet
 dñe quis est. Nondū em̄ ipm̄ uiderat q̄uis sanatus. Antea nā-
 qz cecū fuerat. sanatus ad iudeos adductus est. Ut em̄ munera-
 rius athletam uictoria in signis et coronatū. ita hūc iesus
 accipit. Tu credis inquit in filiū dei. Quod hoc. post tantā tū
 iudeis cōtrouersiam. post tot uerba et cōtentiones an credat
 interrogat. nō qz eis ignoraret animū: sed ut notū alijs faceret.
 et eius se fidem plurimū facere demonstraret. Contuēlia me tūqz
 populqz affectu inquit. sed nīhilipēdo fides tua mihi cure ē plius
 em̄ faciendū est unqz qui dñm facit uolūtatem q̄ mlti trans-
 gressores. Tu credis in filiū dei. ac si p̄ns. q̄ dixerat accipisset.
 rogat et sui cōtūtat desiderū. Neqz primū ait crede sed interro-
 gavit. Quid ille. et quis est dñe. ut creda in eū. Desideratis
 et ualde inquirētis anime uerbum pro quo tanta loquutqz
 est ignorat. ut ueritatis amatore eū. intelligas. Dicit ei
 et uidisti eū. et qui loquit̄ tecū ille ē. Nō dixit ego sum. sed
 rennissius adhuc et uidisti eū. dubiū uerbū: ideo manifest-
 us subdit. qui loq̄t̄ tecū ille est at ille ait credo dñe et p̄dens
 adorauit eū. neqz dixit ego sum qui te curauit: qui dixi tibi
 Vade lauare in siloā: sed nō om̄ibz omissis inquit. credis in
 filiū dei. Ille affectū suū euestigio adorādo p̄tulit. qd̄ pauci
 curati fecerant: ut leprosi et alij hoc pacto diuinā ei uirtu-
 tem demonstrauit: ne quis uerbotens dixisse arbitrari possit
 Eo autē adorante inquit iesus. in iudiciū ego ueni in mūdū.
 ut nō uidentes uideant: et qui uident recedant. hoc et pau-
 lus inquit. Quid ergo dicemus: qz gentes nō sequētes iustitiā
 acceperūt iustitiā. iustitiā autē ex fide iesu. Israhel autē
 sequēs legem iustitiā in lege iusticie nō uenerūt. hīs uerbis

in iudiciū ueni magis illū in fide cōfirmat: et qui aberrauit: ex-
citauit. hoc est phariseos: qui sequebantur. In iudiciū adest in-
maius supplicium ostendens qui se tāq̃ peccato rē damnarent:
damnatos esse: hoc in loco duos uisus et duas meminit ce-
citates. Et que sensu et que intellectu p̃cipiūt. Tum quidā
ex phariseis qui sequebāt. Nūquid et nos cecī sumus: ut alio
loco. Nemini seruimus unq̃: et ex fornicatione nati nō sumus:
ita hic sensibilibus tantū in sistent: et huius pudebat cecitas
Inde ostendens melius fuisse eis cecos esse: q̃ uidere inquit si
ceci essetis nō haberetis peccatū. Cū cecitate ignominiam
putarent in eos inuehit: q̃ propterea magis punient: ita
semper humani animi elationē cōprimit: et ad magis
et mirabiliū erigit cognitionem. Nūc uos uidere dicitis ut
antea deū uestrū esse dicebatis: sed nō uidetis. Ita q̃ sibi laudi
arbitrabant: id supplicio fore ostendit: et a priori quidem
cecitate cecū natū curauit. Nūc de iudeorū disputat cecitate
Nē diceret nō propter suam cecitatem ad eū nō credere sed
deceptorem uitare huc omniū refert disputationē At nō sim-
plicit̃ euāgelista inquit audisse hos phariseos: qui tū co-
erant: et dixisse. nūquid et nos cecī sumus: sed ut tibi in mē-
riā reducat hos illos esse qui antea christū oppugnabant: et
lapidibus impetebant. Sunt enī quidā in superfacie quidem
sectatores: qui facile in cōtraria mutantur sententiā. Unde
ergo nō deceptore sed pastore probat. Adducendo utriusq̃ indi-
cia et sic eis rei ueritatem inquirenda relinquit. Et primū q̃
deceptor et fur sit: demonstrat inquit: Amē amē dico uobis: qui
nō ingredit̃ postū in ouile ouiu: sed ascendit aliunde: ille fur
et latro. Ecce latronis signa. primū palā nō ingredit̃ neq̃
audet. Inde nō p̃ scripturarū testimoniu quod per ostiū
significatur. hic et qui fuerūt et qui futuri sūt notat: et
antichristum et falsos christos et iudā et theudā et alii hu-
iusmodi. Operito autē ostiū scripturas appellat: quoniam nos
ad deū ducunt: et eis nobis cognitionē ap̃iūt. Ipse oues facit:
ipse custodiūt: neq̃ lupos irrupere p̃mittūt. Tanq̃ enī ostiū
firmissimū hereticos arcent: et in tuto cōstituit. Neq̃ nos
modo uelimus aberrare unq̃ smet. Et nisi hoc ostiū infringa-
mus: nūq̃ nos inimici nostri poterūt expugnare: p̃ hoc hos

Capitulum 10

Signa latronis

ostiū

tū et pastores et alij omēs ingrediemur. In ouile autē. hoc est
ad oues / et earū curam. Qui em̄ sacra nō uult scriptura: sed asce
dit aliunde / id est nō cōcessa uia: is fur est. Et cū patre cōueni
entiam: tū scripturas in mediū proferat. Ideo iudeis dicebat
Scrutamini scripturas: Et moyses et prophetas adducit in tes
timoniū / omēs inquit qui audiūt ex prophetis ueniet ad me:
et si crederetis mihi. hic idem per translationē ponit. hac autem
pericula ascendit aliquando aliunde etiā scribas significat: qui
cū docerēt et faciēda praeperēt: ipsi legē tñsgrēdiebant. Quod
ipse exprobrauit dicens. Nemo uesterū facit legem / et recte igit
ascendit et nō ingredit. Nā furis est sepe in uel parietem ascēdē:
et tū pericula omnia moliri. Et cū quo pacto descripsit latronem
Considera pastoris signa Qui ingredit per ostiū hic est pastor ouū.
huius ostiarius aperit: et uocē eig oues audiūt. Et proprias oues
uocat nōiātim et educit eas. Et cū proprias oues emisit an
te eas uadit. hec pastoris est et furis dīa. Videamq̄ quo pacto
sequētia cōueniāt. huius inquit ostiarij apit. et anlit in transla
tione ut significantius loqueretur. et si ad uerba parabolam
uis accommodare nihil prohibet hoc in loco p̄ ostiariū moyses sig
nificari: cui eloquiū dei credita sunt: cuius uocē oues audiūt: et
proprias uocat nōiātim. cum em̄ frequēter eū deceptore uocaret.
id q̄ ex incredulitate sua cōfirmarent dicētes. Quis prīcipū
credit in eū: nō ex ipsorū p̄natiā se sed illos deceptores putādos
q̄ sibi nō crederent: et merito ab ouū nūo expellendos ostēdit.
Nam si pastoris est p̄ solitū ingredi ostiū: ipse per hoc ingres
sus est: et omēs secuti poterunt oues esse. Qui inde se auerte
runt: nō ipsos pastor: sed ipsi se ab ouū nūo adē abdicarunt.
Quod autē se ostiū appellarit: nemo p̄turbetur. Siquidem et
pastorē et ouē se dicit et uarie suam p̄dicat dispensationē. Quādo
nos patri offert: ostiū: cū nostra curā gerit pastorē se proficit
hanc ut ipsum patri tantū offerre nos pures etiā se pastorem
dicit. Et oues uocē eius audiūt / et proprias oues uocat: et edu
cit eas: et ipse ante eas uadit. At cōtrariū pastores faciūt. Se
quūt nō p̄cedunt: sed ut se om̄i ad ueritatē inueniendam
ducem ostendat: cōtrariū pastoribz morē seruat. Quēadmodum
cū oues per orbem dimisit nō est: sed ī medio luporū nūsit.
longe em̄ admirabilior ars nr̄a pastoralis est. Videt autem

oues

Signa pastoris

ostiaris

10

oues

aut

p̄o

Dei ppi a pphendoy ppi

- et cecus hoc in loco significari: quē e medio iudeorū uocauit.
et audiuit uocem eius et cognouit. Alienū oues non sequitur.
quonia ei uocem nesciunt. Sive de Theude et iude assertoribus
hic loquatur. omēs inquit qui in eos credunt: dispersi sunt
sive de futuris qui a pseudochristis decipiendi erāt. Et ne diceret
ipsum unū illorū esse: plurimū se ab illis diuersimodis ostēdit.
- 1 Et primū a doctrina scripturarū: quibus eos adducit. Illi a
  - 2 sūnde. Inde ab omni obedientia: que omēs ipsi nō uiuent
tū sed et mortui paruerūt. Illos q̄ primū dimiserūt pre
  - 3 terea q̄ non parū est. Illi tāq̄ tyrāni p̄ seditionē omnia
faciebant: a qua suspitione tantū hic aberat: ut cū uellent ip
  - 4 sum regem facere recusaret. Et cū rogarent: an liceret illū
dare cezari: afferri p̄ciperet: ut nummis cognosceret. Ad hoc
  - 5 ipse pro omni salute uenit: ut uitā haberent. Illi etiā p̄ni
  - 6 uita priuauerūt: qui etiā tradiderūt sibi commissos: et fugie
  - 7 runt: hic adeo generose p̄stitit: ut animā traderet. Illi tūc
  - 8 coacti fugientes: que passi sunt p̄tulerūt: hic sponte omnia sub
  - 9 iuit: hoc prouerbū. Dixit eis iesus. Illi autē nō cognouerunt
quid loqueret eis. Et qua grā obscuris loquutus est. Ut atten
  - 10 tiores reddet. Quod mox q̄ exponit inquit. Ego sum ostiū.
per me si quis introierit saluabit: et nō egredietur: et pascua
inueniet: hoc ē securus erit et liber. pascua autē et pabulum
omniū potestatem atq̄ libertatem significat. hoc ē nemo inde
eū expellet: quod et aptus usu uenit: qui audent mgressi sunt:
et egressi tāq̄ vniuersi orbis domini: et a nemine eiā po
  - 11 tuerunt. Omēs quorquor uenerunt fures sunt et latrones
sed non audierūt eos oues. Non de prophetis hoc intelligēdū:
ut aut heretici. Illos em̄ audierūt: et per eos xpo crediderūt
sed de Theuda et iuda et alijs seditiosis. Illud p̄terea uerbum
nō audierūt in omni laudem dictū est: q̄ contra esset si pro
  - 12 phetas nō audissent. fuissent em̄ maxime rephendendi. fūi
nō uenit nisi ut fureretur et mactet et pdat: ut tūc usu uenit
Siquide omēs mactati sunt et p̄diti. Ego autē ueni: ut uitā
13 habeant et abundantius habeat. Et quid q̄to uita abundantius:
14 Regnū celorū: sed adhuc uite noīe tanq̄ eis noto cōtēnētis
est. Ego sum pastor bonus. hic iā in passionē: q̄ pro mundi
salute moriturus est: neq̄ inuitus. Inde iterū ad pastores et

mercenarii pabola uenit. pastor enim anima sua ponit pro
 ouibus. mercenarius ^{autem} qui non est pastor: cuius non sunt oues
 proprie uidit lupum uenientem: et dimittit oues et fugit:
 et uenit lupus: et rapit eas. hic sua patre equarat potesta-
 ti. siquidem pastor ipse est et cuius proprie sunt oues. Intueris
 alioquin in parabilis sensum: ubi obscurus loquitur: neque audi-
 toribus ansam talis mandandi prebet. Quid ergo hic facit merca-
 narius? Videt lupum uenientem: et dimittit oues: et uenit lupo
 et rapit eas: hoc illi faciebat. ipse contra. Et enim comprehensus ^{cu}
 est inquit. Simite hos abire: ut impleat sermo: quia nemo
 ex istis perijt. hoc in loco potest et spiritalis lupus intelligi: que
 non sinit ut oues auferat. hic non modo lupus sed et leo est. nam
 aduersarius noster diabolus inquit tamquam leo rugiens circuit
 querens quem deuoret. hic idem et serpens et draco. Ambulabitis
 enim super serpentes et scorpiones. Quare uos hortor dilectissimi
 sub pastore nostri custodia in pascuis maneamus. manebimus
 autem: si uocem audierimus: si ei parebimus: si alienum non se-
 quemur. Et queramus hec uox est: beati pauperes: beati munditor
 dei: beati misericordes. hoc pacto sub pastore manebimus: et lupo
 ingredi non poterit: et si ingrederetur: defunctum acciperet. pas-
 tor enim namque adeo nos omnes amantem habemus ut animam
 suam pro nobis traderet. Cum enim et possit et amet quid
 impedit: ne liberemur. Nihil sane nisi nosmetipsi deficiamus:
 quod quomodo accidat: audi ipse dicente. Non potestis duobus
 dominis seruire deo et mammona: cui si seruiamus: grauissime
 subiiciemur tyranni: omni enim tyranno grauior est pecuniarum
 cupiditas. Nulla enim uoluptas habet sed curas inuidia inhi-
 dias odia calumnias et innumera uirtutis impedimenta defi-
 diam luxuria auaritia ebrietatem: que liberos penitus in ser-
 uitutem redigunt: et numulariis peiores efficiunt et non
 hominum tantum sed grauissimi affectuum et morborum acie
 seruos. hic multa audet: que neque deo neque hominibus placent:
 ueritus ne quis hanc sibi auferat seruitutem. o amarum
 seruitum a diabolica potestate. hic omni affectuum moles-
 tissimus est: cum tantis malis deuincti gaudemus: et carce-
 nas libenter amplectemur: et tenebrarum carcere habitantes
 in luce prodire nolimus: sed malis inheremus: malis oble-

etiamur. Quare de nobis minime sperandum est ut resipiscamus: qui peiori quam qui metalla effodiunt conditione sumus. opus est enim sine ulla mercedis spe laboramus. et quod grauius est: si quis hac nos captiuitate liberare uellet non pateremur sed egre ferremus: et indignaremur in hoc nihil ab insanis differentes. In alijs tamen tanto miseriore: quod nolumus ab insania liberari. Numquid propterea in hunc mundum uenisti. Num propterea homo factus es: ut es et aurum accumules? Non ideo te ad hunc finxit deus ymaginem: sed ut sibi placeas: ut futura bona consequeris: ut cum angelis psallas. Quid hac rebus cognitionem? Quid inhonestum te et ignobile hac soluta necessitudine reddit. necessitudine dico spiritalem. fame ille tabescit. Tu copia repperis. frater nudo corpore oberrat: tu uestes uestibus addis: que tunc consumuntur: et quanto satius foret: ut ipsi egenorum corpora tegerentur: que si hoc pacto consumerentur illa te cura absoluerent: et futura tibi uita largirentur. Quod si non placet consumptas tandem confer in pauperes: qui recte eas non erant ex tute. Item Christi corpus: quod arca honorabilis est et securus. Quippe quod non tantum illas custodit et incorruptas conseruat: sed pulchriores efficit. Arca non nunquam tu uestibus direpta magno te afficit damno. Que pauperibus damnum custodienda: neque morte amittentur: neque seris aut uestibus indigent: non seruorum iugilia: nulla huius ratione. omnibus in fide libenter sunt et custodita reponuntur: ut credibile est: que commendantur in celis. Nulli enim malitie locus ille prius est. hijs nos modo in tionibus nunquam cessamus: neque uos nunquam paretis. Causa prope illi sumus animi: et terrenis inhiamus: et deorsum respicimus. Immo absit ut uos omnes damnum tam incurabiliter egrotetis: nam si diuitijs ebris: hijs admonitionibus aures obstruunt: pauperes saltem attendere poterunt. Et quid hoc ad pauperes in quies. Neque enim aurum habent neque tot uestimenta: sed panem tantum et aquam frigidam. Sed et duos obolos et pedes: ut uestem possint infirmos. lingua etiam et sermone ut consolentur uulnerum: domum preterea uel tegerem ut hospitium accipiant habent: non enim innumera talenta a pauperibus sed diuitibus exigimus. Quod si ad pauperum hospitium dominus noster uenerit: obolum ab eo accipere non modo non pudebit: sed maiora quam a multis dantibus accipisse proficiet. Quot hic altantium illo tempore esse oportere quo

christus in carne terra pagauit: ut cum eo uersati essent et
 remissent. Ecce nunc hoc magis nobis licet. Vocare eum ad pran-
 dium possumus: et cum eo uiuere: et magis proficere. Eorum namque
 qui cum eo uiuebant: nonnulli perierunt: ut iudas et huiusmodi. Eorum
 autem: qui eum in domum suam aduocant: et domum et mensam
 conseruant: unusquisque maxime laudabitur: et gratie ipsius habebuntur.
 Venite inquit benedicti patris mei: possidere preparatum uobis
 regnum a constitutione mundi. Cuius et dedistis mihi manducare
 sicuti et dedistis mihi bibere: peregrinus eram et suscepistis me
 infirmus et uisitastis me. In carcere eram et uenistis ad me. Quam-
 obrem ut hoc audire mereamur: uestiamus nudum. Colligamus
 hospitem: cibum denique esurienti: sitienti potum infirmos et car-
 cere deuictos uisitemus: ut spe bona uenia consequemur pec-
 catorum: et aliorum bonorum: que omnem sensum excedunt. Namque
 principes: que utinam omnes consequamur gratia et benignitate
 domini nostri ihesu christi: cui gloria et imperium in secula

Ego sum pastor et bonus: et cognosco oues meas: et cog-
 noscunt me mee. Sicut nouit me pater: et ego agnos-
 co patrem: et animam meam pono pro ouibus meis. Magnam
 quiddam dilectissimi magnam mentem ecclesie prolatio: et quod mi-
 ra indiget sapientia et fortitudine: quale christus proposuit. ut
 nunquam oues deseramus: ut lupo genere resisteremus. hoc enim
 inter pastorem et mercenarium dicitur. alter proprie conseruat oues
 ubi alter sua conserpta ouium semper saluti inuigilat. pastoris
 ergo exemplo deceptores duos meminit: furem martantem
 et rapientem oues et mercenarium promittentem: neque defenden-
 tem commissas per illum theudam et euagassatores: per hunc uideo-
 rum magistrum significat: qui nulla cura commissis ouibus adhi-
 bebant. Quod superiori tempore hieronymus huius uerbis inspecta-
 tus est. Ve pastoribus israel. nonne pascebat semetipsos. nonne
 greges pascebat a pastoribus. sed illi contrarium faciebant quod
 maximum malicie genus est. pluribus rebus. idcirco inquit neque
 quod abiectum erat reducebant: neque quod peruerat: querebant neque con-
 fractum alligabant: neque infirmum consolidabant: quomodo se non
 gregem pascebat. idcirco et paulus significat: omnes que sua sunt

querunt non que christi ihesu. Et iterum nemo quod suum est querat
sed proximi unusquisque. Verum ab utroque dissidet christus cum illis
qui in peccatis erant. dicitur propterea uenisse: ut uitam haberent
et abundantius haberet. hiis autem qui oues a lupis rapi: neg-
ligeant se propter eas animam ponere: ne oues perirent: nam
cum iudei ipsum interimere uellent. non propter ea destitit a
doctrina: neque credentes tradidit: sed persistit: et protulit mor-
tem. Ideo frequenter inquit Ego sum pastor bonus. Que tanta
mihi testimonio uiderent. Quod enim ponit animam suam non multo
post re demeratum est (Quod autem uitam haberent: et abundantius
haberent: post huius uite migrationem futurum erat) alterum ad
altero confirmat: hoc est quia dat animam: quod dat etiam uitam.
Quod et paulus dicebat. Si enim cum inimici essemus reconciliati
sumus deo per mortem filii eius: multo magis reconciliati salui
erimus. Et iterum. Qui etiam proprio filio non peperit: sed pro omnibus
nobis tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis do-
nauit? Sed quia gratia nunc quoque eum non accusant: ut superius.
Tu de tempore testimonium perhibes. Testimonium tuum non est uerum. Quom-
am sepe uideo eos silere coegerat: et a signis maiorem de se opi-
monem concitabat. Inde nequis ad illam periculum et oues uoce
eius audiunt: et sequuntur eum: diceret: quid ad non credentes?
Audi quid addit. Et cognosco oues meas: et cognoscunt me mee
quod et paulus hiis uerbis significauit. Non expulit de populo
suum que predestinauit. Et moyses: Cognouit deus qui erant sui:
hoc est quos predestinauit. Ne autem similiter et cognoscere et cog-
nosci crederes. Cognosco inquit meas: et cognoscunt me mee
non tamen equaliter. Equalis est patris et filii cognitio ut inquit
Sicut cognoscat me pater: et ego cognosco patrem. Quod mihi sen-
sisset cur ita dixisset. Cum enim non nunquam se multitudinem conu-
merasset: ne more hominis cognoscere putaretur inquit. Sicut
nouit me pater et ego cognosco patrem. Tam certo ipsum
scio: ut ipse me: propterea inquit. Nemo cognoscat filium nisi
pater: et patrem nisi filius. discretam quadam cognitione indicans
qualem nemo alius habet. Ego pono animam meam: hoc frequenter
dixit ut omnis deceptionis tollatur suspitio. Nam et apostolus cum se uer-
um magistrum ostendere apostolos uellet: pericula et mortes ad-
duxit in medium. In plagis supra modum in moribus frequenter

et falsos confundere

dicendo enim lux sum et uita supbia apud stultos arguere
 uidebatur. Velle autem mori nulla mundi nullum luorem con-
 cipiebat. propterea hoc in loco: non dicunt eum de se testimonium
 perhibere: et uerum non esse. hoc autem uerbo multa cura atque
 diligentia indicat: quippe qui pro lapidationibus se tradere uoluit.
 Quia obrem tepestiu de gentibus sermonem inducit. Etenim alias
 oues habeo inquit: que non sunt ex hoc ouili: et illas oportet
 me adducere. Ecce iterum hoc uerbum oportet non necessitatis esse:
 sed futuri omnino significationum: quasi dicat. Quid admiramini
 si me hec sequuntur et uocem meam audire sunt. Cum et ali-
 as me sequi et uocem meam audire uideritis: tunc maiorem in
 modum admirabimini. neque te perturbet: quod dicit que non sunt ex
 hoc ouili. Differentia enim in lege distaxat: ut inquit paulus.
 neque circumcisio aliquid ualet neque preputium: et illas oportet me
 adducere. Vtriusque dispersos: et mixtos: neque habentes pastorem
 ostendit hos uidet atque illos nondum bono adueniente pastore. In-
 de futura eorum cognitionem predeceat. Et erunt unum ouile: quod item
 paulus huius uerbis significauit. ut duos roudat in semetipso
 in unum nouum hominem. propterea me diligit pater: quia ego
 animam meam pono: ut iterum accipiam eam: et quid hoc uerbo
 humiliter. Siquidem propter nos dominus noster amicus est:
 quoniam pro nobis moritur. Quid igitur dicit quod supra te-
 pora non amauit: sed nunc amare incepit et nos primum
 eius amore conciliamus. Quid hoc sibi uult. Cum alienum
 eum a patre et deceptorem esse et in deum metum et iacturam uenit
 se dicerent ait si nihil aliud uel hoc saltem mihi persuader
 ut uos diligam: quod eo quo me amore uos pater prosequitur
 et hac gratia pro uobis morior. preterea intendit quod inui-
 tus moritur (neque enim fuisset raritatis officium) et quod ea max-
 ime est patris sententia. per si tamen homo hoc loquitur: noli
 admirari. Sepenuum etiam causam exposuimus: et idem repetere
 et molestum est et superfluum. Ego pono animam meam: ut iterum
 sumam eam: et nemo tollit eam. a me ipso potestate habeo po-
 nendi eam. et potestate habeo iterum sumendi eam. Cum uoluis-
 sent aliqui enim eum interimere: indicat nisi ipse uellet: inquit
 sum eam laborare. Et a patre secundum confirmat: a morte iudicis re-
 surrectione. hoc enim admirandum est. Siquidem utriusque nouum

a me: sed ego pono eam

fuit et preter commune consuetudine. Attendamus igitur diligenter.
potestatem habeo inquit ponendi animam meam: et quis non ha-
bet hanc potestatem. Quisq; enim potest se interimere. Sed
non^{ita} intelligitur. Quod ergo. Sic habeo ponendi potestatem
ut nemo me invito id facere possit. Quod non contingit nobis
nos tantum interimere nosmetipsos possumus. Sed si in latronum
insidias inciderimus: non habemus liberam faciendi quod volumus
potestatem. Velimus nolimus iam nos interficiunt. Christus autem
etiam insidiis circumuentus sui uiris erat moriendi necne. Et
cum dixisset: nemo tollit eam a me addidit. potestatem habeo po-
nendi eam. hoc est ego solus hanc habeo potestatem: quod uobis non
est. Et enim alij multi uite nostre sunt dominum: quod a principio non
dixit. Neque enim creditus esset. Sed cum a re ipsa testimonium con-
firmaret: cum multis circumuentus insidiis comprehendi non po-
tuerit: sepius enim ex eorum manibus elapsus est tunc inquit
Nemo tollit eam a me. Quod si uerum: et illud sequetur: sponte
ad hoc uenisse per quod et aliud confirmatur: quantum uoluerit
uitam sumere posse. Nam si ita mori humanas uires excedit: non
est reliquum dubitandum. Quod enim solus esset uitam ponendi dominus etiam
sumendi in sua esse potestate ostendit. Et quod apud priorem laudem
confirmat et a morte indubitata ostendit resurrectionem.
hoc preceptum accepit a patre meo. Quod nam mori pro mundo.
prius ergo accepit inde paruit: et oportuit prius quid esset
faciendum intelligere. Et quis non ex ipsa rationis hoc dixerit: Sed
quod admodum superius dicendo propterea me diligit spontanea
indicauit uoluntate et contraria amouit suspicionem: nam
hoc in loco preceptum a patre se accepisse dicens: nihil aliud
ostendit: quam idem patri uideri quod ipse facit: ne postmodum
crucifixum putaret derelictum a patre atque traditum. Neque
probrarent: que tamen exprobrauerunt. Alios saluos fecit: si
ipsum non potest saluum facere. Et si filius dei es. descende
de cruce. Neque propterea descendit quoniam filius est dei. prout
ne audiendo mandatum eum a patre accepisse id a se aliquid
esse existimares. prosequitur pastor bonus animam suam ponit
pro ouibus suis hic suasiones et quicquid recte factum est: su-
um opus esse. Et precepto indigere non ostendens. Quod si indigeret
quod a seipso ponere dixisset. Qui enim a seipso ponit: preceptum non

indiget et causam tunc faciat affert: quod scilicet pastor sit: et
 bonus pastor. bonus autem pastor ad omnium custodia hortatore non
 indiget. Quod si in hominibus hoc usum uenit multo magis in
 deo. Ideo paulus inquit. Quod seipsum examinavit formam serui
 accipiens. Nihil autem aliud hoc in loco preceptum significat: quam
 cum patre concordia. Quod si humilis et humane loquutus est au-
 ditorum imbecillitati tribuendum. Dissensio itaque facta est inter
 iudeos propter sermones hos. dicebant autem multi ex ipsis de-
 monium habet insanit. Quid enim audistis: alii dicebant: hec uerba
 non sunt demonium habentis. Numquid demonium potest cecorum
 oculos aperire. Cum enim supra hominem neque secundum eodem con-
 suetudinem loqueretur demonium habere dicebant: et quater hoc in
 nomine eum appellauerunt. Siquidem superius etiam dixerunt demoni-
 um habes: Quis te querit interficere. Et iterum. Nonne benedicimus
 qui sanaturus es tu et demonium habes. Et hoc in loco de-
 monium habet et insanit. Quid enim audistis. Immo et sepius ea
 uerba dixisse uel inde constatum inquit. Nonne benedicimus quod
 quia demonium habes. Alii dicebant hec uerba non sunt demo-
 nium habentis. Numquid demonium potest cecorum oculos aperire.
 Cum a uerbis eos convincere non possent: ab operibus demonium
 non habere demonstrant. Immo ne a uerbis quoque. Nam si uerba
 uobis persuadere non possunt: opera reuerentur. Quod si demo-
 nium habentis non sunt: sed supra humanam uirtutem constat diuine
 cuiusdam esse potentie. Ecce filioisimum. Quod supra hominem ope-
 tur inde constat quod demonium inquit habere. Quod demonium non
 habeat: ex operibus manifestat ad que in presentia nihil dicit.
 Jam enim superius se demonium non habere responderat. Nunc autem
 minime. Siquidem cum re ostendisset: qualis esset de cetero taceret.
 Neque enim digni erant quibus responderetur: qui demonium ha-
 bere dicerent ex his quibus eum admirari: et deum omnes arbitra-
 ri debebat. Et quid opus erat ut amplius a christo arguerentur:
 cum uirtute ipsi dissideret: et se reprehenderet. Ideo nullum uerbum
 fecit. Et omnia equo animo tulit. Neque hac tantum gratia
 sed ut nos erudiret mansuetudine et patientia. Huius nos imi-
 temur. Neque enim tantum contulit: uerum etiam iterum adest et mi-
 rogatus respondet et suam indicat prouidentiam. Et demoniarius
 et insanus appellatur: quibus innumera contulerat beneficia non
 semel aut iterum sed sepe non

modo nō ultus est: neq; remisit beneficia sed pro ijs animam
suam posuit. Et crucifixus patre pro ijs rogauit. hec nobis imi-
tanda sunt: hoc pacto xpi erim; discipuli: si mansueti erim;
et mitis ingenij. Vnde autē tales erim;. Si nostra frequē per-
cata reputabim;. si flebim;. Neq; em; aīa tanti doloris par-
ticeps irritari atq; irasci patitur: ubi fletus/ira esse nō pot.
Vbi dolor et cōtrictio. longe omīs abit irritatio. opus em; dolo-
re p̄culla: non studet elationi sed amare in gemitu/amarus
flet. Sting nō nullos videre que dirim;. quos ego flere nō de-
sino. Fletus em; hoc temp; est planctus q; et lamentationū. quā-
ta et uerbis et re peccam;. Qui autē ita peccat in gemitu
et ardentem et igneū flumē recipitur: et quod omī graui-
simū ē regnū celorū amittit. his igit mīms etā risu et
delirijs dissolueris. et dñō tuo irato et minare nihil curas
nihil ueueris: ne tibi ipi supplitiū asistas. Nō audis quod q̄-
tidie clamat: Esuriētē me: uidistis et nō dedistis mihi mā-
ducare: sicientē: et nō dedistis mihi bibere. discedite in ignem
paratū diabolo et angelis eius: hoc singulis minatur diebus: sed
tibi dedi in quies: quādo et quotiens. de te et uigili dies: sed
per totā uitā egenos pascas oportet. Nā et uirgines oleū habebat
sed nō suffecit eis ad salutem. Et em; ipse ardentē lampada
excluse tamē sunt a spōso. Et merito sane. Si uerū em; ur-
ante sponsi aduentū extingueretur. propterea multo nobis olei
multa liberalitate opus est. dandi propheta. oīserere mei deus
secundū magnā misericordiā tuā. Ita et nos propinquorum
misereri oportet scdm magnā misericordiā. Quales em; erim;
erga proximos nostros talē dñm in nos experiemur. Sed
quēna magna ē misericordiā: Quādo nō ex ijs q; supfluit
nobis: sed ex ijs quib; indigem; egenis dam;. q; si supfluum
exhibendo parū nobis sperandū est: quid nobis erit: quo cōhi-
gere ubi salutē truemri poterim;. Si uirgines post tot et tā-
tos labores nihil profecerūt: quis sibi fider: tūc audierit for-
midolosa et horrenda illa iudicis uerba dicentis atq; expro-
brantis: Esuriui et nō dedistis mihi māducare. q; diu nō
fecistis uni de ijs mīms: neq; mihi fecistis. neq; dedis-
tipulis hec tūc aut solitaria uitā agentibus: sed de omnib;
fidelib; intelligitur qui siue serui siue i foro mendicant

si in deū crediderit: merito fouendus est et cōplectendus est.
 si nudū esuriētēq; despexerim: hec audiētiq; uerba: nec
 muria. Quid em̄ grane: quid molestum postulat: quid nō fa-
 cillimū. Non inquit infirmū ēa: neq; eduxisti et nō me sus-
 tentasti: sed nō uisitasti. Neq; in carcere ēa: neq; eduxisti
 sed nō uenisti ad me. Quāto ergo faciliora nobis p̄cipiuntur
 tanto nō contēptis grauis puniēmur. Quid em̄ leuiq; q̄ cap-
 tiuos uisitare. Quid satius. Quā em̄ hos ligatos p̄anos illos
 et squalore obfatos: alios laborib; cōfectos: alios fame: et ad pe-
 des tantū more attruentes: alios p̄fosso latere: alios ex foro li-
 gatos adduci tota die mendicādo ne necessariū quidē uictum
 inuenientes: uespere nō a custodibus fā males et crudeliter
 acceptos uideris: etiā lapis humanior efficereis. Et si uel p̄di-
 rissimū es: hūanas in alienis malis calamitates repu-
 tando moueris. Subueniet tibi tremēdus ille dies: et futura
 supplitia hec aīo uolūtans et frēq̄ter agitans et cupiditate omē
 et uoluptate et seculari om̄i amorem dubio protul abīties
 et om̄i portu t̄quilliori aīo frueris. De iudicio cogitabis: et
 tū tantopere prouidendū curā dū formidandū sit ab hōib; longē
 magis a deo intelliges. Nulla potestas ē nisi a deo. qui
 igit̄ tanta p̄cipiis ordināda cōmittit: multo magis
 ipse exequetur. Et nisi hic nos timor cōtineret. oīa sane pe-
 rirent. Cū em̄ in tantorū supplitiorū metu multo malitia
 cōplectunt̄: qui hec cogitabit: et ad eluēdo finā p̄piorerit
 longe maiori q̄ qui spectatulis assunt fruet̄ uoluptate. Illi
 nāq; libidine m̄cedūtur: sic aduolantes in scena mulieres
 uident: et inuicē inde accipiūt uulnera: nō sēq; ac iactatū
 uentis mare p̄turbati. oberrat em̄ eorū oculis oris figā
 ornatq; uerba: m̄cessis: ceta: que antea uiderat: que oīa
 eorū animū expugnat. Qui uero ab hoc nō redēit specta-
 culo: nihil tale patiūtur: sed sūma in quiete et tranquilli-
 tate versantur. cōpūgunt nāq; animū ligatorū et calami-
 tatorū aspectus: et omēm ex t̄nguit ignē atq; cupiditatem.
 Et si scortū uel lasciuor mulier obuia fiet: ex carcere exeū-
 ti: nihil eū mouebit. Tanq̄ em̄ iā simplicitatem quādā
 edoctus: eius retib; et impudico nō decipiet̄ aspectus p̄po-
 siti iudicii formidme. Quare qui omē deliciarū genū con-

10

tempſit. dicebat. bonū ire in domū luctus q̄ in domū riſus
et qui in hac uita tanta pre ſe feret uirtute: illi maiore in
modū laudabitur. Nolumus ergo hoc op̄s cōtempnere: licet em̄
nihil poſſim⁹ eis cōferre: neq; cibū neq; argētū dare. cōſolari
tamē et bono aīo hortari eſſe: et alijs multis opem ferre no-
bis licet. Affabimur captiuos: custodes manuſciōres redde-
muſ: quod adulterū ipſū arguit: et qđ grauiffimū eſt indig-
ne myſteria p̄cipamus ſine parū ſine multū proficiamus
tamen. q̄ ſi dixeris: neq; bonos illic neq; manuſciōſ: ſed homi-
nas ſures adulteros incontinētes: et alios p̄ditos homines: enā
hinc neceſſaria mihi cauſam: ut eo te cōferas: oſtendas. nō em̄
bons miſereri malos autem punire: ſed in omēs oſtendere
humilitate iubemur. Eſtote inquit ſiles patris ueſtri: quē
in celis: qui oriri facit ſolem ſuū ſuper bonos et malos. Et
pluit ſuper iuſtos et iniuſtos. Noli ergo alienos acruis inſectari:
neue ſiquis aſperior iudex: ſed human⁹ et placabilis. et
m̄ ſi nos neq; ſures ſum⁹ neq; adulteri: in alijs tamē pec-
catis pro quibus magnis ſum⁹ ſupplicijs obnoxijis ſiquidem
fratrē nō nūq̄ farū appellam⁹: quod nobis gēnā parat: et
mulieres impudicis oculis cōſpicimur quod adulterū ipſum
arguit: et qđ grauiffimū eſt indigne myſteria p̄cipamus
quod reos nos facit corporis et ſanguinis xp̄i. Nolum⁹ ergo ali-
orū opera moleſti⁹ inueſtigare: ſed nr̄a: et ita humaniores
reddemur. preterea et illud dicēdū eſt q̄ et in carcere boni et
manuſciō iuri et miſtar totius ciuitatis nō nūq̄ reperim⁹
Nā et cū joſeph in carcere multi fuerūt mali quos omēs iuſ-
tus ille curauit: et quiſq; eſſet ignorabatur. Et cū tong egip-
ti miſtar eſſet: erat tamē in custodia incogit⁹. ita et hoc
tēpore multos bonos deuictos exiſtimādū eſt: q̄ nō cog-
noſcant: qui ſi tibi tunc erūt: ac ſi omēs boni fuerint: uer-
cedem accipies. q̄ ſi nemo fuerit: hic quoq; multū p̄cium
cōſequeris. Nā dñs tuus nō tū uultis tantū cōuerſat⁹ eſt:
imūdos autē reuocat: ſed et chanaanā q̄ benigniſſe acci-
pit: et ſamaritanā imūdā et ſceleſtā mulierē. et me-
reticem q̄ a iudeis exprobratū ē et ſuſcepit et curauit: et
pedes ſuos mulieris nimūde lachrymis aſpergi paſſus eſt:
ut nos erudiat: huāne peccatores accipiendos hec maxime

humilitas est. Quid dicitis latrones et fures carcerē habitare:
 Dic quēdo in ciuitate omēs iusti sunt. Nōne multi etiā peio-
 res: et impudentius rapiētes. Illi etiā et si nihil aliud deser-
 ra saltem et tenebras petūt et clam depredant. hi autē omni
 abiecta psona apertā fronte uiolant rapiūt: vniū miserūt:
 difficile etiā est purū hōiēm inuenire. Quid si nō aurū rapim⁹
 si nō mūta terre iūgera occupam⁹: quādā tamē fellaria
 et furtū in minoribus: et que possum⁹ exerceam⁹. nā cū in-
 remeant et emendis rebus debitū nō reddere aut aliquit
 subtrahere contendim⁹: nōne latronū furtū rapinam
 facim⁹. neq; te excusaueris q; domū aut seruū nō auferis. nō
 etiā ablatorū copia sed rapiētū uoluntate iniusticia me tē-
 da est. iustū nāq; et iniustū in magnis et pijs rebus eadē
 uim habet: et ita fure appello: qui aurū surripit q; qui in
 emendis rebus iusto p̄io uendētē defraudat. et qui alienum
 parietē effodit: q; qui iuste cause facit: et aliquid a proximo
 aufert. nolim⁹ ergo rebus nostris omīssis alienarū iudices
 fieri. neq; dū humanitatis tempus est: malitiā prosequimur:
 sed cognita priore uita: mansueti tandem et benigni effi-
 ciāmur. Que etiā nostra uita fuit. Audi paulū etiam⁹ etiā
 et nos aliqui inhi p̄ietes creduli errātes seruītes desideriis
 et uoluptatib⁹ uariis in malitiā: et inuidia agentes odibiles
 inuicem odientes. Et iterū. etiam⁹ etiā filij iue. Sed deus tū nos
 tāq; carcere et catenis grauissimis deuictos uideret: ad car-
 cerē uenire nō erubuit ut nos dissoluēt: et in iuis dignos
 supplicij nō modo eduxit sed in regnū suū adduxit: et celo
 clariores reddidit: ut exēplū nobis eadē pro iurib⁹ facienda
 relinqueret. inquit etiā discipulis. Si ego laui pedes uestros
 dñs et magister: et uos debetis alter alteri⁹ pedes lauare. Ex-
 emplū etiā dedi uobis: ut quēadmodū ego feci uobis: ita et uos fa-
 ciatis. neq; hec in lauidis pedib⁹ tantū lex scribit: sed in oībus
 alijs q; nobis proposuit. hominada ē in carcere. Verū nos bene-
 faciendo nō possum⁹ accusari. fur est et adulter: Sed nos ^{non} ma-
 litie sed calamitati misere amur. Sepeniū autē ut dixi nūc
 unq; inueniet multorū instar. Et si fr̄pter eo te cōtuleris:
 aliquid inde cōsequeris emolumentū. Quēadmodū in habraā
 quicūq; ad se uenerat hospitatus: angelos tandē hospitio

accipere meritis est: ita et nos: magnos viros conueniamus si
quiescimus eo accedimus. Quod si quid admiratione dignum dicendum est:
non tanta laude dignum est: qui magni hospitio accipitur quam qui parui
et miseri. Illius enim fortuna non parua materia est: ut humanitas
accipiat. Abiectus autem et miser unum portum habet miseris
oleum. Itaque in hoc purior humanitas ostenditur: et qui in clarum
et conspectum uirum liberalis est non minus hominum ostentationi mi-
seri: qui in abiectum et incognitum solus damni precepti grammatice
quare si quid accipimus claudos ceterosque accipere iubemur. Si ele-
mosina facimus uilibus et miseris est facienda. Quod diu enim inquit
fecistis uni ex minimis meis mihi fecistis. Cum ergo illud recordamur
thesaurum intelligamus: eo frequenter conueniamus. Illud studium nostrum
conferat: et speculorum uirum in hac conuertamus. Et si aliquid aliud
habetis quod eis afferas: saltem consolare. Neque enim tantum: qui passus est
et qui uisitat a deo remunerat. Nam cum ingressus pauidum
et trepidum animi spe aliqua confirmaueris: horrido consolando
opem ferendo: aliquid pollicitando: et ita patientia docueris non
parua hic consequeris utilitate. Quia multi delictis afflicti
te ita loquente ridebunt. Calamitosi autem confirmati attente tuis
uocabuntur admonitionibus: te laudabunt et meliores euadent. Nam et
paulum predicatorem iudei nonnumquam deriderunt. Deuerti autem summa
attentione audiebant. Nihil enim adeo ad sapientiam animi prepa-
rat ut calamitas ut tentatio ut afflictiones: cum nos minime
fugiat: quid in illis miseris: quid boni nobis impendimus: frequenter
eis admixti: et fori consuetudines: et inuestigabiles occupantes
illuc consumamus: ut et eos lucremur: et nos letitia afficiamus
et ad glorificandum deum parati: semper bona consequamur gratia et
benignitate domini nostri Iesu Christi: per quem et tu quoque per gloriam
in unum et spiritum sancto Amen

Acta sunt enchiridia in hierosolymis: et tempus erat
et ambulabat Iesus in templo in porticu solomonis. Tunc
derunt ergo eum iudei: et dicebant ei. Quousque autem nostrum possides:
omnis quod uirtus bona est: maxime autem nostra consuetudo et clementia
nos homines indicat: hec nos angelis equiparat. Itaque Christus
propter deum multa uerba facit: cum inuaseros nos: et clementes
iubet. neque uerbis tantum sed et re. nunc alapas proferes: nunc ma-

ledictis: nunc inuidijs petitis tolerat. Qui enim demoniacum et sama-
 ritanum christum appellauerunt: et interficere sepe ceptarunt: in nunc
 circumdederunt eum: et interrogauerunt. Tu es christus: neque eos post-
 tales inuidias reppulit: sed multa mansuetudine respondit. Sed
 necessarium est altius hunc sermonem repetere. facta sunt inquit eni-
 cema in iherosolymis et hyemps erat. magnus hic dies festus et
 sollemnis: quo uidelicet templum fabricatum fuerat. cum redierunt
 e diuturna perfidis captiuitate: hunc agebat maxima cum diligencia.
 hoc die affuit christus sollempnitati. iam enim appropinquante passione
 frepser in iudea ueniebat. circumdederunt ergo eum iudei: et dicebat
 quousque animam nostram perdis. Si tu es christus: dic nobis palam.
 non respondit: quid a me queritis: quid demonium habetis et insanum sa-
 maritanum/deo contrarium/deceptorem existimatis. Et nuper me de
 meipso testimonium perhibere: et testimonium meum non esse uerum dixistis.
 cur igitur me interrogatis: et uultis a me discere: cum respicitis
 testimonium. nihil tale dixit: quousque eorum mala mente intelligeret.
 nam quod eum circumdederunt et dixerunt: quousque animam nostram perdis: ca-
 ritate quadam et discendi desiderio dictum uidebatur: animus autem
 corruptus erat et subdolanus nam cum opera in simulari non possent: uer-
 bis querebat eum capere aliter quam superius interrogando: sic ansam ali-
 quam captantes: adeo dicebat dic nobis. At qui sepe nullo dixit. nam
 et samaritanis. Ego inquit sum qui loquor tibi: et ceco uidisti
 eum: et qui loquitur tibi ille est. nec non et his quousque alijs uerbis. nam
 si recte aduertere uoluissent: ex uerbis quoque ipsum confiteri de-
 buissent. nam opibus sepe nullo ostendit. Sed considera eorum prauitatem:
 cum uerbis erudiunt: dicunt: quod signum ostendis: cum autem
 opibus eius uirtus demonstrat. dicunt. Si tu es christus dic nobis
 palam. Sic opibus clamantibus ad uerba: uerbis autem ad opera
 confugiunt: et contrariis semper insistunt. nam quod discendi gratia
 non interrogarent: finis in dictio est: que enim tante auctorita-
 tis arbitrabantur: ut ipsius esset de se testimonio credendum: pauca
 loquutum statim lapidibus impetunt. Unde contrariis et quem circum-
 dederunt: et qui percontaretur a prauo animo prouenisse. opus
 uero interrogandi magni eorum odium indicat. Dic nobis palam.
 nonne palam omnia loquebatur: nonne sollempnitatibus semper aderat.
 ideo blandioribus uerbis usi sunt. quousque animam nostram
 perdis: ut iterum aliquam calumpniam audiens ansam inueniat. Quau-
 tem hac et non discendi gratia interrogant: non hic tantum sed multis

¶ nūq̄d h̄c xps alij ante dicebat

in locis perspicuum est: ut cū rogari: an licet censum dari resari
et an lapidanda esset adultera: et cū de ea que septē uiros habuit
se dephensa erat: pronuntiati sunt: in quibz nō discendi studiū sed
maluolā mētē p se tulerūt. Et tūc eos rephendit. Quid me
inquit tentatis hypocrisis: ut cordis secreta se demonstraret eos
noscere: hic nūc: ut nō semp fraudulētos arguēdos sed man
suetē et benignē in multis tollerādos erudiret. Nā q̄ stultū esset
opibz ipm p dīcātibz: uerborū q̄rere testimoniū. Audi quō oēs
respondet: cū superflue eos et nō ut discerēt interrogare: tūc ter
tiorē uerbis hoc ē operū uocē protulisse significans. Sepe enī
inquit dixi uobis: et nō creditis mihi: opa que ego facio i nomē
patris mei: illa testimoniū phibēt de me: qd p̄fidi illi aliquādo
muitem dicebant. Nō potest homo peccator hec signa facere
Et itē. Nō pot de moniū corū oculos aperire: et nemo po
tēst talia signa facere: nisi sit cū eo deus: et uiderēs signa que
faciebat dicebant. Quādo uenerit xpus: nō poterit plura signa
facere q̄ hic fecit. Hi autē cū ei credē uelle solo uerbo simula
rent: dicētes quod signū ostendis nobis: ut uideamz et credamz
tibi: cū opibus nō credidissent: rephendit christus eorū ma
litiā inquens. Si opibz nō creditis: quō uerbis credetis. Quare
supflua interrogatio. Si dixi uobis m̄q̄ et nō credis mihi: quia
nō estis de ouibz meis. Ego enī offitū pastoris feci: si uos me
nō sequimini: nōne eo accidit: q̄ oues mee nō estis. oues me
e m̄q̄ uocē meā audiūt: et sequūt me et uitā etnā dō eis: et
nō peribūt meēnū: et nō rapiet eas quisq̄ de manu mea. Quia
pater meq̄ qui dedit mihi maior est omnibz: et nemo pot eas
rapere de manu patris mei. Ego et pater unū sumus. Quid uer
te quō eos rephendo: ut se sequat̄ hortat̄. Vos me itq̄ nō audi
tis. neq̄ enī estis oues. Qui sequūt̄ n̄ sūt ex ouili. Hec autē di
cebat ut oues fieri amitteret̄. Quibz uerbis eos exarat: et in
sequēdi cupiditatē n̄mpellit. Quid ergo si propt̄ patris uirtutē
nemo rapit tu ergo mibecillis es et custodire nō potes: nūm
me nā ut intelligas illā p̄tūlā. Quia pat̄ meq̄ qui dedit mihi:
propt̄ illos dicta: ne iterū deo cōtrariū diceret cū dixisset: nemo
rapiet eas de manu mea: prosequēs suā et patris unā ma
nū esse ostendit. Quod m̄ ita esset: cōsequēs erat dicere. pat̄
qui dedit mihi maior omnibz est: et nō pot rapere ea de ma

mea. Verū non ita dixit sed de manu patris mei. Inde ne ar-
 buteris: q̄ sit mbeallis: eo q̄ uirtute patris tute oues sint: addidit.
 ego et pater unū sumus. quasi dicat: nō propterea dixi: neminem
 propter patrem eas rapturū: ac si ipse mbeallis essem. Nā u-
 nū sumus: hoc est secūdu potentia. Nā de hac loquit̄. q̄ si eadem
 est: constat etiā eandē esse substantia. Cū et oīa tēneret iudei inuidia
 do: ex synagoga faciendo: dicit omnia frustra tentari tū in pat̄s
 sui manibus oues sint: ut propheta inquit in manu mea depi-
 si muros tuos. Inde unā manu aliquādo suam aliquādo pat̄s
 esse ostendit. Cū autē manu audis nihil sensibile si spiteris: sed
 uirtutem atq̄ potestatem. q̄ si nemo ob patris protectionē eas
 rapuit superflūū erat addidisse ego et pater unū sumus. Nā
 si minor erat: mīms temerariū uerbū esset. Nihil enī aliud
 q̄ potētie paritate signat: qd iudei intelligētes lapides in eū rece-
 runt. Non tamē hāc iesus abstulit suspitionē: que si falsa fuisset: corri-
 genda fuit: et dicēdū. Cur hoc facitis: nō pat̄e meā dico: et pat̄s
 potestate. Ita intelligo. sed nūc totū contrariū: eā cōfirmat: et
 maxie cū exasperaretur. neq̄ excusat: ac si male dixisset: se illos
 rephendit: ac si malā de se habeat opmone. Cū enī dixissent: de bo-
 no opere nō lapidamus te: sed de blasphemia. Et quia tū homo tu
 fas facis respici deū: audi quid dicat. Nōne sc̄ptū est in lege ur̄a.
 ego dixi dii estis. Si illos dixit deos: ad quos sermo dei factus est:
 quō uos dicitis: quia blasphemio: quia dixi filij dei sum. hoc est:
 si q̄ qui gratis hoc acceperūt: nō possūt accusari si se ipsos deos
 appellant: qui id nāra habet: quō iure accusari possit: nō tamē
 hīs uerbis usus est: sed postmodū cōfirmauit: primū remis-
 sus loquit̄: rē ip̄s reliquens intelligendā tū inquit: quē pater
 sanctificauit et misit ī mūdū: et eorū furorē sedato: tūc ueram
 affert sentētia: primū ergo ut sua acciperet rationē: humilio-
 ribus usus est uerbis. Inde aliora aggredit̄. Si nō fatio op̄a pa-
 tris mei: nolite credē mibi: si autē fatio: et si mibi nō creditis
 op̄ibus credite. Vide quō ut dixi cōfirmat. q̄ nullo sit patri in-
 ferior: sed equalis in oībus: Cū enī substantia eū uidere nō sit:
 ab op̄erū equalitate: eādē ostendit tū patre potestate. Et quid
 credemq̄ dic̄ queso. q̄ ego in patre et pater ī me ē. Nihil ego
 aliud q̄ pater manēs filij. Nihil ille aliud q̄ ego manēs pater:
 et qui me nouit: nouit patrē et qui patrē nouit: nouit et filiū.

nō q̄ de oīe. sup̄uenerit lapidibz ut lapidaret eū

Q. si potentia minor esset: etiā cogitno mentiret. Neq. em̄ alia
per alia: neq. substantia neq. potentia disci pot. Voluerūt ergo
eū apprehendere: et exiit de manibus eorū: et abiit trans iorda-
nem: ubi erat iohannes baptizans primū: et inuasit illic: et multi
uenerunt ad eū et dicebat quia iohannes quidē fecit signū nullū.
oīa autē q̄cūq. dixit iohannes de hoc uera erat. Cū quicūq. magnū
et altū loquit̄ q̄ p̄mū abit: ut eorū furori det locū: ut absen-
tia sedetur: et quiescat indignatio: ut in p̄ntia. Sed cū euāgi-
lista locū notat: quo abierit. Ut que illis faceret: que diceret:
quid testaret̄ iohannes itelligēs. Eūibz ergo illis statim subit
aīo iohannes. propt̄ea ostendit: quia iohannes nullū signū fecit.
Quid em̄ cōsequēs erat hoc dicere: nisi locū ipse baptiste: et eius
testimoniū eos admonuisset. Vide q̄ certā afferat cōsequētia
iohannes quidē signū nullū fecit: hic autē fecit. Ergo huius excel-
lencia ostendit̄: si illi: qui nullū fecerat signū: crediderūt: lōg
magis huic erat credēdū. Deinde nō nullū faciendo signum
indignū testimoniū iudicaret̄: subdidit. Signū nullū fecit: tamē
om̄ia de ea uera erant. Neq. amplius hūc ex illo: sex illū ex hīs: q̄
hic fecit dignū fide ostendunt. Multi ergo crediderunt in eum.
Multi em̄ rationibus traherantur ad credendū. Nā recordati
sunt uerba: que iohannes dixerat: cū fortiorē eū se testatus est
et lucē et ueritatem et ueritatē et alia multa ut uerē sup̄ne delatē
et spiritū in specie colūbe apparentem: et cū oībus ostendente
et cū hīs miraculorū demonstratiōe: in quā aspiciētes cōfirma-
bant̄. Quare dixerunt: si iohanni credendū est: longe magis huic
si illi sine signis: huic potius: qui illi testimoniū: et signis cō-
firmat̄. Vide q̄tū eis locus: et a prauis ingenijs discessio cōtulit̄.
Ideo frequēter ab illorū cōsuetudine eos abducit. Quod etiā i ueteri
fecit testamēto. Iudeos em̄ ab egip̄tijs abducens in eremo fecit
finxit et erudiuit in oībus: hoc idē et nos admonet: ut foras turbis
et tūmultus fugiamz in tubiculo oreng. Nauis em̄ sepe tem-
bus nō agitata / sed ueto nauigat: et aīa secularibus absolutis
negotijs in portu quiescat. Quare mulieres q̄ uiros sapientiores
esse oportet: que cure familiari ut plurimū incumbūt. Ita iacob
simplicior fuit: cū domi habitaret: et exterioribz absolueret
occupationibz. Neq. id simpliciter dixit scripta habitas domū:
sed et domi multa est p̄turbatio. Sed cū tu uis: et sp̄te tua

ut q̄ gressu domi esse / ut in uentis uolant. Discedit

Cum uis uis sit sapientior

curarū turbā suscipis. Vir enī in medio foro et uidiuīs tāq̃
 quibusdā fluctibus versatus. mulier uō tāq̃m quodāphie
 gymnasio domi sedens: et mentē in se colligens: et orationibꝫ
 et lectionibꝫ: et alijs bonis opibus uacare pot̃: et more eremos
 habitū: qui se p̃turber habet nemine. Domi sedet: ubi semp
 pot̃ in tranquillitate uiuere. Si quādo domo exēdū est: nullam
 etiā p̃turbationis habet materiā. Siue enī huc ueniat: siue bal
 neas petunt: tūc necessario egrediūtur: plurimū autē temporis
 domi degit: et pot̃ uirtuti itubere et uirū p̃turbatū lenire
 atq; admonere: super fluas eiꝫ et molestiores cogitationes absā
 dere: et ita dimittere: ut quascūq; molestias e foro domū tulerūt:
 deponat/ et que domi bona didicerit: secū in forū deferat. Nihil
 enī potentius muliere bona ad instituendū et formādū uirū
 quomōdūq; uoluerit: neq; tam leniter aīcos neq; magistros
 neq; p̃ncipes patet: ut cōiūge admonere atq; cōsulerē habet
 enī uoluptatē quādā admoniō uxoriā: tū plurimū amet:
 cui cōsultat. Multos possem afferre uiros asperos et inmites
 p̃uore mites redditos et māsuetos. Ipsa enī mēsa lecto: fili
 orū cōitationē dīcedis: tace dis: ingressu exitu et alijs pluribus
 cū marito cōtrans: et ut corpꝫ capiti cōiuncta si prudēs erit
 et diligens: omēs uincet: et cōiugis supabit diligentia. Quāob̃re
 admono: ut hoc pacto fiat: et necessitati cōsulat. Ut enī ad uir
 tutē mulier: ita ad malitiā plurimū pot̃. mulier abesalom. mu
 lier ammon p̃didit. ipsa job p̃dē conata est. ipsa nabel a rede
 eripuit. ipsa uniuersā gētē liberauit. Et debbora et judith
 et aliē multe impatorū functe sunt officijs. Ideo paulus igr̃
 Quid in scis mulier an uirū saluas. et illis tēporibꝫ p̃fida et
 orariā/ et priscillā aplorū scimꝫ imitantes: ut es nos imitari
 debemꝫ. Nec uerbis tantū sed re informādꝫ cōiūx. Quō autem
 re ipā eū erudiemꝫ: tū te nō malā/ nō p̃ciosā idutā/ nō super
 flua expectantem/ sed necessarijs cōtentā uiderit. Tū enī cōsu
 lente paciēter. Q si uerbis philosophaberis: re cōtra fereris: nu
 gas tuas rephendet. sed cū uerbis operū etiā doctrinā addideris:
 tūc monita tua accipiet: tūc p̃suasus erit: ut exēph grā: cū aurꝫ
 nō q̃res: neq; margaritas/ neq; p̃ciosas uestes/ sed pro ijs modestia
 benignolentiā/ et te mōueris: et ab illo exiges. nā si studendum
 est: ut uiro placeas: aīa ornāda est/ nō corpus corrūpendum

Cum uirū dēp̃t p̃dē

Lans uirtutis

10

Dorina mitionis

Neque enim aurum adeo amabilem ac desiderabilem uxorem redder: ut mo-
destia et caritas: et animus uita exponendi pro marito. hec uirum capi-
unt. ille ornatus obstat ei: pecunias exponit: et sumptum et solutum
domine prebet. hec mariti animum uxori copulat. Amor enim caritas
desiderium nullam affert molestiam: nullam impensam. Sed etiam con-
trario. et ille quidem ornatus usu deterior fit. hic in dies florens
rem animam reddit: et maiorem exarat caritatem. Quia obrem
si uiro placere uis: ornato animam pudicitia pietate rei fami-
liaris cura. hec nam confirmat amore: qui nunquam cessat. neque
senectus hunc tollit ornatum non morbus. Corporis autem et hec et
apud alia plura auferunt nam anime bona prestantiora sunt quam
corporis. huius ornatus inuidia patitur et zelotypia. hic omni malo
affectu: omni caret mari gloria. hoc pacto et res familiaris
facile augebitur et accessus facilis: cum auro non eris ornata: neque
anulis digiti fulgebant. sed in necessaria conferes: hoc est in cibum
seruorum et filiorum cura necessaria: et alia que in uita requiruntur:
que si defecerint oculi: ea requirunt: cor angitur. Quod lucrum:
que utilitas: non sinit hoc magnam uidere cum dolore torquet.
Notis enim: quod et si omni pulcherrima quis mulierem uideat: nisi letum
sit exhalare nunc potest. Qui enim delectari uult: penitus letetur
oportet. Cum autem aurum omne in uxoris ornamentis collatum est:
et angustia res familiaris laborat: que potest esse coniungi uoluptas.
Quia obrem si uiris placere uolumus: denique uoluptatis materiam
quod dabimus: si ornatum et omne lenocinium auferemus. hec enim
circa nuptiarum tempora uoluptate quadam habere uidentur: inde
languescunt. Nam cum celum tam pulchrum sit: et sol tam clarus ut nul-
lum corpus eque clarum sit. Neque tamen cum propter consuetudinem
admiramur: quid de muliebri ornatu euenire par est. hoc dico
ut uos meliori ornate cultu: quem paulus precepit: non auro et mar-
garitis: neque uariis vestibus: sed quid decet mulierem: que dei cultum
proficiunt bonorum uidelicet operum ornamento. Sed foris plati-
uis et laudari. Optime: pudice mulieris hoc desiderium. Verum
tamen si uis et hos habebis amatores: et pudicitie tue laudato-
res. Illa namque nemo modestus nemo bonus laudabit: sed incontinentes
et luxuriosi: neque etiam in sed et male dicet: cum mulieris incontinentiam
intuebitur. haec et illi et hi omnes probant utpote qui in malis
ea mali acceperunt: sed continentie exemplum. Sic apud homines multum

laudabitur: apud deū autē remunerabit. hūc igit q̄ramq; ornatū:
ut in hac uita cū fidutiā uiuamq; et futū cōsequamur / grā et
benignitate dñi nrī ihu xpi cui gloria ī secula

Erat autē quidā languēs lazarus a bethania castello omarie
et marthe sororū eius. omaria autē erat. q̄ unxit dominū
unguento. oculus cū aliquē bonū et deo acceptū mali aliquid per
morbū / ut paupertatem / et huiū ppeti uident / pturbat / sane igna-
ri hoc maxie dei amicitis cōtingere. Nā et lazarus / et amicus christi
et egrotus erat: ut ex mitteribq; intelligit. Ecce quē amas īfirma-
tur. erat inquit quidā languens lazarus a bethania nō ab re-
patrie eig memit. Quāobre. In sequētib; dicit. p̄mū autē m
propositū aggrediamur. Sororū eig nos utiliter admonet. omaria
mgt erat: que unxit dñm unguento: hoc ī loco nō nulli
dubitant: cur christi id tolleraſſet. ad quod illud primū ītelli-
gendū: nō fuisse hāc meretrem illā de qua apud omartheū et
lucā scribit: sed aliā. Ille meretres et ifames erat: hec honesta
et studiosa. Quippe quē xpm accipere curabat: tūq; cū sorore
diligebat: et tamē p̄miserit xpus lazariū mori. Sed quānā grā
nō ut centurio / ut Regul; ipse ad xpm profecte fuit / sed mise-
rū: ob fidutiā et familiaritātē: quā cū eo habebat. et mulieres
erāt infirme / et luctu detinebant. Nā q nō cōtēpneret ī seq-
tib; indicat. q̄ igit hec illa nō esset cōstat. Sed et illā cur se-
rangere p̄miserit. Ut eig mūdaret malitiā: ut clemētia oñderet:
ut intelligas nullū morbū eig vnicere bonitate. Noli igitur
id solū cōsiderare: q̄ p̄miserit / sed quō ad meliora cōuerterit.
Sed cur huius meminit historie euāgelista / ut eius ī amorē
iesum amorem oñderet: et freq̄ter dicit. amabat lazariū:
et sorores eig. Erudiens nos / nō egre ferendū: si boni iuri et deo
amici aliquo morbo laborēt. Ecce quē amas īfirmat. ad mi-
sericordiā christi uolūt adducere. Adhuc tanq̄ hominē alloquī-
tur / quod et inde q̄stat. Si fuisset hic nō fuisset mortuus. neq;
dixit. Ecce lazarus īfirmat: sed quē amas. Quid xps. Hec ī-
firmas nō est ad mortem / sed pro glā dei: ut glorificet filius
dei per eū. Ecce quō iterū eandē suā / et patris gloriā dicit.
Nā cū dixisset dei / subdidit: ut glorificet filius dei. Hec īfirmas

Coply 117

Cur xps maria magdalena sequebatur

Cur autē et martha ad ihu nō uenit p̄miserit

XI

no est ad mortē cum em esset illic biduū moraturus / remittit
nūciū: ut hoc significaret. In quod admiratione dignū est: q
audientes sorores infirmitatem illā nō esse ad mortē / inde mor
tū uidentes nō sunt scandalizate / cū tōta accidisset q̄ dixerit
sed ei obuiā facte sunt: neq̄ mentitū putauerūt. Et illa p̄culauit:
hoc in loco nō causalis est: sed enēty. Alia nāq̄ fuit morbi causa:
usus est autē ad glām dei. Et hec dicens māsit in eodē loco duos
dies. Qua grā: ut expiraret et sepeliret. Nequis posset dicere: q
nōdū mortuū suscitauit: q̄ sopitū esset / q̄ dissolutū / q̄ abalienatus
nō mortuus. Ideo tam diu moratū est / ut diceret iā fetere / dicit
discipulis. Eamq̄ in iudeā iterū. Quid tandem p̄t solū hoc p̄
dixit Iesus. Valde timebant. Ideo prius admonet: ne repētino
discessu perturbarentur. Dicit ei. Quid illis eras: et q̄rebat te
lapidare. Timebat em ei ut debebat / et sibi. Nōdū em erat per
fecti. dicit ei Thomas. Eamq̄ et nos: et moriamur cū eo. Imbe
cillior em erat ceteris / et magis incredulus. Quō igit eos cōfir
mat Iesus. Nōne x̄i hōre sunt diei: aut hoc dicit: q̄ qui nullū
sibi sceleris cōscius est: nullo afficiet mīdo: sed qui malefecerit.
Quare mīme timēdū est: cū nihil dignū morte cōmiserimus
aut q̄ qui lucē huius mūdi uidet: securus est: si autē qui mūdi lu
cē uidet: multo magis qui metū est: nisi a me distulerit. his u
bis eos cōfirmat: et eūdi necessariā causam expōit: neq̄ si
ituros Hierosolimā sed bethaniā dicit. Dormit inquit lazarū
et uado ut eū a somno excitem: hoc est: nō ad rēphendendum
iudeos sed amici causa. Dicit dñe: si dormit: salus erit: ac si
nō neciā esset profectio. Dicit inquit dormire. Nihil ergo nos
ire cogit. Atqui proptēa ipse amicum appellat: ut necessariā
profectionē ostenderet: sed cū pigriores dēphendēt: tūc mortu
ū dicit / primū itaq̄ humilitatē p̄tulit. Cū uō nō intelligēt:
mortuus est inquit: et gaudio prop̄ uos: ut credatis: cū absens q̄
dixerit. Quod resurrectionis mīde magnū erit argumentum
ne quis dubitet. Vides adhuc imbecilliores: et adhuc ei⁹ potēti
ignaros fuisse discipulos. Quō metu accidebat: quo p̄turbabāt.
Et cū dormire eū dixisset. Addidit vado ut excitē eum: cū mortuū
esse: nō itidē. nō em uerbis p̄dicere uolebat: q̄ re erat cōfirma
turq̄. Semper em nos admonet: ut inanē gloriā caueam⁹: et
nihil de nobis promittam⁹. q̄ si Centurione cōsolaris dixit.

Ego uenia et curabo eu/ uoluit eius fidem ostendere. qz si qs
 roget: quid eu dormire putauit discipuli: neqz ns uerbis mortu
 uum intellexerit: cu diceret: Vado ut excitem eum (Stridit enim erat:
 si uirum Iesum quicqz et dero stadia putaret: ut illu excitaret)
 respondere/putasse eni in enigmate: ut pleruqz solebat: locutu.
 omes em iudeoru impetu formidabant: in pimis aute Thomas
 Ideo magr. tamqz et moriamur cu eo. Quidam dicunt: et eu mori
 optasse. Sed profecto timore id uerbu arguit et imbecillitate.
 Inde fortior factus est et insuperabilis. Quod sane dignu admi
 ratione est: ut qui ante cruce ta timidus erat: post magistri
 morte et resurrectionis fide p oibz tanto seruire flagraret.
 tanta est christi potentia. Na qui cu xpo mberhamia ne non
 audebat: sine eo postmodu solus terraru orbem peragravit: et
 in medijs populis tclamanibz et morte imitantibus intre
 pidus uersabat. Qz si quidec stadia aberat bethania/que duo
 milia passuum efficiunt: quid erat quatduang lazari: oia sic du
 os dies. quoru pridie uenerat nutius: quo die mortuus erat. Ita
 quarto uenit. Ideo se uocari passus est. Neqz ipse spote sua uenit:
 nequa oriret suspicio. Neqz ipse uenerunt: q amabant: sed alii
 mittunt. Erat aute bethania iuxta hiero solima: quasi stadijs
 quidec: ob cuius uicini tate: multos eas uisitare par erat.
 Quare subdit. Qz mlti ex iudeis uenerat ad maria et martha
 ut consolaret. Quo consolabant iudei a xpo dilectas. Edixerat em
 ut quicunqz xpm confiteret: ex synagoga fieret: uel propter fumes
 uulneris magnitudie: uel quia nobiliores reuerent: uel q
 no mali erat: qui ad eas uenerat. multi naqz crediderunt. Hec aut
 dicit euangelista: ut testimoniis lazari morte confirmet. Sed quid
 no aduocat sorore maria cu obuia proficiat. Vult sola or
 rare et re nunciare: que cu bona spem habere uideret: tunc oia
 ria uocat: et in medio fletu christo fit obuia. Vides amoris mag
 nitudine. Ipsa e de qua inquit maria optima pre elegit. Quo
 ergo uehemetior hec q nihil audiuit. Maria mberillior erat:
 Quippe q cu tanta audisset: inquit tamen paulo post. iam
 fetet: quatriduang est. Illa aute et si nihil tale atrepasset:
 credebat tamen in quies. Domine si fuisses hic: frater meus
 no fuisset mortuus. Considerate mulieru sapientia: quis mbe
 illesset. Viso em xpo no statim in plactus et lamentationes

no nra or theollm ite ipse

xj

proruperunt: ut usu uenit: tū merore aliquo affecti a nobis
tamur. Sed cōtinuo magistrū uenerāt: et crediderūt: hūc
perfecte ut decuit. Nondū em̄ norant: et q̄ degesset: et q̄ prop
uirtute et auctoritate her faceret. Sed utrūq̄ hic didicerūt. Illi
em̄ ignorabant cū diceret Si fuisset hic: nō fuisset mortuus
frater meus. hoc autē dicendo. Que tū q̄ poposceris a deo: dā
tibi deq̄: ac si de bono quodā et probato iuro loqueret. Quid ad
christus. Resurgz frater tuus. Illud primū cōfutat: q̄cūq̄ po
posceris a deo: nō em̄ inquit poscam: sed resurget: nā si dixisset
mulier adhuc humi iaces: nō egeo alteriq̄ auxilio: a me ip̄o cō
fatio: molestiora et supra mulieris intelligētiā fuisset: dādo autē
Resurget: mediū tenuit: et ī sequētibz ea q̄ dixi: significauit: la
tente em̄. Sciō quia resurget ī resurrectione ī nouissimo die:
aptius suā ostendit auctoritatē. Ego sum inquit resurrectio et
uita: q̄d alteriq̄ nō egere auxilio indicat. Quippe qui uita ē: q̄ si
alteriq̄ indigēt: quō ip̄e et resurrectio esset et uita: nō ergo in
dixit: idē tamē significauit: et ad illā p̄ticiā: q̄cūq̄ poposceris
inquit. om̄s qui credit ī me: etiā si mortuus fuerit uiuet:
se bonis abundare et a se petendū ostendit: et om̄s qui uiuit: et
credit ī me nō moriet̄ metū. Mutare quo eis erigat anīmū
non em̄ tantū q̄rit̄ resurrectio lazari: sed et hāc et illā por
tet intelligere resurrectionē: propterea ante uerbis p̄hātū
q̄ si resurrectio ip̄e est: uita nullo loco cōscribit̄. Sed ubiq̄ p̄
sanare potuit. q̄ si dixissent: ut cāturio: dīc uerbo: et sanabit̄
puer meq̄. Itidē profecto respōdisset. Cū autē ad se ut uomer
rogaret̄: ideo assensus est: ut eas a tāta hūilitate erigeret.
Suā tamē absentis ostendit potestātē. Ideo tardat: nō em̄ q̄
uita esset grātia repete p̄hātā: nisi corruptq̄ esset: et feteret:
et unde mulier futurā norat resurrectionē. Audierat xp̄m
multa de ea disputatē: quā iā uidere cupiebat: et adhuc hūm
uerit̄. Nā cū audiret. Ego sum resurrectio et uita: nō t̄mē
Resuscitā eū: sed ego credo: quātū es xp̄s filiq̄ dei. Cū xp̄s
oīs: qui credit ī me: etiā si mortuus: hāc scilicet mortis: fuit
uiuet. Et oīs qui credit ī me nō moriet̄: illā uidelicet mortem.
Nā ego sū resurrectio: noli p̄turbari: si mortuus ē frater uester
hic nō est mors. p̄mū eā ab euetu cōsolat̄: et bene sperare iubet
dādo et resurget frater. Et ego sū resurrectio: et q̄ resurgens

etiam si moriatur nihil patietur incommodi. Quia obrem non est huiusmodi mors
dolenda: hoc est: neque ipse mortuus est: neque uos moriemini. Credis hoc?
At illi: Vtique domine ego credo quia tu es Christus filius dei: qui in hunc
mundum uenisti. Videtur mihi Christi dictum mulierem non intellexisse.
Nouit tamen magnum esse: totum non perspexit: propterea aliud in
interrogata aliud respondet. Illud tamen primum consequuta est: quod fle-
re coepit. Eiusmodi enim Christi sermonis uirtus ideo illa peruenit:
huc secuta est. In magistrum namque beniuolentia non multum presente
calamitate sentire permittit. Itaque cum gratia et menses mulieris
phosphorabat. Verum inuenero etiam cum alijs malis, hic muliebris mor-
bus iam perualuit ostentat plures et dolores suos. Et licet brachia
scindit capillos: lauat genas: primum ob dolorem: primum ad ostentan-
onem: alio animo impudico in medio foro brachia nudat. Quid
facis mulier. Nudas te impudens in medio foro: cum Christi membra
sis: cum uiri adstent: et capillos uellis: et in miseros prorupis euulatas
et saltas: et insanabilem mulierum more iactaris. Nonne te deum offen-
dere arbitraris. Quena haec insania: nonne ridebunt gentes: nonne
fabulae nostram putabunt religionem: dicet enim nulla esse resurrecti-
one. Illusiones omnia Christianorum dogmata: et fallacias putabunt: haud
enim aliter quam si nihil post mortem remaneat mulieres lamentantur.
Non attendunt scripturas: omnia signa: ipse credere uidentur. Si-
cut si rederet mortui non esse mortui: sed ad meliorem uitam trans-
lati: non utique ipsum tamquam nihil esset deplorarent: non adeo munda-
rentur. Non tantas efferrent uoces incredulitatis indices. Num-
quam te amplius uidebo: omnia fabule. Nam si principali bono iradiffidit
multo magis alijs que asserunt. Nam ita gentes effeminantur: multi
apud eos philosophati sunt: et cum audisset mater filium in plio ce-
cidisse: mox rogauit: quomodo se res publica haberet: et alius philoso-
phus coronatus: cum audiret pro patria cecidisse: coronam deposuit
inde suscitatus quomodo cecidisset: ut fortiter occubuisse cognouit: in
caput statim coronam reposuit. Multi et filios et filias ceciderunt
monas reuerenti tradiderunt. Spartane autem mulieres hortantur
filios: aut clipeum in plio deferat: aut super eo occubat. Ideo pa-
pudet me gentes haec sapere: nos impudetes esse. Qui de re-
surrectione nihil intelligunt: intelligunt opera faciant. Qui
intelligunt ignorantiam: et quod propter deum non faciunt: homines reueren-
ti faciunt: sepe nunc. opulentiores ferrine capillos non solunt

Resphio placty iudicium de morte

brachia non nudant: quod est maxime reprehendendum: non quod nudent: sed quod non propter deum: sed ne turpes videantur: pudor luctu tollitur dei metus non tollitur. Et quod hoc non sumopere reprehendum: quod diuites diuitiarum gratia fatiunt: diuino metu pauperes fatiunt. Sed contra euenit. Ille propter inanem gloriam philosophantur: he propter humilitatem profertur impudentia. Quod hoc absurdius: omnia propter homines: omnia propter potentiam faciunt: et stulte et ridicule loquuntur. Atqui dominus inquit: beati qui lugent peccata uidelicet: que nemo luget. Nemo anime sue curat perditionem. Quod luge non iubent: id lugemus. Quod inquit. Cum homines fingunt: de morte hominis non est dolendum. Nunquid ego hoc probor: omnino lugere: sed impudenter lugere uero. Non sum inanis atque crudelis. Video naturam dolere: et quotidiana requirere consuetudinem. Non licet nullo affectu mouere. Quod et Christus ostendit: lacrimatus est super lazaro. Suis sequere exemplum lacrimare: sed leniter et pudenter: et cum dei timore. Si hac ratione lacrimas fundes: non resurrectionis diffidentie argueris: sed egre ferre rarissimi seruitione uideberis. Nam et peregre proficiscentes lacrimis prosequimur: non tamen ut mortuos. Ita et tu lugeas: tamquam promiseris peregrinum. Hec ego non ut preceptor: sed ut promissor humane consilii fragilitatis admo-neo. Quod si peccator et qui sepe numero deum offenderit moritur: is desiderus est: uel potius minime: cum nihil illi afferat utilitatis: sed ea facienda que ei aliquid conferre possint: elemosinas: oblationes. In hoc letandum est: quod malitia eius abscissa est. Si uisus mortis letandum. quod in tuto collocatus: quod liberatus est a fura formidine. Si uisus: quod ex medio malorum ereptus est. Si senex: quod eo diutius uisus: quod maxime desiderabile uidebatur: uite satietate migratur. Tu autem hominum omnia consideratione: ancillas redis: ac si ita demum defunctum honoribus prosequaris: quod ultimum est dementia. Honor enim mortuo non fletus est: non euulatus: sed hymni et psalmi et ueni optima. Ille moriens cum angelis euulabit: etiam si nemo ex equis interueniat. Perditus autem et si in funere uersum habuerit ueritatem: nihil lucrabit. Vis mortuum honorare: alia uia agendum: fac elemosinas. Que tibi ex multis fletibus utilitas: ego et aliud malum audiui: quod multe etiam amatores pro fletu alluunt maritalis amoris opinione lamentationum uehementia de se confirmantes. o diabolicam mentem! o sathane cogitatione. Quod

et terra et pulvis: quādiu caro et sanguis erim⁹. celū tandē sus-
piram⁹. intelligam⁹ spiritale nostrī parte. Quō gētilēs argue-
m⁹. qui her faciūt consolabimur: quō cū nō de resurrectione dis-
putabim⁹. quō deali⁹ sapiētie partib⁹. Quā securitate uiuē⁹.
Ex dolore enī prouenit mors. Considera vīm perspectiua ani-
mē. Nihil finit uidere necessariū. Inde multū detrimēti.
Illo enī mō: et deū offendim⁹. neq; nobis neq; defuncto prosumus
hoc autē et deo placem⁹ et probamur ab hoib⁹. Nā si nō succūbe-
m⁹: cōtinuo doloris reliquie abolent⁹. Si indignabim⁹ ī miseria
relinquimur. Si gratias agemus: nō merebim⁹. Et quō inquit
nō dolere: qui filiū uel uxore amisit. Nō dico: ne doleat: sed ne
imodice. Nam si intelligerem⁹ deū illū abstulisse: qm mortale
uirū ac filiū habebam⁹. mox consolaremur. Indignari enī mag
quiddā sup̄ natura qrentis est. homonatus et mortalis. Quid
doles: q scdm natura cōtigit. nūquid doles: q edendo nutris.
nūqd quis sine cibo uiuere. Ita et in morte. Nūqd quis in
mortalitate. Mortalis nat⁹ es. Semel hoc diffinitū. Noli dolere.
noli te affligere: sed ama q cōter omnib⁹ statuta sūt. Doleant
tibi peccata tua. hic optim⁹ fletus: her maxia sapiētia. her go
perpetuo defleam⁹: ut celestē assequamur letitia/ grā et bonig-
mitate dñi nostri ihū xpi: cui glā in secula amen.

Nondū enī uenerat iesus ī castellū: sed erat adhuc ī illo
loco ubi occurrerat ei martha. Magnū bonū sapiētiā ē
sapiētiā nostrā dico/ nō gētiliū: que uerba sūt dūtaxat et
fabule neq; illā habent. Glorie nāq; causa omnia faciūt. Magnū
mā bonū sapiētiā: q nobis inde uite reddit. Qui enī pecunias
cōtempnit/ iam hoc bonū cōsecutus est: q sup̄fluis et stultis rurs
liberatus est. Qui gloriā pessundat: p̄mū inde accipit: q nul-
li seruit/ sed uera libertate p̄fruit⁹. Qui celestia cōcupiscit: re-
muneratione nō caret: cū nihil p̄ntiā arbitretur: et facile do-
lore omem exuperet. Erre nūc mulierē philosophāre inde p̄-
mū cōsecuta. Item omnib⁹ affidentib⁹ dolens et plangens
nō expectauit ad se uenire magis: neq; decorū seruauit: neq;
luctu rectenta est. Siquidē q in luctu sunt: cū alijs ī comodis:
etā hor tenet⁹ affectu: q a p̄ntib⁹ affectat laudari. Quorū nihil

nō

marie accidit. Sed surgens eue stigio magro obuia facta est. Iesus
autem nondum in locum uenerat. lento enim passu ambulabat ne ad
signum faciendum festinare uideretur: sed ab illis de eo iudicium fieri
uolebat. aut igitur hoc signum facere uult euangelista: aut quod non ac-
currit: ut uementi occurreret. Venit autem non sola: sed omni
iudeorum turba subsequente: et per quam prudenter soror ei clam
magri aduentum significauit: ne confessum perturbaret. neque tunc sur-
geret dixit. nam multi certe abissent: nunc uero tamquam fletura ad mo-
numentum secuti sunt: ^{et} ex his uerum mortuum lazari confirmat.
Et proadit ad pedes eius. Vehementius quam soror amabat: neque turbam
reuerita est: neque opinionem quam de eo iudei habebat. erat namque
multi maliuoli: qui dicebant. non poterat hic: qui agnitorum
cecini nati facere ut hic non moreretur: Sed omnem humanum affectum
expulit magro pite: cuius solius facta est honoris uidelicet et domini
et quid inquit: Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mor-
tuus. Sed quid inquit ad eam loquitur christus: ut ad sororem. Turba ad-
erat: neque uel uerborum tempus erat: sed mouetur humano affectu: qui
tantum primo uoluit estimari. Nam cum signum magnum: quale uero
fecit: esset facturum: ex quo multa erat prouentura utilitas: ne
turbam absente nihil lucraretur doloris affectu multos testes ad-
licit: ne perdam amitteret. Et primum humanam profert naturam: lachry-
mat et perturbatur. Moratur enim lachrymas excitare: et affectum
arguere. Illa enim particula. et in fremuit spiritu: mortui illi cohibere
illud significat: et ait sibi posuisti eum: ne flendo interrogaret: sed
quid rogat. non uult festinare: sed omnia ab illis discere: et horum
tunc facere: ut omni suspicioni careret miraculum. Dicit ei Veni
et uide. lachrymans est Iesus. nullum adhuc resurrectionis signum
ostenderat: neque ut suscitaturus: sed ut lachrymans uenit.
Quod mox significatur. ait enim. dixerunt ergo iudei. ecce quomodo
amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt. non poterat hic qui
aperuit oculos cecini nati facere: ut hic non moreretur. neque in
calamitatibus a malitia abstinere. Atqui facturum erat re-
longe mirabilioris. longe enim maius est post mortem a uita
reuocare: quam instante propellere. In quo ergo eius uirtus erat
admiranda: in eo Iesum calumpniatur. Confiteretur autem aperuisse
oculos cecini nati: et quod rursus debebat admirari: cauillatur: ut si
nihil fecisset: nec in hoc solum eorum ostendit malitiam: sed quod non

ad monumentū uenerit eū emittatur: nō expectates rei finē.
 Intuere corruptū eorū iudiciū. Venit ad monumentū/et rursus
 sum affectū arguit. Quid tandē tam diligenter/quociens la-
 chrymatq; sit meminit euāgelista: et qm̄ tremuerit ut itelli-
 gas uere naturā nostrā induisse. Cū em̄ magna de eo loquat̄
 etiā in iis que ad corpus spectant: hoc i loco multo humiliter
 loquit̄. Nihil ut reliqui euāgeliste in passione qm̄ in agonia
 esset narrauit/sed cōt̄ quod retrorsum sup̄mos reuēterit: qd̄
 ergo illi om̄is hic per luctū implet. Nā de morte disputans
 inquit: potestatem habeo ponēdi animā meā et nihil submis-
 se loquitur. Ideo i humanitatis affectibus incarnationis ue-
 ritatem ostendit. Mattheus em̄ ab agonia/et tremore/et sudo-
 re/ hic a lachrymis humanitate cōfirmat. neq; em̄ nisi nre
 fuisset nature/et semel et iterū lachrymari coactq; fuisset.
 neq; ullis respondēt em̄ibz. Quid em̄ uerbis imponē eis si-
 lentū oportuit/ cū mox rebz ipsis ad tādū cogerēt. qd̄ ḡ-
 nus fugit: et maiore iussit labore pudorē. An ergo Tollite
 lapidē. Quid tandē absens nō idē iusserat atq; pfererat. Quid
 nō dimisso lapide suscitauit. poterat em̄ qui corp9 mortuū
 uocemouerat: et corrupto animā inspiraret: multoma-
 gis lapidē mouere. Sed tur nō fecit. Vt eos testes facisset mira-
 culi: ut dicerēt: quod et de ceco/ hic ē: nō est: q̄ angelm̄: et p̄n-
 a illorū ipsū esse testabāt. Illi em̄ uel imaginationē uel pres-
 tigiū aliqd̄ opmari potuissent nūc cū affuerūt: cū lapidē
 tulerūt/ cū ligatq; exierūt: cū iussus sit solui/ cū am̄i p̄ntes
 ipm̄ uiderūt/ et ex uestibz agnouerūt: cū sorores feterē: et q̄-
 triduanū esse dixerūt: hec oīa sufficiētia erant: que uel impu-
 dentibus silentiū imponerēt: cū rei testes adessent. Ideo iuber
 ut lapidē tollat a monumento: ostendēs seipm̄ suscitare. Ideo
 interrogat: ubi posuistis eū: ut dicētes/ ueni et uide/ et dūcē-
 tes ipm̄ nō possent dicere aliū suscitātū: ut et uox et manus
 testificaretur. Vox dicendo Veni et uide: q̄anus/ lapidē tollendo
 et in stas soluendo/ et uisus auditis/ hic uocē audiendo/ ille uide-
 do exētem: et odoratus odore offensus. Inquit em̄ iā fetet: quatri-
 duanq; est. Querito ergo dixi/ qm̄ minime norat mulier/ quid Iesus
 diceret cū inquit etiā si mortuus fuerit uiuet. Considera h̄er-
 go quid hic dicat: tāq̄ iam impossibile esset. Erat em̄ admirabi-

le ut quadriduanū et fenuū mortuū suscitaret. Discipulis enī
ut glorificet filius dei per eū: hūc gloriā dei de patre inquit. ad uer-
te audietū inbetallitate diuersi sermonis eē causam. Rememo-
rat enī que superius dixerat arguens tāq̃ oblita. noluitā p̃sentis
p̃turbare. Ideo inquit. nōne dixi tibi si credideris uidebis gloriā
dei: magnū nāq̃ bonū fides est: magnū m̃q̃: et multorū bonorū
causa. Ut dei opera hoīes facere possint ī noīe illig. Si enī crede-
ritis inquit et dixeritis monti huic ut t̃nsferatur hiet et quicū-
dit nū me maiora signa faciet q̃ ego ī noīe meo. Quenā maio-
ra: etenī umbre ipōrū mortuos suscitabāt. Sic enī p̃dicauit q̃
potestas. nō enī tam mirabile fuit: q̃ uicinus miracula faceret.
ut ipō mortuo alij ī noīe ei⁹ maiora operarent. Neq̃ dubitādū
fuit de eius resurrectione. Neq̃ si uisa fuisset: ita esset cōfir-
mata. Qui enī resurgētē uidisset: dicē poterat fuisse phantasma.
Qui uero solo ei⁹ noīe tuotato maiora miracula uidet: q̃ nūc
ī carne cū hoībus uersat⁹ est: nō sane incredulus esset:
nisi maiore ī modū desiperet. Magnū igit̃ bonū fides: cū
uehementi amore et flagrati animo procedit ip̃a sapientes
nos m̃dicat. ip̃sa hūanā detegit uilitatē: et īferiq̃ om̃issis ra-
tionib⁹ de celestib⁹ disputat. et q̃d humana sapiētia inuenire
nō pot̃ ī quo deficit: hoc fides dirigit: hoc docet. hūc igit̃ com-
plectamur: neq̃ rationib⁹ distrahamur: cur gentiles nihil ī-
uenire possunt. - Dic queso. nōne externa om̃em nouere sa-
piētia. Vnde ergo piscatores/et tentoriorū opifices/et indortes
supare nō potuerūt. Quomā illi rationibus/ hī fide oīa p̃ficiunt
Ideo et platonē/et pythagorā/et phōs om̃es/nec nō et astrologos
mathematicos/geometras/arithmeticos/et oīs sapiētie profes-
sores superarūt/et meliores facti sunt: q̃ to multis illis et istis
ueriores phī euaserūt. hī enī statū aiām īmortālē eē: non
tantū dixerūt/ sed et p̃suaserūt. Illi antea nihil norāt: q̃ es-
set anima. postq̃ autē inuenerūt. et diuiserūt eā a corpore
iterū ī errore prolapsi sunt/ aliqui cor̃p̃orē dixerunt:
alij cōpositū/ nō nulli cū corpore dissolui/ nec nō celū aiām
et deū/ piscatores autē dei opus professi sunt/ et oīb⁹ p̃suaserūt
q̃ autē gentiles roib⁹ uli sit m̃ime mirū/ q̃ autē qui fideles ui-
dent: nō aiāles inueniāt: est sane ridiculū. propterea deap̃rū:
et alij quidē dicūt scire deū: ut ip̃e serpm̃ nouit: quod nemo ne

illorum quidem ausus est dicere. Alii non posse deum sine passione gene-
 rare: neque ei quicquam amplius a nobis habere permittitur. Alii precepta
 uitae nihil proficiunt. Sed tempus non est hoc in patria reprehendendi
 et autem nihil proficiat fides recta: si uita praua sit: et christus
 et paulus pluribus ostendit. inquit enim. Non omnes qui dicunt mihi
 domine domine intrabunt in regnum celorum: et multi dicent mihi in illa
 die. Domine domine in nomine tuo prophetauimus: et diximus eis nescio uos.
 et iterum nolite gaudere: quod demonia uobis obediunt. Qui huius non
 attendunt: facile in uitia delabuntur: etiam si fide recta habeant. Sed
 nos hoc fugiamus. Neque enim sine uita recta deus iuderi potest: patet
 inquit persequimini: et sanctificationem: sine qua nemo uidebit
 dominum. Sanctificationem continentiam appellat. ut unusquisque
 sua continentis sit uxore: neque alienam querat. Qui sua continentis non est
 saluus esse non potest. sed necessario peribit: et si multa bona opera
 fecerit: fornicatio impossibile est intrare in regnum celorum: imo
 non fornicatio hoc sed adulterium. Quae admodum enim alligata uirgo
 si alium cognoscit: adulterat: ita alligatus uxori: si aliam habet.
 Adulterij reus est. hic non hereditabit regnum celorum: sed in gehennam
 intrudet. De his inquit deus. Vermis eorum non intrudet mor-
 rietur: neque ignis exstinguetur. Nulla enim uenia consequitur qui rapta
 uxore: post hoc tamis remedium: aliene iuratur. hoc iam lasciuia
 est. et si ab uxore sua multi ieiunij et orationis tempore abstinet:
 qui sua continentis non est: sed alienam introducit: quod tibi malum ac-
 cumulat. Si sua repudiare et aliam uocare non licet. Est enim
 adulterium: quatenus ille accusandus est: qui sine alia addit: nemo
 igitur huius morbum anime in fidere permittat: sed radicem euellat.
 Neque enim tantum uxore: quod seipsum offendit. hoc enim adeo apud
 deum sceleratum uidetur: ut si uxor ab idolatra uirgo ipso nolente disce-
 dat: putatur: si ab adulterio minime. Considera ergo huius morbi
 malitiam. Nam si qua fidelis inquit habet uirum in fidelem: et ipse
 consentit habitare cum illa: non dimittat uirum. De fornicatione autem
 si quis dimiserit uxorem suam: propter rationem fornicationis facit
 ipsam mecharem. Nam si consuetudo unius corporis fuerit: si quis me-
 retri admiscet: unum cum meretrice corpus efficit. Quod ergo
 ornata accipiet: cum sit membrum christi. quod eruiget corpus me-
 ritum: et intrare exestum. Que cum infideli habitat: non est in
 munda. Sanctificatus est inquit uir in fidelem in muliere fidelem in

non q adulterium

xi

no

fornicaria autē. Nūquid membra christi faciemq; membra mere-
 triciis. Illic sanctificatio manet si cū uxore cohabitāt: hic dis-
 credit. Graue itaq; malū fornicatio: graue m̃q; et mortale af-
 ferens supplitiū: et in hac uita inuicē secū mala trahit. Cogi-
 tur em̃ uita misera et infelice uiuere: qui hoc morbo afficitur.
 Neq; meliori loco res sue sunt q̃ eorū qui supplicij distrahitur.
 Aliena domū trepidus et formidolosus ingredit̃. omnia timet
 et seruos et liberos. Quare hortor hoc uos morbo dissoluatis.
 Quod si nō placeat nolite hic sacra ingredi penetralia siquidem
 minime oportet scabiosas et morbias oues insanari et bene
 ualentū grege uersari sed ab oculi exigēde sunt: quoad bonā
 recipiat ualitudinē. membra xpi sumq;. Nolimq; fieri meretis
 Non est locus hic lupanar/ sed ecclesia. Si membra meretis
 habes: abesto ab ecclesia: ne p̃nitia tua sordescat. Quod si nulla esset
 geennia/ nullū supplitiū: quo tamē animo post cōuersionem
 illam/ et nuptiales fares / post iustū lectū/ et liberorū suscepti-
 onem/ post quotidiana cōsuetudinē: patis aliā supponē. Cur
 nō uereris. nō erubescas: Qui post uxorū mortē alijs admiscē-
 tur: n̄ reprehendūtur a multis: q̃nīs puniri nō possit. Tu uiuē
 te uxore aliā supducis. Quenā her cōtinentia. De his inquit.
 Vermis eorū nō morietur: et ignis nō exstinguet. perhorres-
 ce minas. formida supplitiū. Non ē tanta hic uoluptas/ q̃m
 illic pena. sed absit: ut aliquis huius sit obnoxius supplitio
 sed per sanctificationē omēs xpm uideāt/ et promissa bona
 cōsequat̃. Grā et benignitate dñi nostri ihu xpi/ cū quo pa-
 tri glā simul et spū sancto in secula Amen

Iesus autē eleuatis sursum oculis dixit pater grās ago
 tibi qm̃ audisti me. Ego autē scieba quia semp me audis.
 sed propt̃ populū qui tunc erat dixi. Quod sepe nūc dixi:
 id et in p̃nitia repeta/ deū scilicet nō adeo sua spectare digni-
 tatem: ut nostrā salutē neq; ut magnū aliquid loquatur.
 sed ut nos possit allicere/ propterea alta et magna raro
 et ea abscondita/ humilia et abiecta frequēter loquit̃. Cū em̃
 his populū magis adduceret magis etiā utebat̃: nō tamē
 semper ne posteris offenderet̃ neq; cōtinet̃. ne p̃ntes scāda

harenē. Illi namq̃ qui p̃fecti futuri erāt ex uno altē et magni-
 fic dicto totū poterant intelligere. Hi autē tū rudes essent n̄
 sepe nūc eadē audissent nullū cepissent emolumentū. Certe ne-
 q̃ post tantā doctrinā perstant: sed cū lapidibus petūt et per se
 quātur et m̃ficere conant̃ et blasphemū appellat̃ tū equalē
 se faceret deo et nūc dicit blasphemare. Cū autē dixisset Re-
 mittūtur tibi peccata tua iterū demoniū habere dicit. Et
 tū mortē sup̃are qui uerba sua audiret et se in patre et patre
 in ip̃o esse et de celo se descendisse dicit cū relinquit et perturbat̃
 que si raro dicta m̃ime ferebat longe m̃ng si semp̃ alte et mag-
 nifice loquut̃ esset. Nā tū dicit. Sicut m̃adauit mihi pater sic
 loquor: et ego a me ip̃o nihil loquor tūc credūt. Multi inquit
 crediderūt in eū. Q̃ si humilia fidem faciūt. Sublimia auferūt
 nōne ultime amētie est nō intueri hūilit̃ propter auditores
 loquutū nā et aliō in loco: tū magnū quiddā dicere uellet
 et reuocasset causā attulit: ne scandalizarenē. proijce hanc
 in mare quod et in hoc loco. Cū em̃ dixisset. Ego sciebā: quia
 semper me audis: prosequut̃ est: propt̃ circūstantē populū
 dixisse ut crederet. Nūq̃ n̄rā hec uerba sunt: num̃ humana
 coniectura. Cū em̃ ex rebus ipsis nō credam̃: eos ī magnis
 scandalizari: et ip̃e dicat se ideo hūilia loqui: ne scandalizet̃
 quis dem̃ceps a natura hūilit̃ ip̃m loquutū suspicabit̃ et nō
 eorū indulgētē m̃benillitātē: et alibi uoce celit̃ delata: di-
 cebat: nō propt̃ me hec uox facta ē: sed propt̃ uos. Atqui ma-
 gnū decet multa de se hūilit̃ p̃dicare: nō autē hūilem et ab-
 iectū magnifice. Indulget auditorū m̃benillitātē: et hūilita-
 tem eos: et se carnē nrām accepisse erudit. Neue deo contrariū
 et nō uenisse a deo et legē soluere at arbitrarētur ut q̃ odium
 populi auerteret tū f̃cepter in ueteri testamēto dicitur.
 dñs deus tuus unus deus est dñs unus est: q̃ em̃ hūilis et abiec-
 tus magnifice de se loquat̃: nulla ē causa: nec ratione aliq̃
 m̃it̃ sed sola amētia est et impietas: et audacia nō tolerāda
 quia ergo grā hūilia loquitur: qui arcane illis et inenarrabilis
 est substantie et eorū q̃ dixim̃ grā et ne etiā putaretur
 ingemitus. Nā et paulus quid tale rimuisse uidet̃ tū aut̃ p̃ter
 eū: qui ei cuncta subiecit. Impiū em̃ hoc suspicari. Nā si minor
 patre et alteris subē equalis existimatus esset: nōne oīa fecisset: ut

ea tolleretur opinio: Nunc contrafacit iniquus. Si non fatio opacius,
 qui misit me: nolite mihi credere. Et cum dicit. ego et pater
 in me est: equalitatem nobis significat. Erat heretico tollenda o-
 pinio: si inferior fuisset: et nullo pacto diceret. Ego et pater
 in me est. aut unum sumus. aut qui uidet me uidet et patrem. De
 uirtute namque sermo erat dicens. Ego et pater unum sumus. Et de po-
 tentia sicut pater suscitatur mortuos et uiuificat sic et filius
 quos uult uiuificat. Quod si alterius esset sube nunc me facere potuis-
 set. Quod si potuisset non oportebat id dicere ne quis unum et eadem
 esse substantia arbitraretur. Si enim ne suspicaretur deo contrarium
 etiam que sibi non conueniunt de se non nunquam loquitur: longe magis huc
 Dicere namque ut honorificet filium sicut et patrem: et opera que ille fa-
 cit: et ego filii fatio: et se resurrectione esse: et uita et lucem
 di equiparans est se patri: et illorum confirmationis suspicionem
 hunc autem quod legem non soluat: tot rationibus excusat opinio
 autem equalitatis ad patrem non modo non tollit: sed confirmat et de-
 centibus illis blasphemias: quia te deum facis. Ex operibus equalitatem
 monstrauit. Et quid filium hunc fecisse dico: cum pater non indutus
 carnem multa de se humilia dici passus sit: propter auditorum
 salutem. Ade enim inquit. Vbi es? Et illud ut cognoscatur: si forte
 secundum clamorem eorum perficeretur: et nunc cognoui quia times
 deum tuum: et si forte audiat et si intelligant. Et quis daret cor
 meum populi huius sit esse: et non est similis tibi inter deos di-
 et multa huiusmodi in ueteri testamento si quis notaret di-
 na maiestate indigna inueniret: et de achab dictum est: quis de-
 cipiet mihi achab: et quoties gentilibus deis per operationem spiritus
 semper indigna sunt deo uerba. Sed aliter digna efficiuntur quoniam
 tam clemens est: ut propter nostram salutem: etiam digna se uerba con-
 temnat. Nam et quod homo filius factus sit et serui formam accepit:
 quod humilia et loqueretur et de se dici permiserit: indignum deo. quod indignum si-
 ne: si quis eius consideret maiestatem. Dignum rursus se imensam
 benignitatem et clementiam consideret. Est et alia tam humilium
 uerborum causa quia patrem norat et uenerabat: filium autem
 ignorabat. Ideo frequenter ad ipsum se fugit tamquam confessum: ut potest
 non adhuc ipse eam haberet auctoritatem: non se sed auditorum stulti-
 tia atque imbecillitate. Ideo orat et dicit. pater gratias ago tibi
 quoniam audisti me. Quod si quos uult: uiuificat et sicut patrem unum

mei

fiat quare orat. Sed uide iam in ipsum uenisse locū. Vt ergo
 tulerūt lapidē: Iesus eleuatis sursum oculis dixit: pater grāas
 ago tibi: quoniam audisti me. Ego autē sciebā quia semper me au-
 dis: sed propter populū qui circumstat dixi ut credat: quia tu me
 misisti. Interrogemus hic hereticū nū pater ei quid contulerit ad la-
 zarū suscitandū. Quō ergo alia sine pater fecit miracula: tibi
 inquit dico demoniū egredere ab isto. Et uolo mudare et surge et
 tolle crabbatū tuū et remittitur tibi peccata tua. Et mari-
 tace obmutescere. Quid autē pateret apostolis: si pater ei ad mi-
 racula opitularētur. Immo neq; illi pater omnia faciebant:
 sed multa solo Iesu notie iuocato. Quod si eius nomē tantū poterat.
 quō ipse pater auxilio indigebat. Quō si indigebat nō unq; no-
 mē eius eā habuisset potestate. Cū autē hominē fecit: quid pater
 est: nōne magna deprehendit equalitas: faciamus inquit hominē.
 Quid autē imbecillū si ei orandū fuit. Sed uideamus quid orat: pa-
 ter grāas ago tibi: quoniam audisti me: et quis nā unq; ita pater
 est. Prius q̄ quid q̄ diceret. Grāas ago tibi inquit: ostendes se
 nō egere pateribus. omnia enim facis: q̄ uolo: nō tāq; nō posset. sed tā-
 q; una esset ipsius sententia. Sed qua grā orationis forma usq;
 est: nō me sed illū causam dicere audi: propter circumstantem
 populū: ut credant: quia tu me misisti: nō dixit ut credat
 me minore: et q̄ diuino indigēdū auxilio: sine quo nihil facere
 possum: sed q̄ tu me misisti. hec oīa pater ostendit se seplū
 eas accipiamus. non dixit misisti me imbecillū seruitutis con-
 sciū a me ipso nihil potente. Sed hīs omnib; omīssis ne quid
 horū suspitaueris: ponit uerā orationis causam: ne me deo
 contrariū arbitrent: ne dicat nō esse a deo: ut secundū uolūtate
 tuā hoc me fecisse ostendam: tū nō dicens. Si esse contrariū
 deo res nō processisset. Audisti me et ad amicos dici solet et e-
 quales ego sciebā: quia semper me audis: hoc ē: ut fiat uolūtas
 mea: nō ego pateribus ad persuadēdū. Vna enim uolūtas ē. Ad qd
 ergo pater: propter infirmiores: et tū hec dixisset. Clamauit
 magna uoce. Cur nō dixit in nomine patris mei ueni foras
 aut resuscita eū pater sed omnib; hīs omīssis orationis forma
 accepta: re ipsa suā pferat auctoritatē. Quia et hoc sapientie
 sue est: ut uerbis humilitate: uel potestate p se ferat. Cū enim nlla
 aliā de re ypocriti possent accusare: q̄ q̄ nō esset a deo. et ita mul-

ritudine deciperet: hac grā per excessum id refutat: et eo modo
quē ipsorū exigebat imbecillitas. poterat enī alit̄ etiā ostēden-
ter se cōuenientia: sed eo populū puenire nō poterat. et ait laqueum
ueni foras. hoc ē q̄ dixerat. Venit hora: qm̄ mortui audierunt
filii dei: et qui audierunt uiuent. Ut enī nō estimares ab alio
virtutē accepisse superis te dormit. et nūc per opa ostendit
nō dixit. Resurge sed ueni foras et mortuū tāq̄ uiuentē ap-
pellat. Quid hac potestate par. q̄ si nō propria uirtute hoc
facit: quid i eo plus esset q̄ in aplis. qui dicebat. quid uobis ex-
tenditis tanq̄ propria uirtute hoc faciāmg hūc ambulare.
q̄ si nō sua opabat̄ potestate quid nō id qd̄ apli dicebat̄ et itaq̄
si esset sapientiores: qui gloriā propullaret: et itē Quid atri-
ditis nobis tanq̄ propria uirtute faciāmg. Silles uobis hominū
sums. p̄terea apli: q̄ nihil ex se faceret totis uiribz p̄suadere
conabāt̄. ipse autē cū eā de se cōtastet opinionē nō ne abstu-
lisset si falso eis potestas crederet̄. Quis hoc dixerit. Sed cōtra
ait propter circūstantē populū: ut credat. q̄ si crederet: nō
opus esset p̄ abq. si enī nō erat indignū se p̄ari: quare illis
causā imputat. Quare autē nō dixit ut credat: q̄ tibi non
sum equalis: oportuit enī in hac suspitione uenire. Sed cum
legē soluere existimaret: nihil illis dicetibz. nolite igr̄ p̄ua-
re: quia ueni soluere legē. nūc autē cōfirmat opinionem.
oīo autē quid opus fuerit tātis ambagibz et obscuritatibz. sa-
tis fuerat dicere nō sum par. Quid ergo nō dixit inquit nō
fatio uolūtate mēa: et hoc obscure et ob illorū imbecillitatē
et ea ratione qua et orauit. Quid autē significat. Quomā au-
disti mē: hoc ē nulla in re tibi cōtrarius sum. Quādmōdū
igit̄ ea p̄tula quomā audisti mē: nō significat q̄ ip̄e nō pot-
erit: nō enī tanta impotētia esset sed stulticia. si quidē ante
p̄res nescisset deū sibi assensurū: et si nesciebat quid dixit. Nō
ut a somno excitari eū: et nō dixit ut roge patre: ut exiret:
quēadmodū inq̄ id nō imbecillitatis sed stulticie: ita et illaq̄
semp̄ me audis: aut idē fiḡt: aut ad illorū locutū ē suspitōne
q̄ si neq̄ ignorabat: neq̄ imbecillis erat: cōstat propterea
hūiliter loquitū: ut saltē id per excessum dicitū cogaris cō-
uiri: nō scdm̄ eis dignitatem: sed ut ad auditorū descenderet
imbecillitatē. id dixit quomā me audisti opinione inquit

sed ut ostenderet excellentiā. Atqui hoc pacto et nimia hūi-
 litem et tantū hoīem esse indicabat. Neq; em̄ p̄cari dei est
 et eius quidē assidet. Vides nulla alia causa ad hoc uenisse
 q̄ propter illorū incredulitatem. Intuere rē ipsam ei⁹ potesta-
 tem testantē. prodit ergo lazarus ligatus. Inde ne magna
 nonē quādā esse putares. prodire em̄ ligatū nō min⁹ admi-
 randū uidebat q̄ suscitari: iussit solui ut tangentes et propi-
 us facti: noscerēt uere resurrexisse: et finite inquit abire. In-
 tuere q̄ nulla gloria expetat: nō ducit eū: nō iubet secū esse:
 ut rē ostendet facto miraculo: Alij admirabant: alij pha-
 riseis adnūciarūt. Quid igit illi. Cum admirari et obstupes-
 cere eos oporteret ipsum qui suscitauerat interficē uoluerūt
 o amentia. Qui malis corpibus mortē iecerat: ei mortē
 inferre arbitrabat. Et dicit Quid facim⁹. quia hic homo
 multa signa facit. Adhuc hoīem appellat cū tale diuinita-
 tis ei⁹ testimōiū acceperit. Quid facim⁹. Credere oportuit
 et colere et adorare: neq; ampl⁹ hominē existimare. Si dimi-
 tim⁹ eū sic omēs credent in eū: et ueniet Romani et tollet
 regnū nostrū et gentē. Quid sibi hīs uerbis uoluit: populū
 cōdare tanq̄ tyrānide p̄clitaturū. Si uiderit inquit
 Romani turbā ipm̄ sequētē: sub tyrānide nos esse ab arbi-
 trabūtur: et destruet nostrā ciuitatē Et quana gratia. Dic-
 q̄ so. Nūquid seditionē docebat christus. Nū dissuadebat cen-
 sum dari cesari. Nōne regē ipm̄ facere uoluistis: et reuuit:
 Nōne hūilem et abiectā iuxit uitā. Nōne et domo et alijs
 hūiōi caruit. Hec ergo sine ratione ulla dicebat sed mūia
 tantū. Verū id sibi cōgit: cū minime expectaret: et ciuitatē
 et gentē reperit Romani: postq̄ xpm̄ interemerūt. Erāt
 etenim q̄ faciebat xp̄s minime formidanda. Qui em̄ egrotos
 sanabat: qui optima docebat uita: qui p̄cipib⁹ parere iu-
 bebat: nō cōfirmabat sed propullabat tyrāndē. Nū sane
 seditionē docebat hic contra. Quid em̄ simile subostendebat
 nū satellitib⁹ stipabat. Nū se numebat. Nū solitudines
 obsidebat. Sed ne affectu aliquo dicere uiderēt rotā p̄clitari
 ciuitatem: et se publice cōsulere: et de ultio ipsoꝝ p̄culo
 habendā rationē dicūt. nō hec uobis captiuitatis cā fuit
 sed longe alia. hui⁹ nāq; captiuitatis: et antea babilonie

Antiochy non fuit causa: quia apud nos boni iuri: sed quia mali et
et deum prouocantes uersabant. Verum enim uero inuidia nihil uidetur
anima. Nonne Iesus mansuetudine docuit: nonne alapis tales non
ulcisci: nonne iniuria affectos tollerare: nonne ad accipiendum quod
inferendum aliis malum propitiores nos esse admonuit. Nunquid hoc
tyrannide constitutus sunt quod tollentis? Sed ut dixi grauis quidem
affectos inuidia et plene simulationis. hic orbem terrarum
meris impleuit malis. hic iudicia complent: hic liuores et per
marum amor et principatus. hinc manus glia hinc uie obliuio
hinc mare priate percurrunt: hinc per orbem terrarum cedes: hic genus
nostri dissipat. Quodcumque uideris malum ab inuidia provenire: in
in ecclesias irrepit: et a principio multa operata mala hic morbi
auaritia peperit que omnia confidit: iustitia corrumpit. Donum
in sapientium oculos exerceant: et tanquam frenum ori auertitur: et
hibent testimonia. hec pro liberis seruos reddit de hac quan
die loquimur et nihil proficimus: feris peiores efficiamur. orphani
nudaui: et uiduas pauperibus vinum inferimus: et eorum augemus
miseria. heu mihi peruenit pietas e terra et nihil nobis nisi fletus
relinquit: et hoc singulis diebus dicendum est. Nihil precando nihil con
do nihil admonendo proficimus. Relinquit fletus. hoc Christus fecit
cum multa hierosolymis sine profectu admonuisset. totum lachry
marum calamitate. hoc et prophete faciunt. hoc et nos faciamus
fletus iam tempus est: et lachrymarum et lamentationum. nunc uerte dominus
potest. Vocare flentes et ad sapientes mittere et loquatur. Hoc
fortasse pacto morbum: qui clauas domos habitat: qui agros
rapina complectitur: eniteri poterimus. lugendi tempus est: sed
opitulamini mihi uos: qui iniuria accipitis. qui spoliati estis op
tulamini. lugeat: et lachrymarum mearum socii estote. Verum non
sed illos lugeamus. non nobis iniuria intulerunt: sed perdidimus
seipsos. Vos enim pro accepta iniuria regni dei: illi gentem per
lucro assequuntur. Ideo melius est iniuria accipere quam facere. luge
amus eos non totum luctu: sed quo facere nos hunc docet propheta
isse. lugeamus cum hesaia dicente. Ve coniugibus domus domus et
agrum agro adiunctibus: utra vicino aliquid auferat. Nunquid ha
bitatis solum in terra: domus magne et pulchre et non erunt: qui
eas habitent. lugeamus cum Naum et dicamus cum eo. Ve qui edificat
in altum domum suam. immo lugeamus eos christum imitari dicentem

Ve uobis diuitibus quia tristes: quoniam accepistis mercedem uestram et
 consolationem. lugeamus sine intermissione: et nisi turpe sit etiam pla-
 gamus. Dicamus cum propheta. Nolite lugere mortuum sed raptorem
 auarum cupidum miserrabile. Queadmodum mortuos lugemus: cum
 iam nihil proficere possimus. hos lugeamus: qui mutari possunt.
 Sed nobis lugentibus ipsi fortasse ridet: etiam ad hoc lugendum: cum
 vident: quod flendum esset. Si lamentationibus nostris quid mouetur
 cassandum est a luctu: scilicet corrigendi sunt. Verum cum nullo doloris
 sensu tanguntur: persistemus in dolore. lugeamus non diuites simpliciter:
 sed auaros cupidos raptores. possunt etenim diuitie recte et laudabi-
 liter expendi: cum in egenos eas conferimus. auaritia autem criminanda
 est: atque accusanda. lugeamus igitur. Sequatur fortasse aliqua emen-
 datio. et licet: qui in hunc morbum inciderunt non liberentur: alij tamen
 in eum non incident: sed mundi seruabuntur. Utinam et ipsi liberentur: et
 nemo amplius tali peste comprehendantur: ut sint omnes promissis
 nobis bonis perfruantur. Gra et benignitate domini nostri ihesu christi cui
 gloria in secula

Unus autem ex ipsis Cayphas nomine: cum esset pontifex anni illius
 dixit eis. Vos nescitis quicquam: nec cogitatis: quia expedit
 uobis ut unus moriatur homo pro populo et non tota gens pereat.
 In hunc erat gressus in corruptione: quam fecerat: in laqueo hoc quem
 absconderat comprehensus erat pes eorum. Quod iudeis contigit. ipsi
 namque dicebant interimendum christum: ne Romam ueniret et tolleretur
 eorum gentem et ciuitatem. postquam autem interemerunt: ea premissi sunt:
 et qui eorum uitandorum gratia fecerat: in ea ipse patris inciderunt.
 Sed qui interemptus ab illis est: celum habitat: qui interemerunt
 infernum. Atqui non hoc intendebat. Sed cogitauerunt inquit eum
 interficere ab illo die. dixerunt enim ueniet Romani: et tollent reg-
 num nostrum et gentem. Unus autem ex ipsis Cayphas nomine: cum esset po-
 nifex anni illius dixit. cum ceteris esset impudenter. Vos magis nescitis
 quicquam. Quod illi dubitabant et deliberandum proposuerat. dixerunt ei
 quid faciemus: hic impudenter et aperta fronte et temerarie de-
 creuit. Vos nescitis quicquam neque cogitatis: quia expedit uobis ut
 unus moriatur homo pro populo: et non tota gens pereat. hoc autem
 a semetipso non dixit: sed cum esset pontifex anni illius prophetauit.
 Vides quanta sit pontificalis potestatis uirtus. Cum enim pontifex esset

licet indignus: prophetavit: nescius tamen quid diceret: et os tantum
gratia: non autem celestium: cor attigit: multi preterea alii futura pre-
runt indigni. Nabuchodonosor / pharao balaa / et omni causa ma-
nifesta. Quod autem dicit: hoc est: Vos sedetis. adhuc pigrius re-
minis: nescitis unius hominis salutem pro tota contemporanea. Vide
quanta spiritus potentia a mala mente uerba prophetica et admiranda
omnis plena elicere potuit. filios autem dei gentes appellat euangelis-
ta: ab eo quod futurum erat. Quod admodum et ipse inquit: et alias ques-
tione: quas etiam a futuro ita appellat. Quid autem significat: cum esset po-
tens amicus illius. Cum aliis et hic etiam mos erat: non enim perpetuum tam sa-
cerdotum: sed amicum dabat: ex quo uenales facti erant principatus.
Verum tamen etiam sic aderat adhuc spiritus. postquam autem in christum manum
extenderunt tunc eos dereliquit: et abiit ad apostolos. et hoc uelut scilicet sig-
nificat et christi uox dicens. Ecce dimittet domus uestra desertum. et
Iosephus: qui paulo post fuit quosdam angelos adhuc expectantes: non
migraret: ut eos relinqueret. Quoad enim uinea perstruit: omnia tra-
sunt. Ex quo autem heredes interemerunt mox perierunt: sed etiam spe-
tiosa uelle a puero mutuli iudeorum accipies deus / fidelibus seruis
ex gentibus tradidit et desertos illos dimisit et nudos. Nec parum fuit
quod imminet hic prophetasset: sed quod alios afflicere potuit. Contra enim
quod uellet euenire. Quia post Jesu morte futuro supplio libera-
ti sunt fideles. Sed quid significat ut congregaret in unum. Quod qui prope
erat et qui longe unum torpore reddidit. Qui Rome est / in deserto sui
esse arbitrat: quid hinc congregationi sibi: et omni et caput christi
ab illo ergo die cogitauerunt ut interficeret eum. Atqui anima ten-
tarant. dicit enim propterea querebant eum iudei interficere. Et item
Quid me queritis interficere. Sed tunc querebant: tunc sua confirmauerunt
sententiam. Jesus autem non palam ambulabat apud iudeos iterum more
hominis sibi cauet: et frequet hoc facit. Causam autem diximus: propter
quam sepenumero discessit. Et nunc iuxta desertum in ciuitate quod dicitur
euphrata mansit cum discipulis suis. Quo pacto discipulos suos per-
turbari arbitraris uidentes magistrum suum more hominis sibi
litem querere. Nemo iam eum sequebatur. Et cum prope esset dies festus
omnes hierosolyma concurrebant: cum alii letarentur et celebrati stu-
derent soli discipuli latent et perhibebantur. Tollerabat tamen
et cum pascha esset et scenopegia in galilea discesserat: in die
festo die in fuga et lambulis soli omnium in magis benignitatem

perseuerabat. hinc lucas eū dixisse inquit. ego perseueraui in tenta-
 tionibz. hec dicebat. ut ostenderet auxilio suo vires eos acce-
 pisse. Et ascenderūt multi hierosolimā de regione ante pascha
 ut sanctificaret seipsos. Et dederāt pontifices et pharisei mādatū:
 ut si quis cognouerit: ubi sit indicet ut apprehendat eū. Admira-
 bilis sanctificatio tū iniqua uolūtatē / tū hominida mente
 tū sanguinolentis manibz: et dicebant. Quid putatis quia nō ue-
 nit ad diē festū. In paschate ei insidias tendebant: et solēmtatis
 diem in eodē cōuertebant. Quasi dicat. huc uertur est. Tempus
 eū aduocat. impietate tū magis uirtuti est incubendū: ma-
 gis a sceleribus abstinendū: tū in nocetē capere cōnat. Atqui
 tū sū idē tentaret: nō modo nihil assecuti sunt: sed ridiculi ap-
 paruerūt. Ideo frequenter in eos iesus mēdēs euadit: et uolē-
 res se niterimere. cohibet: et dubios reddit: tū uirtutis sue de-
 monstratiōe q̄reret ut cōpūgeret: et tū captus est / ut nō
 propria ipōrū uirtute sed illig permissu se eū cepisse intelli-
 gerent reuertit eos retrorsum. Ante sex dies pasche uenit in betha-
 mā: ubi fuerat lazary mortuū: et māducat apud eos: et orar-
 thā ministrabat. lazary uero ungu erat ex discipulibz. Quod uere
 resurrectionis erat signū: tū post tot dies / et uiueret et come-
 deret. Unde cōstat in domo eius prādere. Vtpote amici: qui xpm
 acceperāt. opulsi dicūt in alia domo discipulisse. orariā autē
 nō ministrabat: sed discipula hic etiā erat: et spiritalius affici-
 ebat. neq; ministrabat tanq̄ uocata / neq; cōmunicabat my-
 nisterio: sed soli iesu honorē impedit. Neq; tanq̄ homini adest:
 sed tanq̄ deo: hac gratia diffudit unguētū: et capillis capitis
 sui pedes terxit: q̄ nō exant mōdicia q̄ de iesu quicq̄ suspicaret
 ut multitudo. Quod iudas sub pietatis obtentu rephēdit. Quū xps
 bonū op̄ operata est in sepulturā meā. Quid autē discipulū i mulie-
 re nō rephēdit. Neq; dixit ut euāgelista fure esse. Voluit enī in
 multa eū patientia arguere. q̄ enī sciret proditorē esse: antea
 nō nūq̄ arguit: q̄ nō omēs crederent: et unū ex his dyabolū eē.
 Demonstrat ergo q̄ ipm proditorē cognosceret: nō tamē mani-
 feste rephēdit: sed ei indulgit: ut a proposito eū reuocaret. Sed
 quō alius inquit euāgelista: omēs discipulos idē loquutos. Sane
 loquuti sūt sed nō eodē animo. q̄ si quis inquireret: qd̄ tandē
 tū fure esset loculi ei pauperū mitterebant. Cur anarū fecisset

Eugly 127

dispensatorem: Illud sane dicemus. deū arcana intelligere rationem.
Quod si quid et a nobis ē cōiectandū: ut oīem tollerēt proditoris ma-
teria. Neq; em̄ poterat dicere pecuniā id cupiditate fecisse. Insu-
ficientes em̄ loculi esse debebant: qui eis satisfaceret cupiditati su-
sola malitia. Christus autē multa p̄mittebat. Ideo furē nō argu-
it: q̄uis nō ignoraret: et malam eis obstruit cupiditatem: et oīem
abstulit excusationē. Simite eā inquit. In diem sepulture mee huc
fecit: quo uerbo iterū proditoris meminit: quē minime huc re-
prehensio tetigit neq; placuit. Atqui hoc uerbū facile potuit eā
in misericordiā adducere: quasi diceret. molestus sum et grauis
sed expecta parūper et migrabo. hoc em̄ respexit cū diceret. op̄
autē nō semper habebitis. Sed nihil horū ferū et infamē ammi-
flexit: licet n̄s multo plura et diceret et faceret: et pedes eis eadem
nocte lauisset: et ad mensam secū adhibuisset: quod et latronum
animos mulcere assolet et alia uerba loquutus est: quibus etiam
lapides moliri potuissent: nec multo ante: sed eade die: ut mini-
me obliuioni mādare potuerit. Sed aduersus oīa p̄stitit īmobilis.
Grauis nāq; morbus ē auaritia / grauis m̄q;: qui et oculos cauat et
aures obstruit: et fera seniores reddit: nō cōsuetudinē: nō auaritia nō
cōsuetudinē: nō proprie anime salutem cognoscere sinit: sed se-
mel ab omnibus discedens: in seruitutē sibi quos cepit more seuis-
simi tyrāni uendicat: et quod in hac aspera seruitute grauissimū est: q̄
etiā gratias sibi habendas p̄suadet: et quāto ei magis seruiunt:
magis letatur: et maiori afficiūt uoluptate: et ita maxime in-
curabilis morbo / ita fera insupabilis afficit. Hic Giesi proditi-
pulo / et propheta lepra p̄fudit. hic ananā et saphiram p̄didit.
hic iudā proditorē effecit. hic iudeorū p̄cipes corrupit: cū dona
acciperet: et furib; cōtrarent. hic in iūā bella indixit. Vias
sanguine fletib; et larmētis ruitates implet. hic mēsas sceler-
tas reddidit et abos iniquitate aspsit. Ideo idolatram eū appel-
lauit paulq. nō tantē tā formidabilis ē idolatā. sed cur ita ap-
pellauit. habet nō nulli pecunias: et n̄s uti nō audet: sed nepotib;
reseruāt: et intacta ad alios t̄nsmittūt: et tāq; dona deo dicam
tangere minime audent. & si quādo cogūt: tanq; ad nefas aliq̄
timide ueniūt. preterea tāq; idoli lapideū aurū et claustrū
et uertib; cohibet. pro tēplo arcā preparās: et argenteis uasis re-
condens. Nōne ita aurū adoras / ut ille idoli. Nē ille et oculos et

animā traderet potius q̄ idolū. Nō aliter affecti sunt: auri a-
 matores. Sed nō adoro aurū iniques: neq; ille idolū dicit sed mha-
 bitantem demoniū. Ita et tu licet nō aurū: eigtamē aspectu et
 cupiditate aīe mīsdēte demonē adoras. Demone em̄ grauior ē
 pecuniarū cupiditas: qua multi magis p̄suali sunt: q̄ illi ab
 idolis: quib; nō oīa parent. hñ nō oīa: et qd̄ rīq; faciendū suggerit:
 obsequūt. Quid dicit auaritia. Esto oīb; rīmīq; obliuiscere natāz.
 cōtemne deū. Sactificium mihi tempm offer. Datto atq; parat: et
 idolis quidē boues sacrificat. Auaritia offer mihi anām mgt: et per
 suadet. Vides quas habeat ares aras: que libanm accipiat. Regnū
 celorū auari nō possidebūt. Neq; has minas formidat. q̄uis her
 cupiditas infirmīssima sit. eūppe q̄ nō mīsa nō nālis est: fuisse
 em̄ nobis a p̄ncipio. Sed aurū iā nō erat: neq; quispiā aurum
 amabat. Sed si placeat unde malū hoc prouenerit dicā. Vnūq; q;
 maiori emulatoz morbi hūc auxit et nolente p̄cupas irri-
 tauit. Cū em̄ splēndidas domos / diffusos agros / seruorū greges:
 argētea uasa: ue scīntorū copīa intuerēt. ut her superarent
 pro uirib; cōtenderūt. Itaq; p̄mi sedīs tam: scdī mīnoribus
 p̄huerūt. q̄ si cōtīnētes esse uoluisset posteris cupiditatis exēplū.
 Immo neq; ulla his excusatio ē. Sūt em̄ qui pecūnas cōtēpniūt:
 et q̄ quis nā iniques. hoc grauiissimū ē: q̄ impossibile uideatur:
 ut quis uincat malitiā. neq; quispiā rectū iudicet. Adducā tamē
 multos / et ī ciuitatib; et ī montib;. Et quid p̄ficiam; neq; em̄
 propterea meliores euadētis. Sed nō nūc nobis de hoc sermo habet.
 ut diuite mīnuatur. Velim sane. Verū tū manus nobis onq; m-
 pendat: nō rogam. Sed ne aliena cōcupiscatis: et aliquid ī egenos
 cōferatis: admoneo. opultos autē mīuement; reb; suis cōtentos
 sua carētes / et iustis iuuetes laborib;. Quid hos nō mītamur nō
 emulemur. Considerem; maiores nostros: nū facultates eoz
 stiterūt. Tantū eorū noīa durant et ī corrupta seruant. nū
 magni alicui; ut viri balnū et diuersoriū: et suburbana as-
 picētes recordati q̄tū laborē subierūt: ingemiscim;. Quāta ra-
 puit: et nihil apparet. Sed alij in eis delitijs delectat: q̄ nūq;
 ille suspicatus ē. fortasse et mīmici: ut magis p̄umat: hūmō
 di et nos manet procul dubio moriemur. et hūc noster finis.
 Quāta mīpensam: quāta odia subierūt. Quid hūc emolumentū.
 Timor tale supplm et nullū malis remediū: neq; iuuetes tū

no sane fuissent

sed et mortui ab omnibus accusantur. Quid enim multorum magnas
in domibus positas intuemur: nonne magis dolemus. Vere bene
quit propheta. Veritatem vane perturbat omnis homo iuuenis. pro
fecto harum rerum cura perturbatio est. perturbatio inquam et anxi
etas superflua: qua omnino in eternis tabernaculis carebimus. hic
enim alius laborat: alius fructum capit. Illic laborum suorum quisquis
dominus est: et multiplicem mercedem accipit. Ad illam ergo possessionem
propereamus: illic edificemus: ut quiescamus cum ihesu christo domino nostro
cum quo patri gloria simul et spiritui sancto in secula

Cognouit ergo turba multa ex iudeis quia illic esset: et
uenerunt non propter iesum tantum sed ut lazarium uiderent:
quem suscitauit a mortuis. Quae admodum diuitie incertos perdere
conueniunt: ita et principatus. Ille namque in auaritia habet in
sanam hominem impellit. Ecce iudeorum turba: que subdita erat: be
ne sentit. principes non insaniunt. Quia enim illi crediderunt: et stantur
frequenter euangeliste: quod multi de turba crediderunt ei: ex principibus
minime: sed inquit. Numquid aliquis principum credidit meum: sed
quid inquit turba qui non nouerunt deum maledicti sunt. qui crede
bant: eos maledictos dicebat: se autem qui negabat sapientes et hoc
in loco multi (cum miracula uideret) crediderunt: principes autem
suis sceleribus non contenti: etiam lazarium interire tentabant.
Ergo christus sabbatum soluerit: per equalis se patri fecerit. et propter
Romanos ut dicitis: eum uelitis interficere. Quid lazarium potestis
accusare: ut de eius cogitatione interire. Numquid beneficium accipere
crimini dandum est: considera quantum credi studebat. At qui multa sig
na fecerat iesus: sed nullum ita eos efferauit: non paraliticus: non
ecce curati. hoc enim natura admirabilis erat: et post multa factum
et mirandum erat: mortuum quatuordecim annis ambulante et loquente
uidere: sane quidem non tamen festi diei officia erat credibus compa
nare celebritate. praeerea illic uidebantur christum ob sabbati se
lutionem accusare: et hoc pacto turbam abducere. hic cum nihil quod
possent: contra sanatum irritant. neque poterant dicere quod patrem
oppugnaret. Oratio enim iesu eis silentium imposuit. siquidem cum eis
reprehendendi ansa eis ablata: et signum manifestissimum esset: in
cedem fecerunt. Quod et in ceteris miraculis fecisset nisi sabbatum habuisset
sentire: quod calumaretur. Accedit ad hoc: quod ille ignobilis erat: et euer

Cur iudei lazari interficere volebat. inquit

LXXVI

rerunt eum et templo: hic uero clare quod constat ex multitudine eorum qui
 ad forores eius conuolandas uenerant: et qui omnibus spectantibus miraculum
 factum erat cum maxima omnium admiratione. Idcirco omnes etiam omisso
 festo bethaniam ad eum uisendum conuenerunt: hoc eos angebat tenta-
 runt ergo eum interficere: et nihil audere sibi uidebatur adeo erant
 propius ad eundem. hac gratia hoc in primis ueluit lex: non occides:
 et hoc propheta accusat iniquos. Oramus eorum plene sanguine.
 Quod ergo cum non palam ambularet in iudea: et in desertum seces-
 sisset iterum audere reuertitur. Quoniam eorum furore absentia sua
 iam exstinxerat: quod hec multitudo preces et subsequens sufficiens
 erat qui eos ne quid in christum molirentur: perterreret. Nullum enim
 miraculum adeo eos mouit: ut lazari resurrectio: et alius eu-
 angelista inquit quod statuerunt ad eius pedes uestimenta et quod uni-
 uersa ciuitas commota per quod honorifice hunc eum acceperunt. fecit au-
 tem hoc ut aliam prophetiam figuraret aliam impleret et idcirco alterius
 rei est principium: alterius finis. Illud enim. Letare quod Rex tuus uenit
 tibi mansuetus: prophetiam implet. Quod asinum ascenderit futurum
 prefigurauit. nam numerum gentium genus et subditi oportebat.
 Quod autem alii dicunt: quod discipulos misit dicens. Soluite asinum
 et pullum. hic autem tantum quod asino innitente sedit super eo. Vtrumque
 fieri potuit. solum asinum ducentibus discipulis super eum iesus sedis-
 se. Ramos autem palmarum et oliuarum et uestes strauerunt: ostende-
 dentes quam maiorem iam de eo quam de propheta opinionem habere: et di-
 cebant osanna benedictus qui uenit in nomine domini. Vides hoc maxi-
 me eos merore affectisse: quoniam omnes crederet: deo non esse contrarium
 et hoc maxime populum scindebat: quod a patre uenire diceret.
 Sed quid significat letare filia sion: cum omnes iudeorum Reges ut
 plurimum tructi esset et cupidi: et multitudinem euerterent:
 et hostibus traderet. Confide inquit hic talis non est: sed humilis et
 mansuetus: quod ex asino ostendit. Non enim exercitum stipatum
 ingressus est: sed solo asino. hoc autem non cognouerunt discipuli
 eius primum quod erat scriptum de eo. Erre quod plura ignorabant: quoniam
 ipse non dum eis reuelauerat. Et enim cum inquit soluite replum
 et triiduo suscitabo illud: neque tunc intellexerunt. Et alius euange-
 lista ait: operat absconditus sermo ab eis. Et nesciebat eum resur-
 rexturum a mortuis. Sed non abire abscondebat. Quare alii igitur
 euangelista: quod audiendo dolebat: et erat tristis quia resurrectu-

rū nō cognouerāt et merito sane utpote qđ eorū supbalat igni.
Sed tū id eis nō aperuit. Quā magnū erat. Et cōtemplare euā-
geliste sapiētia: qđ priorē suā ignorantiā pđicare nō erubescit.
enī scriptū esset: morat: qđ de xpō ignorabat. Siquidē scđales
essent: si rex talia perpessurū atq; tradendū esset. p̄terea
nō cōtinuo qđ regnū diceret intellexerūt. Nā et aliq; inquit
euāgelista: de huius mūdi regno dici eos arbitratos. Testificā-
bat autē turba lasarū resurrexisse. Nō enī tot repete cōuē-
essent inquit: nisi credidissent in miraculo. pharisei ergo discunt
ad semetipsos. Videtis quia nihil proficimur. Ecce mūdus totū pot
ipm abijt. Videtur mihi hec esse uerba recte sentientū: nō au-
dentū tamē palā loqui ex eueni tamē illos cōuēntes: qm
frustra conarent. Quidū autē hoc in loco iterū turbam appel-
lant. cōsuevit enī scripta mūdū et mūdi creaturā et uino-
sos appellare. Illud tū inquit. proferēs scđm numerū mūdi
suū. hoc ut mūdus uos nō odit. me autē odit: qđ diligit cōsiderā-
sunt ne ex nōis equiuocatione ansam p̄beat hereticis. Erāt
autē gentiles quidā ex nōis: qui ascenderāt ut adorarent. cū iam
prope essent: ut proseliti fierent: ad festū uenerāt. et tū iesu
fama extenderet dixerūt uolumus iesum uidere. Veni phili-
pus et dicit Andree: utpote qui prior erat: errē ei cōitat. Sed
neq; ipse simpliciter id recepit. Audierat enī. In uia gentiū
ne ambulaueritis. Ideo tū discipulo loquutū mōdo refert. Nō
enī iesum affati sunt. Qui respondit uenit hora ut clari-
tur filius hominis. Nisi granū frumētī cades in terrā mortuū
ū fuerit ipm solū manet. Quid significat Venit hora. dixerūt
In uia gentiū ne abieritis. Ut omēm tollerēt a iudeis in p̄u-
ne occasione: eos a gentilibus cōhibuit. Sed tū illi ī p̄tinacīa p̄-
staret: hi accederēt: fepq; iā aduētare passionis inquit oībus
cōsumatis. Et si nobis hns esset cōtumaciū mberēdū illis p̄-
mitq; reiectis. hec sane nostrā feret prouidentia indignū. Cū
enī ad gētes discipulos post passionē esset missus autē. iam
inquit tempus ad crucē aduentare. Non tamen prius eos dimi-
sit: ut esset in testimoniū eis. Item ante qđ in iesum imperiū fac-
rent iudei: ante qđ crucifigerent: nō dixit. Euntes docete omēs
Sed in uia gentiū ne abieritis: et nō missus sum nisi ad eos
que perierant domus israel. Et nō est bonū accipere panē filiorū

LXVI

et dare tamq. Cū autē odio a suis haberet: et ita ut m̄ficere-
tur: superfluum erat p̄sequētibz inherere. Et em̄ recusavit ipsum
dicētes nō habemz regem nisi cēzarem: tūc eos dimisit: cum
dimissus es ab eis. Ideo inquit. Quociens volui cōgregare
filios uestros et nolulistis. Sed quid significat granū frumenti
nisi cadens mortuū fuerit. De cruce loquitur: ne p̄turbaret:
cū gētilēs attesserūt: tūc mortuū esse. hoc inquit maxime po-
pulos adducet: et mei augebit p̄tentiū. Inde cū nō ita uerbis
persuaderet rerū experientia id aggredit̄ inquit. hoc ī frumēto
cōtingere: ut mortuū maiorem fructū afferat. Q. si hoc in
seminibz euenit: multo magis in me. Sed nō intellexerunt
discipuli: quid diceret. Ideo frequēter idē re p̄nt euāgelista excusas:
q. postmodū fugerūt. Tale etiā de resurrectione disputās rationē
paulz attulit. Quā igit̄ excusationē habebūt: qui resurrectio-
nē nō credūt: cū ī seminibz et ī plantis quotidie hoc uidea-
mus: ac etiā in gnatione nostra p̄mū em̄ corrupti semen
oportet: inde fieri generationē. omnino aliqui autē cum
deus aliquid facit: nulla opus est ratione. Quō nos ex nihilo
fecit: hoc ad xp̄ianos dico dicentes credēdū scripturis. Ego
autē et aliud dictū ab humanis rationibz. Alij malitiā ali-
iūritutē sectant̄: sed malitiē sectatorū multi felicit̄ in ali-
niā p̄uenerunt senectutē: iūritutis autē cōtra. Quō ergo pro
meritis unusquisq. accipiet. Quādo. Certe inquit sed corpa
nō resurgent. Nōne audiuit paulū dicentem. Oportet autē
corruptibile hoc induere in corruptionē. Neq. animā intel-
ligit. Quippe q. nō corruptū et resurrectio de mortuo dicitur
cēdit corpus: quare corporis resurrectionē negas. An nō
possibilis deo ē: quod dicere sūme amēne est. An nō decet.
quāob̄re: ut corruptibile qd̄ et laboris est et mortis p̄iceps
in p̄mīs cōtinet. Si nō decisset neq. a p̄ncipio factum esset.
Nōne carne ipse accepit. Q. accepit et ipsam suscitauerit.
Audi quid dicat. Infer digitū tuū huc: et uide: quia spiritus
ossa et neruos nō habet. Quare lazarū suscitauit: si melius
fuisset sine corpore suscitare. Quid inter signa et beneficia
hoc adnūciat. Quid tibos p̄buit. Nolite dilectissimi ab here-
ticis decipi. Est em̄ resurrectio. Est iudiciū. hec tollūt q̄cuq.
nolunt operū suorū rationē reddere. Et em̄ oportet resurre-

1. tu in mesam dei potare intelliga
ma. nolimus magis aures adhibere

ctione talem esse qualis fuit christi. primus enim ille est et primogeni-
tus mortuorum. Sed dicit resurrectio hoc est anime purificatio et a
peccatis mundatio. christus autem non peccavit: quomodo surrexit? Quomodo
a maledictione liberati sumus: si ipse peccavit? Quomodo dicit Veni pa-
reps mundi huius et tunc non habet quicquam: hoc enim non peccassent
significavit. Igitur secundum eorum sententiam aut non surrexit: aut si
surrexit: peccavit ante resurrectionem. Sed sane corpe surrexit.
et prava hec doctrina: nihil aliud est quam manus glorie filia. Aut ergo
morbum fugiamus. Corruptum magis bonos mores colloquia prava et
fabulationes pessime. Non fuit hec a plorum dogmata. Marcionem
et Valentium: qui hec inveniunt. fugiamus magis dilectissimi. Nihil
prodest vita bona cum prava doctrina: ut totum nihil sana doctrinam
vita corrupta. hec gentiles pepererunt inde auxerunt ab externis ac-
cipientes philosophis. et materia ingemita et alia huiusmodi asseruerunt et
ut rerum opificem non subiecta materia ingemita. ita et resurre-
ctionem negarunt. Nolumus igitur aures adhibere. Vobis magis dico. nos
enim adversus eos bellum non recusabimus. Sed meritis et nudis si-
ni imbecillos incedit: licet fornix facile capiet. Si enim scriptis
attendistis et quondam minus attentiores evasistis. non sane admo-
nerent: ut bellum adversus eos detrectetis: sed ut manum tolera-
tis. fortis est veritas. Cum vero scripturis uti nescitis: regressum
vereor: ne terminibus occurrentes ipsi vos sauciant. Nihil illis im-
becillis qui a spiritus sancti sunt auxilio destituti. Quod si exteri vitam
sapientia minime est mirandum: sed videndum potius: quod factus vitam
magistris: qui neque de deo: neque de creatura firma aliquid et soli-
dum invenire potuerunt. Sed quod apud nos vidua mulier nutrit ea
pythagoras ignoravit: qui dixit animam fructus et piscem et cetera
fieri. his ne opera danda est: et quare videtur. Magis sunt in vita
te pulchros nutrant: capillos et pallis induunt. huiusmodi eorum
philosophia extendit: quos si extrinsecus inspexeris: pulvis sunt et cinis: in
quibus nihil sani: Sed sepulchrum patens guttur eorum plenum immundi-
tie et sordium. et precepta omnium eorum primum eorum aqua deum esse dicit
it: qui sequitur est: ignis. Aliqua aere et ad corpora relati sunt. hos quoque
admirando ducis qui nullam invisibilis dei cognitionem habuerunt
Quod si qua preperunt: id evenit: ex quo in egipto cum nostris versati sunt
Sed ne nos minus perturbemus iam orationem nostram finem apponamus. Si enim
eorum opiniones proponere inciperemus: quod de eo: quod de anima: quod de cor-

poribus sentiant risum moueremus. Neque ipsi nostra indigent reprehensione: ipsi semper se defendunt. Qui contra nos de materia orationis scripsit: seipsum perdidit. Quare nec temere uos auoremus: et uerbum impleremur. his omnibus ut diuina litteris attestatis uos hortabimur: neue ad nullam certam utilitatem: quod paulus et timotheus admonet quibus sapientia plena et uirtutis. Quare illi pareamus et nugis abiectis fratrum amoris hoc est fraternitatis et hospitalitatis operamur: complectamur. Eleemosine ratione habeamus: ut promissa bona consequamur. Gratia et benignitate domini nostri ihesu christi cui gloria in secula.

Qui amat animam suam: perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo: in uitam eternam custodit eam. Si quis mihi ministrat: me sequatur. Dulcis pater uita est et multe plena uoluptatis non tamen omnibus: sed qui terrenis rebus affigitur. Quod si quis celum suspiceret et que illis bona sunt: contempleretur: fortasse hoc contempneret: tamquam nullius momenti. Nam et corporum pulchritudo: quoad pulchrius non deprehenditur: in admiratione habetur. Cum uero melius apparuerit: illa prior despiciatur. Quod si in illam pulchritudinem intrare uoluermus: et celestis regni speciem considerare: fortasse nos huius seculi uiculis dissolueremus. Vmbram namque est terrenarum rerum affectio. Ad quod nos abducent christus quid dicat: attende. Qui amat animam suam: perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo: in uitam eternam custodit eam. Qui mihi ministrat: me sequatur: et ubi ego illis sum: illic et minister meus. Sile emigrum hoc dictum uidetur. Non tamen est sed sapientie plenum. Et quod qui amat animam suam: perdet eam. Qui absurdis eius cupiditatibus obtemperat: qui preter debitum ei indulget. propterea admonet ille. Non abulare in cupiditatibus anime tue. Sic enim eam perdis: cum a uirtutis uia abducis. Quod admodum contrario. Qui odit eam in hoc mundo: custodiet eam. hoc est qui non parat ei: cum aliquid prope uult: et non dixit qui non parat sed qui odit. Quod admodum enim quos odio habemus: ne uocem quidem audire: nec uidere equo animo patimur. Ita et anima si quid preter dei uoluntatem nobis impar rennenda est. Cum enim iam de morte ad eos uerba facturum esset: de morte uidelicet sua et prouideret eorum tristitia: et exa-

minatione per excessum loquutus e iniquus. Quid dico si mortem
mea generose non feretis. Nisi uosipsum moriamini nullum uos sequi
emolumentum. et uide quomodo lenit sermonem suum. Grauius enim et
molestius uidebat dicere hominibus amari esse moriendum. Et
antiquitus dico: quando et nunc multos inuenimus libenter omnia
tollerantes. ut haec uita fructus: et maxime: qui furra credunt. Qui
uidet edificia molesque et machinas lachrymas dicentes. Quot homo
et quanta et fit pulvis. Sic magna praesentis uitae cupiditas. Hec prius
uincula dissoluens inquit. qui odit animam suam in hoc mundo.
in uitam eternam custodit eam. Quod enim ad eorum metum tollendum her
diceret: audi quod sequitur. Qui mihi ministrat: me sequatur: de mor
te loquutus: et operum sequelam atque imitationem exigit. oportet enim
omino ministrum eum: cui ministrat sequi. Et considera quando hoc
loquitur: non cum persecutione patiebatur: sed cum confidebant: cum se in
uito esse arbitrabatur: quod a multis honorarentur: colerenturque: quando
et consurgere poterant et audire: et tollat crucem suam et sequatur
me. hoc est semper paratus sis inquit ad pericula ad mortem ad ter
rena exilia. inde cum grauiora dixisset primum ponit. Quod qui seque
tur ipsum erit ubi ipse est. Quibus uerbis ostendit resurrectionem
post mortem. Vbi ego sum inquit: illic et minister meus. Vbi pater:
in celis. Ego ante resurrectionem illuc anima et mente transire
mur. Si quis mihi ministrauerit: diliget eum pater. Quare non
dixit ego: Quoniam nondum debita uindictam auctoritate ut prae
Qui enim nondum resurrecturum ipsum sciebat: quid poterat ratione de
eo opinione contempere. Quod obre filiis zebedei inquit: non est me
um dare sed quibus paratum est a patre meo. Atqui ipse est iudex.
Sed hic dilectum se filium ostendit. Tangit enim dilecti filii ministros
pater accipiet. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam: pater
saluifica me ex hac ora. Atqui haec non sunt uerba ad mortem
uenire suadentis. Immo maxime. Si quidem ne diceret ipsum
cum humanis careret doloribus facile de subeunda morte phari et
in tuto nobis persuadere ostendit: quod licet ea formidet cum tamen
usus poscat: non recusat. Haec autem dispensationis sunt non diu
initatis ideo inquit. Nunc anima mea turbata est. Neque enim aliter
hoc procederet. et dicendo pater saluifica me ex hac hora: ita per
turbatus est: ut etiam a morte absolui superet si uoluisset. haec sunt
humane nature imbecillitates. Et quid dicam inquit: cum morte
deprecor propterea ueni in horam hanc: quasi diceret. licet mouea
mur et perturbemur: morte tamen non fugimus. Nam ita nunc
perturbatus: non recuso. ferendum est quod instat. Non dico libera me ex

hac hora: sed pater clarifica nomen tuum / et licet id perturbatio di-
cere me cogat: tamen dico. clarifica nomen tuum hoc est.
dic tu me ad crucem. Quod apte eius humanitatem et humanis mo-
ueri affectibus ostendit et naturam: quod egre ferret mortem: et
vincere cuperet. Quae admodum enim neque esurire neque dormire
crimini dandum est. ita neque vitam praesentem optare. Christus autem
corpus omni peccati labe purum habebat: non tamen naturalibus non
obnoxium necessitatibus. Siquidem non fuisset corpus. Ex his et aliud
nos admonet. Quidnam. Ut si quando affligimur: si quid time-
mus: non ita resiliamus a propositis. pater clarifica nomen tuum.
iudicat se pro ueritate mori: quod dei gloria appellat. Et hoc
post crucis mortem contigit. Debat enim orbis terrarum ad deum
conuertere: et in dei cognitionem uenire: et ipsum colere. Verum hoc
non patris tamen: sed et filii gloria: quod tamen tacet. Venit ergo uox de
celo et clarificauit: et istum clarificabo. Quando clarificauit in pre-
cedentibus signis: et iterum clarificabo post crucem. Turba autem
tonitruum operanti sunt uel angelum loquentem. Et unde hoc. Numquid
non manifesta et clara fuit uox: fuit sane. Verum ratiore tur-
ba erat et terrenis dedita. et parum attendens: et alij sonum ratum:
alii uocem articulata audierunt. sed non intellexerunt. Tamen Christus.
Non propter me uox haec uenit: sed propter uos. Cur hoc dixit: ad
illud respirans: quod illi frequenter dicebant: quod non erat a deo. Qui
a deo clarificatur: nonne a deo est: cuius nomen per eum clarificatur.
propter haec enim uox delata est. Quare et ipse inquit: non propter
me haec uox uenit: sed propter uos: non ut aliquid ab ea mihi
ignoratum audiam. Omnia enim patris noui: sed propter uos. Tu enim uel
angelum loquentem uel tonitruum factum: arbitrati essent inquit
propter uos: ut hoc saltem pacto adduceret eos ad interroga-
ndum. Illi tamen oscitantes et stupidi: neque sic persuasi sunt: cum audi-
rent id ad se pertinere. nescienti enim cui diceretur. Sane non manifest-
ta uox uidebatur: propter uos uox uenit. Vides ut res humiles eo-
rum gratia fiant: non quod Christus ope indigeret. Nunc iudicium est mundi.
Nunc princeps huius mundi eicietur foras. haec pericula quo procedit
ad illud et clarificauit et clarificabo: recte et ratione tu enim
dixisset clarificabo modum indicat. hic est princeps mundi eicietur.
Quid significat iudicium est mundi: quasi dicat examinabit et pu-
netur. Quoparto perdidit ille primum hominem: et peccato fecit

obnoxium. propter peccatum enim uenit mors: quod in me non inuenit. Et
qua gratia misit: et morti eius tradidit. Quia gratia in omnem
iude ingressus est ne perderemur. Neque mihi diuina tunc attulens
dispensatione / quod non est diaboli sed sapientie sue. inquit per me mala
eius mens. Quod iudicat mundus in me: quasi examine propo-
sito dicatur ad eum. Esto omnes interemisti eo quod subiecti erant
peccato. Christum cum interemisti: nonne plane iuste per Christum
igitur omnis mundus defendetur. Quod ut manifestus appareret
exemplo utemur. Sit uiolentus quispiam tyrannus: qui omnes qui in
manus suas uenerint: plurimis malis afficiat. Hic si uel re-
gem uel regum filium captum iuste interimat: illius mors etiam
alios ulcisci poterit. Sit aliquis qui debitores postulet / uerberet
in carcere inicit: et hac insania: etiam nihil debente coercet.
Forum enim quod in debitores commisit: dabit poenam: interficiet ab illis.
Non aliter in Iesu usu uenit. Forum enim quod in nos fecit diabolus:
propterea quod in Christum ausus est postulatus est ad supplicium. Et quod
ita intelligatur: audi quid dicat. Tunc princeps mundi huius exen-
tetur foras per mortem scilicet meam. Et ego si exaltatus fuero:
omnes traham ad me ipsum: hoc est etiam gentes: et ne quis diceret
quod si te uicit: eijciatur: non uicit inquit. Quod enim qui alios
trahit et non dicit resuscitabo: sed maius omnes traham ad me ipsum.
Nam si dixisset resuscitabo: non significaret credituros: sed cum
credituros dicit: et resurrectiuos confirmat. Si enim mortuus
mansisset: et purg homo fuisset: nemo credidisset / omnes traham
ad me ipsum. Quod ergo inquit patrem trahere: quia trahente
filio / pater etiam trahit. Traham inquit tamquam a tyranno detentos
et per se minime potentes: eius manum effigere: utpote repugnantis.
Alio loco rapina appellat. Nemo potest spolia foris rapere:
nisi prius alliget eum: et tunc rapiat. Hec autem illi uim ostendit
dicit: ut illi rapina hic tractione appellaret. Quod cum intelli-
gamus: resurgamus: glorificemur deum non fide tantum / sed et ui-
ta aliter non esset gloria sed blasphemia. Non enim ita blasphematur
deus ab impio gentili: ut a christiano. Quia obrem rogo ut omnia ad
dei gloriam referamus. Ve inquit seruo illi per quem nomen dei
blasphematur: habet autem periculum ne mox pena sequatur / et suppli-
cium. beatque autem per quem nomen dei appellatur glorificatur. nolimus
ergo tamquam in tenebris uersari: sed omnia peccata euentumque max

ime uō que publice nocent. In quibz p̄cipue deq̄ blasphemar̄
 Quā em̄ uenīa cōsequemur: si cū alijs nr̄a exhibere p̄cipiamur.
 aliena rapinā que nobis spes salutis: nisi esuriētē nutris: sup-
 plinō afficis. Si uestitū spoliās: quid tibi sperādū: hec fr̄q̄pter
 dicere nō cessamus. Qm̄ qui hodie nō audiūt cras audient: et
 qui neq; cras perendie: q̄si qui m̄p̄suasibiles sunt: nos tamē
 nō iudicabimur. Nostm̄ em̄ offitū m̄pleuim̄. Vtina autē:
 ne uos horū pudeat: neue possitis accusari: sed omēs christi tri-
 butali audenter adstare: ut et nos in uobis gloriari possim̄:
 et malorū aliqua rapere cōsolationē probationē uidelicet
 uestra in christo ihesu dño nr̄o: cū quo patri gl̄a fil̄ et spū
 sancto in secula

Respondit ei turba. Nos audiui m̄ ex lege: q̄ xp̄s manet
 mētū. Et quō dicit q̄ oportet exaltari filiū hominis:
 Quis est iste filius hominis: manifestus error est et m̄beallis:
 q̄uis extēser̄ callide ficeretur. Et quēadmodū qui putres: et rui-
 nā minātes parietes alto rectorio hīnūt: nō tamē eos possūt
 dirigere: ita et mēdaces facile dephendūt. Quod hoc ī loco iude-
 is cōiungit. Cū em̄ ad eos xp̄s diceret: cū exaltatq; fuero a tra:
 oīa traham ad meipsum. Nos audiui m̄ inquit a lege q̄
 christq; manet mētū: et quō tu dicis: q̄ exaltari oportet filiū
 hoīs. Quis est filius hominis. Novat igit xp̄m̄ īmortalem
 et uitā habere sine fine. Vnde etiā quid diceret intelligebat
 Nam sepe uō in scripturis simul et passio et resurrectio po-
 nitur. Siquidem hesaias utrūq; simul ponit. Tanq̄ ouis īquit
 ad occisionē ductus est: et que sequūt. Et dauid ī sc̄dō psalmo
 et plerisq; alijs cōiungit hoc utraq; et patriarcha cū dixisset
 prouidēs dormiuit: ut leo inde addidit et ut ratulus leonis
 exaltauit eū: simul et passionē ostendit et resurrectionem.
 Sed hī arbitrati silentiū ei īponere et nō esse christū ostēdūt:
 christū mētū manē cōstent: et uide q̄ prauē. Nō em̄ īquit
 nos audiui m̄ q̄ xp̄s m̄hil patit: neq; crucifigit: sed ma-
 net mētū. Atqui neq; hoc dictū cōtrariū erat. īm̄morta-
 litati em̄ passio nō fuit īpedimētū. hīc uidere licet multis
 eos intellectis sponte sua in malitia p̄stitisse. Cū em̄ de mor-
 te sup̄ius uerba fecisset iesus et illi em̄ exaltari audiret id

suspicati sunt. inde dicunt. Quis est iste filius hominis. et hec maligni.
Noli inquit arbitrari. quod de te hec dicamus. neque dicere quod te prop-
ter odium oppugnemus. Ecce nescimus. de quo dicas. et tamen profitemur.
Christus autem eis silentium imponens ostendens passionem
nulli sibi esse impedimento. ut maneat in eternum. Adhuc inquit
modicum lumen in vobis est. modicum mortem suam. Inflationem
esse. Siquidem solis lumen non extinguitur. sed brevi secedens rursum
apparet. Ambulate dum lucem habetis. Quod hic tempus dicit. An pro-
pter omnem vitam. antequam ante crucem. Ego vero utrumque arbitror
propter inmensam eius humanitatem. multi etiam post crucem cre-
diderunt. hoc autem dicit. ut eos ad fidem impellat ut superius
adhuc modicum tempus vobiscum sum. Qui ambulat in tenebris nescit
quo vadat. Quod nunc iudei faciunt quod nesciunt. sed tamen in
tenebris versantur. Vident sibi recta procedere. cum longe aberret.
Sabbatum custodiunt. et legem servant. et ciborum habent observati-
ones. nesciunt tamen quo vadant. Ideo dicebat Ambulate in
lucem. ut filii lucis sint. hoc est mei. et in principio inquit euangelista
Neque ex sanguinibus neque ex voluntate carnis sed ex deo nati sunt.
hoc est ex patre. hic autem ipse dicit eos generare. ut unam patris
et filii operationem intelligas. hec loquutus est eis Iesus. et abiit et
abscondit se ab eis. Quid nunc abscondit. neque enim contra ipsum
lapides tulerant. neque blasphemaverant. ut superius. Quare ergo
se abscondit. qui cor hominis intrat. novat eorum animos. ex-
aspici. etiam si nihil diceret. novat ferventes et ad eum propius.
neque expectavit dum rem aggredere. sed abscondit. ut eorum placaret
invidia. Considera quomodo id significat euangelista. Cum autem
tanta signa fecisset coram eis. non crediderunt in eum. Quenam
tanta. Ea propter misit euangelista. ut ex se quibus tollat. Et cum
discessisset. et rursus rediret. iterum placans eos alloquitur.
Qui credit in me. non credit in me. sed in eum qui me misit. Vide
quid facit. incipit ab humilibus. et confugit ad patrem et iterum tollit
sermonem suum. Et cum eos efferari intelligit. descendit et redit
rursus. et rursus ab hominibus orditur. et ab hoc ubi illud fecit.
Considera a principio. Sicut audio iudico. inde altius. Sicut pa-
ter suscitavit mortuos et vivificavit sic et filius quos vult vivi-
ficat et iterum. Ego non iudico vos. Alius est qui iudicat. inde discedit.
et prodit in galileam. operamini magis non escam quam perire. et tunc de semine

na loquutus esset: q̄ de celo descenderat: q̄ uitā etnā daret: iterū
abijt: et reuertit ad scenopegia. hoc idē fēpt̄er fatiētem uidere
possumus. Ita doct̄na sic uariat p̄ntia / absentia humilibus. mag
nificat̄ sermonibus: quod et hec facit. cū tanta signa fecisset co
ram eis nō crediderūt in eū: ut sermo hesaie prophete m̄
pleret̄ quē dixit. dñe quis credidit auditui n̄ro: et brachiū dñi
cui reuelatū est: Et iterū propterea nō potuerūt credere n̄q̄
quā iterū dixit hesaias auditu audiens / et nō intelligens. hec dix
it hesaias q̄ uidit gloriā ei⁹: et loquit̄ de eo. Ecce ip̄m hanc
p̄ntiā. quā dixit nō causa lem esse sed euētus. neq̄ em̄ quā
dixit hesaias nō crediderūt / sed quia nō erat credituri: iō dix
it. sed quare nō ita dixit euāgelista sed incredulitatē a
propheta nō prophetiā ab incredulitate esse dicit: et super i⁹
hoc idē uehementius: propterea nō potuerūt credere quia
dixit hesaias. hīc magnā scripture certitudinē demonstrare: et
q̄ nō aliter q̄ prophetatū sit: euēnit. Ne quis em̄ dicet: et qua
gratia uenit xp̄s. nesciebat nō credituros: prophetas hoc
nouisse inducit. Venit autē: ne peccati sui nullā haberent
excusationē. Que p̄dixit propheta tāq̄ oīno futura p̄dixit.
Nisi em̄ prorsus futura nouisset: nō sane p̄dixisset. Erat autē
procul dubio futura cū illi mirabiliter se haberet. nō potu
erūt autē hoc nō noluerūt. Neq̄ te admiratio capiat alibi em̄
inquit. Qui potest rapere capiat. Ita nō nūq̄ potestate sed pro
uoluntate utit̄. Et iterū nō potest mūdus odio uos habere: me
autē odio habet. hoc et in cōmuni sermone usurpatū uidem⁹:
cū quis dicit. nō possum asperū hominē diligere / uehementia
uoluntatis potestate appellans. Et ip̄m. Non potest ille bon⁹
fieri. Et propheta. Si mutabit ethiops pellē suā / et pardus
uarietate suā / Et populi hīc poterūt bñ facere: qui didicūt
mala. nō dicit q̄ impossibile sit ei bene opari sed quia nolunt:
ideo nō possunt. Quod autē hoc in loco dicit euāgelista nō intel
ligit q̄ impossibile erat propham mentiri: nō tamē propt̄ea
impossibile erat ut crederet. iurebat̄ etiā credētib⁹ querū esse
prophetā. nō em̄ p̄dixisset: si fuisset credituri. Quid ergo in
ques nō ita dixit. Quomā proprietates quas dā habet scrip
tura: cui⁹ legib⁹ ē cōcedendū. hec autē dixit q̄ uidit gloriā
ei⁹: Cui⁹ p̄tris. Quō ergo iōānes de filio dicit paul⁹ autē

latini Excecauit oculos eorū
et indurauit cor eorū
ut nō uideat oculis et nō
intelligat corde et conuer
tat̄ et sanem eos

de spiritu: nō tāq̃ cōfundentes personas / sed unā significātes
dignitatem. Et em̃ q̃ patris sunt: sūt et filij / et q̃ filij spūs sancti
Atqui multa per angelos dixit: et nemo dixit sicut dixit angelus
sed deus. Que em̃ per angelos a deo dicta sunt: dei sūt. nō autem
que dei angelorū. hic autē spūs dicit uerba eē: et loquit̃ est de deo
quid loquit̃ est: Vidi domnū sedentē in throno alto: et que
sequūt̃. Gloria hic uisione illā appellat. sumū arcana audisse
mysteria uisione seraphim: fulgura throno dissilēs: in quib̃
inspicere potentie ille nō possent. Et locut̃ est de eo. Quidnam
q̃ audiuit uocē dicēte. Que mitta: et quis ibit: Et dixi ecce ego
sum: mitte me. Et dixit auditu audietis et nō intelligēt: et
uidētes uidebitis et nescietis. Excecauit oculos eorū: et tēdauit
cor eorū: ut nō uideāt oculis et corde nō intelligāt. Ecce aliā q̃
nō est tamen: si recte cōsiderabim̃. Quēadmodū em̃ sol debile
oculorū acriem perstringit: nō natura sua: ita usu uenit: q̃
qui diuino nō attendit sermoni. Ita et pharaonis cor indurū
ille dicit: ita n̄ accidit: qui dei uerbū oppugnat: propriū hec
scripture ut illud. Et tradidit eos in reprobū sensum: et ut
abijt a gentib̃: hoc ē secessit: eas dnm̄ sit. nō em̃ hec a deo: sed
ab aliorū malitiā prouenire ostendit. Cū deserimur a deo: ma-
dimur diabolo: in cuius potestate redacti innumeris malis af-
ficiamur. Ut ergo auditore p̄terreat mag̃: indurauit et tradidit.
q̃ em̃ ip̄e nō solū nō tradat: sed ne derelinquat quidem: m̄sua-
ling: audi quid dicat. Nōne peccata uestra diuidūt me a u-
bis. Et ip̄m. qui longe discedūt a te pereūt. ozece autē dicit.
oblitus es legis dei tui: et ego tui obliuiscar. Et ip̄e in euāgelio
Quoties uolui cōgregare filios uestros: et nolulistis. Et iterū
hesaias. Veni et nō erat homo: Vocauī et nō erat qui audiret.
hec autē dicit: ut nrā causa deserat nos: et nobis ip̄is p̄dno-
mis nostre auctores demonstrat. Deus autē nō modo nos non
derelinquere et punire uult: sed quoties punit: ita punit.
Nolo mag̃ mortē peccatoris. christy autē: cū p̄itura esset
Hierusalem etiā lachrymat̃: qd̄ nos in amicitia facimus.
hec igit̃ uidentes om̄ia faciam̃: ne nos deo derelinquat:
sed curā anime et mutui amoris habeam̃. neq̃ mēbra
nrā scindam̃: quod infamentū est et alienatorū a mēte
sed quātō magis alienos proximos uidem̃: magis meos si-
anobis

mus officiosi. Etiam in corpori medicamenta. Quid podagra pos-
sus. Quid chyragra. Iamdemq; membra: optime. Sed aliqd
remediū dilquremq; ex quo morbi solvere nō possumus:
horidē in fratribq; faciāq; et si grauissime egrotet: curem
medicinā: et feramq; iuue onera. Sic implebmq; legē xpi:
et promissa bona cōsequemur grā et benignitate dñi nri
iesu xpi: cū quo patri glā simul et spū sancto ī secula

Uerū tamē multi ex p̄ncipibq; crediderūt meū: sed p̄p̄
phariseos nō cōfitebātur: ut de synagoga nō eīceret̄.
Dilexerūt em̄ gloriā homī magis q̄ gloriā dei. Oīa quidē
nobis fugienda necessario sunt: q̄ aīam nrām corrūpūt:
sed illa lōge magis: q̄ plura peccata ex se parūt: ut exēpli
grā. Avaritia per se grauis morbus est: sed lōge grauior: quā
radix est et mater omī malorū. Eiusmodi ē et mānis glā.
Ecce n̄ prop̄ glē cupiditatē fidē cōtēpserūt. Multi inquit
ex p̄ncipibq; crediderūt in eū: sed prop̄ phariseos nō cōfite-
bant̄: ut de synagoga nō eīceret̄. Quod etiā sup̄ius dixit. Quis
potest credere gloriā ab hoībq; accipietes: et gloriā: q̄ a deo ē
nō q̄rentes: nō ergo p̄ncipes erāt: sed serui. Seruebāt em̄
ultimā seruitutē. Verū tamē et hūc postmodū metq; abolitq;
est. Optime autē aplos hoc affectu detentos iudemq;. Etiam
p̄ncipes illis et sacerdotes crediderūt. Siquidē spūs grā sup̄-
ueniens adāmāte eos firmiores reddidit. Cum igit̄ hoc ne-
tūc crederent impediret: audi quid dicāt. Qui credit in
me nō credit in me: sed in eū qui misit me. Quasi dicat. Quid
timetis in me credere. Fides in deū per me aditū habet sicut
et incredulitas. Intuere quō in oībus substantie indicet modif-
ferentia et nō dixit. Qui credit mihi: nequis uerba ei⁹ credi
interpretaret̄: quod et in hoībq; dici poterat. Qui em̄ apostolis
credit nō apostolis credit sed deo. Sed ut intelligeres de fide ī
ei⁹ substantiā dicē: nō dixit. Qui credit uerbis meis sed in
me atqui tur inquit nō dixit eōtrario. Qui credit in me
patrē nō credit in patrē sed in me. Quomā iam se in patrē
credere dixissent et nō in ipsum. Imbecilliores em̄ adhuc erāt.
discipulos autē alloquitq; n̄s uerbis usus ē. Credite ī deū et in

me credere: hos autē cū infirmiores ad haec audienda nosse aliter
allucit. ostendens patri credi nō posse nisi in se credat: et ne pu-
tares tāq̃ de homine dictū: addit. Qui uidet me: uidet: q̃ misit
me. Quid ergo. Corpus ē de g. oymme. Sed animi speculatione
intelligit: et hic cōsubstantialē significat qui credit in me: ac
si quis diceret. Qui aqua e flumine accipit nō fluminis sed fontis
accipit imo infirmū hoc exemplū ē ad subiectā materiā ego
lux in mūdū ueni. Cum enī pater et in ueteri et in nouo testa-
mento frequēter hoc nomine uocet: etiā ipse eodē utē. Ideo paulo
splendore. eū appellat. hinc accipiens et multā hic o ad patri
cōueniētiā: imo nullā differentia: siquidē in se fidē nō ī se
sed in patre esse testatur. Lucē autē seipm appellat: q̃ errores
pellit. et intellectus auferit tenebras. Sed et si quis audierit uerba
mea: et nō custodierit: ego nō iudico eū. Nō enī ueni ut iudicem
mūdū: sed ut saluificē mūdū. Neq̃ uisumaret̃ propt̃ imbecilli-
tatem cōceptores dimittere. Ideo inquit nō ueni ut iudicem
mūdū. Inde ne propt̃a pigriores fieret̃ intelligēt̃: q̃ qui cre-
dit saluat̃: qui nō credit perit̃. Vide q̃ formidolosius iu-
ditū minatur: et qui spernit me et nō accipit uerba mea:
habet qui iudicet eū. Si pater neminē iudicat: et tu nō ne-
quisti: ut iudicares mūdū: quis eū iudicat? Sermo quē loquutus
ille iudicabit eū. Nā cū dixisset nō esse ex deo: inquit q̃ tūc haec
dicere nō potuerūt. Verba q̃ loquutus sum: uos accusant: et om̃es
auferūt excusationē. Sermo quē loquutus sum. Quis sermo?
Q̃ a me ipso nō ueni. Quia qui misit me pater. ille dedit mihi
mādatū: quid dicā: et quid loquar. Ergo haec propt̃ dicta sunt: ut
nullā prorsus haberet̃ excusationē. Nā nisi ita se res haberet:
in quo excedēt̃ hesaiam: qui idē dixit. Dñs dedit mihi m̃hi lig-
uam eruditam: ut intelligā qm̃ sermone dicere oportet. Quid
de hieremia dictū. Et enī ille qm̃ missus ē inspirationē habuit
Quid de hiezechiele. qui p̃cipuū caput deuorans ita loquutus ē.
Inueniebāt̃: qui essent audituri q̃ diceret: qui erat causa ut
loq̃ret̃. Q̃ si qm̃ missus ē: tūc accepit quid dicet: p̃us autē ne-
tiebat: quid hīs uerbis profano qm̃ magis impio: si quis ea
ita accipiat: et nō intelligat eorū hūilitatis causā. Verū pau-
l̃ ip̃e etiā discipulos intelligē dixit: que sit uolūtas dei bona et
beneplacēs et p̃fecta. filij autē nesciūt: quo ad mādatū am-

pit. Quia her rōne mīfuit. Ette q̄ propterea in hūilitatis ex-
 cessum sermone suū adducit: ut illos alluciat. Et nō qui uēturū
 erat filerū imponēt. Ideo hūana profert uerba: ut hoc sal-
 tem modo necessario uilitatē uerborū repudiarent: intelli-
 gētes nō natura: sed ob auditorū imbecillitatē: ita loquutū.
 Et scio quia mādātū ei⁹ uita etna ē. Que ergo ego loquor: si-
 cut dixit mhi pater sic loquor. Consideras uerborū hūilitatē:
 qui enī mādātū accipit: nō su dñs est. Atqui ipse inquit. Quē
 admodū pater suscitāt mortuos/et uiuificat sic et filius quos
 uult uiuificat. Arne suscitādi quos uult habet potestatem: di-
 cendi autē nō habet. Quid ergo hoc significat. hoc ē q̄ nō ita
 se res habet: ut aliud ille: aliud ego loquar. Et scio quia mādātū
 ei⁹ uita etna ē. hoc eos refutat: qui ipsū de ceptore dicebant:
 qui in sordib⁹ uersabant. Cū autē dicit. Ego nō uideo: hoc est
 nō sum pōtionis eorū causa sed ipi sue. per hoc tantū nō resta-
 tur discessurū se ab eis nec ampli⁹ rediturū. Quia nihil itaq̄ me-
 uer loquut⁹ sū uobis: sed itaq̄ a patre oīa et propterea hūili ser-
 mone rem cōcludit: ut diceret ad fidem usq̄ idē se loquutum.
 Sicut mādauit mhi pater: sic loquor. Quod si deo cōtrari⁹
 fuisset: etiā cōtrari⁹ essem loquut⁹: ut ad me gloria reuolūtē
 hūc autē a deo omnia in patre reuolūt: ut nihil meū dicerem.
 Cur ergo nō creditis dicenti me mādātū accepisse: et tanto
 studio omē auferētī suspitionē: ne patre oppugnē. Quē ad-
 modū q̄ qui mādātū accipit: neq̄ facere neq̄ dicere uolūt
 p̄ter mittentis uolūtatem: quousq̄ mādātū impleat: nequid
 transgrediat⁹: ita neq̄ dicere neq̄ facere aliud possum q̄ patris
 uolūtatem. Que ego fatidalle facit. quia meū est: neq̄ dimittit
 me solū pater. Aduertis ut semp unanīmē patris: et
 nulla inter se differentia ostendit. Et enī cū dicit de me ipso nō
 ueni nō potestātē sed diuersitatē et cōtrarietātē tollit. nā si
 hoīes sui iporū dñi sunt: longe magis unigenit⁹ filius: et q̄
 hoc sic uerū audi paulū: q̄ exmanitūit se ipm et tradidit pro
 nobis. sed ut dixi grauis res manis gla/ grauis. ipsa enī et
 illos nō credere: et alios nō recte credere adducit et q̄ propt̄
 illos hūilitatis grā dicta sunt: eam impietatem uertit.
 hāc igit̄ bestia semp fugiam⁹. Variā nāq̄ ē: et multiformis
 et ubique propriū uirius disseminat/et perueniēs et delictis

et corporis pulchritudine. hac gratia semper necessitate qua-
mus. Inde uestimetorum copia: inde seruorum examen. In omni
necessitas contemnitur in domibus uestibus mese splendore exaltat
dominatur. Vis frui gloria: facias eleemosinam. Tunc te angeli
laudabunt: tunc deus accipiet: nunc autem aurifices tui et textores
admirantur. Tu in gloriam transis: et non nunquam maledicta in te
audis et reprehensiones. Quia si que in uestibus contemnis: contemnes pau-
peres: multus te ubique plausus multe laudes sequetur. Tunc cal-
beres: si alijs dares: si tibi seruas minime habes. Certe enim thesau-
rus est pauperum manus. Quid corpus ornas anima neglecta: et in
mundicie plena. Quid non tanta anima quam tanta corpori tribuis dilige-
tiam. Certe illius maior habenda est. Verum enimvero dilectissimum
patre postulamus. Si quis tibi optione proponit: an egregium corpus
et bone habitudinis: et alijs specie prestantius uili tamen indutus
ueste: an turpe et morbis implicatum ornatum tamen auro et
pulcherrime cultum malles: nonne naturale corporis pulchritudine
uestimentis preferres. In corpore hoc sane profertur in anima contra.
Quia qui turpe in formem: et in gratiam habet: putat eam se auris
dore emendare: et quoniam heri amittit. Interiore ornatu cuius
uelum et heri momlia anime apponas. Nam si non corpus orna-
tur: neque ad bonam ualitudinem: neque ad formam quicquam conferret.
Neque enim in gratiam corpus album reddet: neque turpe speciosum.
Si anime ea addideris euestigio eam pro nigra indida pro tur-
pi formosam reddes: Neque meus hic sermo sed ipsius dei dictus.
Si fuerit peccata uestra ut totum quasi me dealbabitur.
Et date eleemosinam: et omnia uobis erunt munda. Nec te mulier hoc
amino solum sed et uirum ornabis. Qui si hos ornatu deponere
uiderit: non minime ei sumptu opus erit. Qui non habent deponere
habendi cupiditate: et ad eleemosinam propiores accedat. Et nos
magis poteritis eis necessaria persuadere. Nunc orauit omnis
huius potestas ablata est. Quibus oculis aspicietis: quo ore pro-
petetis: cum plurima in corporis ornatu consumatis. Tunc ad aliam
audenter poteris uirum tuum ad eleemosinam hortari: cum tu
tua abieceris ornamenta: et si nihil profeceris: tu tamen
tuum officium feceris. Immo impossibile est ne eum lucreris: si re-
ipsum loqueris. Qui scis mulier: an uirum saluum factura sis.
Que admodum enim etiam pro illo ratione redditura es: ita si ab

manibus et absurdis eius opinionibus. Duxeris: duplicem mercedem consequeris: cum uero coronata (et triumphas secula illa immortalia et eterna) seculum. Quibus utinam omnes perfruamur gratia et benignitate domini nostri Iesu Christi: cui gloria in secula.

Hic die autem pasche sciens Iesus: quia uenit hora: ut in-
seat ex hoc mundo ad patrem: cum dilexisset suos qui erant
in mundo in fine dilexit eos. Imitatores mei estote inquit
paulus sicut ego Christi: propterea enim carne ex massa nostri corporis
accepit: ut per eam nos uirtutem erudiret. In similitudinem inquit
carnis peccati et de peccato peccatum in carne dampnauit:
et ipse inquit: discite a me quia mitis sum et humilis corde. Quod
non uerbis tantum: sed et re ipsa ostendit. Si quidem et Samaritanum
eum iudei: et demonum habentem: et deceptorem appellabant: et lapides in
eum iecerunt: et nunc quidem ministros miserunt pharisaei: ut eum perderent:
nunc alios: qui ei insidias tenderent et ipsi non nunquam in contumelias
has prorupiebant: cum nihil non modo haberent quod accusarent:
sed plurimis essent beneficiis affecti. Neque adhuc cessat a beneficiis
aut uerbo aut opere: et cum a seruo: cederet inquit. Si male lo-
quutus sum testimonium perhibe de malo: si autem bene quid me redis:
et hoc aduersus inimicos et insidiatores. Videamus qualis in discipulis
fuerit. Quid facit nunc: nihil aduersus proditorem. Qui
enim maxime odio dignus erat: utpote discipulus et familiaris:
et qui miracula uiderat: et omnibus interesse dignum habitus est:
et grauius peccauit (lapides quidem in Iesum non iecerat: neque
in contumelias prorupit: sed prodidit) hunc quod humane accipiat ope-
ritum est intueri. lauit ei pedes: quo officio cohibere eum a scelere
illo uoluit. Atqui si uoluisset poterat eum a re facere quae admodum
et fieri: et scindere ut petras et uelum: sed non necessitate sed uo-
luntate propter: uolebat eum a prodicione abducere. Ideo lauit eius
pedes. Neque hoc infelix ille reueritus est. Antequam die pasche inquit
sciens Iesus quia uenit hora: non tunc sciuisset sed cum fecit quod fecit:
ut inseat: per quam sapienter euangelista transitum eius morte appellat:
cum eos relicturus esset: uehementer dilectione ostendit. hoc enim
significat: cum dilexisset suos: qui erant in mundo: in fine dilexit
eos. nihil omisit quod uehementer amorem deceret. Sed quid a
principio hoc non fecit: maiora posteris reseruat: ut eorum in se

Capitulum 17

92

13

caritatem augeret: animaretque ut futura mala fore ad subueniendum
Suos autem secundum familiaritatis rationem: alios secundum opum abundantiam
lat. Ut cum dicit: et sui eum non receperunt. Quid autem significat ea pericula
in mundo? Quia etiam mortui sui erat: ut habraam isaac et iacob
et alii plurimi. Sed hi non erant in mundo. Vides et veteris et noui
testamenti eum deum esse. Quid sibi uult ea pericula? In fine dilexit
eos. hoc est semper dilexit. cuius signum hoc dicit. Atqui sepe aliquid
ponere se pro amicis suis anima. hoc sed hoc nodum fecerat. Quia
autem gratia hoc fecit. quia multo mirabilius erat. quam clarior
apud omnes apparuit. Et non parum in discessu suo consolatus est. Cum
enim essent maiorem in modum dolituri: equalis illi dolori consolatio
non affert. Et coena facta cum diabolus iam misisset in cor: ut traderet
eum iudas. hoc perterritus addidit eum gelata: quod qui se iam tradere
posuerat: lauerit: ostenditque maximam iude malitiam quod ne mentis
quidem coritatio eum soluit: ut maxime solet. non quod ad ultimum ultimum
diem eum magis habuerit scire itaque omnia ei tradita a patre: et
quod a deo uenisset: et ad deum iret: cum omni dominaretur uel inquit
quod cum talis et tantus esset: et a deo ueniret et ad deum iret: cum omni
dominaretur: id molitur est: neque reuerit e tantum re aggredi. In
ditione autem hoc in loco fidelium salute appellari mihi uidetur. Nam
et cum dicit: omnia mihi tradita sunt a patre meo: hac dicit traditio
ne sicut cum inquit. Tui erat et mihi eos dedisti et ita. Nemo potest
uenire ad me: nisi pater traxerit eum: et nisi datum esset ei de super
aut hoc inquit aut quod nihilo minor ex hoc esset futurus: qui ad deum
uenit: et ad deum uadit: et omnia comprehendit. Cum uero traditione
audis nihil humanum suspicaris. honorem enim erga patrem et con
dita signa. Quae admodum enim pater ei tradidit: ita et ipse patri:
et hoc indicat paulus inquit. Cum tradet regnum deo et patri
hoc autem in loco humanius loquitur est: in ultimum eorum cura et in
credibile dilectione per se ferens: tamquam familiares eos erudiens
bonorum matrem humilitatem: quam et principium et finem inquit et
uirtutis. Sed quid addit. a deo uenit: et ad deum uadit: hoc edigna
eos facit: qui inde profectus est: et eo reuertitur. Et sic omnem per
fundat superbia: et cum surrexisset a cena positus uestibus considerans
quod non lauando tantum: sed et aliter humilitate ostendit. Non enim
priusquam discubaret sed post omnem discubitu: surgit a cena. Iude
non simpliciter lauat: sed ponit uestimenta: at etiam inuenit se

p̄c̄inxit. neq; hoc cōtēnt; ipse pelu mpleuit. p̄pse nemine
 ullo oīa fecit. Exemplo docens nō remisse et frigide bona opa
 sed q̄ diligētissime faciēda. oīn uide p̄ditoris eū p̄mū
 lauisse pedes. Cepit inquit lauare et inde uenit ad Symonē
 petru. qui dicit ei. Tu mihi lauas pedes. hīs inquit mambus
 quibus oculos aperuisti: leprosos mūdasti: mortuos suscitasti.
 habet enī hec p̄tula magnā significatiā. Quare nō oportuit
 aliud dīcē dicere q̄ tu qd per se uerbū sufficiens fuit quo omīa
 demonstrarent. Iure autē quispiā q̄ret: quō nullq; aliorū lauari
 recusauerit p̄ter petru. qd nō parui amoris fuit et reuerē
 tiē argumētū. Quenā est causa. Arbitror ante omēs p̄dito
 ris pedes lauasse: inde uenisse ad petru: a quo et ceteri admo
 niti sunt: quid esset faciēda. Q̄ enī aliū quēpiā ante lauerit
 cōstat eū dicit. Venit ad petru. Sed nō est uehēmēs ī accusādo
 euāgelista. Id enī uerbū cepit: aliū ante lauisse dicit significat.
 Q̄ si petrus p̄mū fuit erat: credibile tamē est p̄dītorem
 impudenter ante ap̄lorū p̄ncipē discubuisse. nā et aliūde impu
 dentia ei ostendit. cū intigeret cū m̄gro: et cū rēphensū m̄
 me cōpūctus est. petrus autē semel antea m̄crepit; et nūc
 hīs dictis ita rohibitus est: ut titubaret: et tremere: ut nō de
 dauderet ipse christū m̄rogare: sed aliū submitteret. Iuda
 autē frequēter rēphensū nihil pudebat. Cum ergo uenisset ad
 petru. dicit ei petrus. Dñe tu mihi lauas pedes. R̄ndit iesus.
 Quod ego facio: tu nescis modo: scies autē postea. hoc ē: qd hīc
 sequat̄ emolūmētū: qd dōct̄ine exēplū: et quō expediat ī omēs
 uos adduci hūilitatē. petrus autē adhuc rēnuīt. nō lauabis
 mihi pedes meū. Quid facis petre: oblitus es q̄ antea dixeras.
 nō dixisti Absit a te: et audisti. Vade post me sathana: et adh
 nō admoneris: sed nimis es ī recusando. Quid mi inquit. Res
 magna est et admirāda. nā ob r̄mā dilectionē ita loquit̄
 est: cui etiā christus uirē reddit. Vt enī tūc ualde eū m̄crepi
 tans inquit. Scādaliū mihi es: ita et nūc. Si nō lauero te nō
 habebis partē meā. Quid tum petrus feruore quodā m̄cēsus.
 Dñe inquit nō tantū pedes meos sed et manus et caput.
 In recusando uehēmēs petrus: et ī p̄mittendo uehēmētior:
 utrūq; ex amore. Sed cur nō dixit iesus: quāob̄re id faceret
 sed m̄natus est: quomā nō acquieuisset. nā si dixisset. Sme

nō

q̄

r̄o

r̄o

Iudas p̄o lōg

Iudas p̄mo lōg

13

te lauem: ut uos humilitatis admonere profecto sine alio exemplo
seu admonitum asseruisset. sed nunc repulse minus petrius toti-
mundo parere paret. ipse emerat: qui frequenter quo iret interrogabat.
qui animam pro eo se positurum dicebat. si enim cum audiret nescire
quod ego facio: scies autem postea: non tamen parebat. longe minus
si intellexisset. Ideo inquit: scies postea: haud nescius: ita etiam
oppugnaturum. Neque petrus causam rogauit: sed uehementer accessus
ne passus est quidem doceri: sed reuulit. Tu mihi lauas pedes: post-
numas autem: statim mollis est. Quid autem significat: scies postea.
Quoadque cum in nomine meo demonia eijces: cum in telum me as-
sumi suspitares cum a spiritu intelligis me ad patris dexteram sedem:
tunc cognosces tunc hoc faciam. Christus autem: cum dixisset petrus
non tantum pedes sed et manus et caput. Qui lotus est inquit: non
indiget nisi ut pedes lauet: sed est mundus totus. Jam nos mundi es-
tis: propter uerba que loquitur super uobis. At si mundi sunt: quare gratias
lauas pedes: ut modestia doceat: propterea ut uilius mebrum
elegit. lotus autem hoc est mundus. Numquid ergo mundi non erant.
Non dum a peccatis erant liberi: neque spiritu sancto digni habiti fu-
erant: peccato et maledicto adhuc regnante et tyrographo non
abolito: neque oblata uictima. Quod ergo mundos dixit: ne propte-
rea arbitraberis ideo mundos dixisse: quod nullis essent peccatis
obnoxii: addidit. Jam uos mundi estis propter uerba que loquitur
super uobis. hoc est hac tamen ratione estis mundi. Nam errore liberati
estis iudeorum. Nam et propheta inquit: lauamini et mundi esto-
te. Abiicite malitiam ab animis uestris. Itaque talis lotus et nunc
datus est. Cum omnem anime malitiam abierit: et scelerum mem-
bris deo adhaerit: ideo secundum prophetarum sermonem inquit qui lotus
est iam mundus est. Neque enim iudaicae aque lotionem: sed opificis purga-
tionem intelligit. faciam ergo et nos mundi. Distramus benefacere.
quod possumus. iudicatis pupillo iustificatis uidua. Et uenire
et dispuitemus frequenter in sacris scripturis memio fit uiduarum
et orphanorum. Sed nobis nulla eorum ratio. Veritatem audi
quatenus illic mercedis. si fuerit peccata uestra ut rotundi: si
mixta dealbabitur: et si fuerint rubra quasi vermiculi uelut
lana alba erunt. Neque enim habet defensorem uidua. Ideo multa de
eo ratio habet: que cum secundis nuptiis coniungi sibi liceret: dei timore
in uiduitate multa mala perpetit. Et igitur manus porrigamus

omnes et uiri et mulieres: quæ quæ uiduitatis molestias sube-
ant: et si subierim: benignitatis in nos materia benigni-
tate nostra coparemur. non parua uis lachrymarum uidue est.
sed ipsi possunt talia apere. nolimgeis insultare. ne augea-
mus calamitatem. Sed pro uiribus opitulemur. Ita nos et in hoc
et futuro seculo muniemus. neque enim in hac dicitur uita. sed in
illa quoque nobis aderunt: et ob nostra in se officia maxima pec-
catorum. morum parte cadet atque delebit et fidei facient nos an-
te iudicis tribunal coparere. quo utinam omnes perungere pos-
sumus gratia et benignitate domini nostri ihesu christi: cui gloria in secula

Postquam ergo lauit pedes eorum: accepit uestimenta sua: et cum
recubuiisset iterum dixit eis. Satis quid fecerim uobis grauis-
simum est dilectissimi grauisimum inquam in profundum
inhorum descendere. fere enim anima incorrigibilis redditur. Ideo omnia faci-
enda sunt: ne a principio rapiamur. facilius enim est non cadere: quam post
casum resurgere. contemplantur igitur postquam delapsus est iudas: quantum
habuit auxilium et nunquam resurrexit. dixit ad eum iesus. Vnus uestrum
diabolus est. dixit non omnes credunt. dixit non de omnibus dico. Et scio
quos elegi. Et nihil horum sensit. postquam ergo lauit pedes eorum accepit
uestimenta sua: et cum recubuiisset dixit eis. Satis quid fecerim uobis.
Non amplius petrum sed omnes alloquitur. Vos uocatis me magister et
domine: et bene dicitis. Si enim. Vos uocatis me: eorum iudicium proponit.
Inde ne ad eorum gratia loquutum putares addidit Sum enim.
Cum eorum sermone proponat: etiam uerum ostendit. Nam quod illi
dicebat: ipse confirmatione non suspectum reddit. Sum enim inquit.
Vides quomodo discipulos alloquendo de se aptius loquitur? Quæ admodum
ergo dicit nolite uocare magistrum super terram. Vnus enim preceptor
uester est. Ita inquit. Nolite uocare patrem super terram. Vnus autem
non de patre solus sed et de serpo dicit. Alius enim quod dixisset ut si
huius lucis sitis: Et uerum Sum et enim. Et unus est uester preceptor
christus. Si ergo ego laui pedes uestros dominus et magister. et uos
debetis alter alterum lauare pedes. Exemplum enim dedi uobis: ut
quæ admodum ego feci uobis ita et nos faciat. Atqui non est idem.
Ipse enim erat dominus et magister: nos in uice seruorum. Quid ergo
significat hec pericula ita. secundum possibilitatem propterea enim

a maioribus rebus accipit exempla: ut saltem minus faciamus
etiam magistri pueris has quam pulcherrimas scribunt: aut uel
deterius imitentur. Vbi nunc qui seruos despiciunt: Vbi qui hono-
res expetunt. proditoris pedes dominus lauit sacrilegi furis: et ipso
proditionis tempore: cum nulla esset speranda emendatio. Quodam
commune posuit: et tu elatis superbiis intumescentis. pedes tuos
lauemus inquit. Numquid et seruorum? Et quid mirum si seruorum: si
quidem inter nos seruus et liber uerbosus differunt. Illic reus. Ipe
enim nunc dominus erat: nos serui. Nequid recusat. nobis autem satis ui-
detur: si liberis ut seruis et emptis mancipiis non utimur. Et quod
dicemus tu tanta patientie exempla proposita nobis sit que minime
imitamur: sed contra et e regione elati: ne debemus quidem reddimus.
Debitor enim nos constituit deus: cum incepit. Nos longe inferiores
exemplum sequi debemus: ipse enim dominus erat. Nos hoc seruus facie-
mus: siquid faceremus: quod et ipse significauit dicens. Sicut ma-
gister et dominus: ita et uos. Consequens enim erat dicere: quoniam magis
uos serui. Sed reliquit hoc auditorum reputationi et quod obrem.
debat enim alii aliis magis honorari. ne igitur semper iactaret.
et dicerent: quis esset maior: ne uel inter se indignaret omnem
tollit elatione: ut et si longe maior sis: apud fratrem minime in
superbia afferaris: et ipse dixit quod maior erat. Si ergo prodito-
ris pedes lauit: quid mirum si uos alter alterius. Sed re fecit inde
eum discipulis iudicanda reliquit. Ideo docebat: qui faceret et doceret
hic magnus uocabitur. Hec enim uera doctrina est: quod docet: id re effi-
cere. Quoniam factum hoc tolleretur. Quia temeritate. Quia non de-
primeretur elatione. Qui sedet super cherubim: proditoris pedes
lauit. Qui homo terra et puluis affertis: et intumescentis: et quo
hoc dignum supplicio. Et si uera elatione corruptis: hic ego te
uia docebo. Non enim nosti. Qui paribus rebus magnis inhiat:
is uilis est: et abiecti animi. Itaque nunquam humilitas est: sine mag-
nitudine animi: neque superbia sine pusillanimitate. Quod ad
modum neque pueri uiliu reru spectacula admittunt et obstupescunt:
pilis trochis: et aliis inhiat: magnas autem res ne cognitione
quidem capere possunt. Ita et hic. Sapiens non reputat presentia.
Ergo neque ea optabit ab alio accipere. Qui sapiens non est: contra
afficietur. ad arachneas et umbras et sompnia: et his uiliora
conuertetur. Amen amen dico uobis: non est seruus maior domino suo:

neq; aplūs maior est eo qui misit illū. Si hoc satis: beati eritis. si feceritis ea. Nō de oībus uobis dico. Ego scio quos elegerim: sed ut impleat scriptura. Qui māducat panē meū leuabit calcaneū suū contra me. Quod et supius idē et mīhor loco arguēdo dicit. nā si seruus nō est maior dñō: neq; aplūs eo qui ipm misit. Et ego hoc feci: multo magis idem a uobis faciendū est. inde nequis diceret: quid tandem hoc dicit: non te intelligim. Idē addidit: nō q̄ ignorarent: sed ut re ostenderet: quid dicat. Scire oīm est: facere autē nō oīm: propterea inquit: beati eritis: si feceritis ea. Ideo hoc frequēter dico: et quidē sciētibz uobis: ut ad opa uos allurā. Nā et iudei sciūt: sed nō sunt beati: cū ea nō faciāt. Nō de oībz uobis dico. d. patientia nondū producere arguit: sed tegit scelus: indulgēs ei locū penitentie. Et rēphēdit: et nō rēphēdit. Iques: ita qui māducat panē meū: leuabit calcaneū suū cōtra me: uidet mīhi illā pīculā. nō ē maior dñō suo ob hoc dictum esse: ut siquādo a seruis: uel ab alijs quibuldā uilibz et abiectis q̄quit mali paterentur: nō p̄turbaretur: ad iude exēplū respiciētes: qui multis a iesu beneficijs affectq; male corā beneficiū suū remuneratq; est. Ideo inquit. Qui māducat panē meum: et alia quę sequuntur: q̄ satis poterat eū a tanto scelere reſtere: quasi diceret. qui apud me nullus ē: qui meū māducat. hoc autem dicit exultans nos: ut bonū pro malo reddamq; etiā nīs qui nō sunt corrigibiles. Et dicēdo: nō de oībz dico: ne omēs formidarent: separat eū ab alijs hīs uerbis. Qui māducat panē meum: ostendēs illū miserū nō excusari ignorātia: sed rē ipsā cognoscē: q̄ maxime eū cohibere debuerat: et nō dixit tradet me: sed leuabit calcaneū suū cōtra me ut doli et fallaciā deceptoris ostendat. Nec autē scripta sunt: ne iniurijs nobis succedamq; sed ut eos arguamq; et deplem. lachrymis enī digni sunt: nō qui afficiūt: sed qui miferūt iniuriā. Ipā seiplos maxime ledūt: cū rapiūt cū calūpniat: cū aliud sile machinatur. Nobis uero maxime proficiūt: si nō ulciscimur. Ut exempli gratia. Rapiūt ille abste aliquid. pro iniuria gr̄ gratias egisti et laudasti deū. opultū illa gratiarū actione lucratus es: quēadmodū ille īmensum sibi ignē pparauit. q̄ si quis diceret. qd enī si iniurias ulcisci nō potuimq; illud respōdebo: q̄ potuimq; salte egre ferre et expostulare mīp̄cari: et maledictis psequi m-

iuriantem: et apud omnes eum accusare. her enim in nostra sunt po-
testate: que si non fecisti: etiam non ulciscendi mercedem accipies. constat
enim: quod si posses non ulcisceris. nam qui iniuria afficit: quibus potest
armis utitur. pusillamque iniquitatem et maledictis et iniuriis
dominus ulciscitur. hiis tu non solum abstineas sed pro eo precare. hoc
pacto: deo similis efficiaris. orate inquit pro persecutoribus nos
ut similes efficiamus patri uestro qui est in celis. Vides quod
magna lucremur ex persecutionibus? Nihil a deo deum delectat
quod non malum pro malo immo pro malo bonum reddere. Ideo Christus
sui perditorem beneficium affecit. pedes lauit. clam arguit. parte
percutit: admonuit. oscula et osculo dignatus est. neque tamen ille
factus est melior sed in proposito persistit. Sed age et servorum exemplo
qui plurimum in veteri habent testimonio te erudiamus: ut in-
telligamus nullam nobis esse succensendi materiam. Vultis cognoscere?
An alius repetam? Quando enim uetustiora ostendunt exempla ta-
tomagis uos conuincunt. Quid tandem? Quia tunc difficilius erat
uirtus. nondum enim illi leges scriptas habuerant. non iure exempla
sed nuda per se erat natura nullis auxiliis mtebat. propterea
tunc laudaretur noe non simpliciter appellauit: et addidit in grati-
one sua: hoc est in illis temporibus quibus multa erant impedi-
menta. Nam post eum claruerunt alii: non tamen ipse inferior. In
temporibus enim suis perfectus fuit. Quis ergo ante moysen patet:
beatus et generosus Ioseph qui continentia clarus non minus claruit
et patientia. Nihil iniuste fecit. Sed seruando colendo omnia seruilia
munia agendo: fratrum odio minus me offensus est neque ex postulant.
Cum patrem haberet amantissimum suum. Sed tulit ad eos cibum in deser-
tu: neque non inueniens maledixit: neque reuersus est: quod haud in-
merito poterat: si uoluisset: sed ad crudeles illos et immanes pro-
perauit. uere fraternum seruas affectum. inde carceri inuictus
rogatus causam nemine accusato tamen nihil se fecisse: et se futurum
ex ebreorum fra abreptum dixit. post hoc in potestate asatus labo-
ribus fame fratribus subuenit: eosque multis liberauit calami-
tatibus. nam si boni erimus nulla proximi malitia uirtute nobis
auferre poterit. At illi contra in egyptum attiguntur. in som-
num exprobrant et acceptis ab eo cibis et uita et libertate spoli-
ari cum machinantur: et dum comedere circumspectabat fratrem nudum
in aeterna demissum. Quid hac immanitate crudelium? Quibus ho-

mundis nō erat immamores. Inde eū barbaris et feris hominibus
 erant barbaros eū cibis uenditū innumeris mortibus tradiderunt.
 Ille autē factus rex nō mō nō ultus est. sed et in se patratū
 excusauit q̄ dei dispensatione nō fratru malitia factū esset. et
 quod in eos fecit: nō ira sed fratris gratia simulauit. et cum
 uideret eos supplices cōqueri. statim omni abiecto: simulatione
 in flatu prorupit. et itaq̄ optime de se meritos. cōplexus est. ab
 eis ita q̄tū in ipsis fuit. interemptq̄ et omnes in egiptū acceſsi
 uit. quā ergo habebimq̄ excusationē post legē post gratiā post
 tantē sapientie traditionē: cū qui ante legē fuit. minime imi
 tamur. quis nos supplicio liberabit. neq̄ em̄ est quicq̄ iratu
 dia grauiq̄. quod ī decē milia talentorū debitore significatū
 est. qui prius debito a dño donatq̄: itē ad soluedū coactq̄. Dona
 tus dñi liberalitate. Coactq̄ ad soluedū propriā malitiā cū ī cō
 serui ira ferretur. Quibq̄ nos intellectis nolimq̄ proximos cri
 minari. imo bñficiis psequamur: ut diuinā ī nos benificētia
 exiamur. Grā et benignitate dñi nr̄i iesu xp̄i glia ī secula
 et m̄pū in secula

Hoc enī amē dico uobis: qui accipit: si quē misero: me acci
 pit: qui autē me accipit: accipit eū qui misit me. Magna
 di remuneratione in seruos et cultores suos. et merces inde nobis
 cōparat. qui uos accipit inquit: me accipit. et qui accipit me:
 accipit eū qui misit me. Quid nūc xpi et pat̄s acceptio ad rē
 de qua agitur. Quid ad illud. beati eritis si feceritis ea. qd nūc
 dicit: qui accipit uos. Atqui optime cōsequit. Cū em̄ exituri
 essent in mūdū et multa passiuri duplicat eos cōsolat. et a se
 et ab ipsis. Si sapieris inquit. et me in memoria habebitis:
 et que passus sum / et q̄ que feci aīo frequēter uolueris. omēs
 equo aīo molestias tollerabitis. Et sup̄ inquit. si hec satis
 beati eritis. nūc alit̄ eos cōsolat. q̄ scilicet aliorū in se inueniuri
 sint hūanitatē: omēs em̄ domos eis apuit. Itaq̄ et a sapientia
 et a subueniētū caritate eis duplicē affert cōsolationē. Inde
 cū eis uniuersi orbis p̄agationē sperauit. itelligēs utroq̄
 proditorē priuari: neq̄ ullū aut parietie in laboribq̄ aut acci
 pietū benignitatis fructū cōsecuturū: itē turbatq̄ et cau
 sam euāgelista significat inquit. Et turbatq̄ ē spū et protes

tatus est et dixit. Amē amē dico uobis: quia inq̄ ex uobis me
tradet. Iterū omnibus timore incutit. cū nō notatim reū offe-
deret. Atqui nullū sibi trīnīs cōsiliū: q̄ cōsuetudine sue xpi smām
ueriorē duxerūt: ideo aspiciēbat inuicē discipuli. q̄ em̄ ad unū
proditio re ferebatur: hoc formidine minuebat. q̄ autē addide-
rat unq̄ ex uobis similis omēs p̄turbabat. Quid igit̄. At̄ alterum
intuebat petrus autē semp amore estuans joām inuit.
cū em̄ paulo ante increpitū esset: q̄ uolētē lauare prohiberet.
Semp em̄ desiderij et amoris uehementia rēphendebat: ideo
ueritus est: cū neq̄ pati posset: neq̄ loqui auderet: p̄ aliū id
tentat cōgnoscerē. Illud autē haud immerito dubitandum:
cur oībus dubitatibus atq̄ tremētibus etiā ip̄o ap̄lorū p̄nape.
joannes securus: ac si in delicijs esset in gremio gremio iesu re-
cubuit uel potius supra pectus. Neq̄ hoc tm̄ mirandū: sed et
que sequuntur. Inquit em̄ quē diligebat iesus. Cur nemo aliorū
hoc de eo dixit: Atqui et alij amabat: hic autē p̄cipue. q̄ si alij
hoc de eo nō dixerūt: sed ipse tm̄ de seip̄o nihil mirū. facit autē
hoc et paulū: cū tempus exigeret inquit. Noui hoīem ante
ānos quatuordecim et nō puas de se laudes intexuit. An parū tibi
uidet̄ audientē. Sequere me euestigio dimissis retibus: et pa-
tre sequutū: et cū petro assumptū t̄ motem et p̄terea domum
solum ingressum. Ipse autē quot petri laudes prosequitur.
neq̄ subitē christū dixisse. petre amas me plus nō. Et semp
eius feruore in iesum: et caritate enarrat. Cū autē inquit
hic autē quid ex magno loquutū est desiderio. et cur nemo ali-
us hoc dixit. Quia ipse dixit neq̄ ipse dixisset: nisi in hūc mō-
dus loquū. Nam si cū dixerit petrū minuisse joanni: ut me
rogaret: nihil aliud addisset. Dubitari et q̄n tā potuisset. ideo
hāt̄ affert: et recubuit supra pectus iesu. An parū hic didicist
se cū arbitraris: cū tanta frueretur ingri benignitate: q̄
si de hoc etiā causam q̄ris: amoris dicā. Quare inquit quē dilige-
bat. Ego autē et alia ratione hoc dictū arbitror: ne minimum
sibi tribuere uidētur. Cur em̄ alias nō dixit. Sed cū ap̄lorū
p̄nceps inuit. Ne gō arbitraris tam q̄ tam maiori petrū
inuisse: amoris causam affert. Cur autē recubuit sup̄ pectū:
nōdū debita de eo cōreperat op̄monē. p̄terea et merorem
ita lenit. Credibile em̄ est tūc mellos fuisse. Nā si animo

multo magis facie erant perturbati. eos igitur uerbis consolatus Christus:
permittit ut iohannes supra pectus recubabat. Et considera discipuli
humilitatem. Nomen subicit. Tantum quem diligebat inquit. Quia
admodum paulus. noui hominem ante annos xxi. Tunc primum
proditorem indicat Iesus: neque tamen notatim: sed illum esse cui
mimentum panem porrigeret. Qui modus reprehensibilis fuit quod
neque mente conitatione reuereret. Quod si non illa haec panis por-
rectio: quem non mouisset. Sed non iuda cuius impudentia ridens
diabolus in cor eius intrauit. donec enim in aliorum numero fuit: non
est ausus in eum ingredi: sed extra oppugnabat. postquam non palam
factus est: licenter iam irrupit. Neque memendabilis erat amplius
in aliorum numero tollermandus. Ideo iam enititur: quem mox diabolus
comprehendit. Erat autem nox. dicit ei Iesus. Quod facis fac citius.
hoc autem nemo sciuit discubentium. o amentia. Quomodo non mollis
est. Quomodo non puduit. Sed impudentior factus exiit. Illud autem
uerbum fac citius non impantis est neque consilientis: sed exprobra-
ns et reuocantis ad emendationem. Sed cum esset memendabilis
dimisit eum. Et hoc nemo intellexit discubentium. Multum hic dubi-
tari posset: cum dixisset: cui mimentum panem porrexero. quomodo
nescierunt. Sed tamen submissa uoce id iohannes dixit ut nimen ab
aliis audiretur. Et enim propterea iohannes super pectus recubans:
tantum non ad aurem interrogat: ne palam fieret proditor. Et Iesus
ita uidetur: ne adhuc notatim manifestum faceret: aptius tamen
inquit ei. Quod facis fac citius. Illi non intellexerunt. hoc autem
dixit: ut uera esse ostenderet: quod ad iudeos de morte dixerat. tunc
inquit potestate habeo ponendi animam meam: et potestatem
habeo sumendi eam: et nemo tollet eam a me. Quod dum ergo uolu-
it: nemo contrariauit. Cum autem permisit: tunc facile fuit auferri
que omnia significans inquit: quod facis fac citius. Neque tunc
cum palam fecit proditorum. fortasse enim eum discerpissent apostoli:
fortasse petrus etiam interemisisset. Ideo nemo recubentium nouit
quis esset. Numquid et iohannes: neque ipse. Neque enim putauit disci-
pulum in tanta prorupturum iniquitatem. Cum enim longe a
tali scelere abessent: neque de aliis suspicabantur. Et cum frequenter
dixisset: non de omnibus dico: et neminem nominasset etiam de alio di-
cere arbitrabantur. Erat autem nox quando exiit. Qui sepe notas ut
hominis intelligas temeritatem: cum ne temporis quidem impor-

humilitate abduceretur. neq; hoc illi aduenerunt. Timore enim per-
turbabantur. Quare ueram uerbi Jesu causam non deprehenderunt.
putabant inquit ut egenis aliquid daret dixisse. quia Jesu tunc
erat pauperes et hoc ad nostram doctrinam. hic enim loculos habebat
et pecuniam. atqui nemo pecuniam Christo dedisse narratur: sed quod
discipuli uictui necessaria prebebant. Quia enim qui neq; pecuniam
neq; baculum ferri iubet loculos ferebat. ad pauperum ministerium
ut intelligas quanta tibi mox et miserorum beneficia pro-
tura impendat. Quia enim Jesus ad nostram fecit ut eruditio-
nem. hoc dixisse Jesum opmabatur discipuli. Neq; ad ultimum
diem uoluit proditorum Jesus patiam facere. huius exempli nobis se-
quendum est. neq; proximorum uicia. etiam mirabilia publicanda sunt.
Etiam postmodum ad se tradendum ueneri osculi debuit. et accipit.
cum traderetur ad tormenta ad crucem ad mortem ignominiosam.
ubi rursus pre se fert suam benignitatem hic clarificari se dicit
erudies nos nihil a deo turpe adeo foedum esse. quod non clarorem
reddat: qui id pro dei facit uoluntate. Cum ergo exisset iudas dixit
Jesus. Nunc clarificatus est filius hominis: qui uerbo labantes
discipulorum mentes erigit et confirmat: ut non modo non contu-
scentur sed et gaudeant. Ideo petrum a principio increpuit. Nam
quod morte quis morte uideat: gloria maxima est: et hoc est quod seipso
dicebat. Cum exaltatus fuero tunc cognoscetis: quia ego sum.
Et istum soluente teptum hoc: Et istum. Signum non dabit uobis nisi
signum Ione. Et quo non magna est gloria post mortem quam
mortem maior erat: superare. Ut enim crederet resurrectionem
maiora facta sunt postmodum operati sunt discipuli. Quia si non
uinebat neq; erat Christus deus: quo in nomine eius tanta facere possent.
Et deus clarificabit eum in seipso. hoc est per se et non per
alium: et continuo clarificabit eum. Una cum cruce. Neq; enim
diu post: neq; longum resurrectionis tempus est expectandum.
sed continuo in ipsa cruce mira apparebunt. Sol namq; obscu-
ratus est: petre scisse et uelut multa corpora sanctorum qui
dormierat surrexerunt. Sepulchrum signatum erat. Custodes
aderant. Et clausum lapide corpus surrexit. post extradus as-
cendit in celum: inde spiritus delapsa sacietas est in apostolos:
et omnes continuo Jesum predicarunt. hoc est et deus clarificabit
eum in seipso. et continuo clarificabit eum: non per angelos

aut archangelos / nō p̄ alia aliqua uirtutem / sed per seipm̄.
 Quo autē clarificauit per seipsum : oīa ad filij gloria opam.
 Atque omnia filij fecit. Vides q̄ filij opa ad patrem refert. ad
 hunc modum nobiscū sum. Queritis me : et sicut dixi iudeis :
 queritis me et nō inuenietis : et ubi ego sum vos nō potestis
 uenire. Et uobis dico modo. Jam incipit futuras post rena-
 scimentales enarrare. Cū iudas exiuit : nō uesper sed nox
 erat. Cum uō paulo post capiedq̄ esset : opus fuit eis omnia
 commendare : ut recordarentur : uel potius spūs oīa suggere
 bat. multa em̄ erant edocendi : utpote qui nūc p̄mū an-
 diebant : et tanta erat p̄p̄tuitas. Nā et somno grauabatur :
 ut alij inquit euangelista. Et tristitia : ut ipse ait. Vtrigū oīa
 diligenter retinerent ita tandem loquutus est : qd̄ nō parua
 eis ad dei gloria attulit utilitatem : cū postmodū recorda-
 ti sunt eadē manifeste iā se a xpo intellexisse. Qua autem
 grā ante eorū animū uulnerat inquit. Adhuc modicum
 nobiscū sum : iudeis em̄ nō immerito hoc dicebat. Cur ea-
 de rōne nobiscū agis : quia cū p̄fidis illis et ingratis. Crimi-
 ne. eua ergo gratia inquit sicut dixi iudeis : Reduci i
 memoria : quia nō nūc p̄p̄t malorū p̄ntia hec dico :
 que a p̄ncipio p̄uideram : et testes uos qui audistis estis :
 q̄ ad iudeos hīs etiā uerbis loquutus sum. Ideo addidit filio-
 bus audientibus sicut dixi iudeis : nō itidē ad se dictū puta-
 rent. Nō igit̄ uulneradi animi q̄ eorū gl̄ grā sed ut cōso-
 larer̄ hīs uerbis usus ē : ne propter spem molesta eis et
 graui narratio p̄turbaretur. Quo ego uado uos nō potes-
 tis uenire. ostendit mortē suā f̄nti lationē esse ad meliora
 et ad locū corruptibilia corpa nō admittentem hec dicit :
 ut suū exaret desiderū : et uehementiq̄ reddat. Notis em̄ cū
 cū aliq̄ carissimorū discedetē iudemq̄ : et eū maxime
 cū quo nobis nō est accedere : maiore in modū mouemur :
 atq̄ incendimur. Iudeis ergo ad terrōrē id dixit : qd̄ hic ad
 augendū desiderū. Talis est locus : quo uado : ut nō modo
 nullis illis : sed ne uobis quidem accessus pateat. Vbi suā
 demrat dignitate : et uobis dico modo. Cur modo. Aliter q̄
 illis : id est nō cū illis. Vbi nā q̄suerūt eū iudei. Et ubi dis-
 cipuli : discipuli quādo fugerūt. iudei quādo intollerabilia

mala: et omnem cogitatione exuperata per pelli sunt: urbe
eorum capta: et celis in eos diuina ira undique delata. Illis ergo
propter incredulitatem tunc ita loquutus est. discipulis autem:
ne inexpectata opprimeret calamitate. mandatum nouum dedi
uobis. Tunc enim his uerbis perturbari eos uerisimile esset: ac si deserti
relinqueret: eos amore et caritate: que bonorum omni radix est:
atque principium consolatur: quasi dicat. ore absente dolens. Verum
si uos mutuo dilexeritis: formores eritis. Sed tunc non ita dixit:
quoniam utique dixit. In hoc cognosceret omnes: quia mei discipuli
estis: propter hoc simul ostendit. nullum secuturum fastidium.
tunc signum dederit. hoc autem post proditoris abitum uerba fecit.
cur autem mandatum dicit nouum: quod in ueteri testamento posi
tum est. Ipse id nouum fecit modo. addidit ergo sicut ego di
lexi uos. non enim uestris precedentibus meritis debitu persolui. Sed
ego incepi. Ita et uos decet amicus esse beneficos. et non quod
debetis: et omnibus miraculis: que ipse esset facturum dilecti
onis eos signo notat. Quid tandem. Cui uel hoc maxime
sanctorum hominum est indicium. Et enim omnis uirtutis fundamen
tum est. propter hanc in primis omnem salutem consequemur
hoc inquit esse discipulum. sic ab omnibus laude consequemini:
tunc uiderit uos mea imitantes doctrina dilectione. Sed cur
non potius miracula hoc ostendit. omnino. quid enim dicit
dominus nonne in nomine tuo demonia eiecimus: et istum gaudentibus
ipsis: quod demonia sibi parerent. inhibuit: ut ideo gauderet:
sed quod eorum nomina scripta esset in celis. Atqui miracula omne
terrarum allexerunt: sed tunc dilectio precessisset aliter: nulla se
quuta esset miracula. hoc enim quod primum eos: et bonos reddi
dit et benignos quod scilicet ungerat amicis omnibus. Quod si uari
a fuisset sententia: omnia perdidissent: neque illos duntaxat sed et o
nes qui postmodum erant credituri erant: admonet. Nam
et tunc nihil aliud gentes perturbat quam quod nulla est caritas. Sed
et signa non fieri accusant: non tamen itidem. In quo autem
dilectione ostenderunt apostoli. Intuere petrum et iohannem: quoniam
cordia uiixerunt: tunc ad seplum ascenderunt. Intuere paulum
qualiter eis affectus fuerit: et si alius fulxerit uirtutibus
multo magis dilectione bonorum matre. Ab anima namque uirtute
perdita hoc germinat. Vbi malicia illi hoc plura exarsit.

cū em̄ multiplicata ē malitia: exarscit dilectio. Et gētiles
 nō ita signis aducūt: ut uita: quā nihil adeo dilectio comedat
 qui em̄ miracula faciūt nō nūq̄ deceptores ab illis appellat̄.
 ita puritas nō nisi bonū arguit. cum ergo nondū p̄dica-
 tio esset instituta: merito signa animos allexerūt: nūc uir-
 tute bonitate alluciendi sunt. Nihil em̄ adeo gētiles arguit:
 ut uirtū: nihil adeo p̄turbat ut malitia. Quare cū cupidū
 cū raptoe / misericordia et liberalitate p̄dicationem / et hūa-
 no genere tanq̄ bestiis utentem / inimicorū amorem
 p̄cipietem uiderit gētilis: delirū eū et amentē appellabit:
 cū mortis formidante uiderit quō immortalitatis rationes
 accipiet: cū abutuosos cū alijs affectibz adductos magis in
 sua cōfirmabit op̄mione: nihil de nobis magnū autumās.
 nos sumz causa: nos m̄q̄: ut illi in errore p̄maneant. Jam
 p̄uide doctrīa suam damnaissent: et nrām approbassent:
 nisi uita nrā retraherent. Verbis phāri p̄facile. hoc enim
 multi apud eos fecerūt. Sed inquirunt operū probationē.
 Verū maiores nostros sibi proponat iniquies. Nō credūt:
 sed uiuētes intuent. ostende inquit nobis fidē tuā per
 opa. Cum autē grauius fera proximi bona dissipamz: luem
 nos orbis appellant. hoc illos retinet: ne ad nos trāferant.
 Itaq̄ horū nos penas dabimz. nō solū eorū q̄ ipsi cōmissi-
 imz: sed quorū auctores fuimz: ut dei nomē blasphemaret.
 quousq̄ tandem pecunijs uoluptatibz q̄ et alijs miseriuiemz
 affectibus. Vendicemz iā nos. Audi propheta de quibusdam
 stultis loquentem. Comedamz et bibamz. Gras moriemur.
 de p̄nitibz hoc dicēdū nō est: adeo nō nulli om̄ res cōple-
 ctūt: quibz rursus propheta hīs uerbis exprobrat. Nūq̄
 soli habitatis terrā. Quāobre uereor: nequid grauius actūdar:
 neue irā dei in nos uehementig prouocemz. Ad quā auer-
 tendā omēm amplectamur uirtutē ut futura bona
 cōsequamur: Grā et benignitate dñi nrī ihu xpi per
 quē et cū quo patri glia siml et spū sancto ī secula

Dixit ei Simō petro. Domine quo uadis. Respondit
 ei Iesus. Quo ego uado nō potes sequi modo. sequeris

autē postea. Magnū quiddā dilectio ē dilectissimi: et igne
ipso uehementi. Et ipsum celū petit: cuius uim nihil retine-
re potest. Quare eius feruore accensus petrus audito iesu.
Quo ego uado uos nō potestis uenire. Inquit. Dñe quo uadis.
hoc autē dicebat nō discendi tñ q̄ sequedi eū desiderio. nō
dñi em̄ sequiturū se dicere audebat: sed quo iret: rogauit.
Christus autē nō uerbis: sed animo rñdit. Quē ad sensissē
petrus: ex respōso iesu plane cōstat. ait em̄. Quo ego uado nō
potes sequi modo. Et cū subderet segrīs postea: neq̄ sic deside-
riū cohibuit: quis bene sibi sperandū audiret. Sed cogitā-
pondere. Quare nō possim te sequi modo: Ammā meā pro
te ponam. Cū proditiōis metu abiisset suū i magrū
amōre pre se ferens: alij tacētibz ip̄e audenter m̄rogat.
Quid dicis petre. dicti nō potes: te posse dicis. Experientia
cōgnosces nihil esse dilectionē tuā sine diuina grā. Unde
cōstat casum hūc iesum pro ip̄i utilitate p̄misse. nācū
assertioni sue feruore quodā nō staret petrus: nō quidem
impulit ad negādū sed desertū reliquit ut suā ip̄e intelli-
geret imbecillitatē. dixit se tradendū iesus. Respōdit petrus
absit a te. Reprehensus est neq̄ admonet. Sed it̄m lauā sibi
pedes prohibebat. Nō lauabis m̄hi pedes meōrū. perū
nūc audies: nō posse sequi: et negaturū magrū suū
et posse: et nō negaturū profitet̄. Ex quo cū in amentiam
prolaberet: et christo cōtradiceret sue admonet fragilita-
tis. hoc lucas significat: cū inquit christus. Et ego pro
te rogauit: ne deficeret fides tua: hoc est ne in fine pere-
as: in omnibus humilitatē eū erudiens. et humanam
arguens naturā: q̄ ex se nihil sit. Cū em̄ m̄mēsa dilecti-
one ingri dicto refragaret̄: cohibet eū iesus et admonet
ut postmodū emendet: cū orbis terrarū dispēsationē
susciperet: et sui recordatq̄ se agnosceret: et cōsidera-
casus magnitudinē. Neq̄ em̄ semel tantū atq̄ iterū
negauit: sed adeo stupuerat: ut breui ter negaret: ut in-
telligas: nō tam dilexisse q̄ dilectū esse. Verūtamē post
tantū casū rogauit. Diliges me plus is: neq̄ em̄ frigidi-
tate: sed sup̄ni auxiliij derelictu cōtigat. petri ergo dilecti-
onē accipit: ex ea cōtradictionē quēmetē tollit. nā si dñi

gis parere dilecto debes. dicit tibi. et condiscipulis tuis non po-
 testis. Quid tu contendis? non intelligis quid sit dei negatio. Cui
 hoc pacto non ius mee acquiescere assertum: negando cognos-
 ces. Quis perquam impossibile hoc tibi uidebat? hoc quidem
 nesciebas. sed ille in aia tua habitabat. Sed tamen preter ex-
 pectatione accidit. anima mea pro te pona. Cum enim audis-
 set neminem maiorem habere caritatem quam qui anima ponit:
 continuo summa affectavit. At Christus re ipsa docuit sui solus
 esse muneris eam exhibere. Inquit enim Non cantabit gallus
 donec ter me neges. hoc est paulo post: neque enim longe abeat
 interpestatem nocte significabat: et secunda iam uigilia age-
 bat. Non turbetur cor uestrum. Credibile namque est eos hoc audiendo
 perturbatos. Si apostolorum princeps: et tam feruiente ante galli
 cantu ter negabit: magna quidam calamitatis expectan-
 tione animo contempsisse par erat ut etiam ad admatina corda mo-
 ueri possent. Cui ergo hac reputatione non imerito preel-
 leretur: considera quomodo eos consolatur. Non turbetur cor uestrum.
 hoc pacto primum diuinitatis sue potentia indicat: quod animi
 motus palam faceret. Credite in deum et in me credite. hoc est
 quod omnia mala transibunt. Nam in me et in patre fides oibus uos
 sequentibus potentior est: et nihil uos superabit. Inde inquit
 in domo patris mei mansiones multe sunt. Quomodo admodum
 petri merorem consolatur dicens. Sequeris autem postea: ita et
 ipsi spem suggerit: ne crederet illi soli factam promissionem.
 in domo patris mei mansiones multe sunt. Si quo minus
 dixissem non uobis: quia uado parare uobis locum: hoc est
 ille uos locum manet: qui et petrum. Magna illi mansionum
 copia: neque dicendum est preparationis opus esse. Cui enim dixisset:
 non potestis modo me sequi: ne arbitraretur diuturniore
 mora futura: addidit ut ubi sum ego et uos sitis. Tanta
 huius rei cura adhibeo: ut iam hoc fecissem: nisi iam paratu
 uobis esset: ostendens multum ipsis fidedum et credendum.
 Inde ne fouende eorum spei gratia dicere uideretur: sed ut cre-
 derent ita esse addidit: et quo ego uado scitis et uia scitis.
 Demstrabat enim eis non temere in hunc sermonem uenisse:
 sed quia eos hoc iam animo querere ut disceret intelligebat.
 petrus enim non discendi sed sequendi gratia interrogarat. Sed

capitulum 161

12

cū reprehensus esset etiā q̄ primū impossibile uidebatur
possibile ostendit: et q̄ qd̄ impossibile uidebat̄ cupiditatem
auxit: ut idcirco cognosceret. Ideo ait et uia satis. Quādo
dū em̄ nemine quicq̄ loquuto negaturū petri et scrutat̄
corda ne p̄turbaret̄ admonuit: ita hoc ī loco dīcēdo uia satis
eorū indicat cordis desiderū: et dat eis rogandi occasione.
Petrus quidē amoris grā quo irret m̄rogauit. Thomas
autē metu iquit. Nescimq̄ quo uadis: et quō possumq̄ uia
sare: s̄t cōsidera q̄ reuerēter. Nō dixit dīc nobis locū, sed
nescimq̄ quo uadis. hoc em̄ iam omēs scire gestiebant.
Nā si iudei id audietes suspensi erat: et quidē: cū abire cū
cuperent. Multo magis qui eo sacriari nūq̄ poterat: quo
irret m̄telligere uolebant. Verebant̄ tamē m̄rogare: sed
minimū uicit desiderū: Quid xp̄us. Ego sum uia ueritas et
uita. Nemo uenit ad patrē nisi per me. Quid ergo m̄ro
gatq̄ a petro quo irret: nō cōtinuo respondit se ad patrē
ire/et eos tūc nō posse: sed tot uerborū ambitu usus ē: et
m̄rogationes mouit et m̄siones. Iudeis fortasse merito
nō dixisset. Cur discipulis: dixit quidē et his/et illis a deo
uenire et ad deū ire. Sed itē manifestiq̄ prius. At iu
deis quidē merito nō dixit: quibq̄ si dixisset. Vos nō potestis
uenire ad patrē sup̄bie eū arguissent: nūc id futūres
dubios reddit. At discipulis et petro cur dixit. Morat̄ pa
tri animū: et quātū p̄turbaret̄: q̄ discederet. Afferitq̄ igit̄
q̄ uolebat obscuritate sermōnis itē id reuelat. Cū em̄
dixisset ubi sūt nemo pot̄ uenire: addidit. In domo patris
mei m̄siones multe sunt: sed ad patrē nemo pot̄ uenire
nisi per me. hoc autē noluit eis a principio dicere: ne ī ma
iore tristitia adduceret: dixit autē postq̄ cōsolatq̄. ob petri
rephēsiōne multū meroris abstulit. Concepto em̄ metu:
ne itidē ipsi rephenderet̄: magis rauēbat. Ego sum uia
hoc ē quia per me uenitis. Veritas quia sine dubio hoc
erūt. Neq̄ m̄ me m̄datū ē. Vita: quia neq̄ ip̄a mors pro
hibere potit̄ ne ad me uenatis. Q̄ si ego sum uia: dūc m̄
nime indigetis. Si ueritas nō loquor falsa. Si uita: etiā
si moriemini: cōsequim̄i q̄ uobis pollicitū sum. Qd̄ de
uia dicebat: et itelligebat/et cōfitebat̄: reliq̄ ignorabat.

nō tamē audebat sciscitari. multū autē cōsolabāt. q̄ uia
 eū esse audierat. Si em̄ inquit in mea potate ē: ut uos ad
 patrē ducam: oīo uenietis. Neq̄ em̄ alia uemēdi uia est. Et
 cū dixisset: Nemo pot̄ uenire ad me nisi pater traxerit eū:
 it̄m inquit. Si ego exaltat̄ fuero a terra oīa trahā ad me
 ipsum. & nemo potest uenire ad patrē nisi per me: sep̄
 sepati equiparas. Quō ergo cū dixerit q̄to uado scitis: sub
 didit si cognouissetis me: et patrē meū utiq̄ cognouissetis:
 et admodū cognoscetis eū: et uidistis eū. Nō q̄ sibi cōtradi
 cat. Cognoscebat em̄ eū: nō tamē ut oportebat. Cognoscebat
 deū sed nōdū patrē. post spūs ueniens oīn in eos cogni
 tiōnē iniecit. Ergo dicit. si meā nōstēs substantia et dig
 nitatem: nōstēs etiā patris et admodū cognoscetis eū
 et uidistis eū. Alterū futuri/alterū p̄ntis/hoc ē per me. Visi
 onē autē dicit mentis cognitiōnē. Quos em̄ uidem̄ et ui
 dere et ignorare possum̄. quos cognoscim̄: ignorare non
 possumus. propterea inquit et uidistis eū. Quēadmodum
 ait. Visus ē ab angelis. Atqui ipsa subā uideri nequit: sed uisā
 dixit scdm̄ eorū possibilitatē: ostendens q̄ qui ipm̄ uidit patrē
 uidit. Vidit autē ipm̄ nō ī nuda subā sed carne uestitū. Alibi
 quoq̄ uisionē cognitiōnē appellat: ut cū dicit beati mīdi cor
 de: quoniam ipsi deū uidebūt: mīdi nō tantū a fornicatiōe
 sed ab oībus peccatis. omē nāq̄ peccatū aīam maculat an
 imamur ergo ut oībus sordibus aīam mūdēm̄. Mūdāt autē
 p̄mū lauacrū: inde alie multe et uarie uie. quas benig
 nissim̄ deus nobis largit̄ est. quarū p̄ma ē eleemosina. &
 eleemosinis em̄ et fide purgat̄ peccata. Eleemosinis m̄q̄ nō
 exiuste q̄ritis: hoc em̄ nō eleemosina sed crudelitas ē et in
 humanitas. Que em̄ utilitas: si alii spoliis: ut alii iduas.
 A misericordiā m̄cipiendū est nō ab inamitate. Nā si aliena
 dam̄: nullū nobis emolumentū. hoc zaccheus ostendit: qui
 ut deū placaret inquit. Si quid defraudaui reddo quadruplū.
 Nos autē multa rapiendo/pauca dando putam̄ deum
 placare cū magis iritem̄. Dic q̄so: si azimū mortuū
 et fetidū ē triuys in sacrificiū offerres: nōne omēs te
 ut impiū et scelestū p̄sequerentur. Quid ergo si rephēda
 oblationē et rapina: que etiā execrabilior ē. Quā ueniām

merebimur. Esto aliqua pecunia ex rapina: que etiam exco-
bilior erat condita: nonne mortuo agno grauius olet. Vis in-
telligere quā tu sit peccati foetor: Audi propheta putruerunt
et corrupte sunt cicatrices mee. Tu autē deū uerbis latere
censes: quā committis. Ipse autē rapinas tuas et fraudes penitus
remittit. Imponit peccatū tuū super altare. Nec hoc solum
rephensione dignū: sed illud etiam grauius: quod sanctorū animas
contaminas. Siquidē hoc lapis est et sanctificat: ille semper
ipm xpm ferit: et audes illuc tanto scelere copata offerre.
Opime inquis. neque enim eas offero pecunias: sed alia. Fi-
ditulū hoc. nescis quod licet in multa pecunia uel gutta inig-
rans incidit: tota contaminat: et quē admodū si quis in lim-
pidū fontem sterqus mittat: totū inuicidū reddit: ita fidi-
uitas auaritia attigerit: omnes fetore suo corrumpit. pre-
terea ingressuri templū lauam manū: non autē corda. Nūquid
enim manū loquūt: anima profert uerba. In animā deū respicit.
Nihil opus ē inuidia corporis anima contaminata. Que utilitas
si manū exteriores lauas: et interiores sordescunt. hoc gū-
est: hoc oīa perdit: quod parua reueriti: magna contempnimus.
Illotis enim manib9 perari nihil refert: illota conscientia:
hoc maximū malorū. Ideo iudeis huius inuidie uas
tibi inquit. Abluc a malo cor tuū quousque erūt tibi rōnes
laborū tuorū. lauam et nos non roeno sed aqua mundis-
sima. eleemosina non auaritia. primum a rapina uedita:
et tūc profer eleemosinā. declinem a malo: et faciam
bonū. Contine manū a cupiditate: et sic eleemosine afflu-
facias. Et si pauperes spoliā: etiam si non ipsi alios in-
diuim: non tamē effugim qui supplitis sumus obnoxii. Quā-
teria namque plationis / materia peccati efficit. Satius enim
est non misereri: quam ita misereri. Nam etiam tam melius fuisset
si nihil oīno obtulisset: quam deteriora offerendo: deū pronocia-
re. Qui uero aliena offert: quo pacto deū non prouocat. Ego
tibi dixi inquit: noli rapere: et tu ex rapina me honoras.
Quid putas. An quod is gaudeat. Igitur dicit tibi: putasti quod esse
sibi tibi: arguāte: et ponā ante faciem tuā peccatū tuū. Sed absit
ut quod pia hanc uocē audiat: sed pura eleemosina et clavis lap-
dib9 spoliis obuia ueniam9 / Grā et benignitate domini nū-

esu xpi: cui gla in secula

Dixit ei philippus. Domine ostende nobis patrem: et sufficit nobis. Dixit ei Jesus. Tanto tempore uobiscum sum et non cognouisti me philippe? Qui uidet me uidet et patrem propheta uidebat iudeis. Aspectus meretricis factus est tibi: cui nullus pudor est: quod ut mihi uidetur: non illi tantum ciuitati dici merito potest: sed omnibus aduersus ueritatem impudentibus. dicite enim philippo. ostende nobis patrem respondit. Tanto tempore uobiscum sum: et non cognouisti me philippe? Et tamen non nullus est: qui post haec uerba abscindit a patre filium. Atqui quia maiorem inquiris propinquitatem. Quidam uero ex hoc uerbo misanthropi heresim decidunt. Verum nos et huius et illius omissis tanquam e regione contrariis dictorum ueritatem perscrutemur. Tanto tempore uobiscum sum: et non cognouisti me philippe? Quid enim tu ne pater es quem inquiris? Nimis inquit. propterea non dixit: non cognouisti eum: sed me: nihil aliud demonstrans quam quod nihil aliud est filius quam quod pater manens in esse filius. Unde autem ad hoc uenit philippus. dixit. Si cognouissetis me et patrem meum utique cognouissetis: Et ad iudeos sepenumero huiusmodi usus est uerbis. Et aliqui petrus et iudei. Quis esset pater interrogauerunt: atque etiam thomas. et nullus manifeste intellexit. Sed adhuc quid diceret ignorabat: et ne tibi grauis philippus: et post iudeos in grauius tentare interrogando putaretur. huiusmodi pericula ostende nobis patrem: addidit et sufficit nobis. nihil aliud querimus. Nam dixerat Christus. Si cognouissetis me: et patrem meum utique cognouissetis et ita per se patrem ostendebat. philippus autem in contrarium ordine uertit inquirens. ostende patrem tanquam ipsum certo cognosceret. Verum non dimisit eum Christus: sed ad uiam dirigit: per se patrem cognosci persuadens. Ipse autem carnis uis uideri oculis eum uolebat. prophetam forsitan recordatur quod deum uiderit. Sed promissio fuit illa o philippe. Ideo inquit deum nemo uidit unquam: et ita moris qui audit a deo: et discit uenit ad me. neque uocem eius audistis: neque faciem eius uidistis: et in ueteri testamento. nemo uidebat faciem meam et uidet uiuet. Quid Christus? Vellemusque arguit. Tanto tempore uobiscum sum et non cognouisti me phi-

lippe. et nō dixit uidisti sed cognouisti. Nūquid te nosse uo-
lo inquit. patrē mē uidere q̄ro. Tu autē mihi dicis: nō
cognouisti me. Quānā hoc habet cōsequētia. Magnā quidē.
Cum em̄ hoc sit: quod ē pater manēs filius: merito in se
patrē ostendit. Inde p̄sonas diuidens inquit. Qui uidet
me uidet et patrē: ne quis diceret: q̄ pater sit ipse filius.
Nā si ipse esset pater: nō sane dixisset: qui uidet me: uidet
patrē. Sed cur nō eū admonuit q̄ impossibilia: et supra ho-
minē: et sibi soli possibilia postularēt. Cū em̄ philippus
dixisset sibi satis esse uidere patrē neq; ipm̄ philippū ui-
disse xps̄ dixit ostendit. Certe em̄ si illū uidisset etiā ipm̄
uidere potuisset. Ideo inquit Qui uidet me uidet et patrē.
Si quis me uidet et illū uidebit: hoc est: neq; ego neq; ille ui-
deri possumus. philippus em̄ uisus cognitionē querebat.
et cū christū se uidisse arbitraret: uolebat eodem modo
et patrē uidere. Unde neq; se uideri ostendit. Q̄ si quis di-
cat hoc ī loco cognitionē intelligi: id ego nō nego. Qui me
nouit inquit: nouit et patrē. Astariē nō propt̄ hoc dixit:
sed ut eādē substantiā demonstraret. Qui mēā substantiā uidet:
uidet et patris. et quare hoc. Am̄e qui creaturā uidet: ui-
det et deū. Atqui omēs creaturā norant et uidebat: deum
nō omēs norant. p̄terea uideamus quid philippus q̄rat.
Num̄ sapientiā patris. Num̄ benignitātē. Num̄ meliōs
quid esset deus: ipsam uidelicet substantiā. Ad hoc ergo ui-
det christus. Qui uidet me. Qui autē creaturā uidet: non
tamen uidet dei substantiā. Qui uidet me inquit: et patrē
mēū uidet. Q̄ si alteriq; esset substantiē n̄rme hec dixisset.
Ut autē p̄guori utamur sermone. nemo qui aurū igno-
ret: in argēto aurī substantiā uidere potest. Nō em̄ aliā per
aliā appareret natura. Ideo bene rephendit inueniens. tan-
to tēpore uobiscū sum: tantā arte p̄isti doctrīa magna
signa et p̄p̄a diuinitatis: et q̄ pater solus opat̄ uidisti: solu-
ta peccata archana in mediū prolata morte fugata:
opationē ex t̄ra factā: et nō cognouisti me. Cū em̄ car-
ne regeret̄ idcirco inquit nō cognouisti me. Vidisti patrē:
noli amplius q̄rere siquidē in me illū nouisti. nō credis
quia ego in patre. hoc ē in illis subā appareo. Verba q̄

que ego loquor uobis: a me ipso nō loquor. Vides propinquitas
his excessum: et unius substantie exemplū: pater in me manens
ipse facit opa. Quō a uerbis incipies transit op ad opera.
dū em poterat ipse loqui. Sed duo hic ponit doctrina et sig-
na: uel q etia uerba erat opa. Quō ergo facit. Et em alibi
inquit: Si nō facio opa patris mei: nolite mibi credere. Quō
ergo hoc in loco patre facere attestat. Ut plane ostēdat
mē patre et filiū nullā esse differētia. hoc ē / nō aliter
pater / et aliter ego facio. Nā alibi et se et patre opari inquit
pater meq usq modo opatē et ego operor. Illic nullā
operū diuisione hic idē ostendit. Et si pmguior uerborū
significatiā humilitate arguit. noli admirari. pius em cū
dixisset nō credis: ita psequutq est: ut ipm in fide tēheret.
Corda nāq eorū ingrediebatur. Creditis quia ego in patre
et pater in me ē. Oportuit em cū patre et filiū audistis
nihil aliud in cognationis subē testimōniū q̄rere. Et si
uobis hoc nō satis ē ad equalitatem et eandē substantia osten-
denda: salte ex opibz intelligite: et qui uidet me uidet et
patre meū. Si de opibz dictū est: nō sane posteriq dix-
isset: sin nūq propt opa mibi credite. Unde se nō ea
tantū posse sed et longe maiora per excessum ostendit.
Nō em maiora hīs posse se / sed qd mirabilis ē: se alijs da-
re posse maioriū potestate p̄fiter. Amē amē dico uobis.
qui credit in me: opa que ipse facio: ipse faciet et maio-
ra horū faciet. Quia ego uado ad patre: hoc ē: Vestreū
etia miracula opari. Ego abeo unde cū sermone p̄ficeret:
ut rō exagebat inquit. Quodcūqz petieritis patre in nōie
meo: hoc facia: ut in me glorificet pater. Vides iterum
quō hoc facit. Ego inquit facia: et nō dixit ut glorificem
patre: sed ut glorificet in me pater. Atqui alibi dicebat
Deus glorificabit eū in se ipso. hic uō ipse glorificabit pa-
tre. Cū em filius magna posse apparet: in eo pater glori-
ficat. Sed quid significat in nōie meo: Qd apli dicebant
in nōie ihu xpi surge et ambula. Quicūqz em ipi opabāt
eorū auctor erat xpus. et manq dñi erat cū illis. Ego
facia inquit Ecce ei auctoritate. que per alios fuit: ipse
facit: q̄p se facit: nū ne ipse nō pot sed a patre opat.

17

17

Et quisnā her diceret. Et qua grā scdm hoc ponit. ut ser-
mone suū cōfirmeret: ostendatq; ad priora illa nūi grata
descendisse. Illa em̄ p̄tula ad patrē uado: hoc ē nō p̄tū
sed in propria p̄manebo dignitate in telis. que om̄ia
ad eos cōsolandos dicebat. Cū em̄ credibile esset eos nōdū
resurrectione intellecta quadā affici tristitia: alijs ip-
sos eūmodi uirtutes collaturos pollicet̄ undiq; eos con-
solans: et q; nō modo perpetuo māsurus sit. sed etiā ma-
iora ostensurū. Cū igit̄ sequam̄. Tollam̄ etia eius crucē.
q; si nō p̄secutionis alijs tñ mortis tēpus est. Mortificā-
te inquit mēbra uestra q; sunt sup̄ terrā. Extiguamus
cupiditatē nrā inuidiā: hoc ē inuim sac̄fitiū: quod nō
in cinerē cōsumit̄: neq; i humū euanescit: neq; lignis
 eget: nō igne nō gladio: que duo spūs sanctū habet. Glā-
dio em̄ sup̄flua et aliena cordis abscondit. Aperi obtusa-
tū auditū. Morbi nāq; et male cupiditates solet saluta-
rib; sermonib; aditū obstruere. Si quidē auodit̄ pecu-
marū nō sunt de eleemosina p̄cepta audire. Et si p̄ualu-
erit inuidia: caritatis doctrīa expellit. Et alijs quilibet
morbus animā occupans ad oīa pigriore reddit. Tolla-
m̄ ergo malas cupiditates. Ad quod uolūtas satis est: ut
om̄es extiguat̄. neq; cōsiderem̄ uolētā esse pecumārū
cupiditatem: sed uolētā desidia nostrā. Opul̄ti qd sit
argentū nescire se dicūt. Nō em̄ natālis ē ei; cupiditas
naturales em̄ affectū a p̄ncipio et ortu ipso nobis ihi-
dant̄. Aurū autē et argētū etiā diuici; ignotū fuit. Unde
ergo aucta ē huius cupiditas. Ab mani glia a summa
desidia. Cupiditātū em̄ alię nr̄ie sunt alię naturales alię
neutrū: ut exēpli grā. Quicūq; p̄fecto aīali nō deficiūt
ipse nāles sunt. et necessarie ut edendi bibedi dormi-
endi. Corporis amor nālis est nō necessari; opul̄ti nāq;
eū iucunt̄: neq; tamē pereūt. pecumārū autē audi-
tas neq; nālis est neq; necessaria sed sup̄uacanea: modo
uoluerim̄: neq; a p̄ncipio eā cōplectemur. Certe xps
de uirginitate disputas inquit. Qui potest capere capi-
at. de pecunijs autē alię. nisi quis renūciauerit oībus
rebus suis nō ē me dignū. Rē em̄ facile admonebat: q;

autē multos eximat uoluntatis culpa est. Quid ergo omēm
nobis de ea excusatione auferim? Nā qui a uehementiore af-
fectu uiuunt: nō multū puniendū est: sed qui ab imbecillo
hoste superat: minime pot. excusari. Quid rēdebim? dicet. Elu-
ciente me uidistis: et nō dedistis mihi cibū? Quis nos purga-
bim? adducem? paupertate: sed nō sum? uidua illa paupe-
rior: que duos obolos offerens: omēs superauit. Neq. em qd
offerat deq. aspiciat sed datis uolūtate. hoc em sibi cure ē. Eius
ergo benignitate p. perspecta q. possum? afferam? ut et in
p. uita et in futura diuina cōsecuti p. missis bonis p. frua gratia
mur. Grā et benignitate dñi nri ihu xpi cui glia i. secula

Si diligitis me mādara mea seruate: et ego rogabo
patre: et aliū parclitū dabit uobis: ut maneat uobis
cū mētū spūs ueritatis: que mūdū nō pot. accipere:
quia nō uidet eū: nec scit eū. Semp. nobis aliqd. agendū est: se-
per opibus inuiglandū. Neq. uerbis tm. dare em et p. mit-
tere oīno facile ē: opari autē nō inde. Quorsum hec? Em
nūc multi sūt: qui se dēu timere et diligere p. fēt: re autē
cōt. oīno faciūt. Deus autē p. opa diligē q. rit. Ideo ad disci-
pulos dicebat. Si diligitis me, mādara mea seruate. Cū em
dixisset. Quo dūq. petieritis, ego faciā: ne. l. p. l. r. e. p. t. i. o. n. e
ualere arbitraret. addidit. Si diligitis me tūc faciā. Et tū
credibile esset eos etiā audiedo: q. t. r. e. t. ad patre p. turbari i. q. t.
q. nūc p. turbem: nō ē amoris indicū: sed q. uerbis meis
fide adhibeatis. Dedit uobis mādara ut diligereis inuicē: et
ita alit. alteri faceretis: sicut ego feci uobis. hec ē dilectio credē
et parere dilecto. Et rogabo patre: et aliū parclitū dabit uobis.
Ite ad audietū imbecillitate descendit. Cū em pax esset nodū
ip. sū intelligētes uehementē illā inquirē s. b. a. m. uerba scdm
carnē aduentū: et nullā abentis rapere cōsolationē: inq.
Rogabo patre et aliū parclitū dabit uobis. hoc ē qualis ego
sum. pudeat Sabellianos: et q. de spū nō recte sentiūt. Et ei
hoc mirū ē: q. diuersas e regione hereses uno ictu denūc
dicēdo em aliū p. sone differētia: dicēdo parclitū substantie
cōgnationē demonstrat. Sed tūc inquit rogabo patrem

q. p. bellian

Quoniam si dixisset: mittam non ita fidem adhibuissent. nunc autem
id ei curare est: ut credat. postmodum ipse se eum mittere ait: accipite
spiritum sanctum: hic patrem rogare: ut credibile sua faciat oratione
na et iohannes de eo magis. Quod de plenitudine eius omnes accepimus.
Quod autem habet quod ab alio accepit: et item ipse uos baptizabit
spiritu sancto et igne. Quid autem amplius haberet quam apostoli: si ad mittendum
spiritum esset patre rogaturus: quod illos non nunquam etiam sine patribus
fecisse apparet. Quod autem si per gratiam a patre mittitur: ipse
a seipso infundit. Quod ab alio mittitur: qui ubique adest: et diuina
propria unicuique sicut uult. et sua ipsius auctoritate dicit: segregate
mihi paulum et barnabam. Atqui deo ministrabant ministrabant
ministri: tamen in proprio eos opus uocauit. Non quod
ad aliud opus aduocaret sed ut sua ostenderet potestatem. Quid igitur
sibi uult rogabo patrem. Aduenitque tempus signi faciat. Quando enim eos per
sacramentum mundauit: tunc inspiratus est spiritus sanctus. et quid tandem
cum ipsis non uenit: quia nondum oblatum erat sacramentum. Cum autem iam
pectatum delectum esset: et ipsi ad pericula mitterentur: et certaminibus
se attigerent: hortatore mitti oportuit. Sed cur non statim
post resurrectionem spiritus uenit: ut expectationis desiderio ma-
iori gratia eum acciperent. Quousque enim cum ipsis Christus uersatus non
afflictabantur: eo absente tanquam deserti formidantes maiorem in mobili
eum accipere anebant. Ut uobiscumque maneat. hoc significat: quod neque post
mortem abiret: et ne audiendo paraclitum aliam operaretur incarnationem:
et oculis eum cernere expectarent: inquit. quem mundus non potest
accipere: quia non uidet eum. Non enim ita uobiscum erit: ut ego: sed in
uestris animis habitabit. inquit enim. Et cum uobis erit. Spiritum
autem ueritatis appellat: per hoc ueteris testamenti figuras signi-
ficans. Ut uobiscum sit: quod et ipse inquit. Quia ego uobiscum sum.
Propterea et aliud quiddam significat: non passurum quod ipse: neque disces-
surum. quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum. Quod exim
dicit mihi. Est ne aliquid uisibilis: opinime. Sed hic cognitione dicit:
addit ergo. Neque cognoscat eum. Solet enim certa cognitione uisio-
ne appellare. Cum enim sensum certissimum sit uisus: per hunc semper
per ueram adducit cognitionem. Quod autem hoc in loco malos
appellat: et hoc ut discipulos consoletur: dando eis domum patrum.
Vide quatenus uerbis ipsum excolat. dixit alium esse quam ipse: dixit
ut non dimissurum eos: dixit ad eos tantum uenire. Quodammodo

ergo ego in uobis sum inquit. et ipse erit. non tamen merore ipso
 rem abstulit. Ipsi enim adhuc et eius consuetudinem querebant. Quod res-
 piciens inquit. neque ego relinqua uos orphanos. Veniam ad uos
 nolite timere inquit. non propterea dixi alium paratulum me
 missurum: et apud uos maniturum tanquam in fine ad uos rediturus/
 et uos non uisurus. Nam ipse ueniam ad uos. non relinquam uos orpha-
 nos. cum superius filios appellasset: ideo orphanos non relicturum
 se pollicetur. A principio dixerat uenturos: quo iret: et in domo
 patris mansiones multas esse: hic autem cum illud dum post esset fu-
 turum: dat spem. sed cum quid diceret: non intelligerent: neque
 ideo multum consolaretur: non relicturum se eos orphanos dicit: quod
 illi magis querebant. sed cum id uerbum uenio potentia significaret:
 ne item ea requirerent: uide quod non quidem manifeste: sed tra-
 me significauit. cum enim dixerit adhuc modicum: et mundus iam me
 non uidet: sublegetur. Vos autem uidebitis me: quasi dicat. Veniam ad
 ad uos: non tamen ut prius. Quotidie ego uobiscum semper ero. et
 ne dicerent: quid ergo iudeis dixisti. Iam non uidebitis me: hac
 soluit objectionem: quod cum ipsis tantum futurus sit. Nam et spiritus talis
 est. Quia ego uiuo et uos uiuetis. Crux uos a me usque ad finem
 non diuidet: sed breui me abscondet. Vitam autem mihi dicta uide-
 re non potest solam: sed et futura. nulla die cognoscetis: quia
 ego sum in patre meo: et uos in me: et ego in uobis. In patre
 enim suba in ipsis concordia et auxilio est: et quamquam hoc ratione
 habet dicit quod. Magna sane et incomparabilis donum christi et dis-
 cipulorum. Et si ita uerba iacent: noli admirari. Solet enim
 non nunquam quidem uerbis et in deo et hominibus non eodem modo
 uti. Nam et dei dicimur inquit et filii dei. Quod uerbum: non ea-
 dem in nobis quam in deo vim habet: et imago filii et gloria dicitur:
 tunc: atque etiam nos: sed longe aliter. Et item uos christi et christus dei:
 non similes autem dei christus: et nos dei. Quid autem hoc significat.
 cum resurgam inquit: cum me non alienum a patre cognoscetis sed
 eiusdem potestatis cognoscetis: et me semper uobiscum esse: rebus
 ipsis meum in uos auxilium et amantibus: inimicis repressis
 uobis audientibus loquentibus: molestiis propulsatis: predicatione in
 dies florente: oibus pie doctrine et uere religioni parentibus.
 Sicut misit me pater: et ego misi uos. Vides quoniam in hoc loco
 idem uerbum non eandem uim habet. Nam si hoc ita acciperemus:

al-
 20

hic cognoscitis

nihil inter apostolos et christum misisset. Sed quid inquit quia resurrex-
 ite et serui uersari uiderunt. Tunc recte crediderunt. Magna enim erat
 spiritus uis omnia eos erudiens. Qui habet mandata mea et seruare ea:
 ille est: qui diligit me. Non enim habere satis est: nisi diliget seruatur.
 Sed quare idem sepe repetit. Nam superius. Si diligitis me mandata
 mea seruare: et nunc qui habet mandata mea: et seruare ea
 Et si quis sermonem meum audiet: et seruabit eum: ille est qui diligit
 me. Qui non audit sermones meos: non diligit me. puto ex hoc
 eorum merore significari. Nam cum multa de morte disputasset
 inquit. Qui odit animam suam in hoc mundo in uitam eternam
 tradit eam. Et nisi quis accepit crucem suam: et sequetur me: non est
 me dignus: et alia plura dicturus esset exprobras eis inquit pu-
 tatis ex amore tristes esse contra res se habet. Quia autem hoc semper
 intendat idem in sequentibus repetit. Si diligereis me inquit: gaude-
 retis utique quia ad patrem uado. Nunc autem metu perturbamini.
 Quia enim ita mortis formidine afficiamini: non est mandatum me-
 um: oporteret enim uos crucifigi: si uere me diligereis. Ego enim
 uos admoceo: ne timeatis: qui corpus meum faciunt. Tales pater
 diligit: talibus meipsum manifestabo. Tum iudas. Quid factum
 est inquit: quia manifestaturus es nobis tempus. Et quanta
 formidine tenebatur. Comotus enim et perturbatus erat eorum
 animus. Et ut mortuos in somnis ita eum uisuros se arbitra-
 tur. Ad quam suspicionem tollendam audi quid respondeat. Si quis
 diligit me sermonem meum seruabit: et pater meus diligit eum:
 et ad eum ueniet et mansionem apud eum faciet: tunc non dices
 sicut pater manifestat seipsum: ita et ego: neque hoc tantum
 sed dico mansionem apud eum faciet: aufert suspensionem
 non in somnis se manifestaturum. Tu autem contemplantur perturba-
 tum discipulum: neque apte sententiam suam dicere audente. Non enim
 dixit. Ve nobis quod moreris: et mortui nobis appariturus es:
 sed quid facturus quod manifestaturus es nobis tempus: et non mun-
 do. Dicit ergo se eos caros habere: quia mandatum ipsum seruauit.
 Ut enim uisum postmodum fantasma non existeret: ideo hoc
 predicat: et ne uicini dixi sibi apparitum appareret putaret: affert etiam
 causam quod mandatum obseruatione spiritus ad eos uenturus sit. Quia
 si tam diuturna consuetudine ipsum substantiam ferre: imo non
 intelligere quidem possunt: quidnam futurum esset: si a principio ita eis

apparuerat. Ideo tū nō comedis: ne phantasma putares. Nā si
 super aquis ambulante videntes id opmati sunt: tū eū nō mul-
 ti distantes uiderent: qui credi poterat: si repente resurgere
 uideretur: quē captū uiderat et ligatū. Ideo frequenter eis se ap-
 pariturū et quare et quō pōdit: ne phantasma existimaret.
 Qui nō diligit me sermones meos nō seruat: et sermone quē
 audistis nō est meus: sed qui misit me patris. Itaq; nō me solū
 nō diligit: sed ne patrē quidē: qui hęc uerba nō audit. Nā si amo-
 ris mōdū ē mea audire mādāta quē pater sūt: qui audit: nō
 filiū solū sed et patrē diligit. Et quō sermo hīc tuus ē: et nō tuus
 hoc est: qm̄hil a patre loquor: neq; aliquid q̄ qd illi placitū est
 hīc loquor sū uobis apud uos manens: tū hęc obscuriora essent
 et partim nō intelligerent ^{et} plura dubitaret: ne itē p̄turba-
 rent: et quē mādāta diceret lascitaret: hāc amouit solitudi-
 nē inueniens. paracletū autē quē mittere pater in nōre meo:
 ille uos docebit farta se quē dixi: nō intelligitis: sed ille manifestū
 magister erit. Illa autē p̄tūcula apud uos manebit: significat q̄
 ipse abeat. Quare ne cōtristent^r ait. Quousq; ipse apud eos maneat:
 et spūs nō ueniat: m̄hil magnū m̄hil alīū poterūt intelligere.
 Quod dicit ut ad ipsius abitū magno animo ferendū eos dis-
 ponat: tamq̄ magnorū bonorū tam futurū. Freq̄t autē para-
 clētū meminit: propt̄ eā: quia afflictebat^r p̄stītiā / et tū hīs uer-
 bis p̄turbarēt^r intelligēt^r molestias / bella / magni distressum:
 unde quō iterū eos cōsolat^r inuens. patrē relinquo uobis. Tantū
 nō dicens: quid mūdi p̄turbatiōib; mouemini: tū metū patrē
 habeatis. neq; em̄ huius est pax mūdi: q̄ mi malo sit sepe nūō / et
 m̄hil ipsam habetib; cōfert. Ego de patrē: ut inuicē eā habeatis: et
 uos fortiores efficiat. Sed tū itē dixisset Relinquo: quod uerbū
 discedētis est: et par esset eos p̄turbari: ideo rursus dixit: non
 turbet^r cor uestrū neq; formidet. Et tē q̄ partī amore partim
 metu mouebantur. Audistis quia ego dixi uobis. Vado et nemo ad
 uos. Si diligeretis me gauderetis utiq; quia uado ad patrē: quia
 pater maior me ē. Et qd nā gaudiū hoc eis allaturū erat quā
 cōsolatiōe. Quid hoc significat. Nondū resurrectionē intelli-
 gent: neq; debita de eo habebat sententiā. Et quō poterant: cum
 nondū resurrexisse uidissent: patrē autē magnū esse estima-
 bant. dicit ergo si mihi timetis: q̄ me defendere neqam neq; cō-

fiditis: quod post mortem iterum uos uideam: tamen audiendo quod
patrem uado: letandum uobis est: quod maiorem uado: et qui omnia
potest molesta dissolvere. Vos audistis quia ego dixi uobis. Quare
hoc posuit: quasi dicat: ut intelligatis: quantum uerbis meis tribua-
re predicare non sum ueritus. hec igitur et quae futura sunt dixi uobis
priusquam fiant: ut cum facta fuerint credatis: quia ego sum. Quasi
dicat: Num sciretis: nisi ego dicerem: neque dicere: nisi mihi confide-
rem. Vides sermonem auditorum imbecillitati accommodatum. Et cum
cum diceret. An putas quia non possum rogare patrem meum. Et ex-
hibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum. ad audi-
torum opinionem loquutus est. Neque enim illud dicit quispiam: uel stul-
tissimus crederet quod sibi ipse auxilio esse non potuit: sed angelorum
eguerit. Verumtamen cum tamquam hominem arbitrarentur. Ideo dixit
duodecim legiones angelorum. At qui simpliciter iudeos interrogans:
reiecit retrorsum. Quod si quis maiorem filio patrem magnatum pri-
ncipium diceret: neque hoc contra dicerem: non tamen hoc altius fa-
cit filium esse sube. Quod autem dicit hoc est. Quoad hic sum pater:
ut nos periclitari arbitremini. Si autem illuc abiero: confidite quod
securi sumus. Illi enim nemo uincere potest: quae omnia ad discipulorum
imbecillitatem dicta sunt. Ipse enim confido neque curo mortem ideo
inquit. hec dixi uobis priusquam fierent. Cum enim non dum hunc sermo-
nem capere possitis: a patre quem magni appellatis: uos consolor
Inde etiam tristitia admiscet. Jam non multa loquar uobiscum. Qua-
re uenit enim princeps mundi huius: et in me non habet quicquam. Prin-
cipe mundi diabolum et malos homines appellat. Non enim celo et
terre impat. Cum omnia strauisset. Impat autem nobis: qui se ei
in seruitute tradidit. Ideo et principem tenebrarum seculi: et re-
nebras mala opera appellat. Quid ergo diabolum te perdit: oprime.
Nihil enim in me habet. Cur ergo iudei te interficiunt? Quoniam
uolo et ut cognoscat mundus: quia diligo patrem. non enim quia
sum reus mortis: atque ei obnoxius: sed ob meam in patre dilec-
tionem. hoc patior. hoc ait: ut ipsum eorum animos exciter: et in-
telligat non uultu: sed ultro mortem subire: et diabolum contempnere.
Neque contentus fuerit dicere. Odiu uobiscum sum: sed id ipsum
quod molestum erat frequenter repetit. nec iniuria. Quousque enim affli-
ctia eorum molliat: et faciliorem tolleratum reddat. Ietiora aduer-
tit. Idcirco ait. Vado et uenio: et ubi ego sum: et uos facis: et non

potestis sequi modo: sequemini autē postea: et ad patrē uado:
 et pater maior me est: et priusq̄ fieret dixi uobis. et nō neces-
 sario her pator sed prop̄ patris dilectionē: ut cognoscant
 q̄m̄hil mali feci: m̄hi q̄ ualde eū diligo: et qui diligit: ita
 uult. Ideo leta her tristioribus frēq̄ter admittet: eorū mētē
 aperiens. Nā quod dixit apud uos manebit: ostendit q̄ uile
 suū fore discessum: eos tōsolandi grā dixit. propterea multa
 de spū loquutq̄ est: et in uobis erit: et mūdū nō pōt accipere:
 et ille docebit oīa: et spm̄ ueritatis: et spm̄ sanctū: et paratū:
 et suggeret uobis oīa: neq̄ ne egre ferret: ac si parū possent
 proficere. dicit autē suggeret: ostendens se eos spirituales effec-
 turū: ut uhi uenisse nō ignoramq̄. Qui em̄ prius tremebant
 et formidabant: post spiritū acceptionē in media periculā filii
 erūt pferre: ignē bestias/pelagū/et ad omēm calamitatē se
 intrepidi exposuerūt. et illitterati et idiote audentē disputabat:
 ut auditores in admirationē adduceret et stuporē. Ex luteis
 ferreos et in relū erigens: nulli humano affectui subiectos red-
 didit spiritū. Talis illa grā. Que merore soluit: malas cupidi-
 tates cōsumit: formidōne pellit: nec sinit aplū hominem
 esse: quē afflat. Sed tāq̄ in ipm̄ relū tñsflatq̄: oīa quē illū sūt
 contemplet. Quāob̄ nemo aliquid suū propriū dicebat. In
 orationibz letitia simplicitate p̄seuerabat. hoc maxie opus ē
 spūs sancti. fructus em̄ spūs letitia/pax/fides/mānētudo: Sed
 tristat: nō nūq̄ spirituales homines. Verū tristitia illa letitia
 suauissima est. Nā et q̄m̄ tristatq̄ est: sed mūdi tristitia/
 et paulus sed dei. Quidquid em̄ spiritale ē: lucrū habet max-
 imū: ut mūdāna oīa maximū dispēdiū. Imploremq̄ igit̄
 insupabile spūs auxiliū. Seruemq̄ mādata: neq̄ erimq̄ an-
 gelis inferiores. Neq̄ em̄ illi: quomā corp̄ nō habent: tales
 sunt. Ita em̄: nullq̄ eorū malq̄ fuisset. Sed uolūtas om̄ cau-
 sa est. propterea ex ijs: qui corpore carent etiā brutis pe-
 iores mūeti sunt: et ex corporeis illis etiā peiores. omnes
 uisū qui terrā habitat: qui corpore sonat: recte fatiunt
 quē faciūt. Tanq̄ em̄ hospites et peregrini trā habitat: relū:
 ut ciues. Noli ergo q̄ carne habeas de uictoria: et labore pro
 uirtute subeūdo despare. Noli rerū opifere accusare. Sicut
 carne ferre impossibile: sanctorū retq̄ ostendisset. Neq̄ em̄

carnis natura paulo fuit impedimento: quoniam qualis fuit: ena-
deret: non petro: ut celi claves acciperet. Et Enoch in carne sus-
census nusquam apparuit. Ista et Helias cum carne rapti sunt. et habra-
am/ysaac et iacob in carne claruerunt. Ioseph in carne impu-
dicam mulierem superavit. Et quid carne dico: quia si etiam cathenis
de iurias: nihil ei nocueris. Nam si ligatus sum inquit paulus:
at sermo dei non ligatur: et quid vincula quid cathenis memi-
ni. Addas et carcere et compedibus: nihil horum ullum affert vir-
tuti impedimentum. Ista docet paulus. Vinculum anime non fer-
rum: sed timor et cupiditas pecuniarum: et alie passionibus her-
sunt vincula: licet corpus solutum sit. Sed a corpore hec veniunt in-
quies. Nuge hec et modicum. Nam si ita esset: omnes in idem sub-
deremur affectibus. Ut enim lassitudine somnum fame siti eni-
tare non possumus: quoniam naturalia sunt: ita et illa neminem immu-
nem: et tibi non obnoxium relinquerent. Quasi multi hi non subiaci-
untur: constat pigritie nostre quicquam prope facinus ascribendum.
omnia igitur vitia abscindamus: neque corpus attulerimus: sed sub-
iciamus anime gubernaculis. ut facile semper bona con-
sequamur. Gra et benignitate domini nostri Iesu christi: cui gloria in secula

capitulum 147

Surgite etiam hic. Ego sum uitis uera: et aios palmites:
et pater meus agricola est. Timida et effeminata animam
ignorantia efficit: quemadmodum magna et sublime cele-
stis doctrine eruditio: quam non sinit meticulosa et non nata
sed uoluntate. Tu enim iudeo quem pia iam forte et impudens
inde et timidum effeci: ego illa naturali passione non appellabo.
Naturalia enim immutabilia sunt. Rursus tu iudeo timidos
repete fortitudinem sumere: illud quoque uoluntati tribuo. Nam
et discipuli timidissimi erant: priusquam opportuna discerent:
et digni gratia spiritus haberent. postmodum uero leonibus for-
tiores apparuerunt. Et petrus qui muliercule minas non
pertulerat. In caput appensus: et uerberatus: et multa per-
cellus non tacebat: sed omnia tamquam somnum proferebat. At non
ante crucem adeo confidebat. Ideo christus dicebat. Surgam
ab eam hic. Quia gratia dicitur queso. An ignorabat quoniam esset tra-
dendus. Anne iudas eo ueniret formidabat: neue priusquam

eos doceret caperet: longe hec a diuina absit maiestate.
 si nō timebat. Cur hinc eos abducit: et postq̃ finitū sermonē
 in hortū iude cognitū duxisset ducit: q̃ si aduenisset iudas:
 nōne poterat uisū āfferre ut pñtibz ferit: cur ergo discedit:
 parūper indulsit discipulis. par em erat: ut tremere et for-
 midarent: ut pote qui loco certo et manifesto noctu essent:
 neq̃ iesu uerbis uataret: sed oculos circūferret et semp se
 cōprehendi uideretur: et maxime tū ingri sermo timore
 moueret. Inquit em nō multa iā tū iphis loquenturum
 et uenire mūdi huius pñcipe. tū ergo hec et huius uerbis
 p̃turbaret: ac si mox capiendi esset: in alia eos locū ducit
 ut se tutos arbitrati fidentiq̃ audirent. Erat em maxima
 audituri. Ideo inquit. Surgite eamq̃ hinc. Quibz abductis
 ego sum uitis inquit uos palmites. Quid uult hec p̃bōla
 significare. q̃ qui nō uatāt doctrine: uiuere nō pōt: et q̃
 futura signa xpi uirtute proueniūt. pater meq̃ agricolae.
 Quid auxilio indiget filij. Absit. neq̃ sic itelligit. Vide quā
 diligeret hāc p̃bōla exequit. nō em radici sed palmitibz agri-
 cole curā cōferre dicit. Radicis autē nō alia causa hic me-
 minit: q̃ ut disceret: sine ipiq̃ potentia nihil fieri posse:
 et quia ipsi fide uiuendi sunt: ut palmes uiti. omēm pal-
 mē in me nō ferētē fructū tollet eū pater. hic uitam
 figt: ostendēs sine opibus nemine in ipso esse posse: et
 omēm qui fert fructū purgabit eū id est mutabit ad
 uirtutis curā. Atqui radix circūfossione et cultu p̃mū
 indiget sed nihil de ea nūc dicit sed de palmitibz sibi ipsi
 si sufficere ostendens discipuli autē multa p̃ceptoris cu-
 ra indigent etiā si studiosi sint: ideo inquit. omēm: qui
 fructū feret: purgabit eū: qui fructū nō facit nō pōt ee
 in uite: qui fructū fert: eū reddet fecundiorē. hoc urge-
 tis meroris grā. eos alloquit̃. dicit aliq̃ purgare pal-
 mitem: mēdē est: ut fecundiorē faciat. Vnde ostenditur
 tentationibz effici fortiores. Inde ne de quibz dicat: miter
 rogēt. et itē sollicitaret̃ inquit. iam uos mūdi estis p̃p̃
 sermonē quē loquut̃ sum uobis. Vides quā se palmitū
 curatōrē profiteatur. Ego uos purgaui inquit. Atqui
 sup̃ hor patris officii ostendit: sed nulla ē mē patrem

et filii differentia. Jam uestra opus est diligentia. Inde ne se
eorum mysterii indigentia / sed utilitate: hoc facere demonstret
addit. Sicut palmes non potest facere fructum a semetipso nisi
si manserit in uita: sic uos nisi in me manseritis. Ut enim metu
laxato eorum animo non discederet: eos cohibet et sibi coaglutinat
et bona spem habere iubet. Radix enim manet. Inadi autem
et auferri palmitum est. Ita uenitque aggressus et a bonis et mo
lestis rebus / priores a nobis partes exigit. Qui manet in me
et ego in eo. Ecce filium non minoris esse quam patrem potatis ad
discipulos excitandos. pater purgat. filius in eo manet. opus
nec enim in radice facit: ut palmites fructum faciant. Quod si
non purgatus in uita palmes manserit: fert quidem fructum
sed non debitum: qui uero non manet in uita nihil parat. Verum
purgare filium esse ostendit: manere in radice patris: qui
ipsam radicem generat. Vides quo modo omnia contra sunt / et pur
gare et a radice uirtute habere. Quod opus quidem deus metum
etiam nihil posse facere. Verum ulterius poena procedit. Quia
inquit foras: neque amplius ab agricola curabitur: et arefcet.
hoc est si quid habuit a radice: si quam gratiam: amittet et omni
inde auxilio et iuta spoliabitur / et tandem in igne mittetur
sed non talis: qui manet in uita. Inde ostendit: quid sit in
ea manere inquit. Si uerba mea in uobis manserint. Vides
quod superius merito dicebam: opera ipsa christum exigere. Qui enim
dixisset: si quid petieritis faciam: addidit. Si diligetis me man
data mea seruate. Si manseritis in me: et uerba mea in
uobis manserint: quodcumque uolueritis petetis: et fiet uobis. hoc
autem dicebat ostendens reprobos contumacium uiri. ipsos fru
ctum laturos. Timore ergo ab eis in illos transfert: et uiuos
ipsos fore significat. Quare inquit. In hoc clarificatus est pater
meus: ut plurimum fructum afferatis: et efficiamini mei
discipuli. hic sermone suo auctoritate facit. nam si ad pa
tris gloria fructus faciendus est: non eam contempneret et efficie
mini mei discipuli. Vides quod qui fructum affert: ille dis
cipulus est. sed quid significat in hoc clarificatus est pater: hoc
letatur: cum in me manetis: et fructum fertis. Sicut dilexit
me pater: et ego dilexi uos: hic iam magis secundum hominem
loquitur. Tanquam enim ad homines dictum uim propria habet: nam

qui mori uoluit: qui seruos inimicos hostes tanto honore
 dignatus ē: et in celum adduxit quod dilectionis mensura ostendit:
 si ergo uos diligo: confidite. si patris gloria ē fructu facere:
 nihil mali suspiramus. Inde ne negligētes faceret. Vi-
 de quod eos rursus excitat. oranete in dilectione mea. hoc
 in uestra ē potestate. Quod autē hoc erit? si praecepta mea
 seruaueritis. sicut et ego praecepta patris mei seruauī.
 Rursum humano more loquitur. neque enim legistatorem legi
 subditū esse oportet. Ecce quod semper dico: hoc in loco propter
 auditorum imbecillitatem dictū ostenditur. Omnia enim ad
 eorum suspensionem loquutus ē: et in tuto eos esse. et inimicos eorum
 perditū iri asserit. praeterea quod quicquid habent a filio habet: quod
 si pura uita exhibuerit: nemo eos potest superare. Considera
 autē quanta eos auctoritate alloquat. Nō enim dixit. oranete
 in dilectione patris: sed mea. Inde ne dicerent: quando nos omnibus
 inimicos reddidisti: tunc nos dimittis. tunc discedis. hoc negat: sed
 ita eis modo uelint cogitauerunt dicit: ut palmes uiti. Rursus
 quod ne fiducia hac pigriores redderet: nō duraturū bonū dixit.
 si id negligenter. Et ne: si ad seipsum omnia referre: propiores
 ad casum redderet: magis in hoc clarificatū ē pater. Semper ei
 et sua et patris in eos dilectione ostendit. Non ergo iudeorum
 res gloria patris erat: sed quae ipsi erant accepturi. Inde ne dicerent.
 patris traditiones relinquit: et nunc omnium nudi dese-
 rimus. In me inquit respicite. diligit me pater: et tamen
 hoc mihi subēda proponit. Non igitur ego uos quia nō dili-
 gā impietia relinquo. Nā si ego minor: nec tamē propterea
 nō amari a patre cōiectura facio: neque uos perturbari oportet.
 Si in dilectione mea manebitis: nihil uobis horū nocere possit.
 Magnū namque et in superabile quiddam dilectio ē. quā nō nudis uobis
 sed re ostendenda ē. Ipse inimicos reconciliauit. Nos in amore per-
 sequimur. Ipse incepit: nos saltem persequamur. Ipse nō sui cō-
 modi gratia (nullus enim eget) nos saltem ad meam utilitatem dili-
 gamus. Ipse inimicos nos saltem amicos more persequamur: ut
 contrario faciamus. Quotidie enim blasphematur propter nos deus pro-
 pter rapinas. Et fortasse qui spem uestram dicit. Quotidie de uobis propter cupiditates
 perditate disputas. Vtina et singulis noctibusliceret: utina in
 foro persequi et ad mensam. Vtina mulieres amici filii serui

agricole iurini et ipm pauimentu et parietes semp har uoce
clamare possent: ut uel salte de hoc pacto acquiescerem. Vniuer
sum em orbem hic morby et omi aios coprehendit. magna pe
tuniaru uis. a xpo redempti sumus: et auro seruimus. Aliq
asserim dominatu: cuius prepto dicto obparem. tuis gra
q genus/ amicitia leges/ oia deniq ignoramus. Nemo celu con
teplat: nemo de futuro cogitat. Sed ueniet temp: cu hi sermo
nes nihil proficiunt. In inferno iquit quis cofitebit tibi: deside
rabile aurum et delicias pbet et honorabiles facit. no tame eodem
modo coeli. diuite em multi et iutat et odio habet. Qui aut
uirtute copletit eum et honorat et reuerentur. Sed ridiculu e
paup etia si uirtute pdit sit: no apud hoies: sed careret ratioe.
Nag em: si alim in nos irridiat et mclangat gratuli sapientes
aut laudent horu dimisso coressu stultoru clamores nos
moueant. Sit em gratulis haud absites: et alius periores: q pnt
a admiratur. Na si terrenus rex te laudet: nihil mltitudis
sermonibq moueberis: etia si omes irrideant. Cu aut om
ans te laudat de cantharidu et culitu laudibq cogitas. Quous
qm coeno uersabimur. Quousq stultos et gule deditos specta
tores habebim. qui iulores/ ebros uetri uirtutes probare possunt.
Virtute aute et uirtu: ne i sompnis quidem imaginat. si q
te attuler: q diuedatu aquaru ignaros: nihil moleste feres:
sed uideres: qui tibi ignorata artem proponeret. At si uis uir
tuti opera dare: eis ignaros tibi laudatores proponis. Ideo
nu q ea assequimur. Non em peritis: sed ignaris res nras
committim. Ili aute no scdm artis ratione: sed scdm igno
ratia sua probat. Quare uos hortor: cotempnamq multitudi
nem: imo neq laudes desiderem: neq pecunias neq opes:
neq malu paupate existimem. Quippe q et continetie et co
fortitudinis: et ois sapie ingra e. Na et lazarq i paupate ui
uens coronatq est. Et iacob solo pane cotentq erat. Et ioseph
ultima passus e egestate. no tame seruus sed dñs fuit. Et prop
terea eu magis admiramur. et no tantis eu laudibq pro
sequimur: q frumetu distibuit: ut cu carcere habitauit: no
cu corona q cu cathena circudabat. no cu in solio sedebat
q cu in fideis peritabatur. Ihs oibq et horu certaminu pmi
considerans: nolimq diuitias: honores/ delicias/ potestates sed

paupertate catenas uincula propter uirtute suscepta adm-
nari finis namq illorum tumultus plenus est et perturbatio: et hac
uita finitur. horum autem fructus coeli est: et celorum bona: que
nulla auris audiuit. que utramque oēs consequimur gratia et benigni-
tate domini nostri ihesu christi: cuius gloria in secula

Hec loquutus sum uobis ut gaudium meum in uobis sit: et gau-
dium uestrum impleat. hoc est preceptum meum: ut diligatis in uice
sicut dilexi uos. omnia bona tunc mercede habet: cum debitum sine conse-
quut. Quod si interit quis deciderit: naufragium incurret: et que
ad modum nauis in uentos uehes: nisi ad portum appellat: sed in me-
dio pelago summergat: non modo nihil eilonga proficiat nauis
gatio sed tanto maiore facit iactura: quanto maiores labores
subit: ita que in medio certamine corripuit: anime grauio-
ri casu corripuit. Ideo paulus gloriam et honorem et pacem eos
sequi ait qui pro bonorum tollerantia currunt. Quod nunc Christus apostolos
admonet. Cum enim ipso accepto gaudio: inde propter passionem: et
uerborum molestiam tristitia concepturi esset: post debita doctrinam
et consolationem. Hec inquit loquutus sum uobis: ut gaudium meum
in uobis sit: et gaudium uestrum impleat. hoc est ne discedatis a me
nunc a cur su desistatis. Gaudio estis in me: et quidem uehementer.
Sed incidit tristitia. Hanc eximiam: ut ad finem usque letitia perduret
ostendes in primis non merore sed letitia rapienda. Vos ego per-
batus uidi: non contempsisti: non dixi cur non perseueratis in fortitudine:
sed uos consolatus sum: et hanc dilectionem meam uolo perpetuo
seruatis. Audistis de regno. Gaudio estis ut impleatur letitia
ura. Hec loquutus sum uobis hoc est preceptum meum: ut diligatis in uice
sicut dilexi uos. Intuere de dilectione factam cathena quidam
nre dilectioni conexam. Idcirco nunc duo nunc unum manda-
tum dicit. Nemo enim primum sine alio assequi potest. Nunc igitur
in hoc et leges et prophete pendet: nunc. Que multis uobis ho-
mines faciat: eadem et uos eis facite. Hec est enim lex et prophete
dilectio: ut hoc in loco testatur. Nam si perseuerantia a dilectione dilec-
tio a mandatorum obseruatione puenit. Mandatum autem est: ut dili-
gamus in uice perseuerantia a mutua oritur dilectione. Neque simpli
dilectione dicit: sed et modum docet diligendi. Sicut ego dilexi uos
inquit. Iterum ostendit non odio aliquo discedere sed dilectione. Quare

obuiari

15

magis me admirari debetis. pro uobis animā meā pono: ut
superius inquit. optimū pastore describēs. hoc autē in locos ad
monet: et dilectionis sue magnitudinē: et qualis ipse sit ostendit.
Sed qua grā semp dilectionē extollit. Quomā hoc ē discipulorū
argumentū. hoc uirtutē corroborat. propterea paulū tantū
pere dilectionē laudauit: utpote uerū xpī discipulū: qui ei uim
sit exptus. Vos amici mei estis si feceritis q̄ precipio uobis: nā nō
dū uos seruos. quia seruū nescit: quid faciat dñs ei. Vos autē dixi
amīcos: quia omnia que audiui a patre meo nota feci uobis. Cui
ergo mgt. multa habeo uobis dicere: sed nō potestis portare modo.
Nihil aliud ex hīs uerbis inuit: q̄ nihil alienū a patre loquū.
Cū maximū amoris inditū sit: q̄ archana patris cū eis et cōta
uerit et dixerit. Cū autē oīa dixit: intelligendū de hīs est que eos
audire cōuenēbat. inde aliud: neq̄ pīū amoris argumentum
adducit. Nō uos me elegistis mgt: sed ego elegi uos hoc ē ego in
amore p̄currere: neq̄ hoc cōtentū: et posui inquit uos: id est plā
taui ut me diligereis. Adhuc ī uitis trāslatōe p̄stat: ut eatis
et fructū afferatis et fructū uester maneat. q̄ si fructū mane
bit: lōge magis et uos manebitis. Neq̄ uos tantū amāui mgt:
sed et multa cōtū bñficia palmites uestros ubiq̄ frātū pro
pagans. Ecce quot modis suā proponit dilectionē: cū et secretū
patris eis aperuerit: cū in amore p̄uenit: cū pro ipsis tor
menta patiat. Ex quo se perpetuo cū ipsis: qui allaturi sūt fructū
p̄nāsurū ostendit. Necesse nāq̄ ut diuino freti auxilio fructū
faciat. Ut quodcūq̄ petieritis patre ī nōie meo det uobis. Atq̄
ei qui petitur ē facere. q̄ si pater petīt: quō filius facit. Ut nō
minorē patre intelligas. Igitur loquutū sum uobis ut diligāis
inuicem. hoc ē nō exprobrandi gratia dico: me animā meam
ponere. q̄ amare prior reperim: sed ut ī amorē meū uos trā
ham. inde cū p̄secutionē pati multis molestū et intollerabile
uideretur: et par esset etiā generosum animū deici: adeo mlti
tis propositis et eorū plarato animo ad hoc uenit. Et hoc eorū
grā: ut alia ex habūdāia dicta significat. Ut em̄ superius dixi: nō
solū nō dolendū sed letandū: q̄ rret ad patre: nō deserēdi sed
uehementis amoris grā ita et ī hoc loco letandū ostendit. et cōsidem
quo pacto eos p̄parat. non autē ait. Scio rē molestā: sed cū p̄per
me hoc patiāmini propt̄ me etiā p̄feratis. nō em̄ sufficit

consolatoris causa hoc fuisset: quare ea omnia alios duas addu-
 cit. Et quia priora virtutis hoc est argumentum: et contrarium esset dolo-
 rem: non quod odio nunc habeamini sed diligimini: hoc autem signifi-
 cat ingens. Si de mundo essetis: mundus quod suum esset diligeret. Quare
 si diligimini: malum de nobis prebetis argumentum. Inde cum hijs uer-
 bis re non effecisset: iterum prosequitur. Non est serui maior domino suo: si
 me persequuti sunt et nos persequuntur. ostendit per hoc maxime si-
 tuos imitatores. Quousque enim Christus fuit in carne: contra ipsum ter-
 rebatur. post suam in celum ascensionem: aduersus discipulos pugnatu-
 r: et cum pauci tanti populi bellum suscepturi perturbarentur: eorum
 animos erigit: quod maxime eis letandum sit: si ab illis odio ha-
 beat. Ita enim passionis mee participes eritis. Non ergo per-
 turbari debetis. Non enim me meliores estis. Nam ut dixi. Non est serui
 maior domino suo. Inde tertio consolatur quod pater una cum ipsis iniri-
 am accipit. Nec omnia faciet uobis igitur propter nomen meum: quia
 nesciunt qui inuident me: hoc est illi offendit. ad hoc omnem eis
 ueniam auferit: et aliam affert consolationem. Si non uenisset et lo-
 quutus eis non fuisset peccatum non haberet: et causam affert quod inuident
 et in se et eos faciet. Sed quid in hoc nos mala adduxisti. nonne et
 persecutionem et odium prouideras: cui hijs uerbis occurrit. Qui me
 odit: et patrem meum odit. Ex quo non potuit etiam predicare supplicium.
 cum enim frequenter propter patrem ipsum se persequi diceret: omnem
 nunc ipsis tollit excusationem. Quia ne haberet primum inquit dor-
 tum proposui: inde ea operibus confirmari: secundum moysi legem:
 qui omnes prouocauit: ut ei pareretur: qui talia faceret et diceret:
 qui et dei cultum erudiret: et maximis clareret miraculis. neque
 simpliciter signa dixit: sed quod nemo aliquid fecit et ipsi hominum testes sunt:
 cum dicitur. Nunquam sic apparuit in israel: neque auditum est a seculo:
 quod quis aperuit oculos reuocati: et lazari resurrectio et alia mul-
 ta huiusmodi. Et modum ipse miraculorum nouum et admirabilem. Sed
 quia gratia et te et nos persequitur. quia de mundo non estis. Si de
 mundo essetis mundus quod suum erat: diligeret. primum memorat eis uer-
 ba: quod fratres suas dixerat sed illis quod moraliter eos pur-
 garet. hic contra totum apertum. Et unde constat propterea odio nos
 habendos fore. Ex his quae in me facta sunt. Quod factum est dictum
 attulerunt: ne me acciperet. Inde cum res stupenda nobis esset
 adducit et causam: hoc est eorum malitia: neque hoc contentus applicat

Capitulum 107

Capitulum 108

adducit ostendens eum iam pridem his uerbis predixisse. Quia ele-
runt me gratis. Quod et paulus faciebat. opultis enim admirantibus:
quo iudei non crediderunt: prophetarum multum testimonio: quod malitia
a et stulticia eorum incredulitatis causa fuit. Quid ergo: si sermo
necium non seruauerunt neque nunc seruabunt. Si te persecuti sunt: et nos
persequentur. Si signa qualia nemo uiderit: si uerba qualia nemo
audierit: et nihil tamen profecerunt: si patre etiam te odio habent:
cur nos eis relinquis: quomodo apud eos ullam rationem habebimus au-
toritatem. Quis gentiliu nobis aures adhibebit. Ne igitur huiusmodi
reluctis perturbaretur inde quia afferat consolatione. Cum uenerit
paracletus quem ego mitto uobis a patre spiritum ueritatis: qui a
patre procedit. Ille testimonium perhibebit de me: et uos testimonium
perhibebitis: quia ab initio mecum estis. Ille dignus fide erit: propterea
non spiritum sanctum sed ueritatis appellauit. Illa autem pericula qui
a patre procedit: hoc est qui omnia recte nouit: sicut de se ipse inquit.
Scio unde uenio: et quo uado. et cum de ueritate loqueretur: quem ego
mittam. Etenim quod non pater solus sed et filius spiritum mittit. Et uos qui
mecum fuistis: neque ab alijs audistis: adhibetis fidem. Hic apostolus con-
firmati dicebant. Qui cum eo comedimus et bibimus. Quod ad gratiam
dictum sit: spiritus dictis per testimonium perhibet. Hec loquens sic uobis
ut non scandalizemini. hoc est cum multos incredulos: et uos persequen-
tes uideritis. Extra synagoga faciet uos. Nam enim hoc derideant:
si quis christi confiteretur. sed uenit hora: ut omnes qui miserationes
arbitretur obsequium se prestare deo. Si uos miserationes recipitis et de
gratia facturos se existimabit. Unde etiam consolatur: quod hoc faciet
uobis quia non nouerunt patrem neque me. hoc uos satis consolentur
quod propter me et patrem hoc patientini. Hic etiam eos beatitudinem
admonet: ut in principio beati estis cum maledixerunt uobis homines
et persecuti uos fuerint et dixerint omne malum aduersus uos men-
tientes propter me et gaudere et exultare: quia merces uestra
copiosa est in celis. Hec loquutus sum uobis: ut cum uenerit ho-
ra remissionis. Itaque ex his et reliqua credetis. Neque dicite
potius me ad gratiam loqui: aut ut nos fallam. Neque enim decep-
turus: que mendacii argui possent: predicaret. Ideo perdisi: ne in
non expectata incidentes perturbaremini: ac etiam ne me non per-
disse futura diceretis. Remissionem igitur: quia ego dixi uobis.
Et enim semper iudei umbra quadam persecuti sunt discipulos: ac similes

li essent. non tamē perturbati sunt: cū a magrō p̄sauerit id fu-
 rui. Sufficiens nāq; causa fuit que eos cōfirmaret. Ideo si cōp-
 hor meminit q; nō nouerūt me: et propter me facient: et pro-
 pter nomē meū: et propter patrem: et primū passus sum: et
 nō iusta causa id ausi sunt. horū et nos in tentationib; venis-
 simur: cū a malis hoīb; aliquid patimur. In p̄ncipē nostrū et
 fidei p̄fectorem: inspiciam; q; a malis: q; propt̄ iustit̄e: q; pro-
 pter xp̄m mala patimur. Q; si aīo uoluim; oīa fatia: oīa tolle-
 rabilia nobis iudēbuntur. Nā si qui pro rarissis aliquid passus
 etiā gloriabatur: si quis propt̄ deū quid tollerat quā sentire mo-
 lestū putandū est. Si ipse cruce rē ignominiosam gloriā p̄p-
 nos appellat: multo magis hoc in ipm̄ ammo esse debem;. Et si
 mala ita nobis cōtempnēda sunt multo magis pecunie et cupi-
 ditates. oportet em̄ in rebo grauib; et molestis nō labores sed p̄ma
 cōsiderare. Queadmodū em̄ mercatores nō maris pericula: sed
 lucrū spectant: ita et nos reli: et dei p̄ntia: et si tibi diuitie dulces
 uidētur: id deū nolle tibi in mētē ueniat: et cōtinuo displicebit.
 Rursū si molestū ē paup̄ib; aliquid dare noli īpensā dūtaxat
 intueri: sed transfer mētē ad seminis illis fructū. et si graue
 erit aliene uxoris amorē cōtempnere p̄mū tibi succurrat
 et equo ammo perferes. Q; si homi metus ab indebitis nos reb;
 nō nūq; abducit: longe magis xp̄i desiderū. difficilis uirtus: si
 magnas futurorū p̄missiones ei cōparem;. boni em̄ et studio
 si etiā sine p̄mī respectu ipius per se pulchritudinē intuentur:
 et propterea eā cōplectuntur: et uēdeo placeat: nō propt̄ mercede
 recte agūt: et magnificiūt cōtinētā: nōne p̄ntiat: sed ne offē-
 dāt deū. Q; si quis imbecillior etiā p̄mū spectat: ita et nos in
 elemosina faciam;: et gētiliū misereamur: neq; fame cōfectos
 despiciam;. Quō em̄ nō absurdū: ut alij rīu et delictis solui ad
 mensam saturantur: aliorū autē mendicantiū euulsi audi-
 ant: neq; misericordia moueatur: sed egre ferāt: et deceptores
 appellent. Quid dīs homo. propter unū panē quis decipit.
 Quid in mgt. propter hoc ergo hec tollenda ē necessitas. Q; si dare
 nihil placeat: noli tamē maledictis prosequi: si nō uis naufra-
 gio liberare noli in profundū demergere. Sias uelim: cū acci-
 dentē paup̄em expellis: qualis tibi deū affectū reddas. Quia em̄
 mēsurā mēsurabis inquit mēsurabit nobis. Considera q; ille

animo repulsi abeat oculis in humum deiectis roqueres a paupertate
et iuria plaga accepta. Nā si mendicare maledictū putatis: si qui
petit nō modo nō accipit: sed cōtumelia afficitur: cōsidera quātum
perturbetur. Quousq; feris siles erim; et naturā nrām prop̄ cupi-
ditatem ignorabim;. oculi hīs uerbis dolent. nollem; sed ut pe-
nitentis misericordiā cōplecterentur: aio uolūtes dic illū: quo xpi
jesu tribunali astabim;. Cū ut nrī misereatur rogabim;. tūc
in mediū aduocatis christi ad nos cōuersus dicit: q̄ prop̄ panē
unū et obolū tantis miseris eorū aīos affererim;. Quid dūq;
quid excusabim;. q̄ em̄ illos in mediū adductura sit: audi quid
dicat. Q̄ dū nō fecistis unū de minoribus hīs nec mihi fecistis.
Neq; nulli quicq; nobis amplius dicit: sed deo pro illis nos rep̄he-
dent. Nā et lazari a diuite uisus est: nō tamē quicq; ei dixit:
sed Habrāa ei uices suscepit. Ita et paupibus euemer q̄ nūc
nobis cōtēpnūtur. Neq; em̄ supplices eorū manus uel aliqua
misericordiā specie intuebimur: cū in gloria erūt. Nos eorū
specie induem; et utinā specie tm̄: et nō longe grauius suppli-
tū. neq; em̄ diues in tīs īpleri illi desiderabat: sed ardebat et
cruciabatur misere: et audiuit. Recordare quia accepisti bona
in uita tua: et lazari sile mala. Nolim; igit; ut magnū quiddā
diuitias admirari. he nāq; uaticū erūt nobis supplicij nisi ca-
uerim;. Quēadmodū si cauerim; paupertas et delictarū: et requi-
etis erit incrementū. Abluentur etem̄ peccata: si equo animo
eā tollerabim; et apud deū fidenter adesse poterim;. Nolim;
ergo in hac uita etū querere: ut in celo eo fruamur. sed labe-
res pro uirtute subeam;: sup̄flua retidam;: et nihil aliud
quam;: q̄ in pauperes: oīa nrā dispergere. Que nobis erit ex-
cusatio: cū ipse quidē nobis celū pollicetur: nos ne panē quidē
ei exhibem;. Cū ipse tibi solē oriri facit: et om̄s creatū mittere
tibi largit;: tu nec nudū induis: neq; ei domū cōtras: et quid
ego solem; et creaturā memini: cor pus tibi suū tradidit: et p̄no-
sissimū sanguine. tu nec potū das. at semel dedisti: nō ē hoc de-
mosina. nisi em̄ quousq; habes indigēti subuenias: nūq; debiti
impleueris. Nā et uirgines habentes lampades habebāt oleū.
sed nō ad sufficientiā. opus est em̄ etiā de tuo nō tā parū esse
sed cū dñi tibi credere sit facultates: tūc tam tenax es. Vultis
causam dicā huius thūamitatis. Qui paupertatē cōgregant:

ad eleemosinā pigri sunt. Qui ita lucrari didicit nescit expendere. Quomodo enim qui rapine inhiat: ad contrariū se formabit. Qui aliena accipit: quō sua dare potit. Etenim tamis qui nimia carnis uoracitate tangit: nō bene potest gregem custodire. Idcirco pastores cuiusmodi interficiunt. Quod ne nobis accidat a tali gustatu abstinemus. Etenim si carne uescitur: qui in seros fame mori patiuntur. Nōne uides quō oīa nobis cōmunia statuit deus. Nam si pauperes esse permisit: etiā hōr diuitiū gratia factus est: ut per eleemosinā peccata possent ablueri. Tu autē et ī horum crudelis et īhumane es. Vnde constat qd si in maioribus hāc haberes potestatem: in nuos interemisses: et lumē et uitā omnem excluderes. Quod ne fiat: opus ē hāc exindere insatiabilitate. Qd si her audiendo egruus feris: ego longe magis uidendo. Quā diu rudi ues ille paup: usq; ad uesperā. Vteriq; nō luet adeo breuis uita ē: et oīa in ultimis: et iā oīa sunt ī iamis ut uel breuis hora omnia existimada sint. Quid opus est arca profluenti: quid seruarū et familiarū multitudi. Quare nō potius multos eleemosine pones tibi cōparas. Arca nullā omittit uocē: sed latrones et fures allucit. Arce pauperū ad ipm deū ascendit: et suā uita pntem facient: et omē soluet peccati: et glām a deo honore ab hominibus ferent. Quid ergo tibi tot bona inuides. Non em illis sed tibi cōsules longe magis illis largiedo: in hac uita subuenis. Tibi autē futura gloriā et fiduciā repones qd uicini omēs cōsequimur. Grā et benignitate dñi nrī ihu xpi cū quo patri glia sint et spū sancto ī secula

Hec autē ab initio uobis nō dixi: quia uobiscū eram. Et nūc uado ad eū qui me misit: et nemo ex uobis interrogat me: quō uadis. Sed quia hec loquutus sū uobis tristitia impleuit cor uestrum. Magna tristitie uis: et multa nobis opus ē fortitudine: ut ei affectu ī genere se resistamus et utilitate inde superfluis abiectis cōsequamur. Cū em uel nos ut proximū peccat: tūc tibi standū est. Cū autem in hūānos casus incidimus mutis tūc tristitia. Que cū discipulos nondū pfectos oppugnaret: cōsidera quō eos pterredo arguit xps. Cū em multū de hoc inuogassent. Nā et petrus dixit. Quo uadis. Et thomas nescim quo uadis: et quō poterim uia scire: et philippus ostende nobis patrem et sufficit: nūc audietes extra synagogā

uos facient: et odio habebunt uos: et qui misit uos arbitrabitur de
sequi se prestare deo: ita animo defecerunt: ut ne loqui quidem pos-
sent. Quod exprobrans eis Iesus inquit: hec autem ab initio non dixi-
bis: quia uobiscum eram. et nunc uado ad eum qui me misit: et ne-
mo ex uobis interrogat me quo uadis. Sed quia hec loquutus sum uobis
tristitia impleuit cor uestrum: cuius inuoluta grauis est: et ad mortem
uiam parat. Ideo paulo dicebat. nequa habundantiori tristitia absorbe-
atur talis. hec ab initio uobis non dixi inquit. Quare ab initio non
dixi: nequis dicat: a sepecentis quingentibus conuersatum esse. Et quid
re tam difficilem aggredieris. Stetbam inquit ab initio: et non quod igno-
rare: id tamen: sed quia uobiscum eram. et ^{hor}is istum more. Quasi
erat: quia in tuto eratis: et licitum erat interrogare cum uolabatis: ut
me totum bellum uertebatur: et et superfluum erat hec a principio dicere.
hoc ergo tunc non dixit: nonne duodecim aduocum inquit. ad principes
et Reges ducemini: et flagellabit uos in synagogis. Quid ergo igitur
ab initio non dixit: quoniam uerba et expulsionem perdidit: non
tamen quod mors eorum adeo uideretur expectanda ut obsequium arbitra-
rentur. hoc enim per omnes eos pererrare poterat. Siquidem tamquam impij
et perditij homines erant iudicandi: propterea illud dicebat: quod tunc quidem
quia a gentibus passuri erat dixit nunc uero que a iudeis: et perterriti
maxime: et quod prope esset admonuit. Nunc uado ad eum qui me misit.
Et nemo ex uobis interrogat me quo uadis. Sed quia hec loquutus
sum uobis: tristitia impleuit cor uestrum. Non parua hec consolatio
quod sciret quanta tristitia afficerentur et quod relinquerent a proposito: et quod
multa esset mala passuri. Formidabat enim an forte ea animo
esset tolleraturi. Sed quia gratia tanta perturbatione non accepit
spiritum sanctum. Ut iam satis confirmatos intelligeres. Nam si nondum
accepto spiritu tanto metu superati non resisterent. Considera quales fu-
turi essent gratia repleti. Et si tunc constanter perseverassent: spiritum
ascribendum esset. nunc uero ipsorum uoluntatis fructus: et manifestum
est eorum in christum amoris argumentum apparuit: cum adhuc gratia
nudi essent. Sed ego ueritate dico uobis: expedit ut ego uadam.
Et tunc quod istum eos consolatur. Non ego ad gratiam loquor igitur sed licet
maiorem in modum contristam: quod expedit: audiedum est. Vos ut adesse
uolletis: uisus aliud postulat. Diligentes autem estis cum utilitate cog-
noscat ea non pretermittere: ut ea dilecti priuentur. Si ego non abiuro
paritum non ueniet ad uos. Quid hic dicunt qui dei spiritum non recte sentiunt

unt: Expedi dñm abire et uenire serm. Vides q̄ta sit spūs
 dignitas: si abiero mitta eū ad uos: et quid hoc utilitatis. Cū
 uenerit: arguet mundū hoc est: nō impune hoc faciunt. Si uenit
 sufficientia em̄ erūt iam facta eis silentiū indicere. Cū autē
 per illum et her fuerit: et doct̄na p̄fectior et signa maiora subse
 quentur: multo magis dāpnabitur: cū tanta uiderit in nomi
 ne meo fieri. ex quo manifestior mea sit resurrectio. Siquidem
 nunc possent dicere me fabri filiū esse cuius patrē et matrē cog
 noscant. At cū me mortem soluere malina et demonas fugare:
 uirta nature emendare inmensam spūs plenitudinē mitti et her
 oia nōs mei inuocatione fieri intuebitur quid dicet. Testi
 moniū p̄hibuit de me pater: p̄hibebit et spūs: et q̄uis a p̄ncipi
 o testificatus sit: tamē etiā nūc testificabitur. Illud autem
 uerbiū arguet de peccato hoc ē omēm aufert excusationē: et sine
 uenia peccasse demonstrabit: et de iustitia. Quia ad patrē uado:
 etiā nō uidebitis me: hoc ē quia irreprehensibiliter uixi: cuius sig
 nū est: q̄ uado ad patrē. Nam cū frequenter uidei xpm accusa
 rent: q̄ a deo non esset. Et propterea peccatorem et legis trans
 gressorem diceret: hinc oīs calūpnia amouebitur. Nā si opi
 nio: q̄ a deo non sim: me transgressore ostendit: cū spūs illuc me
 illuc abeūtem neq; ad horam / sed p̄manētem ostendit (hoc em̄
 per eam p̄ncipalē iā nō uidebitis me significatur) Quid nā dicet.
 Aduerte hīs duobus omēm malā suspicionem auferri. Neq;
 em̄ peccator miracula facere. Neq; esse apud deū p̄petuo esse
 potest. Quare nō possunt me amplius peccatorem: et adeo nō
 esse dicere. de iudicio autē: quia p̄ncipis huius mudi iā iudica
 tus est. Iterū hoc in loco de iustitia uerba facit: quia aduersa
 rii superant. Neq; em̄ peccatori possibile esset: q̄ nemo iustore
 hominū ualuit. Et autē propter me iudicatus est: scient. qui
 eū in posterū pessundabūt: et resurrectionē meā manifeste
 uidebūt: q̄ iudicantis eū est. Neq; em̄ ualuit me superare. Nā cū
 dicant q̄ demoniū habeo: q̄ deceptor sum: oia her falsa dephen
 dentur. nō em̄ illū uicissem: si peccato esset obnoxius. nūc et
 iudicatus ē et erectus. adhuc multa habeo uobis dicere: sed nō
 potestis portare modo. Expedi ergo ut uada. Siquidē nūc por
 tabitis: cū abiero. Et quid maior ne te spūs ē: cū nūc nō possi
 mus: illo autē adueniete portabim̄. nū maior illig et p̄fectior

efficacia est: omnino. Oia etiam dicit. Ideo igit. Non enim loquitur
a semetipso sed quicquid audiet: loquitur: et que uentura sunt adnunti-
abit uobis. Ille me clarificabit: et de me accipiet: et adnuntiabit
uobis. Oia quicquid habet pater mea sunt. Cum dixisset ille uos docebit
omnia et suggeret: et in tribulationibus uos consolabitur quod ipse non
fecit: et expedit me abire: et non potestis portare modo: tunc
autem potestis: et docebit omnem ueritatem: ne hijs auditis ma-
iorem illum arbitrarentur: et in ultima impietate: ne hijs
auditis maiorem illum arbitrarentur: et in ultima impietate
maderent: propterea a se accepturum dicit: hoc est que ego dixi:
et ipse dicit. Illa uero pericula nihil a semetipso loquitur. nihil con-
trarium nihil aliud quam se loquiturum significat. Quomodo enim
de se loquitur inquit. A me ipso non loquor id est nihil preter pa-
tris uoluntatem: ita et de spiritu. De meo accipiet hoc est: que ego
et scio et cognosco. Una enim mea et spiritus scientia et quicquid
sunt adnuntiabit uobis. hoc eorum animos excitauit: ad nullam
enim rem tam cupidum est humanum genus: quam ad futura cognoscenda.
Ideo frequenter interrogabat: quo uer: que esset uia. quam sollicitus
domine tollit tu adnuntiaturum oia spiritum pollicetur: ne mirantur er-
rarent. Ille me clarificabit: Quomodo? In nomine meo uirtutem
dabit. Cum enim aduenire spiritum maiora signa essent ostensuri.
Ideo uero equalitate indicat inquit Ille me clarificabit. Et quo
omnem ueritatem dicit. Item hoc ipsum testificatur: quod docebit
ueritatem. Ipse enim Iesus: et quia carnem induit erat et quia
de se ipso dicere discipuli non putabatur: et quia nondum manifest-
o resurrectione norat: cum imbecilliores essent: et propter iude-
os: ne tamquam legis transgressorem puniri arbitrarentur. Frequent-
ius nihil de se magni loquitur est: neque apte a lege dissensit. Et cum
nondum confirmati essent discipuli et multi credituri: et a pecca-
tis purgandi essent: et alij de ipso diceret: merito de se magna
loqui abstinuit: ne ei stulticie sed audientium imbecillitati assen-
deret. Ideo cum dixerit: docebit uos omnem ueritatem: subdidit: non
loquetur a semetipso. Quia enim doctrina spiritus non indigeat: audi paulum
Que dei sunt: nemo nouit: nisi spiritus dei. Et quemadmodum spiritus
hominis non ab alio discit: ita et spiritus sanctus de meo accipiet:
hoc est in nullo a me dissentiet. oia quicquid habet pater mea sunt.
Cum igit mea sint illa: et ille a patre dicit: de meo dicit: spiritus

nō uenit spūs: ante xpi discessum: Quia nondū mal edicto sublato
 neq; soluto peccato: sed oībus adhuc pene obnoxīs: nō uenisset: opor-
 ret inquit nimitias pūs dissolui: et reconciliari uos deo: inde do-
 nū illud accipere. Sed cur magis mittā eū: hoc ē ad eū uos accepti-
 onē pparabo. Quō em̄ qui uobis ē mittit: pterea et psonarium
 differētia ostendit: tū duas ponat: et tū ita insepabiliter se habeat:
 ut spm̄ cōplectantur et colant: suadet. poterat em̄ et ip̄e hoc facē:
 sed propterea spm̄ miratulis clare pmitit: ut eū intelligerent
 dignitate. Sicut em̄ pater que sunt pducere potuit: filij autē
 ea facere: ut eū potētia intelligam: ita et hoc. Et idē ip̄e carnē
 accepit: spiritui opationē reseruauit. Et ita hīs filē tū ip̄olu-
 it: qui menarrabilis benignitatis materia ī impietatis argumē-
 tum accipitur. Cū em̄ dicat: propterea filiū incarnatū: quonā
 inferior erat patre: dicens ad illos: quid de spū dicens: nō accipit
 carnē: neq; propterea filiū maiore asseretis. Ideo ī baptisate
 trinitatis accipit. Et em̄ pater totū facere pot et filius spūs sc̄s
 sed tū nemo de patre: sed de filiō et spū dubitaret ī initiationē
 accipitur: ut ī cōtatione sacietatis illorū artanorū bonorum:
 et dignitatis cōtationē intelligam. Nā q; filij per seipm̄ possit:
 que ī baptisate tū patre pot et spūs sanctus: manifeste illis
 patet: iudeis em̄ dicebat. Ut scitis quia potestate habet filius ho-
 minis in terra dimitte peccata: et ip̄m ut filij lucis sitis:
 et ego uita etnā do eis. Et postmodū ut uita habeat et abundantiā
 habeat. Videam̄ et spm̄ hoc idē facere. Vbi nā. Vm̄cuq; autē
 manifestatio spūs dat ad utilitatē. Qui ergo hoc exhibet etiā
 magis peccata dimittit. Et ip̄m spūs ē qui uiuificat et uiui-
 ficabit p inhabitante spm̄ in uobis. Et spūs uita p iustitiam
 et ip̄m. Si spū ducimini: nō estis sub lege. Nō em̄ accepistis
 spiritū seruitutis iterū ī timore. sed accepistis spm̄ adoptio-
 nis: et tūc quidquid faciebat pntē spiritui miratulis plena
 erat. Et ad corinthios scribes paulus magis sed abluisti: sed san-
 ctificasti et hīs ī noīe dñi nr̄i ihu xpi et ī spū dei nr̄i. Cū erga
 de patre multa audissent: et filiū multa opatū uideret nō
 autē manifeste de spū sc̄ret: ip̄e miracula facit. et pfecta mōdi
 cōgnitionē. sed ne propterea maior existimaretur: ideo
 ut iā dixi magis: q̄cūq; audiet loq̄tur: et q̄ uetura sūt adnūcia-
 bit. Nā m̄si hoc esset: quō nō absurdū sit: si tūc esset auditorq;

16

et propter discipulos. Neque enim tunc debebat scire nos scire nisi propter
auditores. et quid hoc dicto absurdum. propterea. quid erat auditurum? non
hec omnia dixerat per prophetas. siue enim de solutione legis dicitur quod erat
dictum est: siue de christo et eius diuinitate et incarnatione etiam dicta erat.
Quid aptius ad hoc dicendum. et quod uentura sunt admirabatur. hic maxime
dignitate eius ostendit. cum dea maxime proprium sit sua predicere. quod si
alijs intelligeret. et nullo prophetas excederet. sed hic certa ad deum cog
nitione ostendit. quod nil aliud loqui possit. quod autem dicit de meo accipere
et: siue de mea carne accipietis gratia: siue de eadem qua ego habeo: cog
nitione: non necessitate: neque quod ab alio discat: sed quod una et eadem
cognitio est: et quare non aliter dixit. Quomodo nondum de spiritu audierat.
Quare unum tantum ammittitur: ut credat et accipiat ab eis et non
scandalizentur. nam cum dixisset: unum est magister noster christus:
ne persuasi non esse illi credendum putarent: una et inquit et mea
et illius doctrina: que ego docturus eram: ipse dicit: nolite aliam illius
doctrinam arbitrari. Et enim illa mea sunt: et mea gloria augebitur.
Una est patris et filii et spiritus sancti uoluntas. ita et nos esse uult in
quies. Ut sint unum sicut ego et tu unum sumus. Nihil enim concordie et
mutue uoluntati equiparandum. Unum enim multiplex est. Si enim concordies
sint duo uel decem. non amplius unum erit unum: sed eorum unusquisque sit
decuplum et alienies in decem unum: et in uno decem. Et si in unum habe
ant: qui unum aggreditur. ferre decem aggreditur. Ita figuratur. non enim
ab uno tantum sed a decem impetitur. indiget unum: sed non est in egestate.
Maiore enim ex parte hoc est nouum habundat: et pars quod indiget: ut
puta minor maiore exuberare obregitur. Singuli horum uiginti ma
nus habent: et oculos uiginti et totidem pedes. non enim suis tantum
oculis uidet: non suis pedibus sustentatur: non suis operatur membris sed
et amicorum decem animis spirat. Non enim ipse sibi tantum curat
sed illis. quod si tantum essent idem contingerit: et uirtus augeret. Et de
lectionis excellentia quo pacto unum in superabile et multiplex redat
et unum in multis simul locis: et in pside et Rome esse possit: et quod
natura non potest. dilectio potest. Et pars eius hic pars illius est: uel po
tius totum utrobique. Et si quis mille uel duo milia amicorum haberet:
considera in quanta ille potestate ascenderet. Aduerte quantum capiat
augmentum dilectio. hoc enim mirum est ut mille unum efficiat. Cur
igitur tantas nobis uires tanta securitate non copiamus hoc diuini
omnibus hoc bone ualitudinis. hoc ipse uirtute prestat: hoc et quam miratur

materia. Quousq; uno de duobus dilectione arctius scribimus. Conside-
 ra e contrario. Sit qui nullū amicum habeat: qđ ultime ē amicitia
 e. fatuus em dicit: nō est mihi amicus: huic nūc qđ uita habet in
 uer. Quis em diuissimū sit qđ uis omī copia et delitijs abundet: qđ uis
 omnia bona possideat: oībus caret. Sed nō in amicis ita aliu uenit
 sed ex pauper diuitibus ditior est. Et que ipse pro se dicere audeat:
 amicus dicit. Et que sibi prestare nō potit: alius et id et longe maiora
 prestat: hoc pacto et uoluptatis et securitatis materia inuenit. ne-
 q; em est: ut male accidat: qui tot satellitibus custodit. Neq; regni
 corporis custodes tā diligetes sūt suo muneri obediendo: ut amici ami-
 co. Illi nāq; necessitate et metu custodiūt: hi benignolentia et di-
 lectione que metu longe potentior est. Et ille custodes suos metuit.
 hic ille magis. qđ sibi ipsi fidit. et idcirco nullius timeri fidias. has
 ergo merces nobis coparemus: pauper ut paupertatis eas solatiū
 habeat: diues: ut diuitias tueatur. princeps: ut secure dominetur
 subditus ut benignos sibi principes cōsuet. hoc mansuetudinis fun-
 damentū. Nā et fere illi asperiores sūt et seniores: que nō cōgrega-
 tū uiuunt. propterea ciuitates habitamus: fora habemus: ut in
 uicem cōuerseremur. Quod et paulū iuber iniquēs. nō derelinquentes
 cōgregationē suā. Nihil em peius solitudine et lonis inaccessis. ac-
 miquēs. Quid monachi monitū cathumina habitates. Neq; illi
 sine amicis sūt. sed multitudinis tumultū au fugiūt. Amicos au-
 tem autē et certo amoris vinculo deuictos habent: et ut hoc asse-
 quatur: secedūt. Nā cū rerū actiones plurimas cōcipiat cōtētiōes.
 ideo e medio secedentes: qđ diligentissima dilectione colunt. Et quid
 si quis solus sit magis. et in uos haberet amicos. Equidē si fieri posset:
 uelim. et ut etiā simul uersari sciret. Tā firma manet amicitia
 a. Neq; em locus amicos facit. oīulros habet laudatores: qđ non
 laudaret: nisi amarent. Et ipsi rur sū pro uniuerso mūdo orant.
 qđ maxie ē dilectionis argumētū. Ideo in mysterijs uite saluta-
 mus: ut multi unū efficiamur: et cōmunes pro nō imitatis pces
 effundamus. Et pro thronis et terre et maris et uniuersi orbis fruc-
 tibus sacrificamus. Vides dilectionis uim in orationib; in mysterijs/
 in admonitionib;. hoc omī bonorū causa ē. Si hoc diligenter cōple-
 temur: et pntia recte disponemus: et regnū cōsequemur: grā et be-
 nignitate dñi nrī ihu xpī: per que et cū quo patri glā simul et
 spiritui sancto in secula

Modici et non uidebitis me: et item modici et non uidebitis me: ga-
uado ad patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius adiuuante quid est
hoc quod dicit nobis: modici et non uidebitis me. Dolente et tristitia
affectu animi: nihil a deo deicere solet: quod auxilium sermones eius
frequenter angelos. Quid ergo Christus tunc dixerit. Vado et tamen non loquar
uobiscum: eadem repetit. Modici et non uidebitis me: et uado ad eum
qui me misit: cum eos ad se per spiritum sancti sermonem reduxisset: tunc
iterum eos prellit: ne efferentur. Cur hoc facit. Coram animi expe-
ritur: et probationem reddit: et ut in calamitatibus equo animo
discessum suum et genere se preferant: assuefacit. Qui enim audiendo
id animo uoluerat: tunc ipsam postmodum facile laturos credi-
bile erat. Quod si quis diligenter inuestigaret: hoc ipsum consolatio est:
quod dicit ad patrem ire. Erat enim argumentum: quod non periret: sed mors
eius translatio esset ad patrem: et alia intulit consolatione. non
enim tantum dicit: modici et non uidebitis me: sed prosequitur est
modici et uidebitis me: se rediturum: et post breue separationem
perpetuo affuturum significans. Quod non intellexerunt. Unde non
inmerito quispiam admirari posset: quod sepenumero id audientes adhuc
promde ac si nihil audissent dubitarent. Quare ergo non intellexerunt
aut propter tristitiam ut arbitror (ipsa enim in eorum omnem que audi-
erunt obliuione adduxerat) uel propter uerborum obscuritatem: ut contra-
ria loquuntur arbitrarentur. Si uidebimus et inquit: quo uadis: si uia-
dis: quo uidebimus. Ideo dixerunt: se quid loqueretur: ignorare: quod quod
abiturus esset: nouerat: ignorabat autem pando post rediturum. propterea
eos arguit: quod non intelligerent. Nam cum uellet de morte doctrina: eos
persuadere inquit. Amene amene dico uobis: quia plorabitis et flebitis
uos: quod morte et cruce significabat. Quid autem gaudebit. Cum enim
quia cupiebat facile ad credendum adducerentur: quod non moueretur: tamen
audientes: quod moueret quid sibi uellet: modici illud dubitarent
inquit plorabitis et flebitis: sed tristitia uestra uertetur in gaudium.
Et ut ostenderet post tristitiam gaudium paritum: et breue tristitia
perpetuum gaudium sequitur naturale adducit exemplum. Quia si
parit tristitia habet quia parabola in calamitatibus propheta nisi sit
quasi dicat dolores capietis: sed quales partus: qui leticie causa sunt.
simul et resurrectione confirmat: modicus abitu suum promde esse: ac si
ex uero matris in luce prodeat: quasi dicat nolite admirari si per

hanc tristitia ad optima. Vos dicit. Na et mater in pariendo sic per
tristitia transit. Significat autem hic et mysterium quoddam quod mortis
dolores soluerit. et nouum hominem regenerari fecerit. Neque dixit tamen
tristitia transitoriam: sed magnitudinem leticie succedente. nihil enim
penitus remansurum. Ita erit sanctis. At qui non propterea gaudent
hic: quia uenit homo in mundum sed quod filium peperit. Nam si id esset: non
prohiberet: quoniam que non parit ab his parientibus gauderet. Quia ergo
gratia sic inquit. Quia ab hoc solum adduxit exemplum: ut breue tristitiam
propter gaudium secuturum et se ad uitam transferri: et magnam ma
lorum luctum ostenderet: et non dixit peperit filium: sed quia uenit ho
mo in mundum. Vbi sua significat resurrectione et non morti illi
sed regnum parturiendum. Ideo non dixit. Quia natus est filius sed homo
et uos nunc quidem tristitia habetis. Iterum autem uidebo uos: et gau
debit cor uestrum. Inde quod non amplius morietur inquit. Et gaudium
uestrum nemo tollet a uobis: et in illa die me non rogabitis quicquam. Ite
rum nihil aliud ex ipso confirmat: quam quod a deo est. Tunc scietis omnia. Sed quid
significat me non rogabitis. Non indigetis aduocato: sed nominis mei
tuorato satis est ad omnia consequenda. ostendit nominis potestate: siquidem
neque iussus neque rogatus: sed appellatus tantum apud patrem mirabi
les reddit. Vbi autem hoc factum est. Vbi dicunt. Respire ad minas
eorum et da seruis tuis cum fiducia accipere sermonem tuum et facere
in nomine tuo signa: et concessus est locus ubi erat. hic iterum ostendit
expedire: ut abeat. Siquidem usque nunc tunc nihil peccauerunt: iam accipi
ent omnia quicquid peccauerunt. Neque enim cum iam uobiscum non ero arbitre
mini: quia uos relinquerem. Nomen meum maiorem uobis fiduciam exhibe
bit. Cum ergo obscuriora essent inquit: hoc in prouerbis loqui
tus sum uobis. Venit hora: cum iam in prouerbis non loquar uobis. Te
pus erat: cum omnia apte intelligetis: hoc est resurrectionis tempus. Tunc
cum fiducia de patre admirabo uobis. Item et ultimus dies et uersatus
et loquutus est cum eis: adnuntiatis et expones archana regni dei. Nunc
enim cum timeatis uerbis meis non attendit: cum uero me resurrexisse
uideritis et cognoueritis: fidenter omnia intelligere poteritis. Quom
am ipse pater uos amabit: cum uestra de me fides confirmabitur.
Et non rogabo patrem. Uestra in me dilectio sufficit uobis: quia
uos me amatis: et credidistis: quia a deo exiui. Exiui a patre et
ueni in mundum. Iterum relinquo mundum et uado ad patrem. Cum enim
resurrectionis sermo non parum eos consolatus esset: et inde etiam con

16

solatio augeretur: tu a deo uenisse: et ad deū ire diceret: frequenter
 id repetit. Alterū em̄ q̄ recte in ipsum trederet pollerebat: alterū
 q̄ recte esse deberent. nā cū dixit. opoditū et nō uidebitis me: et iterū
 modicū et uidebitis me: nō ī merito quid diceret ignorabar. nūc nō
 inde. quid autē significat. q̄ nō rogabitis quicq̄. nō dicetis. ostende
 nobis patre tuū: et quo uadis. Quoniam certā habebitis cognitiōe:
 et afficietur uobis pater: sicut et ego. hoc maxime bonā eis spem
 dedit: q̄ patri futuros amicos polliceretur. Quāobrem dicit. Nunc
 scim̄ quia nosti oīa. Ecce quō uolūtati eorū r̄ndet: et nō op̄ est:
 ut quis te iter roget. hoc ē priusq̄ audires: quid nos p̄turbaret. in
 telleristi: et recreasti nos: dicendo pater uos amat: quia uos me
 amastis. post tot et tanta nūc tandē se scire asseruit. Vides q̄ in
 perfecte se habebat. inde tū tāq̄ gr̄as ei agētes dicat. nūc scim̄ igit̄
 opul̄tis alijs īdigenis anteq̄ p̄fectionē possitis attingere. nihil adhuc
 uobis profecit. Nūc me inimicis tradetis et tanta uos formido cō
 prehendet: ut neq̄ inuicem sedere possitis. Sed nihil hīc mali
 accipietis. Vide quō it̄m eorū cōdescendit īfirm̄itati: hoc etiā
 eos arguit: q̄ frequenter hāc egeat indulgentia. Cū em̄ dixissent
 ecce iam palam loq̄ris: et prouerbiū nullū dicis. et propter hoc
 credim̄ tibi: ostendit q̄ neq̄ nūc tū credūt. intelligūt. Quid
 ut ī aliud eos sepe remittat. q̄ illud autē uerbiū pater meū ē
 propter eos it̄m posuit. hoc em̄ uere eos discere uoluit ut nō
 perfectā eis cognitiōe tradidisse ostenderet: et adhuc dubio
 animo essent par em̄ erat ut hūanū aliquid animo uoluerit
 q̄ nullū ab eo auxiliū haberent. Ideo igit̄ hec loquit̄ tū uobis:
 ut ī me patre habeatis: hoc ē: ut nō exada ex aīo uestro sed me
 recipiatis. Nemo ergo hec ad dogma trahat: ad uestra cōsolatio
 nē dilectionēq̄ dicta sunt. neq̄ em̄ hec sola patietur: quo ad eni
 tis ī mūdo p̄turbationes habebitis. nō nūc tū trador: sed pos
 modū. Verū ratio uobis op̄ulet̄. Nullū nos malū sup̄abit. q̄
 gistro em̄ īm̄itos uicente nō oportet discipulos cōtristari.
 Et quō uicisti mūdū: sic q̄so. Jam dixi: Cū p̄ncipe eig eien fo
 ras. Sciatis autē postea: cū oēs uobis paruerit et acquieuerint
 licet em̄ et nobis uicere: si uoluerim̄ fidei nostre auctore se
 qui: et eadē uia īcedere: quā ipse nobis strauit. Ita neq̄ nos mors
 uicet. Quid inquis nō moriemur. hīc cōstat q̄ neq̄ ipse uictus
 ē. Siquidē tūc certator clarg ē: nō cū hosti nō cōfligit: sed cū

congressus ^{ne} uatur. Nō igitur propter congressum mortales: sed pro-
 pter uictoria immortalēs. Tūc mortales essemus: si perpetuo a-
 pud dñm pmanerem. Sicut em̄ longissime uite aīaīa immorta-
 lia nūme dicerem: q̄ uis diutissime uiueret: ita neq; morta-
 lem: qui mortuus sit: si post mortē resurrexerit. Dic q̄so: si q̄s
 ad breue tempus erubesceret nū perpetuo rubrū esse dicerem. Op-
 time. Non em̄ id habitus est. Si quis palleret: hūc regio morbo
 laborāte dicerem. Neq; hūc. Temporalis em̄ morbus ē. ergo
 neq; mortale dixeris: qui in morte uel parūper fuerit. Nā et dor-
 mientes hoc pacto mortuos possemus appellare. Sūt em̄ et ita
 dixerim et nihil opantur. Sed corpora mors corrūpit. Et quid
 hoc: nō em̄ corrūpitur: ut pmaneat ī corruptione. sed ut p-
 tantiora euadat. Quāobrem uincamur mūdū. ad immortalitatem
 curramus. Sequamur regē. Constituamus et nos trophēū. huius
 seculi uoluptates nō labores recusandi sunt. diās nrās ī celum
 transferamus. Vniuersa secularia superetur. Superat em̄ si nō
 ea desideramus. Si ridebimus hospites sumus et aduene. Nulle
 nos molestie angant. Neq; em̄ si ex clarissima patria: et clavis
 patribus ortus in longinquā regione nemini notus abires: sine
 filiis: sine diuitiis: et te quispiā cōtūelia afficeret egre ferres.
 at si domi talis esses. Quā certo te hospitem aliena ī patriā
 uisari iudes omnia equo animo et cōteptum: et fame et sitim
 et hūmō ferre p̄suadet. Ciuitatem habes tuus opifex et auctor
 deus ē: quo breui attersemur. Qui uult pulset: inurietur
 maledicat. peregrini sumus et ī miseria uiuimus. Graue ē in
 patriā: inter ciues ea perpeti: illic et ignominia maxima
 est et iactura. Si quis alicubi nullū motū habeat: oīa patietur
 tollerare. Contumelia scdm̄ inferentis mētē grauior uidetur:
 ut exēpli grā. Si quis cōsulto p̄torē maledictis prosequatur: id
 sane p̄molesse ferendū est. At si priuati arbitratu offenderis:
 uix iniuriā reputauerit. Ita et nobis faciendū. nesciūt nos ma-
 ledici: utpote qui reli ciues: et sup̄ne patrie ascripti: et cheri-
 bini socii sumus. Quare nolimus egre ferre: neq; cōtūeliam
 reputem. Nā si nos cognosceret: abstineret. Sed pauperes nos
 et miseros ducit. Ergo moueri nūme his uerbis debemus.
 Dic queso si quis uiator p̄ueniens seruos suos aliquatulu
 in diuersorio expectaret: et uel diuersorii dñs: uel aliq; quispiā

in incognitū illū exasperaretur: et malediceret: nōne illū igno-
rantia videret: nōne error ille magis horēm delectaret: non
letaretur p̄inde: ac si ad aliū nō ad se illa iniuria p̄tineret. Ita
et nos faciamus. In diuersorio sedem: expectantes huiusmodi socios.
Cum omēs conueniam: tūc quos leserit intelliget: tūc denotat
oculos tūc erubescant. Tūc dicent. Hī sunt quos Thuli habuimus
in derisum. Hīs igitur duobus nos consolemur: et q̄ nos iniuriam
nō accipimus (nā nos ignorant) et q̄ si ulcisci uoluerim grauius
et nos postmodū ulciscemur. Sed absit: ut quispiā tam inuicem
et inhumano sit animo. Quid a gentibus nostris offendimur: hoc em̄
molestū est. Immo placeat. Quid tandem: q̄ nō eodē modo dilectos
qui nobis maledicunt: et quos ignoramus patimur. Nā cū uos hic
admonemus: contumeliosis uerbis nō nunq̄ uolūti agimus. Fra-
ter ē qui te offendit: perfer magno animo. pater ē et patrius. q̄
si patris et fratris nomē reuereris: dicta propinquius. Nō enim
fratres tantū inuicē sumus: sed et mēbra et corp̄ unū: tuus no-
mē magis reuereri debes. Non audisti gentile prouerbiū: q̄
magis tū uicis ferēdis ē. nō audisti paulū dicere. alit̄ alterius
onera portate: nō iudes amātes. Cogimur em̄ cū a uobis exēpli
nō possumus sumere inde. facit et hoc paulus inquit: patres carni
nostrę habemus eruditores: et nō confundimur. Vel illud potius re-
pentinus afferretur: quod ad Romanos scribitur. Sicut constitutis
mēbra uestra seruire inuidie et iniquitati in iniquitate: sic
constituetis mēbra mēbra uestra seruire iustitie. propterea bono
animo exēpli conplectamur. nō iudes amātes. Hī nāq̄ mere-
triciū amore quot mala p̄ferunt. Alapis uerberibq̄ celsi uisū
inumeris iniuriis latessunt: blando tamē morbo cōphensi omnia
sibi trāquilla: et felicia arbitrantur: dū uel semel suauē aliquid et
placitū inde accipiat. priorū om̄i obliuiscitur: oīa scdā prouo-
mūt siue paupertas siue morbo: siue q̄cūq̄ aliud uel molestissimū.
Vita suā miserā uel beatā ex animę affectu dūcunt: neq̄ humanā
gloria neq̄ infamia curat. Sed et contumelias et oīa magna cū
uoluptate propter illū amorē facile tollerāt: et si illa maledi-
cat: si in facie inspuat rosis aspergi se putat. Et quid mirū: si hoc
in illam animo fuit. cū etiā eius domū: et si lutea sit: si rui-
nā minetur om̄i tamē pulcherrimā censent. Ipsīs preterea
locis ubi uespere uersantur: iustis extantur date ut hoc loco

aplicū illud in mediū afferā. Sicut cōstitueſtis ueſtra ueſtra ſer-
uire inuidiē: ita cōſtituatis ſeruire iuſtitiē. Itē et ego dico: ut
illas dilexiſq; iuſtē diligamq;. nōne horrens audietes tantā me
a uobis in deū dilectionē exigere: quātā in meretrem cōferimus.
ſed ego horreo q; neq; tantā pferamq;. Et ſi placer ſermone noſtrū
proſequamur: ſiquidē hoc grauiffimū ē. Amata amatib; nihil boni
affert ſed turpitudinē ignominia cōtumelia. hoc em ei; affert
cōſuetudo. deus autē celū et celeſtia bona nobis propom̄: et filios
et iungenti fratres nos adoptauit: et uiuētī tibi mltā largitur:
et mortuo reſurrectionē: et tot et tanta daturū pollicetur. q̄ta
ne animo quidē cōplecti poſſumq;. honorabiles et reuerēdos facit
Rueſū illa oīa uult cōſumas: ac ſi in uoragmē et ī pditionē pro-
ijceres. deus tibi celū ſemmes iuber: et cētuplū reddit et uitam
eternā. Illa te ut mātīpio uititur: amati om̄i tyrāno grauius
impar. Deus maḡ iā nō dicā nos ſeruos: ſed arcōs. ad diaduer-
tis utriuſq; exceſſum: et illiū malorū: et hui; bonorū. Quid ptere
a. Illius grā multi uigilāt: et q̄cūq; p̄cepit libenter audiunt.
domū relinquit: patrē matrē amicos pecuniā et oīa ſua deſerūt
dei grā uel noſtri potius ne tertiā quidē rerū nrarū partem ali-
quādo largimur. ſed et eſuriētē cōtēpimq; et nudū: neq; reſpōde
redignamur. Illius ſi uel ancillam et barbā ex medio foro
amātes proſpexerint blande et leto iultu et longiori ſermone
affantur: et nihil in tota uita propter eā eſſe arbitrat̄ nō p̄i-
cipatū nō regnū. Norūt qui hūc morbū expti ſunt plurimā
gratiā habent imparite amice. nōne q; merito geomia: nōne
merito inuā nos manent ſupplitia. Excitemur ergo et mimi-
terū noſtrū deo exhibeamq;. et dimidia ei; parte quā amātē me
retribus uel ſaltē tertiā. fortāſſe iterū horrens ut ego. ſed nō
līm uerbis tantū: ſed et re. Nūc in hoc cōſeſſu cor mouetur: e-
greſſi oīa abijamq;. qd hūc emolumētū. ſi illit cōſumede eſſent
perunie: nemo deſleret paup̄tatem: ſed nō nūq; feneratur. hic
ſi eleemoſine admoneamur: filios uxore domū et curā rei fa-
miliaris: et multas excuſationes adducimq;. ſed multa in q̄s
illit uoluptas eſt: hoc ē qd dolet: qd plāgo. Quod ſi oſtendero maio-
rē hūc uoluptatem. Illit uix parua: ſed ignominia cōtumelia in
diſpendiū: inde bellū et odiū: hic nihil huior. Quid hūc uolupta-
ti equiparadū dic queſo. celū et ei; regnū clariffimāq; et perpe-

1A

rita sanctorum vita expecta. Sed hoc expectamus illa exprimitur inquit.
 Vis et hoc experiri? Considera quanta fruaris libertate: et quod nemine
 reuereris / nemine formidas / cum uirtute amplecteris / non immen-
 do insidiatorem / non calumpnatorem / non emulum / non riualem / non
 zelotypum / non paupertatem / non morbum / nihil denique humanum. Illud
 et si plurima ad uoluntatem cedat: et tam ex fonte diuini afflu-
 ant riuulii bellum / insidie omni miserrima uita fatiunt ope-
 terem ut ad correptibilis illius et effeminata uoluntate bellum
 renouatur / hoc immis mortibus grauius et diuini supplicii itellera-
 bilis hic nihil humani fructo inquit spiritus dilectio leticia pax
 bellum / neque supflua pecuniarum profusio: neque post dispendium
 ignominia. Siue oboli des / siue pane / siue aque frigide poculum
 multa tibi gratia habebitur: et nihil te merore afficiet: sed o-
 mnia te et liberum et gloriosum facient. Quod ergo nos excusare po-
 terimus? Quia ueniam consequemur: cum hac uia relictis uirtutibus nos
 adducimus. et in taminu ignis ardorem spore nostra iactamus.
 Quia obre hortor qui hoc morbo derinetur relinquit: et respiciat
 sanitatem. Neque sinat in desperatione madere. Nam et filius ille mi-
 to etiam huius grauoribus afficiebatur. Sed cum ad paternam domum
 rediit: in pristinum honorem repositus est: et eo: qui semper probans
 est clarior apparuit. hinc imitemur: et ad patrem uel sero uenies
 ea nos aliquando captiuitate in libertatem uendicemus: ut celorum
 regnum consequamur / gratia et benignitate domini nostri ihesu christi: cuius
 patri gloria simul et spiritui sancto in secula.

Inquit 167

Hic loquitur et Jesus: et subleuatis oculis in celum dixit: pater
 uenit hora clarifica filium tuum: ut filius tuus clarificetur.
 Qui faciet et docebit: hic magnus uocabitur in regno celo-
 rum. Et nemo sane. Verbis enim phari facile est: re autem id ostē-
 dere generosi hominis est et magni. Quare christus de paterna uer-
 ba faciens se proponit: unde exemplum accipiat. propterea post
 hanc admonitionem ad orationem conuertitur: erudiens nos ut in
 tentationibus omnibus omnia ad deum confugiamus. Cum enim dixisset
 in mundo tribulatione habituros: et eorum mouisset animos
 eos rursum per orationem erigit. Tanquam hominem ad huc discipuli
 iesum intuebantur. Ideo propter illos hoc facit: et quod admodum in
 lazari resurrectione etiam causam affert inquit propter populum

qui circumstat dixi: ut credant quia tu me misisti. Sane iques
sed illud propter iudeos merito loquutus ē: propter discipulos
autē qua nā gratia / nō absurda quidē. Qui em post tot et tāta
dicebant: nūc scimq quia scis oīa maxime indigebant: ut cō
firmarentur. preterea neq orasse dicit sed subleuatis oculis
in celū: et potius sermone ad patrē esse ait. Et si alibi orationē
appellat et genuflexū dicit: tūc autē oculos ī celū extulisse:
noli p̄turbari propterea erudimur attentionē in orōibus
adhibēda: ut stantes suspiriamus: nō oculis lacrimis tantū
sed mentis et ut flectamus genua cōterentes tor da nostra.
Veni em xp̄us nō modo ut se nobis ostenderet: sed ut uirtutē
nos erudiret. Magnū autē nō uerbis tantū: sed re erudire
oportet. Audiamq quid dicit: pater uenit hora: clarifica filiū
teū: ut filiū tuū clarificet te. Iterū ostendit: nō iūctū ad mor
tem uenire. Quō em qui hoc fieri orabat et nō sui solius
crucifixi: sed et patris gloria appellabat. Nā et ira euenit: neq
em filius tantū: sed et pater clarificatq ē. Ante crucē ne
iudei quidē ipsum norāt. Israel maḡ me nō cognouit. post
passionē uniuersus orbis rucurrit. Inde dicit glorie modū:
et quomodo ip̄s clarificauerit. Sicut dedisti ei potestatem
om̄is carnis: ut om̄e: quod dedisti ei nō pereat. Semp em
beneficiū esse deo gloria ē. Quid autē significat. Sicut dedisti
ei potestātē oīs carnis. Nam tū nō in iudeos tm̄ p̄dica
tio sed in uniuersum orbem esset propaganda: infirmat
superiorem de gentibus sententiā. Cū em dixisset. In uia gēti
um ne abieritis: esset autē dicturus. Ite et docete om̄es gētes
ostendit hāc esse patris uolūtatem: hoc nāq multū iudeos
perturbauit: atq etia discipulos. Nō em postmodū facile
tangere gētes pariebantur: quoad sp̄s sancti doctrina acce
perūt. Siquidē nō parū scandali hūc iudeis prouenit. Ergo
post tantā spiritus apparitionē hierosolimis petrus incri
men purgare potuit loquutus sermone quē habuit apud sīdo
nem. Sed quid ē dedisti ei potestatem oīs carnis? Quādo hāc
accepit potestatem? Interrogabo hereticos. ante an post
corū formationē. Ip̄s em inquit postq̄ crucifixq ē et re
surrexit. Data est m̄hi oīs potestas. Ite et docete oēs crea
turas. Quid ergo nō dixit potestātē operū suorū. Sed fecit

quidem eos habere potestatem autē nō habuit postq̄ autē non
fecit: Atqui oīa ipsum fecisse apparet: et superioribus seporibus.
et alios quidem: ut peccatores punire. nō abscondā mīg a
seruo meo habraham: qđ debeo facere: alios ut bonos honorā.
Inde tūc quidē habuit. nūc autē p̄didit: et rursus accepit.
Et quis hoc demō diceret: Q̄ si eadē et tūc et i p̄ntia potestas
Inquit em̄ sicut pater suscitāt mortuos et uiuificat: quid hoc
significat: missus erat eos ad gētes. Ne ergo putarēt rē nouā
esse: tū dixisset nō missus sum: nisi ad oues: que perierāt do-
mus ē israel: ostendit hāc etiā esse patris uoluntatē. Q̄ si hoc
per quā humiliter loquitur: nihil mirū. Sic em̄ et illos tūc:
et futuros edificabat: et ut dixi et semp̄ dico excessus hūilita-
tis sermonis multū persuasit ad auditorū imbecillitatem
christū loquentē. Sed quid signī oīs tērmis: Nō em̄ oēs credi-
derunt. Atqui omēs scđm partes crediderūt. Q̄ si nō omēs: nō
magistro criminī ascribēdū ē: sed nō accipienbq. Ut omē qđ
dedisti mihi ei det eis uitam eternā. si hoc i loco ad humanam
sermonis morē paulū descendit nō admīreris. facit em̄ et
dictariū caesarū gratia et ut semper magnificē de se dicere
caueat: tū auditoribq nō proficeret: nōdū magnū aliquid de
ipso opinatibq. Joānes tamē tū ex p̄sona sua loquitur: non
ita facit: sed alciq erigitur inquit: etiā p̄ ipm̄ facta sūt: et sine
ipso factū ē nihil: et q̄ uita ē: et lux: et q̄ in propria uenit: nō
q̄ nō haberet potestatē nisi accepisset: sed q̄ alijs daret filios
dei fieri: et sicut paulus equalē deo p̄dicat. Ipse autē ihesus
magis hūano loquēdi more loquitur. Ut oē qđ dedisti ei: det
eis uitam eternā. hāc ē autē uita eterna: ut cognoscāt filiū
lūi deū uerū et quē misisti ihesum xpm̄. Solū uerū deū ad
eorū quidē dij nō sunt differētiā inquit. ad gētes nāq̄ mit-
tendi erāt. Q̄ si nō tollerāt: sed propter hoc tū filiū uerū
deū esse negarent. Ex hoc etiā deū tollerēt. Inquit em̄ glori-
am a solo deo nō queritis. Quid igitur nō erit deus filius: Quid
mī: Si deus et solus patris dicens: constat etiā et uerū esse: et
eius qui solus deus uocatur. Quid tū dicit paulq. An solq ego et
barnabas: An barnabā tollit: omnimō. Solq em̄ ad aliorū
ponitur differētiā. Q̄ si nō uerq ē deus: quō ueritas: om̄lū
em̄ a uero ueritas differt: nō uerū hominē quid esse dicemus.

none nō hominē: sic si uero deus nō est filius: quō erit deus? Quō
 uos deos facit: et filios: nisi sit uero. Sed de hīs diligentē nobis
 in aliis dictū est. Quare alia prosequamur. Ego te clarificauī
 super terrā. Recte sane super terrā. In celo clarificat⁹ erat:
 cū nālem haberet gloriā et ab angelis adoraretur. Nō ergo de
 gloriā substantie eis cōiuncta dicit quā et si anemine laudet⁹
 plenissimā habet: sed que hūano cultu exhibetur. Igitur illa
 particula clarifica me: hoc etiā modo intelligitur et nō cog-
 noscas ita intelligendum: audi q̄ sequitur. opus cōsummati: qd
 dedisti mihi ut facia. Atqui a principio negotiū habuit: uel potius
 nō a principio. Quō ergo dicit cōsummati: uel quia futurū tanq̄
 factū dicit: uel qd uerū est qd oīa iā erāt pfecta. Cū em̄ radij
 bonorū absūpta esset: certe a principio fruct⁹ producēdi erat.
 et cū posteris affutura esset: ipm̄ adesse: et simul cōiungere
 oportuit. Ideo itm̄ humiliter cōdescendit: quod dedisti mihi. nā
 si in audiendo et discendo pseruaremus: longe hec glia eūm
 noua essent. q̄ em̄ ad hoc propria uolūtate uenit: multis mo-
 dis perspicuū ē: ut cū paul⁹ ait. Sic dilexit nos ut tradet seipm̄
 pro nobis et semetipsum exinanuit formā serui accipiens
 iterū sicut dilexit me pater: sic ego dilexi uos: et nūc cla-
 rifica me tu pater apud teipm̄ claritate: quā habui: priusq̄
 mūdus fieret apud te. Et ubi claritas illa: Esto apud hominē
 merito in glorius sis: ob carnis uestem assūptam: quō et apud
 deū clarificari queris? Quid ergo hic dicit: de incarnatione sermo
 hic habetur. Cū nondū carnis natura clarificata esset: neque
 induisset in corruptionē: neq; i regā sedē ascendisset. Ideo non
 dixit super terrā: sed apud te. hac nos claritate pro portione nō-
 stra donabimur sed uirtutē amplectemur. Ideo paul⁹ inquit.
 si tamē cōpāmur ut simul glorificemur. Et profecto im-
 meris sūt lachrymīs prosequēdo qui tāta proposita gloriā
 desidia et sopno sibi ipsis deficiūt: et si geenna nō esset: adhuc
 om̄i essent miserissimi: quibus cū liceat una cū dei filio regna-
 re et glorificari tantis seipsos bonis defraudant. Nōne si laboribus
 cōfici si innumeras mortes mori: si innumeras animas et to-
 tūde quotidie corpora traditū nō oporteret. Nōne m̄q; oīa pro
 tanta gloriā pōnda essent. Sed nos neq; petimus cōtēpimus
 quas uel iūti paulo post relinqm⁹: nō cōtēpimus inquam

pecunias: que nos tot malis exponit: que non nostre sunt: sed hic
remanebit. Dimittamus enim que nostra sunt: et si a maioribus
nostris relictæ. Cui uero etiam gratia nos maneat: et uermis per
petuus: et ignis inextinguibilis: et stridor dentium: quod hec feremus
dilectissimi. Quousque hec non consideramus: sed in bella et contentiones
et inania uerba omne tempus consumimus. Tercia nutrimus corpus
sagmamque animam uero contempnimus. Rerum necessarium nullam
rationem superfluarum et inanimarum plurimam habemus. Magnifica
struimus sepulchra: splendidas domos edificamus: seruorum cura
ua dissipamur: et uarios excogitamus dispensatores: agrorum domo
pecuniarum. et principes principum constitutum: animam diuino deser
tam reliquimus. Et quis horum modus? nonne uentrem saturamus:
nonne unum corpus induimus? que hec tanta rerum perturbatio:
quid tandem: unam quam accepimus animam diuidimus: et in tot rerum
curas distrahimus: molestam nobis uitam seruitutem excogitantes.
Qui multis indiget: multorum seruus est. et si ea sibi possidere
uideatur. Nam et seruorum seruus est dominus: et magis quam illi seruitu
rum subit. Preterea sine seruis in forum ire non audent: non in balneum
non rursus. Seruis autem sine domino liber est aditque: quo placet: sed
qui dominus uidetur: nisi seruus adsint exire domum non audent: et
si exierit: ridiculum esse sibi uidetur. fortasse aliqui nos irident:
cum hec dicimus: qui propterea magis deplorandi sunt. Nam quod hec
seruitus sit: libenter te interrogare: an uelles egere aliquo: qui
pro tuo pane: uel potuli admoneret: nonne hoc miserabilem
duceres seruitutem? Quid ergo si indigeres: qui te semper deser
rent: nonne te miserum: nonne misere perditares: nonne et hoc fide
re. Nihil etenim refert an homines te an uicinia ferant. Quid
quiesco. Nonne in hoc ab angelis differimus: quod non eget ut nos: igitur
quanto paucioribus indigemus tanto magis illis propinquamus:
quanto pluribus: tanto magis ad hanc caducam uitam deflectimus: et ut
hoc ita se habere intelligas: senes interroga: quam uitam laudent:
cum his rebus stulte uincuntur: an cum uincunt. propterea il
los in testimonium uocaui: quoniam qui uicinitate inebriatur: maxi
mam seruitutem non intelligit. Quid febribus laborantes: nonne pro
plus faciendo bibunt plus bibere desiderant. Certe cum in bona resti
tuti ualitudine illa sint liberati sunt: seipsos beatos existimant:
aduertit in omnibus rebus miserum pluribus indigere: et qui longe

a sapientia est: ei et seruitus et cupiditas imputatur. Quid ergo
 spere nostra nobis miseria augemur. Dic queso. Si sine recto
 et pane tibi tamode uiuere posses et nihil te offenderet: nonne
 id eligeres. Quiaobrem imbecillitatis nostre argumenta maiora
 facimur. Nonne propterea ada beatus dicitur quonia nulla re
 indigebat: non domo non uestris. sane quidem. Verum nunc in necessita
 te constitumur. Sed cur augemur: non si multa multa etiam de
 necessitate sibi defraudat: ut seruos habitationes pecunias: qua
 nos exultatione habebimus: qui tantum necessitate excedimus.
 quanto plura amplecteris: tantomagis tue derogas libertati.
 Vera namque libertas est: nulla re penitus indigere. in secundo loco
 minimis: quia angeli maxime habent. Quia autem mortali corpore
 hoc quis praesequatur: considera quod laudanda sit. hoc et paulus
 Corinthiis dicebat. Ego autem uobis pro: et ne tribulationem
 carnis habeat: huiusmodi ^{perumasa} quod est uti
 greci appellant: ut ipsi in necessariis utantur: non ut seruemus
 et defodiamus. hoc enim non est possidere sed possideri. Quod si considerare
 mus: quomodo eas augeri possimus: non ad necessitatem uteremur:
 ordo peruerteretur et ille nos: non nos illas possideremus. libere
 mus nos igitur hac graui seruitute: et tandem a libertate nos
 uendicemus. quod tot et tam uaria nobis uincula excogitamus.
 non solum tibi nature uinculum: et uite necessitas: et tot rerum
 turba: sed et alijs rebus intrinsecis: et quando poteris de celo cogita
 re et eius altitudine speculari. Satis erit satis si his omnibus periculis in
 culis supernam ciuitatem adire possimus: tot alia restant impedime
 ta: que ut superemus paupertate amplectamur. hoc enim pacto ui
 ta eterna consequemur gratia et benignitate domini nostri iesu christi in
 gloria in secula

Manifestaui nomen tuum hominibus: quod dedisti mihi de mu
 do. Tu enim exat et mihi eos dedisti: et sermonem meum seruauit
 meum. Magni consilii angelo dicitur filius dei: et aliorum qui docuit
 gratia: et principaliter quod patre hominibus adiuuauit. Quod et in
 presentia inquit. manifestaui nomen tuum hominibus. nam cum opus
 huius consummasse dixisset: qualem opus sit enarrat. Atqui mani
 festum erat nomen. Nam et hesaias inquit. Iurastis deum uerum. sed
 ut sepe dixi et nunc dicam: licet manifestum esset iudeis: nec ta

men oibus nunc de gentibus loquitur. neque hoc tantum manifestat:
sed quod patres ipsi norant. neque est idem nosse verum opificem esse: et filium
habere. manifestauit autem eius nomen: et uerbis et re: quos dedisti
mihi de mundo. quemadmodum superius inquit. nemo uenit ad me:
nisi sit datum ab eo: et nisi traxerit eum pater meum ita et hoc loco
quos dedisti mihi. At qui ipse se uera esse dixit. Unde constat duo his
uerbis innuere: quod neque contrarius patri sit: et quod eius uoluntas est ut
ut filio credat. Tui erat: et mihi eos dedisti hic docere ostendit
se multum a patre dilectum. nam quod accipere eos non oporteret uel
inde constat. ipse eos et fecit. ipse eorum curam habet perpetuo. Quod eos
accepit. Sed quod dixi concordia cum patre significat. Quod si homines more
quispiam uellet ut dictum est id investigare: non amplius uerum patris. Nam
si cum pater eos habuit: non habuit filium. sane constat. cum dederit eos
pater a uere domini decedit: et quod absurdum: apud patrem receptos
fuisse. cum ad filium uenerunt: tunc honorem adeptos. Sed hoc uel dictum
ridicula. Quid igitur et per hoc ostendit: quod ei uisum sit eos filio credere:
et sermonem meum seruauerunt et nunc cognouerunt: quia omnia que
dedisti mihi abste sunt. et quod sermonem tuum seruauerunt. Cre
dendo mihi: et non acquiescendo iudeis. Qui credit ei magis: signatur
quia deus uerax est. Quidam dicunt: nunc tandem cognouisse Iesum omnia
sibi a patre data. Sed ratio non constaret. Quod ignoraturus esset filius
opera patris: sed de discipulis dictum est. Ex quo enim ea dixi inquit.
omnia que dedisti mihi abste esse didicerunt. Nichil alienum mihi pro
prium mihi a te est. Quod enim proprium mihi idem est tibi. Nam proprium
tamquam alienum multis in locis ponit. Cognouerunt ergo: quod omnia que
docebo tua est doctrina. et unde hoc didicerunt. A uerbis meis.
Sic enim docebam. Neque hoc tantum sed quod a te ueni. hoc enim per totum
curauit euangelium. Ego pro eis rogo. Quid dicis. Tanquam ignoram
rem patre doces. Tanquam ad hominem ignarum loqueris. Quid sibi uult
hec diuinitas. Ecce quod nulla alia causa habet orationem mihi ut in
telligat quia in ipsos habeat caritatem. Qui enim non sua tantum
prebet: sed et alium ad id hortatur et rogat: multa pre se fert di
lectione. Sed quid significat pro eis rogo. non pro toto mundo
inquit: sed pro his quos dedisti mihi: et frequenter utitur hoc uer
bo dedisti ut idem et pater uideri intelligeret. inde cum dixisset tui
erant: et tu mihi eos dedisti: ut praua suspicionem tolleret: ne
quis nouum ipsius arbitraretur imperium: et nunc eos accepisse

inquit. quia omnia tua sunt: et tua mea et clarificatus sum eis.
 esse equalitatem. Ut enim audiendo quos dedisti mihi: aut sub
 patris uoluntate non esse aut mihi ante ad filium pertinuisse arbi
 trareris. Verumque ipsi uerbis tollit. Quasi dicat. Noli quia audis
 patrem mihi eos dedisse: existimare: alienos iam a patre esse. quia
 patris sunt: neque quod dixerim patris esse: alienos a me dicam ducas:
 nam que patris sunt mea sunt. Itaque ea particula dedisti ad auditorum
 tantum dicta est inuicem illitatem. Que pater habet filii sunt: et que
 filii patris: hoc neque de filio magis quam tu homo dici potest: qui sane
 minor est. Nam quod pater maior sit plane constat. Contra minime.
 hic autem equalitatem ostendit. hoc et alibi dicit. omnia que patris sunt
 mea sunt: de cognitione loquutus. Illa autem particula dedisti
 mihi et huius non tamquam alienum se uenisse: ut eos ad se traheret
 sed proprios accepisse significat. inde causam et probationem
 ostendit adducit. Et clarificatus sum in eis: hoc est: uel quod in mea
 sunt potestate: uel quod clarificant me: cum tibi et mihi credunt
 et simul clarificant. Quod si non similiter clarificatus est in eis: non
 iam ipsius essent: que illis. Nemo enim in quibus non habet potes
 tatem clarificatur. Quod autem itidem clarificatus est: omnes
 pro eo: ut pro patre moriuntur: et tamquam patre predicant: et que
 admodum in nomine patris omnia fieri dicunt: ita et in filiis. Et iam non
 sum in mundo: et hi in mundo sunt. hoc est quod in carne non appa
 reat: per hos clarificor. Sed quid frequenter se in mundo non esse: et
 cum in mundo esset. se eos confirmasse dicit: nam cum discedat patri
 eos commendat. Que omnia si quis simpliciter accipiat multa seq
 rentur absurda. Quia enim ratione mittitur: quod non sit in mundo:
 et cum abeat: alii commendat: hic enim ut puri hominis: et discipu
 lis se gratificatis uerba sunt. Vides ut non nulla hominis more: et
 secundum eorum mentem loquitur: qui ipsius presentia se timores
 arbitrabatur. Ideo inquit. Cum essem cum eis: seruabam eos. Atqui
 ait. Venio ad uos et uobiscum sum usque ad consummationem seculi.
 Quod ergo tamquam discessurus loquitur. Ut dixi secundum eorum opinio
 nem ut paulum per recreantur: cum se patri commendari intelligeret
 cum enim multis adhibitis consolationibus non acquiesceret: iam patre
 alloquitur: ut suum in illos amorem demonstraret: quasi diceret.
 Ex quo me ad te excersis: ruitos eos reddas. Ego enim ad te nemo.
 Quid dicis? Nunc tu potes seruare eos. Quid mihi? Cur ego ita

1A

dis: ut habeat gaudium meum impletum. hoc tunc imbecillitate
sua perturbetur his uerbis ad eorum recreationem et letitiam hoc
omnia se loquutum ostendit. Nam aliter sermo contrarius uideretur.
Nunc autem non sum in mundo. Et hi in mundo sunt. Item op-
nabatur: ideo ad eorum descendit imbecillitate. Nam si dixisset ego
seruo eos: non credidissent. Ideo inquit. pater sancte serua eos
in nomine tuo hoc est auxilio. Cum essem in mundo seruabam eos in nomine
tuo. Item ut homo loquitur: erit propheta. Insuper enim ap-
paret in nomine eius fecisse. Quos dedisti mihi ego custodiam: et
nemo ex eis perit: nisi filius perditionis. ut scriptura implea-
tur: et alibi magis. De quo dedisti mihi: non perdat ex eis quatuor in me-
erit: non perdat. Quod et alibi aptius significauit non enim eum foras.
Non mea causa: non expellam: non derelinquam. Quod si sponte sua
sua resiliet: ut eos non traham. Nunc ad te uenio. Ette inima
inquit posita pericula. Quod si quis ex hoc minore filium uoluerit:
minore faciet et parte. Considera a principio partem docentis
et explanantis uicem gerit: partem precipientis. docentis ut cum dicit
non de mundo rogo: precipientis: ut ego custodiam eos usque modo: et
nemo perit. Et tu serua eos. Et item. Tu sis et mihi eos dedisti.
et cum essem in mundo: seruabam eos. Que omnia soluntur: quod ad audi-
torum dicta sunt imbecillitate. Nam cum dixisset. Nemo ex eis
perit: nisi filius perditionis: addidit ut scriptura impleatur. Que
scriptura? que de eo multa perdidit. non tamen propterea pe-
runt: ut impleatur: de quo superius multa uerba fecimus. hic enim
proprius modus scripture est: ut que euentus sunt pro causa ponit.
Et omnia diligenter investiganda sunt: et dicetis mos: et subiectum
et scripture lex que deprauata non sunt. Fratres nolite inquit
pueri fieri sensibus. Hoc autem non modo ad scripturas intelli-
gendas legenda sunt: sed ad uitam instituenda. Et enim pueri per
ui magna non desiderant. Vilia solent admirari: currus equos
aurigas: rotas luto fictas. hoc aspectu delectantur. Quod si regem
in curru aureo sedentem: et milites albos iunctos et eximium cul-
tum uiderint: ne respiciunt quidem. preterea et puellas ex creta
ornant: ueras autem et pulchras nesciunt: et in multis aliis rebus
inde afficiuntur. Tales non nulli nunc reperiuntur. Nulla res cele-
stium cura: sed ad lutea tantum pueri obstriperunt. Et terrenis
diuitiis blandiuntur: et gloriam et uoluptates huius seculi mag-

LXXVI

impendit. que ita puerilia sunt: ut illa. que uero et uite et gloria
 et requietis causa sunt. nō curat. Sed ut pueri hīs priuati de
 flent. Illa autē ne desiderare quidē norūt: ita et multi ī etate
 proiecta. Ideo inquit nolite pueri fieri sensibus. pecunias cō
 cupiscis: nō diuitias p̄manentes: sed pueriles ludos. si quē plom
 beū mimum admirantem: et ad eū colligendū inclinantem
 se uideres nōne eū q̄ pauperem iudicares. Tu autē etiā uili
 ora cōgregans inter diuites te adnumeras. Et quā hoc rōne
 mritur. Illū nāq̄ diuitem dicim: qui p̄ntia oīa cōtempnit.
 Nemo parua hec argentū aurū et huiū: imaginarias diui
 tias ridere poterit: nisi maiorū desiderio teneatur: quēadmo
 dū neq̄ plombeū mimum: nisi aurea possideat. Tu quoq̄ cum
 uideris hominē uniuersū orbem p̄currentē: nulla alia cau
 sa eū facere putato q̄ q̄ ad maiora respiciat. Sic agricola pau
 ca semina cōtempnit: quādo maiore messem expectat. Et si
 pro spe incerta que habem: cōtempnim: longe magis pro
 certissima expectatione id nobis faciendū ē. Quare uos hortor
 atq̄ obsecro ne nobis ipsis sinis detrimeto: neue pro luto sup̄is
 nos thesauris fraudem. Et culmorum et palearū plena nauū
 portū subeam. Quisq̄ de nobis dicat qd̄ uelit: egre ferat nostra
 assidua admonitione. Nos nugatores appellet graues molestos.
 nō cessabim: ab admonendo. et cū propheta oībus uobis fr̄pter
 p̄dicabim: peccata tua elemosinis redime: et misericordias
 iniquitates tuas in miserationib; pauperū et suscipe eas ī
 collo tuo. Neq̄ hodie quidē facias: et cras desistas. Etenim corpus
 hoc quotidiano cibo indiget: ita et aīa: et longe etiā magis: quē
 nisi impenderis: et m̄bellior fit: et turpior. Nohim cōtempnere
 periclitantē. Quondie multa uulnera accipit: nūc cupiditatis
 nūc ire: nūc acridie: maledicit ulasatur: m̄udet: cui medici
 na exhibenda est: neq̄ parua ē elemosine que oībus uulne
 rib; adhiberi pot. Date elemosinā inquit: et oīa uobis mū
 da erūt. Elemosinā nō auaritia. que ex alieno dat elemo
 sina nō manet q̄ uis indigentib; impendas. Elemosina ē
 q̄ oī careret iniquitate. hec oīa mūda facit: hec ieiunū hec
 humi dormire exuperat: q̄ uis molestiora: et laboriosiora sūt.
 hec tamē lucrosior. Illuminat animā. saginat pulchra et
 decora facit. nō adeo athletas oleo p̄mū excitat: ut pretans

1A

certatores hoc oleū corroborat. Vngamus ergo aīas ut aduer-
sus hostem certemus audenter. Qui e genorū misereri cogi-
tat. Statim auaritia exiit. Qui in dando pauperibz p̄seuerat
mox ira deponet et superbia. Queadmodū em̄ uulneratos fre-
quēter curando medicus facile in aliorū calamitatibus cōmo-
uetur: cū hūana natura intelligat ut aeternos si ad opitulādū
mopes cōueniemz philosophabimur: neq; diuitias admi-
ramur: neq; magnū aliquid p̄ntia bona ducemz: sed oīa cō-
tēnemus: et magnanimi ad celū intenti facile sempiterna
bona cōsequamur. Grā et benignitate dñi nostri ihū xpī:
cū quo patri gl̄ia simul et spūi sancto ī secula

Ego dedi eis sermonē tuū. et mūdo odio eos habuit: quia
nō sunt de mūdo: sicut ego nō sum de mūdo. Cū uirtuti
opera damz: et mali nos hoīes p̄sequitur et nos derident: noli-
mus egre ferre: neq; dolere. Ita em̄ se res habet: semp odū parit
apud malos uirtus. Inuidet em̄ bene uiuere uolētibz sibi ex-
cusa tōne arbitrati: si aliorū gl̄ia carpit. odio habet qui cō-
traria q̄ ipsi faciūt: et pro uiribus amittuntur: ut illorū ui-
tam cōmibus mutant. Sed nō propterea doleamz. hoc e-
m̄ uirtutis signū est. Ideo christus inquit. Si de mūdo esse-
tis: mūdo qd suū ē amaret. Et iterū alio m loco. Ne uobis q̄
benedicit uobis omēs homines. Idcirco et ī hoc loco ait ser-
monē tuū dedi eis et mūdo odio eos habuit. Iterū causa affert:
quare digni sint quorū pater curā habeat. propter te odiabi-
li sunt inquit et propter sermonē tuū itaq; digni sūt p̄tecto-
ne tua. Nō rogo ut tollas eos de mūdo sed ut serues eos a malo.
Iterū exponit sermonē et plamz reddit. Quod nihil aliud sūt:
q̄ q̄ multam de hīs curā habet: cū eos tā diligēter comedet.
Atqui ipse dicebat oīa facturū patre: que peteret. Cur ergo
pro hīs rogat? nulla aliā q̄ p̄dicta ratione ut dilectionē
suā demonstraret. De mūdo nō sunt: sicut ego nō sum de mū-
do. Quō ergo alibi inquit. Quos de mūdo dedisti mhi de mūdo
tui sunt. Illic de natura: hic de malis opibz loquitur est:
et multis eos laudibus p̄sequitur: p̄mū q̄ nō sunt de mūdo.
Inde q̄ ipse eos dederit: et sermonē eiz custodieret propterea odio
habeatur. Et autē dicit. Sicut ego nō sum de mūdo: noli p̄turbā

LXXVII

ri. Illa em̄ p̄tula sicut nō est indiscrētē tēritudinīs. Vt em̄
 cū de patre et ipso dicitur: sicut sūma p̄ naturā equalitas
 indicatur: ita cū de nobis et ipso dicitur: maxima p̄ utriusq;
 naturae diuersitas differētiā. Nā si peccatū ipse nō fecit: neq;
 dolo iuentus est in ore eius: quo pacto ei apli poterāt cōparari
 sed quid significat nō sūt de mūdo: ad aliud spectat: nihil cū
 terra cōtineat: sed celi facti sunt ciues. et ex hoc amore suū
 ostendit: cū apud patre eos laudat et cōmēdat. Id autē uerbū
 serua eos: nō a periculis tantū dicit: sed ut in fide perstent.
 Ideo adiecit. Sanctifica eos ī ueritate tua. fac sanctos p̄ ip̄s
 exhibitiōe et doctrinā rectā. Et sicut cū inquit. Quidi estis
 propter sermōē quē loquutū sūt uobis: ita et nūc instrue eos
 doceas ueritatē. Atqui hoc sp̄s officii dicit. Cui nūc a patre
 id postulat. Vt iterū equalitatis admoneare. Recta de eadē
 doctrina amma sanctificat. Q̄ si uerbo dicit sanctificari ne ad
 mireris. Nā qd q̄ de doctrina loqueret̄. addidit. Sermo tuus ueri
 tas ē hoc ē q̄ nullū in eo ē mēdatū. Q̄ si ueritas ē: omnino
 quicquid dicit futurū esse. Et figuratū nihil corporeū demō
 strat. Sicut et paulus de ecclesia ait. q̄ sanctificauit eā in
 uerbo. Q̄ em̄ uerbū dei purgaret. itelligebat. Videt̄ autē
 mibi et aliud significari per illā p̄tula Sanctifica eos: hoc
 ē qd dixerat. Segrega eos et uerbo et p̄dicatione et hoc etiā ex
 sequētibz cōstat. Sicut me inquit fecisti misisti in mūdu: et
 ego misi eos. Quod et paulo dicit ponēs in nobis uerbū re cōsi
 lationis. pro quo em̄ christus abiit: pro hoc hī orbe terrarum
 cōprehenderūt. hī enā hoc uerbū sicut nō similitudinīs ē ad de
 um et ad aplos. Quomodo em̄ aliter ad hoīes mitti poterant.
 Hos autē ei ē de futuro tāq̄ de p̄terito loqui. Et pro eis sanctifi
 co meipm̄: ut sint sanctificati ī ueritate. Quid sibi uult san
 ctifico meipsum. Offero tibi sacrificiū. Sacrificia oīa sancta
 dicuntur et proprie sancta que deo dicata sunt. Cū em̄ annū
 tius ī figura sanctificatio esset ī ouibus nūc nō in figura. sed
 in ueritate. Ideo inquit: ut sint sanctificati ī ueritate tua. Cū
 m̄ eos tibi cōmendo: et oblationē facio. Siue propter caput:
 hoc fieri dicit: siue quia ipsi sanctificati sunt. Cōstituit inquit
 mēbra uestra hostiā uiuentē sanctā: et reputati sumus ut oues
 occisionis et sine morte hostiā eos facit et oblationē. Nam q̄

hostiam sui significaret dicendo sanctifica constat ex sequentibus. cum pro eis moveretur. dixit autem pro eis. sanctifico meipsum. neque arbitraretur quod pro apostolis hoc solum faceret: addidit. non de his rogo solum: sed de credentibus per sermonem eorum in me. hic item eorum animos erigit indicans multos futuros discipulos. cum enim quod habebant eximium corde fecit: iterum eos consolatur: ostendens eos aliorum salutis futuros auctores. Ex quo autem de eorum salute et sanctificatione per fidem et sacrificium dixit: iam ad concordiam eos exhortatur: in quo sermone suum concludit. Unde incepit. Dixit enim. mandatum novum do nobis: ut sint unum sicut tu pater in me: et ego in te. Iterum sicut non equalitatis est. neque enim ita unum esse poterant: sed pro humana facultate. Sicut cum dicit. Estote misericordes: sicut pater uester. Quid significat in nobis: in fide in nos. Nam cum nihil adeo omnes perturbet: ut dissensio id agat ut unum fiant. Quid ergo hoc ne assertum est. Sane quidem omnes enim apostolos per apostolos credentes unum sunt: quibus non nulli ex his dissentiant: neque hoc enim latuit: sed perdidit hominum desidia. Ut mundus credat: quia tu me misisti. Quod et in principio dixit. in hoc cognoscant omnes: quia mei estis discipuli: si invicem diligitis. Et quod hic erat credituri. Quia pater est deus magister. Si ergo qui ex his didicerunt: servaverunt. a discipulis magis iam auditores intelligent. Si dissentiet: non inveniet dei pater esse discipulos. Si non ero pacificus a te missum non confortabitur. Vides quo pacto ad finem usque cum patre concordia confirmat: et ego claritate quam dedisti mihi: dedi eis (hoc est signorum et doctrine: et ut concordantes sint. hoc enim claritas: ut sit unum: atque etiam maior signis. Quicquid enim deum admiramur. quod nulla dissensio nulla pugna est in eius natura: et hoc maxima gloria est: ita et hi propterea clari efficiuntur: et cum patre hoc postulat: cum ipse se dare profiteatur. Nam siue de signis siue de concordia siue de pace ei sermo sit: si hoc se exhibere iussit apparere. Unde constat consolandi eos gratia postulare. Ego in eis et tu in me. Quod dedit claritatem. In eis manendo: et secum patre habendo ut eis opitularetur. Alibi autem non per se patre: sed se et patre advenisse: et mansionem apud eum fecisse dicit. Illi Sabellio silentium impones: hic Arrio. Ut sint consummati in unum: ut cognoscat mundus: quia tu me misisti. Frequenter hoc dicit: ut potentior patrem quam signa ad

persuadendū demonstrat. Sicut enī discordia debilitat: ita cōcor-
dia corroborat. Et dilexi eos: sicut me dilexisti. hic itē sicut ut
homine diligere licet. Et dilectionis argumētū: q̄ seipm̄ p̄ eis de-
derit. Cum ergo dixisset ī securitate futuros: q̄ nō mutabūtur: q̄
nō mutabūtur: q̄ erūt sancti: q̄ multi p̄ eos erāt credituri: q̄
multi gloriā cōsequētur: q̄ nō solū ipse eos dilexerit: sed etiā p̄.
Jam prosequitur que post eorū hinc migrationē erāt futura: q̄
premia: que essent eis corone repositae. pater inquit quos dedisti
mibi: uolo ut ubi sum ego: et illi sint mecum. Quod semp̄ querebant
discipuli: quo uadis. Quid dicis id possintus es? Et te q̄ oīa ad huma-
nā respiciūt imbecillitatem. nā quō dicebat. Sequeris autem
postea. Sed ad maiore certitudine et amoris ostensione h̄c dicit:
ut uideat claritatem meā: quā dedisti mibi. Item h̄c concordie
ad patrem indicat. Aliq̄ q̄ priora ante cōstitutionē mūdi inquit:
q̄d et ipm̄ aliquatū ad hūanā naturā respiciat. dedisti mibi in-
quit. q̄ si nō ira est. libenter negates interrogare. Qui dat. alicui
dat: nūc primū generauit: inde claritatem dedit. Ante īgloriā
dimisit: et quā nā h̄c intitur ratione. Vides q̄ dedisti pro genu-
isti intelligitur. Sed cur nō dixit. Ut participant: sed uideat clari-
tatem: h̄c ostendit q̄ oīs ea requies ē: spectare filiū dei: hoc cla-
ros esse facit: quod et paulo inquit. Reuelata facie gloria domini
speculantes. Quēadmodū enī qui in solis radios intuentur aerē
nacti tenuissimū uisū uoluptate p̄cipiūt: ita tūc et tōge etiam
maior orietur nobis uoluptas. Simul autē ostendit: q̄ nō hoc
uidetur: sed admiranda quedā sūba. pater iuste mūdū te non
cognouit. Quid hoc signat? Quā nā habet cōsequētia: ostendit
nemine scire deū nisi solos qui filiū cognoscant: hoc ē. Vole-
bā omēs hoc esse: sed nō cognouerūt te: q̄ nūc m̄hil posset argu-
ere. hoc significat pater iuste. hoc mibi alpius dictū uidetur:
q̄ tā bonū tā iustū cognoscere uoluerit. Cū enī iudei deū se scire:
ipm̄ autē nescire dixissent. Ad hoc respondet inquamens dilexisti
me ante mūdi cōstitutionē: se aduersus iudeorū calūpnias
excusans. Qui claritatem arripit: qui ante mūdi cōstitutionē
dilecto ē. Qui testes multos eos illius claritatis: quō contrariū esset
patri. nō igit̄ hoc ē quod dicūt iudei: q̄ ip̄si te cognoscūt. ego
autē nūc. Sed contra oīno. Ego te noui: nō alij. Et h̄i cognos-
uerūt: quia tu me misisti. Vides q̄ eos notat: q̄ adeo nō cēdicebat

q̄d nō dū habebas. quō ergo eis dixisti
sedebitis sup̄ sedes xij. Quō alia et plū
et maiora pollicitus es.

Et ad hoc omnem refert sermonem. et notum faciam feci eis nomen tuum:
et notum faciam. Atqui spiritus perfectam cognitionem inquis. Sed que
spiritus sunt mea sunt. Ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit. Et e-
go in ipsis. Si enim intelligerent qui tu sis: tunc sciret me alienum
non esse: sed maxime dilectum meum et coniunctum. Qui hoc non
ut decet credunt: et fidem in me: et uera seruat dilectionem:
et qui me uere diligunt: in his ego sum. Vide quomodo in seculum
finem definit in dilectione omnium bonorum mater. Credamus ergo
et diligamus deum: ne de nobis dicatur. Deum confiteri sciunt: operibus
negant: et ita fidem negat: et est infideli perior. Tu enim ille et fa-
miliaribus et consanguineis et alienis tu ne sanguine quidem con-
iunctis ulla caritate affireris: quoniam tibi erit excusatio. tamen
deum et maledictis et contumeliosis prosequaris. Considera quod nobis
beneficendi occasiones dederit deus. Alii ut consanguineo: alii ut
amico: alii ut vicino huius ut cuius illi ut homini miseretur.
et si nihil horum te cohibet: sed omne amoris inculcum dissoluis: audi
paulum: qui te infideli perior affert. Quomodo ille nihil de elemo-
syna nihil de celo audiens humanitate te superauit. Tu inimicos
diligere iussus: familiares ut inimicos intueris: et pecuniam
magis partis quam corporibus. Atqui diuitie absupte nihil mali pa-
tientur. hic contemtus consumitur. Que ergo insania pecuniam
parcere. Et non gentilibus. Unde hoc desiderium ortum habuit. Unde
heri humanitas atque crudelitas. Si quis tam in edivori theatro lo-
co sedens: totum mundum: et omnia humana despiceret. Considera quoniam
reprehenderet stultitiam: quoniam lacrimas profundaret: quoniam risu
moueretur: quoniam odium contemneret. Ea enim facimus que risu lacry-
marum odio digna sunt. Ille canes pascit: ut feras siluestres capi-
at: et ipse in feritatem incidit. Ille aues: alius tauros uel la-
pides transferat: homines contemnit: cum fame tabescit: et innume-
ra consumit pecunia: ut lapidei homines effingatur. Vere homines
lapidei qui calamitosos despiciunt. Alius gemas et aurum misere
collagens parietes uestit: pauperum corpus nudum nudus nullas
statuit misericordias. Alii uestes uestibus addunt. Alii autem neque ip-
sum corpus nudum uestire nouit. In iudiciis ita alii alium consu-
mit. Alii in meretres et parasitos. Alii in mimos et saltatores.
Alii in splendida et magnifica edificia in emendis possessionibus
et domibus. Ille propterea usuras computat. Alii usurarium usuras

exhortatio

alius tyrographia reditu plena reficit: neque uel nocte coegetur.
 et i proximorum malis inuigilat. qualescente die hic ad iusti
 lucrum ille ad dispendium in luxu. alius ad peculatum currit: et
 superfluis rebus et prohibitis maximu studiu impendit: neces
 sariis nullu. Iudices autem quide nome iudicu habent: re au
 te latronu et homicidaru: et si quis cotrouersias et testameta
 perquirat innumera etia hic mala: fraudes furta: insidias de
 prehendit. Circa que oes nostri conatus. spiritualiu vano
 nulla. sed ad ecclesiam: ut tantu uideat cotruritur. Veru no
 hoc e qd qrimus: sed operibz nobis et pura mete opus e. Na si tota
 die auaritie studueris: inde huc tgressus pauca uerba dixeris: no
 modo deu no placaueris: sed plurimu irritaueris. Si tibi dnm
 tuu colare uolueris: opera exhibeas. intellige calamitosorum
 onera. intueri nudos: esurietes iniuria affectos quibz multas
 tibi humanitatis uias sternere poteris. Noli nos ipsos frus
 tra et ita sum uiuendo seducere. neq; q nunc bene ualeamus
 nos aspernemur: sed memoria sibeat q morboru ui no nuq
 morimur: cauamus futura mala et hac formidine melio
 res efficiamur ac si maxime sumo reprehendendi. Qui em in
 iudicijs dicunt: tambus filles sunt: qui i foro uulpibz. Qui ui
 tam deside uiuunt: neq; hui ut decet exercetur: cu i spectaculis
 bonos mores corrumpt. Qui dignis rebz iulbat: uidemus nemi
 ne. Qui i uideat et maledicat: et se i digna fatiat: multos. Itaq;
 punietur etia: no modo qui maloru sunt auctores: sed qui faci
 entibz consentiunt. Voluntas em eade est: que similiter dat penas.
 hec ego quotidie repeto: neq; cesso. Si quis malis auscultauerit:
 lucrabitur: si nemo: scatis: uelim nihil hec uobis profuta. Vos
 ipsos accusabitis. nos ab oi culpa uacui. sed absit: ut hac nos
 afferamus excusatione: sed ut nobis glorie sitis apud xpi fbnal
 ubi simul sepuerms bonis pfuamur cu eo: que decet gloria
 simul cu patre et spu sancto i secula

Hic cu dixisset Iesus tgressus e cu discipulis suis transfor
 rente cedro: ubi erat hortus: i que introiit ipse et disci
 puli ei. Horre du quidda mors e et formidolosu: sed no ns qui
 superna uita cotemplantur sapientia. Qui futa no itelligit: et ip
 sam tantu uite fine reputat: no abre: et horret et formidat: ac

Expt 187

si nihil futurum sit: nobis autem qui gratia dei incerta: et occulta sapientia
eius didicimus: et in migratione mortem arbitramur: minime for-
midandum est: sed letandum: atque desiderandum: ut a caduca hac et mor-
tali uita ad meliorem: et longe clariorem: nullo fine comprehensam
transferamur. Quod Christus operibus nos erudies: non uero et necessitate:
sed sponte ad passionem uenit. Hec magis cum dixisset Jesus. Egressus
est trans torrentem cedron: ubi erat ortus: in quem introiit ipse
et discipuli eius. Sciebat autem et iudas qui tradidit eum locum. Quia
frequenter Jesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Quod media nocte
iter facit. Torrentem transiit: et ad locum proditori notum properat:
ut laborem eis demeret. et ostendit discipulis se ad mortem sponte per-
fiscit: quod maxime ad eorum consolationem faciebat: et in horto tamquam
in carcere commoratur. Hec cum dixisset. Quid dicitis: patre orauerat.
Quare non dicitis post orationem in hortum uenisse. Quia non oratio
sed sermo fuerat ad discipulos: et introierunt discipuli in hortum:
ita metu eos liberauit: ne ingredi recusarent. Unde autem iudas
eo contenderit. Unde didicerit: inde constat quod multum expecta-
bat Jesus. Neque enim si dormi ageret: iudas ad ortum properasset:
sed dormi ut dormientem comprehenderet. Ne ergo hortum secretum
recessum opinareris: addidit quod sciebat iudas locum: neque horti-
um sed quod frequenter Jesus conueiebat illuc cum discipulis suis.
Sapientia enim cum his priuati de necessariis loquatur: quod alios au-
dire non licebat. Facit autem hoc et in motibus: et in hortis: locum
protulit a tumultu maxime sibi diligens: ne doctrina impediret.
Iudas autem cum accepisset cohortem: et a pontificibus et pharisaeis
ministros: uenit illuc: et hi sepe alias miserunt ad Christum compre-
hendendum: sed non potuerunt. Unde constat sponte sua se tradidisse.
Et quo cohorti persuasit. Militares erant uiri: et mercede omnia
audebant. Jesus autem sciens omnia: quietura erat super illum:
processit et dixit ad eos. Que queritis? hoc est non eorum aduentum ab-
stulit interrogare: sed intrepide: tamquam omnia sciens: dixit et facit. Qua-
re autem cum armis ueniunt: timebat sequentes deum Jesum. Et prop-
tere a eadem inrepesta nocte aggressi sunt. dicit eis quem queritis.
Responderunt ei. Jesum nazarenum. Vides uim insuperabilem. Quomodo
in medio existens eos recauit. Et enim non tenebris id noctis com-
geret: ostendit euangelista: cum dicit: facies habuisse: quas noli habu-
issent: saltem uoce cognitum esset. Quod si illi Jesum ignorabant: non tamen

iudas ob cōtinuā cū eo cōsuetudinē. Aderat enī neq; magis ag
 nostebat. sed cū alijs retrorsum cecidit. fecit autē hoc iesus
 demonstrans nō solū nō posse eos se capere: sed ne mediū qdē
 iudare nisi seipm traderet. Item dicit quē qritus: o demēnam:
 uerbo eos prostrauit: neq; cōuersi sunt: tantā uirtute itelli
 gentes. sed itm aggreduitur. Cū autē qd suū erat impleset
 iā se tradit iniquis: dixi uobis quia ego sum. Stabat autē et
 iudas: qui tradebat eū. Aduertite euāgeliste tolleratiā. Non
 maledixit proditori: sed factū narrat. Nū dūtaxat curat
 demrāre: q se capi pmissit. Inde ne quis diceret: q ipse xpūs
 eos ad se capiendū adduxerit: et se manifestas ī manu eorū
 dederit: cū ostenderit primū: quibz facile moueri debebat
 et tamē in proposito pstitissent: et mīme iā posset excusa
 ri: tūc se tradidit iniquis. Si ergo me queritis: sinite hos ab
 ire: ad ultimā usq; horā suā in eos benignitate pre se ferens.
 Si me uultis inquit. Dimittite hos. Ecce me ipm trado. ut im
 pleretur sermo: quē dixit. Quia quos dedisti mibi: nō perdidī ex
 eis quēq; perditionē autē dicit nō mortis sed illā eternā. Euā
 gelista autē et ī pnti h accepit. Admirari autē quis posset: cū
 nō cōprehenderūt etiā cū iesu et uerbārarūt discipulos: et po
 tū maxime: qui eos serui autē abscindēdo tritarat. Quid
 ergo eos cōtinuit: nemo alijs q̄ que eos retrorsū puerat
 potētia. Quod euāgelista nō eorū mentis sed supne uirtutis eos
 coercētis fuisse significat iniquis. Ut sermo impleteretur quē
 dixit: nō perdidī ex eis quēq; petrus ergo hac uoce et rō q iam
 facta uiderat. frēt cōtra irruētē armatur. Et quō iniquis q
 uisus ē: neq; perā habere: neq; duas tunicas: gladiū habet. Ut
 puto: hoc metuens iam se pnumierat. Quod si dixeris. Quō
 cū p̄cipitur ne alapā mferat. hominā agit: et maxime cū
 nō ulas p̄cipiatur. Verū nō se sed magrū uictq; est. p̄terea
 nondū p̄fecte et cōsumate uirtutis erat. Et si ius petri sapie
 tiā itelligere: uidebitis postmodū resū: et e quo aīa omīa
 p̄ferētē: et nullis malis nullis calamitatibz p̄turbatū. Iesū
 autē etiā hoc ī loco miraculū facit: simul erudies nos: qm
 p̄sequutores nostros beneficos^{nos} esse oportet: et cū suā obtegēt
 potestātē: seruo illi autē restituit. petro autē dixit: q qui gla
 diū accipuit: in gladio peribit: et ei ut ī laudō mīnatus est

ut eis conatu retunderet. Et serui nomine meminit euangelista.
Quonia magna res erat. Non tantu qd eu curauerit: sed cum
paulo post esset ab eo alapani accepturus. hic ad pserutiones tolle-
randas uoluit discipulos erudire. atq; etia propter ea nome posu-
it euangelista. ut legentes tunc possent diligenter inquirere. an
ita se res habuisset. Nec simpliciter dextera auricula dicit: sed
mihi uidetur Apostoli impetu uelle ostendere. qd fere in ipso
caput irruit. Iesus aute no nimis tantu petru cohibet: sed et
alios sedat inquiens. Salite que dedit mihi pater no ut bi-
bam illud. ostendes no illoru potentie id ascribendu: sed p
missioni sue. ac etia qd no esset deo contrarius: sed obediret
patri usq; ad mortem. Tunc coprehenderunt Iesum: et ligauer-
unt: et adduxerunt eu ad Anna primu. Quare ad Anna: ut re-
ostentarent: et taq; triumphu ducerent. Erat aute socr Cayphe:
qui erat pontifex anni illius. Erat aute Cayphas: qui consiliu dade-
bat iudeis qd expedit unu hoiem mori pro populo. Cui itm huius
prophetie nos admonet. Ut pro salute hoc factu demonstraret.
Et tanta esse ueritatis excellencia. ut et Anna ea predixerint.
Ne ergo uirtutum mentione auditor perturbaretur: id meminit.
quia salus orbis terraru eius mors esset. Sequebatur autem
petrus et alii discipuli. Quis alii. Ipse qui hoc scripsit. Et cur
se no noiat. Cu em supra pectus Iesu recubaret: merito se sile-
no preerit. Sed qua gra hoc loco: Etade ipsa. Na et hic quoq; se
laudat: qd alijs diffugientib; ipse sequeretur. Ideo et sui sile nomine
et petru sibi preponit. Et sui meminisse nunc coactus est:
ut intelligas eu ceteris diligetius qd in aula principis facta sunt
enarrare ut pote aderat. Et aduertite quo proprie laudi demit.
Nequis em diceret. Quo omnibus aufugientibus ipse ingressus e.
Causam affert: qd esset notus pontifi: nequis se sequutu admi-
retur: neue id ei fortitudinem ascriberet. Illud mirandu qd petru
ta timidus usq; ad aula solus uenerit. Qd em eoulsq; uenerit: amo-
ris: qd no nigredere tur: timoris erat indicium. Ideo hoc scripsit
euangelista potius negationis excusatione. Neq; em taq; rem
magna ait se notu pontifi. Sed cu solu se cu Iesu uenisse dixisset:
ne putares animi magnitudinem factu. causam affert. Quia aute
et petrus etia nullius fauore ingressus esset: exsequentib; ostendit.
Cu em exijt: et cu ostiaria egrit: ut introduceretur: statim intrauit.

LXXVIII.

petrus. cur autē ipse eū nō introduxit. Christū spectabat et
 sequebatur: adeo iussit mulieri ut eū introducēt. Quid mulier.
 Nūquid et tu ex discipulis es hominis huius. Dicit ille. nō sum.
 Quid dicit petre. nōne dudū dixerās. Si oportuisset animam
 pro eo ponere: repositurū. Quid ergo ne hostiaria quidē rogan-
 tem pferre potes. Illum miles: Num aliquis eorū qui iesū cepe-
 rat: te rogabat. Vilis erat hostiaria et abiecta: neq̄ asperē per-
 conctata est. Non dicit deceptoris: et p̄diti illi discipulū est: sed
 hominis huius: tanq̄ eiā miserētur. Sed nihil horū p̄tulit. Dixit
 autē. Nūquid et tu: quia et iohānes aderat: adeo benigne loqui-
 tū ē mulier sed nihil horū intelligebat petrus. neq̄ re aduer-
 tit: q̄ p̄mo q̄ scdō q̄ t̄tio negaret: nisi cū gallū catarūt. Neq̄ hoc
 advertisset: nisi se xp̄s cōspexisset. Et ipse quidē calefatiebat se
 cū servis p̄cipis. Iesus intus ligatus tenebatur. Hec autē di-
 cit nō i petri accusatione: sed ad ostendendū xp̄m vera predixis-
 se. p̄iceps autē interrogavit petrū. Iesum de discipulis suis et
 de doctrina. o malitia. Cū frequēter in templo loquētē et palā
 docentem audisset: hoc p̄conctatur: cū nullū haberet crimen:
 quod obijcerent: de discipulis rogabat: fortasse ubi essent: et qua
 gratia eos elegisset: et quid uellet: et in quibus iis uti: hoc dice-
 rebat: quasi seditionis et novitatis eū arguens: et q̄ nemo al-
 ius ipsi crederet: preter illos: et tanq̄ quoddā esset malicie in-
 strumentum. Quod argues xp̄s inquit. Ego palā loquor: sū
 mūdo. Nihil priuātū discipulis dixit: dixit sane. Sed nō q̄ illi
 arbitrabantur: q̄ timeret: et seditiones strueret: sed cū aliquādo
 aliora: q̄ que multitudo capere posset loquebatur. Quid me inter-
 rogas. Interroga qui audierunt. Non arroganter respōdet: sed
 fretus ueritate. Quod et i p̄cipio dicebat. Si ego testimoniu
 p̄hibeo de me ipso: testimoniu meū nō est uerū. Idē et hoc
 in loco. Ex abundantia suū uult testimoniu accusare cōfirma-
 re. Nā cū de discipulis p̄iceps perconctaretur: ait. ope de meis
 rogas. Roga inimicos insidiatores qui me ligarūt. hī testi-
 fientur. qd̄ em ueritatis maximū ē argumētū: cū quis in-
 micos in testimoniu adducat: p̄iceps autē cū ira q̄rendū esset
 nō quesuit. Sed unq̄ ex astantibus m̄stris dedit ei alāpam.
 Quid hoc impudentius. Exhorrescat celū. Eō tremiscat terra.
 et xp̄i patientia: et seruorū impudentia. Et quid nā dixerat.

Ego docui i templo. Quid ergo. nihil
 ne se t̄ seceret discipulis

de testimo

Neq; ut se excusando ait. Quid me interrogas: sed ut omem impu-
 die materia tolleretur: et cu percussus esset et oia sternere et delere in
 sua haberet potestate loquitur: que omem feritate placare facile
 potuisset. Si male loquutus sum inquit: testimoni p'hibe: de malo hoc
 est si me uerbo reprehendere potes: ostende: sin minus. Cur me
 redis. Vides iudiciu tumultus: et p'turbationis: et cōfusions ple-
 nu. Rogauit p'rieps subdole et dolose. Respondit Iesus: ut oportuit.
 Quid dicendu erat: uel cōfutare uel acquiescere. Sed neutru facit: se-
 ru seruu eu redit: hoc nō iudiciu est: sed uolentia. Inde neq; sic
 quicq; habentes: ad accusaret: mittit eu ligatu ad Caypha. Erat
 autē Petrus stans: et calefacies se: pape. quo sopore calor ille ue-
 hemes petri: contubnerat: capto Iesu. Neq; post tot mouetur: sed
 adhuc se calefacit: intelligas q; imbecilla sit hūana natura: cu
 nos deus deserit. Et rogatus iteru negat. Tum cognatus seruillu
 cuiq; petri auricula absceuerat ea re motus ait. Nonne ego te
 audi in hortu: neq; horrus neq; imensus amor: que Iesus illi of-
 tenderat uerboru ei p'ctu admonuit: sed oia formidine exa-
 derut. Sed cur euāgeliste omes in hoc cōcordarut: nō ut dis-
 pulu accusaret: sed erudirent: quatu mali sit: nō oia deo com-
 mittere: sed sibi ipsi cōfidere. Tu autē admirare magni curam
 et diligentia: q; et captus et ligatus discipulo cōsiliit. Intuitu
 suo iactem excitans: et ad lachrimas moues. Ducit ergo Je-
 sum a Caypha ad pylatu. factum autē hoc est: ut iudiciu mul-
 tudo uel iniuriis ueritate extorqueret. Erat autē mane anteq;
 gal galataret. ad Caypha ducitur: inde ad pylatu. Quib; uerbis
 ostendit euāgelista: a media nocte ad mane a Caypha in-
 terrogatus nihil respondiisse. Ideo misit eu ad pylatu: sed illa
 alijs dimittens: ipse que sequuta sunt enarrat. Tu autē iude-
 oru stultitia cōsidera: qui in nocetem armati cōprehenderut:
 nō tamē ingrediuntur pretoriu: ne cōtaminarentur. Et quā
 queso cōtaminatio ingredi pretoriu: ubi iusti penas dant:
 derimantes mentu et anethu. At cu iniuste interficiut: cō-
 taminari se nō existimat: sed cu ad pretoriu ueniut: sed cur
 ipsi nō interemerut: quatu de eoru impio iā adepti erat
 a Romanis. preterea timebat: ne a pylato accusati penas
 postmodu darent. Sed quid significat: ut manducaret pascha
 Atqui Iesus iā id fecerat una die azimoru. siue ergo pascha

ad caphan

ad pylatu

totam appellat solemnitate: siue q tunc faciebatur. Christus
 autē pridie: redem suā in parascene reseruans: quādo antiqui
 tus celebratū erat. ipsi autē armati: quod nō licebat: fundentes
 sanguine: locū tunc: pylatū aduocāt. cui egressus ait. quā
 accusationē affertis aduersus hominem hūc. Vides mutationē
 principatus eorū et iudicē. Cū em et ligatū et tanta caterva
 ad se adductū uideret: nō tamē manifestū putauit accusa-
 tionis indicium. sed interrogat: absurdū ratus iudiciū eos p̄su-
 mere: supplicium: sibi p̄mitti. Illi autē. Si nō esset hīc malefa-
 ctor nō tibi tradidissē eū. o demetia. Quid nō adducitis in
 medium quid fecerit: sed obtegitis. Quid nō arguitis eū. Ecce q
 ubiq iusta p̄dicatō accusationē: nihil tandē afferūt. Anna
 de doctrina ei q p̄notatq est: quo audito misit ad Caiaapham: et
 ipse demde ad pylatū. Pylatq ait. quā accusationē affertis
 aduersus hominem hūc. Vides mutationē principatus eorum
 et iudicē. Cū em et ligatū et tanta caterva ad se adductū
 uideret: nō tamē manifestū putauit accusationis indicium. cat
 contra hūc neq habent quid respondeant: sed rōictura qdā
 utitur. Tum pylatq accipite eū uos: et secundū legē uestram
 iudicate eū. dixerūt iudei. nobis nō licet interficere quēq.
 hoc dixerūt. Vt sermo iesu impleretur quē dixit signi fides:
 quā morte esset moriturq: et quō hoc significabat. Non
 licet nobis interficere quēq. Aut dicit euāgelista: quomā nō
 pro iudeis tantū sed et pro gētibz erat moriturq: uel q cruci-
 ficere eis nō licebat. q si dicit nō licere interimere eo tem-
 pore itelligēdū est. Nā q interemerunt et alia morte ar-
 gumēto est. stephanq lapidatus: sed crucifigere eū deside-
 rabant: ut mortis genus iactaret. pylatq autē ad emendā
 molestiam breuibz iesum interrogat. Tu es Rex iudeorum.
 Respondit iesus. A te me ipso hoc dicit: an alii dixerūt tibi de
 me. Cur hoc interrogat christq: ut prauū iudeorū animū
 detegeret. Audierat em hoc a multis pylatq. Nā cū illi nihil
 accusare possent: ne longa fieret discussio: quod semp in p̄ns
 accusabatur: id nūc pylatq p̄notatur. Nā cū dixisset iudeis
 secundū legē uestrā iudicate eū: ut ostenderet nō esse i iudeis
 peccatū: non licere sibi dicit. Non em legi nostre sed cōi cri-
 mini obnoxius ē. Quod itelligēs pylatq: ut experiret rogat.

90

140

18

Tu es Rex iudeorum. Non ergo quod nesciret christus interrogat: sed ut
 ipse pilatus iudeos accusaret. Alij dixerunt tibi. Quod pilatus iudeis
 ait. Numquid ego iudeus sum? Gens tua et pontifex tui tradide-
 runt te mihi. Quid fecisti? hic se excusare uoluit. Inde tu dixisset.
 Tu es Rex. Arguens eum iesus: hoc inquit audisti a iudeis. Quia gra-
 tia non diligenter rem ipsam inquiris. dixerunt me malorum aucto-
 rem pronuntiare: quod male fecerim. Sed hoc non facis. simpliciter
 causas struis. At e ipso hoc dicis an aliunde? Quo audito pilatus: quod
 statim respondeat ignarus. Tradiderunt me tibi magis oportet: ut
 te quid feceris interrogem. Tunc iesus regnum meum non est de hoc
 mundo. Erigit pilatum ut non multum ad eorum copationem malum. Et
 uult ostendere se non purum hominem: sed deum et dei filium esse. Inquit.
 Si ex hoc mundo esset regnum meum: ministri mei utique decertarent
 ut non traderet iudeis. Quod pilatus intuebat: tollit terram dis-
 delictet suspicionem an non est mundi huius christi regnum? Quid in? Quo
 inquit non esse? non quod hoc etiam non possideat: sed quia celo habeat
 imperium non humanum: sed longe maius atque prestantius. quod si inest
 quomodo captus est: spero se tradens: quod non tacet: sed si ex hoc mun-
 do essem inquit ministri mei decertarent: ut non traderet: ostendit
 in hoc loco regni nostri imbecillitatem: quod in seruis habeat
 potestatem. Superius autem regnum sibi ipsi sufficiens est. et nullum indiget
 imit heretica ansam inueniunt: alienis eum ab opifice esse. Quid er-
 go tu dicis? In propria uenit. Quid tu? Non sum de mundo: sicut
 ego non sum de hoc mundo. sic et regnum non dirigitur non esse: non
 quod mundum prudentia ac protectione sua puer: sed ut dixi: neque
 humanum neque caducum esse demonstrat. Quid ergo pilatus? Ergo rex
 es tu? Respondit iesus tu dicis. Quia rex sum. Ego in hoc natus
 sum. Si ergo Rex natus es: et alia omnia nata sunt: et nihil
 habet quod accepit. Itaque tu audis. Sicut pater habet uitam in se
 inet ipso: sic dedit et filio uitam habere: nihil aliud quam generatio-
 nem arbitreris: et in alijs filijs: et adhuc ueni: ut testimonium phari-
 searum peritatem. hoc est ut hoc ipsum dicat: fatia: et per sua dea oibz. Tu
 autem homo hec audies: et uidens dominum tuum ligatum et carum
 tractum: noli potentia quicquam reputare. Nonne per absurdum et indignum
 est si christus propter te ea sustinuit: tu ne uerba: quidem
 sepe uideri potest. Ille inquit per te est: tu te et uerba omnia et a
 nullis et si non apud oes laudaris: misera te uita uiuere

arbitraris. Christus obprobriis et maledictis afficitur: ad derisum
 alapis reditur: tu ab omnibus laudem captas: et non fers obprobria christi
 nonne audis paulum dicentem. Imitatores mei estote: sicut et ego
 christi. Si quis te maledictis prosequitur: recordare dominum tuum quem
 ad derisum adorabant: et uerbis et redistrahatur: et iridebant
 ipse uero non modo non uictus est: sed beneficiis et summa huma-
 nitate et clementia affectus. hunc nos imitemur: ita poterimus
 omnem ignominiam liberari. Non enim qui iniuriatur: sed qui pro
 animo iniuriis dolet is iniurias confirmat et irritat iniuria-
 tem. Si non egre eas ferres: non afficereris iniuria. Non enim ab
 inferentibus: sed ab accipientibus fit: ut graues sint. Quid tamen
 doles: si iniuria te offendit: tanto minus tibi dolendum est: imo il-
 li magis misereri oportet. Si in iure: tanto equiori animo
 tollerandum. Quomodo enim si quis te pauperem ut diuitem
 appellaret: laudaretque: nihil ad te ille laudes: sed potius in ri-
 sum uerterentur: ita si quis falso calumpniaretur: nihil id ad
 te. Quod si te conscientia reprehendit: nulla te uerba perturbent: sed ui-
 tam emenda. hoc in ueris reprehensionibus dico. Si autem paup-
 tatem quispiam aut ignobilitatem arguet: eum ridendum ducas
 non enim dederunt est audienti: sed dicenti: ut pote sapientia igno-
 ranti. Sed cum huic in multitudine ignorantium ueritatem
 dicuntur: intollerabile uulnus efficitur. Immo hoc maxime
 ferendum. Cum tibi testis sit spectatulum laudatum te atque accipien-
 tum: illis ledentibus et exprobrantibus. Non enim qui ulciscitur: sed
 qui nihil respondet admirationi est apud sapientes. Quod si principes
 stulti sunt: propterea maxime eos rideas: et theatro celesti
 congratulare. Illis enim omnes te laudabunt: tibi plaudent: te
 accipient. Siquidem unus angelus toti mundo conferri potest. Et
 quid angelos dico: quando ipse te dominus laudabit. His cogitatio-
 nibus nos exerceamus. Neque enim crimini dandum est: si quile-
 ditur: silet: sed contra: si ulciscatur. Nam si crimine esset: non utique
 dixisset christus. Si quis percusserit te in dextra maxilla: percuti
 li et altera. At si falsa quis dixerit: ei misereamur: quod sibi ac-
 cusantium supplicium astruit. Neque scripturas legere dignum est:
 peccatori enim inquit deus. Ut quid tu enarras iustificationes
 meas: sedes contra fratrem tuum calumpniaris. Si uera dixerit
 etiam sic miserabilis est. Nam et phariseus uera loquitur nihil

118

18

tamen offendit male audientem sed ei profuit: se bonis priuauit:
et sibi iis maledictis naufragium intulit. Itaque utriusque ille est qui offe-
dit. Tu autem si equo animo proferes: duplici ratione lucraris: et quia
eo tibi silentio et modestia deum propitium reddis: et materia ac-
cipis: ut ex uerbis facta emendentur et humana gloria contempnas.
Item hic nobis dolor exoritur: quod multi hominum inuident thianae
opinionem. Sic si uoluering philosophari probe intelligemus: nihil
res humanas esse. Discamus igitur et uicia nostra reuoluentes: ea
tempore corrigamus: et hoc mense unum alio aliud: et ita subsequenter
meliores efficiamus. Et sic tam per gradus quosdam ascendentes
per scalam iacob ad celum perueniamus. Item scale ille mihi per illam
uisionem: paulatim per uirtutes ascensum significare uidentur
per quam a terra in celum ascendere nobis licet non gradibus sensibi-
libus: sed morum moremque et correctione. hoc ergo iter hunc asce-
ndi aggrediamur ut et celum et celi bona consequamur. Gra-
tiae et benignitatis domini nostri ihesu christi: cui gloria in secula

Ego in hoc natus sum: et ad hoc ueni in mundum: ut testimoni-
um perhibeam ueritati. Omnis qui est ex ueritate: audit uocem
meam. Mirabilis res est parietia: quae tam in tranquillo portu animi
constituit: cumque et ab aduersis uentis et fluctibus tempestatum
liberum reddit. Hanc nos christus cum semper tum maxime nunc do-
cuit: cum iudicatus esset: ductus huc illuc distractus. Item apud
Anna per quam mansuete respondit: et cederenti seruo ea dixit: que
omnem fastum tollere potuissent. Et inde ad Caypham deinde ad
pilatam ductus tota nocte in hiis consumpta in omnibus mira per-
lit mansuetudine: et dicentibus maleficum esse: neque in quo eum
arguerent habentibus: tacuit tamen. Cum de regno interrogatus
esset: tunc loquutus est ad pilatum erudiens nos cum: et ad aliorum
erigens. Quid autem pilatus illis precibus iesu non interrogat: sed
pretorium ingreditur: magna quidam de eo habebant opinio-
ne: et sine alicuius tumultu omnia ab eo intelligere uolebat.
Roganti autem quid fecisset: nihil ad hoc respondit iesus: sed ad id:
quod ualde cupiebat pilatus hoc est de regno suo inquires. Reg-
num meum non est de hoc mundo: quasi dicat. Rex sum: non tamen
qualem arbitraris: sed longe prestantior hunc ostendit nihil
mali fecisse: ut etiam cum prosequitur in hoc natus sum: et ad hoc

ueni in mundum: ut testimonium perhibeam ueritati. Inde cum dicitur: omnis qui est ex ueritate audit uocem meam: allicitur eum ut aures huius adhibeat. Si quis enim uerus est inquit: et amat ueritatem: sane me audiet. hoc patto eum paucis uerbis allicit: ut petat quid e ueritas. sed primum rei ipsi insinuat. Rogauit autem quomodo tempus id postulabat nunc eum e iudeorum manibus eripere rogabat. Ideo exiit. aitque Ego nullam in eo inuenio causam. Et considera quod prudenter. Non dixit: si errauit et dignum morte: sollemnitate eum condonate: sed primum omnino excusat: inde ex habundantia rogat: si noli aliter innotescere dimittere: saltem ut nocentem tempori condonent. Ideo subdidit: Et tunc consuetudo nobis: ut unum dimittam uobis in pascha inde uerecunde. Vultis ergo inquit dimittam uobis regem iudeorum? clamabant omnes dicentes: Non hunc sed barrabam o mentem scelestam. Siles sui petiit. Sceletum dimitti: in fonte piumi iubent. hic etiam eis antiquitus mos fuerat. Tu autem oibus in oibus considera domini benignitatem. Tunc flagellauit eum pilatus: fortasse ut ideo ita sedato ^{iudeorum} furore inde eum dimitteret. Cum enim prius eum liberare uoluisset: in hoc eis satisfacere arbitratus est: si uerberari: et que tunc facta sunt in eum fieri permitteret: ut purpurea ueste arctodaretur et corona spinea ei capiti imponeretur. Ideo ita coronatum ad iudeos eduxit: ut ea ignominia eorum ira et furore aliquatulum sedaret: et quo milites hoc faciebant: si quidem non preceperat pilatus ad iudeorum gratiam. Neque enim noctu a pilato missi cum iuda profecti sunt sed pecunia a iudeis allecti omnia audebat. At iesus in hiis oibus tacebat. Tu autem non solum hoc uerba audias: sed in animo perpetuo serues uelim: et tu orbis terrarum et angelorum regem a militibus uisum: et uerbum et re ignominia affectum: et omnia equo animo tollerare uideris eum re ipsa imitare. Cum enim dixisset pilatus Regem iudeorum: ad deridendum ut Regem induerunt. hoc patto eduxit eum pilatus inquit. Nullam inuenio in eo causam. Exiit iesus spinis coronatus: non tamen iudeorum ira sedata est: sed clamabant crucifige crucifige eum. Videntem pilatus omnia frustra tentari. Accipere inquit eum uos et crucifigite. Quibus uerbis constat: ad prohibendum eorum furorem illa fieri permisisse. Ego inquit nulla in eo causam inuenio. Aduertite quot modis iudex iesum

capitulum 102

excusat. sed nihil tales illos mouebat. Illud enim uerbum accipere et crucifigere indignantis est et mouentis: ut ipsi rem non permissam parerent. ipsi duxerant eum: ut per fidem iudicio dampnaretur. contra autem contigit: ut contra sententiam eius absolueretur. quod ueriti. Nos legem habemus inquit: et secundum legem debet mori: quia filium dei se fecit. Quomodo ergo dicite per fidem accipite eum: et secundum legem uestram iudicate eum. dixerunt sibi non licere quicquam interficere. prout legem afferunt: quod mori debeat. Et considera accusationem. filium dei se facit. hoc criminandum est dicere queso. ut que dei opera facit: si se filium dei nunc cupet. Quod christus nihil respondet: implet prophetiam illud: quod non aperit os suum. In humilitate sua iudicium eius elatum est. Tum pilatus: cum audiret: quod se dei filium faceret. ne id uerum esset: et contra legem facere putaretur: formidauit. Iudei cum id et re et uerbis intelligeret non sunt perterriti: sed interrimunt: que adorare debuissent. Ideo pilatus trepidus aliis ommissis an esset christus interrogat. Cui Iesus non respondit. Nam cum audisset. In hoc natus sum et ad hoc ueni: et regnum meum non est de hoc mundo. Et propterea eum absolvere debuisset obsequerantur tamen furori iudeorum: qui cum nihil amplius quod confirmaretur haberet: ad publicum criminem contulerunt dicentes. Omnis qui se regem facit contra tradidit cesari. Inquirendum igitur diligenter. Ideo nihil ei respondit: cum sciret frustra omnia. Propterea rebus testimonium prebentibus noluit uerbis conuincere: neque excusatione adducere: ostendens spiritum ad hoc uenisse. Cum taceret inquit pilatus. Nescias quia potestatem habeo crucifigere te. Vides quomodo se ipsum persequenda uult. Si in tua potestate est: quare insonante non dimittis. Cum ergo contra se sententiam tulisset inquit Iesus. Qui tradidit me tibi maioris peccatum habet iudicis ipsum quoque reum esse criminis: et ut timore eius deprimeret: non haberes potestatem: nisi tibi datum esset desuper. Quod quo significat non simpliciter: et ut res plurimum solent sed miserie euenisse. Sed ne ea pericula: misisset tibi datum desuper: nullo ipse crimini ascribendum ducens. Ideo inquit maioris peccatum habet: qui tradidit me tibi. Atqui si datum erat: neque hic neque illi rei erat criminis. Frustraberis dicis. Hoc uerbo datum in hoc loco permissum est: quasi dicitur permissum sit hoc fieri: non tamen propterea uos non accusandi. perterriti

An tyrannidem affectaret et regno regare depellere tentaret. sed non uisitat diliget

eū uerbis: et manifestam attulit excusationē. Et exinde quæbat
 pilatus dimittere eū. Iudei autē clamabat. Si hūc dimittis: nō
 es amicus Cezaris. Cū em̄ a sua lege tūmina nō p̄ficēret: maligne
 externā adducit dīctes. Oīs em̄ qui se rege faciūt cōtradict
 Cezari. Et quod hoc tyrānidis argumētū. Unde hoc potest os
 tendi. A purpura: a diademate: ab ornatu: a satellitibus.
 Nōne solus semp̄ tū duodecī discipulis ambulabat: et uilibus
 utebatur cibis: uestibz domo. Sed o impudentia. o ī tēpesti
 uā formidine: pilatq; em̄ iam periculatū arbitratq; si id
 negligeret: egreditur: ut rē inquirat hoc em̄ significat: tū
 sedisse dicit: et nulla habita questione tradit eū: se is p̄suadē
 existimās. Quod apparet tū inquit. Erre Rex uester. Et cum
 illi dixissent Crucifige eū. qm̄ ait Regem uestrū crucifiga.
 Responderūt pontifices. Nō habemq; Regē nisi cezarē. Sp̄tē se
 uos professi sunt. Ideo eos deq; tradidit: quādo ip̄i primū p̄uide
 tia et protectione ip̄ius se subtraxerūt. et tū uno ore regnū
 abnegassent: p̄misit suis ip̄orū sententijs eos decedere. Atqui
 ea uerba omne irā sedare iā debuissent: sed timuerūt ne di
 missus iterū plebē alliceret: quod ne euemret: oīa conabatur.
 Graue em̄ quiddā est ambitio: graue m̄: et q; aiam p̄deuā
 leat cuiq; grā nūq; eū audiebant. pilatq; quiddā solo uerbo uoluit
 eū dimittere: hūc p̄stant dīctes. Crucifige: et cur tātopere
 hāc ei mortem affectabant. Quia ignominiosa erat. Verū
 ergo ne ei postmodū memoria seruaretur. hāc mortem
 elegerunt: nescij q; cū impeditur magis apparet ueritas. nā
 q; hoc formidarent: audi quid dicat. Nō audiuius quia sedu
 ctor ille dixit post tres dies resurgam. Idcirco oībus modis
 amtrebantur: ut posteris esset abhorrabilis. et idēdē clama
 bant Crucifige. Erat turba ī cōposita: et a p̄ncipibz corrup
 ta. Nos autē nō modo hec legamq; sed animo recodamus.
 hoc ē corona sp̄mēa uestimētū harūdine alapas sp̄mēa
 irrisiones: que frequēter mēte repetita satis omnem irā sedare
 poterūt. Et si ludibrio erimq; si quid inultū patiemur. frequēter
 dicimus. non est seruius maior domino suo: et allatrantū
 iudeorum uerba nobis subeat: tū dixerūt. Demoniū habes
 et samaritanus es: et in belzeub principe demoniorū eiat
 demonia. Et ideo hec omnia pertulit ut ei uestigia inire

exhortatio

mur. Et maledicta perferamus que ipse grauissima non solu
petulit: sed oia fecit ut ipsos illatores saluos faceret: et ad eoru
salute apostolos misit. Audis eos dicentes. Scimus ignoranter
fecistis: ut ad poenitentia adduceret. hec nos imitemur. nihil
enim adeo deu placat: ut inimicoru dilectio et cura eis be
neficiendi. Cum quis te prosequitur: non ipsum sed demonem in
sequantem considera. Et aduersus illum ira sedit. et misere: quia
a diabolo irritetur: a quo si mendacium oritur multo magis
et iusta ira. Non sunt christianoru maledicta. Nam qui fle
re iubetur: et qui audit. Ve vobis qui ridens: inde maledictum in
sectatur furit non ipse contra maledictis: sed lachrymis prose
quendus est. Nam et christus inde misertus est: qui nobis reipa
in oibus imitandus est: quod nisi fecerimus: frustra nati su
mus: uel ad malum potius. Neque enim fides sufficiens est: ad reg
num consequendum: sed magis opera uiuentes correpiabit. Qui enim
nouit uoluntate domini sui: et non facit multum uapulabit et iterum
Si non uenisset inquit: et loquutus eis non fuisset: peccatum
non haberent. Quia ergo habebimus excusatione: cum penetralia
ingredi dignati: recusauerimus: et communitates mysteria
gentilibus eorum ignari ^{peiores} inueniamur. Si illi ob inanem gloriam
tanta pre se tulerunt sapientiam: longe magis nos decet: ut
deo placeamus uirtutibus inuigilare. Illi non nunquam sua contem
serunt animam: et filios demonum insania bellis deuouerunt:
nos neque pecunia propter christi correptionem. non ira perim
mus: sed inflamur et febricitantem more incedimus. Et
quod admodum illi morbo nexati: ita et nos affectu disticti ira
auaritia reliquas cupiditates sistere nunquam possumus. Ideo et
rubesco simul atque obstupesco: cum multos gentium pecuniarum
corruptores: nos omnes in samietes uideam. Quasi qui etiam nos
trorum eas correperunt: alijs affectibus furore uidelicet et inuidia
consumuntur. Difficile sane est: uera sapientia inuenire. Quam
gratia. Remedia scripturarum negligimus: neque cum correptione
fletu et plattu eis attendimus: sed simpliciter et inconsiderate:
si quando ad legendum adducimur: propterea cum graue secularium
rerum onus incubit: oia mudat: et si quid profecimus aufert.
neque enim si quis uulnus accepit: et medicina imposuerit: neque
diligenter alligabit: sed decidere permittit: neque aqua puluerem

et alia vulneri contraria non cauebit: ne grauius malum sequatur
turpis medicina: sed proprie desidia culpa. hoc nobis accidere
solet cum diuinis sermonibus parum sed secularibus semper arte-
dimus. Ita semine omne suffocatur: fructus nullus promittit.
Quod ne accidat in celum paululum suspiciamus et mortuorum
monumenta et tumulos considerare: et nos eundem exitum ma-
nere: et eorum magistrandi necessitate: non nunquam ante uesperam
imminere in mentem ueniat. prepararemur ergo huius perfectioni
cultro nobis uiatico opus est. uia et multus labor multus est
magna solitudo peregrinanda est. Nullum est diuersorium: neque foris ubi
nobis necessaria reparare possimus: nisi hinc omnia nobiscum aufe-
ramus. Audi quid dicant uirgines. Ita ad uideres et eures non
tulerunt. Audi Habraam. Eliaos est inter nos et uos. Audi Hie-
zechiel. de die illo noe job et Daniel filios suos non liberabunt.
sed hec uerba nos non audiamus uerba: sed accipientes hic quod ad
eterna uitam nobis sufficiant uiatica cum fiducia uideamus
dominum nostrum Iesum Christum: cum quo patri: spiritui et spiritui sancto
gloria imperium honor et nunc et semper et in secula seculorum.

Unde ergo tradidit eis illum: ut crucifigeretur. Susceperunt
autem Iesum et eduxerunt: et bauians sibi crucem exiuit in
eum qui dicitur Caluarie locus. felicitatis facile improbos
despicere et prostertere assolent. Ita et iudei a principio diuino
freti auxilio lege regni gentium querebant: et in eremo post manna
reparum recordabatur. inde et hic: Christi regnum recusantes Cesa-
ris implorabant. Ideo in Rege secundum sententiam suam inderunt.
Quod cum audisset pilatus tradidit eum: ut crucifigeretur: et quod in ius-
tissime. Erat enim inuestigandum an regnum afferret: sed solo me-
tu tulit sententiam. Quod ne committeret: Christus eum admonuerat
inquiens. Regnum meum non est de hoc mundo: sed patribus omnino
addictis nihil magnum sapere uoluit: quoniam uxoris somnum eum
preferre debuisset. Sed nullo horum factus est melior. Neque salu-
suscepit: sed tradidit eum. et ei crucem tanquam reo imposuerunt. lignum
delegerunt: neque figuram considerare. Item Isaac ligna porta-
uit: sed tunc in patris uoluntate tantum consistit. figura enim erat:
nunc res secuta est: quia ueritas. Et exiuit in eum qui dicitur
caluarie locus. Vbi quidam dicunt. ada et mortuum et sepultum esse

Et Iesum ubi domi mors dominata est: ibide trophœum erectisse.
hoc est crucem quā tulit contra mortis tyrannidem. Et quē admo-
dum uictores: ita Iesus uictorie signa humeris tulit. Quidē
si id aliō aīo fecerūt iudei. Crucifigūt autē eū cū latronibz iū-
ti etiā in hoc prophetiā implentes. Que em̄ illi. Que em̄ illi ad ig-
nominia faciebant: nō ueritas implebatur: ut itelligas: quāta
eorū uis hoc nāq; antiquitq; propheta p̄dixerat: qd cū iniquis re-
putatus ē. Voluit demon rē ipsā obtegere: nō tamē ualuit. Cru-
cifixi sunt tres. clariuit unq; Iesus: ut itelligas eiq; uirtute om̄a
prouenisse. Atqui tribus crucifixis miracula apparuerūt. Nemo
tamen ullū alteri latronū attribuit: sed soli Iesu: ita diaboli
insidie irritē facte sunt: et in eiq; caput oīno reuerterūt. Nā ex
duobus unus saluū factus est. nō solum igitur crucifixi gloriā
nō offendit: sed nō parū auxit. Neq; em̄ nūq; fuit i crucem
latronē cōuerti: et in paradysum intrare. qd petras collidi. Sēp
sit autem et titulū pylatq; cū ut iudeos ulcisceretur: fū ut xpm
excusaret. Itā cū tanq; prauū tradidissent: et sententiā hāc latro-
nū societate cōfirmare uellent: ne quis iam turpe mortis notam
mirare: et tanq; malū et p̄ditū eū accusare posset: ut calūpniā
um os obstrueret in rege suū inuicem exisse eos denūciat. Et tro-
phœo culpā hās i sculpsit clara uoce: et uictoriā et regnū p̄fi-
tentes: q̄uis nō p̄fecte: neq; hoc una lingua: sed tribus demon-
strauit. Quē em̄ credibile esset multas ad festū nationes cōue-
nisse: ne quis excusa tione ignorasset. Iniquis oībus iudeorū
innamitas notatā ē. hoc autē egre ferebant iudei. atqui qd
hoc uobis nocebat. Nihil. Itā si mortalis erat: et imbecillis et
morigeris: quid scripturā timuistis: qd esset rex iudeorū. Et qd
dixit. ut scriberet. quia ipse dixit. hec sententiā ē et cōe decretū.
Sed si addidisset: quia ille dixit: eiq; fuisset temeritati et iactantie
ascribendū. nō tamē pilatq; mutatus ē. sed p̄stitit in sentē-
tiā. Itō parua in hoc dispensatio: sed totū hīc pender. cū em̄
postmodū defotum esset lignū crucis: nulla de ea cura suscep-
ta: cū et fideles timeret: et alijs uiderent: cōtingit ut diu post p̄-
quireretur: et cū tres cruces inuentē essent: par ē: ut et quia me-
dia erat: et propter titulū dñi cruce agmēta. Itā latronū
crucē titulū nō habebat. Onilites autē diuiserūt xpm uestimē-
ta sed nō tūmēta. Ette quomodo semp malefaciendo prophetas

implent. Nā et hoc p̄dictū fuerat. Atqui tres erant crucifigi
sed prophete in iesu implebatur. Quare em̄ nō idē in alijs fere
rant. Tu autē prophete certitudine considera. nō em̄ q̄ p̄titi
sunt tantū: sed q̄ nō sūt p̄titi. p̄dixit. nā uestimenta p̄titi sūt:
nō autē tunicā: sed sorte supra eā iecerūt. q̄ autē dicit desup
cōtexta nō simpliciter ponitur: sed aliā allegoria ad significa
re dicunt: q̄ nō simpliciter homo esset crucifixus: sed desup ha
buerit diuinitatē. Alij dicūt per allegoriam uestis euangelistā hysto
riā narrare. Nā in palestina ex duobz p̄amis uestis cōtextur:
q̄ significans iohānes inquit desup cōtextam. Quod mihi
dicere uidetur: ut uestimētōrū utilitatē ostendat. Nā quēad
modū in alijs oibz ita in habitu uilem sp̄tē p̄ferebat: et
imiles her faciebat. Ipse autē crucifixus matrē suā discipulo
cōmendat: erudies nos ad ultimū usqz sp̄ritū parentū curā
habendā. Cū m̄tēpestiue ab ea appellatū ē inquit. Quid mihi
et tibi mulier. et alibi. Huc ē mater mea. hic imēsam ca
ritatē ostendit: et cōmēdat eā discipulo quē diligebat. Im̄
nomē suū modeste subiret iohānes. Nā si se iactare uoluisset:
quāob̄re diligeretur exposuisset. Credibile em̄ est magnā esse et
admirandā. Quā autē gr̄a n̄hil aliud dicit iohāni: neqz en
cōsolatur. q̄ it̄mpestiū erat: p̄terea nō paruo eū hono
re hys uerbis afficiebat: neqz parū p̄ritie sue p̄mū capiebat.
Tū autē cōsidera quomō crucifixus oīa sine aliqua p̄uiba
tione transigit. discipulo matrē cōmēdauit: prophetas im
pleuit: latroni sp̄c bonā dedit. Atqui anteq̄ crucifigeretur
sudauit. p̄turbatus ē. Timuit. Quid hoc sibi uult. n̄hil dubij:
n̄hil nō manifestū. Illic em̄ nature imbecillitas: hic potestas
demonstrata ē. p̄terea hys nōs duobz admonet: ut luct ante
mala p̄turbemur: nō tamē abstinendū ē: quū ea subeamus.
Et cū ī certamine descendimz omnia facilia et leuia putāda
sunt. nolimz ergo mortē formidare. Infitus ē anime natu
raliter in uēdi amor: sed ī nobis ē uel hoc uiculiū soluere et
eā minuire cupiditatē: uel ligare et uehementiore efficere.
Quēadmodū em̄ nobis desiderii n̄est coitus: cū autē philo
sophamur: id cohibemz. Ita et ī uita accidit. Nā sicut ad
seruādā prolis successione deus protreandi cupiditatē hōi
bus inidit: nō tamē prohibens altiore cōtinentē uia: ita

et uite nobis inuenit desiderium prohibes ne quis se tremat: non
impedies tamen: ut patre uita contemnat. haec consideratibus modis
seruandus est: ne sponte quis sibi mortem contemnat: et si minime
ris neget calamitatibus: neque cum deo placuerit: ea fugiat et re
formidet: sed patri animo subeat: et futura uita huius preferat.
Stabant autem mulieres iuxta crucem: et inter illas sexus
tunc formosior apparuit: ita omnia reformauit. ipse matrem com
mendans inquit. Ecce filius tuus: o honore quem discipulo tribuit.
Cum enim iam abiret matris curam discipulo reliquit. Nam cum pater
esset: utpote matrem dolere et protectione quere: merito dilecto
commendat: cui etiam inquit. Ecce mater tua. hoc dixit: ut dilecti
one deum crederetur: quo cognito discipulus ea secum adduxit: sed
tunc non aliquid cuiuspiam mulieris meminit: cum adessent: admones
quiddam amplius matribus tribuendum. Ut enim cum spiritualia im
pediunt parentes ne cognoscendi quidem sunt: ita cum nihil impedi
mento est omnia hijs sunt tribuenda: et omnibus preferendi quia genu
erunt: quod educarunt: quod innumeras pro ipsis molestias subierunt. Ita
orationis repemitur impudetia. Nam si non esset secundum carnem
natus: neque matrem habuisset: quam tantopere curaret. postea scies
jesus: quia iam omnia consummata sunt. hoc est quod dispensata erat: ubique
demonstrare ammittitur: noua haec morte fuisse. Siquidem in pote
state morientis erat: ne prius quam ipse uellet: et omnia impleta
essent moreretur. Ideo dicebat potestate habeo ponendi animam meam
et potestate habeo iterum sumendi eam. Scies ergo omnia consummata
ait scio: etiam hoc uerbo prophetiam implens. Tu autem a statum
prauitatem intellige. Nam licet innumeros habeamus inimicos qui
nos grauissime persecuti sunt: cum tamen interire eos iudemus:
flectimur misericordia: hijs uero nihil moti magis effertur.
et irrident: ac etiam in spolia erigunt porrigunt: ut bibat tanquam
reus. Nam propter hoc hyssopum addit. Quo gustato mortuus est.
Vides quam non perturbare: et quam potenter omnia transigente. Quod ut
prosequens ostendit. cum omnia consummata essent: inclinato capite:
quod affixum non erat: tradidit spiritum. hoc est expirauit. At qui non
post inclinatum caput expiratur: sed post expirationem caput in
clinatur. hic autem contra accidit: per quod ostendit euangelista
eum esse omnium dominum. Iudei autem camelum deuorantes: et culicem ex
colantes: tantum nefas ausi: de die consultant: quam pascebat erat: ut

propheta

propheta

2^a propheta

moysen xpi

nō remanerent in cruce corpora sabbato rogauerūt pylatū: ut
 frangerentur eorū crura. Vides q̄ti sit ueritas per ea: q̄ illi faci
 ut propheta impletur. Alia em̄ ex hoc manifestata ē. Venerūt
 milites: et aliorū frēgerūt crura: nō christi sed ad iudeorū glo
 riam conciliandā: latus eius lancea aperuerūt: et mor
 tuo adhuc insultant. o pessimā uoluntatem ac sceleratissimā.
 nolitantē perturbare dilectissime. Que em̄ malo illi aīo patrati
 sunt: ueritati cōsentiebāt. propheta hūc impleta ē dices iquies
 videbūt in quē transierūt. Neq̄ hoc tantū sed nō creditur is fuit
 fidei argumentū ut Thome: et qui cū eo erant. ad hoc et arcānū
 mysteriū cōsummatū est. Exiuit em̄ sanguis et aqua: nō casu et si
 phatē. hī fontes scaturierūt sed quoniam ex ambobz ecclesia cōsti
 tuta est. Sciūt hoc initiati. per aquā em̄ regenerati: p̄ sanguinē
 et carnē nutriti. hūc mysteria ortū habent: ut quonē admira
 dū talitē accedis: tanq̄ ab ipso latere hauries: accedas. Et qui
 uidit testimoniū phibuit: et uerū est testimoniū ei. hoc ē nō ali
 unde audiuit sed ipse affuit: et uerū ē testimoniū: et merito sane.
 cōtumelias narrat: nō magnū aliquid et admirabile: ut pos
 sis quicq̄ suspicari: hic hereticorū os tanet: et futura p̄dicat my
 steria et repositū thesaurū cōsideras: sup̄ his que cūctura erant
 cōsultat. Impletur etiā et illa propheta. os eius nō cōminuet.
 licet em̄ de iudeorū agno hoc dictū sit: transiuit tamē figura
 illa ad ueritatē et multo magis: propterea et prophete meminit
 cum em̄ suū attulisset testimoniū: et sic uideretur fide dig
 nū: adducit d̄ysen: q̄ nō temere id factū est: sed antiquū p̄dictū:
 q̄ os ei nō cōminuetur: et p̄ se quoq̄ prophete fide facit. hec dix
 i inquit ut intelligatis cōuenientia mter figurā et ueritatē.
 Vides quātā adhibet diligētia ut credatur: qd̄ turpe et ignomi
 mosum uidebatur. Illudere em̄ mortuo q̄ ipsū crucis suppli
 tiū longe penus ē. Verū tamē dixi inquit: et magna quidē dili
 gentia: ut credat. nemo igit̄ hīs fidem nō adhibeat: neq̄ pūdo
 re nostra offēdat. que em̄ maxime ignominiosa uidentur.
 hec sunt bonorū nostrorū honestissima. post hec autē rogauit
 pylatū ioseph ab arāmathia: eo q̄ esset discipulz iesu non ex
 duodeci sed fortasse ex lxxiā. Jam em̄ putates sedatā irā iu
 deorū ad cruce libere arte steterūt: et funus curabat. Attedens
 ergo p̄ ad pylatū corpus iesu rogat: et cōcessum est. nā cur nō

debuerat: iunxit autē ipm et nicodemus et magnifice sepeliuit
 adhuc de eo tanq̃ de puro homine opinabatur. Et ea ferūt aro-
 mata: que maxime corpora seruare solent: quod nihil magnum
 de iesu ipos existimare arguebat. Multū tamē amore p se ferūt
 90 sed quare nullus ex xij eo accessit: nō joānes/nō petrus/nō alius
 ex p̃mis: neq; hoc siler discipulus. Si iudeorū memi quis diceret:
 et hī eodē metu tenebantur. Inquit em̃ discipulū occultū fuisse
 propter metū iudeorū. Neq; diu possēt q̃ cōtēpneret: sed timens
 accedebat. Joānes autē qui affuerat et uiderat exp̃ratem: hic
 100 nō affuit. Quid ad hoc dicendū. Quia uideret nobilissimum
 fuisse ioseph: qd ex sepulchro cōstat. Et pilato erat notis. Quare
 impetrauit. Et sepeliuit iesum nō ut reū sed magnifice scđq̃
 iudeorū cōsuetudinē: tāq̃ magnū aliq̃ et admirabile. Cū
 em̃ tempore urgerentur. Tertia em̃ hora mortuus erat: et dū
 peteret eū a pylato et dū lauaret: s̃ iam uespere aduētatur:
 quo tēpore nihil licebat opari in proximū monumētū po-
 fuerūt. dispensatū ē em̃: ut ī nouo monumēto sepeliret: in
 quo nemo positus fuerat: ne quis aliū resurrexisse arbitraret:
 et ut discipuli eo facile se cōferre possent: et que fierēt ī propi-
 quē intuerentur. Et ut sepulture testes nō ipsi tantū sed nūm̃i es-
 sent. Signatū em̃ et custodes sepulchro impositi: sepulture e-
 rant testimo. Resurrectionē autē nō minus manifestari xps
 uoluit. Quare discipuli multū amittuntur ostendere q̃ mortuus
 sit. Resurrectionē em̃ em̃ futurū tēpus erat cōfirmatū. Quors
 si tūc dubia fuisset: resurrectionis ratio nō cōstaret. Neq; horū
 tantū gratia prope uoluit sepeliri: sed ne falso potuisset: quispiā
 furtū m̃simulare. Vna autē sabbatorū hoc ē die dominico:
 cū adhuc tenebre essent: maria magdalene uenit mane: et
 uidit lapidē reuolutū a monumēto. Surrexerat iesus: et la-
 pide et signis impositis. Sed cū hoc manifestari oporteret.
 post resurrectionē aperuit monumētū. Et itares credita
 est. hoc maria mouit. maxime nāq; magistrū diligebat:
 postq̃ sabbatū p̃teritū testare nō potuit: sed cū adhuc essent
 tenebre: a loco sibi aliq̃a querens cōsolationē: eo se contulit.
 Et cū uideret lapidē reuolutū: neq; ītranit: neq; introspectit
 sed ad discipulos tucurrit ex minio desiderio. qd em̃ turabat
 q̃ certissime: quid de corpore factū esset: intelligere. hoc et au-

sus et uerba significariunt. Tulerunt inquit dominum meum et nescio
 ubi posuerunt eum. Et quomodo nondum quidquam de resurrectione
 certum norat: sed ablatum esse suspicata est: et simpliciter omnia
 discipulis nuntiat. Euangelista autem tanta laude mulierem
 non fraudauit: neque dederunt arbitratus est: ut ab ea noctu pro-
 fecta prius hec intelligeret. hoc pacto semper eius ueritas lucet.
 cum uenisset maria: et id significasset: audientes illi ad sepulchrum
 properant: et uident linteamina posita. Quod erat resurrecti-
 onis signum. Neque enim si qui corpus abstulissent: illa reliquisset
 neque si furati essent: sudarium soluere et ponere in unum locum
 curassent. sed ut erat: corpus abstulissent. propterea pergit
 et iohannes: quod cum multa mirra esset sepultus: que non minus
 quam plumbum corpori linteamina conglutinat. Ut cum audieris
 sudaria in sepulchro relictas: furto abreptum non arbitreris.
 non enim fur adeo stultus fuisset: ut in superflua re tantum labo-
 rasset. Quamnam gratia sudaria dimisit. Quomodo id faciendo
 latere potuit. Et enim diutius in eo erat immorandum et deprehendi
 potuisset. Quia linteamina posita erant: et sudarium separatum
 soluunt. ut intelligeres non perturbate et festinatim fecisse. Ex his
 resurrectione crediderunt. Ideo postmodum apparuit eis christus:
 quia non uidentes crediderunt. Considera hoc in loco euangeliste huius
 militate quo certitudine resurrectionis petro manifestata
 dicit. preces enim uasis linteamina positis nihil amplius per-
 quirit: sed discedit. Ille autem feruore quodam ingressus omnia
 quasi diligenter: et amplius audit. Et tunc consolatus est uidendo
 linteamina posita: et sudarium separatum reuolutum: quod bene
 diligenter arguebat. Tu autem cum audieris nuntium domini resurre-
 xisse: cessa quanto ab insana funeris impetu. Quid tibi hoc super-
 fluum multum et inutile dispendium: quod ipsis qui faciunt plurimum
 affert detrimenti: mortuis nulla utilitate uel damnum potius.
 Superflua namque sepultura non nunquam causa est: ut fures cadaver
 effodiant: et nudum et insepultum promittant. Sed o mane gloria:
 quam etiam in luctu uim: quam amentiam ostendit: oculi igitur
 ne id accidat: tenuia scindunt linteamina: et multis im-
 plent aromatibus: ut duplici ratione inutilia furibus reddant
 ita terre mandant. Nonne hec infamietur: nonne furem fuit
 ambitione pre se ferre: et rursus tollere. Sane inquit ut nul-

no

Iohis huius

20

Rephesio

la furandi occasio sit: her oia molimur. Quid ergo? Si nemo
furabitur: none timee et uermes consumet: et si no hui: none
tempus et putredo: sed esto neq fures neq uermes neq te
pus neq aliud quippiam timebu: sed corpus ad resurrectione
usq intactu pmanebit: et ea omnia noua pseruari: quid in
mortuis emolumentu: cu nudu corpus resurgit: her em hic
remanent nihil illi exanimi conferunt. Sed cur iniques ad
christo seruatu est: merito sane. Noli her huius rebus opa
rare. Na et unguentum effudit meretrix: et sanctos pedes unxit.
Q si de hoc dice du e: her pmiu a no itelligitibz resurrecti
onis ratione facta sunt. Ideo iquit sicut mos erat iudeis. ne
q em ex duodeci her fecerant: sed qui no multo iesu honore
prosecuti sunt. Duodeci aute no sic: sed morti redibus per
periculis pro eo se exposuerunt: qui honor longe maior pterea
ut dixi. De homibz nobis nunc sermo e: illa aute dno exhibita
sunt: et ut intelligas: nulli time her xpo esse inquit. Esuri
ente me uidistis: et dedistis mihi manducare: Siciente et dedis
tis mihi bibere: nudu et uestisti me. no aute mortuu et se
pelistis. Quod ego no ut sepultura tolla dico: Absit: sed ut lux
uria et supflua ambitione. affectus inquit et dolor et mor
tui misericordia her suadet. no e misericordia sed inanis glo
ria. Na si uis mortui misereri: alia tibi na ornadi funeris
ostenda: et docebo te ijs mortuu uestibz ornare: que simulcu
eo resurgent et cospicui reddent. hec uestes neq timeis corro
duntur neq tepore consumuntur: neq deripiunt a furiibz. Que
na hee sunt. Eleemosine uestis e: q resurget. Eleemosinata
q signatulu cu eo hys uestibz fulgebunt: qui tunc audiet. Esuri
ente me uidistis et no dedistis mihi manducare. Ne insignes
faciunt: he cospicuos: he seruos securos. presentia em nihil
aliud sut q timeatru et uermiu esca. No tame sepultura
prohibeo: sed modus seruetur: ut tegatur corpus no nudu
mandetur terre. Na si uiuentibz picipitur: ne quid habeant
pter uestimetu: longe magis mortuis. neq em ita mortuis
ueste indiget ut uiuus: du em uiuimus et frigoris gratia
et caloris et pudoris uestibz egemus. Mortuis nulla horum
impendet necessitas. ne nudu iaceat corpus opudum
est. In pms aute terra optimu habemus experimentum:

LXXXV

et ipsi corporum nature decentius. Quod si ubi tot necessitates ir-
gent nihil superfluum est inquirendum: multo minus ubi ille ces-
sant. Sed qui uiderit ridebit magis. Quid tu? quis nunc me tu ridearis
randum est. Stulti iudicium. Sed potius multi te admirabuntur
et doctrinam nostram prosequetur. Non enim hec digna risu sunt
sed illa que nunc facimus. cum facimus tu lugemus: cum plangimus
cum simul nos cum mortuo defodimus: hec et risu et supplicio
digna. In his autem et modo superius adhibenda sapientia: ubi
per quam laudabile est: et omnes nobis plaudent: et Christi uirtutem
admirabuntur: et dicent pape. Quanta est crucifixi potentia. posuit
sit morientibus et his qui corrumpuntur: non esse morte. Non enim
ut in pereuntes afficiuntur sed ut in meliorem locum migrantes.
persuasit corpus hoc mortale et terrenum uestem indugere
serica et auro distincta: longe pretiosiore. hoc est immortalitate
Quaobrem non multum de sepultura curat: sed sepultura optima
putant uitam optima. Hec si ita nos philosophari uiderit: dicet
sini plangentes effeminatos: circumstantes plorantibus mulieribus:
ridebit: et exprobrabit: et maiorem in modum reprehendent:
et impensam amentiam appellabit. Et tamen hec accusari au-
dimus. Et merito sane. Quia enim habemus excusationem: cum
corpus tabet: et uermibus morsu consumendum ornamus. Christum
esuriem nudum errantem contempnimus. Cessamus quod ab hac insa-
na diligentia. Sed eam morientium curam habeamus: quam et nobis
et illis conferat: ad gloriam dei: largos pro his eleemosinas fa-
ciamus. Ontamque eis pulcherrima uanitas. Nam si memo-
ria clarorum uirorum: qui mortui sunt prodest uiuentibus (pro-
regem nunc hac ciuitate prope me et propter dauid seruum
meum) longe magis eleemosina id faciet: hec mortuos sus-
citauit: quando circumsteterunt uidue ostendentes quod fecerat cum
ipsis dormias. Cum ergo moriendum sit quisque sibi sumum pareat. per
suadeatque ut indigentibus aliquid relinquat: cum non uestimentis
herede christum relinquat. Nam si reges heredes scribentes fami-
liaribus partem relinquunt in puerorum cautione: cum christo cohe-
rede filiis tuis dimittis: intellige quanta tibi quanta illis contendas
hemuolentias. hec sunt funera pulcherrima. hec et remane-
ntibus et abeuntibus proficiunt. Si ita sepe liemur in resurrectione
clari apparebimus. Quod si curato corpore anima neglexerimus

multa graua perpeccemur: et multa ridebimur. Nō em̄ p̄ua
ē ignominia nudū et mope uirtutū hinc m̄gnare. Neq; corpa
m̄sepultū proiectū adeo ignominiosum uidetur: ut aīa tunc
carens uirtutibus. hāc uestim̄q; uestibq; semp̄ duraturis. q̄
si in hac uita neglexim̄q; saltē in morte nobis cōsolam̄q; et
ex rebus nostris nobis opē ferre p̄ elemosinā curem̄q;. Sic in
uicē mutuo auxilio futurorū fidutia habere poterim̄q;: grā
et benīgnitate dñi nr̄i ih̄u xp̄i: cū quo patri simul gloria in
peruū honor nūc et semp̄ et ī secula seculorū amē

Abierūt gō iterū discipuli ad semetipsos. Maria autē
stabat ad monumētū foris plorās: proclue ē et ad dñi
sericordia facile muliebri gen̄q;: quod dico: ne admirāris cur
maria tā amare fleret ad sepulchrū: nō autē petrus/discipuli
inquit abierūt ad semetipsos. Maria stabat ad monumētū. Im̄be
illis em̄ nascā erat: et de resurrectione nodū norat: quēadmo
dū illi iul̄is linteaminibq; credentes resurrexisse/bona spe abi
erūt. Et qua grā nō statim abijt in galileā: ut cū ip̄s cōstitueret
ante passionē. Reliquos fortasse expectauit. p̄terea maxie
p̄turbati erāt. hñ ergo abierūt. Illa autē adhuc p̄stabat. om̄l
tū em̄ ut dixi eā cōsolabatur monumētum. monumētum
Vides ne ut ad dolorē lemedū se inclinat ut uultorū uidere:
ubi sepultus fuerat ih̄esus. propterea nō parua inde mer
cede accepit. Quod em̄ nō uiderat discipuli: ipsa prior uidit
sedentes angelos: unū ad caput/et unū ad pedes in albis ple
nos splendoris et letitie. Nā cū mulieris mēs humilis esset et
rudis: nec ex sudario resurrectione cōiectaretur uidet agelos
sedentes p̄ciosos speciosos: ut iā merore deponeret et cōsolare
tur. Sed m̄hil p̄mū de resurrectione dicūt: sed paulatī ad id
docendū ueniūt. Vidit eorū splendore. et supra cōsuetudinē.
Vidit specie. Audiuit cōmiserentū uoce. dixerūt em̄ mulier
quid ploras? Quibus oībus tanq̄ aptis iannīs paulatī ad re
surrectionē ostendendā uenit. Et sessio ipsa ad iterrogandū
eā adduxit. p̄ferebat em̄ se rē om̄nē scire. Ideo nō simul se
debāt. Cum em̄ nō par esset eā per se auidere iterrogare:
ipsi ad rogandū trahūt. Tum illa et sermore quodā et amo
re p̄tita. Tulerūt inquit dñm meū. et nesciō ubi posue

LXXXVI.

runt eū: Quid inquis. Nondū resurrectionē cōtipis. Vides
 nondū animū in altū erexisse. Hec tū dixisset cōuersa est
 retrorsum. Et quē nā hec cōsequētia. Cum illos alloqueret
 et nihil ad huc respōdissent: respicere. Ut sentio loquēte mari-
 a: tū christus repēte appareret: obstupuerūt angeli et multū
 et motu et gestu se dnm vidisse significarunt. Ideo mulier
 respexit. Illis igitur deq apparuit. Marie autē: ne pmo eā as-
 pectū pterreret: uili et comuni spetie. hoc uel ex eo cōstat:
 q hortulāq ei uisus est. nā tū adeo humi iaceret: nō erat
 repente ad alta erigenda: sed paulatim. Rogat ergo eā etiam
 Iesus. Q mulier quid plovas. Quē queris. ostendit se itelligē
 q uellet in interrogare: et ut responderet adduxit: quod mulier
 itelligēs nō amplius Iesum notat: sed tāq ille sciret de quo in-
 terrogaret ait. Si tu sustulisti eū dicite mibi: ubi posuisti eum
 et ego eum tollā. Iterū et positū et sublatū ac si mortuus eet:
 dicit quasi dicat. Si propter Iudeorū metū tulisti eū dicite
 mibi: et ego accipia. Magnus amor et beniuolētia mulieris
 sed nihil altū cogitat: propterea iam nō multū sed uoce se
 notū facit. Quēadmodū enī Iudeis nūc notus nūc ignotus
 etiā presens erat: ita loquēdo tū uolebat cognoscebatur. Et tū
 Iudeis inquit quē queritis neq multū neq uoce notū est: q ad
 uoluit. Quod et nūc cōtigit. Et nomine eā tantū appellauit
 exprobrans: q de uiuō id imaginaretur. Quō autē cōuersa
 respondet: si ad ipm loquebatur. qm iudetur tū dixisset ubi
 posuisti eum. Rursum ad angelos respexisse: tanq rogatu-
 ra: quid obstupuerit: et ab his ad xpm se uotatem et uoce q
 esset ostendente cōuertisse. Cum enī dixit maria: tūc cogno-
 uit. Ita nō uisus sed uocis fuit cognitio. q si quis diceret: unde
 cōstat angelos obstupisse: et propterea maria respexisse: etiā
 dicit. Unde cōstat tetigisse eū et protidisse. Sed quēadmodū
 hoc cōstat: q dixit. Noli me tangere: ita illud q cōuersa sit.
 Sed cur inquit. Noli me tangere. Quidā dicit spiritalem
 gratiā petere: tū enī discipulis dicentē audisset: si uadā ad
 patrē: rogabo eū: et dabit uobis aliū paracletū. Sed quomō
 absens hec audiuit. preterea longe ē a sententia hec ima-
 ginatio. Quomodo petit: tū nodū ad patrē ierit. Quid er-
 go est. qm iudetur uelle eā adhuc tū eo uersari: ut solebat:

nō

p^a apicō

20

nō

q^oq^o

et letitia nihil de eo magnū cogitasse. Si quidē longe meli^{or} fact^{us}
 erat secundū carnē. Quare hac eadē sententiā adducens: et ut
 reuerenter se alloquatur: admonens. Neq^{ue} em̄ cū discipulis si-
 militer uersari deinceps apparuit. eius mentē erigit. ut re-
 uerētius adeat. Nā si dixisset. noli ut prius ad me accedere. nō
 em̄ eadē sūt cōditione. neq^{ue} simul uobiscū cōuersaturū sum
 amplius: elatius et superbius dictū iuderi potuisset. Sed de-
 cendo. nondū ascendi ad patrē. Et si lenig^{er} tamē idē significauit.
 Ostendit em̄ illuc maturare: et cū illuc abiturus: neq^{ue} ap^{er}tus
 cū hoībus cōuersaturus esset: nō erat eodē quo prius animo
 aspiciendus. Et q^{ui} hic sensus sit: ex sequētib^{us} significatur. addidit
 em̄ vade ad fratres meos: et dic eis ascēdo ad patrē meum
 et patrē uestrū: et deū meū: et deū uestrū. Atqui nō cōtinuo as-
 cēsurus erat: sed post xlv dies. Quō ergo hoc dicit. ut eius
 mēte excitaret: et se in celū abire p^{er}suaderet. Illa autē p^{er}-
 ticula: patrē meū: et patrē uestrū: et deū meū: et deū uest-
 trū: dīspēsationē spectat. Ascendere em̄ carnis ē. herē ad
 eam: que nihil magnū imaginatur loquitur. An aliter
 noster pater est. Sane quidē. Nā si aliter iustorū: aliter ali-
 orū hominū deus ē: longe magis et fili^{us} deus ē: et noster.
 Et cū dixisset Dic fratrib^{us} meis: ne ex hoc equalem arbitra-
 reris ostendit differentiā. Ipse em̄ sessurus erat in throno
 patris. Illi autē affuturi. Itaq^{ue} licet scdm̄ carnis substanti-
 am frater noster factus sit: honore tamē multū differt.
 q^{ui} em̄ ante ne dici quidē potest. abiit ergo maria hec nūcia-
 tura discipulis. Tanti ē sedulitatis et tollerātia. Illi autē q^{ui}
 iā nō doluerūt magistrī absentia: neq^{ue} ut antea loquuti sūt.
 Tūc ut morituri desiderio afficiebātur. nūc cū resurrexerit:
 tur erat dolendū. nūciauit itaq^{ue} mariā uidisse iesū: et allo-
 quutā: que satis eos cōsolari poterāt. At cū par esset disci-
 pulos id intelligētes: uel nō credere mulieri: uel si crederet
 egre ferre: q^{ui} ipsi quoq^{ue} eū uidere digni nō fuerūt habiti.
 eis in galilea se appariturū pollueretur. Et ne propterea egre
 ferrent: ne diem quidem remoratus ē: sed iⁿ desiderii trabes:
 et q^{ui} iam scirent resurrexisse: et q^{ui} a muliere audierāt: deside-
 rātib^{us} atq^{ue} timētibus: quod desiderii augebat: uespere illius
 diei magna cū admiratione adstetit. Et tur hac hora. Quomā

credibile erat eos magis formidare. Sed id mirandum ē. q̄ fan-
 talma eū nō sunt suspicari. Clausis em̄ foribus et repete in-
 gressus ē. Sed profecto a maria p̄mōnti: fidē cōfirmarat
 preterea certa et mansueta specie se eis obtulit. diē autem
 nō uenit: ut oēs cōgregarentur. Valde em̄ timebant. Neq̄
 hostiū pulsant. sed repente adstāt: et ostendit lato et mang
 simul aūtē et uoce fluctuantem animū cōfirmat. in-
 quiens pax uobis: hoc ē noli p̄turbari: et uerbi ante passiōē
 ad eos habiti mēnir. pacem relinquo uobis. pacē meā do
 uobis. Et itē in me pacem habete. In mūdo tribulationem
 habebitis. Gausi sunt discipuli: uiso dñō. Vides re sermonem
 domini cōfirmari: quod em̄ ante passiōē dixerat. Iterū
 iudeo uos et gaudebit cor uestrū: et gaudiū uestrū nemo
 accipit a uobis. hoc nūc impleuit. hoc oīa in certissimā: eos
 fidem adduxit. nā cū bellū implatabile cū iudeis haberent:
 frequēter pacē eis dicit: ut pacem bello cōsolationē afferat.
 hoc uerbū p̄mū post resurrectionē dixit. Ideo paulus semp
 gratia inquit et pax. mulieribz letitiā dicit: quia in merore
 erant: et p̄mū letitiā reperūt. Vniūssim ergo uiris propter
 bellū pacē mulieribus propter merore letitiā adūciat:
 et molestias omēs dissolues: crucis merita colligit: q̄ sit pax.
 quomā omnia sublata sunt impediēmēta: et trophēu cla-
 rissimū statui: et oīa meliora facta sūt. Inde inquit. sicut
 misit me pater: et ego mitto uos. Nullū habetis impediē-
 tum: et propterea que iā facta sunt: et propter meā uos
 mittentis dignitatem. quare hoc dicit. Corū animos erigit:
 et suā pro pōnit auctoritatē. Siquidē suū relicturq̄ erat my-
 nisteriū. Cū nondū rogasset patre: sua eis auctoritate
 potestātē prebet. Insufflauit em̄: et dixit accipite spm̄ scm̄
 quorū remiseritis peccata remittunt̄ eis: et quorū retinu-
 eritis retenta sunt eis. Quēadmodū em̄ Rex p̄fectos mittēs
 ut in carcere reos intrudat: ut liberet: potestātē prebet:
 ita iesus discipulos mittēs: hac munit auctoritate. Quō
 ergo inquit. Nisi ego abiero: ille nō ueniet: at nūc spiritū
 dat. Quidā dicūt: nō dedisse spm̄: sed idoneos ad eos eum
 accipiēdū p̄ insufflationē reddidisse. nā si Daniel uiso an-
 gelo p̄territus ē: quid illis arana illa grātia accipiedo

q̄o

x̄o

nō

20

q̄o

x̄o

usu uenisset: nisi prius eos uenisset: nisi prius eos iesus p-
 parasset. Ideo inquit nō dixit accepistis / sed accipite spm scm
 nō tamē quispā erraret / si tūc eos / potestate quāda / et gratiam
 spiritale / accepisse diceret: nō tamē / ut mortuos suscitaret / et
 uirtutes ostenderent: sed ut peccata dimitterent. differētem
 sunt gratie spūs. Quare addidit: quorū remiseritis remissa sunt
 ostendēs quod uirtutis genus largiatur. postea autē dies sig-
 norū opationē accepit. Ideo inquit. accipietis uirtutē ue-
 mentis in uos spūs sancti. Et eritis mihi testes: per signa sci-
 licet. Etenim inenarrabilis spūs grā: et multiplex donū. hoc autē
 fit: ut intelligas patris / et filij / et spūs sancti unū donū / et unā
 esse potestātē. Que em patris propria / eadē et filij esse / et spūs
 sancti uidentur. Quō ergo nemo uenit ad filiū mag: nisi
 pater traxerit eū. Sed hoc filij esse ostenditur. Ego mag sum
 inia. Nemo uenit ad patrē nisi per me. Vide et hoc idē spūs
 esse. Nemo pot dicitē dnm jēsum xpm / nisi in spū sancto. Et
 iterū aplos aliquādo a patrē / aliquādo a filio / aliquādo a spū
 sancto datos esse ecclēsie: et diuisiones grāū patris et filij
 et spūs uidemq esse cōmunes. Omnia ergo faciamus: ut spm
 sanctū habere possimq: et qui erg grāā assecuti sunt: eos
 quāta uis reuerētia colamq. Magna em dignitas sacerdotū.
 Quorū remiseritis inquit remissa sunt peccata. Quā obre
 paulus dicebat. obedite prepositis uestris: et subiaceite eis: et
 maximū habeatis honorem. Tu em rem tuā curas: quā
 si bene ordinariis nulla tibi alia sollicitudo impender. Sacer-
 dos si uitam suā recte disposuerit: tuā autē nō diligēter
 curauerit: cū in pñs in gērmā detruidetur: et nō nūqñ
 proprijs actionibus / sed nostris damnatur / nisi oīa q ad se
 spectant: efficiat. Cum igit periculi magnitudinē uideā
 m / multa eos benignolentia prosequamini. Quod et paulū
 significauit dicens. ipsi p uigilāt / quasi rationē pro alio
 nostris reddituri. Idcirco maxime colendi sunt. q si eis in-
 sultabitis: neq uestra bene disponetis. Quoad em bono et le-
 to aīa est gubernator: etiā naute securi sunt: sm nūqñ
 nīs esse cepit: et moleste ferre: neq itidē uigilare: neq arē
 exercere poterit: et inuitus multis eos malis afficiet. Ita
 et sacerdos / si debitū a nobis cultū si pñari uiderit recte nos

Sacerdotū dignitas

LXXVI

gubernare poterit: si merore afficietis: manus eius debi-
litantes: simul nobiscum fluctibus: etiam si maxime animi
sint obtriti. Intellige quid de iudeis inquit xpus. Super
cathedra moysi sederunt scribe et pharisei. oia quicquid dix-
erint vobis facite. Nunc non est dicendum super cathedra moysi
sed super cathedra xpi sederunt sacerdotes: Eius enim acce-
perunt doctrinam. Quare paulus inquit: pro xpo legatione
fungimur: tamquam xpo exhortare per nos. non iudeis seculi
principibus omnis subesse: et sepe genere: iusta et prudentia
potioribus deteriores proponi. Nihilominus principis qui
eos preposuit reverentia nihil quales illi sint cogitant.
Et si homo aliquem constituerit: tantum subit metus: si deus quem
constituit despiciamus: maledicimus: innumeris afficimus
contumeliis: et cum fratres nostros iudicare prohibeamur: con-
tra sacerdotes lingua acrimus: quamvis hec digna excusatio-
ne. Cum in oculo nostro trabem non iudicamus: festucam in
proximi oculo acrius censemus. Nescis gravius te tibi iu-
dicium prescribere: cum ita alium iudicas. hec dico: non quod indignos
ad sacerdotium assumi probem: sed miseresceas et lacrimas
Non enim propterea a subditis iudicandi sunt: etiam si male
et vitiose vivat. Tu autem si tibi consules: nihil in his quod illis
commissa sunt offendes. Nam si asinum loqui fecit: et per uates
benedictiones spirituales largitus est. et in muto ore: et lingua
imunda balam propter offendentes iudeos operatus est: multo
magis propter uos fideles: etiam si per pravi sint sacerdotes:
deus oia per eos perficiet: et mittet spiritum sanctum. Neque enim pu-
ramens: propterea propria puritate admittit: sed gratia
oia perficiatur operatur. oia enim inquit uos: siue paulus
siue apollo: siue cephas. Quidque enim sonat sacerdos: solius
dei donum est. Et ubi humana exercet sapientia: minor illius
gratia apparet. Neque hec dico: ut pigrius vivamus: sed ne
pigre qui vobis prepositi sunt: vivetibus: uos his commissi
aliquando mala vobis comparetis. Et quid sacerdotes dico: ne-
que angelus: neque archangelus quicquid in his que a deo data sunt:
efficere potest: sed pater et filius et spiritus sanctus oia facit. Sa-
cerdos et lingua et manus prebet. Neque enim iustitiam prop-
ter alius malitiam ad salutem nostram attedentes offendi.

Quibus omnibus consideratis: et dei timeamus: et eius sacer dotes
maiores in modum ueneremus: ut et nostris operibus et illis ho-
nore exhibito a deo multa accipiamus remuneratione: Grati-
tudo benignitate domini nostri ihesu christi: cum quo patri simul: et spiritui sancto
gloria imperium honor in secula

Thomas autem unus ex duodecim qui dicitur dydimus:
non erat cum eis: quando uenit Iesus. dixerunt ergo ei
alii discipuli. Vidimus dominum. Que admodum simpliciter: et ut con-
tingit credere: facilitatis est: ita preter modum inquirere: et
inuestigare: crassissime mentis. Ideo Thomas accusatur. dice-
ntibus enim apostolis. Vidimus dominum: non credidit: non tantum illis.
quod rei: tam impossibilem diffidens: quod scilicet resurrexerit. non
enim dixit: non credo uobis: sed nisi mittem digitum in locum clauo-
rum non credam. At quomodo aliis oculis congregatis: ipse solus abfu-
it. Credibile est ex fuga nondum rediisse. Tu autem tu discipulum
non credentem uideas. considera domini clementiam: quomodo pro
una eterna anima uulnera sua ostendit: et ut unum saluum fa-
ceret: apparuit: et cum crassioris esset ingemio: a crassissimo
sensuum fidem sibi querit. Neque enim oculis credebat. Quippe
qui non tantum dixit: nisi uidero: sed nisi manum mittam:
ne imaginatio putaretur. Nam discipuli hoc nuntiando: et ipse
pollicendo: maiorem sibi fidem comparabant. Veritatem cum
amplius quereretur: neque ipse enim priuauit christus: et quia gratia ei con-
tinuo non apparuit: sed post dies octo: ut interea a discipulis
edoctus: ipse auditis: et manus traheret desiderium: et ma-
gis in fidem confirmaretur. Unde autem intellexerat latus pro-
fatum: ex discipulis. Cur alterum credidit: alterum non credidit: quia
a hoc mirabilis erat. Et considera quod uere loquatur discipuli
quomodo neque se sua neque aliorum uita abscondunt: sed quod ueris-
sime scribunt asserunt ergo item Iesus: neque ab illo rogari expectat:
neque quicquam tale audire. Sed nihil eo dicente. ipse Iesus primum
satisfacit desiderio: ostendens superioribus discipulorum uerbis ad-
fuisse. Ipse enim usus est: et acriter castigando: et ad futura e-
rudiendo. Nam cum dixisset enim. Inferre tuum: et inde manum meam:
et afferre manum tuam in latum meum: subdidit. Et noli esse incredu-
lus sed fidelis. Vides ex incredulitate dubitare: sed antequam

LXXXVII.

spm acciperet: eo autem accepto pfecti euaserunt. Neq; i hoc
 tantu reprehendit sed in sequentibus. Cum em certior ille factq;
 ad se rediit et dicit dñs meus: et deus meus: inquit. Quia ui-
 disti me Thoma credidisti? Beati qui nō uiderūt: et crediderūt.
 Hoc em fides est: accipere q nō uidentur. Est em fides substantia
 sperandarū rerū argumētū nō apparentiū. hic autē nō solum
 discipulos laudat: sed et qui post illos credituri erāt. Atqui inq;
 es discipuli uiderunt: et nihil qsiuerunt: sed ex fidario statim
 resurrectioni priusq; corpus intuerentur uere crediderunt.
 Cum ergo quispiā dicit. Vellem illis fuisse temporibus: et xpm
 miracula facientē uidere: intelligat beatos: qui nō uiderūt
 et crediderūt. Dignū autē dubitatione est quō corpus incor-
 ruptibile forma clauorū accepit: et mortali manu tangi
 potuerit. Sed hoc te nō perturbet hoc em pmissionis fuit. Corp;
 em iam tenuē et leue ut clauis ianuis ingrederetur: cū cras-
 situdine carebat. Sed ut resurrectio crederetur talem se exhibuit.
 fuit ipsum crucifixum fuisse: et nemine aliū pro eo resurrex-
 isse intelligas propterea cū signis crucis resurrexit: et manu-
 cauit qd resurrectionis signū apostoli fecerūt dicentes. Qui
 cum eo simul manducauim; et bibim;. Quēadmodū igitur
 cū ante passionē super aquis ambulare et aliud a nostra
 natura corpus illud fuisse nō dicim; ita post resurrectio-
 nē uidentes is id signa clauorū habuisse: non propterea cor-
 ruptibile dicim; propter discipulū hec ita ostensa sūt. ocul-
 ta et alia signa inquit fecit Iesus. Nā cū pauca hic me-
 minisset euangelista dicit: neq; alios omnes oīa collegisse: sed ta-
 tum que ad faciendā auditoribus fidē erat necessaria. Nā si
 oīa inquit scriberentur: nec ipsum arbitror mūdū capere
 eos qui scribendi sunt libros. Unde constat nō ambitionis sed
 tantū utilitatis gratia scripsisse. Siquide qui plura omiserūt
 quō ad ambitionē scripserūt. Sed cur nō oīa transegerunt:
 maxime propter rerū multitudinē: preterea et illd cōfide-
 rariū: q; qui nō crediderūt: neq; plurib; crederet. Qui uero
 hec acceperit: nō indigeret pluribus ad fidē assequenda. omni
 autem hoc i loco de signis post resurrectionē dicere uidetur.
 Ideo mag; in respectu discipulorū suorū. Sicut em ante resur-
 rectionē multa fieri opōtuit: ut dei filiū esse crederet. ita post

An?

R^oq^oR^oq^oR^o

resurrectione: ut resurrexisse crederetur. Ideo addidit in con-
spectu discipulorum. Nam cum his solis post resurrectione uersatus
est. propterea dicebat mundus nondum me uidet. Unde ut cog-
noscat discipulorum dumtaxat gratia. Hec facta esse prosequitur
ut credentes uitam eternam habeatis in nomine eius. Coiter ad naturam
loquutus: ostendensque non illi qui credit: sed nobis ipsis maxime
consuluisse. In nomine eius hoc est per eum. Ipse namque uita est: pos-
tea manifestauit se iterum discipulis ad mare tiberiadis. Vides
non semper cum eis esse ut ante passionem. Apparuit uespere et
abiit. Et post octo dies iterum. Unde ad mare et iterum cum multis ti-
more. Quid autem significat manifestauit: ut ostendat quod non nisi
ex promissione uidebatur: propterea quod corruptibile corpus erat
et immortale. Sed cur meminit loci: ut iam metum eos deposuisse
ostenderet: quod iam conuersarentur. Non enim amplius domum se conti-
nebat: sed in galilea ierant: ad declinandum iudeorum periculum.
Venit ergo Symon piscator. Cum enim non frequenter Iesus cum eis
uersaretur: neque adhuc spiritus datus esset: neque haberet quid faci-
rent: ad artem suam redierat: et erat simul petrus: et thomas et
nathanael: qui a philippo uocatus erat: et filii Zebedei et alii
duo. Cum ergo nihil haberet quod facerent: piscari se contulerunt
et noctu: quoniam formidabant. Lucas non hoc sed aliud memi-
nit. Alii autem discipuli una sequebantur. Volebant enim simul et
esse et uidere ueritatem: et otium suum bene disponere. Laborat ergo:
et laborantibus assistit Iesus. Neque continuo cognitus est: ut in ser-
mone prorumperet. dicit ergo eis. Nihilquid pulmentarium habe-
tis. Adhuc more hominis loquitur: ac si empturus esset aliquid ab
eis. Cum illi abnuerent: iussit ut in dexteram rete iaceret. Je-
cerunt et ceperunt. Cum autem eum cognouissent: proprios mo-
res referunt petrus et iohannes. Ille feruentior: hic altior erat: ille
uehementior: hic perspirantior. Ideo iohannes prior agnouit Iesum.
petrus post eum properauit. Neque enim parua erant signa. Que
nam: primum quod multos cepissent pisces: inde quod non scinderetur
rete. Preterea quod priusquam descenderet prunas uiderunt et piscem
impositum et panem. Que non ex subiecta materia fecerat: ut
propter quamdam dispensationem fecit ante crucem. Ut ergo cogno-
uit eum omnibus reiectis et piscibus et rethi succinxit se petrus.
Vides et reuerentiam et desiderium. Atqui ducentis quasi cubitis

Capitulum 21

2^a agnoscit

LXXXVII.

aberat: non tamen navi appellere expectauit. Sed natando ad ie-
sum uenit. Quid ergo iesus. Venite et prandete mecum inquit.
Et nemo audebat eum interrogare. Jam enim solam habebant
fiduciam. Neque ad eum loqui audebant: sed silentio metusque et re-
uerentia in eum intenti discubuerunt. Notat enim dominum esse.
Ideo non interrogatur: quidnam esset: et cum forma mutata
et horrois plena uiderent: admodum erant perterriti: uolebat
que de ea interrogare: sed et metus: et quod norant non alium esse: eos
ab interrogando cohibuerunt. Et tantum comederunt: que ipse
immensa potentia sua parauerat. hic non amplius in celum
suspexit: neque horum agit: ostendens illa promissionis gratia
fecisse. Et quod non frequenter cum discipulis esset: neque similiter:
dixit hoc iam tertio manifestatus est iesus discipulis suis
cum resurrexisset a mortuis. Et iubet ut reliquias accipiant:
ut id imaginatione non esse demonstraret. Sed hoc in loco non
dixit christum cum discipulis manducasse. Lucas autem simul ma-
ducasse dicit. Quomodo autem non nostrum est dicere modo quoda-
modo quia mirabili hec facta sunt: non quoniam cibis amplius indi-
geret: sed ad resurrectionis ueritate demonstrandum ita promissum
fortasse hinc uerbis consolagratum: et qui cum iesu tunc fuerunt: et
qui futuri sunt: in eorum resurrectione beatos dicatis. Ammam
ergo pro uiribus: ut facie eius admirabilem intueamur. Na-
si nunc hec audiendo ita flagramus: et illis temporibus quibus
in terra uersati es: fuisse uoce audisse facie uidisse allocuti
esse: tetigisse: et ministrasse desideramus: considera qualis uisui
futurus sit: non in corpore amplius mortali: neque humana dispones:
sed angelis conspatus: nos quoque in mortali corpore eum ui-
debimus: et summa felicitate fruemur: que omnem sermone
exuperat. Quare ammiramur: ne tanta excedamus gloria. Ne-
que enim difficile est: modo uelimus: neque onerosum si attende-
rimus. Na si sustinebimus: et coregnabimus: hoc est si tribulationes
ferimus: si persecutiones: si arcta uia ambulamus. Arcta enim
natura et laboriosa est: nostra autem electione leuis spe futu-
rorum. Id enim quod in presenti momentaneum est: et leue tribulationis
nostre: supra modum in sublimitatem eternam glorie pondus operatur
in nobis: non contemplantibus nobis que uidentur: sed ea que non
uidentur. Dirigamus ergo oculos in celum: et illa semper magis

us

7

7

hortatio

21

nemur bona atq; mspiciamus. In quibus si semper uerlabimur:
neq; bona huius mundi nō allucant: neq; mala moleste feremq;
Sed et hoc et filia oīa deridebimq;. Et nihil nos aut seruos aut su-
pbia elatos facere poterit: modohoc semp de sideriū propagemq;
si illam dilectionē inuebimur: et quid dico pntibus malis
nō dolituros. Immo ne uisuros quidē ea putamus. Tantqem
est amor: ut nō pntes tantū sed absentes diligimq; quos: quoti-
die cernere uideamur. Magna nāq; dilectionis uis. oīa negli-
git et dilecto animū colligat. Si ita xp̄m diligereimq;: hūa-
na oīa umbra/ oīa imago/ oīa sompniū nobis uiderentur
diceremq; et nos. Quis nobis nos separet a caritate xp̄i. tribula-
tio/ an angustia. nō dixit pecunias/ an diuitias/ aut forma
hec em uilissima sūt/ et ridicula: sed que grauiā uident: posu-
it/ fames/ psecutiones/ mortes. Que ille et nullis momēti con-
tempnit. Nos autē propter pecunias uitā cōtēpnimq; et lu-
tem recusamus. Et paulus quidē: nō morte/ nō uitā/ non
pntia/ nō futura/ nō aliam creaturā diuine preponit dile-
ctioni. Nos si uel parū auri iudemq; eius cupiditate incen-
dimur: et diuinas leges pestundamq;. Q; si hec dicta nō fere-
da sunt: longe minus factu. Et quod graue est/ auditu horresci-
mus: re ipsa minime: sed facile iuramus: peieramq;/ rapimq;
usuras exigimq;/ cōtinentiā negligimq;: a uera oratione desis-
timq;/ plurima pceptorū transgredimur: et pecuniarū grā:
membra nostra oīno cōtēpnimq;. Nā qui pecunias. 2 amat/ in
numeris malis proximū et seipsum tū illo afficit. Et emm
trahetur facile/ maledictus/ stultū appellabit/ iurabit/ peierabit
neq; ueteris legis modū seruabit. Non em diliget proximum:
qui aurū diligit. Atqui nos et inimicos propter celorū regnū
amare iubemur. Quomodo ergo id cōsequi poterimq;. Nam
si uetera pcepta implentes/ non erit nobis ad regnū aditus:
nisi abundauerit iustitia nostra plusq; illorū: si illa transgre-
diemur: quis notos non diliget. sed amicos inimicorū loco
habebit. Et quid amicos dico. ipsam sepeniō naturā ignorat.
Amator pecuniarū: neq; cognationē nouit/ neq; cōsuetudinē
reueretur: nō reueretur etatem. Nullū habet amīcū. Sed oēs
odit/ et in p̄mis seipm: nō em quoniam p̄dit animā suā: sed oēs
quoniam innumeris sollicitudinibus: laboribq; atq; miseris

LXXXVII

distrahitur. Et enim peregrinationes / odia / pericula / insidias / et
 alias huiusmodi subit calamitates / hac duntaxat gratia: ut malorum
 radicem secum habeat: et multos numeret pecunias. Quid
 hoc morbo grauius. Quibus priuatur delictis / et uoluptate. Quil-
 tum glorie / multum honoris amittit. Amator pecuniarum
 multos formidat / multos habet accusatores / inuidos / calumpni-
 atores / insidiatores. Qui ab eo iniuria acceperunt: oderunt ut
 pote offensi. Qui minus timore ne offendatur. et offensorum
 inia illi ut hostem obseruant / et cauent. Maiores potestio-
 resque indignantes / et pauperum inia et luore similiter: ut in-
 imicos odio habent: et quid homines dico. Sum deum inimicum
 habeat: quid spes reliquit ei fuerit. Quid consolationis. Amator
 pecuniarum non uti minime potest: sed seruus et custos est: non dominus
 augere eas semper contendit: nunquam erogare uellet. Sum totum
 plare: et omnium pauperum pauperiore iudicabis. nulla cupi-
 ditate contentus est. Atque pecunie non ut custodiam: sed ut
 utamur inueniunt sunt. Et si eas alijs defossuri sumus: quid no-
 bis est miserius. qui undique congregare inhiamus: ut clauulas
 teneamus: et commune usum auferamus. Et est et alter morbus:
 neque hoc minor. hi terre defodiunt. illi in uentre uoluptate
 atque ebrietate inuolunt omnia conferunt: et sibi ipsis luxurie sup-
 plicium parant. Alii parasitis: et adulatoribus largiuntur.
 hi in ludis et meretricibus: hi alijs huiusmodi dispendijs pro-
 fundunt. hoc pacto innumeras sibi ad genam uias sternunt
 recta ad celum derelicta: que non lucrum tantum: sed et uoluptate
 predictis longe maiore affert. Qui meretricibus dat / ridicu-
 lus et infamis est: et multos sibi inimicos parat: et breuē
 uoluptatem: uel nulla potius. Quicunque de alienis mulie-
 ribus: ex his nulla gratia habebitur: Vas enim contritum est domus
 aliena: preterea muliebri genere temerarium est: et in inferno
 eius simulatur cupiditas. Illi enim amoris mulieris amo-
 rem solomo comparauit. Tunc cessat: cum omnibus rebus ama-
 tem spoliavit: imo nec tunc quidem: sed magis ornatur
 et ihsultat iacenti: eumque maiore in modum ridet: et tot eum
 malis circumuenit: que nullo pacto narrari possent. At
 sanorum uoluptas minime talis est. Nullum uiciale habet: sed
 omnes ei congratulantur: et plaudunt. Et qui beneficia acceperunt

no

21

¶ meretricibus

et qui collata uiderunt: nulla ira: nulla tristitia: nullus pudor aut ignominia: eius anima oppugnat: sed multa cōsuetudine letitia. multa futurorū spes: clara gloria: et splendor: et quod maximū est: dei beniuolentia: et securitas. Nullū prīpitiū nulla suspitio: sed tranquillissimū portus. Quibz oibz cognitis uoluptatē uoluptati cōparantes meliora eligamz: ut futura bona cōsequamur. Grā et benignitate dñi nrī ihu xpi: cui gloria et imperiū in secula

Cum ergo prādisserit: dicit simoni petro iesus. Symō Ioana diligis me plus his. Dicit ei enā dñe. Tu scis q amo te. multa quidē alia sunt q apud deū nobis fiduciā am prebent: et que nos claros et probatos ostendūt. Qd autē maxime diuinū nobis amore cōaliat: est xpi mī dilectio. quā a petro xpus exigit. Nā cū abis finē fecissent: dicit simoni petro iesus. Symō Ioana diligis me plus his. Dicit ei. Enā dñe. Tu scis quā amo te: dicit ei pasce agnos meos. Quid tandē alijs omnibz: hīs dumtaxat petruū affatur: os erat apostolorū et p̄iceps. propterea et paulus cū preter alios iulianus ascendit: simul ut ei ostenderet: iam sibi fiduciā habendā. Tamq̄ enī negationis obliuisceretur: fratru cura ei cōmittit. Neq̄ negationis meminit neq̄ exprobrat. Tantu dicit. Si amas me fratru cura suscipias: et quā in omnibz dilectione ostendisti: et quā delector nūc ostende: et animā pro me positurū dixisti: hāc pro ouibus meis trade. Cum ergo semel atq̄ iterū interrogat: ipm arcanorū cordis perscrutatorē testem aduocasset: et adhuc tertiu interrogaret: perturbatq̄ est petrus: ueritus superiora: Nā cū forti animo esset: reprehensus ē postmodū. Ideo iterū ad ipm cōhigit: dicens. Tu oīa scis: hoc ē p̄ntia et futura. Vide q̄ ro melior factus ē et modestior. Nō amplius temere perstat in sententia: neq̄ cōtradicit. propterea cōtristatus sum: ne forte me amare arbitratus: nō amem. Ut antea cū me fortem et constantē putare postmodū inberillis deprehensus sum. Ter autē interrogat: et semp̄ ade p̄cipit: ut demonstret: quāt ouiu suarum cura faciat: et q̄ hoc maximū sit amoris argumētū: et cū dicat: quātū eū diligat. p̄dicat et martiriu: quod passurus erat ostendēs q̄ nō ob eū diffidentia id diceret: sed q̄ maxime

crederet: uolens amoris in eū signū demonstrare. Et erudi-
 ens nos quonā pacto amābus sit. Quare inquit Cum esses
 iunior: cingebas te: et ambulabas ubi uolebas. Cū autē senu-
 eris: extendes manus tuas: et alii te cingent: et ducet te quo-
 tu nō uis. Atqui hec uolebat et desiderabat. Quare et hoc mani-
 festum fuit. Cum em̄ aliquādo dixisse. Animā meā pro te po-
 nam. Et si oportuerit me mori tē nō te negabo: ei uicem
 reddidit. Quid autē significat. Quo tu nō uis. Nature affectū:
 et carnis necessitatem indicat: et quā anima inuita corpus
 relinquit: et licet uolūtas cōstans et firma esset: naturatame-
 mberilla. Nemo sine dolore a corpore dissoluitur: diuina hoc uolū-
 tas dispensante prouidentia: ne multi uolentam mortem
 eligerent. Nam si etiā sic hoc diabolus psuadere potest: et in
 multa nos p̄cipia p̄cipia et uoragines impellit: nisi tantū
 anime esset corporis desiderium: in paruo etiā merore mul-
 ti sibi mortem consciscerent. Quo igit nō uis naturalem
 affectū significat. Quomodo autē cū dixisset: cū esses iuni-
 or: subdidit: cū senueris. Et tūc neq; iuuenis esset neq; se-
 nex: sed ut p̄fectus. Sed cur superioris uite meminit. Ut sig-
 nificet in rebus secularibus iuuenē ualē esse: senē inualem.
 nō ita in diuinis. Sed cū aduētauerit inquit senectus tūc forti-
 or eris atque prestantior. Nihil te etas impediet. Hec dixit nō
 ut eum p̄terreret: sed ut exortaret. Morat em̄ eius animum:
 et q; iam pridem ei boni desiderio tenebatur. Simul autem
 et mortis genus demonstrat. Cum em̄ petrus omnino p̄cula
 pro christo subire uellet: cōfide inquit. Ita em̄ tūc inquit
 implebo desiderium. Nā que nō passus es iuuenis: parieris
 senex. Inde erigens auditore eūā gelista addidit. Hec autem
 dixit significās quā morte clarificaturus esset deū: nō dixit
 moriturus ut intelligas mori pro christo gloria esse et hono-
 rem. Et cū hoc dixisset inquit. dicit ei sequere me. Quibus uer-
 bis iterū cura et familiare in eū affectū ostendit. Et si quis
 p̄concraretur: Quomodo iacobus sedem iherosolimis accepit:
 respondere hunc totius orbis magistrū proposuisse. Cōuersq;
 petrus uidit illū discipulū quē diligebat petrus iesus sequentem.
 qui et recubuit in te nā super pectus eius et dixit ei. Domine
 hic autem quid. Quia gratia recubitus illius meminit. Non

abre: sed ut ostendat petri post negatione fiducia. Qui enim tunc
non est ausus iesum interrogare: sed id muneris alteri delega-
rat: hic remissa sibi fratri cura: non modo alteri iuxta suam
mandat: sed et ipse magistrum interrogat. Et iohannes quidem
tacet: ipse autem loquitur. preterea suam mentem pre se fert di-
lectione. diligebat enim maiorem in modum iohannem petrus. et
ex et ex sequentibus apparet: et per euangelistam: eorum iunculum
etiam in actionibus demonstratur. Nam cum magna christus
perro communitasset: orbis terrarum cura demandasset: quartum
predixisset: et maiorem erga eum dilectione testatum esset:
tum uellet: petrus iohannem sorum: et collegam inquit. hic autem
quid. nunquid eandem uia aggreditur. Et quemadmodum
in cena interrogare non ausus iohannem sufficit ita nunc ui-
rem reddit arbitratus eum uelle: sed non audere de se sciscitari.
tum xpus. si eum uolo manere donec ueniam: quid ad te. Nam
cum minima id caritate diceret petrus: nec ab eo diuidi uellet.
ostendens xpus: quod gratius eum dilectione prosequeretur: suam
assequi non posset: inquit. si eum uolo manere quid ad te: hinc
uerbis nos erudies: neque dolendum neque curiosius preter diuinam
uoluntatem inuestigandum. Nam cum petrus semper in huius
interrogationibus feruentius profileret: iterum eius feruore
retundens: quod non sit ulterius inquirendum: in hunc modum respo-
dit. Exiit ergo sermo iste inter discipulos: quod ille non moritur:
et non dixit ei iesus: quia non moritur: sed si uolo eum manere:
donec ueniam: quid ad te. Noli arbitrari inquit eodem modo de
uobis disposuisse: hoc autem dixit: ut intempestum affectum: et
consuetudinis desiderium tolleret. Quoniam enim essent orbis terrarum
curam suscepturi: simul amplius esse non oportebat. magnam
enim fuisset mundo detrimentum. Idcirco inquit opus suscepisti.
Id considera: perfice: labora: et te certaminibus expone. Quid ad te.
si uolo eum manere hic: tu officium tuum cura: et exequere. Tu
autem hoc in loco euangeliste lenitate intellige. Videns namque
discipulorum suspensione corrigit eam: tanquam quid dixerit: non
intelligeret. Non dixit inquit iesus: quia non moritur: sed
si uolo eum manere. hic est discipulus ille: qui testimonium
perhibuit de nobis et scripsit haec: et scimus quia uerum est testimonium
eius. Quid tandem preter aliorum more: hic solus seruandum

de seipso perhibet testimoniū. Videtur enim auditoribus occurrere. Quenā hec causa. Dicitur ultimus se adscribendum divina inspiratione contulisse. Ideo et sua dilectione et causam quare ad scribendum uenerit frequenter ostendit. ac meminit. hūc sibi fidem coparas quod inde motus sit. et scio inquit: quod uerū dico. Et si multi nō credent: ex eo credendum est quod sequitur. Sunt inquit et alia multa: que fecit Iesus: que si scribantur per singula: nō ipsum arbitror mundū capere eos qui scribendi sunt libros. Unde constat: quod nō ad gratiam loquutus sum. Cum enim ex tot: et tantis operibus: neque uel ea: que alij: meminere: sed pluribus eorū ommissis: Iudeorū maledictas lapidationes: odia: inuicias maledicta: et quomodo eum demoniū habentem: et deceptorē appellabat: in medium protulerim perspicuum est: me nō ad gratiam conciliandā prolocutum. Quam qui accipitur contra facere oportet totum melius tegere: laudes predicare. Cum ergo certissima scripserit: nō recusat etiam suum in medium ferre testimoniū. quod singula inuestigari: examinaueritque. Quos enim nobis esse: ut uerissimi esse uideamur: nostrū nō recusare testimoniū. Quod si nos facimus: multo magis ille: qui ex spiritu scribat. Quod et alij apostoli predicabant. Nos testes sumus eorum: et que dicimus: et spiritus qui dedit obedientibus sibi. omnibus enim affuerat. Mater commendatam habuit. Que et signa amoris erant: et quod certo omnia sciret. Et si tanta signa facta dixit: nō admirari: sed imensam auctoris potestatem intelligere: et credere. Ut enim facile nobis est loqui: ita et illi: immo longe facilius facere: que uult. Volūtas sola sufficit: et cuncta ei parent. hijs ergo diligenter attendamus: neque omitteremus: quin explicemus atque inuestigemus: a frequenti autem congressu aliquid consequemur: ita uitam nostrā purgare poterimus. Ita spinas incidere. Tale enim pectus est et secularis cura res infructuosa et molesta. Et quē admodū spina ubi tangitur tangente purgatur: ita secularia ubi tanguntur tangente purgantur. Verū nō huiusmodi spiritualia. sed margarite cūda simulantur: quā cū tractaueris delectat oculos ut exempli gratia. fecit aliquis elemosinā nō modo spe futurorū nutritur: sed et seculi bonis semper confidens letatur.

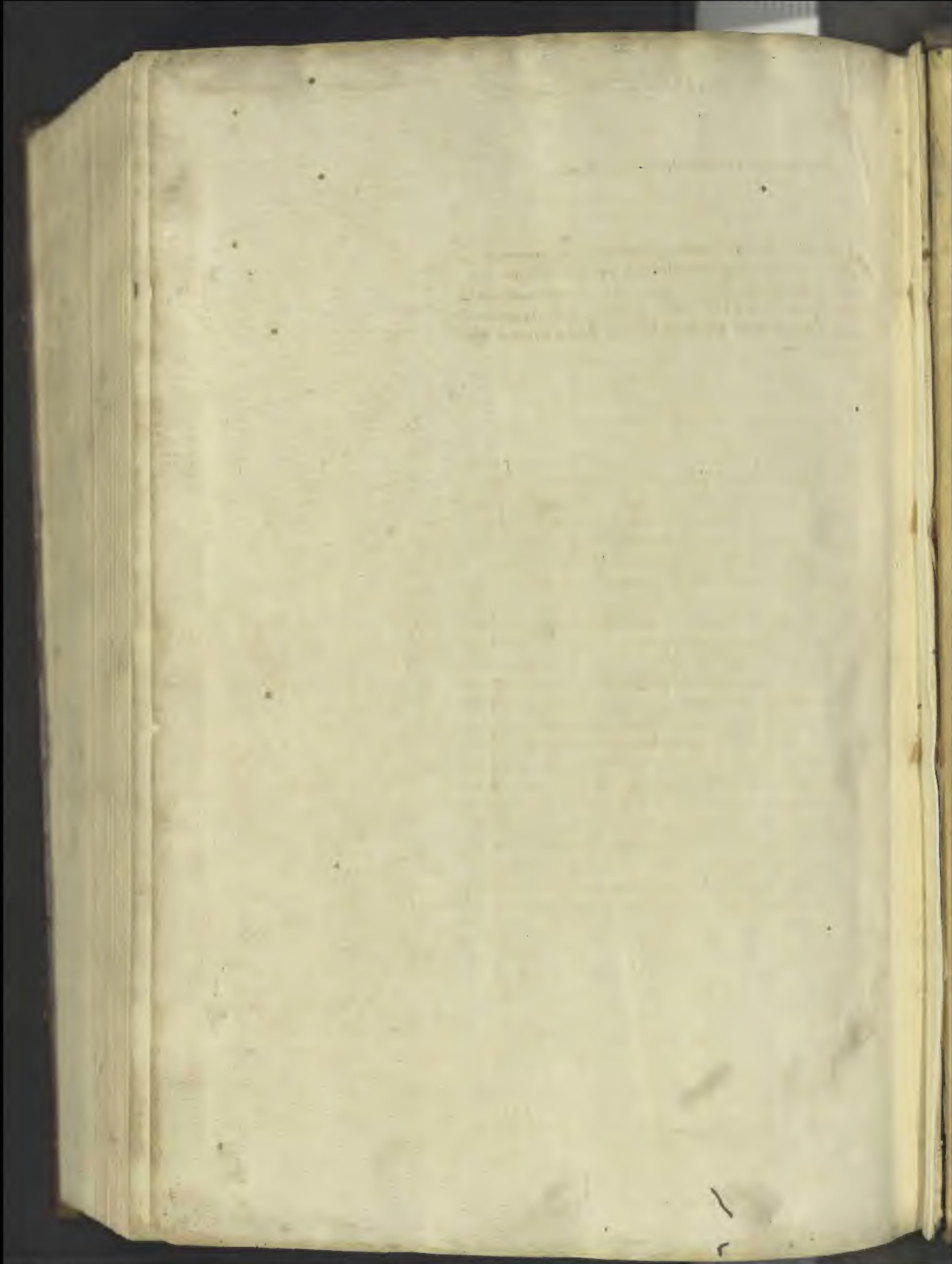
et omnia audenter faciens: malas uincit cupiditates et ante regnum: hic iam fructum accipit: cum laudetur: cura in admiratione sit: et ante omnia a propria conscientia. Et singula bona opera huius sunt: quemadmodum mala etiam ante gentem hic torquent. Vulnerat enim conscientia: et si quid maneant peccatores intelligeres: meticulosus et trepidus etiam nemine puniente effereris: et si diuitie tibi essent multos haberes inimicos et suspitiose uiues: neque resistere posses iniuriis: uel potius et non iniuriis. Neque enim tantum ab eis uoluptatis: quantum meroris assequimur: reclamante conscientia: foris hominibus accusantibus deo indignato: gentem nos rapide expectante non quiescentibus cogitationibus. Grauis grauis maiores et onerosa peccatum: et plurimum onerosius. Qui id cognoscit: ne minimum quidem oculos erigere potest: etiam si sensu careat. Sic et dathan quousque impius esset: postquam cognouit peccatum suum deiectionis oculis ambulabat contritus: et egerissime feres. propterea sacrum induit: et fontes fudit lacrimarum. Si itidem et nos faciemus: et ut ille lugabimur: exueamus peccata nostra: ut Zachheus: et aliquam uiam consequemur. Ut enim in morbis et fistulis nisi quis prius fluentem humorem: et uulnus sitat: quousque proposuerit medicamenta non amota morbi causa: omnia frustra contenderet: ita et nos: nisi manum ab auaritia: et malum huius humorem cohibuerimus: licet elemosinam demus: omnia in cassum laboramus. Quod enim per eam boni fecimus accedente auaritia: fatiscit atque dissipatur: et priore peius efficitur. Tessemus igitur a rapina: et ita elemosinas impendamus. Quod si in propria nos deferimus: quomodo respirare poterimus. Et enim si quis casum erigeret: ut elemosina: alter autem humi premeret ut auaritia: nihil aliud ab hac pugna expectandum est: quod disperpatur. Quod ne nobis accidat neue auaritia deorsum premente. Ecce elemosina nos derelinquat. leues efficiamus: et euolemus: ut et malorum liberatione: et bonis operibus perfecti sempiterna bona consequamur. Gratia et beniginitate domini nostri iesu christi: cum quo patri simul: et spiritui sancto gloria/honor/et imperium

et nunc et semper / et in secula seculorum Amen

Explicit homelie Joannis Crisostomi in Joannis Eu-
gelium nouiter de greco in latinu per Franciscum Aren-
num traducte. Scripte ac copiate Rome per manus la-
berti leynen Anno dñi millio quadrigentesimo lxx ponti-
ficatus Sanctissimi pii pape secundi Anno Quarto die xix
mensis iunii

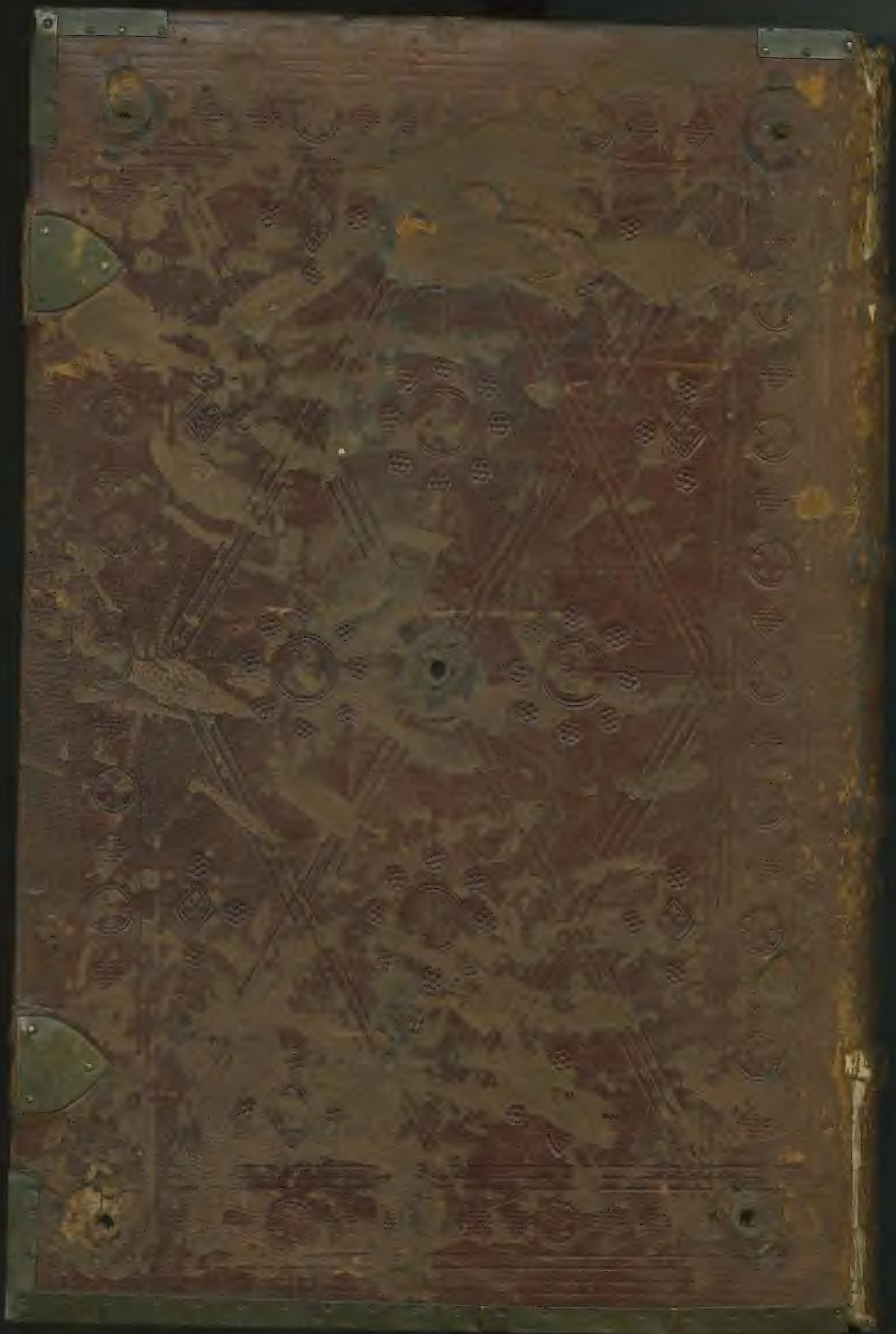

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the upper right quadrant of the page.

Small handwritten mark or signature in the bottom left corner.

S. JOHANNES
CHRYSOSTOMUS
HOMELIAE
M. S. 1462

HOMELIAE

23

G36

23

